

Betænkning 1491

Folkekirken lokale økonomi

Betænkning fra Udvalget om
den lokale økonomi i folkekirken

Kirkeministeriet - August 2007

Betænkning 1491

Folkekirken lokale økonomi

Betænkning fra Udvalget om
den lokale økonomi i folkekirken

Kirkeministeriet - August 2007

Betænkning 1491

Folkekirkens
lokale økonomi

Betænkning fra Udvalget
om den lokale økonomi i folkekirken

Udgivet af
Kirkeministeriet august 2007

Tryk: Herrmann & Fischer
ISBN 87-991477-2-6

Indhold

1. Indledning	9
1.1. Udvalgets kommissorium	9
1.2. Udvalgets sammensætning	12
1.3. Udvalgets arbejde	12
2. Sammenfatning	13
2.1. Udviklingen i den lokale økonomi	13
2.1.1. Medlemsprocent og kirkeskatteprocent	13
2.1.2. Folkekirken samled økonomi	15
2.1.3. Folkekirken lokale økonomi	17
2.2. En omkostningsbevidst folkekirke	20
2.2.1. Administration	21
2.2.2. Effektivt indkøb	24
2.2.3. Energibesparelser	28
2.2.4. Personale	29
2.2.5. Ændring af den lokale organisering	34
2.2.6. Samarbejde om det kirkelige liv	35
2.3. Medlemmernes folkekirke	38
2.3.1. Sognestrukturen	39
2.3.2. Målsætning og prioritering	43
2.3.3. Bedre anvendelse af ressourcerne	44
2.3.4. Medlemmerne og kirken	49
2.4. Kirken som arbejdsplads	52
2.4.1. Stillingernes indhold	52
2.4.2. Menighedsrådet som arbejdsgiver	55
2.4.3. Uddannelses- og kursusbehov	57
2.4.4. Ledelsesopgaven	57
2.5. Økonomistyring i sogn og provsti	60
2.5.1. Styrkelse af økonomistyringen	61
2.5.2. Opstillingsmødet som generalforsamling	66
2.5.3. Kirkegårdsdrift	68
2.6. Disponering, budget og regnskab	71
2.6.1. Kirkekassernes udgifter	71
2.6.2. Kontoplan og budget- og regnskabsskemaer	74
2.6.3. Disponeringsregler	79
2.6.4. Kirke- og præstegårdskapitaler og stiftslån	80
2.6.5. IT-anvendelse	82
2.7. Udvalgets anbefalinger og forslag	82
3. Udviklingen i den lokale økonomi	89

3.1.	Folkekirkens samlede økonomi 1988-2006	90
3.2.	Den lokale økonomi 1988-2006	98
3.2.1.	De lokale kasser	98
3.2.2.	Udviklingen i samlede udgifter 1988-2006	99
3.2.3.	Udviklingen i kassebeholdning og gæld 1988-2005	102
3.2.4.	Udviklingen i driftsudgifterne 1996-2006	103
3.2.5.	Udviklingen i anlægsinvesteringerne 1996-2006	107
3.2.6.	Udviklingen i indtægter ekskl. kirkeskat og tilskud 1996-2006	108
3.2.7.	Udviklingen i den lokale kirkeskat 1996-2006	110
3.3.	Udgiftsprofil for 2005	111
3.3.1.	De lokale kassers driftsudgifter	111
3.3.2.	Et medlemsperspektiv på udgifterne	114
3.4.	Hovedtyper af lokale kasser	115
3.5.	Sammenfatning	116
4.	En omkostningsbevidst folkekirke	119
4.1.	Administrative opgaver	120
4.1.1.	Økonomiforvaltning	120
4.1.2.	Administrative fællesskaber	124
4.1.3.	Lønudbetaling	128
4.2.	Effektivt indkøb	128
4.2.1.	Anvendelse af indkøbsaftaler	130
4.2.2.	Anlægs- og renoveringsarbejder	132
4.2.3.	Energibesparelser	136
4.3.	Samarbejde om personaleresourcer	137
4.3.1.	Samarbejde om stillinger	137
4.3.2.	Koordinering af fridag	139
4.3.3.	Inddragelse af frivillige	140
4.3.4.	Samarbejde om personalerådgivning	142
4.4.	Dialogskabende budgetværktøj	143
4.5.	Ændring af den lokale organisering	149
4.6.	Samarbejde om det kirkelige liv	155
5.	Medlemmernes folkekirke	159
5.1.	Sognestrukturen	160
5.1.1.	Sognestruktur og udgifter	160
5.1.2.	En fremtidig sognestruktur	164
5.1.3.	Kirkedistrikter	167
5.2.	Målsætning og prioritering	168
5.2.1.	Målsætning i folkekirken i dag	169
5.2.2.	Hidtidige erfaringer med målsætninger	170
5.2.3.	Målsætninger som grundlag for prioritering	171

5.3.	Bedre anvendelse af ressourcerne.....	173
5.3.1.	Gudstjenester i sognene.....	173
5.3.2.	Præstens arbejdsopgaver.....	175
5.3.3.	Fordelingen af præstestillinger.....	179
5.3.4.	Kirkebygningerne.....	182
5.3.5.	Samarbejde og differentiering.....	188
5.3.6.	Samarbejde med andre parter.....	191
5.4.	Medlemmerne og kirken.....	192
5.4.1.	Medlemmernes brug af kirken.....	192
5.4.2.	Menighedens deltagelse.....	195
5.4.3.	Kirkens betjening af medlemmerne.....	197
6.	Kirken som arbejdsplads.....	203
6.1.	Stillingernes indhold.....	203
6.1.1.	Tidligere normeringsmodeller.....	204
6.1.2.	Fastlæggelse af stillingens indhold.....	207
6.2.	Menighedsrådet som arbejdsgiver.....	209
6.2.1.	Stillingsbeskrivelser for alle stillinger.....	210
6.2.2.	Modeller for arbejdets tilrettelæggelse.....	210
6.3.	Uddannelses- og kursusbehov.....	213
6.3.1.	Nuværende uddannelses- og kursusmuligheder.....	214
6.3.2.	Det fremtidige uddannelses- og kursusbehov.....	216
6.4.	Ledelsesopgaven.....	217
6.4.1.	Menighedsrådet definerer ledelsesopgaven.....	218
6.4.2.	Rådgivning til menighedsråd i personalesager.....	219
6.4.3.	Præsten som leder.....	220
7.	Økonomistyring i sogn og provsti.....	223
7.1.	Styringen af den lokale økonomi.....	224
7.1.1.	Politisk styring og markedsstyring.....	224
7.1.2.	Den nuværende styring af den lokale økonomi.....	227
7.1.3.	Alternative styringsmodeller.....	230
7.2.	Folkekirken, Den norske kirke og Svenska Kyrkan.....	231
7.2.1.	Sammenligning af kirkernes økonomi.....	235
7.2.2.	Sammenligning af kirkernes virksomhed.....	237
7.3.	Styrkelse af folkekirkens styringsmodel.....	242
7.3.1.	Offentlighed om budget og regnskab.....	243
7.3.2.	Årligt menighedsmøde om budget og planer.....	244
7.3.3.	Styrket forvaltningsrevision.....	245
7.3.4.	Budgetværktøjer.....	247
7.3.5.	Sammenhæng mellem målsætninger og ressourcer.....	249
7.3.6.	Øget selvfinansieringsgrad.....	250
7.3.7.	Forenkling af den lokale kassestruktur.....	251
7.3.8.	Bedre sammenhæng mellem den lokale økonomi og stiftet... ..	252

7.3.9.	Sognebåndsløserne fra andet ligningsområde	253
7.4.	Opstillingsmøde som generalforsamling	253
7.4.1.	De nuværende regler.....	255
7.4.2.	Opstillingsmødet som sognets generalforsamling	255
7.4.3.	Andre mulige ændringer	256
7.5.	Kirkegårdsdrift.....	257
7.5.1.	Folkekirkens udgifter til kirkegårdsdrift.....	257
7.5.2.	Budget, regnskab og bestyrelse	259
7.5.3.	Modeller for samarbejde om kirkegårdsdrift.....	261
7.5.4.	Kirkegårdstakster.....	263
8.	Disponering, budget og regnskab.....	267
8.1.	Kirke-, præstegårds- og kirkegårdskasser.....	267
8.1.1.	Menighedsråd med flere kirkekasser (økonomilovens § 1, stk. 2)	269
8.1.2.	Præstegårdskasser (økonomilovens § 1, stk. 3).....	269
8.2.	De lokale kassers udgifter og indtægter.....	270
8.2.1.	Kirke- og præstegårdskassernes udgifter (økonomilovens § 2).....	270
8.2.2.	Forslag til ny § 2.....	275
8.2.3.	Kirke- og præstegårdskassernes indtægter (økonomilovens § 3)	279
8.2.4.	Provstiuvalgskassens indtægter og udgifter.....	280
8.3.	Budgetlægning for de lokale kasser (økonomilovens §§ 4-9) ..	281
8.3.1.	Budgetproces	281
8.3.2.	Budgetsamråd	282
8.3.3.	Ligningsbeløb	283
8.3.4.	Besluttende budgetsamråd.....	283
8.3.5.	Budgetudvalg.....	284
8.4.	Budget- og regnskabsskema og kontoplan	285
8.4.1.	Nuværende kontoplan og skemaer.....	285
8.4.2.	Forslag til ny formålkontoplan.....	287
8.4.3.	Forslag til nye budget- og regnskabsskemaer.....	291
8.4.4.	Forslag til finansiel status i årsregnskabet	293
8.5.	Disponeringsregler.....	294
8.5.1.	Flerårige dispositioner	295
8.5.2.	Lånoptagelse.....	295
8.5.3.	Anlægsudgifter	298
8.5.4.	Valg af pengeinstitut.....	298
8.6.	Regnskab og revision.....	300
8.7.	Kirke- og præstegårdskapitaler og stiftslån	300
8.7.1.	Baggrund for kapitalerne	300
8.7.2.	Gældende regler om kapitalerne.....	301

8.7.3. Forslag til forenklede regler	302
8.7.4. Stiftslån.....	304
8.8. Anvendelse af informationsteknologi i bogføring og regnskabsfunktionen.....	305
8.8.1. Systemer der anvendes i dag	305
8.8.2. Provstiernes nye budgetstøttesystem.....	307
8.8.3. De fremtidige systemer.....	309
Bilagsfortegnelse.....	311

1. Indledning

I regeringsgrundlaget af 18. februar 2005 for VK Regeringen II er der i afsnittet om folkekirken bl.a. anført følgende:

”Regeringen vil nedsætte et udvalg, der skal gennemføre en analyse af årsagerne til stigningen i de lokale udgifter til folkekirken. Udvalget skal fremkomme med forslag, bl.a. om ændring af regler og strukturer, der kan bidrage til at sikre bedre greb om udgiftsudviklingen.”

Regeringen nedsatte Udvalget om den lokale økonomi i folkekirken den 28. september 2006.

1.1. Udvalgets kommissorium

Kommissoriet for udvalget er følgende:

”De lokale folkekirkelige udgifter er i perioden 1996-2005 steget fra 4.415 mio. kr. til 4.712 mio. kr. (i 2005-priser). Dette udgør en stigning på 7 % i faste priser. Den gennemsnitlige kirkeskatteprocent er i samme periode steget fra 0,80 % til 0,87 %, altså en stigning på 9 %. I samme periode er antallet af folkekirkemedlemmer faldet fra 4.541.650 til 4.506.422.

For at sikre en god økonomi i folkekirken i de kommende år er det nødvendigt at give den lokale økonomi et serviceeftersyn, der kan give menighedsrådene redskaber til at kunne prioritere de udgifter, der er af størst betydning for det lokale kirkelige liv.

Regeringen nedsætter derfor et udvalg, der skal analysere årsagerne til stigningen i de lokale udgifter og komme med forslag til regel- og strukturændringer, der kan bidrage til et bedre greb om udgiftsudviklingen med henblik på at undgå fortsatte stigninger i kirkeskatten og muliggøre en sænkning af skatten ikke mindst i ligningsområder med høj kirkeskatteprocent.

Udvalgets arbejde vil have fokus på fem emner.

1. Den lokale økonomis udvikling 1996-2005

Med henblik på at tilvejebringe et grundlag for udvalgets analyser og forslag skal der redegøres for de senere års udvikling i den lokale økonomi i folkekirken.

Redegørelsen skal belyse udviklingen i de lokale udgifter i perioden 1996-2005 opgjort efter art (løn, drift, anlæg) og formål (kirke, kirkegård, administration mv.).

Der skal så vidt muligt redegøres for årsagerne til de senere års udgiftsvækst.

2. Den lokale økonomis styringsgrundlag

Udvalget skal redegøre for det eksisterende regelgrundlag for den lokale økonomiforvaltning, herunder kirkekassernes regnskabs- og budgetskemaer samt konteringsvejledning. Herudover skal redegørelsen indeholde en beskrivelse af den IT-systemmæssige understøttelse af den lokale økonomifunktion. Budget- og regnskabskravene er i dag indrettet, så det er muligt at føre regnskabet i en kolonnebog, hvilket i dag alene anvendes af 5 % af kasserne. For 95 % af kasserne anvendes et IT-baseret økonomisystem.

Udvalget skal på grundlag af denne redegørelse og på baggrund af udvalgets øvrige overvejelser fremsætte forslag til ændringer af den lokale økonomis styringsgrundlag.

3. Decentralisering og gennemsigtighed

I 2005 udgjorde de lokale udgifter 73 % af folkekirkens samlede økonomi. Som følge af den i foråret 2006 gennemførte ændring af lov om folkekirkens økonomi bliver der fra og med 2007 overført såvel udgifter som indtægter fra fællesfonden til de lokale kirkelige kasser. Den lokale økonomi vil som følge heraf udgøre en endnu større del af den samlede folkekirkelige økonomi.

I takt med at det økonomiske ansvar lægges ud til lokal forvaltning, bliver det stadig vigtigere, at der lokalt bliver opbygget en god økonomistyring, så udgiftsprioriteringen i menighedsråd og provstiudvalg sker på et veldokumenteret grundlag. En høj grad af gennemsigtighed i de økonomiske beslutninger og dispositioner er en forudsætning for prioritering og demokratisk kontrol.

Udvalget skal blandt andet belyse følgende spørgsmål og stille forslag, der kan styrke grundlaget for den lokale prioritering af udgifterne:

- Hvordan arbejder man lokalt med at prioritere ressourcerne og sikre, at man får mere for pengene i folkekirken?
- Hvordan sikres det, at de økonomiske beslutninger i menighedsråd og provstiudvalg træffes på et veldokumenteret grundlag (f. eks. flerårige budgetoverslag, sammenlignelige og oplysende budgetter for alle kasser inden for provstiet)?
- Hvordan kan man forbedre grundlaget for forvaltningsrevisionen af de lokale kasser?
- Vil et særskilt regnskab for kirkegårdsdriften kunne bidrage til en bedre styring af den lokale økonomi?

4. En omkostningsbevidst folkekirke

Omkostningsbevidsthed handler om at løse opgaverne uden unødige ressourceanvendelse. Det indebærer, at man udnytter samdriftsfordele, som for eksempel fælles indkøbspolitik, der kan give besparelser for de lokale kasser. Et eksempel er rabatordningen for fastnettelefon, som har betydet en besparelse på 5.700 kr. i gennemsnit for de 800 sogne, der har benyttet sig af ordningen.

Udvalget skal redegøre for, hvordan omkostningsbevidstheden i den daglige forvaltning kan øges, herunder:

- Folkekirkens indkøb, f.eks. muligheden for fælles indkøb af energi, anvendelse af SKI (Statens og Kommunernes Indkøbsservice), anvendelse af FLØS m.m.
- Grundlaget for kirkefunktionærernes stillingsstruktur og lønudvikling.
- Grundlaget for at træffe beslutning om restaurering af kirkebygninger og kirkeinventar.
- Muligheden for besparelser gennem samarbejde mellem sognene om stillinger og øvrige driftsudgifter.
- Udvalget skal beskrive igangværende initiativer på området, give eksempler på ”best practice” inden for omkostningsbevidst indkøbspolitik og komme med forslag til nye stordrifts- og samdriftsinitiativer.

5. Medlemmernes folkekirke

Folkekirkens kerneopgave er knyttet til forkyndelsen. Gudstjenesten og de kirkelige handlinger (dåb, konfirmation, vielse og begravelse) står helt centralt i forhold til denne opgave, men kirkelig undervisning af børn, unge og voksne og kirkelig korvirksomhed har fået stigende betydning i de senere år.

Det er afgørende, at kirken bruger så få ressourcer som muligt på administration og andre ”udenværker” i forhold til det, der er kirkens kerneopgaver, og at så mange af kirkens ressourcer som muligt bruges på formål, der har direkte betydning for kirkens medlemmer og udvikling. Det kan også være nødvendigt at omprioritere ressourcer mellem forskellige kirkelige formål.

Den faldende dåbsprocent og det svækkede kendskab – også blandt folkekirkens medlemmer – til hvad kristendom er, stiller kirken over for nye udfordringer med hensyn til, hvordan den skal løfte sin opgave.

Kendskabet til kristendom og kirke gennem undervisning og deltagelse i gudstjeneste og kirkelige handlinger har også afgørende betydning for medlemmernes ønske om fortsat at tilhøre folkekirken.

Udvalget skal komme med forslag til, hvordan folkekirken kan anvende ressourcerne, hvor de gør mest gavn i forhold til kirkens opgave, således at folkekirken kan blive bedre til at møde disse udfordringer og løfte sin opgave under nye vilkår.”

1.2. Udvalgets sammensætning

Udvalget har haft følgende sammensætning:

Udvalgsformand Johannes Jacobsen

Kaj Bollmann, generalsekretær i Kirkefondet

Kurt Viggo Andersen, formand for Foreningen af Grundtvigske Valg- og Frimenigheder

Kirsten Moesgaard, formand for Løgumkloster menighedsråd

Inge Lise Pedersen, formand for Landsforeningen af Menighedsråd

Flemming Andersen, medl af forretningsudvalget i Landsforeningen af Menighedsråd

Leif Arffmann, formand for Danmarks Provsteforening

Grethe Bøje, bestyrelsesmedlem i Danmarks Provsteforening

Jacob Heinsen, departementschef i Kirkeministeriet

Sekretariatet har været varetaget i fællesskab af Kirkeministeriet og Landsforeningen af Menighedsråd. I sekretariatet har deltaget:

Peter Schrøder, cand. oecon, Landsforeningen, til 1. maj 2007

Steen Marqvard Rasmussen, cand. scient.soc.Landsforeningen, fra 1. maj 2007

Samir Babali, fuldmægtig, Kirkeministeriet

Myong Grøn, fuldmægtig, Kirkeministeriet

Klaus Kern-Jespersen, økonomichef, Kirkeministeriet.

1.3. Udvalgets arbejde

Udvalgets første møde blev afholdt den 2. november 2006. Frem til den 28. juni 2007, hvor arbejdet er afsluttet, har udvalget afholdt i alt 11 møder.

2. Sammenfatning

2.1. Udviklingen i den lokale økonomi

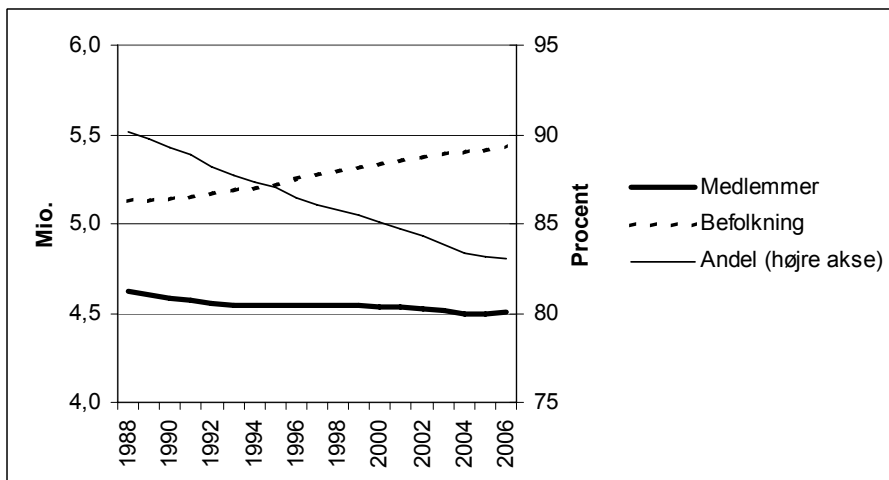
Der verserer mange myter om folkekirkens økonomi. På den ene side er der myter om, at folkekirken er kendetegnet ved ødsle menighedsråd, der betaler 3 mio. kr. for renoveringen af en stump kirkegårdsmur og bygger palæagtige sognegårde. På den anden side er der myter om årlige besparelser på budgetterne og økonomisk hårde tider i folkekirken. De førstnævnte myter flourer navnlig i medierne og offentligheden, de sidstnævnte navnlig blandt menighedsrådsmedlemmer. Man kan godt finde eksempler på både det ene og det andet, men som den følgende gennemgang viser, er der ikke grundlag for at se disse eksempler som typiske for hele folkekirken.

Når sådanne myter har kunnet florere uhindret, skyldes det ikke mindst en mangel på gode beskrivelser af, hvordan pengene faktisk bliver brugt i folkekirken. I dette afsnit kortlægges udviklingen i folkekirkens økonomi fra 1988 til 2006. Og for perioden siden 1996, hvor der et bedre datagrundlag, er det også muligt at se nærmere på, hvilke formål pengene bliver brugt på.

2.1.1. Medlemsprocent og kirkeskatteprocent

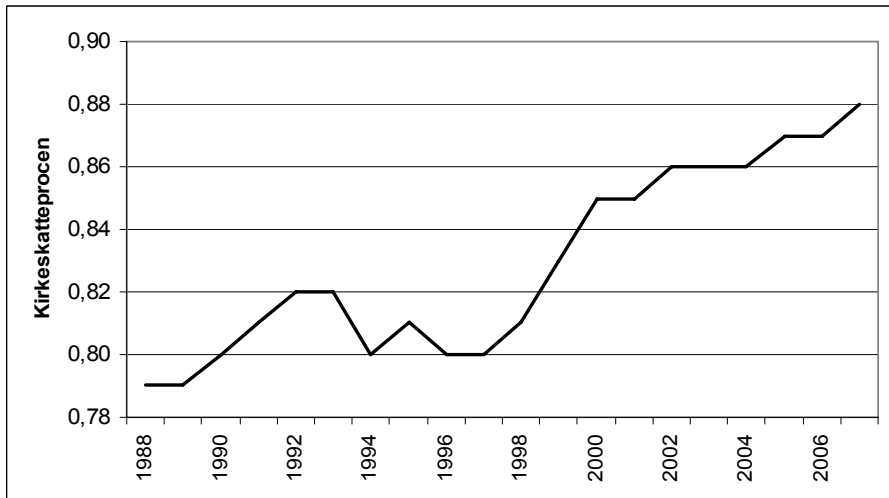
Folkekirkens medlemsandel er i perioden faldet med knap 1/2 procentpoint om året, jf. figur 2.1. Cirka 1/3 af faldet i medlemsandelen skyldes faldende medlemstal, mens 2/3 skyldes befolkningsvækst af borgere, som ikke er eller bliver medlemmer af folkekirken.

Figur 2.1. Folkekirkens medlemstal og medlemsandel 1988-2006

Den gennemsnitlige kirkeskatteprocent er blevet sat betydelig op i løbet af perioden, jf. figur 2.2. Fra 0,79 % i 1988 til 0,87 % i 2006. I 2007 er den sat yderligere op til 0,88 %.

Figur 2.2. Kirkeskatteprocenten 1988-2007

Kirkeskatteprocenten er ikke kun et udtryk for folkekirkenes økonomi, men også for ændringer i skattelovgivningen, som har påvirket udskrivningsgrundlaget for kirkeskatten. Samlet set er udskrivningsgrundlaget steget i reale kroner i perioden, men folkekirkenes udgifter er steget endnu mere. Derfor er kirkeskatteprocenten blevet sat op. Men ændringerne i skattelovgivningen, herunder skattereformen i 1994, hvor udskrivningsgrundlaget blev udvidet markant, og justeringen af skattesystemet i 1999, som indebærer en reduktion af udskrivningsgrundlaget, kan være med til at forklare ”bulerne” på kurven.

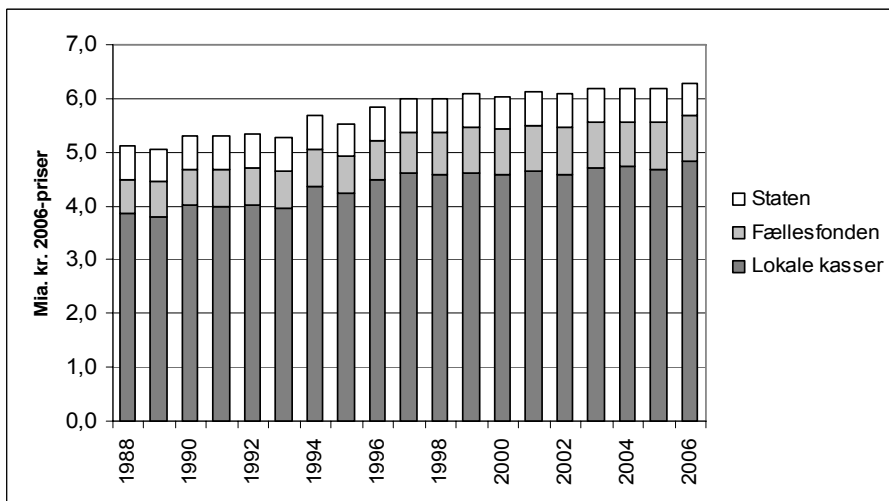
Det er klart, at en udvikling, hvor medlemstallet og medlemsandelen går ned, mens kirkeskatteprocenten sættes op, ikke bare kan fortsætte. For på et tidspunkt bliver kirkeskatteprocentens størrelse i sig selv en grund til, at folk melder sig ud, og så er folkekirken inde i en ond cirkel.

Der er derfor god grund til at se nærmere på udviklingen i folkekirkenes udgifter og på årsagerne til denne udvikling.

2.1.2. Folkekirkens samlede økonomi

Folkekirkens samlede udgifter er – opgjort i faste priser i 2006 pris- og løn-niveau – steget fra 5,1 mia. kr. i 1988 til 6,3 mia. kr. i 2006, jf. figur 2.3. Det er en samlet realvækst på 23 % og svarer til en gennemsnitlig årlig realvækst på 1,2 %. Når stigningen er opgjort som realvækst betyder det, at der er taget hensyn til de årlige stigninger i priser og lønninger. En real stigning betyder derfor flere ansatte, øgede stillingskvoter, flere læs perlegrus osv.

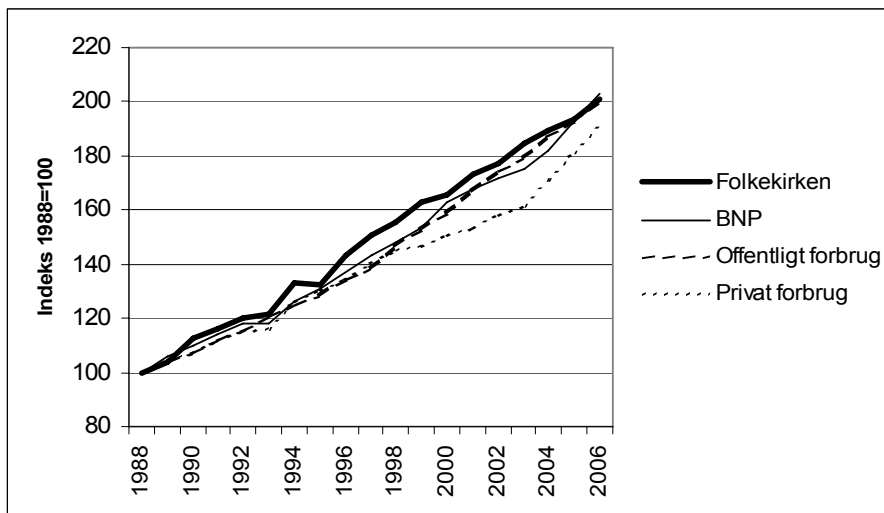
Figur 2.3. Folkekirkens samlede udgifter fordelt på lokale kasser, fællesfonden og staten 1988-2006, 2006 pris- og lønniveau

Er denne stigning stor eller lille? Det afhænger af, hvad man sammenligner med.

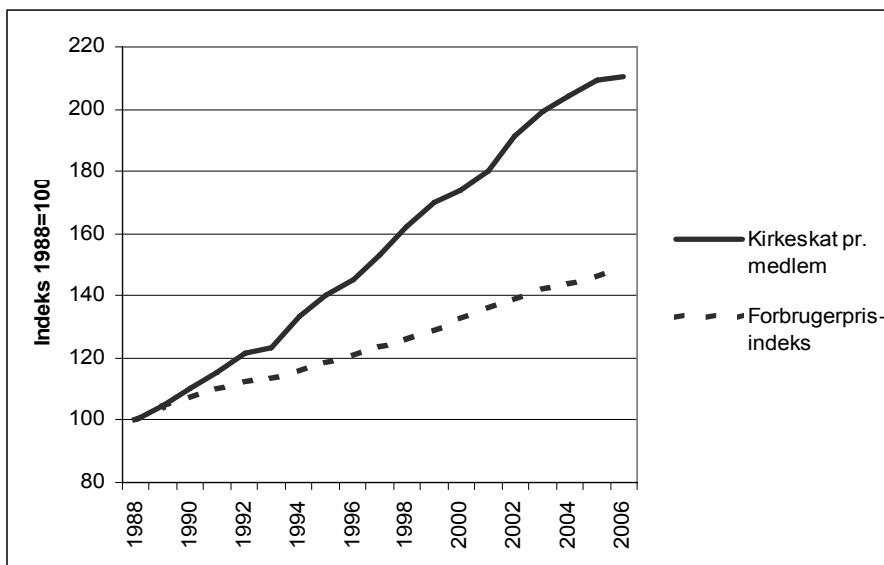
Stigningen i udgifter pr. medlem svarer nogenlunde til væksten i bruttonationalproduktet (BNP) pr. indbygger, jf. figur 2.4 (næste side). Det vil sige, at folkekirken i hele perioden udgør en nogenlunde konstant andel af den samlede økonomiske aktivitet for så vidt angår folkekirkens medlemmer. Folkekirkens udgifter er steget mere end privatforbruget og cirka lige så meget som det offentlige forbrug, dvs. den offentlige serviceproduktion i form af undervisning, sundhedsydelser, børnepasning osv.

Figur 2.4. Folkekirken's udgifter pr. medlem sammenholdt med BNP, privat og offentligt forbrug pr. indbygger 1988-2006, løbende priser

Men man kan også sammenligne udviklingen i ”kontingentet” til folkekirken med udviklingen i de andre varer og tjenesteydelser, som folk bruger deres penge på, jf. figur 2.5.

Figur 2.5. Kirkeskat pr. medlem og forbrugerprisindekset, 1988-2006

Kirkeskatten pr. medlem, som er den gennemsnitlige ”pris” på et medlemskab af folkekirken, er i perioden 1988 til 2006 steget med 110%, mens forbrugerpriserne er steget med 49%. Prisen på medlemskab af folkekirken er således steget mere end dobbelt så meget som priserne på varer og tjenesteydelser.

Dette er ikke nødvendigvis noget problem, især ikke hvis medlemmerne også oplever, at de har fået et tilsvarende større udbytte af at være medlemmer af folkekirken. Men når prisen for medlemskabet hvert år stiger ca. 2 % mere end forbrugerpriserne, kan man tillade sig at konkludere, at denne udvikling kan vise sig at være problematisk, med mindre medlemmerne hvert år relativt set værdsætter medlemskabet af folkekirken 2 % højere.

2.1.3. Folkekirken lokale økonomi

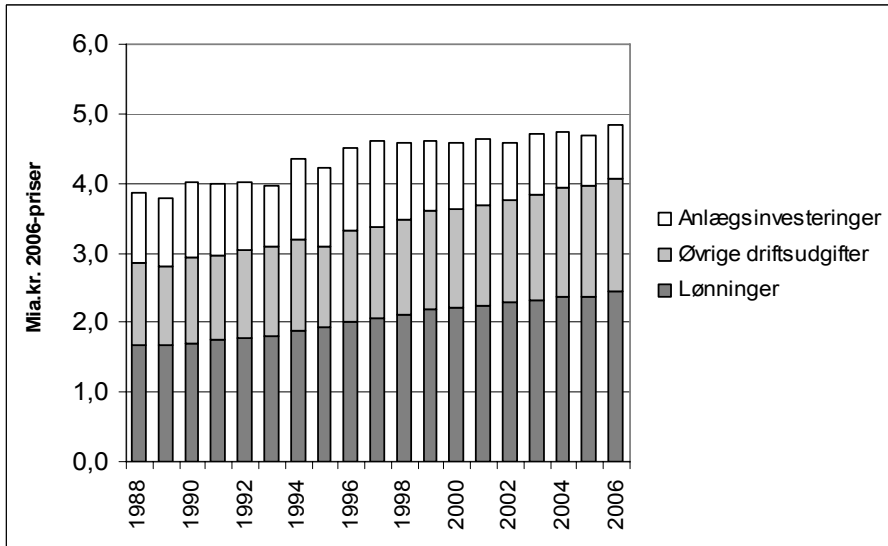
De lokale kasser har i perioden 1988 til 2006 udvist en gennemsnitlig realvækst på 1,3 % om året. Væksten i de lokale kassers udgifter har altså været præcis af samme størrelse som væksten i folkekirken samlede udgifter. Men de lokale kasser udgør også ca. 3/4 af folkekirken samlede udgifter.

Tallene viser, at der på nær enkelte år ikke har været foretaget egentlige besparelser i den lokale økonomi. Tværtimod har der været en solid realudgiftsvækst på samlet 25 % over hele perioden, jf. figur 2.6 (næste side).

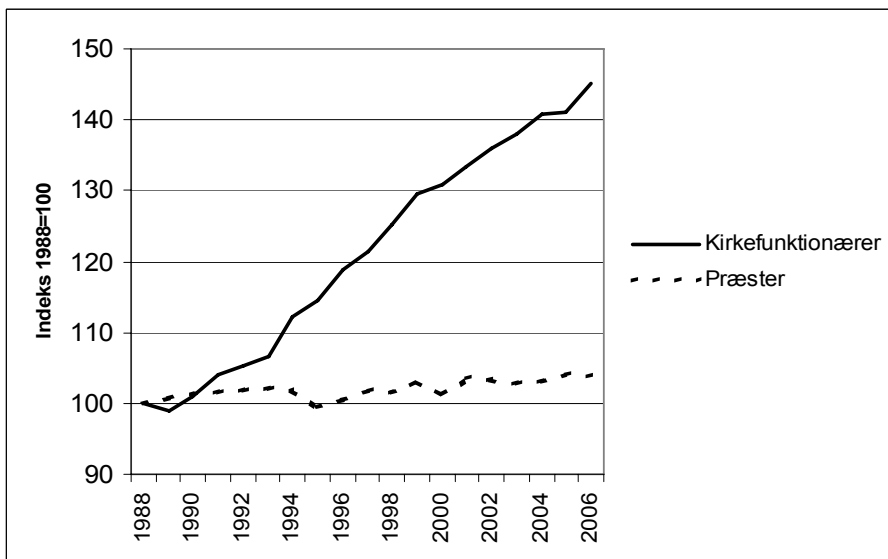
Stigningen i de samlede udgifter dækker over en endnu kraftigere stigning i driftsudgifterne og et direkte fald i anlægsinvesteringerne. Realvæksten i driftsudgifterne har udgjort i gennemsnit 2,0 % om året svarende til 42 % i alt over perioden 1988-2006.

Det er ikke mindst de reale lønudgifter til kirkefunktionærer, der er steget i perioden, nemlig med 45 % realt over den samlede periode, svarende til 2,1 % realt om året. I perioden siden slutningen af 1990'erne, hvor de samlede udgifter er holdt nogenlunde i ro, er stigningen i lønudgifterne fortsat, men nu finansieret ved en reduktion af anlægsinvesteringerne. De reale lønudgifter til præster er til sammenligning steget med 4 % i samme periode, jf. figur 2.7 (næste side).

Figur 2.6. De lokale kassers lønninger, øvrige driftsudgifter og anlægsinvesteringer 1988-2006, 2006 pris- og lønniveau

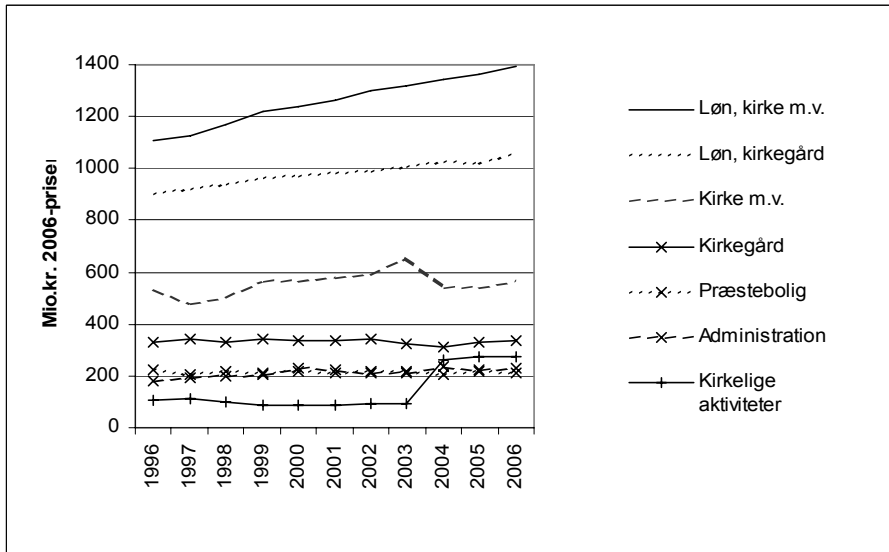
Figur 2.7. Lønninger fordelt på kirkefunktionærer henholdsvis præster, provster og biskopper, 1988-2006, faste priser

For perioden 1996 til 2006 findes der data for udgiftsudviklingen på de enkelte hovedkonti. For driftsudgifterne kan lønningerne opdeles på henholds-

vis kirkegård og kirke mv., og de øvrige driftsudgifter kan opdeles på en række formål, jf. figur 2.8.

Figur 2.8. De lokale kassers driftsudgifter 1996-2006, 2006 pris- og lønniveau

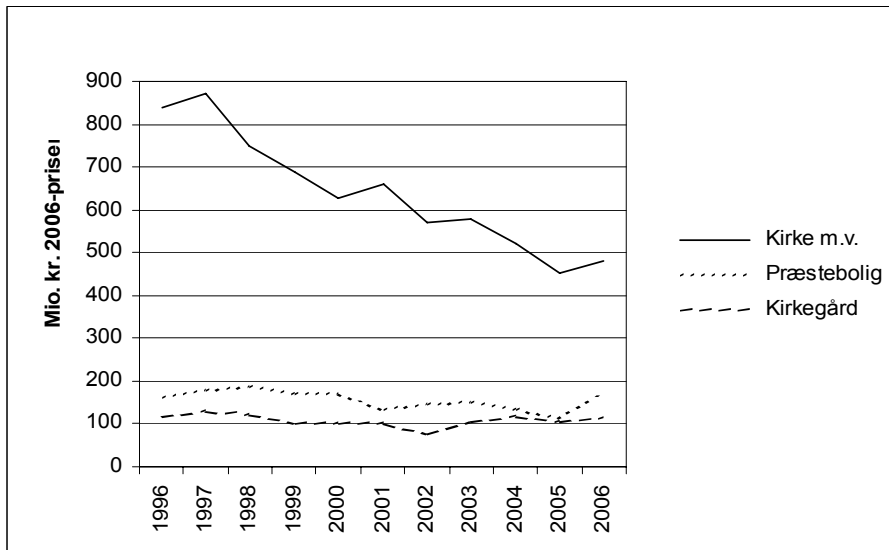
Lønudgifterne til ansatte på kirkegården er i perioden steget med i gennemsnit 1,6 % reelt om året. Et forhold, der trækker i retning af stigende lønudgifter på kirkegården, er, at gravstedsvedligeholdelse i stadig mindre grad varetages af familien selv, men i stedet varetages af kirkegården gennem en ét- eller flerårig vedligeholdelsesaftale. De øgede indtægter fra vedligeholdelsesaftalerne kan dog ikke dække de øgede udgifter. Der sker også en øget mekanisering af arbejdet på kirkegården med anvendelse af gravemaskiner til gravning af grave, anvendelse af løvsugere og minilastere, indførelse af automatiske ringeanlæg mv. Samtidig er antallet af døde faldet 10 %, og kremeringsprocenten er steget. Alle disse faktorer burde trække i retning af et faldende timeforbrug på kirkegårdene. Samlet set er det derfor vanskeligt at se begrundelserne for denne udgiftsstigning.

Lønudgifterne til kirkens øvrige ansatte (dvs. ansatte uden for kirkegården) er dog steget endnu mere, nemlig med i gennemsnit 2,3 % reelt om året. Den øgede ansættelse af sognemedhjælpere kan forklare cirka en fjerdedel af stigningen i lønudgifterne til øvrige ansatte. Dette afspejler blandt andet, at menighedsrådene har prioriteret den kirkelige undervisning, herunder særligt undervisningen af ”minikonfirmander” (dåbsoplæring). Hvis der ses bort fra stigningen i antallet af sognemedhjælpere, har udgiftsstigningen for kirkens

Øvrige ansatte ligger omtrent på niveau med stigningen for ansatte på kirkegården, nemlig 1,9 % realt om året. Man kan således ikke se nogen effekt af indførelsen af den elektroniske kirkebog, som ellers har effektiviseret arbejdet med personregistreringen med 30-40 % fra 2004 og frem.

Anlægsinvesteringerne er faldet med i gennemsnit 4 % om året fra 1996 til 2006, jf. figur 2.9. Det er primært anlægsudgifterne til kirke mv., som også omfatter sognegårde, der er faldet. Omtrent en tiendedel af dette fald kan tilskrives lavere aktivitet inden for nybyggeri af kirker, mens resten må vedrøre faldende udgifter til nybyggeri af sognegårde samt større vedligeholdelsesarbejder på kirken, men fordelingen kan desværre ikke belyses nærmere ud fra de foreliggende data.

Figur 2.9. De lokale kassers anlægsinvesteringer 1996-2006, 2006 pris- og lønniveau

2.2. En omkostningsbevidst folkekirke

Omkostningsbevidsthed handler om, hvordan man får mest kirke for pengene. Hver krone, der er sparet ved mindre administration, bedre indkøb, samarbejder m.m., kan anvendes på områder, som menighedsrådet særskilt prioriterer. Der er tale om en proces, der aldrig slutter, men hvor man hele tiden skal vurdere, om det kan gøres bedre.

I dette afsnit er der samlet en række eksempler, der afspejler omkostningsbevidsthed i folkekirken. I mange tilfælde ved at menighedsråd arbejder

sammen om at løse de praktiske opgaver. Når der spares penge, giver det frihed til at prioritere nye muligheder eller nedsætte den lokale ligning.

Eksemplerne viser, at der altid findes et menighedsråd et eller andet sted i landet, der har fundet en ny måde at spare penge på. En mere omkostningsbevidst folkekirke handler derfor ikke så meget om at finde på nye spareforslag som at få bredt den gode praksis, der findes rundt omkring i folkekirken, ud til alle sogne i landet.

Eksemplerne er samlet under seks temaer: administration, effektivt indkøb, energibesparelser, personale, den lokale organisering og kirkelige aktiviteter.

2.2.1. Administration

Det må være en klar målsætning, at der ikke skal bruges mere end det nødvendige på administration, så der kan frigøres ressourcer til kirkens egentlige formål. Sognene bruger i dag 12 % af personaleudgifterne på administration (eksklusive personregistrering, men inklusive honorering af menighedsrådsmedlemmerne). Det omfatter blandt andet økonomiforvaltning og personaleadministration.

Økonomiforvaltning

Økonomiforvaltningen er en af de væsentligste administrative opgaver for menighedsrådet. Samlet anvendes der knap 100 mio. kr. på at forvalte de lokale kassers samlede udgifter på 4,6 mia. kr.

Efter den seneste ændring af menighedsrådsloven skal der altid vælges en kasserer blandt menighedsrådets medlemmer. Den valgte kasserer har på menighedsrådets vegne den daglige indsigt i sognets økonomi og har ansvaret for, at økonomiforvaltningsopgaverne udføres korrekt. Kassereren kan godt selv varetage den daglige bogføring, men menighedsrådet kan også beslutte, at bogføringen skal udføres af en af kirkefunktionærerne eller placeres hos en ekstern part, f.eks. et revisionsfirma eller en regnskabsmedarbejder, der er ansat i provstiet.

Et eksempel fra Fredericia Provsti, jf. boks 2.1, viser, at der kan spares op mod halvdelen af udgifterne ved at samle og udlicitere bogføringen. Det ændrer ikke på menighedsrådets ansvar for budget og regnskab eller beslutningerne om, hvad pengene skal bruges til, at bogføringen nu varetages af et revisionsfirma. Men det sikrer, at de grundlæggende bogførings-, betalings- og regnskabsopgaver løses så effektivt som muligt.

Boks 2.1. Samarbejde om bogføring i Fredericia Provsti

I Fredericia Provsti er fem menighedsråd (Christians, Pjedsted, Bredstrup,

Lyng og Erritsø) gået sammen om en fælles aftale om bogførings- og regnskabsfunktionen. Sognene har tilsammen ca. 20.700 indbyggere. Der er indgået en aftale med et revisionselskab om varetagelse af opgaven.

Aftalen betyder:

- at der konteres og foretages bogføring 1-2 gange ugentligt ud fra bilag og kontoudtog fra bank
- at firmaet påser, at alle bilag er attesteret af de personer, der har modtaget ydelsen, samt af den person, der er valgt af menighedsrådet dertil
- at firmaet foretager regningsbetaling for den enkelte kirkekasse
- at der udarbejdes kvartalsrapport som sammenholdes med budgettet
- at der foretages årsafslutning af regnskab
- at der indberettes løn til lønsystemet.

Lønfunktionen foretages fortsat af den enkelte kirkekasse, men kan for en besynderlig merydelse overtages af firmaet. Menighedsrådene har derudover fortsat en kasserer, der fungerer som kontaktperson til firmaet.

Udgiften er nu 110.000 kr. Det vurderes, at der er tale om en besparelse på mindst 100.000 kr. årligt.

Der er stor tilfredshed med ydelsen i alle menighedsrådene. Det er provstiuudvalgets mål at samle bogførings- og regnskabsfunktionerne for alle kasser i provstiet.

At samle bogføringen hos en ekstern part handler ikke kun om at spare penge, men også om at opnå en større ensartethed i opgaveløsningen og en større sikkerhed. For det betyder, at menighedsrådet ikke skal tænke på, hvad der sker ved sygdom, ferie eller stillingsskifte.

I Fredericia Provsti er der nu nedsat et udvalg, der skal se på, hvordan man kan samle bogføringen for alle kasser i provstiet. En mulighed er at samle alle kasser hos én ekstern leverandør. En anden mulighed er at oprette et fælles regnskabskontor med en fuldtidsansat regnskabsmedarbejder i tilknytning til et fremtidigt centralt placeret provstikontor.

Udvalget skal anbefale, at menighedsrådene samler bogholderi- og regnskabsfunktionerne for de lokale kasser enten gennem et fælles udbud til en ekstern leverandør eller ved oprettelse af et fælles regnskabskontor for provstiet. Det vil både kunne give besparelser og en større sikkerhed i kirkekassens regnskab. Kompetencerne i forhold til kirkekassens økonomi ligger naturligvis fortsat hos menighedsrådet, selv om bogholderiet samles, og den valgte kasserer har ansvaret for at følge med i regnskabet og løbende orientere menighedsrådet.

Administrative fællesskaber

Det vil ofte være en fordel at samle flere administrative funktioner under samme tag, da det er med til at skabe et bedre arbejdsmiljø og mulighed for at dele kontorfaciliteter. Der vil samtidig være bedre mulighed for at hjælpe hinanden på tværs af faggrænser og skabe et godt fagligt miljø.

Boks 2.2. Samling af kirkekontorer i Herning

Herning by betjenes i dag af to kirkekontorer, et ved Herning Kirke og et ved Sct. Johannes Kirke. Det førstnævnte kontor er en sammenlægning af Herning, Fredens og Hedeager sognes kirkekontorer. Ved at oprette et fælles kontor har sognene opnået en besparelse.

Der er planer om lægge kontoret sammen med kontoret ved Sct. Johannes Kirke, så borgerne i Herning fremover kun skal betjenes af ét kirkekontor. Dette vil yderligere betyde sparede personaleudgifter.

En samling af kirkekontorerne i byerne kan være med til at gøre det muligt at indhøste den tidsbesparelse på 30-40 % af registreringsopgaven, som indførelsen af den elektroniske kirkebog har medført.

Der kan også findes inspiration at hente i kommunale og statslige erfaringer med at etablere administrative fællesskaber på tværs af institutioner. Ud fra erfaringerne har udvalget opstillet en række anbefalinger til, hvordan man skaber et fællesskab om for eksempel bogholderi- og regnskabsopgaverne.

Lønudbetaling

Lønudbetaling i folkekirken foregår i dag primært via Folkekirken Lønssystem (FLØS), der er gratis at bruge for menighedsrådene. Det er imidlertid ikke obligatorisk at bruge systemet, og en del menighedsråd bruger et andet lønsystem til beregning og/eller udbetaling af løn. Det skyldes ikke mindst, at FLØS i starten led af forskellige børnesygdomme, som gjorde det vanskeligt at bruge systemet. Derfor valgte mange menighedsråd FLØS fra og besluttede at anvende andre systemer.

I dag fungerer systemet godt, og da FLØS er gratis at anvende for menighedsrådene, er der en besparelse af hente, ved at alle går over til FLØS. Lønudbetalingen for præster blev for to år siden flyttet fra statens lønsystem til FLØS. Det er svært at se, hvorfor menighedsråd skal bruge penge på noget, som de kan få gratis.

Hertil kommer, at hvis FLØS kommer til at dække alle kirkefunktionærer, så bliver det muligt at få bedre informationer om lønforholdene i folkekirken. Det forhold, at der ikke er en fuld dækkende lønstatistik, giver i dag proble-

mer for både arbejdsgiver- og lønmodtagersiden ved overenskomstforhandlingerne. Der bør derfor i alle tilfælde ske rapportering af relevante løndata til FLØS.

2.2.2. Effektivt indkøb

Effektiviseret indkøb kan forbedre økonomien, uden at aktiviteterne påvirkes. Erfaringer fra folkekirken på landsplan har vist, at effektivt indkøb indeholder et væsentligt potentiale. Det gælder indkøb af IT, som er samlet i folkekirkens IT-kontor. Et andet eksempel er revisionen af de lokale kasser, der udbydes i EU-udbud stiftsvis. Her opnår man en ensartethed i revisionen ved at lade 2-3 revisionsfirmaer varetage revisionen af de lokale kasser inden for hvert stift, samtidig med at man opnår en besparelse ved at købe opgaven samlet ind. Ordningen blev indført i midten af 1980'erne og er gradvist blevet billigere. Et tredje område er folkekirkens forsikringer, hvor arbejdsskade-, ansvars- og tingskadeforsikring købes samlet ind. Folkekirken er selvforsikrende på tingskader, men har tegnet forsikring i to forsikringsselskaber for henholdsvis arbejdsskade og ansvar. Det seneste EU-udbud af folkekirkens forsikringer indebar en mærkbar besparelse i forhold til det forrige udbud af opgaverne.

Boks 2.3. Fælles indkøb af fastnettelefoni

Menighedsrådene kan indkøbe fastnettelefoni via IT-kontoret med henblik på at udnytte en fælles rabataftale. Rabatordningen betyder en besparelse på 5.700 kr. i gennemsnit for de 800 sogne, der benytter sig af den.

Det koster imidlertid også penge at købe effektivt ind, og IT-kontoret bruger ca. et halvt årsværk på at forvalte telefonaftalen.

Anvendelse af indkøbsaftaler

Inden for staten har en øget fokusering på indkøbsaftaler ført til besparelser på op til 40 % ved indgåelse af bindende indkøbsaftaler. Hvis folkekirken skal omfattes af statens aftaler, forudsætter det imidlertid en fælles administration af indkøbet, og det er nok kun en realistisk mulighed på enkelte områder.

Det er imidlertid også muligt at effektivisere indkøbet, uden at det behøver at ske gennem bindende aftaler. Det kan blandt andet ske ved anvendelse af rammeaftalerne i Statens og Kommunernes Indkøbs Service (SKI). For at kunne anvende de rammeaftaler, der er indgået af SKI, skal brugerne være oprettet i SKI's system. I foråret 2006 organiserede Kirkeministeriet en samlet oprettelse, der betød, at alle sogne og provstier er oprettet som brugere.

Menighedsråds og provstiers anvendelse af disse rammeaftaler har imidlertid hidtil været yderst begrænset. En oplagt mulighed for at effektivisere indkøbet er at anvende SKI's rammeaftaler på alle relevante områder.

Der er imidlertid også behov for at effektivisere indkøbet på områder, der ikke er omfattet af de centrale aftaler. Det behøver ikke alene at være besparelser, der driver værket. Det kan også være ønsket om bedre leveringssikkerhed eller bedre kvalitet, jf. boks 2.4.

Boks 2.4. Fælles indkøb af blomster ved Garnisons Kirkegård

Frem til 1990 indkøbte den enkelte kirkegård selv stedmoderblomster og begonier. Stedmoderblomsterne kostede kr. 2,10 pr. stk. og begonierne kr. 2,50 pr. stk.

I 1991 tog Garnisons Kirkegård initiativ til at koordinere indkøbene. I første omgang med tre andre kirkegårde, men senere med en del flere. Fællesindkøbet omfatter i dag 22 kirkegårde fra Haslev i syd til Helsingør i nord.

Der indkøbes ca. 250.000 sommerblomster årligt til en pris, der næsten svarer til prisen i 1990. Stedmoderblomsterne koster kr. 2,35 pr. stk., og begonierne koster fortsat kr. 2,50 pr. stk.

Fællesindkøbet startede ikke for at spare penge, men for at få leveringssikkerhed og kvalitet. Det viste sig hurtigt, at man med samlet indkøb opnår direkte handelskontakt hos producenten, hvilket sikrer både en god pris og en god kvalitet. Garnisons Kirkegård står i dag som grossist og formidler videre for de enkelte kirkegårde. Der er stor tilfredshed med kvaliteten og med at have opnået leveringssikkerhed, samtidig med at priserne ikke har fulgt den almindelige prisudvikling.

En bedre indkøbspolitik handler om ”at høste lavthængende frugter” og spare dér, hvor det ikke gør ondt. Men et mere effektivt indkøb kræver en fokuseret indsats. Man kommer ikke uden om, at det kræver ressourcer at spare penge på indkøb!

Det er nødvendigt, at der er nogen, der tager ansvaret for at sikre et mere effektivt indkøb. Det gælder i det enkelte sogn, men der er også behov for, at sognene inden for provstiet på budgetsamrådene vurderer, om der er områder, hvor der med fordel kan indføres fælles indkøb, og udpeger en person til at være ansvarlig for, at disse indkøb gennemføres. På nogen områder kan det være relevant at koordinere indkøb for hele stiftet, jf. boks. 2.5.

Boks 2.5. Fælles indkøb af gas i Fyens Stift

I Fyens Stift er der for nylig indgået aftale med DONG-energy om levering af naturgas til samtlige menighedsråd i Fyens Stift. Kontrakten er bindende i 24 måneder. Prisen afhænger af, hvor mange menighedsråd der tilmelder sig. Der kan imidlertid imødeses en anseelig rabat. Fyens Stift har anslået en besparelse på ca. 3,0 mio. kr., hvis alle menighedsråd tilmelder sig.

I mange tilfælde er det en forudsætning for, at der kan opnås en attraktiv pris, at aftalen er forpligtende for de deltagende menighedsråd. Det kan derfor være nødvendigt, at menighedsrådene går aktivt ind og giver et forpligtende forhandlingsmandat i stedet for blot at indtage en vent-og-se holdning.

Udvalget skal anbefale, at menighedsrådene prioriterer et effektivt indkøb. På relevante indkøbsområder kan det ske ved at indgå et forpligtende samarbejde inden for provsti eller stift.

Anlægs- og renoveringsarbejder

Det er vanskeligt at styre større anlægs- og renoveringsarbejder. Det gælder styringen af byggearbejdet som sådan og i særdeleshed styringen af udgifterne. Undertiden hører man rygter om, at håndværkere opererer med en særlig ”folkekirke-pris” på byggearbejder - og det er ikke nogen rabat-pris! Der er derfor vigtigt, at menighedsrådene har god rådgivning i forbindelse med anlægs- og renoveringsarbejder, som ofte er komplekse og teknisk krævende.

Der er krav i lovgivningen om, at større arbejder ved en kirke skal projekteres og ledes af en arkitekt med grundigt kendskab til kirkebygninger. Baggrunden for dette krav er hensynet til de store kulturværdier, som folkekirkens bygninger repræsenterer. En god arkitekt kan også være god til at styre håndværkere, projekt og byggeudgifter. Men arkitekthonoraret kan også i sig selv skabe usikkerhed om udgifterne, navnlig hvis det udgør en andel af de faktiske byggeudgifter. Derfor har man i Fredericia sat et loft over arkitekthonoraret, jf. boks 2.6, så arkitektens honorar ikke bliver større af, at udgifterne løber løbsk. Det kunne også være en mulighed at give en bonus, hvis arbejdet bliver billigere end budgetteret.

Boks 2.6. Loft over arkitekthonorarer i Fredericia Provsti

Provstiudvalget i Fredericia Provsti har sat et loft over arkitekthonoraret på 10 % af byggesummen. Provstiudvalget betragter arkitektarbejde på samme måde som anden købmandsvirksomhed og beder derfor om at få et kontraktudkast forelagt. Hvis honoraret overstiger 10 % af overslagsbelø-

bet, beder provstiudvalget om forhandling.

Det er meget vigtigt, at der er tale om 10 % af overslagsbeløbet og altså ikke af det endelige beløb, så arkitektfirmaet ikke får en økonomisk fordel ved, at byggeriet bliver dyrere end først anslået.

Der er overvejelser i provstiudvalget, om man kan belønne arkitektfirmaet, hvis byggeriet bliver billigere end først anslået, men man er ikke færdige med overvejelserne.

Det kan være vanskeligt ved større anlægs- og renoveringsarbejder at gennemskue de afgivne tilbud. Menighedsrådene skal indhente to underhåndsbud og kan indhente op til fire på byggearbejder, der koster mellem 300.000 kr. og 3 mio. kr. Ved gennemgangen af de indkomne tilbud kan en uafhængig konsulent kvalificere udvælgelsen af tilbud. Det kan være en god investering, jf. boks 2.7.

Boks 2.7. Uvildig vurdering af tilbud i Sønderborg Provsti

I Sønderborg Provsti er det som noget nyt besluttet at konsultere et rådgivende ingeniørfirma, når tilbudene er modtaget. Det sker i erkendelse af, at der skal professionelle folk til at håndtere tilbudene. Det er væsentligt, at firmaet ikke selv er involveret i byggeriet - direkte eller indirekte.

Denne fremgangsmåde indebærer, at arkitekternes overslag over udgifterne bliver kvalitetstjekket, og at håndværkerne og arkitekterne i højere grad udfordres. De skal til at besvare spørgsmål ud fra provstiudvalgets perspektiv, som f.eks. ”Hvis vi har X kr. til rådighed, hvilken løsning kan I så foreslå for det beløb?”

Den nye fremgangsmåde har medført, at udgifterne er blevet nedsat på to restaureringer med henholdsvis 600.000 kr. og 180.000 kr.

Også inden for renoveringsarbejder er der mulighed for at spare penge ved et fælles indkøb. Men det kræver, at der er nogen, der tager initiativ til at organisere det. På Lolland har stiftet taget initiativ til et fælles udbud af den udvendige kalkning af kirkerne, jf. boks 2.8.

Boks 2.8. Fælles udvendig kalkningstjeneste på Lolland

Der er iværksat fælles indkøb af arbejder vedrørende udvendig kalkning af kirkerne i Lolland Vestre Provsti i Lolland-Falsters stift. Initiativet blev

indledt i 2003 med flere fælles møder med menighedsrådene. Det endte med, at 6 menighedsråd med i alt 7 kirker blev enige om at bemyndige provsten til at indgå aftale med arkitekten om at forestå et udbud af kalkningsopgaven. I udbudsprocessen virkede stiftskontoret som sekretariat, der udarbejdede samarbejdsaftale og samlede relevante oplysninger ind til brug for udbudsprocessen. Den samlede besparelse beløb sig til 10 %.

Stiftet har efterfølgende taget initiativ til tilsvarende udbud i Lolland Østre Provsti og Falster Provsti. I Lolland Østre Provsti har 12 ud af 14 menighedsråd meldt sig til ordningen. I Falster Vestre Provsti blev der for nylig afholdt møde, hvor 12 menighedsråd ud af 22 mulige tilkendegav interesse for forslaget. Ordningen i Falster Vestre Provsti forventes at træde i kraft fra 1. januar 2008.

Stiftets rolle som sekretariat for udbudsprocessen virkede så godt, at andre provstier nu opsøger samme mulighed for at indgå aftaler om den udvendige kalkning. Udover en bedre pris, har menighedsrådene fået dokumentation for markedsprisen gennem konkurrenceudsættelse af opgaven. Udbuddet indebærer også, at kalkningen indgår i en langsigtet planlægning og ikke bliver skubbet rundt mellem årene afhængig af, hvornår der er tilstrækkelig ”luft” på budgettet.

2.2.3. Energibesparelser

Energibesparelser i kirken, præsteboligen eller andre bygninger kræver typisk en investering til isolering af bygningen, udskiftning af varmeanlægget eller energisparepærer, nye lysarmaturer eller hårde hvidevarer, men tjener sig ofte meget hurtigt hjem i form af lavere driftsudgifter, jf. boks 2.9 om Holmens Kirke og kirkegård. Energibesparelser er dobbelt gode besparelser, for ikke blot sparer kirkekassen penge, men kirken giver samtidig sit bidrag til et bedre miljø.

I forbindelse med de årlige syn og provstesynet bør man vurdere, om der kan gennemføres energibesparende foranstaltninger.

Nå varmeanlægget er udtjent og skal udskiftes, er det vigtigt, at de mulige energibesparelser står højt på listen i forbindelse med anskaffelse af et nyt anlæg. Det er tit muligt at opnå flere fordele på samme tid: lavere energiregning, et bedre indeklima i kirken og bedre vilkår for bevaring af kirkens inventar. Det er for eksempel tilfældet, når man skifter et gammelt varmluftanlæg til et system med opvarmning under den enkelte kirkebænk, som kører med relativt lav varme.

Boks 2.9. Holmens Kirke og kirkegård

I Holmens Kirkes driftsregnskab er opvarmningsomkostningen blandt de absolut største enkeltposter. I 2006 var beløbet ca. 170.000 kr. Ved en forhandling med Københavns Energi i 2002 blev der aftalt en reduktion i prisen på ca. 25 %. Betingelsen herfor var, at der blev gennemført energibesparende foranstaltninger, som kunne forbedre udnyttelsen af fjernvarmevandet ved at sænke returtemperaturen til fjernvarmenettet. Holmens Kirke er i gang med en istandsættelse, der bl.a. indebærer opsættelse af forsatsvinduer.

På Holmens kirkegård flyttede kirkegårdskontoret i 2004 fra en utidssvarende bygning til nye lokaler. Det halverede varmeregningen fra 24.500 kr. til 12.900 kr.

2.2.4. Personale

Hver gang en stilling bliver ledig, er det en god lejlighed til at standse op og revurdere, om man har den rette kombination af stillinger og opgaver. Det gælder i det enkelte sogn, men det gælder også for provstiet som helhed.

Menighedsrådene skal fremover som led i budgetprocessen aflevere en oversigt over sognets personaleanvendelse. Det er med til at få skabt synlighed og overblik, så både menighedsrådene og provstiudvalget får et bedre grundlag for at drøfte, om man har de rette personaleressourcer i forhold til opgaverne, og om der kan være idé i at samarbejde på nogen områder. Budgetsamarbejdet kan også beslutte at flytte personalenormeringen til provstiudvalget, men beslutningen skal træffes i forlængelse af et nyvalg til menighedsråd og er så bindende for valgperioden.

Koordinering af fridag

I mange sogne findes en naturlig måde at nedbringe vikarudgifterne på, nemlig at præsten og kirkefunktionærerne har en fast fælles fridag, som oftest mandag. Det betyder, at der som udgangspunkt ikke finder kirkelige handlinger sted om mandagen og følgelig ikke er behov for vikarer. Dette gælder for de kirkefunktionærer, der har 6 dages arbejdsuge, idet søndagen er arbejdsdag, og som derfor i lighed med præsten har en hverdag som den ugentlige fridag.

Denne praksis findes allerede i de sogne, hvor der er én præst. I disse sogne er der en fælles forståelse for, at der ikke finder kirkelige handlinger sted på præstens ugentlige fridag.

I sogne, hvor der er flere præster og flere kirkefunktionærer, er det mere indviklet. Jo mere præsternes og kirkefunktionærernes fridage er fordelt på forskellige hverdage, jo større bliver behovet for vikarer.

Da mandag er den ugedag, på hvilken der antagelig er færrest kirkelige handlinger, kunne det tale for, at mandagen som udgangspunkt skulle være den fælles fridag for både præster og kirkefunktionærer i f.eks. et helt provsti, ja i hele landet. Det vil være nødvendigt, at der er en form for vagtplan, så man kan tage sig af de begravelser, der ikke kan aftales til en anden dag, jf. boks 2.10. Der skal også sikres mulighed for, at dødsanmeldelse for dødsfald, der har fundet sted i weekenden, kan indgives om mandagen.

Boks 2.10. Fælles fast fridag i Fredericia by

I Fredericia er der ved bykirkerne Hannerup, Christians, Trinitatis og Michaelis etableret en ordning med en fælles fast fridag om mandagen:

- Præsterne har som udgangspunkt mandagsfri.
- En præst har dog vagt for alle fire sogne. Vagtpræsten tager de bisættelser/begravelser, der måtte komme, som ikke kan aftales til andre dage. Der er slet ikke bisættelser/begravelser hver mandag, for familierne vil i de allerfleste tilfælde have egen sognepræst og indretter sig derfor på at have bisættelse/begravelse en af ugens øvrige dage.
- Vagtskema sendes til sygehus, kirkekontorer og byens bedemænd.

Der er hos alle parter tale om en udbredt tilfredshed med ordningen, der har den fordel, at man også sparer vikarer, da de fleste kirkefunktionærer også har mandagsfri.

Samarbejde om stillinger

Et eksempel fra Hjallesø Provsti, boks 2.11, viser, at der kan være meget kontante fordele ved at tilrettelægge nogle arbejdsopgaver – kirkebog og kirkegård – på tværs af sognegrænserne.

Boks 2.11. Samarbejde om personale i Hjallesø Provsti

I Hjallesø Provsti samarbejder fire sogne om personale. Det er to større og to mindre sogne, der er fordelt i to pastorater. I forbindelse med to ledige stillinger, en kordegn og en kirkegårdsleder, er kordegnen i det ene store sogn blevet tillagt opgaven med personregistrering og kirkebog for alle fire sogne samt regnskabsføringen for alle fire sogne.

Kordegnen er ansat på fuld tid og får assistance af en kordegnemedhjælper

på 20 %. De opgaver, som disse varetager, blev tidligere varetaget af en kordegn på fuld tid, tre kasserere og en præsteseekretær.

Fire kirkegårde i provstiet er ligeledes gået sammen om personalesamarbejde. Før var der ansat en kirkegårdsleder på Fraugde kirkegård, et eksternt firma på Tornbjerg kirkegård og en fuldtidsgraver varetog opgaverne på Allerup og Davinde kirkegårde. I dag er stillingerne på Fraugde, Tornbjerg og Davinde slået sammen til en fuldtidsgraverstilling plus 1.600 medhjælpstimer. Ved en nyberegning blev behovet på de tre kirkegårde reduceret med en kirkegårdsleder, et eksternt firma samt et fradrag på 1.600 marktimer, hvilket indebar en besparelse på 400.000-500.000 kr.

Samarbejde om stillinger behøver imidlertid ikke kun at handle om at spare penge. Det kan også være nødvendigt for at skabe tilstrækkeligt attraktive stillinger. Det kan for eksempel tit være svært for et menighedsråd at få tilstrækkeligt kvalificerede ansøgere til en deltidsstilling, og her kan et samarbejde føre til oprettelse af en mere attraktiv fuldtidsstilling. I Fredericia samarbejder by- og landsogne således om ansættelse af organister, jf. boks 2.12.

Boks 2.12. Samarbejde om organiststillinger i by- og landsogne i Fredericia Provsti

I Fredericia Provsti er der to eksempler på, at et større bysogn samarbejder med et landsogn om ansættelse af en organistassistent. Det er henholdsvis Taulov og Christians kirker og Trinitatis og Vejlbjerg kirker.

Ordningerne fungerer særdeles godt. Besparelsen er beskednen, men der har været flere og godt kvalificerede ansøgere til stillingerne.

Eksemplerne viser, at menighedsrådene har gode muligheder for at revurdere stillingerne og kombinere dem med et samarbejde med andre menighedsråd. Det kan enten føre til en reduktion af det samlede timetal, eller til at nye opgaver bliver tillagt stillingerne.

Et eksempel på behov for revurdering er indførelsen af den elektroniske kirkebog. Da den blev indført, var forudsætningen, at den ville betyde en reduktion af tidsforbruget ved registreringsopgaverne på ca. 30 %. Nu viser en ny opgørelse, at tidsbesparelsen faktisk er større, nemlig ca. 40 %. Senest er der åbnet for digital selvbetjening ved både fødselsregistrering og navneændring, hvilket vil reducere tidsforbruget ved registreringsopgaverne yderligere. Det medfører et behov for en revurdering af stillingen. Tilsvarende bør indførelsen af automatiske ringeanlæg også føre til en revurdering.

Inddragelse af frivillige

Der er historisk set en lang tradition for inddragelse af frivillige i forbindelse med gudstjenesterne og det diakonale arbejde. Ringsted Sogn er et usædvanligt eksempel på en engageret menighed, der via en god organisering af den frivillige deltagelse har reduceret behovet for betalt arbejdskraft til et absolut minimum, jf. boks 2.13. Initiativet i Ringsted Sogn er sjældent i omfang og varighed. Andre menighedsråd kan imidlertid lade sig inspirere af, at det er muligt at lade stort set alle funktioner ud over præsten og organisten blive varetaget af frivillige, og at det dermed også er muligt at reducere omkostningerne ved gudstjenesterne.

Boks 2.13. Det begyndte i kælderen...

Da Ringsted i løbet af 1960'erne og 1970'erne voksede, og et stort areal syd for banelinjen blev bebygget med etageejendomme og parcelhuse, besluttede menighedsrådet at gøre noget for at betjene den voksende befolkning i det nye område. Den nye menighed startede i et kælderlokale, men kunne i 1992 indvie Klostermarkskirken.

”Når man ser den nye flotte Klostermarkskirke i dag, kan man have svært ved at forestille sig, at kirken rent faktisk tog sin spæde begyndelse i kælderen i blok D i Søndre Park, ikke langt fra, hvor kirken ligger i dag. I tiden før 1975 var denne kælder nemlig rammen om hyggelige sammenkomster, som efterhånden kom til at omfatte ”kaffeandagter” ved daværende præst i Ringsted, C.P. Behrens. Men palmesøndag 1975 flyttede man fra kælderen til den nye Sdr. Parkskole, hvor der hver søndag helt op til 1988 blev holdt gudstjeneste i et af skolens fællesrum” (”Fra kirkesal til kirkecenter – orientering om kirken”).

Gruppen af frivillige var gået sammen under overskriften ”Vores egen kirke” med det formål at bygge en menighed op uden unødigt brug af professionel arbejdskraft. Dette førte til dannelse af et frivilligt ringerlaug, kirkekor, frivillige til oplæsning af indgangs- og udgangsbøn osv. - i alt ca. 50 frivillige, der var engagerede mindst et par gange om måneden.

Børneklub, børnepasning under gudstjenesten, kirkekaffe, besøgstjeneste, væresteder m.v. varetages ved nogle kirker af frivillige, ved andre af lønnede medarbejdere. Og en del steder er der tale om en kombination. Det kan også være nødvendigt at bruge lønnede medarbejdere, hvis man skal kunne organisere mange frivilliges deltagelse.

Samarbejde om personalerådgivning

Det er ikke alle menighedsråd, der i dag er klædt tilstrækkeligt på til at kunne varetage opgaven som arbejdsgiver, særligt hvad angår den juridiske del i forbindelse med ansættelses- og især afskedigelsessager. Menighedsrådet er ikke valgt for sin kompetence på det personalejuridiske område. Der er derfor behov for rådgivning om personaleforhold.

Det er meget forskelligt fra stift til stift, i hvilket omfang stiftsadministrationen yder menighedsrådene en aktiv rådgivning på personaleområdet. I nogle stifter går man meget langt, jf. boks 2.14, i andre yder man kun rådgivning i meget begrænset omfang. Det kan også være et problem, at stiftet fungerer som tilsyns- og ankemyndighed i forhold til menighedsrådene.

Boks 2.14. "Kerteminde-ordningen" – samarbejde med stiftet

Kerteminde provstiudvalg har besluttet at knytte en stiftsmedarbejder til provstiet. Denne medarbejder skal i aftalte aftentimer samt én dag hver fjortende dag stå til rådighed for spørgsmål om personaleforhold fra menighedsrådenes kontaktpersoner.

Herudover skal stiftsmedarbejderen stå for APV for alle medarbejdere i hele provstiet. Endelig skal stiftsmedarbejderen stå for en central afløserdatabase samt undersøge mulighed for at etablere en central styring af fravær.

Det er frivilligt for menighedsrådene at gøre brug af ordningen.

I Aalborg Stift er fem provstier gået sammen om at ansætte en fælles personalekonsulent, jf. boks 2.15. Tilsvarende modeller er også under overvejelse i andre provstier. Fordelen ved modellen er, at konsulenten i høj grad er "menighedsrådenes mand" (m/k). En ulempe er, at der kan være risiko for, at erfaringerne forsvinder, hvis konsulenten siger op. Der skal derfor gøres en særlig indsats for at sikre, at der finder en erfaringsopsamling sted. Konsulenten vil med fordel kunne samarbejde med stiftet og/eller Landsforeningen af Menighedsråd om mere komplicerede personalejuridiske spørgsmål.

Boks 2.15. "Hjørring-modellen" – en fælles personalekonsulent

I Frederikshavn, Hjørring Nordre, Hjørring Søndre, Sydthy og Thisted provstier er der ansat en fælles personalekonsulent. Konsulentens opgave er at understøtte de fem provstiers menighedsråds varetagelse af arbejdsgiveransvaret.

Personalekonsulentens arbejde omfatter rådgivning og vejledning ved ansættelse/afsked samt arbejdsforhold (f.eks. APV) og personaleplanlægning.

-udvikling og -uddannelse, herunder støtte til MUS samtaler, samarbejdsprocesser og konflikthåndtering. Konsulenten bistår ved tilrettelæggelse af arbejde og arbejdstid.

Ordningen blev startet som et forsøg og med en samarbejdsaftale med Aalborg Stift. Ordningen fungerer imidlertid fint og er derfor gjort permanent.

2.2.5. Ændring af den lokale organisering

Den kirkelige inddeling i sogne findes omtalt i de ældste kirkelove og i Jyske Lov. Sogneinddelingen blev opretholdt efter reformationen, men ændringer i den kirkelige inddeling kendes allerede fra gammel tid. Kirkeordinansen af 1537 gav f.eks. anvisning på, hvorledes flere sogne kunne sammenlægges til ét, og det har på den tid ikke været ualmindeligt, at kongemagten påbød nedrivning af kirker og sammenlægning af sogne. Den historisk betingede sognestruktur kan i dag virke som en hindring for en god tilrettelæggelse af den kirkelige betjening, især i de områder som har gennemlevet en betydelig befolkningsmæssig tilgang eller afgang.

Op mod menighedsrådsvalget i 2008 fortsætter udviklingen i retning af fælles menighedsråd for sognene i flersognspastorater. Et eksempel er sammenlægningen af menighedsrådene i Ørum-Viskum-Vejrum Pastorat, jf. boks 2.16. De fordele, som fremhæves, er, at man får fælles kontaktperson, arbejdsforholdene bliver ensartede, og man får mulighed for teamarbejde og mere fleksible vikarordninger. Desuden kommer man generelt meget dobbeltarbejde til livs, ligesom der bliver bedre overblik over både ressourcerne og de mange udvalg med frivillige.

Boks 2.16. Sammenlægning af menighedsråd og medarbejderstab i Ørum-Viskum-Vejrum Pastorat

Ørum-Viskum-Vejrum Pastorat i Viborg Østre Provsti har i alt ca. 2700 indbyggere. I marts 2006 nedsatte de tre råd et fælles udvalg til at se på mulighederne for øget samarbejde mellem sognene. I oktober 2006 på et fællesmøde for menighedsrådene og medarbejderne fremlagde udvalget fire mulige modeller, hvor det mindst vidtgående blot indebar et begrænset samarbejde om kirkegårdspersonalet, og det mest vidtgående indebar sammenlægning af både menighedsråd, kirkekasser og medarbejderstab.

På mødet drøftedes fordele og ulemper ved de fire modeller, hvorefter de tre menighedsråd hver for sig drøftede modellerne, og udvalgsarbejdet fortsattes med henblik på anbefaling af en eller to modeller til møder i de tre menighedsråd i januar 2007. På et nyt fællesmøde i marts 2007 beslut-

tedes det i enighed at arbejde frem mod den mest vidtgående model, altså en egentlig sammenlægning af såvel menighedsråd som kirkekasser og medarbejderstab fra det kommende menighedsrådsvalg. Sammenlægningen er blevet godkendt på menighedsmøder i de tre sogne.

”PRESSEMEDDELELSE 8. JUNI 2007

Menighedsråd får fremtid sammen.

Torsdag aften afholdtes det sidste af tre menighedsmøder i Ørum-Viskum-Vejrum sogne som afslutningen på første etape af arbejdet frem mod sammenlægning af de tre menighedsråd.

En sammenlægning får bl.a. som konsekvens, at personalet får en fælles kontaktperson, arbejdsforholdene bliver ensartede og man får mulighed for teamarbejde og mere fleksible vikarordninger. Desuden kommer man generelt meget dobbeltarbejde til livs, ligesom der bliver bedre overblik over både ressourcerne og de mange udvalg med frivillige som får tingene til at ske. Fordelingen af valgte menighedsrådsmedlemmer bliver i fremtiden 6-3-3 fra hhv. Ørum, Vislum og Vejrum.

Menighederne besluttede med stort flertal ved alle tre møder at godkende planen for fremtiden, som et arbejdsudvalg har præsenteret ved møderne, og som menighedsrådene tidligere har sagt god for.

Efter denne utvetydige godkendelse sættes den praktiske del af sammenlægningsarbejdet nu i gang, så man kan blive klar med den nye struktur og de dertil hørende ændringer ved menighedsrådsvalget i november 2008, hvor den nye fremtid begynder.”

At en sådan enighed har kunnet opnås, skyldes ikke mindst, at man har givet sig god tid til en grundig proces med drøftelser af alle fordele og ulemper ved de forskellige muligheder, at man selv har kunnet styre processen, og at medarbejderne har været inddraget helt fra starten.

Det er vigtigt for en sammenlægningsproces, at medarbejderne også kan se de nye muligheder. Ved at inddrage medarbejderne aktivt i processen fra start kan man undgå tvivl og usikkerhed om deres jobsituation.

2.2.6. Samarbejde om det kirkelige liv

Mange menighedsråd indgår i formelt eller uformelt samarbejde med andre menighedsråd om løsningen af kirkelige opgaver. Antallet af samarbejdsprojekter har været støt stigende i de senere år. Baggrunden herfor er for det første en voksende erkendelse i menighedsrådene af, at de ”gode vilkår for menighedens liv og vækst”, som menighedsrådsløftet taler om, ikke altid kan

bydes inden for rammerne af sognegrænserne. For sognegrænserne er i stadig mindre grad de rammer, som folks dagligliv, arbejdsliv og fritidsliv udspiller sig inden for. Det er derfor – også som et element i en omkostningsbevidst folkekirke – nødvendigt at overveje, hvilke kirkelige opgaver, der bedst løses inden for sognets rammer, og hvilke der bedst – eller udelukkende – kan løses i fællesskab med andre sogne.

Med den seneste ændring af menighedsrådsloven er det slået fast, at alt hvad et menighedsråd har adgang til selv at lave, kan det også lave i samarbejde med andre. Der skal bare foreligge en skriftlig vedtægt for samarbejdet, som blandt andet fastslår, hvem der skal betale hvad. Det er også blevet muligt at afsætte midler i provstiudvalgskassen til fælles opgaver på provstiplan, forudsat at det er vedtaget med et flertal på 2/3 på budgetsamrådet i provstiet.

Menighedsrådenes muligheder for at samarbejde om løsning af kirkelige opgaver er dermed blevet så frie, at det ikke længere er regler, men alene den lokale iderigdom og vilje til samarbejde, der sætter grænserne.

Ud fra erfaringerne er der ingen tvivl om, at man på en række områder kan få mere ud af pengene ved at samarbejde på tværs af sognegrænser. Samarbejdet kan have forskellig ”dybde”. Der kan være tale om:

1. Simpel *koordinering* af aktiviteter, så man ikke bruger ressourcer på uhensigtsmæssig overlappning og fordobling, eller så man tænker de samlede aktiviteter i et lokalområde ind i en fælles overordnet ramme. Det betyder:
 - at man undgår lokalt at konkurrere med hinanden
 - at man samlet får en bredere vifte af aktiviteter
 - at man når bredere ud i lokalsamfundet, og
 - at man får en væsentligt bedre samlet ressourceanvendelse.
2. Egentlig *udvikling i fællesskab* af initiativer og aktiviteter, så disse planlægges, kommunikeres og gennemføres sammen, og så der er en fælles identitet omkring dem. Det betyder:
 - at man kan varetage opgaver, som ingen af sognene vil være i stand til at løfte alene
 - at man udvikler fælles identitet for et lokalområdes kirkeliv, der mere svarer til den folkelige sammenhæng
 - at man gensidigt inspirerer og udvikler hinanden, og
 - at man også her løser opgaver med den optimale samlede ressourceanvendelse.
3. Arbejde i *sogneteams*, hvor de enkelte sogne fordeler opgaver imellem sig, så nogle af det enkelte sogns aktiviteter udføres på alles vegne og for

alle, så de på én og samme tid bidrager til fællesskabet og styrker det enkelte sogns særlige profil. Det betyder:

- at alle sogne ikke skal løse alle opgaver
- at mindre sognes profil kan styrkes i helheden gennem løsning af bestemte opgaver for alle
- bedre arbejdsmiljø gennem samarbejde og kollegafællesskab på tværs af sognegrænser, både for ansatte og frivillige
- større samlet udbud i lokalområdet og
- bedre ressourceanvendelse.

I alle de nævnte former for samarbejde indgår den bedre ressourceanvendelse som et element. Dermed være ikke sagt, at samarbejde nødvendigvis er en vej til besparelser, for det kan også medføre, at man tager nye, udgiftskrævende opgaver op i området. Men samarbejde mellem sogne kan under alle omstændigheder give mere kirke for de penge, man har til rådighed.

Boks 2.17. Eksempler på samarbejde om det kirkelige liv

Koordinering

- I Bispebjerg-Brønshøj Provsti har sognene i en årrække samarbejdet om en fælles arrangementsrække om et bestemt tema med et arrangement efter eget valg i hver kirke og med fælles folder og annoncering.
- I Odsherred har man erfaring med en fælles gudstjenestefolder, i Odenseområdet med fælles annoncering af påskegudstjenester for 12 sogne.
- Citykirkesamarbejdet i København koordinerer bl.a. natåben-kirkeinitiativerne i Domkirken, Helligåndskirken og Trinitatis Kirke.
- I Brahetrolleborg, Krarup og Øster Hæsinge sogne i Fyens Stift har man erfaringer med et fælles musikudvalg, som planlægger koncerter og andre musikaktiviteter mellem de tre kirker, alt efter hvad de hver især egner sig til. Lignende fælles koncertplanlægning finder sted i adskillige andre områder.

Fælles initiativer

- I Lemvig Provsti er sognene efter en fælles målsætningsproces i provstiet gået sammen om at gøre børn og unge til fælles satsningsområde, bl.a. gennem ansættelse af en ungdomspræst på provstiplan.
- Sognene i Randers by samarbejder om afholdelse af en kristendomsuge, som udover kirkerne også omfatter byens andre kulturinstitutioner (f.eks. biblioteket, kunstmuseet og Randers egnsteater) og endvidere byens folkeskoler og gymnasiale institutioner.

- Marslev, Birkende og Rønninge sogne i Fyens Stift er gået sammen om fælles indledende konfirmationsforberedelse.
- I adskillige byer landet over er der etableret fælles kirkehøjskole for alle eller en række sogne.
- Kirke-skolesamarbejde er ligeledes mange steder organiseret på provstiplan eller i samarbejde mellem en række sogne.
- Fælles kirkeblad er et velkendt fænomen. I de senere år er der også kommet eksempler på fælles hjemmesideløsninger.

”Sogneteams”

- Hjalles Provsti på Fyn er blevet opdelt i fire distrikter med seks-syv sogne i hver. Dette sikrer, at der ikke er for langt mellem de enkelte sogne, samt at møderne er til at overskue. Et konkret resultat er f.eks. babysalmesang for fire sogne i fællesskab, som konkret afholdes i to af kirkerne med fælles finansiering, kommunikation og organisering, der indebærer fælles identitet for alle fire kirker om projektet.
- I Kalundborg Provsti har præsterne etableret et team-samarbejde, der muliggør, at de på skift får en kortere periode med sammenhængende tid til at dygtiggøre sig til en opgave, der kommer hele området til gode. De øvrige præster vikarierer.

Der er mange forskellige muligheder for at skabe et velfungerende samarbejde. *Pastoraterne* er ofte de helt naturlige rammer om samarbejde, fordi man her i forvejen har et fællesskab om præstens arbejde. En anden naturlig ramme kan være *de ”gamle” kommuner*, hvor der efterhånden ofte har udviklet sig et folkeligt fællesskab f.eks. om skole, indkøb, fritidsliv og institutioner. En tredje ramme kan være *sogne med samme præg* i et område (land-sogne, forstadssogne, børnefamilie-sogne osv.). Og endelig kan der i høj grad være fornuft i at gå *på tværs* af by, forstad og land, f.eks., hvor det kan bidrage til, at skævt fordelte ressourcer i et område kan udlignes ved samarbejde på tværs om løsning af opgaver.

2.3. Medlemmernes folkekirke

Det er ikke tilstrækkeligt bare at se på, hvor mange penge folkekirken bruger; man må også se på, hvad der kommer ud af at bruge dem. Det er afgørende, at folkekirken bruger så få ressourcer som muligt på administration og andre udenværker, og at så mange af kirkens ressourcer som muligt bruges på formål, der har direkte betydning for kirkens medlemmer og kirkens udvikling. Gudstjenesten og de kirkelige handlinger (dåb, konfirmation, vielse og begravelse) står helt centralt blandt folkekirkens opgaver, men kirkelig

undervisning af børn, unge og voksne har fået stigende betydning i de senere år.

Den faldende dåbsprocent og et svækket kendskab – også blandt folkekirkenes medlemmer – til hvad kristendom er, stiller kirken over for nye udfordringer med hensyn til, hvordan den skal løfte sin opgave. Kendskabet til kristendom og kirke gennem undervisning og deltagelse i gudstjeneste og kirkelige handlinger har også væsentlig betydning for medlemmernes ønske om fortsat at tilhøre folkekirken.

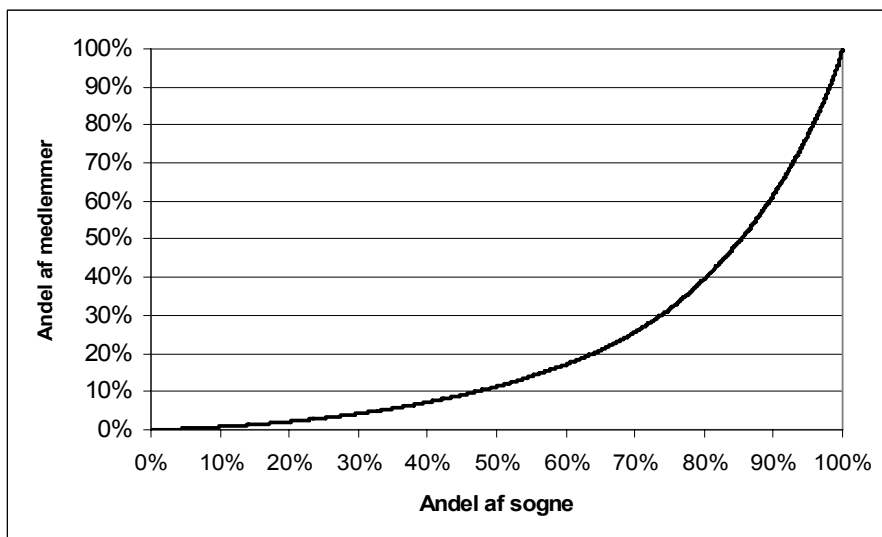
Det er derfor afgørende, at folkekirken anvender ressourcerne, hvor de gør mest gavn i forhold til kirkens opgave, således at folkekirken kan blive bedre til at møde disse udfordringer og løfte sin opgave under nye vilkår. Dette afsnit dækker nogle af de samme temaer som det foregående, men her set ud fra et medlemsperspektiv. Det handler om sognestrukturen, om sognets målsætninger og prioriteringer, om sognets ressourcer og om medlemmernes brug af kirken.

2.3.1. Sognestrukturen

Folkekirken rummer ca. 2.100 sogne og ca. 100 kirkedistrikter. Hvert sogn består i gennemsnit af ca. 2.000 medlemmer. Folkekirkens sognestruktur er imidlertid meget uensartet. Der er over 150 sogne med under 200 medlemmer, mens det største sogn (Glostrup) har over 16.000 medlemmer.

I figur 2.10 (næste side) er sognene anført i rækkefølge fra det mindste til det største. Figuren viser, hvor mange medlemmer der er i de 10 % sogne (svarende til ca. 210 sogne), der har færrest medlemmer pr. sogn, dernæst de 20 % (eller ca. 420) mindste sogne, osv. De ca. 100 kirkedistrikter indgår i det følgende under det sogn, som de er udskilt fra, idet medlemmerne ikke opgøres særskilt for kirkedistriktet, men henregnes til det pågældende sogn.

Figur 2.10. Sognestrukturen

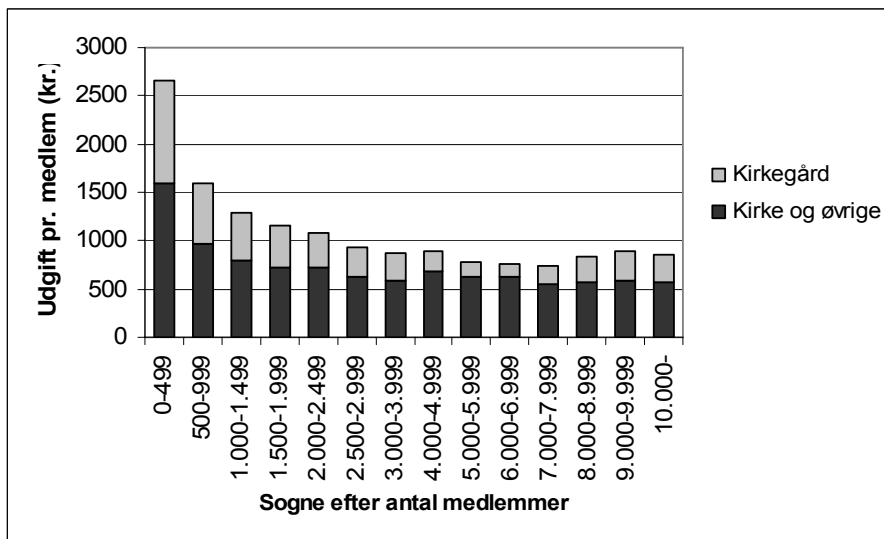
Den halvdel af sognene, der udgøres af de helt små sogne med op til 1.000 medlemmer, tegner sig kun for 0,5 mio. (12 %) af folkekirken medlemmer, mens den anden halvdel med de større sogne tegner sig for de resterende 4,0 mio. (88 %) af medlemmerne. De 15 % største af sognene rummer halvdelen af medlemmerne.

Dette forhold kan give anledning til at stille spørgsmålet, om den skæve sognestruktur – som i høj grad er udtryk for, hvor folk boede for 200 år siden – i sig selv udgør et væsentligt økonomisk problem for folkekirken. Er de mange små sogne med andre ord en klods om benet på folkekirken, i og med at sognene ikke er dér, hvor medlemmerne er?

Sognestruktur og udgifter

Sognets udgifter pr. medlem afhænger af, hvor mange medlemmer sognet har, jf. figur 2.11 (næste side). Det er sogne med mellem 5.000 og 8.000 medlemmer, der har de laveste udgifter pr. medlem, nemlig ca. 750 kr. i gennemsnit. De allermindste sogne med op til 500 medlemmer har tre til fire gange så høje udgifter pr. medlem, nemlig i gennemsnit 2.650 kr., mens sognene på mellem 500 og 1.000 medlemmer med 1.600 kr. har over dobbelt så høje udgifter pr. medlem.

Figur 2.11. Sognestørrelse og udgifter pr. medlem opdelt på kirkegård og kirke og øvrige formål

De højere udgifter pr. medlem gør sig i lige høj grad gældende for drifts- og for anlægsudgifterne. Det er altså ikke kun på grund af udgifter til vedligeholdelse af kirkebygningen, at de små sogne er dyre, men lige så meget på grund af udgifter til lønninger (ikke mindst på kirkegården) og til øvrig drift. For både små og store sogne fordeler udgifterne sig med ca. 85 % driftsudgifter og 15 % anlægsudgifter.

To forhold er særligt værd at bemærke. For det første er der fra og med 2.500 medlemmer kun begrænsede økonomiske fordele ved endnu større sognestørrelser. Fra og med denne sognestørrelse falder udgifterne pr. medlem nemlig kun en smule ved endnu større sognestørrelser. Men der kan naturligvis godt være andre fordele ved større sogne. Og for det andet stiger udgiften pr. medlem igen, når man kommer over 8.000 medlemmer. Når sognene bliver *for* store, er der måske nogle stordriftsulempen.

En del af forklaringen kan findes i udgifterne til kirkegården. For det er navnlig kirkegårdsudgifterne, der er lave for sogne med mellem 4.000 og 7.000 medlemmer. Det skyldes, at en væsentlig del af disse sogne ikke har egen kirkegårdsdrift, idet de ligger i kommuner med kommunale kirkegårde. Blandt såvel de mindre som de allerstørste sogne er der en større andel, der har egen kirkegård.

Merudgifterne i de små sogne betyder, at de samlede lokale udgifter i folkekirken er 15-20 % højere, end de ellers ville have været. Det er prisen for den skæve sognestruktur. Da der efter kommunalreformen er en betydelig

udligning inden for de nye kommuner, finansieres størstedelen af disse merudgifter af de store bysogne i de kommuner, der rummer mange af de små sogne.

Fælles menighedsråd og kirkekasse

Det er imidlertid *ikke* en forudsætning for at få mere kirke for pengene, at de nuværende 2.200 sogne og kirkedistrikter bliver drastisk reduceret i antal. Så længe sognets beboere søger til gudstjeneste i sognekirken, er der næppe grundlag for at nedlægge et sogn.

Men der er derimod ikke gode grunde til, at hvert enkelt lille sogn skal administreres selvstændigt og have sin egen kirkekasse. Menighedsrådsloven lægger op til, at der kan etableres fælles menighedsråd i et pastorat med to eller flere sogne. Det kan menighedsrådene beslutte, når et menighedsmøde i hvert af sognene ønsker det. Der er i de senere år kommet stadig flere fælles menighedsråd. Ved menighedsrådsvalget i 2000 var der kun 24 fælles menighedsråd, mens der ved valget i 2004 var 76, og processen fortsætter frem mod menighedsrådsvalget i 2008. I nogle tilfælde er der tale om en egentlig sognesammenlægning, men i de fleste tilfælde opretholdes sognene, selv om man får fælles menighedsråd.

Der er betydelige fordele ved, at menighedsrådet bliver valgt for pastoratet i stedet for sognet. Det er udviklingen i retning af flere fælles menighedsråd i sig selv udtryk for.

For det første er det pastoratet, der udgør området for præstens tjeneste (bortset fra rådighedsordningen). Når menighedsrådene i pastoratet varetager deres væsentligste opgave, nemlig ved ledighed i stillingen at kalde en ny præst, udøver de den allerede i fællesskab. For det andet er der betydelige administrative besparelser. Dels økonomiske besparelser i form af lavere udgifter til kasserer mv. Men måske endnu vigtigere er det, at et fælles menighedsråd reducerer den administrative belastning af præsten. For det tredje giver fælles menighedsråd mulighed for, at man kan foretage nogle prioriteringer på tværs, som kan skabe nye muligheder for det kirkelige liv i sognene.

Udvalget skal derfor anbefale, at der på længere sigt etableres fælles menighedsråd i alle flersognspastorater. Det fælles menighedsråd har det samlede budgetansvar, er arbejdsgiver for kirkefunktionærerne i pastoratet og står for vedligeholdelsen af alle pastoratets kirke- og andre bygninger, herunder præsteboligen. Udvalget foreslår ikke, at fælles menighedsråd skal gøres obligatorisk, da det er afgørende for det fremtidige samarbejde i menighedsrådet, at en sådan løsning ikke er påbudt udefra, men er udtryk for sognenes eget valg.

Kirkedistrikter

Ud over de 2.100 sogne er der som nævnt knap 100 kirkedistrikter. Der er imidlertid i lovgivningen ingen væsentlige forskelle mellem et kirkedistrikt og et sogn. Kirkedistriktet har således sit eget menighedsråd og sin egen kirkekasse, og menighedsrådet i det sogn, som kirkedistriktet er udskilt fra, har ingen kompetence over distriktets forhold. Den eneste forskel er, at folkekirkens medlemmer ikke registreres som hørende til kirkedistriktet, men til det sogn, som distriktet er udskilt fra.

Udvalget skal derfor foreslå, at alle kirkedistrikter omdannes til sogne, og at begrebet ”kirkedistrikt” herefter udgår af den kirkelige lovgivning.

Der er ingen grund til at opretholde distinktionen mellem sogn og kirkedistrikt, som blot bidrager til at gøre strukturen og reglerne indviklede, og som endvidere skaber problemer for afholdelse af afstemningsvalg til menighedsrådet. Omdannelsen af kirkedistrikterne til sogne vil ikke føre til øget administration i relation til kirkebøgerne, da registreringen i forvejen forgår på pastoratsniveau.

2.3.2. Målsætning og prioritering

Folkekirkens overordnede mission står ikke til diskussion. Alligevel adskiller behovene for en stadig afklaring af visioner, værdier og mål i den konkrete dagligdag i sogne og provstier sig ikke grundlæggende fra behovene i andre organisationer. Hvis folkekirken skal fastholde sin mission på alle niveauer, er det vigtigt, at der løbende foregår en proces, hvor denne sammenholdes med den faktiske virksomhed, så det hele tiden sikres, at folkekirkens ressourcer anvendes til formål, der tjener denne mission.

Et afklaret målsætningsgrundlag er et værdifuldt ledelsesredskab for både menighedsråd og medarbejdere i sognet og for dem, der skal prioritere resourceforbruget i provstiet. I en situation, hvor menighedsrådene har fået friere rammer til at prioritere deres ressourceanvendelse, og hvor provstiet vil få en nøglerolle i den fælles prioritering, vil man uden en løbende målsætningsproces stå i fare for at prioritere tilfældigt og uigennemskueligt, både for menighedsrådene, medarbejderne og offentligheden.

Klare, formulerede mål og politikker for forskellige områder er desuden et bidrag til et godt arbejdsmiljø for medarbejderne, i det omfang at processen ikke foregår hen over hovedet på medarbejderne, men i et stadigt samspil med dem. Så vil de opleve et medejerskab til målsætningerne og kan se, hvilken del af helheden de indgår i og bidrager til. Det kan være med til at skabe et fælles sprog og forebygge mange af de konflikter, som har medvirket til adskillige sager om dårligt arbejdsmiljø.

Når stillingsstrukturen i folkekirken i fremtiden bliver mere fleksibel, vil klare mål og prioriteringer i endnu højere grad end i dag være nødvendige

for at sikre den rigtige sammensætning af medarbejderstaben og den rigtige placering af medarbejderne i forhold til de arbejdsopgaver, der er i sognet og på tværs af sognene. Samtidig vil klare mål og prioriteringer være en forudsætning for tilrettelæggelse af relevant efter- og videreuddannelse af medarbejderne.

Udvalget skal derfor anbefale, at menighedsrådene én gang i løbet af valgperioden formulerer visioner, mål og konkrete prioriteringer og indgår i en proces med fastlæggelse af prioriteringer på provstiplan. Det vil endvidere være naturligt at følge op på prioriteringerne en gang om året og eventuelt revidere disse.

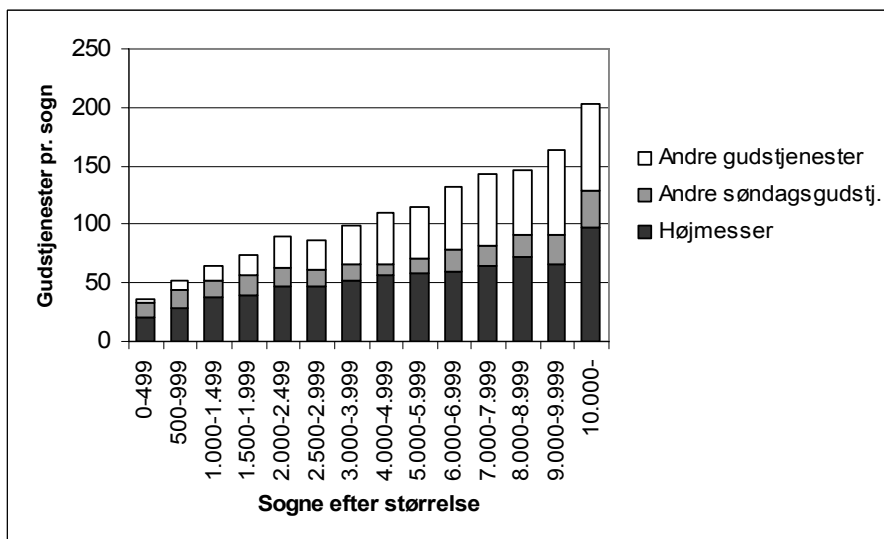
Menighedsrådet skal allerede i dag give en mundtlig orientering om den gennemførte og planlagte virksomhed en gang om året på et menighedsrådsmøde. Denne orientering bør tillige udarbejdes skriftligt, så den kan offentliggøres f.eks. i kirkeblad, dagspresse eller på sognets hjemmeside. Hvor omfattende denne orientering skal være, og om det skal være en egentlig mål-, prioriterings- og ressourceplan, kan være op til det enkelte menighedsråd.

2.3.3. Bedre anvendelse af ressourcerne

Forskellen mellem små og store sogne afspejler sig i, hvad ressourcerne anvendes på i sognene. I de små sogne anvendes en meget stor del af ressourcerne – såvel præstens arbejdstid som de øvrige medarbejders – på de ordinære gudstjenester.

Det gennemsnitlige antal gudstjenester pr. sogn var 72 i 2006, jf. figur 2.12 (næste side). De mindste sogne har kun det halve antal, mens de største sogne ligger 2-3 gange højere. For de større sogne er det navnlig antallet af ”andre gudstjenester”, der stiger.

Figur 2.12. Antal gudstjenester pr. sogn efter sognestørrelse, 2006

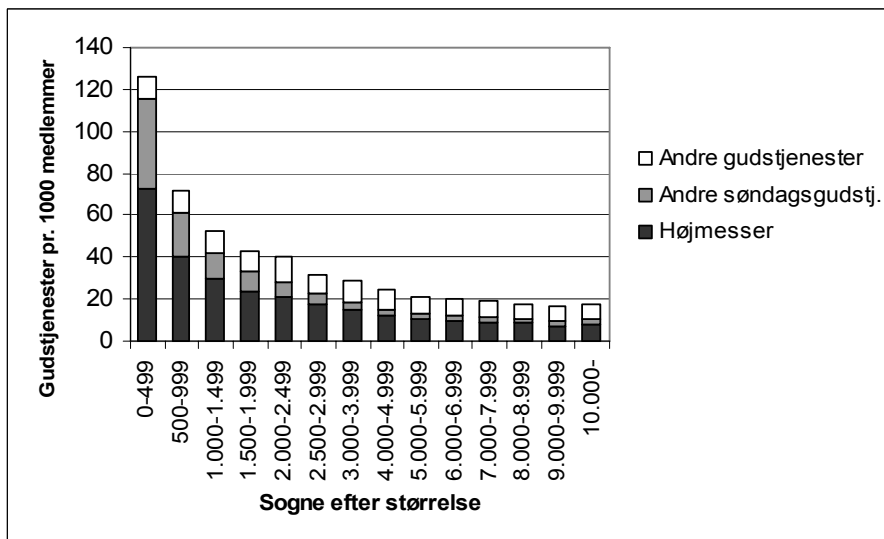
Hvis man i stedet sætter antallet af gudstjenester i forhold til sognets medlemstal, tegner der sig et noget andet billede. Figur 2.13 (næste side) viser antallet af gudstjenester pr. 1000 medlemmer for forskellige sognestørrelser. Der var i gennemsnit 33 gudstjenester pr. 1000 medlemmer i 2006. De største sogne har kun det halve antal, mens de mindste har to til fire gange så mange. De mange gudstjenester i de små sogne afspejler dog også en noget større kirkegang i disse sogne.

Præstens arbejdsopgaver

Den del af præstens arbejdsopgaver, som det er muligt at sætte tal på, nemlig gudstjenesterne og de kirkelige handlinger og forberedelsen hertil (prædikenskrivning, konfirmandundervisning, dåbssamtaler osv.), og som i høj grad svarer til præstens pligtige eller bundne opgaver, udgør en meget forskellig andel af de enkelte præstestillinger. Den belastning, der kan opgøres, er for nogle stillinger mere end dobbelt så stor som for andre stillinger. Der er også en tendens til, at de bundne opgaver fylder mere i pastorater med én præst end i pastorater med flere præster.

Sammensætningen af de bundne opgaver er også forskellig. I pastorater med én præst udgør gudstjenesterne ca. 2/3 af den arbejdsbelastning, der direkte kan sættes tal på, mens kirkelige handlinger (herunder især disses forberedelse) udgør den resterende 1/3. I pastorater med flere præster udgør gudstjenesterne derimod kun halvdelen af den opgjorte belastning, mens de kirkelige handlinger tegner sig for den anden halvdel.

Figur 2.13. Antal gudstjenester pr. 1000 medlemmer efter sognestørrelse, 2006

Man kan samlet konkludere, at for det første er der meget stor forskel mellem de enkelte stillinger på omfanget af de bundne opgaver, og dette gælder både inden for gruppen af pastorater med én præst og gruppen af pastorater med flere præster. Og for det andet, at der generelt er mere plads til andre opgaver i pastorater med flere præster end i pastorater med kun én præst.

Der er med de eksisterende præsteressourcer to muligheder for at frigøre mere tid fra de bundne opgaver i pastoraterne med én præst. For det første kan man foretage pastoratsomlægninger, så pastoraterne med henholdsvis meget høj og lav belastning i højere grad nærmer sig gennemsnittet. Navnlig vil pastoratsfællesskab mellem landsogne og forstadssogne kunne give en mere jævn sammensætning af opgaverne. For det andet kan man overveje at reducere antallet af gudstjenester i de små sogne. Men dette afhænger naturligvis af, hvilken form for gejstlig betjening man ønsker i de pågældende sogne. Fordelingen af præstestillingerne indebærer således et valg i forhold til prioriteringen af opgaverne i folkekirken. Men det må anbefales, at fordelingen i højere grad baseres på en udtrykkelig målsætning for en prioritering af folkekirkens opgaver.

Kirkebygningerne

Anvendelsen af kirkebygningerne og ikke mindst spørgsmålet om lukning og anden brug af kirker får jævnligt betydelig opmærksomhed, ikke mindst i medierne. Problemet er ikke nødvendigvis, at der er for mange kirker i Danmark, men at folk nu bor andre steder end dér, hvor kirkerne ligger. Der

har således i nyere tid været og vil også fortsat være et løbende behov for at bygge kirker i nye bydele. Men etableringen af nye kirker er ikke blevet modsvaret af nedlæggelse af eksisterende kirker.

Den ”nemme” konklusion ville naturligvis være at følge linjen fra den kommunale sektor og nedlægge kirker i de små sogne. Men der er flere grunde til, at man ikke uden videre kan drage paralleller. For det første fordi landsbykirkerne helt overvejende er fra middelalderen og dermed repræsenterer en kulturhistorisk værdi. Og for det andet fordi der, som anført ovenfor, som udgangspunkt ikke er grundlag for at nedlægge et sogn, så længe sognets beboere søger til gudstjeneste i sognekirken.

Udgangspunktet for en diskussion af anvendelsen af kirkebygningerne må derfor være:

- at der ikke skal rives landsbykirker ned, og
- at der ikke skal tages kirker ud af brug, hvor folk bruger deres kirke.

Men hvor der ikke i sognet er opslutning om gudstjenesterne og andre aktiviteter i og i tilknytning til kirken, kan der være grund til at overveje, om kirkebygningen skal tages mere eller mindre ud af daglig drift.

Selv om der i et flersognspastorat ikke er grundlag for at tage en af kirkerne helt ud af dagligt brug, kan der godt være grundlag for at overveje en mere differentieret brug af pastoratets kirkebygninger, så de hver især overvejende bruges til det, som de egner sig bedst til, og sådan at folk vænnes til, at alle kirker i pastoratet er ”deres”. Det indebærer en opblødning af sognetænkningen i retning af at se det lokale kirkeliv i en lidt større sammenhæng. Det vil i så fald ikke adskille kirkelivet fra alle andre områder i tilværelsen, fra indkøb til fritidsinteresser og daginstitutioner. I et samarbejde om brugen af kirkebygninger vil det imidlertid også kunne klargøres, om der er enkelte kirker, som der ikke mere er basis for at fastholde i daglig brug.

Det bør ikke være udelukket at tage kirkebygninger helt ud af brug, den såkaldte ”mølpose-løsning”. Kirkebygningen skal i så fald ikke opvarmes og skal alene vedligeholdes i begrænset omfang (”tag og fag”). Middelalderkirker er ikke bygget til at skulle opvarmes og tager normalt ingen skade af at stå uopvarmede. Orgel og værdifuldt inventar kan eventuelt opmagasineres. Kirken kan eventuelt stå åben som ”vejkapel”, eller den kan fortsat bruges i begrænset omfang, hvis nogen ønsker det – f.eks. til et bryllup eller en begravelse – men i så fald med et medbragt digitalt orgel.

Sådanne løsninger vil nogle steder både kunne frigøre ressourcer til andre formål og kunne bidrage til at skabe et bedre gudstjenesteliv, hvor præster og gudstjenestedeltagere ikke gang på gang oplever sig meget alene, eller gudstjenesten må aflyses. Til gengæld vil kirkebygningen fortsat stå som symbol i landskabet, som kulturmindestmærke, og – ikke mindst – med mulighed for

at blive taget i brug igen, hvis de demografiske forhold skifter, som det f.eks. er tilfældet i en række mindre landsbyer, der har oplevet stor tilflytning som følge af boligprisernes udvikling i storbyerne.

Samarbejde og differentiering

Sognet er en geografisk størrelse, og landets opdeling i sogne er udtømmende: enhver borger hører efter sin bopæl til i et sogn. Denne ordning har mange fordele, f.eks. at alle har en kirke, hvor de véd, at de kan gå hen juleaften, eller hvis de skal giftes eller have døbt deres barn. Den dækkende sogneinddeling kan også ses som et udtryk for, at kirken ikke kun er kirke for medlemmerne, men potentielt for alle mennesker.

Den geografiske tilknytning betyder imidlertid mindre og mindre for menneskers identitet. Den funktionelle tilknytning – til et erhverv og en arbejdsplads og i forskellige roller som forbruger, organisationsmedlem mv. – har længe haft en stigende betydning, og på det seneste har de nye kommunikationsmedier, særligt internettet, befordret en ny form for frie, interessebaserede fællesskaber, der potentielt kan række ud over hele kloden.

Det betyder en udfordring for folkekirken, fordi den på den ene side må holde fast i, at sognemenighederne er grundlaget, men på den anden side også må møde folk, dér hvor de nu engang befinder sig – i skolen, på arbejdet, i idrætsorganisationen og på nettet.

Folkekirken har tradition for at kunne rumme ikke ubetydelige forskelle i forhold til teologisk ståsted. Den form for differentiering, der i stigende grad er aktuel i dag, er imidlertid af en anden art. Det handler dels om, at kirken skal være til stede i nye sammenhænge, dels om at de enkelte tjenester retter sig mod særlige målgrupper. Det kan være sådan noget som en morgenandagt på vej til arbejde, ungdomskirke, spaghettigudstjeneste (dvs. familiegudstjeneste om aftenen med efterfølgende spisning) eller natkirke. Det betyder også, at særpræstefunktioner i forhold til f.eks. sygehuse, fængsler, plejehjem og måske også virksomheder får en større vægt – også inden for rammerne af de almindelige sognepræstestillinger.

De fleste sogne er imidlertid for små til selv at kunne bære et mere differentieret kirkeliv. Så hvis der skal være grundlag for, at folkekirken også i højere grad betjener menigheden på en mere differentieret måde, så kræver det i mange tilfælde, at sognene samarbejder herom.

Etableringen af et fælles menighedsråd for pastoratet (og ikke mindst i København endvidere etableringen af større pastorater) er i de fleste tilfælde en forudsætning for, at det også kan lade sig gøre i praksis. Det kan endvidere i lyset af forholdet mellem ressourceanvendelsen på gudstjenester og på andre aktiviteter overvejes at reducere gudstjenestehyppigheden ikke mindst i de små sogne. En mere differentieret brug af kirkebygningerne vil ligge i naturlig forlængelse heraf.

Samarbejde med andre parter

Samarbejde med parter uden for folkekirken spiller mange steder en væsentlig rolle for det kirkelige liv. Et sådant samarbejde kan også bidrage til, at det enkelte sogn får en bedre anvendelse af sine ressourcer.

Det kan være samarbejde med kommunale myndigheder om diakonale opgaver eller skole-kirke samarbejde. Det kan være samarbejde med lokale foreninger om foredrags- eller koncertvirksomhed. Eller det kan være samarbejde med de frie folkekirkelige organisationer.

Det må anbefales, at man i sogne, provstier og stifter i forbindelse med igangsætning af nye initiativer overvejer, om der kunne være relevante samarbejdspartnere inden for de kirkelige organisationer, det folkelige foreningsliv eller de kommunale eller andre offentlige myndigheder. Det kan give mulighed for at trække på ressourcer, der allerede er til stede i lokalsamfundet, og det kan skabe nye muligheder for opgaveløsningen. Og det kan endvidere være med til at give folkekirken et tilskud af det engagement og den frivillighedskultur, der lever i foreninger og organisationer.

2.3.4. Medlemmerne og kirken

Antallet af kirkegængere kan skønsmæssigt opgøres til ca. 10-12 mio. i løbet af et år. Det svarer til, at hvert medlem går i kirke ca. 2½ gang om året. Der er dermed 5 gange så mange kirkegængere, som der er tilskuere i teatrene, lidt flere, end der er besøgende på museerne, og en smule færre, end der er biografgængere.

Cirka halvdelen af det samlede antal kirkegængere har deltaget i forbindelse med en kirkelig handling (dåb, konfirmation, vielse eller begravelse). For så vidt angår gudstjenesterne på søn- og helligdage, har juleaften langt den største deltagelse. Herefter følger de søndage, hvor der er konfirmation.

Der er ikke lavet nogen bredere undersøgelser af medlemmernes brug af kirken. Som et pionerarbejde på dette område har Helligåndskirken i Århus i en måned i 2006 givet alle, der kom i kirken, et spørgeskema. Undersøgelsen er i sagens natur ikke repræsentativ for folkekirken som sådan, men dens resultater peger i retning af konklusioner, som også kan understøttes af andre erfaringer, herunder følgende:

- Tærsklen til kirken er lavere til gudstjenesten end til kirkens andre arrangementer. Det betyder bl.a., at man skal lave de perifere arrangementer – kirkekoncerter, foredragsaftener osv. – for deres egen skyld, og ikke for at de skal ”lokke” folk til gudstjeneste.
- Aldersfordelingen blandt kirkens brugere er mindre skæv, end fordommene siger. Alle aldre er repræsenteret, og der er ingen akut fare for, at kirkegængerne ”dør ud”.

- De centrale elementer i gudstjenesten – prædikenen, salmesangen og nadveren – er højt værdsatte af kirkens brugere.

Menighedens deltagelse

Som evangelisk-luthersk kirke forudsætter folkekirken et samspil mellem det læge og det gejstlige element, det almindelige og det særlige præstedømme, i hele det folkekirkelige liv. Forkyndelsen finder sted i samspil med det almindelige præstedømme med henblik på at tage et fælles ansvar for menighedens liv og vækst. Det gælder også gudstjenesten, hvor det er karakteristisk for liturgien ved højmesse i folkekirken, at der for så vidt angår deltagelsen er tale om en vekselvirkning mellem præst og menighed.

Der er derfor grænser for, hvor langt professionaliseringen af gudstjenestelivet bør gå. Menigheden må aldrig reduceres til tilskuere. Omfanget af kirkebetjenings deltagelse i gudstjenesten er derfor ikke alene et økonomisk, men tillige et kirkeligt spørgsmål, og menighedsmedlemmers udførelse af visse gudstjenestelige funktioner anskueliggør på en enkel måde menighedens medansvar for gudstjenesten.

Salmesangen udgør et centralt led i menighedens deltagelse i gudstjenesten. Her kan en overdreven professionalisering reducere deltagelsen fra den ikke-ansatte del af menigheden til en forsagt brummen, som ikke har en chance for at trænge igennem lydturen fra orglets og korsangernes mange stemmer.

Lidt skarpt trukket op kan man sige, at den nødvendige kirkebetjening ved en ”almindelig” søndagsgudstjeneste (uden kirkelige handlinger) udgør tre personer: præsten, organisten og en hjælper, som kan være kirketjener, kordegn, graver eller kirkesanger. En større bemanning end denne bør kræve en særlig begrundelse, f.eks. kirkerummets størrelse eller et ønske om en særlig kirkemusikalsk profil.

Udvalget skal derfor anbefale, at menighedsrådet (valgte medlemmer og præst) nøje overvejer omfanget af den nødvendige professionelle deltagelse ved gudstjenesten, herunder hvad der kan gøres, for at den ikke-ansatte del af menigheden faktisk deltager i de relevante led i liturgien.

Kirkens betjening af medlemmerne

Den kirkelige betjening af medlemmerne er i praksis centreret om deltagelse i gudstjenesten, de kirkelige handlinger – dåb, konfirmation, vielse og begravelse – og sjælesorg. Det er ikke mindst afgørende, at kirken kan håndtere de kirkelige handlinger på en måde, som medlemmerne opfatter som professionel og serviceorienteret.

Medlemmer har i dag som udgangspunkt ikke krav på kirkelig betjening af præster for andre menigheder end den, de tilhører. Som medlem hører man til menigheden i det sogn, hvor man har bopæl, med mindre man har løst

sognebånd til en anden præst. Et medlem har dog tillige ret til kirkelig betjening i en kirke, som vedkommende har en særlig tilknytning til.

Hvad der udgør en særlig tilknytning er i høj grad op til den enkelte præsts vurdering. På nogle punkter er reglerne ikke længere tidssvarende i forhold til de forventninger, som medlemmerne typisk vil have i dag. Der er for eksempel ikke nogen ret til kirkelig betjening det sted, hvor man har fritidsbolig, heller ikke selv om man bor i boligen store dele af året. Der er også stadig flere, for hvem ferieboligen i dag er den faste tilknytning til Danmark i et globaliseret arbejdsliv. Et andet kendt problem er konfirmander, der ønsker at gå til præst og blive konfirmeret sammen med deres klassekammerater i skolen, selv om de bor i et andet sogn. Det ville være mere oplagt at give ret til at gå til præst, der hvor skolen ligger.

Udvalget skal foreslå, at der skabes større klarhed om, hvad der kræves for at have en ”særlig tilknytning”, og at en særlig tilknytning også anerkendes i forhold til fritidsboliger og skolegang. Princippet om, at sognetilhør udgør grundlaget for den kirkelige betjening af medlemmerne, foreslås der ikke ændret på.

Herudover kan der dog være grund til at give mere fri adgang til kirkelig betjening, men under den forudsætning, at man ikke er til besvær for betjeningen af sognets egne beboere. Der foreslås derfor en *betinget* ret til betjening i *enhver* kirke i folkekirken. Betjeningen er betinget af, at man selv finder en præst, der er villig til at yde betjeningen, at man betaler samtlige omkostninger for sognet, og at man ikke står i vejen for betjeningen af sognets egne beboere.

Forslaget vil antagelig primært have betydning for vielser. Baggrunden for forslaget er for det første, at andelen af kirkelige vielser (inkl. velsignelser af borgerligt indgået ægteskab) har været stærkt vigende og i dag udgør under 50 % af alle vielser. Og for det andet, at det ikke er noget usagligt ønske at undgå at blive viet i en trist kirke, og for den sags skyld heller ikke usagligt at ønske at blive viet i en kirke i nærheden af det forsamlingshus, hvor festen skal holdes.

De foreslåede ændringer af retten til kirkelig betjening må naturligt følges af en tilsvarende modernisering af retten til at blive begravet på kirkegården, sådan at den særlige tilknytning etableres efter samme principper som vedrørende kirkelig betjening. Herudover foreslås det, at andre udensogns boende skal have adgang til at blive begravet på kirkegården, med mindre dette må afvises ud fra hensynet til den nuværende eller fremtidige betjening af sognets egne beboere. Et sogn skal med andre ord ikke kunne tvinges til at udvide kirkegården på grund af tilstrømning fra udensogns boende. I realiteten er dette ikke noget problem på de fleste kirkegårde, da der på grund af den øgede andel af urnebegravelser er rigelig plads. Der skal fortsat kunne fastsættes forskellige takster for indensogns- og udensognsboende.

2.4. Kirken som arbejdsplads

Siden lønningslovene af 1913, 1919 og 1922 har kirke- og kirkegårdspersonalet været ansat i stillinger, der administreres af menighedsrådet. Med tjenstemandsreformen i 1969 blev løn- og ansættelsesvilkår for hovedparten af disse stillinger aftalebaseret. Der er i dag 25-30.000 mennesker beskæftiget i ikke-gejstlige funktioner i folkekirken, dog hovedparten som bibeskæftigede. Kirken som arbejdsplads og menighedsrådenes rolle som arbejdsgiver udvikles i takt med lovgivningen, og det stiller nye krav, blandt andet på arbejdsmiljøområdet. Spørgsmålet er, om menighedsrådene er tilstrækkeligt klædt på til at varetage opgaven.

Udgifterne til løn i den lokale del af folkekirken er steget med 2,1 % reelt om året i gennemsnit for alle årene fra 1988 til 2006. Stigningen har været størst i den midterste del af perioden, men i de senere år har der fortsat været en realvækst på ca. 1,6 % om året. Personalevæksten har med andre ord været en af periodens største udgiftsdrivere. Man kan stille spørgsmålet, om udgiftsudviklingen er udtryk for bevidst prioritering eller snarere et utilsigtet resultat.

Dette afsnit handler om, hvordan menighedsrådet kan blive bedre til at varetage sin rolle som arbejdsgiver.

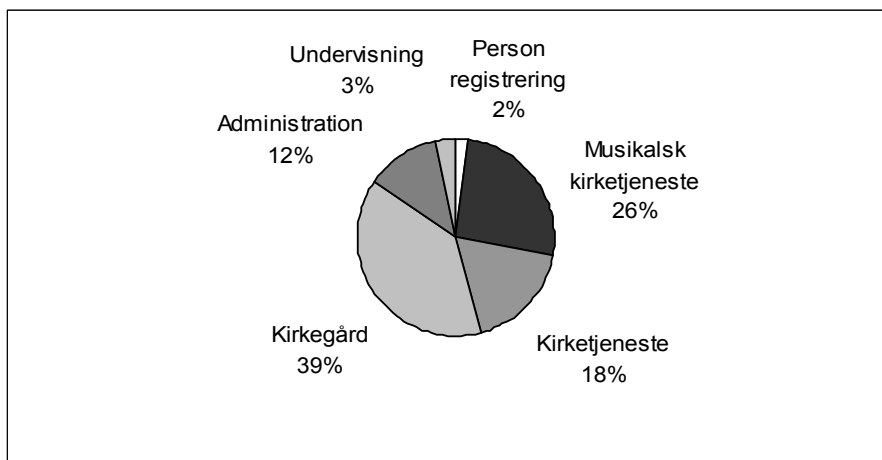
2.4.1. Stillingernes indhold

De lokale kassers samlede lønudgifter kan fordeles på seks hovedfunktioner: opgaver på kirkegården, opgaver i kirken (kirketjeneste), musikalske opgaver (musikalsk kirketjeneste), civilregistrering, undervisning samt administration. Lønudgifterne fordelte sig i 2005 som vist i figur 2.14 (næste side).

De tre største opgaver er kirkegården (39 % af lønudgifterne), kirketjeneste (18 %) og musikalsk kirketjeneste (26 %).

Personregistrering og kirkebog fylder 2 %. Heri indgår ikke den personregistrering, der udføres af præsterne, men lønnen til præstesekretærer er talt med her. Undervisning varetaget af sognemedhjælpere udgør 3 %. Udgiften til administration, herunder hovedparten af kordegnenes løn og udgiften til honorering af menighedsrådsmedlemmer, udgør 12 %.

Figur 2.14. Lønudgiftens fordeling på funktioner, 2005

Tidligere normeringsmodeller

I løbet af 1980'erne fastlagde Kirkeministeriet detaljerede arbejdstidsmålingssystemer for stillingerne som organist, kordegn, kirketjener og graver med henblik på fastlæggelse af en stillingskvote. Formålet var at styre udviklingen i stillingsmassen og at skabe grundlag for decentralisering af stillingskontrollen til stiftsøvrighederne. Som det fremgår af udviklingen i de samlede lønudgifter, har systemet ikke tjent sit formål. Men det har haft væsentlige bivirkninger, ved at det har understøttet en rigid opfattelse af stillingsindholdet, hvor alle nye opgaver pr. definition bliver til opgaver ud over den fastsatte kvote, og ved at det har fremmet en faglig ”silotænkning”, hvor hver faggruppe holder på sine egne opgaver.

Kvotesystemet blev i 2003 ophævet for DOKS-organister (dvs. stillinger, hvor der kræves konservatorieuddannelse) og for kirketjenere. Det blev i 2004 ophævet for kordegnestillinger, bortset fra kvoteberegning i forbindelse med civilregistreringsopgaven. Kvotesystemet for PO-organister, organistasister og gravere står umiddelbart foran ophævelse. For sognemedhjælperne har der ikke været noget egentligt normeringssystem.

Til afløsning for lønrammesystemet forhandles om to fælles organisationsaftaler (overenskomster). En til at dække de arbejdsfunktioner, der hører under organister, og en til at dække resten af de berørte funktioner. Fælles for de oplæg, der drøftes, er øget fleksibilitet i opgavevaretagelsen og enkle lønværktøjer, som skal gøre det lettere at administrere. I forbindelse med disse nye lønformer er der ikke indtænkt nye former for normerings- eller optællingssystemer. Der er tværtimod lagt op til lønformer, der kan anvendes i

overensstemmelse med menighedsrådets prioritering og uden facitliste for, hvor meget medarbejdertid der går til de enkelte opgaver.

Med ophævelsen af kvotesystemerne bliver normeringen af stillingen en ledelsesmæssig opgave for menighedsrådet. I takt med at kvotesystemerne ophæves, overlades det til menighedsrådene at foretage en ledelsesmæssig vurdering af, hvordan de vil prioritere det pågældende arbejdsområde.

Fastlæggelse af stillingens indhold

Det er menighedsrådet, der ansætter og afskediger kirkefunktionærer (undtagen uansøgt afsked af tjenestemænd), og som arbejdsgiver leder og fordeler arbejdet. Menighedsrådet har dermed kompetence til at fastsætte stillingsstrukturen ved kirke og kirkegård og bestemmer art og omfang af de enkelte stillinger. Menighedsrådets ledelsesret er således utvetydig.

For at undgå, at en formel afskaffelse af normeringsregler fører til en genindførelse ”ad bagvejen”, skal menighedsrådene være i stand til at udfylde det ledelsesmæssige rum, som kvotesystemerne hidtil har udfyldt. Det kan undertiden være vanskeligt, fordi menighedsrådsmedlemmerne kun har begrænset indsigt i, hvad de enkelte medarbejdere laver i det daglige. Når de formelle systemer afskaffes, opstår der derfor en efterspørgsel efter vejledning i, hvorledes opgaven med at fastsætte stillingernes indhold og omfang løses.

Landsforeningen af Menighedsråd har sammen med relevante faglige organisationer udarbejdet sådanne vejledninger – delvist på skuldrene af de afskaffede kvotesystemer. Disse vejledninger indeholder regneredskaber, som viser, hvilken stillingsstørrelse menighedsrådets beslutninger om opgaveindhold og omfang leder frem til. Der er ikke tale om en facitliste og dermed ikke om en automatisk stillingsnormering, men om et dialogværktøj til fastsættelse af stillingens indhold og omfang. Menighedsrådene opfordres til at gå ind i den nødvendige prioriteringsdiskussion baseret på stillingernes indhold, som er en forudsætning for at kunne have en holdning til, hvor mange ressourcer der bør afsættes til de enkelte funktioner. Det kræver en holdning til serviceniveau, plejeniveau og øvrige standarder, der ønskes opretholdt ved kirke og kirkegård. Menighedsrådenes ledelsesret består i at udøve denne prioritering og fastlægge deres forventninger til aktivitets- og serviceniveauet. Der er imidlertid altid en risiko for, at sådanne modeller – med tilhørende regneredskaber – stivner i en ny formalisme og i praksis kommer til at fungere som en facitliste for fastlæggelsen af stillingernes indhold.

For at kunne hjælpe menighedsrådene til bedre at kunne forholde sig til niveauet på kirkegården, har Kirkeministeriet sammen med Foreningen af danske Kirkegårdsledere i 2007 igangsat projektet ”Driftsstyring på kirkegårde” i samarbejde med Skov & Landskab ved Københavns Universitet. Formålet er at udvikle et kvalitetsbeskrivelsessystem, så man kan beskrive,

hvilken pleje man ønsker, men som i modsætning til de traditionelle kvotesystemer, ikke indeholder en automatisk stillingsnormering.

2.4.2. Menighedsrådet som arbejdsgiver

Menighedsrådets arbejdsgiverfunktion udøves inden for rammerne af centralt fastsatte regler og aftaler gældende for de ansatte – herunder gældende aftaler om løn- og arbejdsvilkår. Dette alene er imidlertid ikke tilstrækkeligt til at udfylde menighedsrådets rolle som arbejdsgiver.

Stillingsbeskrivelser for alle stillinger

Arbejdstilrettelæggelsen hænger sammen med menighedsrådets beslutning om, hvilke arbejdsopgaver og aktiviteter der skal udføres. Udvalget har ovenfor anbefalet, at menighedsrådet én gang i valgperioden gennemfører en proces med fastlæggelse af målsætninger og visioner for arbejdet. Det vil være naturligt at knytte planlægningen af arbejdets tilrettelæggelse til denne målsætningsdiskussion samt at revurdere tilrettelæggelsen én gang årligt.

Arbejdstilrettelæggelsen udmøntes i stillingsbeskrivelser for hver enkelt stilling. Det bør være et krav i folkekirken, at der udarbejdes stillingsbeskrivelser for alle stillinger. Stillingsbeskrivelsen skal angive arbejdsområde, det vil sige, hvilket mål stillingen tjener, samt inden for hvilken ramme arbejdet udføres. Beskrivelsen skal endvidere indeholde en beskrivelse af kvalifikationskrav svarende til en beskrivelse af de nødvendige faglige forudsætninger for, at arbejdet kan udføres.

Udvalget anbefaler, at stillingsbeskrivelserne tages op til vurdering én gang årligt i forbindelse med den obligatoriske medarbejderudviklingssamtale (MUS), som indeholder både en bedømmelsessamtale og en udviklingssamtale.

Modeller for arbejdets tilrettelæggelse

Menighedsrådenes styrkede prioritering kan sammen med en ny fælles organisationsaftale føre til nye måder at planlægge arbejdets tilrettelæggelse på. Eftersom kirkefunktionærer fremover skal ansættes med provstiet som ansættelsesområde og det enkelte sogn (eller flere sogne) som tjenestested, er flere modeller mulige.

1. Egen ”multimedarbejder”

En model kunne være, at et sogn har en eller flere fuldtidsansatte, der løser alle opgaver inden for et bredt område. Multimedarbejderen er sognets ”egen” medarbejder, der varetager opgaverne (undtagen de pastorale) på tværs af de faggrænser, der i dag kendetegner de enkelte arbejdsområder.

2. Fælles faglig medarbejder

En anden model kunne være, at et sogn ønsker en høj faglig ekspertise og derfor ønsker at indgå i et sognesamarbejde med andre sogne. De kan på denne måde dele fuldtidsansatte med fagligt stærke kompetencer, som dermed ansættes med en mere traditionel stillingsprofil.

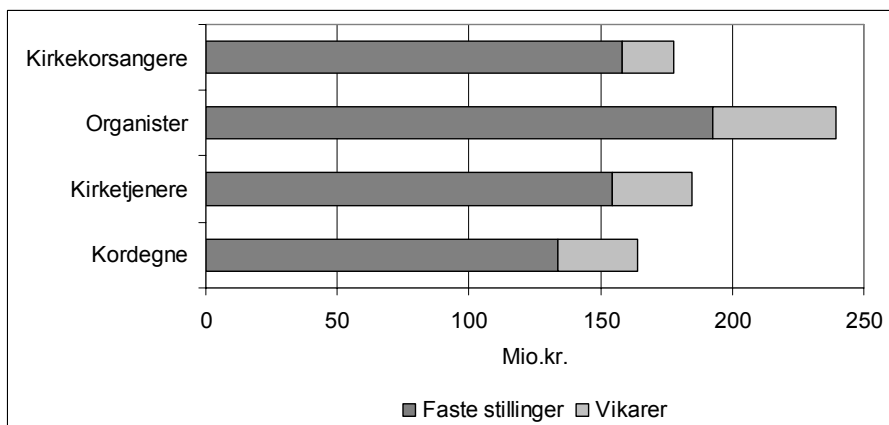
3. En kombination

En tredje model kunne være en kombination af model 1 og 2 inden for provstiet, hvor der både kunne være faguddannede og multimedarbejdere i en kombination med provstiet som ansættelsesområde og et eller flere sogne som tjenestested. Denne situation skal både uddannelsesstrukturen og samarbejdsstrukturen kunne tage højde for.

Udvalget skal på denne baggrund anbefale, at menighedsrådene fremover – og i særlig grad ved opslag af stillinger – i højere grad overvejer, hvilken model der i det konkrete tilfælde udgør det bedste udgangspunkt for arbejdets tilrettelæggelse.

Det er en særskilt målsætning for den fremtidige arbejdstilrettelæggelse at få nedbragt anvendelsen af vikarer. Der er i dag en omfattende vikaranvendelse i folkekirken, jf. figur 2.15.

Figur 2.15. Udgifter til faste stillinger og vikarer

Denne omfattende anvendelse af vikarer er problematisk af to grunde. For det første indebærer det betydelige udgifter for de lokale kasser. For det andet giver det næsten uundgåeligt en ringere service, når arbejdsopgaverne ikke varetages af faste medarbejdere, men af vikarer.

Udvalget skal anbefale, at vikaranvendelsen reduceres markant. Dels ved at betjeningen og arbejdet tilrettelægges, så det så vidt muligt falder inden for

de faste medarbejders arbejdstid. Dels ved at der indgår vikarforpligtelse i stillingerne, sådan som det kendes fra præsterne.

2.4.3. Uddannelses- og kursusbehov

For hovedparten af stillinger som kirke- og kirkegårdsfunktionær er der i dag ved stillingens oprettelse i lønrammesystemet mere eller mindre automatisk taget stilling til et uddannelseskraft. Der er enten tale om krav om egentlig kompetencegivende forudgående uddannelse eller om en obligatorisk efteruddannelse – oftest bestående af kortere kursusforløb.

Denne automatik er historisk begrundet og udsprunget af den ovennævnte faglige ”silotænkning” i forhold til de enkelte fagområder. En helhedstænkning i forhold til, hvornår der er behov for et formaliseret, kompetencegivende uddannelsesniveau, og hvornår det i forhold til basiskvalifikationer er mest hensigtsmæssigt at skabe et modulopbygget og fleksibelt efter- og videreuddannelsessystem, er derfor påtrængende.

For de funktioner, der i dag kræver obligatoriske, kortere kurser – primært efter ansættelsen – bør der være tale om et modulopbygget kursusforløb i AMU-regi. Der skal som basis være brede, tværfaglige kurser, som kan gennemføres af alle kirkens medarbejdere, og som tilsammen danner en grundlæggende kirkefaglig uddannelse. Herudover skal der som overbygning være kursustilbud, som kan gennemføres som specialer inden for et eller flere områder, og som tilsammen kan udgøre en kirkemedarbejderuddannelse. Dette udgør den uddannelsesmæssige baggrund for kirkens ”multimedarbejder”, men der er intet til hinder for, at også de længerevarende uddannede udnytter dette kursusudbud.

De kompetencegivende uddannelser må forventes at blive en så knap og/eller dyr ressource, at ansættelsen i mange tilfælde må ske i forhold til et bredere område end et enkelt sogn eller en enkelt kirke. Det vil ikke mindst gælde organiststillingerne. Tilsvarende må administrativt uddannet personale såsom regnskabsfolk, lønkonsulenter eller personalekonsulenter forventes at skulle ansættes på provstniveau eller endog for flere provstier. Nogle steder er der indgået samarbejde om driften mellem små og store kirkegårde. Såfremt samarbejdet mellem kirkegårde fremover bliver mere udbredt, kan dette også medføre bedre udnyttelse af gartnerfaglige såvel som administrative ressourcer.

2.4.4. Ledelsesopgaven

Med ønskerne om iværksættelse af nye kirkelige aktiviteter, udviklingen af kirken som en god arbejdsplads samt bedre ressourcestyring i forhold til både økonomi og personale er kravene til menighedsrådet som arbejdsgiver

voksende. Behovet for at definere ledelsesopgaven bliver dermed stadig vigtigere.

Særligt i forhold til personaleledelse viser en lang række eksempler fra kirker og fra undersøgelser af arbejdsmiljø i folkekirken, at manglende ledelse resulterer i nye personalesager.

Menighedsrådet definerer ledelsesopgaven

Det er vigtigt at undgå, at det er tilfældigheder, der afgør, hvordan ledelse udmøntes i sognet. Ved at definere, hvilke kvalifikationer og kompetencer der er vigtige for ledelsesopgaven, kan menighedsrådet formulere kravene til den daglige ledelse, inden en sådan udpeges.

På baggrund af definitionen af ledelsesopgaven vil der være mulighed for at udpege eller ansætte den leder (præsten, kontaktpersonen eller en anden), som er kvalificeret til at varetage opgaven, eller som kan blive klædt på til at varetage denne. I den nuværende ordning skal kontaktpersonen – hvis denne er beskæftiget – tage fri fra arbejde for at kunne opretholde alle forpligtelserne. En undersøgelse af kontaktpersonhvervet viser, at det kan være svært at få valgt en kontaktperson, som både er ajour med forholdene på arbejdsmarkedet og samtidig kan bruge den fornødne tid på hvervet. I en række tilfælde står valget mellem et rådsmedlem med den fornødne tid, som har svært ved at sætte sig i respekt blandt medarbejderne, og et rådsmedlem, som kan sætte sig i respekt, men ikke har den fornødne tid som følge af sin fortsatte tilknytning til arbejdsmarkedet.

Menighedsrådet kan her beslutte, at den pågældende, hvad enten det er en valgt eller ansat, får den nødvendige efter- og videreuddannelse. Dette behov for ”Ledelse i praksis” eller ”Anvendt ledelse” kan være kursusmoduler i det sortiment af kurser, som er omtalt ovenfor. Det vil være de allerfærreste sogne, som har størrelse til eller kan drage fordel af at fuldtidsansætte en daglig leder.

I takt med at arbejdets tilrettelæggelse planlægges bedre, øges kravene til ledelsesopgaven. Behovet for fælles personaleplanlægning på tværs af sogne inden for provstiet betyder, at ledelsesopgaven ikke kun består i den daglige personaleledelse, men også i et ledelsesmæssigt samarbejde på tværs af sogne.

Dette peger imidlertid videre mod behovet for en professionalisering af dele af dette område. En løsning kunne være at fastholde menighedsrådet som arbejdsgiver og udbygge de professionelle rådgivnings- og vejledningssystemer, der kan understøtte menighedsrådet og de samarbejdende menighedsråd i provstiet.

Rådgivning til menighedsråd i personalesager

Menighedsrådet er som arbejdsgiver underlagt en væsentlig del af de regler, der er gældende for det øvrige offentlige arbejdsmarked. Håndteringen af disse regelsæt forudsætter imidlertid i praksis, at det er professionelle aktører, der er på banen, og ikke, som det gør sig gældende for menighedsrådenes vedkommende, frivillige folkevalgte. Der er derfor et betydeligt behov for rådgivning til menighedsrådene i personalesager.

En fordel ved at knytte denne personaleekspertise til stiftet vil være, at den personaleadministrative funktion i forvejen er placeret dér. Der skal ikke opfindes en ny struktur til funktionen, jf. den tidligere beskrevne ”Kerteminde-ordning”. En væsentlig ulempe er, at stiftet er tilsyns- og ankemyndighed og derfor kommer til at have flere kasketter på.

En anden del af personalerådgivningen og vejledningen af menighedsrådene ydes af Landsforeningen af Menighedsråd. Denne rådgivning består bl.a. i at yde bistand på begæring fra menighedsråd i forhandlinger med myndigheder og faglige organisationer, herunder om kirkefunktionærernes løn- og ansættelsesvilkår. Landsforeningen har, i kraft af at foreningen dækker hele landet, en stor viden om de personalemæssige problemstillinger og et stort erfaringsgrundlag at basere sin rådgivning og vejledning på.

Endelig er der muligheden for at ansætte en personalekonsulent på provstiniiveau eller i samarbejde mellem provstier, jf. den ovennævnte ”Hjørring-model”. Jo tættere personalekonsulenten sidder på menighedsrådet, jo mere vil den pågældende også kunne varetage egentlige ledelsesopgaver i forhold til medarbejderne. En fordel ved at provstiet eller samarbejdende provstier varetager personaleekspertisen, er, at andre administrative funktioner som eksempelvis regnskabsføringen ligeledes kan etableres på provstiniiveau, og at disse funktioner vil kunne benytte fælles faciliteter. Men der vil i så fald være behov for at samarbejde med stiftet eller Landsforeningen om de mere komplicerede sager.

Udvalget ønsker ikke at anbefale én bestemt model for rådgivning om personaleforhold. Der kan være forskelle mellem de lokale behov og traditioner, som betyder, at der er brug for forskellige modeller eller kombinationer af disse. Men udvalget skal pege på, at der er behov for en faglig oprustning af den personaleadministrative bistand til menighedsrådene, og at det derfor er vigtigt, at man lokalt finder en løsning, der kan imødekomme dette behov. Det er udvalgets vurdering, at der ikke er behov for regelændringer for at muliggøre dette.

Præsten som leder

I en kortlægning af præsternes arbejdsopgaver fremkom fem idealtyper, hvoraf særligt én type specialiserer sig i organisatoriske og administrative opgaver. De fem idealtyper kan tolkes som den spændvidde, der eksisterer i

præsternes arbejde. På den baggrund er det ikke nødvendigvis naturligt, at alle præster er lige tilbøjelige til at påtage sig rollen som leder.

Boks 2.18. Første præst får betaling for at være leder

Kristeligt Dagblad

Silkeborg Sogn har som det første i landet fået dispensation fra Kirkeministeriet til at aflønne præsten som daglig leder

Hvem er egentlig den daglige leder i sognet? Det har Silkeborg Sogn et bud på. De har som de første i landet ansat den lokale sognepræst som daglig leder med løn. At få systematiseret den daglige lederfunktion i Silkeborg Sogn har skabt mere stabilitet i sognet. Det fortæller både menighedsrådsformand Jens Maibom Pedersen samt sognepræst og daglig leder Leif Kristiansen, der med dispensationen bliver betalt for to timers ekstra arbejde om ugen.

Kirkeministeriets godkendelse af forsøgsordningen indebærer, at jeg har fået overdraget alle de beføjelser og opgaver, der normalt tilhører menighedsrådets kontaktperson. Lønnen passer ikke altid med det stykke arbejde, jeg laver. Men det er dog en begyndelse, at Kirkeministeriet er gået med til, at der gives løn, siger Leif Kristiansen, der som daglig leder for kirkefunktionærerne har ansvaret for mødeledelse, medarbejdersamtaler og en række administrative funktioner.

Kilde: Kristeligt Dagblad, 8. juni 2007

Hvis præsten skal varetage den daglige ledelse – eventuelt i et samarbejde med en valgt kontaktperson – er det også nødvendigt at sikre, at præsten går til opgaven med de nødvendige forudsætninger. For langt de fleste handler det ikke om en diplom- eller masteruddannelse i ledelse eller lignende, men om kurser i praktisk ledelse som nævnt ovenfor.

Det vil i alle tilfælde være naturligt, at hovedparten af præsterne kan medvirke til i samarbejde med de valgte medlemmer af menighedsrådet at formulere fælles visioner og mål til efterfølgende udmøntning i sognets prioriteringer.

2.5. Økonomistyring i sogn og provsti

De lokale kasser udgør ca. 3/4 af folkekirkens samlede økonomi. I takt med at det økonomiske ansvar lægges ud til lokal forvaltning, bliver det stadig vigtigere, at der lokalt bliver opbygget en god økonomistyring, så udgiftspri-

oriteringen i menighedsråd og provstiudvalg sker på et veldokumenteret grundlag. En høj grad af gennemsigtighed i de økonomiske beslutninger og dispositioner er en forudsætning for prioritering og demokratisk kontrol.

Der er ingen grund til at lægge skjul på, at en styrket økonomisk styring *også* handler om at stoppe den hidtidige markante udgiftsvækst. Men det handler ikke *kun* om det. For det afgørende er ikke alene *hvor mange* penge, folkekirken bruger, men lige så meget, *hvad* der kommer ud af at bruge pengene. Medlemmernes villighed til at betale deres kirkeskat afhænger naturligvis af, om folkekirken betyder noget for dem. Og det afhænger på sin side af, hvad folkekirken er og gør.

Der er derfor god grund til at se på, hvordan styringen af den lokale økonomi kan blive forbedret.

2.5.1. Styrkelse af økonomistyringen

Fastlæggelsen af de lokale budgetter og den lokale ligning sker i et samvirke mellem tre organer: menighedsrådet, provstiudvalget og budgetsamrådet. Det karakteristiske er, at det er menighedsrådene, der fastlægger budgetterne og bestemmer prioriteringerne, men at det sker inden for en samlet ramme, der er fastlagt af provstiudvalget. Budgetsamrådet, hvor alle menighedsråd deltager, har langt de fleste steder alene en orienterende funktion, men der er med ændringen af økonomiloven fra december 2006 givet bedre muligheder for, at budgetsamrådet kan gives besluttende myndighed.

Det kan overvejes, på hvilke måder der kan ske en styrkelse af styringen af folkekirkens lokale økonomi. Der er overordnet set tre dimensioner, hvor økonomistyringen vil kunne forbedres:

- Åbenhed og gennemsigtighed
- Klar prioritering af ressourcerne
- Mulighed for at stille til ansvar

Folkekirken står i dag ikke særlig stærkt på disse områder. Der er med andre ord mulighed for forbedring inden for alle tre dimensioner. Udvalgets forslag til en styrkelse er opsummeret i boks 2.19 og er uddybet i det følgende.

Boks. 2.19. Forslag til en bedre styring af den lokale økonomi

Åbenhed og gennemsigtighed

1. Fuld offentlighed om alle kassers budget og regnskab gennem offentliggørelse på internettet.
2. Forpligtelse for menighedsrådet til at afholde et årligt menighedsmøde

om budget og planer.

3. Styrkelse af den kritiske revision (forvaltningsrevisionen) i et samspil mellem provstiudvalg og provstirevisor.

Klar prioritering af ressourcerne

4. Klarere grundlag for fordelingen af ressourcerne mellem menighedsrådene inden for provstiet gennem anvendelse af nye budgetværktøj.
5. Sammenhæng mellem målsætninger og tildeling af ressourcer.
6. Øget selvfinansierungsgrad for de lokale kasser gennem højere grad af takstfinansiering og adgang til at afholde indtægtsdækket virksomhed.

Mulighed for at stille til ansvar

7. Forenkling af den lokale kassestruktur.
8. Bedre sammenhæng mellem provsti- og stiftsniveau.
9. Valgbarhed for sognebåndsløserne alene inden for samme ligningsområde.

Offentlighed om budget og regnskab

Offentlighed om forudsætningerne er en nødvendighed for enhver prioriteringsdrøftelse. Der er fra budget 2008 etableret et budgetstøttesystem i provstierne, hvortil menighedsrådene rapporterer budget- og regnskabstal. Disse oplysninger, der fremgår af hovedoversigten i de foreslåede nye budget- og regnskabsskemaer, foreslås gjort tilgængelige på internettet, ved at de lægges ud på sogn.dk og provsti.dk på linje med de nuværende sogneoplysninger om medlemstal og kirkelige handlinger.

Årligt menighedsmøde om budget og planer

Menighedsrådet skal i dag på det menighedsrådsmøde, hvor den endelige behandling af de kirkelige kassers årlige budget finder sted, aflægge en mundtlig beretning om rådets virksomhed i det forløbne år samt orientere om den planlagte virksomhed i det kommende år.

Det foreslås, at der i stedet i løbet af foråret skal holdes et menighedsmøde – for eksempel som en udvidet kirkekaffe efter højmessens – hvor menighedsrådet redegør for regnskabet for det forløbne år, og hvor rådets overvejelser om budgettet for det kommende år fremlægges i lyset af rådets planer og målsætninger for det fremtidige arbejde.

Styrket forvaltningsrevision

Provstirevisionen indebærer ikke bare en kontrol af, at menighedsrådets beslutninger er lovlige, men også forvaltningsrevision, dvs. en vurdering af, om der er taget skyldige økonomiske hensyn.

Det skal understreges, at der ikke er tale om, at provstiudvalget dermed udøver et egentligt *tilsyn* med hensigtsmæssigheden af menighedsrådenes beslutninger. Det er menighedsrådene, der har kompetencen til at lægge deres budgetter og bruge de tildelte ligningsmidler, således som de lovligt beslutter, og det kan provstiudvalget ikke som sådan påtale. Men provstiudvalget har på sin side kompetencen til at fastsætte driftsrammer og anlægsbevillinger og tildele ligningsmidler, og i denne proces kan provstiudvalget lade resultaterne af forvaltningsrevisionen indgå som én blandt flere faktorer.

Forvaltningsrevision kan omfatte spørgsmål som:

- Er indkøb foretaget billigst muligt?
- Er der tildelt et passende antal arbejdstimer til opgaverne?
- Er de aktiviteter, der indgår i medarbejdernes stillingsbeskrivelser, blevet gennemført?

Det foreslås, at samarbejdet om forvaltningsrevision mellem provstiudvalget og provstirevisor styrkes, og at provstiudvalget får mulighed for at finansiere særlige revisionsundersøgelser af provstiudvalgskassen. Dette ændrer ikke på, at den sædvanlige revision af de lokale kasser fortsat finansieres af fællesfonden.

Budgetværktøj

Budgetlægningen for de lokale kasser foregår traditionelt ved, at man tager udgangspunkt i indeværende års budget, og så lægger man et par procent til eller trækker et par procent fra, alt efter hvad der samlet er økonomi til. Fordelen ved denne metode er, at den ikke kræver særlig stor indsats fra menighedsråd, provst og provstiudvalg. Men det er samtidig en metode, der bevarer den hidtidige ressourcefordeling mellem sognene, idet der ikke foretages nogen vurdering af, om behovene er de samme, som de hidtil har været, eller om ressourcerne snarere burde prioriteres anderledes.

Der findes et antal forskellige budgetværktøjer, som kan bruges til at foretage en mere aktiv prioritering af ressourcerne. De er alle kendetegnet ved, at de – om end i forskelligt omfang – er mere administrativt krævende end den traditionelle model. De mere krævende metoder kan med fordel benyttes lejlighedsvis, f.eks. én gang i hver valgperiode, mens man i de øvrige år benytter mindre krævende metoder.

For alle budgetteringsmetoder gælder det, at der ikke er tale om facitlister for ressourcefordelingen mellem kasserne, men om metoder til at få skabt en bedre dialog om budgetterne på budgetsamrådet og i provstiudvalget.

Boks 2.20. Budgetmodel i Vejle provsti

Vejle Provstiudvalg har gennem nogle år arbejdet med en budgetmodel, hvor menighedsrådene tildeles ligningsmidler efter objektive kriterier. Modellen har til formål at sikre en mere retfærdig fordeling af ligningsmidlerne. Udgangspunktet er det ligningsbeløb, som provstiudvalget har besluttet for det kommende år.

Beløbet til hver enkelt menighedsråd tildeles først som en grundudgift efter nogle faktorer ud fra en forudsætning om, at alle kirker skal vedligeholdes og opvarmes, og at alle kirkegårde skal vedligeholdes m.v. Disse beløb gælder uanset sognets størrelse.

Når grundbeløbet er uddelt, er der et restbeløb, som fordeles til menighedsrådene efter antal folkekirkemedlemmer. Der er dog fastsat et maksimumbeløb pr. sogn til driftsudgifter (for eksempel maksimalt 1.150 kr. pr. folkekirkemedlem i sognet).

Den værdi, faktorerne er tildelt, er ikke et udtryk for, at pengene skal bruges til disse formål, og er heller ikke et udtryk for, at der er fuld dækning til disse opgaver. Det tildelte beløb til personale udtrykker heller ikke, hvor mange personer der er eller skal være ansat ved den enkelte kirke, eller hvor stor lønrammen skal være. Det vil således være op til det enkelte menighedsråd at vurdere, hvordan den tildelte driftsramme skal anvendes.

Sammenhæng mellem målsætninger og ressourcer

I forlængelse af anbefalingen om, at menighedsrådene én gang i løbet af valgperioden formulerer visioner, mål og konkrete prioriteringer, skal udvalget foreslå, at menighedsrådet får mulighed for kort at beskrive målsætninger og prioriteringer i såvel budgetbidraget som det endelige budget. Det er væsentligt for en god prioriteringsdiskussion, at den ikke kun handler om penge, men at udgiftsønskerne kan ses i forhold til de konkrete mål, man ønsker at opnå. Det er nødvendigt, for at budgetdrøftelserne på budgetsamrådet og i provstiudvalget også kan have et reelt indhold. Et målsætningsafsnit i budgettet vil også kunne bidrage til at forklare budgettet over for menigheden og offentligheden. Men der skal være tale om en mulighed og ikke en forpligtelse for menighedsrådene.

Øget selvfinansieringsgrad

En vis selvfinansieringsgrad er sund for de fleste organisationer. For det betyder, at nogle af organisationens indtægter direkte afhænger af bidragydernes forhold til organisationen, hvad enten disse bidrag gives i form af kollekt til menighedsplejen, køb af en 20-årig kontrakt om gravstedsvedligeholdelse eller køb af tøj i en genbrugsbutik. Det er med til at sikre, at organisationen er åben over for omgivelserne og lader sig påvirke af menneskers ønsker og holdninger.

Det må anbefales, at provstiudvalg og menighedsråd gør en øget selvfinansieringsgrad til en målsætning for de lokale kasser. Dels fordi det kan tilvejebringe nogle yderligere økonomiske ressourcer og derved aflaste kirkeskatten. Dels fordi selvfinansiering er med til at skabe nye relationer mellem kirken og det øvrige samfund.

Udvalget skal i tilknytning hertil foreslå:

- At der bliver øget frihed til kirkelig betjening, også i sogne hvor man hverken har bopæl eller tilknytning, men mod betaling af omkostningerne for sognet.
- At der bliver en generel adgang for menighedsrådene til at udøve indtægtsdækket virksomhed, så der bliver en bedre anvendelse af kirkens aktiver, f.eks. sognegårde.
- At takstfinansieringen øges på kirkegården, særligt for så vidt angår ikke-medlemmer, således at disse betaler de fulde omkostninger.

Forenkling af den lokale kassestruktur

Grundstrukturen i den lokale folkekirkelige økonomi består af kirkekassen på sogneniveauet og provstiudvalgs-kassen på provstiniveauet. Der er imidlertid yderligere to slags kasser i den lokale økonomi, præstegårdskassen og kirkegårdskassen, som tilsammen står for 10 % af de lokale udgifter.

Et stort antal kasser giver høje administrationsomkostninger til bogføring, regnskab og revision. Men det kan endvidere svække økonomistyringen, når en delmængde af kirkens aktiviteter på denne måde udskilles til særskilt forvaltning i sin egen kasse. For det første svækkes mulighederne for en prioritering på tværs. De udgifter, der således bliver udskilt, bliver ”beskyttet” mod en diskussion af prioriteringer mellem kirkekassens forskellige udgiftsformål. For det andet bliver ansvaret for budgettet mere indirekte i og med, at dette ikke fastlægges af menighedsrådet, men af henholdsvis præstegårdsudvalget eller kirkegårdsbestyrelsen.

Det foreslås derfor, at antallet af kasser i den lokale økonomi så vidt muligt reduceres til alene at omfatte kirkekasserne og provstiudvalgs-kassen, idet

præstegårdskasserne og kirkegårdskasserne i videst muligt omfang integreres i kirkekasserne, der er direkte under de valgte menighedsråds ansvar.

Bedre sammenhæng mellem den lokale økonomi og stiftet

De lokale udgifter i sogn og provsti er som udgangspunkt finansieret af den lokale ligning, der udskrives for ligningsområdet (kommunen) under ét. Udgifterne i stiftet er som udgangspunkt finansieret af landskirkeskatten, der udskrives med samme sats for hele landet.

Der kan imidlertid være behov for at se på sammenhængen mellem den lokale økonomi og stiftets økonomi. Det gælder særligt for fordelingen af præstestillingerne, som er tæt koblet med den lokale økonomi gennem de afledte konsekvenser for lokal struktur og kirkebetjening. Hertil kommer det nye bindende stiftsbidrag, som direkte har konsekvenser for de lokale budgetter. Der er i dag ikke noget formelt forum for en sådan drøftelse, idet det ligger uden for stiftsøkonomiudvalgenes nuværende opgaver.

Det må anbefales, at det i forbindelse af evalueringen af forsøgene med stiftsråd vurderes, hvordan der kan skabes et forum for en drøftelse af sammenhængen mellem den lokale økonomi og stiftets økonomi. Det må endvidere anbefales, at biskopperne drøfter fordelingen af præstestillinger med provstiudvalgene.

Sognebåndsløsere fra andet ligningsområde

Sognebåndsløsere kan vælge mellem, om de vil have valget til menighedsrådet i det sogn, hvor de bor, eller dér, hvor de har løst sognebånd. Valgbarheden til menighedsrådet følger valgretten. Det betyder, at der kan vælges medlemmer ind i et menighedsråd (og for den sags skyld i et provstiudvalg), som ikke selv er med til at finansiere de udgifter, som de er med til at beslutte, fordi de bor i et andet ligningsområde. Dette kan ses som et demokratisk problem. Problemet vedrører primært valgbarheden og kun i mindre grad valgretten.

Det foreslås derfor, at sognebåndsløseres valgbarhed (men ikke valget) indskrænkes således, at man kun er valgbar inden for det ligningsområde (den kommune), hvor man bor. Dette vil sikre, at alle menighedsrådsmedlemmer så at sige selv er med til at betale for deres egne beslutninger. Der er ikke tilsvarende tungtvejende grund til også at indskrænke valgretten.

2.5.2. Opstillingsmødet som generalforsamling

Reglerne for menighedsrådenes valg og virke er helt overvejende kalkuleret af efter de kommunale regler. I realiteten er menighedsrådsdemokratiet imidlertid noget andet end det kommunale demokrati. Det viser sig for eksempel ved de mange fredsvalg og den i forhold til kommunalvalg lave stemmepro-

cent. Her minder menighedsrådene mere om for eksempel skolebestyrelser, som under tilsvarende vilkår også har haft en sammenlignelig valgdeltagelse.

Det afspejler, at menighedsrådsdemokratiet virker under andre vilkår og har andre formål end det kommunale demokrati. Det handler i mindre grad om ”at dele sig efter anskuelser” og mere om – som det nu hedder i menighedsrådslovens § 1 – ”at virke for gode vilkår for evangeliets forkyndelse”. Menighedsrådsarbejde er i det daglige – sådan som det også gælder for bestyrelsesarbejde i foreninger og virksomheder – helt overvejende konsensusorienteret.

Man kan derfor overveje, i hvor høj grad den kommunale model overhovedet er velegnet som model for det lokale folkekirkelige demokrati, eller om folkekirken tillige kunne have fordel af at lade sig inspirere fra andre modeller, for eksempel foreninger, andelsvirksomheder og aktieselskaber.

Spørgsmålet er, om det kunne indebære en styrkelse af menighedsrådsdemokratiet, at opstillingsmødet blev et formelt led i valgprocessen. I stedet for at have et ideal om afstemningsvalg i flest mulige sogne kunne det være en bedre – og også mere realistisk – mulighed at gøre processen om opstilling af kandidater mere åben og demokratisk. Det er i forvejen sådan i mange sogne, at der på opstillingsmødet tages hensyn til at sikre repræsentation i menighedsrådet af forskellige dele af menigheden.

Forslaget går med andre ord ud på at slå orienteringsmøde og opstillingsmøde sammen i form af et menighedsmøde, der får karakter af en generalforsamling for sognet. På dette menighedsmøde skal der først være beretning fra menighedsrådet og debat om målsætningerne for de kommende år. Derefter skal der af og blandt de fremmødte ske opstilling af én liste til menighedsrådsvalget. Hvis der er flere kandidater, end der er pladser i menighedsrådet, sammensættes listen ved afstemning efter en model, der sikrer mindretalsbeskyttelse.

Hvis der inden for en frist på en uge ikke fremkommer andre lister, er de pågældende valgt til menighedsrådet. Hvis der fremkommer andre lister, falder den på menighedsmødet opstillede liste bort, og der gives endnu en uges frist til at fremkomme med nye lister. Der afholdes herefter sædvanligt afstemningsvalg.

Denne model kan ses som en formalisering af, hvordan det i realiteten allerede foregår mange steder, men med øget åbenhed om processen. Der er således tale om en kombination af generalforsamlingsmodellen og kommunalvalgsmodellen, men i praksis vil valget med den nuværende andel af aftalevalg ske efter generalforsamlingsmodellen i mindst 90 % af sognene.

En fuld overgang til generalforsamlingsmodellen, hvor der ikke er nogen mulighed for efterfølgende at opstille andre lister, kan næppe anbefales. Det vil kunne risikere at gøre menighedsdemokratiet for snævert og selvsupple-

rende. Kombinationen med kommunalvalgsmodellen sikrer, at et mindretal på generalforsamlingen kan vælge at opstille deres egen liste, hvis de vurderer, at generalforsamlingens sammensætning ikke er i overensstemmelse med menighedens.

Udvalget har ikke udarbejdet et konkret forslag til en ny model. Det skyldes, at der er behov for en grundig undersøgelse af de forskellige muligheder. Udvalget skal anbefale, at der arbejdes videre hermed.

2.5.3. Kirkegårdsdrift

Langt de fleste af de ca. 2.100 folkekirkelige kirkegårde bestyres af de enkelte menighedsråd eller af flere menighedsråd i fællesskab. Udgifter og indtægter ved disse kirkegårde er en del af folkekirkens samlede økonomi. Underskuddet ved kirkegårdsdriften kan for 2005 gøres op til mindst 831 mio. kr., som finansieres af kirkeskatten.

Budget, regnskab og bestyrelse

Det er ikke nogen enkel sag at opgøre kirkegårdenes samlede udgifter og indtægter. Det skyldes, at de fleste kirkegårdes budget og regnskab indgår i kirkekassens budget og regnskab, og at det med de hidtidige budget- og regnskabsskemaer kun meget vanskeligt kan udskilles herfra. I hovedoversigten over kirkekassens budget og regnskab indgår kirkegårdens indtægter i den samlede indtægtspost, og den væsentligste udgiftsart, lønninger, indgår sammen med kirkens andre lønninger. Kun de øvrige driftsudgifter opføres separat. Man skal derfor helt ned i den 4-cifrede kontoplan for at kunne udskille kirkegårdens udgifter og indtægter.

Denne uklarhed har betydning for fastsættelsen af taksterne, idet det ikke er muligt ud fra regnskabet at aflæse, om taksterne er fastsat korrekt. Det er et politisk valg, i hvilket omfang taksterne for medlemmer af folkekirken skal fastsættes lavere end omkostningerne og dermed understøttes af ligningsmidler. Men dette valg kan kun træffes på et oplyst grundlag, hvis man ud af regnskabet kan læse, i hvilket omfang kirkegårdens drift rent faktisk er finansieret af ligningsmidler.

Udvalget skal derfor foreslå, at indtægter og udgifter for kirkegården skal opgøres og opstilles separat i de enkelte kirkekassers regnskab, således at der kan opgøres et resultat af kirkegårdsdriften.

Forslaget betyder, at man umiddelbart vil kunne se, i hvilket omfang driften er understøttet af ligningsmidler. Det vil endvidere gøre det muligt at sammenligne indtægter og udgifter på tværs af kirkegårde. Men forslaget indebærer ikke, at kirkegårdskassen skal udskilles som en særskilt kasse. Der er alene tale om en særskilt opgørelse inden for rammerne af kirkekassens samlede budget og regnskab.

Modeller for samarbejde om kirkegårdsdrift

Der vil i mange tilfælde hensigtsmæssigt kunne etableres samarbejde mellem menighedsråd om enkelte stillinger på kirkegården, for eksempel om gensidig bistand til løsning af bestemte opgaver eller om at samle flere deltidsstillinger i én heltidsstilling.

Det kan også være relevant at etablere et mere vidtgående samarbejde. Der er grundlæggende to forskellige modeller for et sådant samarbejde, som i de følgende benævnes henholdsvis entreprenørmodellen og bestyrelsesmodellen.

Entreprenørmodellen går ud på, at større kirkegårde indgår aftale med mindre kirkegårde om at forestå driften af disse. Da der ikke er tale om nogen ændring af kompetenceforholdene mellem de deltagende menighedsråd, er det ikke behov for nogen særskilt hjemmel til at etablere et sådant samarbejde.

Modellen er navnlig relevant for små kirkegårde. Den giver ikke anledning til nogen væsentlige problemer i forhold til styring af økonomi og aktiviteter, idet det fortsat er de enkelte menighedsråd, der har kompetencen, og hvis de er utilfredse med opgavevaretagelsen, kan de opsigte aftalen og ansætte eget personale eller udlicitere arbejdet til en anlægsgartner i stedet.

Bestyrelsesmodellen går ud på, at flere menighedsråd f.eks. inden for et provsti, en kommune eller et pastorat går sammen om at drive deres respektive kirkegårde i fællesskab gennem nedsættelse af en kirkegårdsbestyrelse, hvor hvert menighedsråd er repræsenteret. Bestyrelsen skal have det politiske ansvar for alt, der vedrører kirkegårdenes drift, herunder økonomi, personale, administration m.v. Hvert af de deltagende menighedsråd skal vælge en repræsentant til kirkegårdsbestyrelsen, der af sin midte vælger en formand. Kirkegårdsbestyrelsen ansætter en kirkegårdsleder, der varetager den daglige drift herunder ansættelse af det øvrige personale.

Udvalget skal anbefale, at menighedsrådene overvejer, om entreprenørmodellen kan være relevant som ramme for samarbejde mellem menighedsråd om kirkegårdsdrift. Eller alternativt, at menighedsrådet overvejer udlicitering af dele af eller hele kirkegårdsdriften til en anlægsgartner.

Bestyrelsesmodellen kan etableres med hjemmel i reglerne om samarbejde i menighedsrådsloven. Hvis de deltagende menighedsråd ejer kirkegården i fællesskab, *skal* der etableres et sådant samarbejde. Men udvalget er mere tøvende med generelt at anbefale bestyrelsesmodellen, da det kan være usikkert, om fordelene ved en mere effektiv drift bliver neutraliseret af den mere uklare ansvarsfordeling. Kirkeministeriet og Foreningen af Danske Kirkegårdsledere har med bistand fra Skov & Landskab ved Københavns Universitet igangsat et arbejde om blandt andet enhedsomkostninger på kirkegårde-

ne, som forhåbentlig vil kunne belyse dette spørgsmål. Resultaterne heraf foreligger imidlertid ikke endnu.

Kirkegårdstakster

De takster, som kirkegården kræver i betaling for gravning, tilkastning, planering og pyntning af grave osv., skal være fastsat i vedtægten for den pågældende kirkegård. Kirkegårdstakster er gebyrer og er derfor underlagt den offentlige rets almindelige principper for beregning af gebyrer. Det betyder, at taksterne ikke må overstige de faktiske omkostninger, der er forbundet med den pågældende ydelse.

Vedtægten og derved taksterne skal godkendes af provstiudvalget, der i den forbindelse skal sikre ensartede takster indenfor samme ligningsområde, med mindre særlige forhold gør sig gældende.

Ved en gennemgang af en række vedtægter kan det konstateres, at mange kirkegårde har fastsat takster, der kun i begrænset omfang dækker omkostningerne ved de ydelser, som de leverer til borgerne. Det er det samlede underskud på folkekirkens kirkegårdsdrift også udtryk for, idet indtægterne i gennemsnit kun dækker 35 % af kirkegårdenes udgifter. En sammenligning af nogle større kirkegårde drevet af henholdsvis folkekirken og kommuner viser, at taksterne dækker en væsentlig større del af udgifterne på de kommunalt drevne kirkegårde.

Der kan argumenteres for, at erhvervelse af brugsretten til et gravsted samt gravning og tilkastning støttes med ligningsmidler for så vidt angår medlemmer af folkekirken. Det er et politisk valg, om medlemmerne skal betale via kirkeskatten eller via taksterne. På mange af de kirkegårde, der drives af folkekirken, er disse ydelser helt gratis for medlemmerne. For så vidt angår ren- og vedligeholdelse af gravstedet kan man derimod argumentere for, at en subsidiering med kirkeskattemidler vil være urimelig i forhold til de medlemmer, som selv vælger at stå for vedligeholdelsen, idet de i så fald kommer til at bidrage til vedligeholdelsen af andres gravsteder uden selv at få gavn heraf.

Takster, der er lavere end omkostningerne, gælder i vid udstrækning også for personer, der ikke er folkekirkemedlemmer, eller som bor uden for kommunen, og som dermed ikke gennem kirkeskattebetaling bidrager til kirkegårdens opretholdelse. Taksterne for disse personer bør sættes op, så de dækker de faktiske omkostninger. Herved vil det samlede medlemsfinansierede kirkegårdsunderskud kunne reduceres mærkbart.

I kommuner, hvor der er såvel kommunalt som folkekirkeligt drevne kirkegårde (som typisk betjener henholdsvis by- og landsogne), har denne anførte forskel på takstpolitikken mellem de kirkegårde, der drives af folkekirken henholdsvis kommunen, endvidere den konsekvens, at de medlemmer af folkekirken, der bor i de bysogne, der betjenes af de kommunalt drevne kir-

kegårde, i realiteten kommer til at betale dobbelt, idet de dels betaler høje kirkegårdstakster, dels via kirkeskatten understøtter de lave takster i landsognene.

Udvalget skal derfor foreslå, at der foretages et eftersyn af taksterne for alle folkekirkeligt bestyrede kirkegårde, ved at hver kirkegård foretager en omkostningsberegning. Eftersynet iværksættes af provstiudvalget, der indsamler og kontrollerer beregningerne og tager initiativ til en eventuel ajourføring af taksterne.

Det er i den forbindelse et problem, at provstiudvalget alene har kompetence til at *godkende* kirkegårdsvedtægter. Provstiudvalget kan derfor i dag ikke tage initiativ til, at taksterne sættes op. Dette hænger dårligt sammen med, at provstiudvalget har ansvar for at sikre ensartede takster i ligningsområdet. Argumentet for de ensartede takster er, at underskuddet dækkes solidarisk i ligningsområdet. Hvis et menighedsråd insisterer på at holde lavere takster end gennemsnittet i provstiet, er det i realiteten medlemmerne i de øvrige sogne i provstiet, der dækker mankoen.

Det foreslås, at provstiudvalgets kompetence vedrørende kirkegårdstaksterne styrkes, ved at den ændres fra at være godkendende til at være fastsættende.

2.6. Disponering, budget og regnskab

Et samlet grundlag for folkekirkens økonomi blev etableret i 1984 med vedtagelsen af folkekirkens økonomilov. Loven indeholder bestemmelser om kirke- og præstegårdskasserne, fællesfonden, statstilskud og folkekirkens kapitaler. Økonomiloven er blevet ændret flere gange siden, bl.a. i 1997, hvor provstiudvalgskasserne blev oprettet, og i 2003, hvor der blev indført en rammebudgetordning for menighedsrådene.

Siden økonomiloven blev vedtaget, har bl.a. udviklingen inden for informationsteknologi ændret vilkårene for moderne økonomiforvaltning. I dag bruger 95 % af menighedsrådene således et IT-system i deres økonomiforvaltning. Det gør det aktuelt at tilpasse regelgrundlaget, så det bedst muligt kan understøtte en moderne og tidssvarende økonomiforvaltning i folkekirken.

2.6.1. Kirkekassernes udgifter

Økonomilovens § 2 er en i princippet udtømmende beskrivelse af, hvad kirkekassen og en eventuel præstegårdskasse må anvendes til. Der er nu hele 18 punkter i bestemmelsen, hvoraf nogle er meget generelle (f.eks. løn til kirkefunktionærer), mens andre er meget specifikke (f.eks. annoncering i lokalaviser). Man kan spørge, om bestemmelsen i dag overhovedet er meningsfuld længere.

På denne baggrund foreslås det at erstatte den nuværende bestemmelse med en ny, som tager udgangspunkt i de overvejelser, der lå bag indførelsen af ”sognefuldmagten” i 2003. Hverken den gældende eller den foreslåede bestemmelse har til formål at fastlægge, hvad menighedsrådet *skal*, men alene at afgrænse, hvad menighedsrådet *må* bruge kirkekassens midler til. Der foreslås følgende:

”§ 2. Menighedsrådet kan af kirkekassen afholde udgifter vedrørende:

- 1) Sognets kirkelige virksomhed.
- 2) Sognets begravelsesvæsen.
- 3) Indtægtsdækket virksomhed, som udøves i tilknytning til ovenstående aktiviteter.
- 4) Fremme af det kirkelige liv i provstiet.
- 5) Kirkelige formål af betydning for stiftet som helhed.
- 6) Den kirkelige betjening af folkekirkens medlemmer i udlandet.
- 7) Personregistrering.

Stk. 2. Kirkeministeren kan fastsætte nærmere regler herom.”

Det nye i den foreslåede bestemmelse er, at den tager udgangspunkt i de *hovedformål*, der er for menighedsrådets virksomhed.

Ad nr. 1.

Udgifter vedrørende den kirkelige virksomhed i sognet omfatter kirkens hovedformål: først og fremmest enhver udgift knyttet til sognets gudstjenester, men også den kirkelige undervisning – konfirmationsforberedelse, dåbsoplæring, kirkehøjskole, studiekredse mv. – og menighedsplejen, samt udgifter til formål, der udgør nødvendige forudsætninger for, at disse aktiviteter kan finde sted, så som bygninger og medarbejdere. Der er tale om drifts- og anlægsudgifter vedrørende kirkebygning, eventuel sognegård samt præstegård(e), lønudgifter til kirkefunktionærer og eventuelle lokalt finansierede præster samt øvrige driftsudgifter i forbindelse med kirkelige aktiviteter.

Som det var tilfældet ved ændringen af økonomiloven i 2003, vil det næppe være ønskeligt at give en mere præcis definition af ”kirkelige virksomhed”, ”det kirkelige liv” eller ”kirkelige formål”. Der er store forskelle i opfattelsen af, hvilke aktiviteter der kan betegnes som ”kirkelige”, og som det enkelte menighedsråd dermed kan finansiere af kirkekassen, og det er ikke hensigten med den foreslåede bestemmelse at begrænse det kirkelige livs mangfoldighed. Afgrænsningen bør således fortsat være overladt til det enkelte menighedsråd under tilsyn af de stedlige kirkelige tilsynsmyndigheder, provstiudvalget og stiftsøvrigheden. Menighedsrådets afgørelse skal bygge på en konkret vurdering af, om det pågældende formål kan siges at virke til fremme af det kirkelige liv på stedet.

Udgiftsformålet skal være folkekirkeligt. Det er endvidere fortsat ikke hensigten, at der skal kunne ydes tilskud til landsdækkende kirkelige organisationer som sådan, men alene til sådanne organisationers lokale virksomhed. Menighedsrådet kan godt købe tjenesteydelser af landsdækkende kirkelige organisationer, idet der ikke er tale om et tilskud, når der foreligger en modydelse, der har en værdi for sognet, der modsvarer betalingen. Tilsvarende kan menighedsrådet også godt tegne medlemskab af Landsforeningen af Menighedsråd.

Der vil med den foreslåede bestemmelse være adgang til at afholde udgifter til særlige, lokalt bestemte efteruddannelsesbehov for præsterne, mens disses generelle efteruddannelsesbehov som hidtil forudsættes finansieret af fællesfonden.

Ad nr. 2.

Folkekirkens kirkegårde er de almene begravelsespladser i Danmark. Et sogns beboere har således ret til at blive begravet på kirkegården i det sogn, hvor de bor. Udgifterne vedrørende sognets begravelsesvæsen omfatter alle drifts- og anlægsudgifter vedrørende kirkegård og eventuelt krematorium, herunder lønudgifter til kirkegårdsfunktionærer.

Ad nr. 3.

Det foreslås som en ny bestemmelse at give menighedsrådene adgang til at drive indtægtsdækket virksomhed i tilknytning til aktiviteterne under nr. 1 og nr. 2.

Der er for en del af aktiviteterne under nr. 1 og nr. 2 adgang til at oppebære indtægter efter en vedtægt for henholdsvis kirken eller kirkegården. Disse aktiviteter er således ikke omfattet af bestemmelsen om indtægtsdækket virksomhed. Den indtægtsdækkede virksomhed, som omfattes af nr. 3, vedrører alene aktiviteter, der *ikke* falder ind under nr. 1 eller nr. 2, men som udøves i tilknytning til disse.

Formålet med den foreslåede bestemmelse er at give mulighed for en bedre udnyttelse af sognets aktiver med henblik på at skabe indtægter til kirkekassen og derved aflaste kirkeskatten. Det er således en forudsætning, at der i hovedsagen er tale om udnyttelse af aktiver, der er anskaffet til et andet formål. Men en øget selvfinansieringsgrad kan også være sund i sig selv, fordi den er med til at sikre, at sognets kirke er åben i forhold til det omgivende samfund.

Der drives traditionelt en sådan indtægtsdækket virksomhed i form af drift (ved bortforpagtning) af den landbrugsjord, der hører til præsteembedet. Den foreslåede bestemmelse giver mulighed for, at der tillige f.eks. kan ske udlejning af lokaler i sognegården til forskellige arrangementer, f.eks. bryllups-

receptioner eller foreningsmøder. Det er en forudsætning, at de pågældende aktiviteter efter deres indhold ikke er i konflikt med kirkens formål.

Kirkebygningen vil ikke kunne udlejes til indtægtsdækket virksomhed efter den foreslåede bestemmelse, da den alene kan anvendes til kirkelige formål.

Ad nr. 4-5.

Dette svarer til, hvad der er omfattet af det gældende punkt om kirkelige aktiviteter.

Ad nr. 6.

Menighedsrådet har i dag adgang til at støtte DSUK's virksomhed, typisk gennem et medlemskab af organisationen, hvilket samtidig er med til at sikre DSUK en bred folkekirkelig forankring.

Ad nr. 7.

Folkekirken varetager uden for de sønderjyske landsdele den grundlæggende personregistrering, dvs. registrering af fødsler, navne og dødsfald. Der er tale om en myndighedsopgave, som menighedsrådene er forpligtede til at stille de nødvendige ressourcer til rådighed for. Der er ikke adgang til, at kirkekassen oppebærer indtægter i forbindelse med personregistreringen.

Ad stk. 2.

Adgangen for kirkeministeren til at fastsætte nærmere regler er navnlig møntet på den foreslåede mulighed for indtægtsdækket virksomhed. Den anførte bestemmelse vil skulle suppleres med disponeringsregler, som svarer til de regler om indtægtsdækket virksomhed, der generelt gælder for offentlige institutioner. Reglerne skal sikre, at der sker fuld omkostningsdækning for kirkekassen ved fastsættelsen af priserne for salg af ydelser. Konkurrenceforhold i forhold til privat aktivitet forudsættes i øvrigt reguleret af den almindelige konkurrencelovgivning.

2.6.2. Kontoplan og budget- og regnskabsskemaer

Menighedsrådet fastsætter inden for den af provstiudvalget fastsatte rammebevilling til driftsudgifter og bevilling til anlægsudgifter budgettet for det kommende regnskabsår. For så vidt angår driftsrammen står menighedsrådet frit i sin budgettering af driftsudgifterne inden for den udmeldte ramme, forudsat at der er tale om formål, hvortil der kan afholdes udgifter af kirkekassen, mens der på anlægsområdet er tale om bindende bevillinger. Dog skal menighedsrådet fremsende driftsrammen fordelt på formålsskonti til provstiudvalget.

Nuværende kontoplan og skemaer

De nuværende budget- og regnskabsskemaer med tilknyttet kontoplan, som med visse justeringer har været i brug siden 1986, har en række problemer, som er med til at gøre de lokale kassers budget og regnskab uigennemskueligt, og som svækker den demokratiske styring og kontrol.

For det første er kontoplanen en uhensigtsmæssig blanding af en artskontoplan og en formålsorienteret kontoplan. Det er ikke muligt ud fra den 4-cifrede kontoplan at fordele lønudgifterne, som er langt den største udgiftspost, på de samme formål, som øvrige driftsudgifter opdeles i, nemlig kirkelige aktiviteter, administration, præsteboliger, kirke og kirkegård. Indtægter og anlæg er heller ikke entydigt formålsfordelt.

Et andet væsentligt problem ved den nuværende kontoplan er, at håndteringen af anlægsudgifter og anlægsopsparing er stærkt uigennemskuelig. Under hovedkontoen for anlæg føres for det første anlægsudgifter finansieret på årets budget. For det andet føres renter og afdrag på lån (overvejende stiftslån), som har finansieret tidligere års anlægsudgifter. Og endelig for det tredje opsparing til særskilte fremtidige anlægsprojekter. Årets anlægsbevilling omfatter disse tre poster, der således vedrører både tidligere, aktuelle og fremtidige anlægsprojekter.

Anlægsudgifter, der finansieres af lån, fremgår derimod ikke, idet anlægsudgiften ganske vist bogføres på kontoen, men med modpostering af det optagne lån, således at nettoudgiften er nul. Anlægsudgifter, der finansieres af opsparing, indgår heller ikke, når udgiften afholdes, idet der sker tilsvarende modpostering af hævet opsparing. Årets samlede anlægsudgift kan således kun meget indirekte udtrækkes af regnskabsregistreringerne.

Eftersom anlægsprojekter i hovedsagen styres på totaludgiften, er det væsentligt, at anlægsudgiften i det enkelte år fremgår direkte af regnskabet og ikke som i dag af særskilte byggeregnskaber, der ikke er regnskabsmæssigt forbundet med det egentlige regnskab.

Den tredje væsentlige problemstilling er, at kirkekassens status ikke består af andet end en opgørelse af kassebeholdningen. Opsparingen til anlægsprojekter opgøres uden for det egentlige regnskab.

Forslag til ny formålkontoplan

Det vil være ønskeligt at have dels en formålsorienteret kontoplan dels en artskontoplan, der udgør to uafhængige dimensioner, f.eks. således at formålet angives ved de to første cifre og udgiftsarten ved de følgende cifre i konteringen. De IT-baserede regnskabssystemer, som 95% af kasserne allerede i dag benytter sig af, vil umiddelbart kunne håndtere dette.

Kontoplanen foreslås opdelt på følgende hovedkonti/formål for så vidt angår driften:

Table 2.1. Hovedkonti i driftsregnskabet

1. Fælles indtægter	Kirkelig ligning til driften og tilskud fra fællesfonden
2. Kirkebygning og sognegård	Bygningsvedligeholdelse og drift, herunder varme, lys, rengøring
3. Kirkelige aktiviteter	Gudstjenester, konfirmandundervisning, kirkeblad og hjemmeside, kirkekoncerter mv.
4. Kirkegård	Alle kirkegårdens driftsudgifter og indtægter, herunder udgifter og indtægter vedrørende gravstedsvedligeholdelse (inkl. renteindtægter)
5. Præsteboliger m.v.	Bygningsvedligeholdelse og drift
6. Administration og fællesudgifter	Menighedsrådet, personregistrering, præsteseekretær, kontorhold
7. Renter m.v.	Renteudgifter samt renteindtægter vedrørende kassebeholdning og kapitaler (ekskl. gravstedskapitaler og anlægsopsparing) samt forpagtningsafgifter

Det kan diskuteres, om fordelingen af lønudgifter for medarbejdere, der arbejder inden for flere formål, skaber unødigt administrativt besvær. For eksempel en graver, der primært er på kirkegården, men også varetager rengøring mv. i kirken. Den løbende bogføring kan imidlertid ske på det formål, hvor den pågældende har sin hovedbeskæftigelse, og fordelingen på andre formål kan foretages i forbindelse med årsafslutningen på baggrund af den fordeling, der fremgår af stillingsbeskrivelsen for den pågældende medarbejder. Der lægges således ikke op til, at der skal ske fordeling ud fra en registrering af det faktiske tidsforbrug, men alene på grundlag af den fordeling, der fremgår af stillingsbeskrivelsen.

Der foreslås endvidere, at formålsspecifikke indtægter (f.eks. kirkegårdsindtægter og boligbidrag) optages under det pågældende formål i regnskabet, således at kun de generelle indtægter samles under ét.

En sådan kontoplan vil betyde, at det vil være muligt dels at lave delregnskaber for de enkelte hovedformål, sådan at der f.eks. kan redegøres for, hvad resultatet er af kirkegårdens drift, og i hvor høj grad den er støttet af ligningsmidler. Tilsvarende vil der kunne redegøres for, hvor meget der alt i alt bruges på kirkebygningen, på kirkelige aktiviteter osv., hvor der både tages hensyn til løn, øvrige driftsudgifter og indtægter.

Disse redegørelser vil være af stor betydning for en kvalificeret budgetdiskussion både i menighedsrådet, på budgetsamrådet og i provstiuudvalget. Det foreslås derfor, at denne opdeling lægges til grund for hovedoversigten over årets budget og regnskab. Men det vil samtidig være muligt at foretage tværgående opgørelser på arter, for eksempel af de samlede løn- eller anlægsudgifter.

For så vidt angår anlæg er det som nævnt afgørende, at man kan se årets anlægsaktivitet direkte i regnskabet, og at man også kan se, hvordan den bliver finansieret – ved ligningsmidler, lån, opsparing eller salg af aktiver.

Det foreslås på denne baggrund, at der ud over driftskontiene i tabel 2.1 indgår en hovedkonto for anlægsinvesteringer og en hovedkonto for finansiering, jf. tabel 2.2.

Tabel 2.2. Hovedkonti for anlæg og finansiering

8. Anlægsinvesteringer	Anskaffelse og renovering af kirke og sognegård, kirkegård og præsteboliger
9. Anlægsfinansiering	Kirkelig ligning til anlæg, salg af anlægsaktiver, provenu fra lånoptagelse minus afdrag på lån, evt. ind- eller udbetaling vedr. kapitaler

En sådan opstilling vil gøre det muligt umiddelbart at sammenknytte driftsresultatet med investerings- og finansieringsaktiviteterne i et samlet resultat, som afspejler udviklingen i kirkekassens likviditet (kassebeholdningen). Resultatet af driften udgør en fri opsparing, mens resultatet af finansierings- og anlægsaktiviteterne udgør en bunden opsparing – eller et træk på tidligere opsparing. Opsparingen til særlige anlægsformål bliver herved en del af kassens ”egenkapital” og ikke som i dag nogle midler, der ligger uden for kassens egentlige regnskab.

Budget- og regnskabskemaer

I tabel 2.3 (næste side) er vist forslag til en ny hovedoversigt i budgetske-maet, hvor der bagved vil ligge noter med en specifikation af udgifterne på underformål samt på lønsum og øvrig drift. Der vil fortsat være behov for en oversigt over anlægsprojekter, lån, ejendomme m.m. i bilag til budgettet. Regnskabskemaet udformes tilsvarende.

Det foreslås endvidere, at der optages en finansiell status i regnskabet. De lokale kasser anvender allerede de finansielle statusposter i bogføringen, så der er primært tale om at udfylde et hul i regnskabet for de lokale kasser.

Med den foreslåede ændring integreres alle posterne i regnskabet og i opgørelsen af kassens kassebeholdning.

Tablet 2.3. Forslag til ny hovedoversigt i budgetskeema

ÅRSBUDGET 2010					
Alle budgettal er i hele tusinde kr.					
Regnskab 2008	Budget 2009	Budget 2010	--- Budgetoverslag ---		
2008	2009	2010	2011	2012	2013
1 Fælles indtægter i alt					
<i>Ligningsbeløb til drift (10)*</i>					
<i>Udligningstilskud fra fællesfonden (11)</i>					
<i>Generelt tilskud fra fællesfonden (12)</i>					
Driftsudgifter i alt (driftsramme)					
2 Kirkebygning og sognegård					
<i>Udgifter, løn</i>					
<i>Udgifter, øvrig drift</i>					
- <i>Indtægter</i>					
3 Kirkelige aktiviteter					
<i>Udgifter, løn</i>					
<i>Udgifter, øvrig drift</i>					
- <i>Indtægter</i>					
4 Kirkegård					
<i>Udgifter, løn</i>					
<i>Udgifter, øvrig drift</i>					
- <i>Indtægter</i>					
5 Præsteboliger mv.					
<i>Udgifter, løn</i>					
<i>Udgifter, øvrig drift</i>					
- <i>Indtægter</i>					
6 Administration og fællesudgifter					
<i>Udgifter, løn</i>					
<i>Udgifter, øvrig drift</i>					
- <i>Indtægter</i>					
7 Renter mv.					
A Driftsresultat (=1-2-3-4-5-6-7)					
8 Anlægsinvesteringer i alt					
<i>Kirkebygning og sognegård ((80)+(81)+(82)).</i>					
<i>Kirkegård ((83)+(84))</i>					
<i>Præstebolig mv. ((85)+(86)+(87)+(88))</i>					
9 Anlægsfinansiering i alt					
<i>Ligningsbeløb til anlæg (90)</i>					
<i>Lånoptagelse (91+92)</i>					
- <i>Afdrag på lån (93+94)</i>					
<i>Renteindtægter af anlægsopsparing (95)</i>					
<i>Salg af anlæg mv. (96)</i>					
- <i>Overførsel til kirkekapitaler (97)</i>					
B Resultat (=A-8+9) til videreførsel					
C Videreført resultat primo					
D Videreført resultat ultimo (=B+C)					

2.6.3. Disponeringsregler

Der findes ikke noget samlet regelsæt om menighedsrådenes adgang til at foretage økonomiske dispositioner. Reglerne findes spredt i en række dokumenter. Visse generelle regler findes i cirkulære om kirke- og præstegårdskassernes budget, regnskab og revision. Der findes endvidere en række cirkulærer og skrivelser om anvendelse af konsulenter, om udbud og tilbud og lignende.

Det vil være hensigtsmæssigt at samle disponeringsreglerne, således at det bliver enklere for menighedsrådene at få et overblik over, hvad der gælder i den konkrete situation. Det er endvidere behov for, at der på en række områder fastsættes klare regler, hvor der i dag er en u hensigtsmæssig uklarhed.

Det gælder navnlig følgende punkter:

1. Menighedsrådet skal indhente provstiudvalgets godkendelse, såfremt der indgås bindende aftaler af en vis størrelse for en flerårig periode, da man binder ligningsmidler ved f.eks. lejeaftaler.
2. Da anvendelse af stiftsmiddellån er en økonomisk fordel for folkekirken frem for realkreditlån eller banklån, bør de lokale kasser alene kunne optage andre lån end stiftsmiddellån, såfremt der ikke er lånekapital til rådighed i stiftet.
3. Kirkekassen må ikke oprette en kassekredit, da det er i modstrid med rammestyringen, men provstiudvalget skal have mulighed for at yde midlertidige likviditetslån af 5 %-midlerne.
4. Hvis et anlægsprojekt ikke kan gennemføres som forudsat inden for den fastsatte totalbevilling, skal menighedsrådet straks forelægge sagen for provstiudvalget med henblik på ændring af projektet eller forhøjelse af bevillingen, herunder ved omprioritering af midler opsparet til andre formål.
5. Hvis et anlægsprojekt gennemføres med lavere udgifter end den fastsatte totaludgift, kan menighedsrådet overføre halvdelen af besparelsen til kirkekassens frie opsparing, idet den anden halvdel tilgår provstiets opsparing til uforudsete udgifter.
6. For at sikre en bedre forrentning af kassebeholdning og opsparing skal provstiudvalgene indhente tilbud fra mindst tre pengeinstitutter vedrørende forrentning, såfremt alle provstiets kasser samles i ét eller ganske få pengeinstitutter.

2.6.4. Kirke- og præstegårdskapitaler og stiftslån

Kirkerne og præsteembederne ejer samlet kapitaler på 3,7 mia. kr. (ultimo 2005), som er indbetalt til forvaltning i stiftet, hvor de bestyres af stiftsudvalget vedrørende økonomi.

Historisk er kirkernes og præstegårdenes kapitaler etableret ved de afløsningssummer, der blev udbetalt ved afløsning i henhold til tiendeafløsningsloven af 1903. Hertil kom betalingen ved afhændelsen i henhold til jordlovene af 1919 (og i 1949 i Sønderjylland) af størstedelen af præstegårdsjordene til etablering af husmandsbrug.

I dag udgøres langt størstedelen af kapitalerne imidlertid af forudbetalt gravstedsvedligeholdelse. I modsætning til de førnævnte kapitaler modsvares gravstedskapitalerne imidlertid af et tilsvarende ikke-bogført passiv, nemlig kirkegårdens forpligtelse til at foretage den forudbetalte vedligeholdelse.

Forslag til forenklede regler om kapitaler

Opdelingen mellem kirkekapitaler og præsteembedekapitaler er i dag ikke længere tidssvarende, eftersom det ikke længere er præsteembedet (som juridisk person), der finansierer præstens embede. Med ændringen af økonomiloven i 2006 blev den sidste rest af sammenhæng ophævet, idet afkastet af præsteembedernes kapitaler blev overført fra fællesfonden til de lokale præstegårds- eller kirkekasser. Afkastet af såvel kirkens som præsteembedets kapitaler indgår nu blot som en indtægt i den lokale økonomi.

En væsentlig forenkling i kapitalforvaltningen kunne opnås ved, at præsteembedekapitalerne blev nedlagt som selvstændige kapitaler og i stedet blev lagt sammen med kirkekapitalerne. I enkelt sognspastorater vil dette kunne ske uden videre. I flersognspastorater vil præsteembedekapitalen kunne fordeles på sognenes kirkekapitaler efter samme forhold som antallet af folkekirkemedlemmer i sognene. Ifølge en stikprøve har en tredjedel af embedskapitalerne flere ejere.

Der foreslås følgende forenklede regler for den fremtidige forvaltning, som forudsætter, at denne sammenlægning af kapitalerne er gennemført:

- Til kirkernes kapitaler indbetales provenu, der er fremkommet ved salg eller anden afståelse af rettigheder over kirkens faste ejendom. Salgsprovenuet skal dog ikke indbetales, såfremt provstiuvalget har givet tilladelse til, at provenuet anvendes til finansiering af ejendomserhvervelse eller særskilte anlægsarbejder eller anvendes som afdrag på kirkekassens lån. Anvendelsen af provenuet skal i så fald være godkendt af provstiuvalget forud for gennemførelsen af pågældende salg eller afståelse.
- Stiftsudvalget vedrørende økonomi kan tillade, at kirkens kapitaler – bortset fra gravstedskapitaler – udbetales til vedkommende kirkekasse

med henblik på finansiering af ejendomserhvervelse eller særskilte anlægsarbejder.

Stiftslån

Man kan rejse spørgsmålet, om hele modellen med stiftslån er forældet, og om kirkekassernes lånebehov ikke lige så vel kunne opfyldes på det almindelige lånemarked.

Modellen har to ikke ubetydelige fordele. For det første er den relativt ubureaukratisk, idet den bygger på, at der er tale om et låneforhold mellem to offentlige myndigheder. Der stilles derfor ikke de samme krav om dokumentation, tinglysning af pant i ejendom mv., som en ekstern långiver ville stille. Der er også fleksibilitet med hensyn til muligheden for at afdrage ekstraordinært på lånene.

For det andet er modellen billig, idet der ikke tages nogen gebyrer for lånets etablering og heller ikke opkræves noget administrations- og risikobidrag. Hermed sparer låntager typisk ca. 2,5 % af lånebeløbet i etableringsomkostninger og ca. 0,5 % årligt i bidrag.

Der er derfor grund til at opretholde ordningen. Men det kan naturligvis diskuteres, hvordan fordelene ved ordningen skal fordeles mellem låntagere og långivere. Siden 1. januar 2007 har det været de økonomiske stiftsudvalg – som repræsenterer såvel låntagere som långivere – der har fastlagt politikken for udlån af kapitalerne, herunder rentesats og øvrige vilkår. Det er derfor op til de økonomiske stiftsudvalg at foretage denne afvejning.

Men det må i alle tilfælde stærkt anbefales, at der fremover vælges en model for forrentningen af stiftslån, der i højere grad, end det hidtil har været tilfældet, tager udgangspunkt i den aktuelle markedsrente. Der må samtidig tages hensyn til, at de lokale kasser ud fra et ønske om budgetsikkerhed må antages at foretrække en fast forrentning af lånet. En model kunne derfor være at lade renten på stiftslån følge renten på en 10-årig statsobligation eventuelt med et mindre tillæg. Denne rente gælder så for hele lånets løbetid. En sådan model kan dog ikke understøttes af det økonomisystem, som i dag anvendes ved forvaltningen af låneaftalerne.

Stiftslån har traditionelt kun været givet over 10 eller 15 år. Dette kan være fornuftigt, for så vidt angår renoveringsarbejder og inventaranskaffelser. Hvis der er tale om nybyggeri eller anskaffelse af en præstegård, kan det forekomme unødigt restriktivt, da der alternativt ville kunne opnås realkreditfinansiering over 30 år. Den hidtidige udlånspraksis kan således være en særskilt årsag til anvendelse af ekstern låntagning. Det vil fremover være op til det økonomiske stiftsudvalg at fastlægge retningslinjerne for udlån, herunder om der skal kunne ydes lån med længere løbetid, men det må anbefales, at der til nybyggeri kan ydes 30-årige lån.

2.6.5. IT-anvendelse

Det er udvalgets opfattelse, at der fortsat bør være mulighed for at føre regnskabet i hånden i en kolonnebog. Det forudsætter blot, at der sker indberetning til provstiet af de foreskrevne regnskabsoplysninger mv. Da det kun er 5 % af menighedsrådene, der bruger et håndført regnskab, udgør dette ikke noget væsentligt problem.

Men når 95 % af menighedsrådene anvender IT-baserede bogføringssystemer, så er det nærliggende at se sådanne systemer som en løftestang for at lette menighedsrådenes arbejdsbyrde og samtidig bidrage til at øge kvalitet og gennemsigtighed i økonomistyringen.

Den tekniske platform, som hovedparten af menighedsrådene i dag anvender, er baseret på et bogføringsprogram, der er installeret på en pc hos kassereren. Der vil imidlertid være ganske betydelige fordele ved at gå over til at anvende et bogføringsprogram, der ligger på en central server hos den leverandør, der producerer programmet. Først og fremmest er det meget nemt at udveksle data med provstiet med henblik på budgetlægning og budgetopfølgning. Men dernæst består fordelene i, at menighedsrådet ikke er bundet af, at regnskabet skal føres på én bestemt pc. Nu kan det føres fra en hvilken som helst pc, som har adgang til internettet. Det giver frihed til at tilrettelægge opgaven, og sikkerhedskopier tages centralt. I tilfælde af tyveri af kassererens pc betyder det, at hele menighedsrådets regnskab er intakt. Endelig er en sådan løsning også meget bekvem, hvis der skal ske en programopdatering – eksempelvis i forbindelse med en ændring af kontoplanen – da den kan udføres af leverandøren.

For at fremme denne udvikling foreslår udvalget, at der i lov om folkekirken økonomi som en ny bestemmelse indsættes, at kirkeministeren kan fastsætte regler om fælles standarder for og udveksling af data mellem de IT-systemer, der anvendes i folkekirken.

Det er forudsætningen, at der fortsat vil blive anvendt systemer fra flere forskellige leverandører, men bestemmelsen giver mulighed for at kræve, at disse systemer så at sige kan tale sammen.

2.7. Udvalgets anbefalinger og forslag

Udvalgets *anbefalinger* er rettet mod menighedsråd og provstiudvalg. Det handler om ting, man allerede kan gøre i dag og i mange tilfælde om at få bredt eksemplerne på bedste praksis ud i hele folkekirken. Det er i sagens natur op til det enkelte menighedsråd og provstiudvalg, i hvilket omfang man ønsker at følge anbefalingerne.

Udvalgets *forslag* er rettet mod de regelfastsættende myndigheder – minister og folketing. Det er forslag om ændring af reglerne for menighedsrådenes og provstiudvalgenes virksomhed.

De anbefalinger og forslag, som er fremgået af de foregående afsnit, er her opsummeret under nogle tværgående overskrifter.

Menighedsrådenes virksomhed

1. Udvalget foreslår, at den nuværende meget detaljerede bestemmelse i økonomilovens § 2, som fastsætter, hvad menighedsrådene må bruge kirkekassens midler til, ændres som følger:

Menighedsrådet kan af kirkekassen afholde udgifter vedrørende:

- 1) Sognets kirkelige virksomhed.
 - 2) Sognets begravelsesvæsen.
 - 3) Indtægtsdækket virksomhed, som udøves i tilknytning til ovenstående aktiviteter.
 - 4) Fremme af det kirkelige liv i provstiet.
 - 5) Kirkelige formål af betydning for stiftet som helhed.
 - 6) Den kirkelige betjening af folkekirkens medlemmer i udlandet.
 - 7) Personregistrering.
2. Udvalget anbefaler, at menighedsrådene én gang i løbet af valgperioden formulerer visioner, mål og konkrete prioriteringer og indgår i en proces med fastlæggelse af prioriteringer på provstiplan. Det vil endvidere være naturligt at følge op på prioriteringerne en gang om året og eventuelt revidere disse.
 3. Udvalget foreslår, at menighedsrådet en gang om året udarbejder og offentliggør en skriftlig orientering om den gennemførte og planlagte virksomhed en gang om året.
 4. Udvalget anbefaler, at man i sogne, provstier og stifter i forbindelse med igangsætning af nye initiativer overvejer, om der er mulighed for at trække på ressourcer, der allerede er til stede i folkekirken, herunder frivillige i menigheden, samt om der kunne være relevante samarbejdspartnere inden for de kirkelige organisationer, det folkelige foreningsliv eller de kommunale eller andre offentlige myndigheder. .

Betjening af medlemmerne

5. Udvalget anbefaler, at fordelingen af præstestillingerne (også mellem stifterne), anvendelsen af de enkelte kirkebygninger og betjeningen af medlemmerne i højere grad baseres på en udtrykkelig målsætning for en prioritering af folkekirkens opgaver i forhold til medlemmerne inden for det enkelte sogn, pastorat, provsti og stift.

6. Udvalget anbefaler, at menighedsrådet (valgte medlemmer og præst) nøje overvejer omfanget af den nødvendige professionelle deltagelse ved gudstjenesten, herunder hvad der kan gøres, for at den ikke-ansatte del af menigheden faktisk deltager i de relevante led i liturgien.
7. Udvalget foreslår, at den særlige tilknytning, som giver ret til kirkelig betjening i sognemenighedens kirke, kan etableres i kraft af:
 - 1) Tidligere bopæl i sognet.
 - 2) Fritidsbolig i sognet.
 - 3) Nære pårørende (forældre, søskende eller børn) boende i sognet.
 - 4) Tilknytning til en institution i sognet.
 - 5) Skolegang i sognet (for så vidt angår konfirmation).
 - 6) Forældre, ægtefælle eller børn begravet på en kirkegård i sognet (for så vidt angår begravelse/bisættelse).
8. Udvalget foreslår, at medlemmerne får en *betinget* ret til betjening i *enhver* kirke i folkekirken. Betjeningen er betinget af:
 - 1) at man selv finder en præst, der er villig til at yde betjeningen,
 - 2) at man betaler samtlige omkostninger for sognet, og
 - 3) at man ikke står i vejen for betjeningen af sognets egne beboere.
9. Udvalget foreslår, at den særlige tilknytning, der giver ret til at blive begravet på kirkegården, etableres efter samme principper som vedrørende kirkelig betjening. Herudover skal andre udensogns boende have adgang til at blive begravet på kirkegården, med mindre dette må afvises ud fra hensynet til den nuværende eller fremtidige betjening af sognets egne beboere.

Medarbejdere

10. Udvalget foreslår, at den fremtidige stillingsstruktur baserer sig på dels en ”multimedarbejder”, som primært har tjeneste i det enkelte sogn, dels faguddannede medarbejdere, som typisk har tjeneste i flere sogne eller i provstiet.
11. Udvalget foreslår, at uddannelsesstrukturen tilpasses hertil, ved at der etableres et modulopbygget kursusforløb i AMU-regi, som dels består af brede, tværfaglige kurser, som kan gennemføres af alle medarbejdere, og dels som overbygning kursustilbud, som gennemføres som specialer inden for et eller flere områder.
12. Udvalget anbefaler, at menighedsrådet fastlægger stillingsbeskrivelse for alle stillinger, og at medarbejdernes stillingsbeskrivelser tages op til vur-

dering én gang årligt i forbindelse med den obligatoriske medarbejderudviklingssamtale (MUS).

13. Udvalget anbefaler, at vikaranvendelsen reduceres markant. Dels ved at betjeningen og arbejdet tilrettelægges, så det så vidt muligt falder inden for de faste medarbejders arbejdstid. Dels ved at der indgår vikarforpligtelse i stillingerne, sådan som det kendes fra præsterne.
14. Udvalget anbefaler, at der sker en oprustning af den personaleadministrative bistand til menighedsrådene. Udvalget anbefaler ikke én bestemt model for rådgivning om personaleforhold. Der kan være forskelle på de lokale behov og traditioner, som betyder, at der er brug for forskellige modeller eller kombinationer af disse. Men det er vigtigt, at man lokalt finder en løsning, der kan imødekomme dette behov.

Den lokale struktur

15. Udvalget anbefaler, at der på længere sigt etableres fælles menighedsråd i alle flersognspastorater. Det fælles menighedsråd har det samlede budgetansvar, er arbejdsgiver for kirkefunktionærerne i pastoratet og står for vedligeholdelsen af alle pastoratets kirke- og andre bygninger, herunder præsteboligen.
16. Udvalget foreslår, at begrebet ”kirkedistrikt” udgår af den kirkelige lovgivning, ved at alle kirkedistrikter omdannes til sogne.

Økonomisk styring

17. Udvalget foreslår en række tiltag til styrkelse af den økonomiske styring gennem øget åbenhed og gennemsigtighed, en klar prioritering af ressourcerne og en styrket mulighed for at stille til ansvar.

Åbenhed og gennemsigtighed

- 1) Fuld offentlighed om alle kassers budget og regnskab gennem offentliggørelse på internettet.
- 2) Forpligtelse for menighedsrådet til at afholde et årligt menigheds-møde om budget og planer.
- 3) Styrkelse af den kritiske revision (forvaltningsrevisionen) i et samarbejde mellem provstiuvalg og provstirevisor.

Klar prioritering af ressourcerne

- 4) Klarere grundlag for fordelingen af ressourcerne mellem menighedsrådene inden for provstiet gennem anvendelse af nye budgetværktøj.
- 5) Sammenhæng mellem målsætninger og tildeling af ressourcer. Mulighed for at beskrive målsætninger og prioriteringer i budgettet.

- 6) Øget selvfinansieringsgrad for de lokale kasser gennem højere grad af takstfinansiering og adgang til af afholde indtægtsdækket virksomhed.

Mulighed for at stille til ansvar

- 7) Forenkling af den lokale kassestruktur, idet præstegårdskasserne og kirekgårdskasserne så vidt muligt integreres i kirkekasserne.
 - 8) Bedre sammenhæng mellem provsti- og stiftsniveau.
 - 9) Valgbarhed for sognebåndsløserne alene inden for samme ligningsområde.
18. Udvalget foreslår, at der arbejdes videre med en ændring af modellen for valg til menighedsrådet, så orienteringsmødet og opstillingsmødet slås sammen i form af et menighedsmøde, hvor der sker opstilling af én liste til menighedsrådsvalget. Hvis der inden for en frist på en uge ikke fremkommer andre lister, er de pågældende valgt til menighedsrådet. Hvis der fremkommer andre lister, falder den på menighedsrådet opstillede liste bort, og der gives endnu en uges frist til at fremkomme med nye lister. Der afholdes herefter sædvanligt afstemningsvalg.

Økonomisk forvaltning

19. Udvalget anbefaler, at menighedsrådene samler bogholderi- og regnskabsfunktionerne for de lokale kasser enten gennem et fælles udbud til en ekstern leverandør eller ved oprettelse af et fælles regnskabskontor for provstiet.
20. Udvalget anbefaler, at menighedsrådene prioriterer et effektivt indkøb. På relevante indkøbsområder kan det ske ved at indgå et forpligtende samarbejde inden for provsti eller stift.
21. Udvalget foreslår en ny kontoplan, hvor en formålsorienteret kontoplan og en artskontoplan udgør to uafhængige dimensioner, f.eks. således at formålet angives ved de to første cifre og udgiftsarten ved de følgende cifre i konteringen.
22. Udvalget foreslår nye budget- og regnskabsskemaer, som gør det muligt umiddelbart at sammenknytte driftsresultatet med investerings- og finansieringsaktiviteterne i et samlet resultat, som afspejler udviklingen i kirkekassens likviditet (kassebeholdningen). Opsparingen til særlige anlægsformål bliver herved en del af kassens "egenkapital" og ikke som i dag nogle midler, der ligger uden for kassens egentlige regnskab.
23. Udvalget foreslår en samling og klargøring af disponeringsreglerne, således at det bliver enklere for menighedsrådene at få et overblik over, hvad der gælder i den konkrete situation.

24. Udvalget foreslår, at der bliver adgang til at fastsætte regler om fælles standarder for og udveksling af data mellem de IT-systemer, der anvendes i folkekirken.

Kirke- og præsteembedekapitaler (stiftsmidler)

25. Udvalget foreslår, at præsteembedekapitalerne bliver nedlagt som selvstændige kapitaler og i stedet lagt sammen med kirkekapitalerne.
26. Udvalget foreslår forenklede regler for den fremtidige forvaltning af kirkekapitalerne, sådan at stiftsudvalget vedrørende økonomi kan tillade, at kirkens kapitaler – bortset fra gravstedskapitaler – udbetales til vedkommende kirkekasse med henblik på finansiering af ejendomserhvervelse eller særskilte anlægsarbejder.
27. Udvalget anbefaler, at der fremover vælges en model for forrentningen af stiftslån, der i højere grad, end det hidtil har været tilfældet, tager udgangspunkt i den aktuelle markedsrente. Det anbefales endvidere, at der til nybyggeri kan ydes 30-årige lån.

Kirkegårdsdrift

28. Udvalget foreslår, at indtægter og udgifter for kirkegården skal opgøres og opstilles separat i de enkelte kirkekassers regnskab, således at der kan opgøres et resultat af kirkegårdsdriften.
29. Udvalget anbefaler, at menighedsrådene overvejer, om entreprenørmødelen kan være relevant som ramme for samarbejde mellem menighedsråd om kirkegårdsdrift. Eller alternativt, at menighedsrådet overvejer udlicitering af dele af eller hele kirkegårdsdriften til en anlægsgartner.
30. Udvalget foreslår, at der skal foretages et eftersyn af taksterne for alle folkekirkeligt bestyrede kirkegårde, ved at hver kirkegård foretager en omkostningsberegning. Eftersynet iværksættes af provstiudvalget, der indsamler og kontrollerer beregningerne og tager initiativ til en eventuel ajourføring af taksterne.
31. Udvalget foreslår, at provstiudvalgets kompetence vedrørende kirkegårdstaksterne styrkes, ved at den ændres fra at være godkendende til at være fastsættende.

3. Udviklingen i den lokale økonomi

Der verserer mange myter om folkekirkens økonomi. På den ene side er der myter om, at folkekirken er kendetegnet ved ødsle menighedsråd, der betaler 3 mio. kr. for reoveringen af en stump kirkegårdsmur og bygger palæagtige sognegårde. På den anden side er der myter om årlige besparelser på budgetterne og økonomisk hårde tider i folkekirken. De førstnævnte myter flourer navnlig i medierne og offentligheden, de sidstnævnte navnlig blandt menighedsrådsmedlemmer. Man kan godt finde eksempler på både det ene og det andet, men som den følgende gennemgang viser, er der ikke grundlag for at se disse eksempler som typiske for hele folkekirken.

Når sådanne myter har kunnet florere uhindret, skyldes det ikke mindst en mangel på gode faktuelle beskrivelser af folkekirkens økonomi. Og det skyldes til en vis grad en mangel på gode data for, hvordan pengene faktisk bliver brugt i folkekirken.

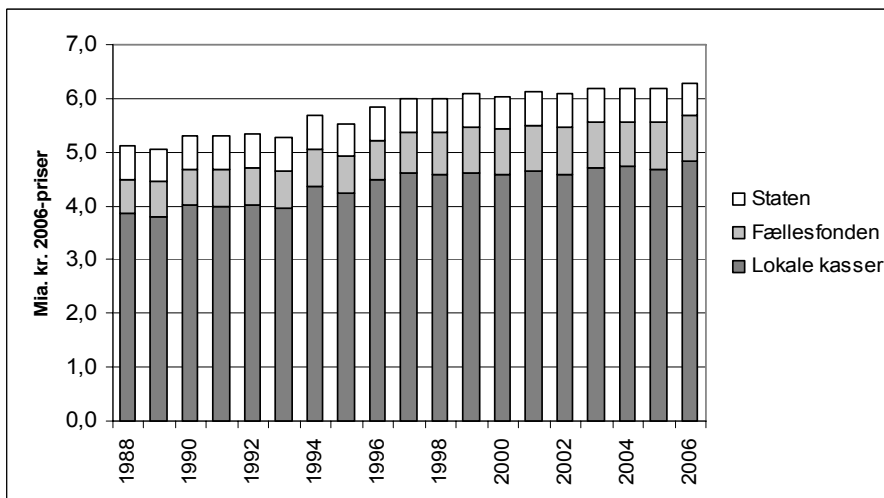
Dette kapitel vil forsøge at gå bag om myterne og beskrive kendsgerningerne om folkekirkens økonomi. Det er så et mere broget billede, der tegner sig. Når man ser på de samlede udgifter, har folkekirken udviklet sig nogenlunde som resten af samfundet. Men det betyder også, at folkekirken har ”brugt” de senere års vækst i skattegrundlaget på øgede udgifter. Og det er en udvikling, der kan give problemer på lidt længere sigt, fordi ”prisen” på medlemskabet af folkekirken (i form af kirkeskatten) er steget væsentligt mere end prisen på andre varer og tjenesteydelser. Det gør folkekirken sårbar, når folkekirkens medlemsandel samtidig falder. Og hvis man går dybere ned i tallene, kan man sætte spørgsmålstegn ved, om pengene anvendes de rigtige steder. Der har først og fremmest været vækst i lønudgifterne – også på områder, hvor der burde kunne opnås besparelser.

Analyserne i dette kapitel er præget af, at datagrundlaget i flere henseender lader noget tilbage at ønske. Folkekirkens egen økonomistatistik begynder først i 1996, og tallene er ikke altid lige pålidelige, men det er muligt at opdele udgifterne på forskellige udgiftsformål: kirke, kirkegård osv. Danmarks Statistik har tal tilbage til 1988, men de er kun til dels sammenlignelige med tallene fra økonomistatistikken, de kan ikke opdeles på de samme udgiftsformål, og der er problemer med opgørelsen af anlægsinvesteringerne. På en række områder kan de data, der foreligger, ikke give svar på de spørgsmål, som det kunne være relevant at stille. Problemerne med data er beskrevet nærmere i bilag B1 og B2, hvor grundtallene for analyserne i dette kapitel er gengivet.

3.1. Folkekirkens samlede økonomi 1988-2006

Den lokale økonomi i kirkekasser, præstegårdskasser, kirkegårdskasser og provstiudvalgskasser indgår som en del af folkekirkens samlede økonomi. Den samlede økonomi omfatter ud over de lokale kasser også folkekirkens fællesfond samt de folkekirkeudgifter, som staten afholder. Såvel udviklingen siden 1988 som fordelingen af de samlede udgifter på de lokale kasser, folkekirkens fællesfond og staten fremgår af nedenstående figur 3.1, som er opgjort i fast 2006 pris- og lønniveau.

Figur 3.1. Folkekirkens samlede udgifter fordelt på lokale kasser, fællesfonden og staten 1988-2006, 2006 pris- og lønniveau

Den samlede opgørelse af folkekirkens udgifter viser,

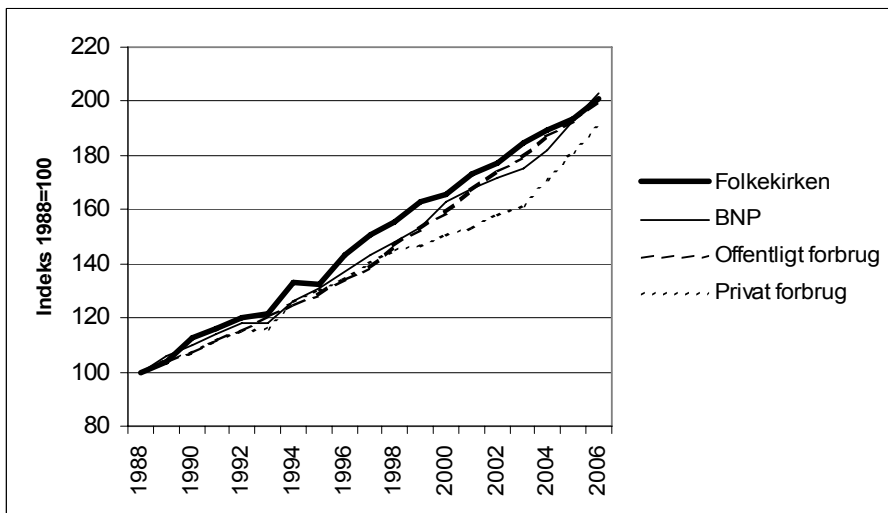
- at 77 % af de samlede udgifter i folkekirken i 2006 blev afholdt af de lokale kirkelige kasser i sognene og provstierne (75 % i 1988),
- at 13 % i 2005 blev afholdt af fællesfonden (13 % i 1988) og
- at 10 % i 2005 blev afholdt af staten (12 % i 1988).

Fordelingen af udgifterne mellem lokale kasser, fællesfonden og staten er næsten uændret over perioden, idet dog statens andel er blevet reduceret noget.

Den væsentligste udgiftspost for såvel fællesfonden som staten er præstelønninger, som i 2006 udgjorde 1,1 mia. kr. Da langt hovedparten af præsterne virker lokalt i det enkelte sogn, kan man ud fra denne synsvinkel sige, at 94 % af folkekirkens virksomhed foregår lokalt i sognene.

Som det fremgår af figuren, har der været en betydelig realvækst i folkekirkens udgifter i perioden: fra 5,1 mia. kr. i 1988 til 6,3 mia. kr. i 2006 – en realvækst på 23 %. Dette svarer til en gennemsnitlig årlig realvækst på 1,2 % for de samlede udgifter. Er denne stigning stor eller lille? Det afhænger af, hvad man sammenligner med. I figur 3.2 er udviklingen i folkekirkens udgifter pr. medlem sammenlignet med udviklingen i bruttonationalproduktet (BNP, som er udtryk for den samlede økonomiske aktivitet i samfundet) og i det private og det offentlige forbrug opgjort pr. indbygger.

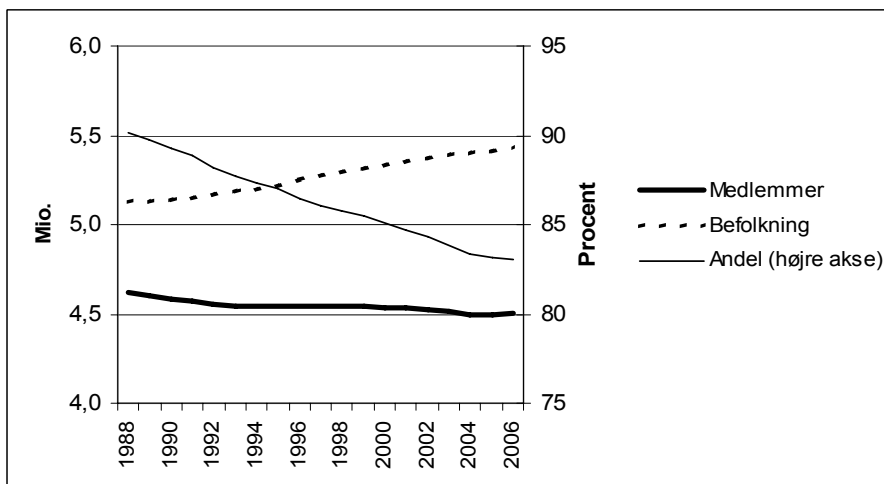
Figur 3.2. Folkekirkens udgifter pr. medlem sammenholdt med BNP, privat og offentligt forbrug 1988-2006, løbende priser

Som det fremgår, svarer stigningen i udgifter pr. medlem nogenlunde til væksten i bruttonationalproduktet pr. indbygger. Det vil sige at folkekirken i hele perioden udgør en nogenlunde konstant andel af den samlede økonomiske aktivitet. Folkekirkens udgifter pr. medlem er steget mere end privatforbruget og omtrent lige så meget som det offentlige forbrug, dvs. den offentlige serviceproduktion i form af undervisning, sundhedsydelser osv.

Folkekirkens medlemsandel er i perioden faldet med knap ½ procentpoint om året, jf. figur 3.3 (næste side). Cirka 1/3 af faldet i medlemsandelen skyldes faldende medlemstal, mens 2/3 skyldes befolkningsvækst af borgere, som ikke er eller bliver medlemmer af folkekirken. Folkekirkens andel af bruttonationalproduktet vil alt andet lige falde alene som følge af den faldende medlemsandel. Denne effekt er der taget hensyn til i figur 3.2 ved at fokusere på folkekirkens udgifter pr. medlem.

Figur 3.3. Folkekirkenes medlemstal og medlemsandel 1988-2006

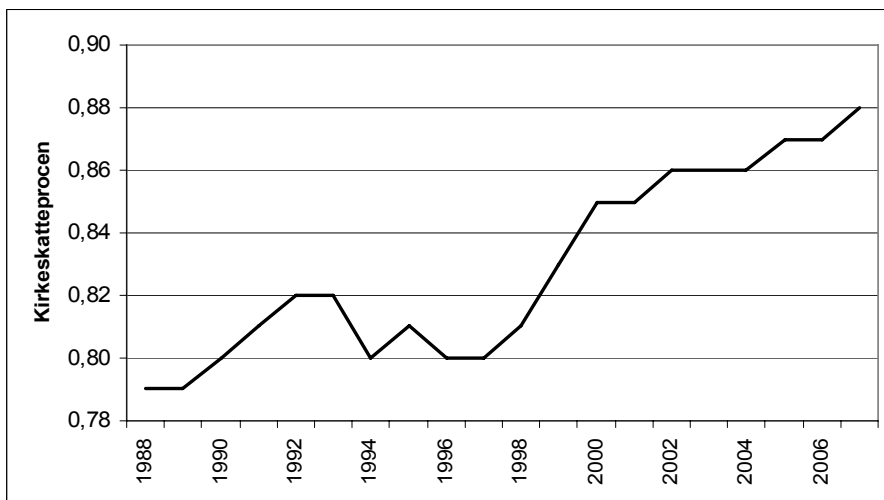
Der kan imidlertid også anlægges et andet perspektiv på stigningen i folkekirkenes udgifter. Folkekirken kan betragtes som en medlemsorganisation, hvor kirkeskatten udgør kontingentet.

Kirkeskatten består dels af den lokale kirkeskat, som tilgår de lokale kasser, dels af landskirkeskatten, som tilgår fællesfonden. Kirkeskatten er langt den største finansieringskilde for folkekirken og udgjorde i 2006 81 % af alle folkekirkenes indtægter. De øvrige indtægter udgøres dels af statens økonomiske støtte til folkekirken med 12 % og dels af folkekirkenes øvrige indtægter (fra kirkegårdsdriften, boligbidrag for tjenesteboliger, forpagtningsafgift, renteindtægter mv.) med 7 %. Den lokale kirkeskat udgjorde ca. 80 % af den samlede kirkeskat, mens landskirkeskatten udgjorde 20 %.

Den gennemsnitlige kirkeskatteprocent er i perioden sat betydelig op, jf. figur 3.4 (næste side). Fra 0,79 % i 1988 til 0,88 % i 2007. Kirkeskatteprocenten er dog ikke kun et udtryk for folkekirkenes økonomi, men også for ændringer i skattelovgivningen, som har påvirket udskrivningsgrundlaget for kirkeskatten. Samlet set er udskrivningsgrundlaget steget i reale kroner i perioden, men folkekirkenes udgifter er steget endnu mere. Derfor er kirkeskatteprocenten blevet sat op. Men ændringerne i skattelovgivningen, herunder skattereformen i 1994, hvor udskrivningsgrundlaget blev udvidet markant, og justeringen af skattesystemet i 1999, som indebar er reduktion af udskrivningsgrundlaget, kan være med til at forklare ”bulerne” på kurven.

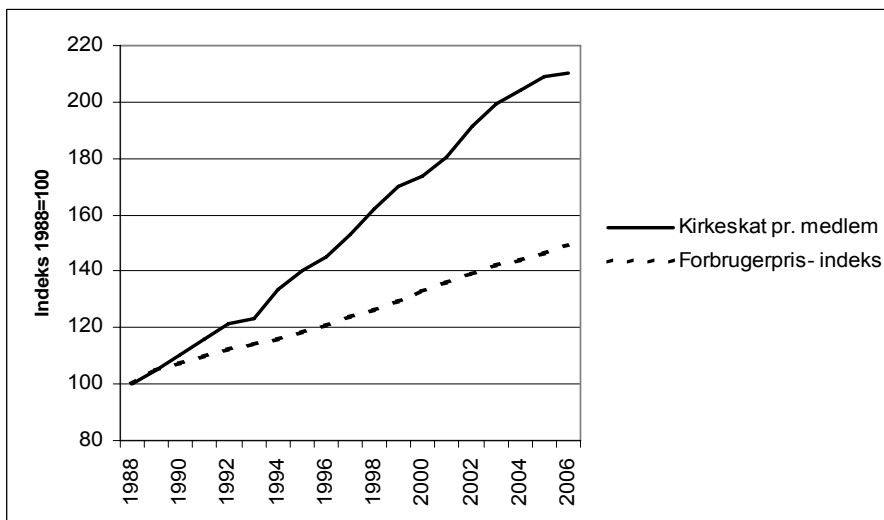
Den gennemsnitlige kirkeskattebetaling pr. medlem (inklusive børn) er – i løbende priser – steget fra 528 kr. i 1988 til 1.106 kr. i 2006. Det svarer til en gennemsnitlig årlig vækst på ca. 4,2 %.

Figur 3.4. Kirkeskatteprocenten 1988-2007

Denne udvikling i ”prisen” for medlemskabet kan sammenlignes med udviklingen i den samme periode i prisen for andre varer og tjenesteydelser, som opgøres i forbrugerprisindekset. Figur 3.5 viser, at den gennemsnitlige ”pris” på et medlemskab af folkekirken i hele perioden siden 1988 er steget væsentligt hurtigere end priserne på andre varer og tjenester. I perioden 1988 til 2006 er kirkeskatten steget mere end dobbelt så meget, nemlig med 110 %, mens forbrugerpriserne er steget med 49 %.

Figur 3.5. Kirkeskat pr. medlem og forbrugerprisindekset, 1988-2006

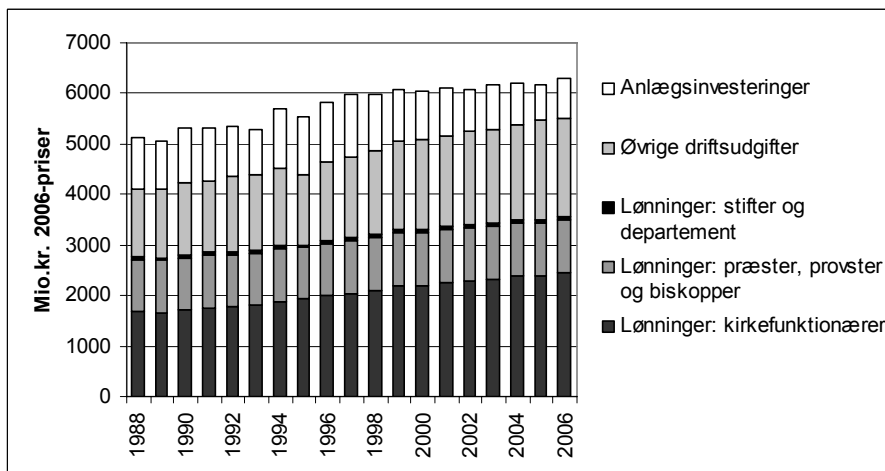
Dette er ikke nødvendigvis noget problem, hvis medlemmerne også oplever, at de har fået et tilsvarende større udbytte af at være medlemmer af folkekirken. Man kan med betydelig ret indvende, at man ikke kan opgøre værdien af medlemskabet af folkekirken til en pengeværdi, og sådan er det utvivlsomt også for mange mennesker. Men det er på den anden side heller ikke realistisk at antage, at udviklingen i kirkeskatten slet ikke har nogen betydning for medlemskabet. En nylig svensk undersøgelse viser, at kirkeskatten udgør en af de væsentligste begrundelser for udmeldelse af Svenska Kyrkan, men i samvirke med andre årsager, bl.a. at man ikke bruger kirken og ikke føler noget fællesskab med kirken.¹

Det vil derfor være en problematisk udvikling, at ”prisen” for medlemskabet hvert år stiger godt 2 % mere end forbrugerpriserne, med mindre medlemmerne hvert år relativt set værdsætter medlemskabet 2 % højere.

I figur 3.6 (næste side) er de samlede udgifter opdelt på lønninger, øvrige driftsudgifter og anlægsinvesteringer. Lønningerne er opdelt på løn til kirkefunktionærer, løn til præster, provster og biskopper samt løn til stifter og Kirkeministeriets departement og inkluderer pensionsudbetalinger til tjenestemænd og pensionsbidrag for øvrige ansatte. Lønninger udgør langt den største udgiftspost, og dens andel er øget fra 54 % i 1988 til 57 % i 2006 (lønnen til ansatte i præsternes efteruddannelse og på kirkemusikskolerne indgår i denne opgørelse under øvrige driftsudgifter.) Heraf udgør løn til kirkefunktionærer godt 2/3, mens løn til præster, provster og biskopper udgør under 1/3 i 2006.

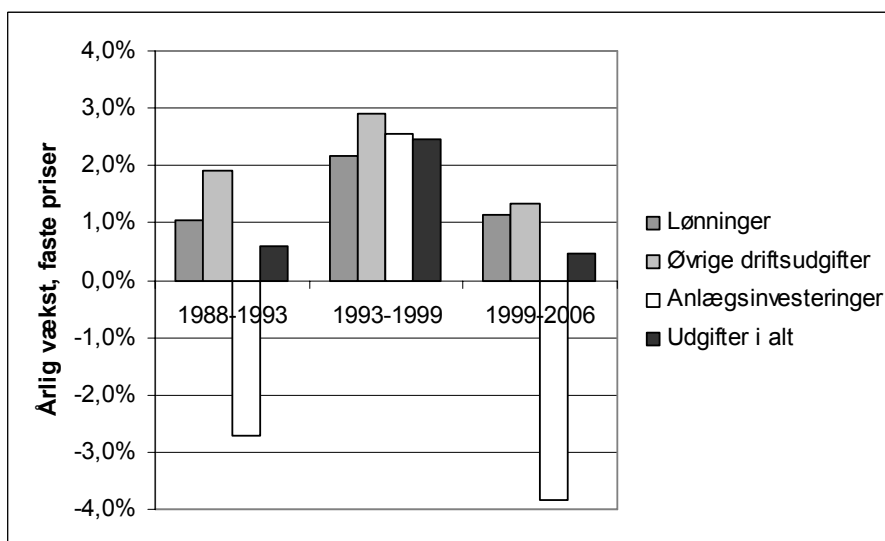
¹ Jonas Bromander, Medlem i Svenska Kyrkan. En studie kring samtid och framtid, Verbum, 2005, s. 155.

Figur 3.6. Folkekirkens lønninger, øvrige driftsudgifter og anlægsinvesteringer, 1988-2006, 2006 pris- og lønniveau

Perioden fra 1988 til 2006 kan opdeles i tre delperioder med forskellig udgiftsprofil: 1988-1993, 1993-1999 og 1999-2006. De tre delperioder er undersøgt nærmere i figur 3.7, som viser realvæksten for de forskellige udgiftsarter i de tre delperioder.

Figur 3.7. Gennemsnitlig årlig stigning i folkekirkens lønninger, øvrige driftsudgifter og anlægsinvesteringer, 1988-2006, faste priser

I den første delperiode 1988-1993 er der en realvækst på godt ½ % om året. Anlægsinvesteringerne falder, mens lønninger og øvrige driftsudgifter stiger med 1 % henholdsvis 2 % realt om året.

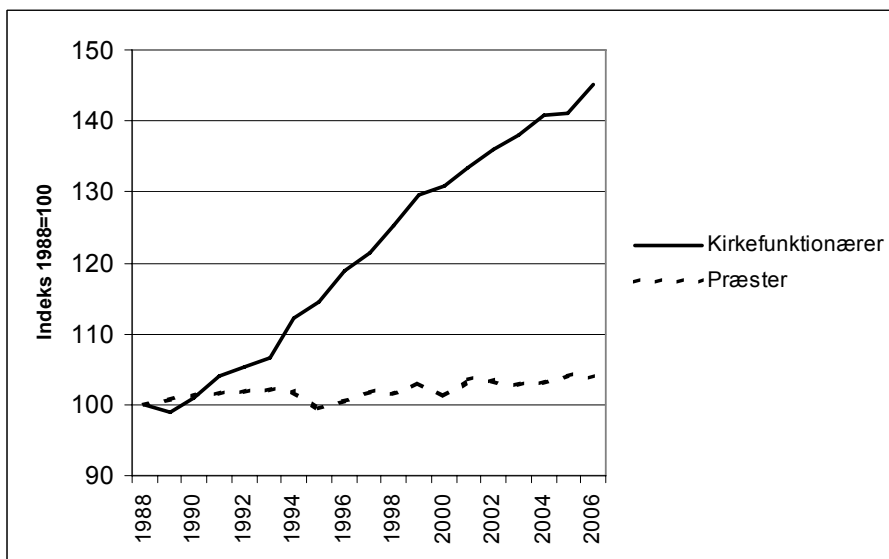
Den næste delperiode 1993-1999 er ”folkekirkens fede år”. Perioden er kendetegnet ved en kraftig real udgiftsvækst på 2½ % om året, som er nogenlunde ligeligt fordelt på alle udgiftsarter.

I den tredje delperiode 1999-2006 er realvæksten mere moderat med ½ % om året. Men lønninger og øvrige driftsudgifter fortsætter med at stige med godt 1 % om året, mens anlægsudgifterne falder kraftigt med 4 % om året.

Samlet udviser lønninger og øvrige driftsudgifter over hele perioden en betydelig realvækst – i nogle delperioder finansieret gennem en meget stor samlet udgiftsvækst, i andre gennem et fald i anlægsinvesteringerne.

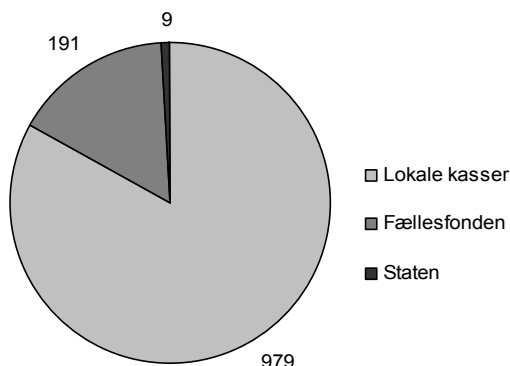
Det er i hovedsagen de reale lønudgifter til kirkefunktionærer, der er steget i perioden. Figur 3.8 viser udviklingen i de reale løn- og pensionsudgifter til kirkefunktionærer henholdsvis præster, provster og biskopper. De lokale lønudgifter til kirkefunktionærer er steget med 45 % realt over den samlede periode, mens de reale lønudgifter til præster er steget med 4 %.

Figur 3.8. Lønninger fordelt på henholdsvis kirkefunktionærer og præster, provster og biskopper, 1988-2006, faste priser

Boks 3.1 Udgiftsvækst og finansieringsomlægninger

Der har været en samlet real udgiftsvækst i folkekirken på 1179 mio. kr. fra 1988 til 2006. Fordelingen af denne vækst på de lokale kassers, fondens og statens udgifter fremgår af figuren nedenfor.

Væksten i de lokale kassers udgifter på 979 mio. kr. vil blive behandlet nærmere i de følgende afsnit.

Af væksten i fællesfondens udgifter på 191 mio. kr. kan 140 mio. kr. forklares ved følgende tre forhold:

- ca. 45 mio. kr. vedrører overtagelsen i 1999 af forsikringsudgifterne fra de lokale kasser.
- ca. 25 mio. kr. skyldes overtagelsen i 1991 af finansieringen af pastoralseminariene og præstehøjskolen fra staten.
- 70 mio. kr. vedrører etablering og drift af IT i sognene samt Den Nye Kirkebog.

Med virkning fra og med 2007 er der gennemført en finansieringsomlægning, som indebærer, at visse udgifter, der hidtil har været betalt af fællesfonden, lægges ud til finansiering i sognene, hvor ydelserne faktisk forbruges.

Det gælder for det første udgifterne til folkekirkenes fælles forsikringsordning, som hidtil har været af afholdt fællesfonden. Udgifterne til forsikringsordningen vil fremover blive refunderet af de lokale kasser med balance over årene, således at ordningen fungerer som en gensidig forsikringsordning.

For det andet opkræves der et pensionsbidrag for tjenestemandsansatte

kirkefunktionærer, hvis pension betales af fællesfonden.

Endvidere omlægges den kompensation, som staten yder folkekirken som følge af, at omlægninger af personbeskatningen har reduceret kirkeskattens udskrivningsgrundlag. Kompensationen har hidtil været udbetalt til de lokale kasser, men udbetales fremover til fællesfonden.

Samlet betyder disse omlægninger en forøgelse af de udgifter, der dækkes af den lokale ligning, og en reduktion af de udgifter, der dækkes af landskirkeskatten. Derfor er landskirkeskatten fra 2007 blevet reduceret krone for krone svarende til de udgifter, der er faldet bort, således at der plads til at finansiere de lokale merudgifter inden for en samlet set uændret kirkeskatteprocent.

3.2. Den lokale økonomi 1988-2006

3.2.1. De lokale kasser

Menighedsrådet har ansvaret for kirke- og præstegårdskassernes budget. Budgettet skal fastsættes inden for en rammebevilling til driftsudgifter og bevilling til anlægsudgifter, som er besluttet af provstiudvalget (eller af et besluttende budgetsamråd i provstiet). Som led i budgetprocessen træffer provstiudvalget beslutning om det lokale ligningsbeløb og dets fordeling på kasserne. Reglerne for kirke- og præstegårdskassernes budgetlægning er nærmere beskrevet i kapitel 8.

De lokale kasser er en samlet betegnelse for kirke-, præstegårds-, kirkegårds- og provstiudvalgskasserne (PU-kasserne). Der skal oprettes en kirkekasse for hvert menighedsråd. Fra kirkekassen kan der afholdes udgifter til alle lokale kirkelige formål, dvs. såvel kirke som præstegård og kirkegård. Hvis flere menighedsråd er fælles om en præstegård eller en kirkegård, kan der oprettes en særskilt præstegårds- henholdsvis kirkegårdskasse, men hvis der ikke oprettes en særskilt kasse, afholdes udgifterne af de pågældende kirkekasser. En forskel på præstegårds- og kirkegårds-kasserne er, at præstegårdskassen modtager egne ligningsmidler, mens kirkegårds-kassen modtager ligningsmidlerne via de deltagende kirkekassers budgetter. Endelig er der oprettet en PU-kasse ved hvert provsti, hvoraf provstiudvalget afholder udgifter, og som også modtager egne ligningsmidler.

I 2006 blev der indberettet regnskabstal for 2.488 lokale kasser. PU-kasserne indgår ikke i denne indberetning, så udgiftstallene for disse er baseret på 2004-regnskabstallene der i 2005 og 2006 er fremskrevet med prisudviklingen. En oversigt over alle kassetyperne den respektive andel af deres udgif-

ter samt den gennemsnitlige udgift pr. kasse fremgår af tabel 3.1. I 2006 blev der afholdt udgifter for i alt 4,8 mia. kr.

Tabel 3.1. Fordeling af de lokale udgifter på kassetype i 2006

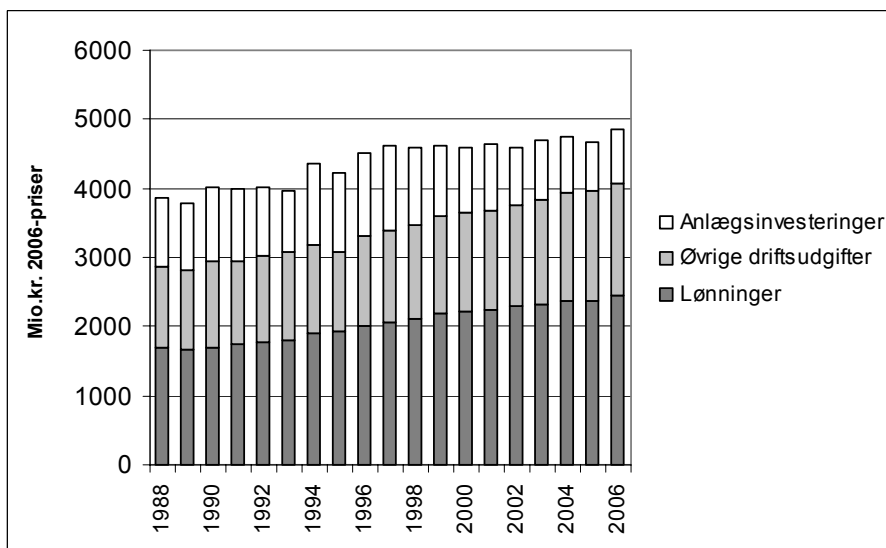
Kasstype	Antal kasser	Andel af udgifter	Gn. snit pr. kasse (1.000 kr.)
Kirkekasser	451	23%	2.436
Kirkekasser med kirkegårdsregnskab	817	17%	1.012
Kirkekasser med præstegårdsregnskab	162	11%	3.361
Kirkekasser med præstegårds- og kirkegårdsregnskab	717	40%	2.663
Præstegårdskasser	308	2%	384
Kirkegårdskasser	33	5%	7.144
PU-kasse	111	1%	312
Total	2.599	100%	

Langt hovedparten (89 %) af de lokale udgifter disponeres i kirkekasserne. Hvis alle kirkekasser samles under ét (med eller uden kirke- og/eller præstegård) er der 2.147 stk. med samlede udgifter på 4,4 mia. kr. svarende til en gennemsnitlig udgift pr. kirkekasse på 2 mio. kr. Tabel 3.1. viser, er der flere typer kirkekasser. Kirkegårdskasserne udgør samlet en beskedent andel (5 %) af den lokale økonomi, men for de enkelte kirkegårdskasser kan der godt være tale om budgetter af betydelig størrelse. Den gennemsnitlige udgift pr. kirkegårdskasse er således 3½ gange større end den gennemsnitlige udgift pr. kirkekasse (set under ét). De enkelte præstegårdskasser er til sammenligning meget små. PU-kasserne er dog endnu mindre, hvilket afspejler, at de i dag alene dækker administrationsudgifter i tilknytning til provstiuvalget. PU-kasserne kan dog få større budgetter fremover, idet der fra 2007 er givet adgang til, at der af PU-kassen kan afholdes udgifter til samarbejde mellem provstiets menighedsråd.

3.2.2. Udviklingen i samlede udgifter 1988-2006

Figur 3.9 (næste side) viser udgifter i kirke-, præstegårds- og kirkegårds-kasser samt provstiuvalgskasser fra 1988 til 2006. Udgifterne omfatter både lønninger, øvrige driftsudgifter og anlægsinvesteringer, men ikke renter. Anlægsinvesteringerne er opgjort som årets anlægsaktivitet, jf. nærmere behandlingen af anlæg i afsnit 3.2.5.

Figur 3.9. De lokale kassers lønninger, øvrige driftsudgifter og anlægsinvesteringer 1988-2006, 2006 pris- og lønniveau

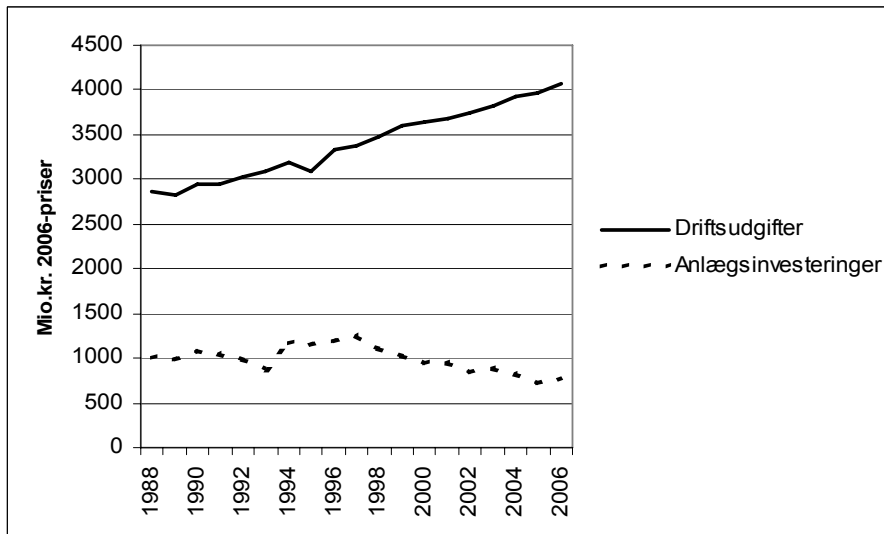

Tallene viser, at der i det store hele ikke har været foretaget egentlige besparelser i den lokale økonomi. Tværtimod har der været en solid real udgiftsvækst på 25 % over hele perioden. Det svarer til gennemsnitlig realvækst på 1,3 % om året. Væksten i de samlede udgifter falder overvejende i perioden 1993-1997. I de senere år har de reale udgifter ligget nogenlunde stabilt på ca. 4,6 mia. kr. i 2006 pris- og lønniveau, men dog med en tendens til fornyet stigning de seneste år.

Væksten i lønninger og øvrige driftsudgifter er imidlertid fortsat også i de senere år, men nu finansieret gennem faldende anlægsinvesteringer. Dette fremgår af figur 3.10 (næste side), som viser udviklingen i de lokale kassers driftsudgifter og anlægsinvesteringer.

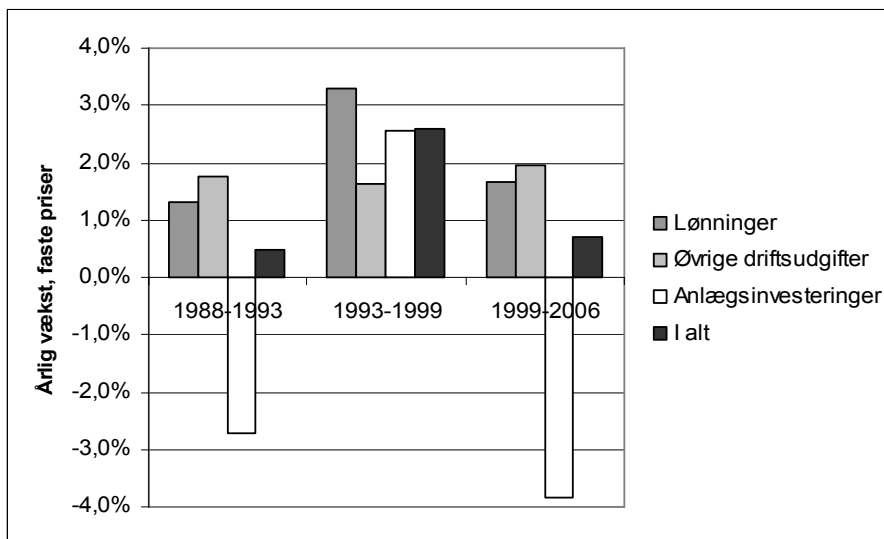
Figuren viser, at stabiliteten i de samlede udgifter i de senere år dækker over en stort set uændret realvækst i driftsudgifterne og et betydeligt reelt fald i anlægsinvesteringerne. Over den samlede periode 1988-2006 har realvæksten i driftsudgifterne udgjort i gennemsnit 2,0 % om året svarende til 42 % i alt over perioden.

Figur 3.10. De lokale kassers driftsudgifter og anlægsinvesteringer 1988-2006, 2006 pris- og lønniveau

I figur 3.11 er realvæksten opgjort for de samme delperioder.

Figur 3.11. Gennemsnitlig årlig stigning i de lokale kassers lønninger, øvrige driftsudgifter og anlægsinvesteringer, 1988-2006, faste priser

Billedet er overvejende det samme som for folkekirkens samlede økonomi. Dog ligger væksten i lønudgifterne endnu højere i alle delperioder, hvilket

afspejler, at næsten hele personalevæksten ligger inden for kirkefunktionær-området.

Fra 1996 til 2006 er anlægsinvesteringerne faldet med mere end en tredjedel fra 1.178 mio. kr. til 772 mio. kr. Anlægsinvesteringer omfatter større istandsættelsesarbejder, men ikke vedligeholdelse, der regnes som en driftsudgift. Denne afgrænsning er ikke knivskarp, og faldet i anlægsinvesteringer kunne derfor såvel skyldes en ændret praksis for, hvad der regnes som anlæg, som et egentligt fald i anlægsinvesteringerne. Udgifterne til nybyggeri af kirker, som der foreligger særskilte tal for, udviser et fald fra et niveau på ca. 50 mio. kr. årligt i årene frem til og med 1997 til et niveau på ca. 10 mio. kr. årligt i årene derefter. Dette fald i kirkebyggeriet kan således kun forklare en mindre del af faldet i anlægsinvesteringerne. Der foreligger ikke en tilsvarende opgørelse vedrørende andet nybyggeri så som sognegårde og graverfaciliteter. Hvis faldet i anlægsinvesteringer var udtryk for, at mere blev kontret som vedligeholdelse, ville der imidlertid have været en tilsvarende stigning i driftsudgifterne på kontoen "Kirke mv.". Som det fremgår af afsnit 3.2.4, har der ikke været en sådan stigning på denne konto. Det er derfor overvejende sandsynligt, at det opgjorte fald i anlægsinvesteringer i hovedsagen er reelt.

3.2.3. Udviklingen i kassebeholdning og gæld 1988-2005

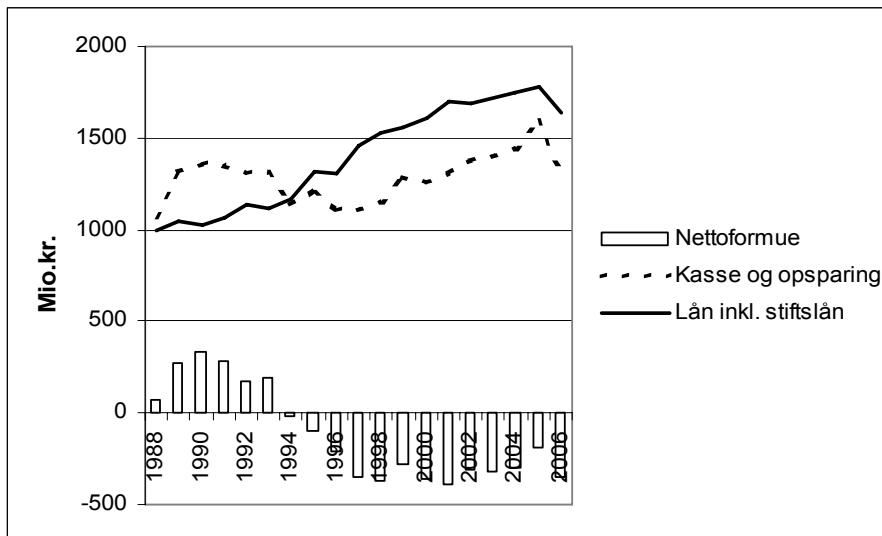
De lokale kasser har dels en kassebeholdning og dels i langt de fleste tilfælde en eller flere konti til opsparing til fremtidige anlægsprojekter. Mange lokale kasser har endvidere lån enten i stiftsmidlerne eller i pengeinstitutter, som er optaget til hel eller delvis finansiering af anlægsprojekter.

Der kan på dette grundlag opstilles en finansiel status for de lokale kasser, jf. figur 3.12 (næste side). Kassernes indestående blandt stiftsmidlerne, som for hovedpartens vedkommende udgøres af forudbetalt gravstedsvedligeholdelse, skal ikke medtages i en sådan status, da gravstedskapitalerne modsvares af et tilsvarende passiv i form af vedligeholdelsesforpligtelsen.

Der har i perioden været en vækst i de lokale kassers lån, hvoraf hovedparten er stiftslån, fra en samlet gæld på 1,0 mia. kr. i 1988 til 1,6 mia. kr. i 2007. Stigningen i gælden har stort set fulgt stigningen i de lokale kassers udgifter. Kassebeholdning og opsparing har derimod ikke fulgt med i samme takt. Hvis man betragter nettoformuen (kassebeholdning og opsparing minus gæld), har der således fra 1991 til 2001 været foretaget en "nedsparring" på ca. ¾ mia. kr. En del af den høje udgiftsvækst i "de fede år" fra 1993 til 1999 er således foretaget for lånte penge.

En tendens til en vis konsolidering i de senere år med nedbringelse af nettogælden er tilsyneladende vendt i 2006, hvor udgifterne ser ud til at være forøget ved forbrug af opsparede midler.

Figur 3.12. Finansiell status for de lokale kasser 1988-2006, løbende priser

Årets resultat i de lokale kasser opgjort som indtægter minus driftsudgifter og anlægsinvesteringer burde i princippet svare til ændringen i nettoformuen som opgjort ovenfor. Et positivt resultat giver sig således udslag i højere kassebeholdning og/eller lavere gæld. Der er imidlertid år for år betydelige afvigelser, hvilket er udtryk for en svaghed ved datagrundlaget. Ud fra de opgjorte årsresultater ville man forvente en udvikling i nettoformuen, som over perioden var godt ½ mia. kr. mere positiv end den faktiske udvikling. Afvigelsen falder primært i årene før 1996, og årsagen er sandsynligvis, at anlægsinvesteringerne er undervurderet i Danmarks Statistiks opgørelse. I forhold til de samlede udgifter er der tale om en fejl i størrelsesordenen 1 % og derfor ikke noget, der kan rykke på konklusionerne.

3.2.4. Udviklingen i driftsudgifterne 1996-2006

Analysen i dette og de følgende afsnit er foretaget på et mere detaljeret niveau, hvor udgifter og indtægter er fordelt på forskellige udgifts- og indtægtskonti, jf. boks 3.2.

Til forskel for ovenstående analyser indgår perioden fra 1988 til 1996 ikke på grund af manglende data. I figur 3.13 (side 105) er udviklingen i driftsudgifterne fordelt på hovedkonti. Som det fremgår af figuren, er væksten meget ulige fordelt på de forskellige hovedkonti.

Boks 3.2. Hovedkonti i den lokale kontoplan

Løn, kirkegård: Løn til graver, kirkegårdsleder, kirkegårdsassistent, gartner, gartnerimedarbejder, gravermedhjælp, vikarer og kontormedhjælp.

Løn, kirke m.v.: Løn til kirkefunktionærer (kirkeassistent, kirkekorsanger, kirkesanger, organist, kirketjener, konfirmandlærer, sognemedhjælp og kordegn), vikarer og fast og anden medhjælp. Løn til kasserer, formand, kontaktperson og kirkeværge samt huslejetilskud til præster, som bor i egen bolig.

Kirkelige aktiviteter: Udgift til konfirmandundervisning, dåbsoplæring, testamenter, salmebøger og arbejds hæfter, AV-udstyr, studieture og lejrophold, film og videoleje, fremmede solister, kor og musikere, KODA-afgift, kirkebil, taxi, kirkeblad, annoncer, hjemmeside, skole-kirke samarbejde, tilskud til mellemkirkeligt stiftsudvalg, samarbejde mellem menighedsråd samt andre aktiviteter.

Administration: Udgift til menighedsrådets møder, kurser, personalemøder, samarbejdsudvalgsmøder, sikkerhedsarbejde samt arbejdspladsvurdering. Arbejdstøj, annoncer, stillingsopslag og telefonbogsannoncer, telefon i kirke og kirkens kontor, kontorhold, abonnement, lønssystemudgifter (for de der ikke anvender FLØS), kassedifferencer mv. Honorar til bygningskyndig, konsulent, arkitekt og ingeniørrådgivning, administrativt samarbejde mellem menighedsråd, menighedsrådsvalg og regnskab, bogføring og revision.

Præstebolig: Udgift til telefon, ejendomsskat, vandafgift, kloakafgift, renovationsafgift, skorstensfejning, miljøafgift og grundejerforening, antenneforening, specialforsikringer, alarm, el og varme, drift vedr. konfirmandstue samt anskaffelse og vedligehold af bolig, avlsgård og leje af præstebolig.

Kirke m.v. (herunder sognegård): Udgift til ejendom og forsikring, rengøringsartikler, eftersyn orgel, klokker m.v., lejeudgifter, gudstjeneste, blomster, lys samt anskaffelser og vedligehold vedrørende grund og bygninger. Udgifter til renholdelse, snerydning, kontorinventar samt maskiner. Salmebøger, koralbøger mv. for kirke, sognegård og funktionærbolig. Edb udstyr til kontor i kirke, hos formand, kasserer m.fl. samt udgifter til IT og kommunikation.

Kirkegård: Udgift til planter m.v. fremmed arbejde ved gravkastning, jordarbejde med maskiner og snerydning, vedligehold og nyanskaffelser af redskabsrum, mandskabsrum, kontor og kapel, traktor, slåmaskine, løvsuger, feje- og snerydning, p-plads og hegn, vedligehold og nyanskaffelse kirkegårdsareal dvs. dræning, kloakering, vandledning og belægning samt særlige udgifter til bevaringsværdige gravminder.

Anlægsudgift: Udgift til kirke, udgift til kirkegård, udgift til præsteembedet.

Renter, afdrag: Renter og afdrag vedr. stiftsmiddellån, renter og afdrag vedr. andre lån.

Opsparing: Opsparing til særlige formål. Renter vedr. henlæggelse og opsparing til særlige formål indgår ikke i resultatopgørelsen.

Renteindtægter: Renteindtægt af tiendemidler, fremtidige og hjemfaldne gravstedskapitaler samt renter af konti, som indgår i kassebeholdningen. Gælder ikke

renter af henlæggelse og opsparing.

Renter af gravstedskapitaler: Renteindtægt af aktuelle gravstedkapitaler.

Forpagtningsafgift: Indtægt fra forpagtningsafgift.

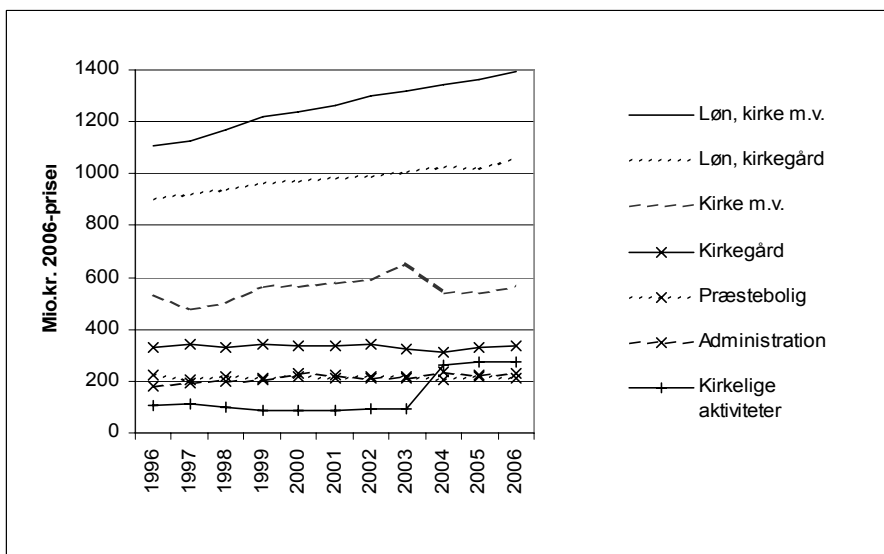
Indtægter af fast ejendom: Indtægt af fast ejendom, dvs. lejeindtægt af ejendomme under menighedsrådets administration, udlejning af bolig, lokaler, grunde mv., salg af skov og udleje af jagt- og fiskeret.

Indtægter af kirkegården: Indtægt af kirkegård, dvs. gravkastning, nyanlæg og omlægning af gravsteder, erhvervelse og fornyelse af gravsteder, hjemfaldne gravstedskapitaler, salg af planter samt ren- og vedligehold. Der er heri ikke indeholdt renteindtægter af aktuelle gravstedskapitaler.

Salg af fast ejendom, jord og øvrige ekstraordinære indtægter: Indtægt af salg af fast ejendom, salg af jord, øvrige ekstraordinære indtægter som tilskud fra fondsmidler og arv.

Indtægt, kirkelig ligning: Ligningsbeløb udbetalt til menighedsrådet. Saldo på kommunens mellemregningskonto indgår ikke.

Figur 3.13. De lokale kassers driftsudgifter 1996-2006, 2006 pris- og løn-niveau

De samlede driftsudgifter er i perioden steget fra 3.382 mio. kr. i 1996 til 4.067 mio. kr. i 2006 opgjort i 2006 pris- og lønniveau. Det svarer til en gennemsnitlig realvækst på 1,9 % om året. Springet i udgifterne til ”Kirkelige aktiviteter” fra 2003 til 2004 skyldes en omlægning af kontoplanen. Til og med 2003 omfattede ”Kirkelige aktiviteter” alene menighedsrådets rådgig-

hedsbeløb, som var begrænset til 104.000 kr. Fra og med 2004 blev denne begrænsning ophævet, og kontoen blev samtidig udvidet til også at omfatte udgifter til kirkekoncerter, kirkeblad m.v. Hovedkontoen ”Kirke m.v.”, hvor disse udgiftsformål blev konteret til og med 2003, udviser derfor et tilsvarende fald fra 2003 til 2004.

Stigningen i driftsudgifterne skyldes primært en stigning i lønudgifterne, der stiger fra 2.007 mio. kr. i 1996 til 2.450 mio. kr. i 2006 opgjort i 2006 pris- og lønniveau.

Lønudgifterne til ansatte på kirkegården er i perioden steget med i gennemsnit 1,6 % realt om året. Et forhold, der trækker i retning af øgede udgifter på kirkegården, er, at gravstedsvedligeholdelse i stadig mindre grad varetages af familien selv, men i stedet varetages af kirkegården gennem en ét- eller flerårig vedligeholdelsesaftale. Stigningen i kirkegårdens indtægter i perioden kan dog ikke dække de øgede udgifter, jf. afsnit 3.2.6 nedenfor om indtægter. I retning af lavere udgifter til løn burde trække, at der sker en øget mekanisering af arbejdet på kirkegården med anvendelse af gravmaskiner til gravning af grave, anvendelse af løvsugere, minilastere og golfvogne samt indførelse af automatiserede ringeanlæg mv. Samtidig er antallet af døde faldet fra 61.000 i 1996 til 55.000 i 2005 og kremeringsprocenten er steget fra 71 % i 1996 til 74 % i 2005. Alle disse faktorer burde pege i retning af et faldende timeforbrug på kirkegårdene. Samlet set er det derfor vanskeligt at begrunde, hvorfor timeforbruget på kirkegårdene er steget år for år.

Lønudgifterne til kirkens øvrige ansatte (dvs. ansatte uden for kirkegården) er dog steget endnu mere, nemlig med i gennemsnit 2,3 % realt om året. Den øgede ansættelse af sognemedhjælpere kan forklare ca. en fjerdedel af stigningen i lønudgifterne til øvrige ansatte. Dette afspejler bl.a., at menighedsrådene har prioriteret den kirkelige undervisning, herunder særligt undervisningen af ”minikonfirmander” (dåbsoplæring).

Hvis der ses bort fra stigningen i antallet af sognemedhjælpere, har stigningen i kirkens øvrige ansatte udgjort 1,6 % realt om året. Man kan således ikke se nogen effekt af indførelsen af IT i ministerialbogsføringen, som ellers har effektiviseret kordegnenes arbejde med personregistreringen med 30-40 % fra 2004 og frem.

Det fremføres ofte, at stigende udgifter skyldes, at der centralt aftales store lønstigninger, som menighedsrådene dernæst skal finansiere. I de ovennævnte beregninger af udviklingen i lønudgifterne er der imidlertid taget hensyn hertil, idet de enkelte års lønudgifter er opregnet med de aftalte lønstigninger frem til 2006. Når de opregnede tal viser stigende udgifter, er det derfor udtryk for en *real* stigning, dvs. flere ansatte eller øgede stillingskvoter (eller begge dele).

Lavere egentlig arbejdstid og flere feriedage kan have været medvirkende til

øgede lønudgifter, hvis dette for eksempel er blevet modsvaret af øget anvendelse af vikarer. Samlet er arbejdstiden blevet reduceret med ca. 6 % i perioden, jf. boks 3.3. Selv hvis arbejdstidsnedsættelserne er blevet kompenseret fuldt ud, kan de derfor kun forklare en mindre del af stigningen i lønudgifterne til kirkefunktionærer på 41 %, jf. figur 3.8.

Boks 3.3. Arbejdstidsnedsættelser siden 1988

Fra 1. september 1988 nedsattes den generelle arbejdstid for fuldtidsbeskæftigede fra 39 timer ugentligt til 38 timer ugentligt. Med virkning fra 1. september 1990 nedsattes den ugentlige arbejdstid med yderligere 1 time til 37 timer.

Fra den 1. april 1999 indførtes de første feriefridage. Pr. 31. marts 2002 var der 3 feriefridage. Fra 2003 var den 6. ferieuge med 5 særlig feriedage en realitet.

De øvrige driftsudgifter er steget med 1,6 % realt om året. På grund af kontooplægningerne er det vanskeligt at sige noget præcist om årsagerne til væksten. Det må dog formodes, at stigningen i udgifter til kirkelige aktiviteter fra 2004 til 2005 afspejler virkningen af, at loftet over menighedsrådets rådighedsbeløb blev ophævet fra og med 2004. En eventuel stigning fra 2003 til 2004 drukner i kontooplægningen.

3.2.5. Udviklingen i anlægsinvesteringerne 1996-2006

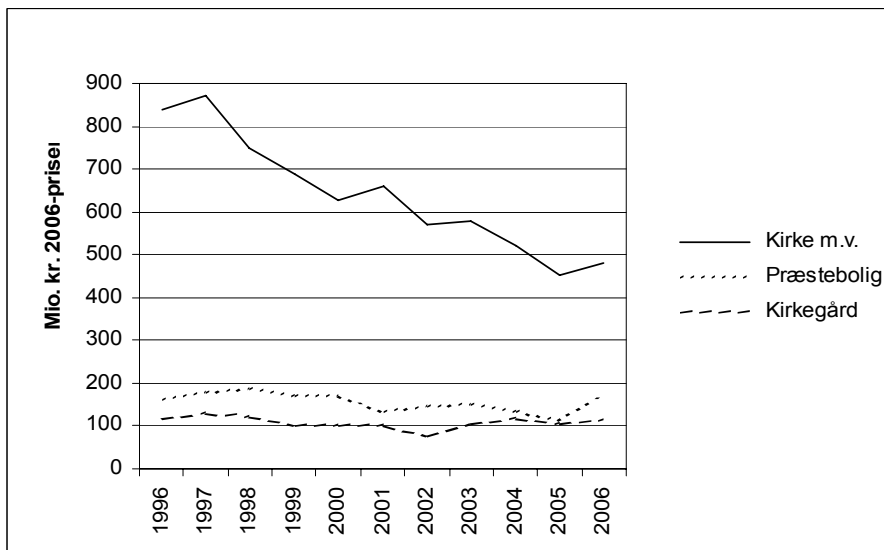
Anlægsinvesteringerne er opgjort som:

- Anlægsudgifter afholdt af det pågældende års ligningsmidler plus
- Anvendt beløb af anlægsopsparing plus
- Ny lånoptagelse til anlæg.

Anlægsinvesteringen i figur 3.14 (på næste side) er dermed udtryk for anlægsaktiviteten det pågældende år, hvilket er forskelligt fra opgørelsen af udgifter til anlæg i regnskabs- og budgetskemaer for kirke- og præstegårdskasser. Problemerne med de nuværende skemaer er nærmere beskrevet i kapitel 8.

De samlede anlægsudgifter falder i perioden fra 1.178 mio. kr. i 1996 til 772 mio. kr. i 2006 svarende til et gennemsnitligt realt fald på 4 % om året. Faldet ligger hovedsagelig på kontoen ”Kirke mv.”, som dog også omfatter sognegårde m.v. med 5,9 % i gennemsnit om året. På præstegårdene og kirkegårdene har anlægsinvesteringerne ligget nogenlunde stabilt.

Figur 3.14. De lokale kassers anlægsinvesteringer 1996-2006, 2006 pris- og lønniveau

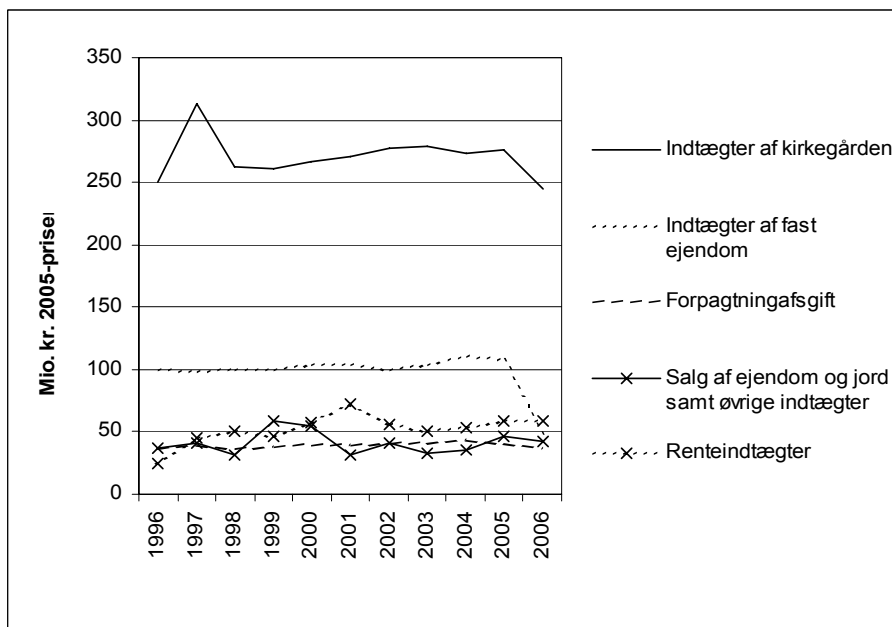

Anlægsinvesteringer til kirke m.v. falder fra 882 mio. kr. i 1996 til 481 mio. kr. i 2006 opgjort i faste priser. Som tidligere anført kan en mindre del af faldet – ca. 40 mio. kr.– tilskrives lavere aktivitet inden for nybyggeri af kirker. Resten af faldet – ca. 350 mio. kr.– må derfor vedrøre nybyggeri af sognegårde samt større vedligeholdelsesarbejder på kirken. Etableringen af graverfaciliteter skete primært i 10-året 1983-1993, og var således afsluttet forud for denne periode. Som anført ovenfor er det ikke sandsynligt, at faldet blot afspejler, at en øget andel af vedligeholdelsen nu føres over driftsbudgettet. Det vurderes, at der overvejende er tale om et reelt fald i anlægsaktiviteten, men fordelingen heraf på nybyggeri af sognegårde henholdsvis vedligeholdelse af kirken er det ikke muligt at belyse nærmere ud fra de foreliggende data.

3.2.6. Udviklingen i indtægter ekskl. kirkeskat og tilskud 1996-2006

De lokale kassers egne indtægter, dvs. indtægter ud over kirkeskatten og tilskud fra staten og fællesfonden, udgjorde 431 mio. kr. i 2006. Disse indtægter er faldet fra 447 mio. kr. i 1996 (opgjort i 2006 pris- og lønniveau ved opregning med generelt pris og lønindeks), hvilket svarer til et mindre gennemsnitligt årligt fald. Fordelingen af disse indtægter på arter fremgår af figur 3.15 (næste side).

Figur 3.15. Udvikling i indtægter ekskl. lokal kirkeskat og tilskud 1996-2006, 2006 pris- og lønniveau

Op mod 64 % af de lokale kassers indtægter vedrører kirkegården, herunder også renter fra gravstedskapitaler, som er indbetalt til dækning af en flerårig aftale om gravstedsvedligeholdelse. Knækket på kurven for ”Indtægter af kirkegården” i 1997 skyldes, at ”hjemfaldne” gravstedskapitaler fra og med dette år er blevet udbetalt til de lokale kasser fra stiftsmidlerne. Den store stigning fra 1996 til 1997 skyldes udbetaling af kapitaler, der igennem en årrække havde været hjemfaldne, men som først blev udbetalt i 1997. De hjemfaldne kapitaler er herefter blevet udbetalt årligt.

Det er også kirkegårdens indtægter inklusiv renter af gravstedskapitaler, der – frem til 2005 – udviser den største stigning. Dette afspejler især, at gravstedsvedligeholdelse i stadig mindre grad varetages af familien selv, men i stedet varetages af kirkegården gennem en ét- eller flerårig vedligeholdelsesaftale. Faldet i indtægter af kirkegården fra 2005 til 2006 kan ikke umiddelbart forklares, men kan skyldes fejl i data. Tilsvarende forholder det sig med faldet i indtægter fra salg af ejendom, jord m.v. fra 2005 til 2006.

Den traditionelle indtægt fra forpagtningsafgift på præstegårdsjorden udgør ca. 37 mio. kr. og har således i dag kun begrænset betydning for folkekirken.

3.2.7. Udviklingen i den lokale kirkeskat 1996-2006

Det lokale ligningsbeløb fastsættes af provstiudvalget, mens den lokale ligningsprocent fastsættes af kommunalbestyrelsen. Kommunalbestyrelsen fastsætter ligningsprocenten ved at sammenholde ligningsbeløbet med forventningen til kommunens udskrivningsgrundlag. Kommunen kan enten vælge det statsgaranterede udskrivningsgrundlag eller vælge at være selv-budgetterende, men det valg af udskrivningsgrundlag, som kommunalbestyrelsen træffer i forhold til udskrivningen af kommuneskatten, har også virkning for kirkeskatten.

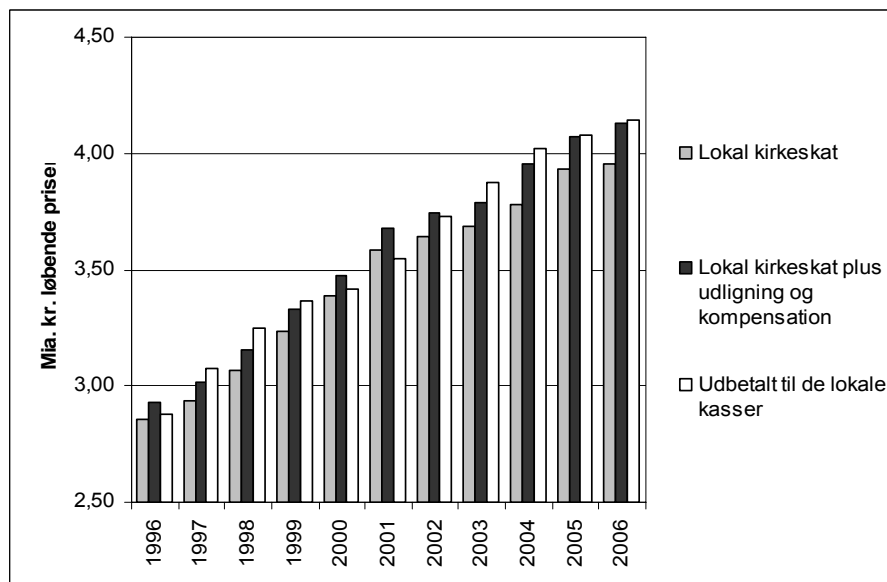
Indtægterne fra den lokale ligning indgår på kommunens mellemregningskonto med de lokale kasser. Herfra sker der udbetaling af de ligningsbeløb, som provstiudvalget har fastsat. Når året er gået, kan der henstå enten et positivt eller et negativt beløb på mellemregningskontoen, alt efter om de faktiske kirkeskatteindtægter har været større eller mindre end det af provstiudvalget fastsatte og til kasserne udbetalte ligningsbeløb. Denne saldo indregnes i forbindelse med fastsættelsen af det kommende års kirkeskatteprocent, således at en positiv saldo fører til nedsættelse af procenten, mens en negativ saldo fører til en forøgelse. Der bør således ikke kunne opbygges stigende saldi på mellemregningskontiene over årene. Provstiudvalget kan dog i særlige tilfælde ansøge om et forskud på det følgende års ligning.

Fra og med 2004 har staten ydet en kompensation til folkekirken for anden lovgivnings provenuvirkning på kirkeskatten. Dette skyldes, at indførelsen af beskæftigelsesfradraget har ført til en reduktion af udskrivningsgrundlaget for kirkeskatten. Denne kompensation har været udbetalt via mellemregningskontoen og bidrager således til, at der bliver en forskel mellem det fastlagte ligningsbeløb til kasserne og den af medlemmerne betalte kirkeskat. Fællesfondens udligningstilskud er ligeledes blevet udbetalt via mellemregningskontoen. Disse indtægter fremgår af samme grund ikke særskilt som indtægter i de lokale kassers regnskaber, jf. afsnit 3.2.6. ovenfor.

I figur 3.16 (næste side) er vist dels det beløb, der faktisk er udbetalt til de lokale kasser i løbet af året i henhold til provstiudvalgets beslutning om ligningsbeløbet, dels det opkrævede beløb i lokal kirkeskat, som det fremgår af oplysninger fra SKAT.

Den tredje kurve viser den opkrævede kirkeskat plus tilskuddene fra stat og fællesfond. Forskellen mellem denne kurve og kurven for det faktisk udbetalte ligningsbeløb viser i princippet den samlede bevægelse på mellemregningen mellem kommunerne og de lokale kasser. Denne mellemregning forøges, som det fremgår, i enkelte år med over 100 mio. kr., men den udlignes over årene, som det også måtte forventes.

Figur 3.16. Udvikling i lokal ligning og lokal kirkeskat 1996-2006, løbende priser

3.3. Udgiftsprofil for 2005

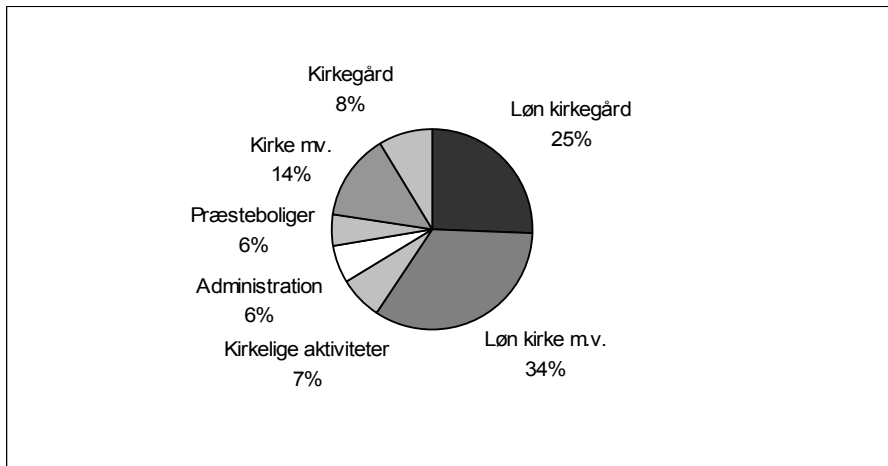
I de følgende afsnit beskrives udsnit af den lokale økonomi på et mere detaljeret niveau. I forbindelse med indsamling af data til folkekirkens økonomi-statistik tilbage i 2005 blev der indsamlet detaljerede oplysninger om løn, administration og kirkelige aktiviteter. Disse oplysninger gør det muligt at beskrive en mere detaljeret udgiftsprofil for de lokale kirkelige kasser for 2005.

3.3.1. De lokale kassers driftsudgifter

De samlede driftsudgifter var 3,9 mia. kr. i 2005. I figur 3.17 (næste side) er de fordelt på løn henholdsvis øvrig drift. Lønudgifterne er yderligere fordelt på løn vedrørende kirkegård og løn vedrørende kirke m.v.

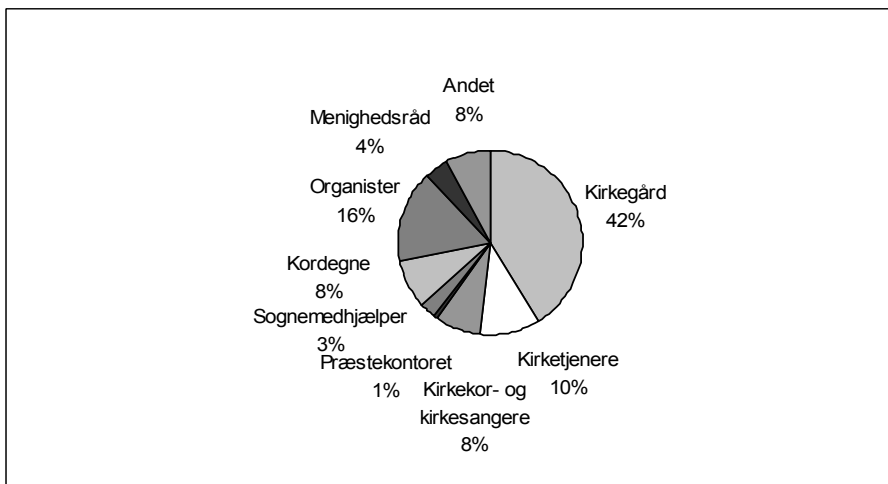
De lokale kassers lønudgifter på 2,3 mia. kr. udgør 59 % af de samlede driftsudgifter, heraf 25 % på kirkegården og 34 % på løn vedrørende kirke m.v.. Sidstnævnte vedrører kirkebygningen (rengøring), gudstjenester (sangere, organist), kirkelig undervisning (sognemedhjælpere), kirkebogsføring og civilregistrering (kordegne).

Figur 3.17. De lokale kassers driftsudgifter i 2005 opdelt på hovedformål

Lønudgifterne kan opdeles på de forskellige grupper af ansatte, jf. figur 3.18, men kan ikke direkte opdeles på de samme formål, som de øvrige driftsudgifter er fordelt på, eftersom de forskellige personalekategorier ofte udfører arbejde inden for flere formål.

Figur 3.18. De lokale kassers lønudgifter i 2005 opdelt på personalekategorier

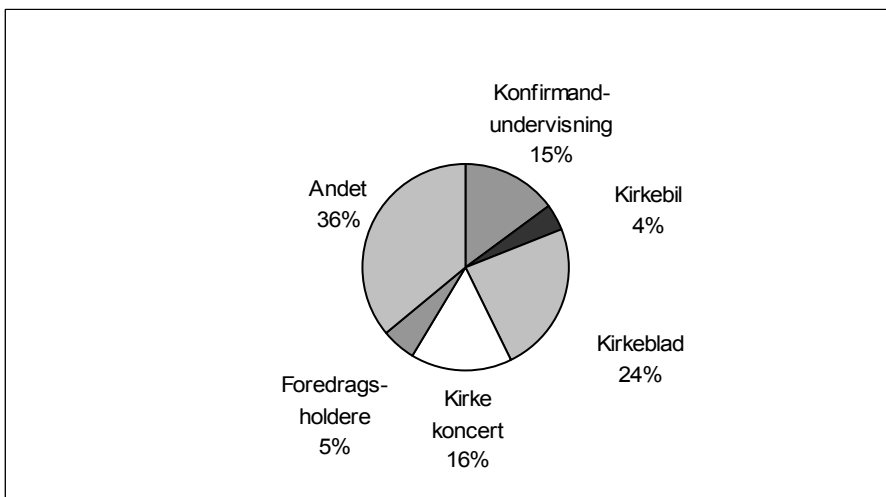

Udgiften til løn til kirkegårdsfunktionærer udgør den største gruppe med 42 %, mens udgiften til organister, kirkekor- og kirkesangere udgør 24 % af de

samlede lønudgifter. Udgiften til sognemedhjælpere og konfirmandundervisere udgør 3 % af de samlede lønudgifter. Udgiften til ansatte på kirkegården er fordelt med 60 % til gravere og 40 % til kirkegårdsledere og gartnere. Af graverens tid går 75 % til opgaver på kirkegården og 25 % til opgaver i kirken m.v.

Den samlede udgift til kirkelige aktiviteter var 267 mio. kr., hvilket udgør 7 % af de samlede driftsudgifter. Med rådighedsbeløbets afskaffelse i 2003 blev det muligt for menighedsrådet at finansiere kirkekoncerter, kirkebil m.v. under ”kirkelige aktiviteter”. Den største udgiftspost er, jf. figur 3.19, posten ”andet”, som udgør 36 % af de samlede udgifter, og det er ud fra den nuværende kontoplan ikke muligt nærmere at specificere dette beløb. Dernæst udgør udgifterne til kirkeblad 24 % og udgifterne til kirkekoncerter 16 % af udgifterne til kirkelige aktiviteter.

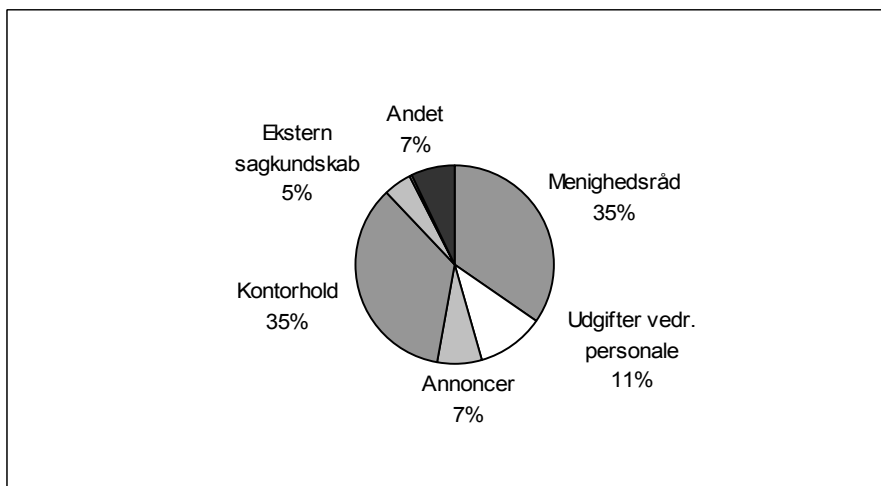
Figur 3.19. De lokale kassers udgifter til kirkelige aktiviteter i 2005

Den samlede udgift til administration var 221 mio. kr., hvilket udgør 6 % af de samlede driftsudgifter, jf. figur 3.20 (næste side).

Udgifterne til menighedsrådet og til kontorhold udgør de største dele af administrationsudgifterne med i alt 70 %. Under posterne indgår udgifter til møder, avishold m.v. samt godtgørelse for kontorhold.

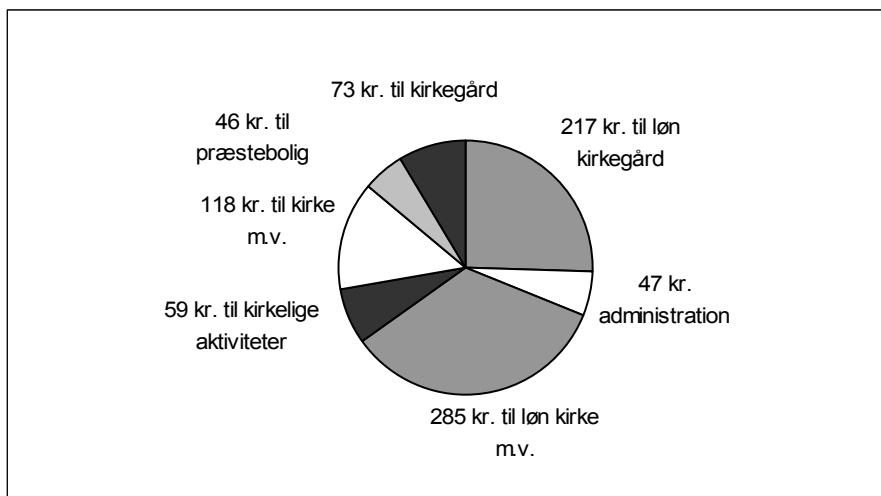
Figur 3.20. De lokale kassers udgifter til administration i 2005

3.3.2. Et medlemsperspektiv på udgifterne

Med 4,5 mio. medlemmer i 2005 og driftsudgifter på i alt 3,9 mia. kr. afholdt de lokale kasser driftsudgifter for hvert medlem (uanset alder) på 845 kr. i 2005. Heraf gik 502 kr. til løn, jf. figur 3.21.

Figur 3.21. Fordeling af lokale kassers driftsudgifter pr. medlem på 845 kr. i 2005

Figuren viser, at 290 kr. gik til kirkegård (løn og drift) svarende til ca. 1/3 af driftsudgifterne pr. medlem i 2005. For at få det fulde billede skal denne årlige udgift holdes sammen med indtægten i forbindelse med begravelse og gravstedvedligehold, jf. afsnit 3.2.6. En samlet analyse af kirkegårdsdriften set under ét fremgår af kapitel 7.

3.4. Hovedtyper af lokale kasser

I analysen har de lokale kasser hidtil været behandlet under ét, men ser man på udgifternes sammensætning, er det klart, at en lokal kasse langt fra er en entydig størrelse. Udgiftssammensætningen afspejler forskellige vilkår og forskellige prioriteringer hos menighedsrådene.

For at belyse dette nærmere, har udvalget anmodet konsulent Steen Marquard Rasmussen, Landsforeningen af Menighedsråd, om at udarbejde en klyngeanalyse af de forskellige kassers udgiftsprofiler. Analysen er offentliggjort særskilt.²

Analysen viser, at det mest afgørende for udgiftssammensætningen er, om menighedsrådet driver egen kirkegård eller ej.

For de menighedsråd, der ikke driver kirkegård, er der tre forskellige profiler: én der har prioriteret sognemedhjælpere, én der har prioriteret kirkelig aktivitet og sang/musik, og én der har prioriteret kordegn og kirketjener. Der er en tendens til, at den første klynge med relativt højere udgifter til sognemedhjælpere, er mest udbredt i sogne med store samlede udgifter, mens den sidste klynge med primært kordegn og kirketjener er mest udbredt i sogne med en lille økonomi.

For menighedsråd, der driver kirkegård, kan der identificeres fire klynger, alt efter størrelsen af lønudgifterne på kirkegården. De to første klynger, som har de relativt laveste udgifter til kirkegårdspersonale, og som samtidig har relativt størst udgifter til sognemedhjælpere, findes primært i sogne med en stor samlet økonomi. De to klynger med de relativt største udgifter til kirkegårdspersonale findes i sogne med en lille økonomi.

Dette kan tolkes således, at der skal være et budget af en vis størrelse, før man kan begynde at bruge ressourcer på andre prioriteringer end de traditionelle.

² Steen Marquard Rasmussen, ”Den lokale økonomis udgifter – klyngeanalyser af udgiftsprofiler 2005”.

3.5. Sammenfatning

Folkekirkens samlede udgifter er i perioden 1988 til 2006 i gennemsnit steget med 1,2 % om året opgjort i faste priser. Stigningen i udgifter pr. medlem svarer nogenlunde til væksten i bruttonationalproduktet pr. indbygger. Det vil sige, at folkekirken i hele perioden udgør en nogenlunde konstant andel af den samlede økonomiske aktivitet for så vidt angår folkekirkens medlemmer. Udgifterne er steget mere end privatforbruget og cirka lige så meget som det offentlige forbrug, dvs. den offentlige serviceproduktion i form af undervisning, sundhedsydelser osv.

Kirkeskattebetalingen pr. medlem er i gennemsnit steget med 4,2 % om året i løbende priser. Det indebærer, at ”prisen” på medlemskab af folkekirken er steget mere end dobbelt så meget som priserne på varer og tjenesteydelser. Forbrugerpriserne er således steget med 49 % fra 1988 til 2006, mens den gennemsnitlige ”pris” på et medlemskab af folkekirken i samme periode er steget med 110 %.

Dette er ikke nødvendigvis noget problem, især ikke hvis medlemmerne også oplever, at de har fået et tilsvarende større udbytte af at være medlemmer af folkekirken. Men når ”prisen” for medlemskabet hvert år stiger ca. 2 % mere end forbrugerpriserne, kan man tillade sig at konkludere, at denne udvikling kan vise sig at være problematisk, med mindre medlemmerne hvert år relativt set værdsætter medlemskabet 2 % højere.

De lokale kasser har i perioden 1988-2006 udvist en gennemsnitlig realvækst på 1,3 % om året – dvs. efter at der er taget hensyn til pris- og lønstigninger. Disse 1,3 % om året udtrykker altså øgede mængder: flere løntimer i form af flere ansatte eller øgede stillingskvoter og indkøb af flere varer og tjenesteydelser. Tallene viser, at der på nær enkelte år ikke har været foretaget egentlige besparelser i den lokale økonomi. Tværtimod har der været en solid udgiftsvækst på samlet 25 % over hele perioden.

Stigningen i de samlede udgifter dækker over en endnu kraftigere stigning i driftsudgifterne og et direkte fald i anlægsinvesteringerne. Realvæksten i driftsudgifterne har udgjort i gennemsnit 2,0 % om året svarende til 42 % i alt over perioden.

En analyse af udgiftsudviklingen på de enkelte hovedkonti for perioden 1996-2006 viser, at lønudgifterne til ansatte på kirkegården i perioden er steget med i gennemsnit 1,6 % realt om året. Et forhold, der trækker i retning af stigende lønudgifter på kirkegården er, at gravstedsvedligeholdelse i stadig mindre grad varetages af familien selv, men i stedet varetages af kirkegården gennem en ét- eller flerårig vedligeholdelsesaftale. De øgede indtægter på kirkegården kan dog ikke dække de øgede udgifter. Der sker også en øget mekanisering af arbejdet på kirkegården med anvendelse af gravemaskiner til gravning af grave, anvendelse af løvsugere, minilastere, indførelse

af automatiske ringeanlæg mv. Samtidig er antallet af døde faldet 10 %, og kremeringsprocenten er steget. Alle disse faktorer burde trække i retning af et faldende timeforbrug på kirkegårdene. Samlet set er det derfor vanskeligt at se begrundelserne for denne udgiftsstigning.

Lønudgifterne til kirkens øvrige ansatte (dvs. ansatte uden for kirkegården) er dog steget endnu mere, nemlig med i gennemsnit 2,3 % realt om året. Den øgede ansættelse af sognemedhjælpere kan forklare ca. en fjerdedel af stigningen i lønudgifterne til øvrige ansatte. Dette afspejler bl.a., at menighedsrådene har prioriteret den kirkelige undervisning, herunder særligt undervisningen af ”minikonfirmander” (dåbsoplæring). Hvis der ses bort fra stigningen i antallet af sognemedhjælpere, har udgiftsstigningen for kirkens øvrige ansatte ligget omtrent på niveau med stigningen for ansatte på kirkegården, nemlig 1,9 % realt om året. Man kan således ikke se nogen effekt af indførelsen af IT i ministerialbogsføringen, som ellers har effektiviseret kordegenes arbejde med kirkebogsføring og personregistrering med 30-40 % fra 2004 og frem.

Anlægsudgifterne er derimod faldet med i gennemsnit 4 % om året fra 1996 til 2006. Det er ikke sandsynligt, at dette fald dækker over, at en større del af vedligeholdelsesarbejderne nu regnes som driftsudgifter. Det er primært udgifterne til kirke m.v., som også omfatter sognegårde, der er faldet. Omtrent en tiendedel af dette fald kan tilskrives lavere aktivitet inden for nybyggeri af kirker, mens resten må vedrøre nybyggeri af sognegårde samt større vedligeholdelsesarbejder på kirken, men fordelingen kan desværre ikke belyses nærmere ud fra de foreliggende data.

Klyngeanalysen dokumenterer de forventninger, man i forvejen kunne have til udgiftssammensætningen i forskellige sogne. Den væsentligste faktor, som har betydning for et sogns udgiftssammensætning, er, om sognet har kirkegård eller ej. Endvidere har kassens samlede budget en betydning. Dette kan tolkes således, at de små kasser prioriterer deres udgifter til det snævert nødvendige, men at der skal være et budget af en vis størrelse, før man kan begynde at bruge ressourcer på andre prioriteringer.

4. En omkostningsbevidst folkekirke

Omkostningsbevidsthed handler om, hvordan man får mest kirke for pengene. Hver krone, der er sparet ved mindre administration, bedre indkøb, samarbejder m.m., kan anvendes på områder, som menighedsrådet særskilt prioriterer. Der er tale om en proces, der aldrig slutter, men hvor man hele tiden skal vurdere, om tingene kan gøres bedre.

I dette kapitel er der samlet eksempler på, hvordan menighedsrådene kan spare penge ved at samarbejde om en række praktiske opgaver. Eksemplerne er udvalgt, så de kan danne inspirationskilde for menighedsråd i samme situation. Samarbejderne kan være opstået på grund af en ledig stilling eller andre konkrete problemstillinger, der har krævet nytænkning og samarbejde på tværs, hvor det har virket meningsfuldt og praktisk gennemførligt. Det viser, hvordan man ved at løfte problemstillingen op i en bredere ramme kan afhjælpe nogle af de problemer, som sogne kan være for små til selv at kunne løse.

Flere af de allerede igangsatte initiativer har hentet inspiration fra Forenklingsudvalget, som i 2002 fremlagde 17 forslag til samarbejdsprojekter for menighedsråd, provstier og stifter.

Eksemplerne i dette kapitel er samlet under seks temaer:

Det første tema handler om udgifterne til *administration*, herunder bogføring, samling af bogføringsfunktioner og andre administrative funktioner. Med den seneste ændring af økonomiloven skal menighedsrådet vælge en kasserer af sin midte, men kan overlade regnskabsføringen til ekstern fagbistand.

Bedre og mere *effektivt indkøb* er næste tema. På det statslige område har øget fokus på fælles indkøbsaftaler ført til betydelige besparelser. Spørgsmålet er, om nogle af de gode erfaringer kan bruges i folkekirken. Mere effektivt indkøb bør tænkes bredt som et relevant forhold for stort set alle områder lige fra kalkning til energi.

Det tredje tema handler om *samarbejde om personaleressourcer*. Som led i budgetprocessen skal menighedsrådene fremover aflevere en oversigt over sognets personaleanvendelse. Det er med til at skabe overblik over de ressourcer, der anvendes til de enkelte opgaver, og kan endvidere føre til, at menighedsrådet drøfter, om der anvendes de rigtige personaleressourcer til de enkelte opgaver. Af afsnittet fremgår eksempler på samarbejde om personaleressourcer, som skaber overskud til andre aktiviteter.

Det fjerde tema handler om *dialogskabende budgetværktøj*. Der findes flere måder at budgettere på, og den mest udbredte i folkekirken er den procentvise fremskrivning år for år. Der findes imidlertid gode eksempler på, hvordan

budgetlægningen kan kvalificeres, så budgettet i højere grad kommer til at afspejle menighedsrådenes udgiftsbehov end den historiske situation.

Den *lokale organisering* i sogne, kirkedistrikter og pastorater har rødder langt tilbage i tid. Under dette tema illustrerer flere eksempler, hvordan den kirkelige organisering er blevet ændret for at sikre en god kirkelig betjening.

Det sidste tema er beslægtet med førnævnte, men handler om det *kirkelige liv* mere end råd og strukturer. Betingelserne for det kirkelige liv kan på samme måde som organiseringen ændre sig over tid, så menighedsrådene må finde sammen i nye former for aktiviteter.

4.1. Administrative opgaver

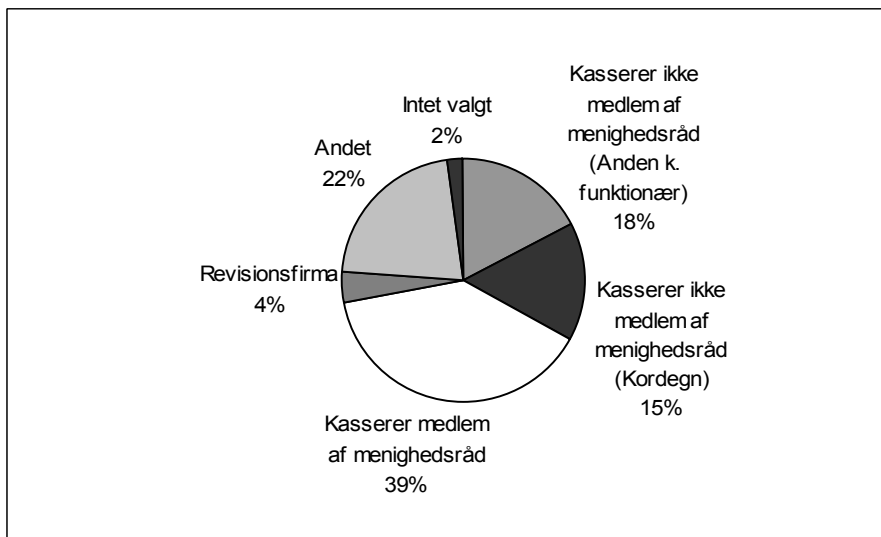
Det må være en målsætning at begrænse udgifterne til administration for at kunne frigøre ressourcer til kirkens egentlige formål. Sognene bruger i dag 12 % af personaleudgifterne på administration (eksklusive personregistrering, men inklusive honorering af menighedsrådsmedlemmerne). Det omfatter blandt andet økonomiforvaltning og personaleadministration. Eksempler på samarbejde om personaleressourcer fremgår af afsnit 4.3.

4.1.1. Økonomiforvaltning

Den daglige bogføring er den væsentligste administrative opgave i menighedsrådet. Den varetages af menighedsrådets kasserer og regnskabsfører. Det var tidligere muligt at blive valgt til kasserer uden at være medlem af menighedsrådet. I 2005 var 40 % af kassererne medlem af menighedsrådet, og 60 % var ikke medlem af menighedsrådet. Af de 60 % af menighedsrådene, der havde en kasserer, der ikke var medlem af menighedsrådet, havde 4 % overført opgaven til et revisionsfirma, 15 % til en kordegn og 18 % til en anden kirkefunktionær, som oftest kirkegårdslederen. På grund af at 22 % har svaret ”Andet” er tallene ikke fuldt ud pålidelige, men må læses med et vis forbehold.

Som følge af ændringen af menighedsrådsloven skal der af menighedsrådets midte altid vælges en kasserer. Denne kasserer kan også varetage bogføringsfunktionen, men menighedsrådet kan også vælge en anden person eller et firma til at forestå denne opgave. Bogholderifunktionen kan således placeres hos et revisionsfirma eller lignende, knyttes til en af kirkens funktionærstillinger eller løses i fællesskab på provstiniveau. Såfremt bogføringen ikke varetages af den valgte kasserer, er det den valgte kasserers opgave at følge den økonomiske udvikling hen over året og holde menighedsrådet informeret herom.

Figur 4.1. Hvem varetog kassererfunktionen i 2005?

I 2005 blev der anvendt godt 50 mio. kr. på honorar til kasserer og 6 mio. kr. til ekstern bistand i forbindelse med bogføring. Hertil skal lægges udgiften til IT-systemet samt lønudgiften til de kordegne, som varetager bogføringen. Den samlede udgift til kordegne og -vikarer var 164 mio. kr. i 2005, hvoraf tillægget for kassererhvervet udgør 10-20 % til den fastsatte kvote. Hertil skal lægges udgiften på 15 mio. kr. til revision af de lokale kasser, der er betalt af folkekirkens fællesfond. Det betyder, at det koster knap 100 mio. kr. eller ca. 2 % at forvalte de lokale kassers samlede udgifter på 4,6 mia. kr.

En mulighed for at spare på udgifterne er at samle bogføringen for flere kasser ét sted. Herved fjerner man ikke det overordnede ansvar for budgettet, regnskabet og beslutningerne om, hvad penge skal bruges til, fra menighedsrådet, men sikrer, at de grundlæggende bogførings, betalings- og regnskabsopgaver løses mere effektivt. Det handler imidlertid ikke kun om at spare penge. Ofte vil man også kunne opnå en større ensartethed i opgaveløsningen og en større sikkerhed. Hvis bogføringen varetages af en ekstern leverandør, skal man ikke tænke på, hvad der sker ved sygdom, ferie eller stillingsskifte. I boks 4.1 er anført et eksempel fra Fredericia Provsti, der viser, at der kan spares ca. 1/3 ved at samle bogføringsfunktionen. Bogføringsfunktionen varetages i dette eksempel af et firma, der foruden bogføringen udarbejder kvartalsrapport og årsafslutning. Det enkelte menighedsråd har fortsat en kasserer, der fungerer som kontaktperson mellem firma og menighedsråd.

Boks 4.1 Samarbejde om bogføring i Fredericia Provsti

I Fredericia Provsti er 5 menighedsråd gået sammen om en fælles aftale om bogholderi- og regnskabsopgaverne. Sognene har tilsammen ca. 20.700 indbyggere. Der er indgået en aftale med et revisionselskab om varetagelse af opgaverne. Herunder fremgår, hvad det koster for det enkelte sogn.

Christians sogn (ca. 9200 indb.)	45.625 kr.
Pjedsted (ca. 850 indb.)	11.875 kr.
Bredstrup (ca. 850 indb.)	11.875 kr.
Lyng (ca. 5400 indb.)	28.000 kr.
Erritsø (ca. 4400 indb.)	24.375 kr.

Prisaftalen reguleres hvert år med den almindelige stigning i pristallet. Aftalen betyder:

- at der konteres og foretages bogføring 1-2 gange ugentligt ud fra bilag og kontoudtog fra bank
- at firmaet påser, at alle bilag er attesteret af de personer, der har modtaget ydelsen, samt af den person der er valgt af menighedsrådet dertil
- at firmaet foretager regningsbetaling for den enkelte kirkekasse
- at der udarbejdes kvartalsrapport som sammenholdes med budgettet
- at der foretages årsafslutning af regnskab
- at der indberettes løn til FLØS eller DATA løn.

Lønfunktionen foretages imidlertid fortsat af den enkelte kirkekasse, men kan for en beskedent merydelse overtages af firmaet. Menighedsrådene har derudover fortsat en kasserer, der fungerer som kontaktperson til firmaet. Denne opgave honoreres med 2.000 kr. inklusive telefon. Det vurderes, at der er tale om en besparelse på mindst 100.000 kr.

Der er stor tilfredshed med ydelsen i alle menighedsrådene, og det er provstiudvalgets erklærede mål at samle regnskabsfunktionerne for alle kasser. Der er nu nedsat et udvalg, der skal se på, hvordan dette bedst kan gennemføres. En mulighed er at samle alle kasser i én enhed. En anden mulighed er at oprette et fælles regnskabskontor med en fuldtidsansat bogholder i tilknytning til et fremtidigt centralt placeret provstikontor.

Kilde: Provst Børge Munk Povlsen, Fredericia Provsti

Hvis der er truffet beslutning om at samle bogføringen, opstår spørgsmålet om, hvorvidt opgaven skal udbydes til et privat firma, eller der skal ansættes

en faguddannet person til at varetage opgaven. Der er ikke truffet endelig beslutning om, hvordan regnskabsfunktionen skal løses fremover i Fredericia Provsti. Der er sandsynligvis flest fordele ved at ansætte en person til at varetage opgaven, hvis andre administrative funktioner ligeledes samles, og der kan etableres et kontormiljø, jf. nedenfor.

Nu handler det ikke kun om besparelser, men også om øget kvalitet. I Fredericia Provsti beskrives overgangen til det nye firma som en markant lettelse. Indberetningsopgaver og kvalitetssikring af tallene foregår nemmere og med betydelig større kompetence end tidligere.

En undersøgelse i Middelfart Provsti har vist, hvordan samling af bogholderi- og regnskabsopgaverne i én funktion for hele provstiet kunne være med til at skabe øget overblik over opgaven og mere kvalitet ind i opgaveløsningen og samtidig give en besparelse bl.a. på abonnementer på regnskabsprogrammerne, jf. boks 4.2.

Boks 4.2. Model vedr. fælles ansat bogholder

Hvad en fælles bogholder kunne påtage sig:	Noter
<ul style="list-style-type: none"> • Alm. bogføring • Betalinger • Lønadministration. • Administrere dagsedler og sygesedler • Kontakt med provstirevision. • Kirkegårdsregninger fra gravere (I) • Regnskabsrapporter (minimum kvartalsvis) • Mødedeltagelse i begrænset omfang. • Budget (II) • Sparringspartner for menighedsrådene 	<p>(I) Kirkegårdsregninger: I dag skrives regninger af graver. Kasserer indkasserer og rykker. Regning på fornyelse af gravsted skrives af kirkeværge. Graver skriver regning i de tilfælde, hvor begravelse sker i et ”løbende” gravsted.</p> <p>(II) Bogholderen udarbejder budgetforslag til løn/låneydelser. Løn udarbejdes i samarbejde med personalelederen. Menighedsrådet udarbejder derefter budgetbidrag. Bogholderen udarbejder endeligt forslag</p> <p>(III) Hvordan får vi mest for pengene? Det foreslås, at rådets regnskabsansvarlige fremlægger kvartalsrapporter, budget og regnskab for rådene.</p>
<p><i>Kilde: Model for det fremtidige menighedsrådsarbejde, nov.06 på www.middelfart.provsti.dk</i></p>	

Der findes andre eksempler end de her nævnte på, at man har samlet administrative funktioner som bogholderi- og regnskabsfunktionen. Nogle steder har man valgt at samle opgaverne på større kirkegårdskontorer, der i sig selv har en større økonomiforvaltningsopgave og dermed lettere kan tage flere kasser ind. Et sådant kontor kan ofte nøjes med at udvide med ekstra bogholdertimer, da man har både ledelsesressourcer og kontorfaciliteter til rådighed.

Menighedsråd og provstiuvalg anbefales at undersøge mulighederne for at samle bogholderi- og regnskabsopgaverne i provstiet i færre enheder, eventuelt i én enhed for hele provstiet.

4.1.2. Administrative fællesskaber

I Fredericia Provsti – eksemplet i boks 4.1 – hænger overvejelserne om en fælles bogholder sammen med muligheden for at oprette et fælles kirkekontor i Fredericia by. Det fælles kirkekontor skal afløse fire nuværende kirkekontorer. Budgetsamrådet har i den forbindelse besluttet at få kortlagt, hvilke fordele og ulemper der er forbundet med et fælles kirkekontor, men har endnu ikke draget en konklusion.

Det er der til gengæld i Herning, hvor tre kirkekontorer tidligere er blevet lagt sammen til ét og nu planlægges lagt sammen med det sidste i Herning by. Herefter vil hele Herning by blive betjent af ét kontor, jf. boks 4.3.

Boks 4.3. Samling af kirkekontorer i Herning by

Herning by betjenes i dag af to kirkekontorer; et ved Herning Kirke og et ved Sct. Johannes Kirke. Førstnævnte kontor er en sammenlægning af Herning, Fredens og Hedeager sognes kirkekontorer. Ved at oprette et fælles kontor har sognene opnået en besparelse ved at have mindre personale ansat. Der er planer om lægge kontoret sammen med kontoret ved Sct. Johannes Kirke, så borgerne i Herning fremover kun skal betjenes af ét kirkekontor. Dette vil yderligere betyde sparede personaleudgifter.

Åbningstiden er foreløbig hver dag fra kl. 9-13 og fra kl. 16-18 om torsdagen, men planen er at udvide åbningstiden, når det fjerde sogn kommer med.

Kilde: Provsts John Ørum Jørgensen, Herning Søndre Provsti

Det vil ofte være en fordel at samle flere funktioner under samme tag, da det er med til at skabe et arbejdsmiljø og mulighed for at dele kontorfaciliteter.

Der vil samtidig være bedre mulighed for at hjælpe hinanden på tværs af faggrænser og skabe et godt fagligt miljø.

I Hillerød Provsti har menighedsråd og provstiuvalg taget et skridt i retning af at samle administrative funktioner. Samarbejdet omfatter alle menighedsråd i provstiet og menighedsråd på tværs af sogne- og kommunegrænser. Der er i første omgang oprettet en fælles skoletjeneste. På initiativ af provstiuvalget er der endvidere formuleret en fælles målsætning for de øvrige samarbejder, jf. boks 4.4. Der er nedsat et fællesudvalg til at koordinere idéudviklingen og samarbejdsprojekterne.

Boks 4.4. Samarbejde i Hillerød

I Hillerød Provsti førte Forenklingsudvalgets 17 anbefalinger til, at der blev taget initiativ til et bredere samarbejde på tværs af sogne- og kommunegrænserne. I marts og april 2002 afholdtes to møder for alle menighedsråd i provstiet. Et fremtidigt samarbejde blev drøftet på følgende fire punkter:

1. oprettelse af skoletjeneste
2. fælles kirkegårdsdrift og fælles ansættelse af gravere
3. flere fælles kirkekontorer
4. samarbejde om personaleadministration

Menighedsrådene besluttede at gå langsomt frem og koncentrere sig om ét samarbejdsprojekt ad gangen. Først blev skoletjenesten oprettet. Det blev oprettet som et samarbejde ifølge menighedsrådslovens § 43 med deltagelse af alle 16 sogne i provstiet. De fem nye sogne i provstiet fra 1/1-2007 er netop optaget i samarbejdet.

Målformulering

Fra 2005 blev der taget fat på andre dele af samarbejdsprojekterne. Fra dette tidspunkt blev der formuleret en egentlig målsætning. Målsætningen falder i tre dele:

1. Hvert menighedsråd opfordres til en grundlæggende formulering af de værdier/grundsætninger, de arbejder ud fra i det daglige arbejde.
2. Det tilstræbes, at der arbejdes på tværs af sogne og kommunegrænser i provstiet, hvor det er muligt. Hensigten er at lette menighedsrådenes administrative arbejde, samtidig med at deres selvbestemmelse og suverænitæt i henhold til gældende lovgivning fastholdes uantastet.
3. Det tilstræbes med samarbejdet og formuleringer af målsætninger og værdigrundlag at tydeliggøre, hvad det vil sige at være en evangelisk-luthersk folkekirke i dag, og at menighedsråd og personale får redska-

ber og råderum til at være det på en måde, der både holder fast i traditionerne og tilfører den nødvendige fornyelse og inspiration.

Målformuleringsproces

Initiativet til denne proces blev taget i provstiudvalget. Første skridt blev en møderunde i alle menighedsråd i efteråret 2005, hvor provsten og en repræsentant for provstiudvalget besøgte alle menighedsråd og drøftede oplæg til denne proces. Sideløbende afholdte provsten 2-3 møder med præsterne om ledelse. Dernæst blev der afholdt en provstidag i januar 2006, hvor ca. 175 menighedsrådsmedlemmer, præster og øvrigt personale deltog. Menighedsrådene tog her fat på at udarbejde et værdigrundlag for hvert menighedsråd. Alle råd har taget fat på opgaven. Hidtil har 7 af 20 råd gjort arbejdet færdigt. Mange råd er næsten færdige. På provstidagen formuleredes igen forslag til samarbejdsprojekter, der stort set fulgte de i 2002 fremsatte forslag.

Provstiets arbejde med værdigrundlag og handleplaner i menighedsrådene tager sigte på, at disse kan anvendes dels som grundlag for det samarbejde eller samvirke om det kirkelige arbejde, som er nyformuleret i Menighedsrådslovens § 1, og dels som grundlag for provstiudvalgets og budgetsamrådets arbejde med drifts- og anlægsrammebevillinger. Det vil sikre den diversitet, som allerede findes, og som ønskes fastholdt og tydeliggjort.

Fællesudvalg

Der er i eftersommeren 2006 nedsat et Fællesudvalg med én repræsentant fra hvert menighedsråd og provstiudvalget til at lede samarbejdet. Udvalgets beslutninger træffes ved simpelt flertal, fordi alle beslutninger drejer sig om udvikling og igangsættelse af projekter. Tilslutning/fravalg af samarbejdsprojekter træffes i det enkelte menighedsråd. Der udarbejdes en samarbejdsaftale for hvert enkelt projekt, som indeholder regler om, hvordan et menighedsråd tilslutter sig et projekt, og hvordan det opsiges samarbejdsaftalen. En grundpille i samarbejdet er en forpligtelse på en meget høj grad af information til alle menighedsråd og medarbejdere. Dette sikres ved 1) udsendelse af referat til alle i Fællesudvalget og til alle menighedsrådsformænd, 2) alle menighedsråd har aftalt at have et fast punkt på dagsordenen, der hedder "Nyt fra Fællesudvalget", hvor rådets repræsentant i udvalget orienterer om udvalgets arbejde.

Fælles kirkekontor

Med udgangspunkt i værdigrundlagene arbejdes videre med oprettelsen af et fælles kirkekontor i hver af de to kommuner, som provstiet pr. 1. januar 2007 består af. Allerøds menighedsråd har ikke umiddelbart fundet dette samarbejde påtrængende. I Hillerød kommune arbejder 9 af 15 menighedsråd sammen om at oprette et fælles kirkekontor pr. 1. september 2007.

Samarbejdsaftalen er under udarbejdelse.

Fælles bogholderi

I forbindelse med en bedre og mere effektiv budgetstyring arbejder et udvalg under ”Fællesudvalget” p.t. med oplæg til et samarbejdsprojekt om fælles bogholderi for alle menighedsråd i de to kommuner. Oplægget tager udgangspunkt i de seneste lovændringer med hensyn til en valgt kasserer i menighedsrådet. Oplægget drejer sig foreløbig om et bogholderi, hvor kirkekassernes bogføring kan foretages af en uddannet regnskabskyndig, der forhåbentlig tillige kan fungere som budget- og regnskabsrådgiver for de enkelte menighedsråd. Det forventes, at et fælles bogholderi kan etableres primo 2008.

Samarbejde på personaleområdet

Der er iværksat et projekt, hvor alle menighedsråd er gået i gang med at udarbejde en personalepolitik. Provstiudvalget har udarbejdet en vejledning om, hvordan et sådant arbejde kan gribes an i de enkelte menighedsråd. Som aflastning for kontaktpersonerne og de kommende ”daglige ledere” stiller provstikontoret ved provstisekretæren sig til rådighed med ekstern hjælp ved opslag af ledige stillinger, udarbejdelse af annoncer, kontakt til stiftet vedrørende lønindplacering af stillingerne, opmålinger, arbejdsbeskrivelser og regulativer.

Samarbejde på kirkegårdsområdet

På kirkegårdsområdet er flere menighedsråd p.t. ved at finde sammen i et samarbejde, hvor der planlægges deling af gravere og gravermedhjælpere på tværs af sognegrænserne. Der er et stort behov for hjælp til menighedsrådene til at understøtte det administrative arbejde på kirkegårdene. Også dette kan på sigt overflyttes til et fælles sekretariat.

Kilde: Provst Poul Henning Bartholin, tidligere Hillerød Provsti, nu Århus Domprovsti

På længere sigt kan der blive tale om, at menighedsrådene og provstiudvalget i Hillerød beslutter at samle det fælles kirkekontor, det fælles bogholderi og personalekontor i ét fællessekretariat for alle menighedsråd. På det tidspunkt kan det eventuelt være hensigtsmæssigt at flytte samarbejde om kirkegårdsdrift dertil.

Inden for stat og kommuner er der gjort en række erfaringer med oprettelse af administrative fællesskaber. Erfaringerne viser, at der er en række forhold, f.eks. om ansvarsfordelingen, som man bør have overvejet, før samarbejdet etableres. En check-liste over de vigtigste forhold, man skal have aftalt ved oprettelse af et administrativt fællesskab, fremgår af bilag B3.

Menighedsråd og provstiudvalg anbefales at undersøge mulighederne for at samle administrative opgaver og oprette fælles kirkekontorer.

4.1.3. Lønudbetaling

Lønudbetaling i folkekirken foregår i dag primært via Folkekirkens Lønssystem (FLØS), der er gratis for menighedsrådene. Det er imidlertid ikke obligatorisk at bruge systemet. I en nylig optælling fremgår det, at 1.959 menighedsråd anvender FLØS til udbetaling af løn, men at der er yderligere 256 menighedsråd, der anvender FLØS til beregning af lønnen, men ikke til udbetaling af den³. De menighedsråd, som anvender FLØS til beregning, men ikke udbetaling, anvender et alternativt lønsystem til udbetaling af løn. Ligeledes anvender de få menighedsråd, der hverken anvender FLØS til beregning eller udbetaling, et alternativt lønsystem.

Det er ikke muligt at udskille omkostningerne til de alternative lønsystemer i regnskaberne, men det formodes, at de ikke er gratis. FLØS er gratis at anvende for menighedsråd, og det giver således sig selv, at der er en besparelse af hente, ved at alle går over til FLØS.

Der er i dag ikke er nogen grund til, at menighedsråd ikke anvender FLØS. Med introduktionen af FLØS i 1991 fulgte flere børnesygdomme, som i væsentlig grad vanskeliggjorde brugen af systemet. Dette fik mange menighedsråd til at fravælge systemet og beslutte at indkøbe alternative systemer. Da alle børnesygdommene i dag er løst, og man snart står med et nyudviklet FLØS 2, er der ikke længere grund til, at menighedsråd opretholder udgifter til andre lønsystemer.

En situation, hvor alle menighedsråd og provstiudvalg anvender FLØS, vil herudover kunne løse det informationsunderskud, der eksisterer vedrørende de ansatte i folkekirken. Det er i dag vanskeligt at samle information om personalegrupper, løn m.v. og den historiske udvikling herfor. Det forhold, at der ikke er en fuldt dækkende lønstatistik, giver f.eks. problemer for både arbejdsgiver- og arbejdstagersiden ved overenskomstforhandlinger. Det foreslås derfor, at der i alle tilfælde skal ske rapportering af relevante løndata til FLØS.

4.2. Effektivt indkøb

Indkøb er et vigtigt område i den lokale økonomi og går på tværs af kirker og kirkegårde. Effektiviseret indkøb kan forbedre økonomien, uden at aktivi-

³ Pr. 1. januar 2007 var der 2.115 menighedsråd. Årsagen til at 2.215 menighedsråd er tilmeldt FLØS er, at lønnen i nedlagte menighedsråd kører videre på de gamle arbejdsnummer for at undgå at flytte saldi.

teterne påvirkes. Tværtimod skaber mere effektivt indkøb mere luft til kirkelige aktiviteter. Erfaringer fra folkekirken på landsplan og fra staten har vist, at effektivt indkøb indeholder et væsentligt potentiale.

Inden for folkekirken er der på landsplan en række eksempler på fællesskaber og fælles indkøbsordninger. IT-kontoret varetager alle fælles IT-opgaver for folkekirken og for Kirkeministeriets departement. Kirkeministeriets departement betaler for de ydelser, man får leveret fra IT-kontoret, og tilsvarende kan menighedsrådene tilkøbe ekstra PC'er ud over den PC, der anvendes til kirkebogsføring. Den centrale løsning har været en forudsætning for, at folkekirken i dag er bundet sammen på Kirkenettet. Samtidig er der opnået betydelige rabatter på dataforbindelser, udstyr og forbrugsstoffer. Ulempen ved fællesskabet er, at man skal bruge en bestemt type PC, købt via IT-kontoret, for at være på Kirkenettet.

IT-kontoret tilbyder samtidig menighedsrådene muligheden for at købe yderligere PC'er, printere, tonere og fastnettelefoni via IT-kontoret med henblik på at udnytte fælles rabataftaler. Menighedsrådene opnår en direkte besparelse. Et eksempel er rabatordningen for fastnettelefoni, som har betydet en besparelse på 5.700 kr. om året i gennemsnit for de 800 sogne, der benytter sig af ordningen. Det koster imidlertid også penge at købe effektivt ind, og IT-kontoret bruger ca. et halvt årsværk på at forvalte indkøbsordningerne.

Et andet eksempel er revisionen af de lokale kasser, der udbydes i EU-udbud stiftsvis, og som i 2007 er budgetteret til 17,2 mio. kr. Her opnår man en ensartethed i revisionen ved at lade 2-3 revisionsfirmaer varetage revisionen af de lokale kasser inden for hvert stift samtidig med, at man opnår en besparelse ved at købe opgaven samlet ind. Ordningen blev indført i midten af 1980'erne og er gradvist blevet billigere. Fra 1988 til 1995 lå udgiften til provstirevision mellem 29 og 32 mio. kr.

Det tredje område er folkekirkens forsikringer, hvor arbejdsskade-, ansvars- og tingskadeforsikring købes samlet ind. Folkekirken er selvforsikrende på tingskader, men har tegnet forsikring i to forsikringselskaber for henholdsvis arbejdsskade og ansvar. I forbindelse med det seneste EU-udbud af folkekirkens forsikringer i 2006 blev det afprøvet, om det bedre kunne svare sig også at være selvforsikrende på arbejdsskade og ansvar, men prisforskellen var for lille sammenholdt med risikoen. EU-udbuddet indebar en mærkbar besparelse i forhold til det forrige udbud af opgaverne.

På det statslige område er der på det seneste opnået store besparelser ved at effektivisere indkøb. Der er krav om, at hvert ministerium skal formulere en fælles indkøbspolitik for at effektivisere og professionalisere indkøb. Der er i dag indgået centralt koordinerede og bindende indkøbsaftaler på indkøb af IT og kontormøbler. I næste fase indgås aftaler om standardsoftware, telefoni- og datakommunikation, IT-konsulenter og servere. Besparelserne på de første koordinerede indkøbsaftaler er i gennemsnit 40 %.

Der er imidlertid også behov for at effektivisere indkøbet på de områder, der ikke er omfattet af centralt koordinerede aftaler. Det kan ske via rammeaftalerne i Statens og Kommunernes Indkøbs Service (SKI) samt på eget initiativ.

For at kunne anvende de rammeaftaler, der er indgået af SKI, skal brugerne være oprettet i indkøbssystemet, hvilket indtil foråret 2006 har været frivilligt for menighedsråd og provstier. Fra foråret 2006 organiserede Kirkeministeriet en samlet oprettelse, der betød, at alle nu er oprettet som brugere. Forbruget under SKI's rammeaftaler har siden 2004 ligget konstant på 32 mio. kr. IT-kontoret har tegnet sig for størsteparten, mens menighedsråds og provstiers indkøb har været yderst begrænset. Tele- og datakommunikation udgør omkring 21,5 mio. kr., svarende til 67 % af omsætningen, computere udgør 5,6 mio. kr., svarende til 17,5 %, og de resterende 15 % består af forbrug på fyringsolie og brændstof, printere, kopi- og multifunktionsmaskiner samt kontormøbler og kontorstole. Det kan imidlertid være for tidligt at se menighedsråds og provstiers stigende brug af rammeaftalerne slå igennem i tallene.

4.2.1. Anvendelse af indkøbsaftaler

Et mere effektivt indkøb kræver en mere fokuseret indsats end hidtil. Nedenfor følger eksempler på, hvordan menighedsråd og provstiudvalg har effektiviseret deres indkøb. I Vejle provsti har man f.eks. indgået en lokal aftale vedrørende kopimaskiner, jf. boks 4.5. De opnåede priser svarer dog til, hvad man kunne få uden udbud ved at anvende SKI-rammeaftaler.

Boks 4.5. Bedre indkøb af kopimaskiner

En arbejdsgruppe under Vejle provstiudvalg har taget fat på at lave fælles indkøbsaftaler. Det har i foråret 2006 udmøntet sig i en aftale mellem 11 sogne og Canon Danmark vedrørende kopimaskiner. Arbejdsgruppen fik mandat af de 11 sogne til at forhandle om den bedst mulige aftale såvel økonomisk som driftsmæssigt. Toshiba og Canon bød på opgaven.

Det var ikke muligt at få alle sogne til at afgive mandat til arbejdsgruppen. Til gengæld var Toshiba og Canon begge meget interesseret i opgaven. Det betød en meget bedre aftale, end de 11 sogne havde enkeltvis. For sort/hvid kopiering blev prisen 6 øre pr. kopi, og for farvekopiering blev prisen 49 øre pr. kopi.

Aftalen indebærer, at de 11 sogne nu køber service af Canon, og at eventuel udskiftning af kopimaskiner skal ske ved Canon. Aftalen kan opsiges med 3 måneders varsel og genforhandles hvert år. Aftalen indebærer tillige rotationsmuligheder, så maskiner med Canons hjælp kan flyttes rundt mel-

lem de lokale kirker.

Den største problematik ligger i den decentrale beslutningsproces. Det tager tid at indhente såvel forståelse som accept af nødvendigheden for at indgå i fælles forpligtende samarbejde.

Kilde: Provst Leif Arffmann, Vejle Provsti.

Det er et eksempel på mere bevidst indkøb og på, at de opnåede priser ved aftalens indgåelse var konkurrencedygtige. Men som et eksempel på, at de centralt koordinerede indkøbsaftaler i staten er attraktive også for menighedsråd og provstier, bør det nævnes, at priserne i de nye statslige, bindende aftaler er ca. 30 % lavere for sort/hvide kopier og over 50 % lavere for farvekopier i forhold til de priser, man har opnået i Vejle. Forhandlingspositionen styrkes, jo større mængde der forhandles om.

En bedre indkøbspolitik handler om ”at høste de lavthængende frugter”. Blomster til kirkegården og energi til opvarmning er andre eksempler på områder, der kan opnås besparelser på. I nedenstående eksempel vedrørende fællesindkøb af blomster var det imidlertid forsyningsikkerheden, som gjorde udslaget, jf. boks 4.6.

Boks 4.6. Fællesindkøb af blomster ved Garnisons Kirkegård

Frem til 1990 forestod hver enkelt kirkegård selv indkøbet af stedmoderblomster og begonier. Stedmoderblomsterne kostede kr. 2,10 pr. stk. og begonierne kr. 2,50 pr. stk.

I 1991 tog Garnisons Kirkegård initiativ til at koordinere indkøbene. I første omgang med 3 andre kirkegårde, men senere med en del flere. Fællesindkøbet omfatter i dag 22 kirkegårde fra Haslev i syd til Helsingør i nord.

Der indkøbes ca. 250.000 sommerblomster årligt til en pris, der næsten svarer til prisen i 1990. Stedmoderblomsterne koster kr. 2,35 pr. stk., og begonierne koster fortsat kr. 2,50 pr. stk. Fællesindkøbet startede ikke for at spare penge, men for at få leveringssikkerhed og kvalitet. Det viste sig hurtigt, at man med samlet indkøb opnår direkte handelskontakt hos producenten, hvilket sikrer både en god pris og en god kvalitet. Garnisons Kirkegård står i dag som grossist og formidler videre for de enkelte kirkegårde. Det er ikke muligt at beregne besparelsen, men der er stor tilfredshed med at have opnået leveringssikkerhed og kvalitet, samtidig med at priserne ikke har fulgt den almindelige prisudvikling.

Kilde: Kirkegårdsleder Klaus Frederiksen, Garnisons Kirkegård

Eksemplet viser, at fælles indkøbsaftaler kan være en god ide, fordi der foruden besparelser kan være andre fordele. Det er imidlertid nødvendigt med jævne mellemrum at udbyde aftalen påny, så den vedbliver med at være attraktiv. Hvis en aftale har eksisteret i længere tid uden at være blevet genforhandlet, kan tiden så at sige pludselig have overhalet aftalebetingelserne, så priserne ikke længere er konkurrencedygtige. Dette ses især på områder, hvor prisen pr. enhed ikke udvikler sig stabilt, men snarere falder i takt med muligheden for standardisering og masseproduktion og øget konkurrence på markedet. I det næste eksempel på Fyn, jf. boks 4.7, er der taget højde for dette. Der er indgået en kontrakt om levering af energi, som genforhandles efter 2 år.

Boks 4.7. Bedre indkøb af energi i Fyens Stift

I Fyens Stift er der for nylig indgået aftale med DONG-energy om levering af naturgas til samtlige menighedsråd i Fyens Stift. Kontrakten er bindende i 24 måneder. Prisen afhænger af, hvor mange menighedsråd der tilmelder sig. Der kan imidlertid imødeses en anseelig rabat, såfremt alle menighedsråd tilmelder sig. Ved redaktionens afslutning i juni måned har 70 % af menighedsrådene tilmeldt sig ordningen. Fyens Stift har anslået en besparelse på ca. 3,0 mio. kr., hvis alle menighedsråd tilmelder sig.

Kilde: Fyens Stift

Stiftet indtager her en aktiv rolle i bestræbelserne på at samle menighedsrådene i et fælles indkøb, der indebærer lavere pris for alle de deltagende. Jo flere der går med i aftalen, des bedre pris. Det skal tilføjes, at der allerede i dag er mulighed for at anvende SKI-rammeaftaler til indkøb af energi.

Udvalget anbefaler, at menighedsrådene prioriterer et effektivt indkøb. På relevante områder kan det ske ved at indgå et forpligtende samarbejde inden for provsti eller stift. Provstier og menighedsråd kan vurdere på budgetsamrådene, om der er områder, hvor der kan indføres fælles indkøb, og f.eks. udpege en person til at være ansvarlig for, at disse indkøb gennemføres. Personen kunne herudover rådgive menighedsrådene, indhente tilbud og oplysninger m.v.

4.2.2. Anlægs- og renoveringsarbejder

Større anlægsarbejder – såvel istandsættelse og renovering som nybyggeri - kan være vanskelige at udgiftsstyre. Arbejderne er ofte komplekse og af teknisk krævende karakter. For menighedsråd og provstiudvalg kan det være svært at bevare overblikket, da de ikke nødvendigvis råder over en teknisk indsigt, så de selv kan være i stand til at gennemskue projekterne.

Inddragelse af faguddannet bistand er reguleret i lovgivningen om kirkebygninger og kirkegårde. Større arbejder ved en kirke skal altid projekteres og ledes af en arkitekt, som har grundigt kendskab til kirkebygninger. Ved større arbejder på en kirkegård kan menighedsråd inddrage en landskabsarkitekt med kendskab til kirkegårde. Men arkitekthonoraret kan også være vanskeligt at styre. Der kan derfor aftales et loft over honoraret fra begyndelsen, jf. boks 4.8.

Boks 4.8. Loft over arkitekthonorar i Fredericia Provsti

Provstiudvalget i Fredericia Provsti har sat et 10 % loft over arkitekthonoraret. Provstiudvalget betragter arkitektarbejde på samme måde som anden købmandsvirksomhed og beder derfor om at få et kontraktudkast forelagt. Hvis honoraret overstiger 10 % af overslagsbeløbet, beder provstiudvalget om forhandling. Det er meget vigtigt, at der er tale om 10 % af overslagsbeløbet og altså ikke af det endelige beløb, så arkitektfirmaet ikke får økonomisk incitament ved, at byggeriet bliver dyrere end først anslået. Der er overvejelser i provstiudvalget, om man kan belønne arkitektfirmaet, hvis byggeriet bliver billigere end først anslået, men disse overvejelser er ikke færdige.

Kilde: Provst Børge Munk Povlsen, Fredericia Provsti

Hvis bygningen er ældre end 100 år, skal stiftsøvrigheden godkende projektet. Stiftsøvrigheden vil i dette tilfælde først tage stilling efter at have hørt Nationalmuseet og den kongelige bygningsinspektør. Ved istandsættelse af kalkmalerier og af inventar, der er over 100 år gammelt, skal forslaget til istandsættelse desuden være udarbejdet af Nationalmuseet eller af en person udpeget heraf. Omkostningen til denne konsulentydelse afholdes af stiftsøvrigheden. Hvis et menighedsråd derimod beder Nationalmuseet udarbejde et projekt for restaurering af inventar, skal det betales af kirkekassen. I andre istandsættelsesarbejder kan menighedsrådene med stiftsøvrigheden aftale, at de kongelige bygningsinspektører bliver inddraget på et tidligt tidspunkt, før der er et projekt. Akademiet for de Skønne Kunster kan efter anmodning yde bistand ved forslag til udsmykning af kirken.

Et vanskeligt forhold ved at indgå aftale om større istandsættelsesarbejder er menighedsrådenes mulighed for at gennemskue de afgivne tilbud. Menighedsrådene skal indhente 2 underhåndsbud og kan indhente op til 4 på istandsættelsesarbejder, der koster mellem 300.000 kr. og 3 mio. kr., jvf. lov om indhentning af tilbud i bygge- og anlægssektoren⁴. Der skal gennemføres

⁴ Lov nr. 338 af 18. maj 2005.

en udbudsrunde på anlægsarbejder over 3 mio. kr. Tærskelværdierne for EU udbud er for bygge- og anlægsarbejder samt koncessioner 39 mio. kr., hvilket sjældent er en relevant grænse for menighedsråd.

Ved gennemgangen af de indkomne tilbud kan en uvildig faglig konsulent kvalificere udvælgelsen af tilbud. Dette kan være en god investering, jf. boks 4.9.

Boks 4.9. Uvildig vurdering af tilbud i Sønderborg Provsti

I Sønderborg Provsti er det besluttet fra 1. januar 2007 at konsultere et rådgivende ingeniørfirma, når tilbudene er modtaget. Det er væsentligt, at firmaet ikke står i noget direkte eller indirekte forhold til byggeriet. Når professionelle folk skal håndtere tilbudene bliver arkitekternes overslag over udgifterne kvalitetstjekket. Hermed udfordres håndværkerne og arkitekterne i højere grad. De skal til at besvare spørgsmål ud fra provstiudvalgets perspektiv, som f.eks. ”Hvis vi har xx kr. til rådighed, hvilken løsning kan I så foreslå for det beløb?”

Fremgangsmåden har medført, at udgifterne på to restaureringer er blevet nedsat med henholdsvis 600.000 kr. og 180.000 kr.

Kilde: Provst Lorenz Peter Christensen, Sønderborg Provsti

Eksemplet understreger vigtigheden af at kunne udfordre håndværkerne og arkitekten, så menighedsråd og provstiudvalg står i en reel forhandlingssituation.

I forbindelse med opførelsen af en sognegård i Hørsholm indgik menighedsrådet ligeledes en aftale med en uvildig bygherrerådgiver. Menighedsrådet købte ikke alene rådgivning til udbudsrunderne, men også til projektstyringen. Rådgivning i forbindelse med projektets gennemførelse er anbefalelsesværdigt i forbindelse med større nybyggerier. I Hørsholm førte dette til en aftale om partnering, jf. boks 4.10. Byggeriet forventes indviet i august 2007 og har indtil videre holdt prisen. Tidsrammen er derimod skredet en anelse.

Boks 4.10. Uvildig bygherrerådgiver i forbindelse med opførelse af Hørsholm sognegård

Menighedsrådet har budgetteret med 593.750 kr. til rådgivning, baseret på et forventet timeforbrug på 570 timer i alt. Timerne er fordelt som følgende.

Udbudsfase:	250 timer
-------------	-----------

Evaluering, optimering, kontrahering:	60 timer
Projekterings- og byggefasen:	200 timer
Afleveringsforretning og ibrugtagning:	40 timer
1-års gennemgang:	20 timer
I alt	570 timer

Menighedsrådet har endvidere indgået en partneringmodel, hvor alle parter samarbejder åbent om at løse opgaven. Partneringen omfatter bygherre, totalentreprenør, arkitekt, konstruktionsingeniør og installationsingeniør og indebærer en gensidig forpligtelse på overholdelse af alle rammer fra start til slut. Hvis der dukker uforudsete ting op, mødes de involverede parter for at drøfte løsninger. En merpris kan aldrig komme på tale, medmindre menighedsrådet undervejs kommer med fordyrende ønsker.

Endelig er der indbygget en forskel mellem den sum, som projektet bør kunne bygges for (targetprisen), og den sum, der er til rådighed for projektet (den budgetmæssige totalentreprise). Hvis byggeriet holdes indenfor targetprisen, fordeles det overskydende beløb mellem parterne i overensstemmelse med nedenstående.

Bygherre:	42 %
Totalentreprenør:	42 %
Arkitekt:	10 %
Ingeniør:	6 %

Hvis byggeriet holdes under targetprisen, er der yderligere aftalt en procentvis fordeling mellem parterne af det overskydende beløb op til targetprisen.

Kilde: Provst Christian Peter Jensen, Fredensborg Provsti

I lighed med energieksemplet fra Fyens stift, jvf. boks 4.7, viser næste eksempel i boks 4.11, at stiftet kan indtage en aktiv rolle og sørge for, at der indgås en attraktiv aftale. I dette tilfælde er der tale om den udvendige kalkning af kirkerne på Lolland og Falster.

Boks 4.11. Fælles udvendig kalkningstjeneste på Lolland

Der er igangsat fælles indkøb af arbejder vedrørende udvendig kalkning af kirkerne i det tidligere Lolland Nørre Provsti i Lolland-Falsters Stift. Tivtet blev indledt i 2003 med flere fælles møder med menighedsrådene. Det endte med, at 6 menighedsråd med i alt 7 kirker blev enige om at ge provsten til at indgå aftale med arkitekten om at forestå et udbud på

kalkningsopgaven. I udbudsprocessen virkede stiftskontoret som at, der udarbejdede samarbejdsaftale og samlede relevante oplysninger ind til brug for udbudsprocessen. Den samlede besparelse beløb sig til 10 %.

Stiftet har efterfølgende taget initiativ til tilsvarende udbud i Lolland Østre provsti og Falster Provsti. I Lolland Østre Provsti har 12 ud af 14 menighedsråd meldt sig til ordningen. I Falster Provsti blev der for nylig afholdt møde, hvor 12 menighedsråd ud af 22 mulige tilkendegav interesse for forslaget.

Kilde: Provst Bjarne A. Madsen, Lolland Vestre Provsti, og provst Jens Dag Lose, Falster Provsti

Stiftets rolle som sekretariat for udbudsprocessen virkede så godt, at andre provstier nu opsøger samme mulighed for at indgå aftaler om den udvendige kalkning. Det viser kraften i ”det gode eksempel”.

Udover en bedre pris for kalkning, har menighedsrådene fået dokumentation for markedsprisen og konkurrenceudsat et af istandsættelsesarbejderne. Hermed bliver kalkningsopgaven taget alvorligt og ikke skubbet rundt på budgettet afhængig af, hvornår der er tilstrækkelig ”luft”.

4.2.3. Energibesparelser

Energibesparelser kræver typisk en investering enten i et nyt og mere effektivt varmeanlæg i isolering eller i energisparepærer/lavenergiarmaturer, men tjener sig ofte meget hurtigt hjem i form af lavere driftsudgifter. Energibesparelser er dobbelt gode besparelser, for ikke blot sparer kirkekassen penge, men kirken giver samtidig sit bidrag til et bedre miljø.

Når varmeanlægget er udtjent og skal udskiftes, er det vigtigt, at de mulige energibesparelser står højt på listen i forbindelse med anskaffelse af et nyt anlæg. Det er tit muligt at opnå flere fordele på samme tid: lavere energiregning, et bedre indeklima i kirken og bedre vilkår for bevaring af kirkens inventar. Det er for eksempel tilfældet, når man skifter et gammelt varmluftanlæg til et system med opvarmning under den enkelte kirkebænk, som kører med relativt lav temperatur, men med samme eller bedre komfort..

I middelalderkirker og andre gamle kirker kan mulighederne for isolering af bygningen være begrænsede. I Holmens Kirke, jf. boks 4.12, indgår forsatsvinduer som energibesparende tiltag.

Boks 4.12. Holmens Kirke og kirkegård

I kirkens driftsregnskab er opvarmningsomkostningen blandt de absolut største enkeltposter. I 2006 var beløbet ca. 170.000 kr. Ved en forhandling med Københavns Energi i 2002 blev der aftalt en reduktion i prisen på ca. 25 %. Betingelsen herfor var, at der blev gennemført energibesparende foranstaltninger, som kunne forbedre udnyttelsen af fjernvarmevandet ved at sænke returtemperaturen til fjernvarmenettet. Holmens Kirke er i gang med en istandsættelse, der bl.a. indebærer opsættelse af forsatsvinduer.

Kirkegårdskontoret flyttede i nye lokaler den 1. oktober 2004. Indtil da var kontoret i inspektørboligen i et ældre byhus. Ved at bygge nyt i stedet for at nyindrette den utidssvarende bygning er der sket en stor besparelse på varmeudgifterne. I den gamle kontorbygning blev der i 2003 brugt for 24.500 kr. olie til opvarmning. I mandskabsbygningen blev der i 2003 brugt for 43.100 kr. fjernvarme. I 2006 er den samlede fjernvarmeudgift for kontor og mandskabsbygning ca. 54.700 kr. Omkostningerne til kontoropvarmning skønnes således at være halverede til 12.900 kr.

Kilde: Kirkegårdsinspektør Birgitte Foghmoes, Holmens Sogn

I præsteboligen og sognegården vil der typisk være muligheder for at gennemføre energibesparende foranstaltninger f.eks. ved udskiftning af vinduer og varmeanlæg eller ved efterisolering. Det er besparelser, som bør prioriteres højt, da de kan komme såvel præsten som kirkekassen til gode.

Tilsvarende gælder, at udskiftning af almindelige elektriske pærer til energisparepærer eller lavenergibelysningsarmaturer kan tjene sig ind på ganske kort tid. Man bør særligt være opmærksom på udendørs belysning, da den typisk er tændt i mange timer pr. år.

4.3. Samarbejde om personaleressourcer

Menighedsrådene skal fremover som led i budgetprocessen aflevere en oversigt over personaleanvendelse med henblik på at få skabt synlighed og overblik over de samlede personaleressourcer i provstiet. Hermed får både menighedsråd og provstiudvalg et overblik over personalet og et bedre grundlag for at drøfte, om man har de rette personaleressourcer i det enkelte sogn.

4.3.1. Samarbejde om stillinger

Hver gang en stilling bliver ledig, er det en god lejlighed til at standse op og revurdere, om man har den rette kombination af stillinger og opgaver. Et eksempel herpå findes i boks 4.13 nedenfor fra Hjallese Provsti, hvor en kordegn i et større sogn blev tillagt opgaven med personregistrering og regn-

skab både i sit eget sogn og i fire mindre sogne. Opgaver i flere sogne blev endvidere samlet under én kirkegårdsleder ansat i et større sogn.

Boks 4.13. Samarbejde om personale i Hjallese Provsti

I Hjallese Provsti samarbejder fire sogne om personale. Det er to større og to mindre sogne, der er fordelt i to pastorater. I forbindelse med to ledige stillinger, en kordegne- og en kirkegårdslederstilling, er kordegnen i det ene store sogn blevet tillagt opgaven med DNK for alle fire sogne samt regnskabsføringen for alle fire sogne. Kordegnen er ansat på fuld tid og får assistance af en kordegnemedhjælper på 20 % tid. De opgaver, som disse varetager, blev tidligere varetaget af en kordegn på fuld tid, tre kasserere og en præsteseekretær.

Fire kirkegårde i provstiet er ligeledes gået sammen om personalsamarbejde. Før var der ansat en kirkegårdsleder på Fraugde kirkegård, et eksternt firma på Tornbjerg kirkegård, og en fuldtidsgraver varetog opgaverne på Allerup og Davinde kirkegårde. I dag er stillingerne på Fraugde, Tornbjerg og Davinde slået sammen til en fuldtidsgraverstilling plus 1.600 medhjælpstimer. På Allerup kirkegård har graveren beholdt den halve graverstilling, som også omfatter kirketjenerstillingen. Graveren har også fået kirketjenerstillingen i Davinde. Ved en nyberegning blev behovet på de tre kirkegårde reduceret med en kirkegårdsleder, et eksternt firma samt et fradrag på 1.600 marktimer, hvilket indebar en besparelse på 400.000-500.000 kr.

Kilde: Provst Paw Kingo Andersen, Hjallese Provsti

Samarbejde om stillinger kan endvidere afhjælpe en situation, hvor det kan være svært for et menighedsråd at rekruttere tilstrækkelig kvalificeret personale til en deltidsstilling. Der ses endvidere eksempler på stillinger, f.eks. som organister i landdistrikter, hvor der er mangel på ansøgere. I eksemplet neden for, boks 4.14, samarbejder by- og landsogne om ansættelse af organister, hvilket har medført mere attraktive stillinger og et mere kvalificeret ansøgerfelt.

Vikarforpligtelse for kordegne og organister indgik som én af de 17 anbefalinger fra Forenklingsudvalget, januar 2002, og det har i Fredericia ført til gode resultater.

På et generelt niveau viser eksemplerne, at menighedsrådene har gode muligheder for at revurdere stillingernes indhold, hvad angår opgavernes sammensætning og mulighed for at kombinere dem med et samarbejde med andre menighedsråd. Det kan enten føre til en reduktion af det samlede timetal eller til, at nye opgaver bliver tillagt stillingerne.

Boks 4.14. Samarbejde om organiststillinger i by- og landsogne i Fredericia Provsti

I Fredericia Provsti er der to tilfælde, hvor et større bysogn samarbejder med et landsogn om ansættelse af en organistassistent.

Det er Taulov og Christians kirker, som i fællesskab har ansat en organist. Ligeledes har Trinitatis og Vejlbj kirker i fællesskab ansat en organist.

Ordningerne fungerer særdeles godt. Besparelsen er beskednen, men der er flere og godt kvalificerede ansøgere til stillingerne.

Kilde: Provst Børge Munk Povlsen, Fredericia Provsti

Et eksempel på behov for nyvurdering er indførelsen af den elektroniske kirkebog, der har indebåret en reduktion af tidsforbruget ved registrering på 30-40 %. Senest er der åbnet for flere digitale selvbetjeningsløsninger i forhold til fødselsregistrering og navneændring, hvilket vil reducere tidsforbruget for personregistreringsopgaverne yderligere. Det medfører, at menighedsråd, som har en kordegn ansat, bør revurdere stillingens normering og indhold. Tilsvarende bør indførelse af automatiske ringeanlæg også medføre en revurdering af stillinger.

Andre forhold, som påvirker personaleforbruget, er anvendelse af vikarer og anvendelse af frivillig arbejdskraft.

Hvad angår anvendelse af vikarer, kan man skele til andre sektorer. Når skoletandplejen i mange kommuner f.eks. kan henvise til én tandpleje i skolerens sommerferie, så kan man overveje, om kirkekontorerne ikke kan anvende samme praksis i ferieperioderne. Ville det ikke være mere hensigtsmæssigt, at man lader kirkekontorerne skiftes til at holde åbent i ferietiden i stedet for at anvende vikarer?

4.3.2. Koordinering af fridag

I mange sogne findes en naturlig måde at nedbringe vikarudgifterne på, nemlig at præsten og kirkefunktionærerne har en fast fælles fridag, som oftest mandag. Det betyder, at der som udgangspunkt ikke finder kirkelige handlinger sted om mandagen og følgelig ikke er behov for vikarer. Dette gælder for de kirkefunktionærer, der har 6 dages arbejdsuge, idet søndagen er arbejdsdag, og som derfor i lighed med præsten har en hverdag som den ugentlige fridag.

Denne praksis findes allerede i de sogne, hvor der er én præst. I disse sogne er der en fælles forståelse for, at der ikke finder kirkelige handlinger sted på præstens ugentlige fridag.

I sogne, hvor der er flere præster og flere kirkefunktionærer, er det mere indviklet. Jo mere præsternes og kirkefunktionærernes fridage er fordelt på forskellige hverdage, jo større bliver behovet for vikarer.

Da mandag er den ugedag, på hvilken der er færrest kirkelige handlinger, kunne det tale for, at mandagen som udgangspunkt skulle være den fælles fridag for både præster og kirkefunktionærer i f.eks. et helt provsti, ja i hele landet. Det vil være nødvendigt, at der er en form for vagtplan, så man kan tage sig af de begravelser, der ikke kan aftales til en anden dag, jf. boks 4.15. Der skal også sikres mulighed for, at dødsanmeldelse for dødsfald, der har fundet sted i weekenden, kan indgives om mandagen.

Boks 4.15. Fælles fast fridag i Fredericia by

I Fredericia er der ved bykirkerne Hannerup, Christians, Trinitatis og Michaelis etableret en ordning med en fælles fast fridag om mandagen:

- Præsterne har som udgangspunkt mandagsfri.
- En præst har dog vagt for alle fire sogne. Vagtpræsten tager de bisættelser/begravelser, der måtte komme, som ikke kan aftales til andre dage. Der er slet ikke bisættelser/begravelser hver mandag, for familierne vil i de allerfleste tilfælde have egen sognepræst og indretter sig derfor på at have bisættelse/begravelse en af ugens øvrige dage.
- Vagtskema sendes til sygehus, kirkekontorer og byens bedemænd.

Der er hos alle parter tale om en udbredt tilfredshed med ordningen, der har den fordel, at man også sparer vikarer, da de fleste kirkefunktionærer også har mandagsfri.

4.3.3. Inddragelse af frivillige

Ringsted sogn er et usædvanligt eksempel på en engageret menighed, der via en god organisering af og struktureret tilgang til menighedens behov for gejstlig betjening har reduceret den professionelle deltagelse. Alle funktioner ud over præstens og organistens samt rengøringen varetages dermed af frivillige, jf. boks 4.16.

Boks 4.16. Det begyndte i kælder...

Da Ringsted i løbet af 1960'erne og 1970'erne voksede, og et stort areal syd for banelinjen blev bebygget med etageejendomme og parcelhuse, besluttede menighedsrådet at gøre noget for at betjene den voksende be-

folkning i det nye område. Den nye menighed startede i et kælderlokale, men kunne i 1992 indvie Klostermarkskirken.

”Når man ser den nye flotte Klostermarkskirke i dag, kan man have svært ved at forestille sig, at kirken rent faktisk tog sin spæde begyndelse i kælderen i blok D i Søndre Park, ikke langt fra, hvor kirken ligger i dag. I tiden før 1975 var denne kælder nemlig rammen om hyggelige sammenkomster, som efterhånden kom til at omfatte ”kaffeandagter” ved daværende præst i Ringsted, C.P. Behrens. Men palmesøndag 1975 flyttede man fra kælderen til den nye Sdr. Parkskole, hvor der hver søndag helt op til 1988 blev holdt gudstjeneste i et af skolens fællesrum” (”Fra kirkesal til kirkecenter – orientering om kirken”).

Gruppen af frivillige var gået sammen under overskriften ”Vores egen kirke” med det formål at bygge en menighed op uden unødigt brug af professionel arbejdskraft. Dette førte til dannelse af et frivilligt ringerlaug, kirkekor, frivillige til oplæsning af indgangs- og udgangsbøn osv. og i alt ca. 50 frivillige, der var engagerede mindst et par gange om måneden. Det frivillige voksenkor betyder bl.a., at de indimellem kan vælge salmer, som ikke er så kendte.

Menigheden tilhørte ikke en bestemt kirkelig retning – den var dog inspireret af en vis form for aktivisme. Dette kom bl.a. til udtryk i, at der på intet tidspunkt er formuleret et ønske om at blive et selvstændigt sogn. I hele Ringsted Sogn er der 12.359 medlemmer.

Det lokale engagement har været drevet af en interesse for det kirkelige liv og ikke for de administrative funktioner. En af ophavsmændene, Johannes Baggesen, har på denne baggrund fået ”Palladiusprisen”, der uddeles til personer, der har ydet en særlig indsats til gavn i lokal sammenhæng eller i hele Roskilde Stift.

Kilde: Tidl. menighedsrådsformand Ejvind Sørensen, Ringsted Sogn

Initiativet i Ringsted Sogn er enestående i omfang og varighed. I dag består udfordringen i at overlevere de gode resultater til efterfølgende generationer – og få det til at leve videre. Andre menighedsråd kan imidlertid lade sig inspirere af, at det er muligt at lade funktioner udover præstens og organisationens samt rengøringen blive varetaget af frivillige, og at det hermed også er muligt at reducere omkostningerne ved gudstjenesterne og mødevirksomhed.

På Færøerne har man stort set ikke ansat kirkefunktionærer, da frivillige fortsat varetager opgaver som læsning af ind- og udgangsbøn, klokkeringning, vedligeholdelse og rengøring af kirken. Det er med til at skabe engagement og sammenhold omkring øernes 60 kirker.

Der er stor forskel på, hvordan frivillige medvirker i eller inddrages i de kirkelige aktiviteter. Det gælder både frivillige enkeltpersoner og de frie kirkelige organisationer. Således kan børneklub, børnepasning under gudstjenesten, kirkekaffe, besøgstjeneste, væresteder m.v. ved nogle kirker varetages af frivillige, mens det andre steder varetages af lønnede medarbejdere. Og en del steder er der tale om en kombination. Det kan også være nødvendigt med lønnet arbejdskraft for at organisere deltagelsen af frivillige.

4.3.4. Samarbejde om personalerådgivning

Det er ikke alle menighedsråd, der i dag er klædt tilstrækkeligt på til at kunne varetage opgaven som arbejdsgiver, særligt hvad angår den juridiske del i forbindelse med ansættelses- og især afskedigelsessager. Menighedsrådet er ikke valgt for sin kompetence på det personalejuridiske område, men skal imidlertid kunne varetage opgaven. Der er derfor et berettiget behov for bistand. Menighedsrådet kan i dag gå tre steder hen for at få bistand:

- i stiftet, der i forvejen råder over personalejuridisk kompetence.
- i personaleafdelingen i Landsforeningen af Menighedsråd, der rådgiver om løn- og personaleforhold.
- i visse provstier, der har valgt at ansætte en personalekonsulent til at rådgive menighedsrådene.

Herudover ses andre muligheder, enten med ekstern konsulentbistand på personaleområdet (som et menighedsråd typisk anvender i forbindelse med afskedigelsessager) eller egentlige stillinger som personalekonsulent.

”Hjørring-modellen” er et eksempel på den sidste pind, hvor rådgivningen er organiseret i provstiet, eller, som det fremgår af boks 4.17, som et samarbejde mellem flere provstier.

Boks 4.17. ”Hjørring-modellen”

I Frederikshavn, Hjørring Nordre, Hjørring Søndre, Sydthy og Thisted provstier er der ansat en fælles personalekonsulent. Konsulentens opgave er at understøtte de fem provstiers menighedsråds varetagelse af arbejdsgiveransvaret.

Personalekonsulentens arbejde omfatter rådgivning og vejledning ved ansættelse/afsked samt arbejdsforhold (f.eks. APV) og personaleplanlægning, -udvikling og -uddannelse, herunder støtte til MUS samtaler, samarbejdsprocesser og konflikthåndtering. Konsulenten bistår med tilrettelæggelse af arbejde og arbejdstid.

Ordningen startede som et forsøg og med en samarbejdsaftale med Ålborg

Stift. Ordningen fungerer imidlertid fint og er derfor gjort permanent.

Kilde: Provst Lars-Erich Stephansen, Hjørring Søndre Provsti og personalekonsulent Anni Sloth

I "Hjørring-modellen" er fem provstier gået sammen om ansættelse af en fælles konsulent. Begrundelsen for denne løsning er, at stiftet ikke kan "tage menighedsrådene i hånden" på samme måde som en personalekonsulent kan.

En ulempe er, at der kan være en risiko for, at erfaringerne forsvinder, hvis konsulenten siger op. Der skal derfor gøres en særlig indsats for at sikre, at der finder en erfaringsopsamling sted. Endvidere er det fremført, at modellen skaber flere nye strukturer, end der i forvejen findes i folkekirken. I den såkaldte "Kerteminde-ordning" er menighedsrådene gået sammen om en fælles funktion, jf. boks 4.18. Denne er imidlertid oprettet på stiftsniveau.

Boks 4.18. "Kerteminde-ordningen"

Kerteminde provstiudvalg har besluttet at knytte en stiftsmedarbejder til provstiet. Denne medarbejder skal i aftalte aftentimer samt én dag hver fjortende dag stå til rådighed for spørgsmål fra provstiets kontaktpersoner vedr. personale.

Herudover skal medarbejderen stå for APV for alle medarbejdere i hele provstiet. Endelig skal medarbejderen stå for en central afløserdatabase samt undersøge mulighed for at etablere en central styring af fravær.

Det er frivilligt for menighedsrådene at gøre brug af ordningen.

Kilde: Provst Lone Wellner Jensen, Kerteminde Provsti

Hermed oprettes en fælles funktion indenfor den allerede eksisterende struktur. Ulempen er imidlertid, at stiftet kommer til at have flere kasketter på. Fordele og ulemper diskuteres på et generelt niveau i kapitel 6.

På den baggrund ønsker udvalget ikke at anbefale én bestemt model for rådgivning. Ved at lade menighedsråd, provstiudvalg og stift stå frit i valget er der størst mulighed for, at den model der vælges, er en model, der passer til de lokale forhold.

4.4. Dialogskabende budgetværktøj

Det i dag mest udbredte værktøj, som provstiudvalg og menighedsråd anvender til budgetlægning, er den procentvise fremskrivning. Det vil sige, at

de enkelte kassers driftsudgifter fremskrives med de af Kirkeministeriet udmeldte tal for den forventede pris- og lønstigning. (Tallene får Kirkeministeriet fra Finansministeriet, som offentliggør dem på hjemmesiden www.oav.dk. Det er de samme tal, der anvendes i finanslovarbejdet.) Hvis de således fremskrevne driftsudgifter og de nødvendige eller ønskede anlægsudgifter ikke kan finansieres inden for rammerne af den politik, man har for kirkeskatteprocenten, og der derfor skal skæres i udgifterne, sker dette også typisk efter procentmetoden, idet budgetterne for alle kirkekasser i provstiet beskæres med samme procentvise andel.

Fordelen ved modellen er for det første, at den teknisk set er enkel at anvende. Og for det andet, at den ikke kræver så megen argumentation. Alle bærer forholdsmæssigt den samme byrde.

Den afgørende ulempe ved modellen er, at én gang etablerede forskelle i udgiftsniveau blot føres videre fra år til år, selv om de forhold, der i sin tid begrundede disse forskelle, måske ikke længere er gældende. Sogne med stigende udgiftsbehov, for eksempel på grund af befolkningsvækst, kan derfor med rette finde modellen uretfærdig og ønske en omfordeling inden for provstiet.

Forslagene om budgetlægning i Betænkning 1477⁵, som blev gennemført ved ændringen af økonomiloven i efteråret 2006, lægger op til en mere aktiv proces, hvor der på forskellig vis i budgetprocessen kan skabes en reserve, hvis fordeling kan drøftes i provstiudvalget og på budgetsamrådet. En sådan reserve kan for eksempel skabes ved en "grønthøster", hvor man vælger forlods at beskære bestemte udgiftsarter med en fastsat procentandel, f.eks. 2 %. Herved skabes der et råderum til en mere aktiv prioritering af udgifterne.

Som et alternativ til en "grønthøster" kan man anvende en egentlig budgetmodel. Det er en model for, hvordan sognets udgiftsbehov hænger sammen med nogle bagvedliggende faktorer. For eksempel indebærer selve det at have en kirke en række udgifter til bl.a. vedligeholdelse, opvarmning, rengøring osv. En række udgifter er derimod afhængige af befolknings sammensætningen: dåb, konfirmander, begravelser og - med en tidsmæssig forsinkelse - kirkegårdsudgifter til gravstedsvedligeholdelse. Budgetmodellen kobler sognets udgiftsbehov til en række sådanne faktorer.

Fordelen ved en sådan budgetmodel er for det første, at den skaber grundlag for en mere kvalificeret budgetdrøftelse. Og for det andet, at den kan resultere i en mere retfærdig fordeling af ressourcerne inden for provstiet.

Ulempen ved modellen er, at den er mere indviklet og tidskrævende at anvende, og at man måske aldrig kan nå til enighed om, hvad der er de relevante udgiftsdrivende faktorer. I Vejle Provsti er der udviklet en budgetmodel,

⁵ Betænkning 1477, side 125 ff.

der virker som et godt dialogværktøj mellem menighedsråd og provstiudvalg. Vejles model er nærmere beskrevet i boks 4.19.

Det er vigtigt som udgangspunkt at præcisere, hvad et sådant budgetværktøj er og ikke er. Budgetværktøjet er *ikke* en facitliste for budgetlægningen. Budgetværktøjet er derimod et redskab til en bedre dialog mellem deltagerne i budgetprocessen.

Det betyder for det første, at sammenhængen mellem udgiftsbehov og bagvedliggende faktorer ikke er noget én gang givet, men et forhold, der er til diskussion i budgetprocessen. En bred accept af værktøjet har som forudsætning, at modellen ikke opfattes som en ”black box”, men at man kan anerkende de sammenhænge, den bygger på.

For det andet betyder det, at den fordeling af ressourcerne, som budgetværktøjet lægger op til, dels kan være et mål for en tilpasning over en årrække, dels kan modificeres af skøn og tilpasninger til forhold, som ikke kan indtages i modellen.

Boks 4.19. Budgetmodel i Vejle Provsti

Vejle provstiudvalg har gennem nogle år arbejdet med en budgetmodel, hvor menighedsrådene tildeles ligningsmidler efter objektive kriterier. Denne model sikrer en mere retfærdig fordeling af ligningsmidlerne.

Udgangspunktet er det samlede ligningsbeløb, som provstiudvalget har besluttet for det kommende år. Der trækkes herfra den skønnede landskirkeskat, midler til opfyldning af 5 % reserven samt udgifter til budget for provstiudvalgskassen. Der er endvidere indregnet udgifter til menighedsrådenes fælles visioner. Herefter trækkes udgifter fra til godkendte anlægsarbejder, menighedsrådenes samlede indbetalinger lægges til, og finansiering af menighedsrådenes planlagte kirkelige aktiviteter trækkes fra.

Derefter følger finansiering af to incitamentsinitiativer, som provstiudvalget har indført for at fremme den økonomiske bevidsthed i menighedsrådene. Det ene kaldes ”5 % af indbetalinger” og indebærer en økonomisk gulerod i forhold til de menighedsråd, der har indtægter. Initiativet går ud på, at alle indtægter forøges med 5 %. Det andet initiativ går ud på at reducere menighedsrådenes kassebeholdninger, så udgifter, der ikke kan finansieres af den lokale ligning, i stedet finansieres af kassebeholdningen. Den første post trækkes ud af beløbet, og det sidste beløb lægges ind. Det herved fremkomne beløb er lig med det samlede beløb, der er til rådighed for menighedsrådene. Beløbet anvendes til menighedsrådenes driftsudgifter.

Eksempel - ligningsbeløb 2008

Det af provstiudvalget fastsatte ligningsbeløb	93.000.000
- landskirkeskat	17.000.000
- 5 % midler	1.500.000
- budget for provstiudvalgskassen	500.000
- vision 1, ungdompræst	500.000
- andre visioner vedtaget på budgetsamråd	0
- samlede godkendte anlægsarbejder	12.000.000
+ samlede indbetalinger	12.000.000
- kirkelige aktiviteter	4.000.000
- 5 % af indbetalinger	650.000
+ reduktion af kassebeholdninger	770.000

Resterende beløb til fordeling mellem menighedsrådene 69.620.000

Beløbet til hvert enkelt menighedsråd tildeles efter faktorer i nedenstående skema. Disse faktorer værdisættes som en grundudgift, ud fra kriteriet om, at alle kirker skal vedligeholdes og opvarmes, og at alle kirkegårde skal vedligeholdes m.v. Disse udgifter gælder uanset sognets størrelse.

Når dette er uddelt, er der et restbeløb, som fordeles til menighedsrådene efter antal folkekirkemedlemmer. Der er dog fastsat et maksimum beløb pr. sogn til driftsudgifter (f. eks. maks. 1.150,- kr. pr. folkekirkemedlem i sognet).

Den værdi, faktorerne er tildelt, er ikke et udtryk for, at pengene skal bruges til disse formål, og er heller ikke et udtryk for, at der er fuld dækning til disse opgaver. Det tildelte beløb til personale udtrykker ikke, hvor mange personer der er eller skal være ansat ved den enkelte kirke, eller hvor stor lønrammen skal være m.m. Alle beløb er alene en del af et grundbeløb, der tildeles den enkelte kirke.

Hvordan det enkelte menighedsråd efterfølgende ønsker at anvende det tildelte driftsbeløb, vil være op til menighedsrådet selv at vurdere. Anvendelsen af modellen sikrer, at menighedsrådet kan være sikker på, at ikke brugte driftsmidler det ene år kan spares op til opgaver eller ting, man måtte ønske sig efterfølgende. Dvs. det er ikke nødvendigt med panikindkøb ved jul/nyttår, hvor menighedsrådet *kunne* sikre sig at have brugt alle penge, for på den måde at undgå, at der bliver skåret ned i ligningen det følgende år.

Det tildelte beløb til anlægsrammen er præcis de tal, der er indregnet i det godkendte budget 2007. Naturligvis vil dette beløb ikke være konstant fra år til år for det enkelte menighedsråd, idet det som hidtil vil være et beløb,

der bliver tildelt efter en proces, hvor menighedsrådene fremlægger deres ønsker, hvorefter menighedsrådene og provstiuvalget i fællesskab terer ønskerne ud fra de økonomiske muligheder samt prioriterer ne ud fra, hvor presserende disse opgaver er.

Det tildelte beløb til kirkelige aktiviteter er præcis det tal, der fremgår af de enkelte sognes regnskab 2006, og er dermed et udtryk for forskellighed og aktivitet i de enkelte sogne.

Skemaet nedenfor giver et overblik over faktorerne og deres værdi samt antal for et enkelt menighedsråd.

Faktorer	Værdi	Antal	Beløb
Kirke – vedligehold, (drift mv.)	100.000	1	100.000
Varme/el i kirke/sognelokaler	50.000	1	50.000
Kapel (Østre/Nordre) varme/el	25.000	1	25.000
Store sognegårde (drift mv.)	25.000	1	25.000
Varme/el i sognegårde	25.000	1	25.000
Præstegårde/bolig (små anskaffelser m.v.)	25.000	2	50.000
Kirkegårde (drift)	50.000	1	50.000
Mandskabsbygninger (drift)	10.000	1	10.000
Kirkekor (betalte)	50.000	1	50.000
Heltidsorganist	250.000	1	250.000
Konfirmander	500	30	15.000
Gravpladser (samme beløb uanset kiste eller urne grav)	100	300	30.000
Tillæg til særlige kirker ("domkirke tillæg")	100.000	0	
Kirkefunktionærer 2 + 1 for hver 1.000 over 1.000 medlemmer	290.000	5	1.450.000
Præster (edb, kontorholdsudgifter mv.)	25.000	2	50.000
Kirkelige aktiviteter			100.000
<i>Anlægsramme</i>			
Tillæg 5 % af indbetalinger jf. foregående års regnskab		250.000	12.500
Regulering – hvis drift er større end 1.150 pr. folkekirkemedlem			
Resterende samlede ligningsbeløb fordeles procentvis pr. folkekirkemedlem			

Kilde: Vejle provstiuvalg

Modellen er fleksibel på den måde, at den på den ene side tager højde for

fælles udgifter og indtægter i provstiet og på den anden side tager højde for det enkelte menighedsråds udgiftsbehov. Det betyder, at indtægterne kommer alle til gode, og at udgifterne fordeles efter behov. Samtidig er der sat en øvre grænse for, hvor meget udgiften pr. folkekirkemedlem må løbe op i. Svagheden ved modellen er, at den ikke siger noget om, hvordan provstiet fastsætter det samlede kirkeskattebeløb for ligningsområdet.

I Tryggevælde har provstiudvalgets formulering af målsætninger hjulpet provstiet igennem en spareproces. Kort efter valget i 2004 valgte Tryggevælde Provsti at formulere målsætninger for provstiet, der skulle være retningsgivende for udvalgets arbejde. Det gav provstiudvalget et grundlag for den sparerunde, som den følgende budgetproces endte i, jf. boks 4.20.

Boks 4.20. Budgetproces i overensstemmelse med provstiets målsætninger

Da provstiudvalget i Tryggevælde tiltrådte efter nyvalg i 2004, startede udvalget med at formulere målsætninger for det kommende arbejde. Det var hermed formålet at sikre en ansvarlig økonomisk udvikling samtidig med, at menighedsrådenes indbyrdes forskellige behov blev tilgodeset. Målsætningerne var:

- at bevare alle provstiets kirker med regelmæssige gudstjenester og handlinger
- at sikre, at sogne i vækst tilføres tilstrækkelige midler
- at reducere omkostninger hvor det ikke skader forkyndelse, handlinger og menighedsaktiviteter
- at bevare kulturværdier på et tilstrækkeligt niveau.

Beskæring af budgetønsker

Menighedsrådenes budgetønsker til 2007 indebar en stigning i forhold til 2005 på 13 % imod provstiudvalgets forventning om 5 %. Med en acceptabel vækst på 3 % blev det nødvendigt at reducere omkostningerne med ca. 800.000 kr. om året (ud af et budget på 40 mio. kr.). Denne reduktion blev gennemført i overensstemmelse med provstiudvalgets målsætninger, jf. nedenfor.

Løsningseksempler, spar ca. 800.000 kr. pr. år af 40 mio. kr.

• nedlæg det dyreste sogn pr. medlem pr. år	Nej
• sænk omkostninger til ”andre aktiviteter” (2 mio. kr.)	Nej
• sænk omkostninger til gudstjeneste (6 mio. kr.)	?
• sænk omkostninger til kirkegård (17 mio. kr.)	Ja
• sænk administrative omkostninger til menighedsråd, kasserer/revision (9 mio. kr.)	Ja

Provstiudvalgets endelige forslag indebar en indsats på tre niveauer:

- hurtigt realiserbart: at reducere de administrative omkostninger og serviceniveauet, herunder vikardækning
- mellemlangt sigt: oprette et pastoratsmenighedsråd med en kirkevæрге og ét forretningsudvalg pr. kirke
- langt sigt: ændring af kirkegårdsdrift.

Udgiftsanalyse

Provstiets udgiftsanalyse havde forinden vist store forskelle på menighedsrådenes driftsomkostninger. Gennemsnittet af de 12 dyreste sogne var 2.228 kr. pr. medlem, og gennemsnittet af de 8 billigste sogne var 713 kr. pr. medlem. Det fremlagte spareforslag indebar, at alle sogne blev bevaret, herunder også de dyreste. Endvidere betød forslaget, at udgifterne til ”andre aktiviteter” og ”gudstjeneste” blev bevaret på det nuværende niveau.

Løbende dialog

Provstiudvalget har derudover en målsætning om at deltage i menighedsrådenes budgetmøder samt at kunne yde økonomifaglig rådgivning i situationer, hvor menighedsrådene ønsker sparring.

Kilde: Medl. af provstiudvalget Ebbe Jørgensen, Tryggevelde Provsti

Det er en svær opgave at være nødsaget til at beskære menighedsrådenes budgetønsker, og provstiudvalget kommer nemt til at fremstå som ”budgetbisse”. Eksemplet fra Tryggevelde illustrerer imidlertid, hvordan formuleringen af målsætninger kan være med til at få den proces til at forløbe bedre. Målsætningerne betyder, at der er et handlingsgrundlag for provstiudvalgets budgetbesparelse, som er kommunikerbart og gennemskueligt.

Fra og med budget 2009 skal provstiudvalget fastsætte målsætninger for provstiets udgifter og ligning set i et flerårigt perspektiv. Hertil hører fastsættelse af en samlet udgiftsramme for drift og anlæg i budgetåret. Målsætningerne kommer til at fungere som en ramme for, hvor meget der kan udskrives i kirkeskat.

4.5. Ændring af den lokale organisering

Inddelingen i sogne er ikke fastlagt i den kirkelige lovgivning, men forudsættes i lovgivningen som en kendsgerning. Den kirkelige inddeling i sogne findes omtalt i de ældste kirkelove og i Jyske Lov. Sogneinddelingen blev opretholdt efter reformationen, men ændringer i den kirkelige inddeling kendes allerede fra gammel tid. Kirkeordinansen af 1537 gav f.eks. anvisning på, hvorledes flere sogne kunne sammenlægges til ét, hvis indbyggertal eller økonomi gjorde det påkrævet:

Framdelis findes wel her de Sogne wdi Riget, huor huercken er saa meget folck, eller saa rundelig forsørgede, at huer kand holde syn Sognepræst. Der aff kommer det da, at een sognepræst nødis til at tiene mange sogner, bode med syn store wmag oc deris føyge forbedring. Di skal ingen sognepræst haffue flere Kircker, end hand til gaffns kand med predicken oc Sacramenters tildelelse wel bestaa, Oc med syn degen lære Børnelerdommen, det er Catechismus, oc besøge dennom i syn tiid, til at lære dennom effter Ordinantzten, som Superattendenten hannem fore scriffuer med prouisten i samme herrit. Saa maa der da aff flere sogner bliffue een Sogen, huor som Superattendenten, Prouisten oc wor Leensmand saa siunes, Oc schriffue oss det saa til, at wy det stadfeste.⁶

Den historisk betingede sognestruktur kan undertiden virke som en hindring for en god tilrettelæggelse af den kirkelige betjening, især i de områder, som har gennemlevet befolkningsmæssig tilgang eller afgang.

I et fem-sogns pastorat havde der igennem længere tid været tale om at etablere et fælles menighedsråd eller afholde fælles menighedsrådsmøder. Da præsten gik på pension, begyndte menighedsrådene at undersøge mulighederne for at ”fusionere” og skabe et fælles menighedsråd, jf. boks 4.21.

Boks 4.21. Fem-sogns pastorat går sammen om bedre organisering

Tyvelse-Sandby-Vrangstrup-Aversi-Tybjerg er et fem-sogns pastorat i den tidligere Suså Kommune. De fem sogne, som har fem kirker og en præst, har 1987 beboere, hvoraf 1707 er medlemmer af folkekirken (pr. 1. januar 2007).

De fem menighedsråd har igangsat en proces, som på sigt skal styrke samarbejdet frem mod et større fællesskab. Formålet med samarbejdet er bl.a. ansættelse af en ny præst samt en bedre udnyttelse af ressourcerne. I den forbindelse arbejdes der på at reducere de fem menighedsråd til to eller på sigt et menighedsråd. Færre menighedsråd vil resultere i bedre kommunikation, færre møder, mindre administration samt frigørelse af ressourcer, som ønskes brugt til gavn for fælles formål.

Opstart

Det startede med fællesmøder i forår/sommer 2005, som mundede ud i et seminar den 23.-24. september 2005 i Stensved. Her deltog alle fem menighedsråd samt en konsulent fra Kirkefondet. På seminariet blev der reflekteret over den fremtidige platform for samarbejde og udarbejdet en fælles overordnet hensigtserklæring om samarbejde. På efterfølgende fæl-

⁶ Kirkeordinansen 1537/39, tekstudgave med indledning og noter ved Martin Schwarz Lausten, Akademisk Forlag 1989, s. 192.

lesmenighedsrådsmøder i slutningen af 2005 og begyndelsen af 2006 blev forskellige organisationsplaner drøftet. Disse drøftelser resulterede i, at der på fællesmenighedsrådsmøder blev nedsat følgende:

1. Aktivitetsudvalg, bestående af repræsentanter fra alle fem menighedsråd, som står for fordeling af aktiviteter/koncerter m.m. i de fem kirker og sogne. Aktivitetsudvalget har ansvar for at aktivitetsbudgettet overholdes. De enkelte menighedsråd sørger for at stille mandskab til rådighed, når aktiviteterne afvikles i deres sogne eller kirker.
2. Idet der deltager op til 32 personer på fællesmøder, er det ikke hensigtsmæssigt med en dybdegående sagsbehandling i dette forum. Præstegårdsudvalget, som består af de fem formænd og de fem næstformænd samt præst, er i den forbindelse valgt af Fællesmenighedsrådet til også at være en slags forretningsudvalg, som udarbejder dagsorden og forbereder de enkelte punkter til fremlæggelse på Fællesmenighedsrådsmødet.
3. Fællesmenighedsrådet eller Præstegårdsudvalget/forretningsudvalget kan nedsætte underudvalg, der undersøger og behandler konkrete sager, før disse sager efter sagsbehandling via Præstegårdsudvalget/forretningsudvalget bringes til afstemning i Fællesmenighedsrådet. Sidstnævnte udvalg nedsættes hovedsageligt, når det er sager af betydning for alle fem sogne.

De fem menighedsråd har hver for sig ansvar for vedligeholdelse, drift og forbedringer på egne kirker. Der holdes ca. fire gange om året personalemøder for alle fem sognes medarbejdere. På et par af møderne deltager kontaktpersoner.

Organist og kirkesangere er ansat til at arbejde i alle fem sogne. Gravere og gravermedhjælpere er p.t. ansat i de enkelte sogne. Betænkning 1477 har været med til at give inspiration til et endnu tættere samarbejde i femsognspastoratet. Her tænkes især på punkterne vedrørende præsten som personaleleder, øgede samarbejdsmuligheder, færre menighedsrådsmedlemmer, fælles kasserer, ansættelse med provstiet som ansættelsesområde, overførsel af budgetkompetence til budgetsamråd samt muligheden for at igangsætte udviklingsaktiviteter.

Mangeltænkning erstattes af ressource-tænkning

I arbejdet med visioner for det fremtidige samarbejde blev menighedsrådene enige om at fastlægge definitioner og samarbejdsprocesser som grundlag for nye mål for en ny organisation. Rådene formulerede fem overordnede indsatsområder med konkrete målsætninger under hvert enkelt mål. Målsætningsarbejdet blev gennemført ud fra strategien om at erstatte mangeltænkning med ressource-tænkning som redskab til organisationsudvikling. Indsatsområderne er at udvikle en ny organisation, udvikling af kom-

munikation, udvikling af gudstjenesteliv, at igangsætte en indsats for børn og unge og at fokusere på menighedens liv.

Baggrunden for de nye mål er bl.a. en ændret sammensætning af sognene med en større andel af tilflyttere end tidligere. Tilflytterne er veluddannede børnefamilier med en travl hverdag, der er vant til at pendle hver dag mellem job og arbejde. Inden samarbejdet startede, var selvbilledet i menighedsrådene ”den lille landsby” med nærhed som væsentligste faktor. Det fælles værdigrundlag kom imidlertid til at afspejle den ændrede sammensætning:

- Menneskeligt samvær – også udenfor kirkens rum
- Kirken deltager i det lokale liv, er kirke i hverdagen, hvor vi viser omsorg for hinanden
- Ingen kirke uden folk
- Personlig tro - kirken er også et trosfællesskab hvor det handler om at gøre kirken vedkommende
- Bred folkekirke med plads til alle
- Forsøg på at få kirke og livshistorie til at hænge sammen, kirken som bindeled i menneskers historie
- Mission: Tag din nabo med!
- Kirkens synlighed – ansigt udadtil – de ansatte som ambassadører

Erkendelsen af den nye befolkningssammensætning i sognene betød - udover den nye organisation med fælles værdigrundlag og indsatsområder - at kirkernes aktiviteter i højere grad tilrettelægges, så der tages højde for disse familiers hverdag f.eks. med aftenarrangementer og søndag eftermiddag snarere end søndag formiddag.

Samarbejdet har endvidere sat gang i spørgsmålet om anvendelse af de fem kirker, dels i form af fælles profilering udadtil, de såkaldte Suså-kirker, dels muligheden for at neddrole en eller to af pastoratets kirker.

Kilde: Robert Hinnerskov, tidl. menighedsrådsformand i Tyvelse sogn samt sognepræst Vagn Birk Jensen

”Sognefusionen” er et eksempel på, at den lokale organisering er under forandring. Det indebærer ændrede forventninger til menighedsrådsarbejdet, forventning om, at arbejdet håndteres professionelt og f.eks. kan håndtere tilflyttere, der ikke igennem flere generationer er blevet indsocialiseret i det lokale kirkeliv.

I Ørum-Viskum-Vejrum pastorat er der ligeledes enighed om nødvendigheden af at samarbejde for at kunne tilvejebringe en god kirkelig betjening. På baggrund af et oplæg med fire modeller har menighedsrådene besluttet den

mest vidtgående. Det betyder, at menighedsrådene lægges sammen til ét, samt at kirkekasser og medarbejderstab samles herunder, jf. boks 4.22.

Boks 4.22. Sammenlægning af menighedsråd og medarbejderstab i Ørum-Viskum-Vejrum Pastorat

Ørum-Viskum-Vejrum Pastorat i Viborg Østre Provsti har i alt ca. 2700 indbyggere. I marts 2006 nedsatte de tre råd et fælles udvalg til at se på mulighederne for øget samarbejde mellem sognene. I oktober 2006 på et fællesmøde for menighedsrådene og medarbejderne fremlagde udvalget fire mulige modeller, hvor den mindst vidtgående blot indebar et begrænset samarbejde omkring kirkegårdspersonalet, og den mest vidtgående indebar sammenlægning af både menighedsråd, kirkekasser og medarbejderstab.

På mødet drøftedes fordele og ulemper ved de fire modeller, hvorefter de tre menighedsråd hver for sig drøftede modellerne, og udvalgsarbejdet fortsattes med henblik på anbefaling af en til to modeller til møder i de tre menighedsråd i januar 2007. På et nyt fællesmøde i marts 2007 besluttedes det i enighed at arbejde frem mod den mest vidtgående model, altså en egentlig sammenlægning af såvel menighedsråd som kirkekasser og medarbejderstab fra det kommende menighedsrådsvalg.

”PRESSEMEDDELELSE 8. JUNI 2007

Menighedsråd får fremtid sammen.

Torsdag aften afholdtes det sidste af tre menighedsmøder i Ørum-Viskum-Vejrum sogne som afslutningen på første etape af arbejdet frem mod sammenlægning af de tre menighedsråd.

En sammenlægning får bl.a. som konsekvens, at personalet får en fælles kontaktperson, arbejdsforholdene bliver ensartede og man får mulighed for teamarbejde og mere fleksible vikarordninger. Desuden kommer man generelt meget dobbeltarbejde til livs, ligesom der bliver bedre overblik over både ressourcerne og de mange udvalg med frivillige, som får tingene til at ske. Fordelingen af valgte menighedsrådsmedlemmer bliver i fremtiden 6-3-3 fra hhv. Ørum, Vislum og Vejrum.

Menighederne besluttede med stort flertal ved alle tre møder at godkende planen for fremtiden, som et arbejdsudvalg har præsenteret ved møderne, og som menighedsrådene tidligere har sagt god for.

Efter denne utvetydige godkendelse sættes den praktiske del af sammenlægningsarbejdet nu i gang, så man kan blive klar med den nye struktur og de dertil hørende ændringer ved menighedsrådsvalget i november 2008, hvor den nye fremtid begynder.”

At en sådan enighed har kunnet opnås, skyldes ikke mindst, at man har

givet sig god tid til en grundig proces, med drøftelser af alle fordele og ulemper ved de forskellige muligheder, at man selv har kunnet styre processen, og at medarbejderne har været inddraget helt fra starten. Forløbet er dokumenteret i powerpoints o.l. materiale, som andre sogne kan låne til inspiration, hvis det ønskes.

Kilde: Menighedsrådsformand Flemming Vium Nielsen, Ørum Sogn

Som det fremhæves i eksemplet, har processen været åben og inkluderende, hvilket vurderes som en væsentlig årsag til, at overvejelserne om ”fusionen” er nået så langt. Ved at inddrage medarbejderne aktivt i processen fra start kan der tages hånd om tvivl og usikkerhed om egen jobsituation m.v., og medarbejderne kan få svar på deres spørgsmål. Det er vigtigt for en sammenlægningsproces, at der ikke fra begyndelsen er modstand fra medarbejdernes side, men at de også kan se de nye muligheder ved det.

I den tidligere Hinnerup kommune har menighedsrådene indledt et tættere samarbejde. Menighedsrådene fra alle sognene er nu gået sammen om at få bygget en kirke i Hinnerup by, jf. boks 4.23.

Boks 4.23. Samarbejde i Hinnerup kommune

Den tidligere Hinnerup kommune består af fem sogne: Foldby, Søften, Grundfør, Haldum og Vitten. Hvert af sognene Grundfør, Haldum og Vitten har en middelalderkirke. I kommunens største by Hinnerup ligger der til gengæld ingen kirke, hvilket har vakt undren blandt den stadig voksende skare af nye tilflyttere. Endvidere har der i forbindelse med konfirmandhold og mini-konfirmander i Hinnerup været konstateret et behov for bedre sognegårdsfaciliteter.

Da Hinnerup kommune begyndte at planlægge nedrivning af den nuværende sognegård og kirkekontor, satte det gang i diskussionen om områdets kirkelige faciliteter. På baggrund af en sogneanalyse blev der kortlagt fire prioriterede arbejdsområder og efterfølgende drøftet målsætninger for området:

1. styrkelse af gudstjenestelivet
2. arbejdet for børn
3. undervisning
4. ældrearbejde

Den foreløbige debat har indtil videre resulteret i en organisationsmodel med et fællesmenighedsråd, opkvalificeret udvalgsarbejde, fælles se, fælles kontaktperson samt ansættelse af en koordinator. Det har betydet færre dobbeltmøder for de ansatte, bedre koordination og forenkling af

informationsvejen. Det har samtidig skabt økonomisk overskud til afholdelse af høstmarked, spagettigudstjeneste, pilgrimsvandring, babysalme-sang samt et nyt kirkeblad.

I 2004 blev Grundfør, Haldum og Vitten sogne lagt sammen, og der er nu fælles personale ansat og oprettet et fælles kirkekontor.

Udover de fokuserede arbejdsområder og den nye organisationsmodel har menighedsrådene præsenteret et oplæg til opførelse af et kirkecenter i Hinnerup. Med biskoppens og provstiudvalgets tilslutning er planerne nået til kommunalbestyrelsen. Planerne om opførelse af kirken er nært forestående.

Kilde: Sabine Kleinbeck, Kirkefondet

4.6. Samarbejde om det kirkelige liv

Mange menighedsråd indgår i formelt eller uformelt samarbejde med andre menighedsråd om løsningen af kirkelige opgaver. Antallet af samarbejdsprojekter har været støt voksende i de senere år. Baggrunden herfor er for det første en voksende erkendelse i menighedsrådene af, at de ”gode vilkår for menighedens liv og vækst”, som menighedsrådsløftet taler om, ikke altid kan bydes inden for rammerne af sognegrænserne. Disse er i stadig mindre grad lig med de rammer, som befolkningens dagligliv, arbejdsliv og fritidsliv udspiller sig inden for. Det hører derfor med til menighedsrådenes ressourcebevidsthed at overveje, hvilke kirkelige opgaver der bedst løses inden for sognets rammer, og hvilke der bedst - eller udelukkende - kan løses i samarbejde med andre sogne.

De tidligere noget bureaukratiske regler om godkendelse af samarbejde er nu forenklet, så menighedsråd i dag kan samarbejde om alle opgaver, som de selv har adgang til at løse. Der skal blot ske en offentliggørelse af vedtægterne for samarbejdet på Kirkeministeriets hjemmeside.

Det er nu også muligt at afsætte midler af provstiudvalgskassen til samarbejdsprojekter på provstiplan efter vedtagelse med 2/3 flertal i budgetsamrådet.

Menighedsrådenes muligheder for at samarbejde om løsning af kirkelige opgaver må dermed siges at være udvidet i en grad, så det ikke længere er regelsættet, men alene den lokale idérigdom og vilje til samarbejde, der sætter grænserne.

Der er ud fra erfaringerne rundt omkring ingen tvivl om, at der på en række områder både kan opnås en højere kvalitet og løses flere opgaver med et mindre ressourceforbrug ved at samarbejde på tværs af sognegrænser.

Samarbejde kan have forskellige niveauer. Der kan være tale om

1. Simpel *koordinering* af aktiviteter, så man ikke bruger ressourcer på uhensigtsmæssig overlappning og fordobling, eller så man tænker de samlede aktiviteter i et lokalområde ind i en fælles overordnet ramme.

Derigennem kan bl.a. opnås

- at man undgår lokalt at konkurrere med hinanden
- at man samlet får en bredere vifte af aktiviteter
- at man når bredere ud i lokalsamfundet
- at man får en væsentlig bedre samlet ressourceanvendelse

Boks 4.24. Eksempler på koordinering af aktiviteter

I Bispebjerg-Brønshøj Provsti har sognene i en årrække samarbejdet om en fælles arrangementsrække om et bestemt tema med et arrangement efter eget valg i hver kirke og med fælles folder og annoncering.

I Odsherred har man erfaring med fælles gudstjenestefolder, i Odenseområdet med fælles annoncering af påskegudstjenester for 12 sogne.

Citykirkesamarbejdet i København koordinerer blandt andet natåben-kirkeinitiativerne i Domkirken, Helligåndskirken og Trinitatis Kirke.

I Brahetrolleborg, Krarup og Øster Hæsinge sogne i Fyens Stift har man erfaringer med fælles musikudvalg, som planlægger koncerter og andre musikaktiviteter mellem de tre kirker, alt efter, hvad de hver især egner sig til. Lignende fælles koncertplanlægning finder sted i adskillige andre områder.

Arrangementskoordinering og fælles arrangementsfoldere findes i en række områder landet over.

2. Egentlig *udvikling i fællesskab* af initiativer og aktiviteter, så disse planlægges, kommunikeres og gennemføres sammen, og så der er en fælles identitet omkring dem.

Derigennem kan bl.a. opnås

- at man kan varetage opgaver, som ingen af sognene vil være i stand til at løfte alene
- at man udvikler fælles identitet for et lokalområdes kirkeliv, der mere svarer til den folkelige sammenhæng
- at man gensidigt inspirerer og udvikler hinanden
- at man også her løser opgaver med den optimale samlede ressourceanvendelse

Boks 4.25. Eksempler på fællesskab om initiativer

I Lemvig Provsti er sognene efter en fælles målsætningsproces i provstiet gået sammen om at gøre børn og unge til fælles satsningsområde, bl.a. gennem ansættelse af en ungdomspræst på provstiplan.

Sognene i Randers by samarbejder om afholdelse af en kristendomsuge, som ud over kirkerne også omfatter byens andre kulturinstitutioner (biblioteket, kunstmuseet og Randers egnsteater) og endvidere byens folkeskoler og gymnasiale institutioner.

Marslev, Birkende og Rønninge sogne i Fyens Stift er gået sammen om fælles indledende konfirmationsforberedelse

I adskillige byer landet over er der etableret fælles kirkehøjskole for alle eller en række sogne.

Kirke-skolesamarbejde er ligeledes mange steder organiseret på provstiplan eller i samarbejde mellem en række sogne.

Der er mange eksempler fra de senere år på samarbejde om særlige gudstjenester: friluftsgudstjenester på andenhelligdage, BUSK-gudstjeneste (børn-unge-sogn-kirke) med efterfølgende børnefest, lokale kirkevandringer/pilgrimsvandring o.l.

Fælles kirkeblad er et velkendt fænomen. I de senere år er der også kommet eksempler på fælles hjemmesideløsninger.

3. Arbejde i *sogneteams*, hvor de enkelte sogne fordeler opgaver imellem sig, så nogle af det enkelte sogns aktiviteter udføres på alles vegne og for alle, så de på én og samme tid bidrager til fællesskabet og styrker det enkelte sogns særlige profil.

Derigennem kan bl.a. opnås

- bedre arbejdsmiljø gennem samarbejde/kollegafællesskab på tværs af sognegrænser, både for ansatte og frivillige
- at alle sogne ikke skal løse alle opgaver
- at mindre sognes profil kan styrkes i helheden gennem løsning af bestemte opgaver for alle
- større samlet udbud i lokalområdet
- bedre ressourceanvendelse

Boks 4.26. Eksempler på arbejde i "sogneteams"

Hjallese Provsti på Fyn er blevet opdelt i fire distrikter med seks-syv sogne i hver. Dette sikrer, at der ikke er for langt mellem de enkelte sogne, samt at møderne er til at overskue. I hvert distrikt er der udpeget et menighedsrådsmedlem, en medarbejderrepræsentant og en præst som tovholdere, der skal sikre, at projektet holdes i gang.

Et konkret resultat er f.eks. babysalmesang for fire sogne i fællesskab, som konkret afholdes i to af kirkerne med fælles finansiering, kommunikation og organisering, der indebærer fælles identitet for alle fire kirker om projektet.

I Kolding har provstiet spillet rollen som katalysator for nye initiativer, der inddrager flere sogne. I august 2005 blev der nedsat en styregruppe til at fremme sognesamarbejder i provstiet. Som følge af arbejdet er der blevet nedsat fire fokusgrupper, der i dag på provstiniveau arbejder med følgende problemstillinger: tværkulturelt samarbejde (mellem folkekirken og andre trossamfund), kirkens undervisning, fælles gudstjenester og kirken som arbejdsgiver. Samarbejdet har afstedkommet en frugtbar og fremadrettet "samarbejdskultur" på tværs af sognene.

I Kalundborg Provsti har præsterne etableret et team-samarbejde, der muliggør, at de på skift får en kortere periode med sammenhængende tid til at dygtiggøre sig til en opgave, der kommer hele området til gode. De øvrige præster vikarierer, så ordningen er udgiftsneutral.

I alle de nævnte former for samarbejde indgår den bedre ressourceanvendelse som et element. Dermed være ikke sagt, at samarbejde nødvendigvis er en vej til besparelser, for det kan også medføre, at man tager nye, udgiftskrævende opgaver op i området. Men samarbejde mellem sogne kan under alle omstændigheder give mere kirke for de penge, man har til rådighed.

De erfaringer, der allerede er indhøstet, viser, at der er mange forskellige muligheder for at skabe et velfungerende samarbejde. *Pastoraterne* er ofte de helt naturlige primære rammer om samarbejde, fordi man her i forvejen har et fællesskab om præstens arbejde. En anden naturlig ramme kan være *de "gamle" kommuner*, hvor der efterhånden ofte har udviklet sig et folkeligt fællesskab f.eks. om skole, indkøb, fritidsliv og institutioner. En tredje ramme kan være *sogne med samme præg* i et område (landsogne, forstadsogne, børnefamilie-sogne...). Og endelig kan der i høj grad være fornuft i samarbejde *på tværs* af by, forstad og land, f.eks., hvor det kan bidrage til, at skævt fordelte ressourcer i et område kan udlignes ved samarbejde på tværs om løsning af opgaver.

5. Medlemmernes folkekirke

Det er afgørende, at folkekirken bruger så få ressourcer som muligt på administration og andre udenværker, og at så mange af kirkens ressourcer som muligt bruges på formål, der har direkte betydning for kirkens medlemmer og kirkens udvikling. Gudstjenesten og de kirkelige handlinger – dåb, konfirmation, vielse og begravelse – står helt centralt blandt folkekirkens opgaver, men kirkelig undervisning af børn, unge og voksne har fået stigende betydning i de senere år.

Den faldende dåbsprocent og et svækket kendskab – også blandt folkekirkens medlemmer – til hvad kristendom er, stiller kirken over for nye udfordringer med hensyn til, hvordan den skal løfte sin opgave. Kendskabet til kristendom og kirke gennem undervisning og deltagelse i gudstjeneste og kirkelige handlinger har også afgørende betydning for medlemmernes ønske om fortsat at tilhøre folkekirken.

Dette kapitel handler om, hvordan folkekirken kan anvende ressourcerne, hvor de gør mest gavn i forhold til kirkens opgave, således at folkekirken kan blive bedre til at møde disse udfordringer og løfte sin opgave under nye vilkår.

For det første er det nødvendigt at se på omkostningerne ved den eksisterende sognestruktur med et meget stort antal meget små sogne og et lille antal meget store sogne. For denne struktur udgør som organisatorisk ramme de overordnede vilkår for det kirkelige liv i folkekirken.

For det andet er det en forudsætning for en bedre anvendelse af ressourcerne, at der er klarhed om målsætningerne. Kirkens overordnede opgave står ikke til diskussion. Men der er grund til at overveje, hvilke konkrete målsætninger der i det enkelte sogn, provsti og stift bedst kan støtte op om denne opgave.

For det tredje må man på denne baggrund konkret overveje anvendelsen af de ressourcer, der er til rådighed. Det gælder fordelingen af præstestillingerne på de enkelte pastorater. Det gælder også anvendelsen af kirkebygningerne. Og man kan stille spørgsmålet, om større forskelle mellem, hvad der sker i de enkelte sogne, nogle steder ville være ønskeligt. Endelig handler det om muligheden for at samarbejde med lokale foreninger og de frie, folkekirkelige organisationer. Anvendelsen af kirkefunktionærernes ressourcer er behandlet særskilt i kapitel 6.

For det fjerde må man se nærmere på medlemmernes brug af kirken. Kirken er ikke til for blot at give medlemmerne det, de ønsker – men det står ikke i modsætning til, at man kan yde medlemmerne en god service. Kirken må søge at give de bedste rammer for medlemmernes gudstjeneste. Alle de

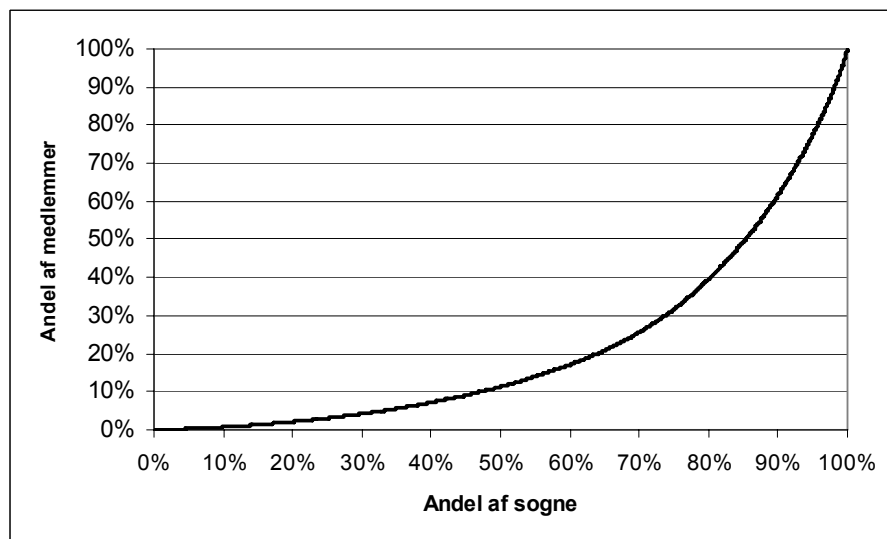
ovenstående punkter kan være med til at bidrage hertil. Men der er også grund til at overveje menighedens deltagelse i gudstjenesten og vilkårene for den kirkelige betjening af medlemmerne.

5.1. Sognestrukturen

5.1.1. Sognestruktur og udgifter

Folkekirken rummer ca. 2.100 sogne og ca. 100 kirke-distrikter. Hvert sogn består i gennemsnit af ca. 2.000 medlemmer. Folkekirkenes sognestruktur er imidlertid meget uensartet. Der er over 150 sogne med under 200 medlemmer, mens det største sogn (Glostrup) har over 16.000 medlemmer. I figur 5.1 nedenfor er sognene anført i rækkefølge fra det mindste til det største. Figuren viser, hvor mange medlemmer der er i de 10 % sogne (svarende til ca. 210 sogne), der har færrest medlemmer pr. sogn, dernæst de 20 % (eller ca. 420) mindste sogne, osv. De ca. 100 kirke-distrikter indgår i det følgende under det sogn, som de er udskilt fra, idet medlemmerne ikke opgøres særskilt for kirke-distriktet, men henregnes til det pågældende sogn.

Figur 5.1. Sognestrukturen i 2007

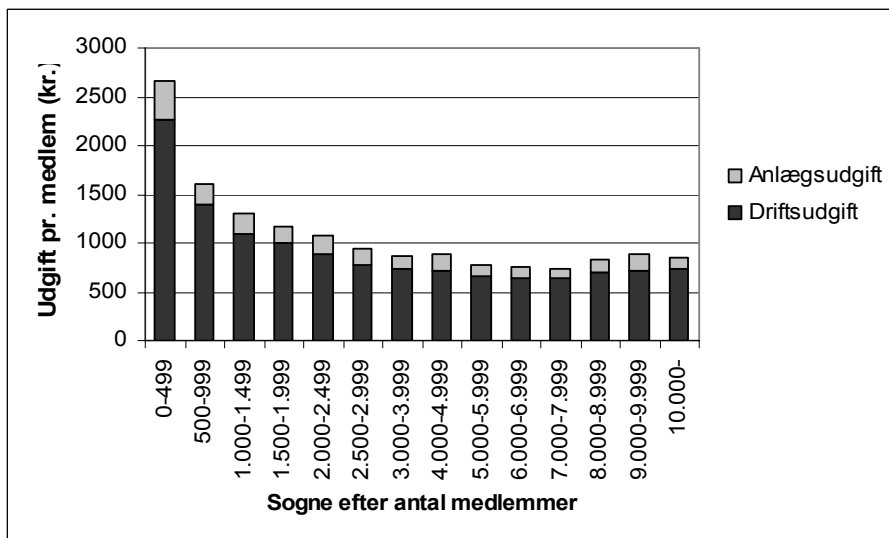

Den halvdel af sognene, der udgøres af de helt små sogne med op til 1.000 medlemmer, tegner sig kun for 0,5 mio. (12 %) af folkekirken medlemmer, mens den anden halvdel med de større sogne tegner sig for de resterende 4,0

mio. (88 %) af medlemmerne. De 15 % største af sognene rummer halvdelen af medlemmerne.

Dette forhold kan give anledning til at stille spørgsmålet, om den skæve sognestruktur – som i høj grad er udtryk for, hvor folk boede for 200 år siden – i sig selv udgør et væsentligt økonomisk problem for folkekirken. Er de mange små sogne med andre ord en klods om benet på folkekirken, i og med at sognene ikke er dér, hvor medlemmerne er? Som et første svar på dette spørgsmål er i figur 5.2 beregnet den gennemsnitlige udgift pr. medlem for forskellige sognestørrelser opdelt på drifts- og anlægsudgifter.

Figur 5.2. Sognestørrelse og udgift pr. medlem opdelt på drift og anlæg, 2005

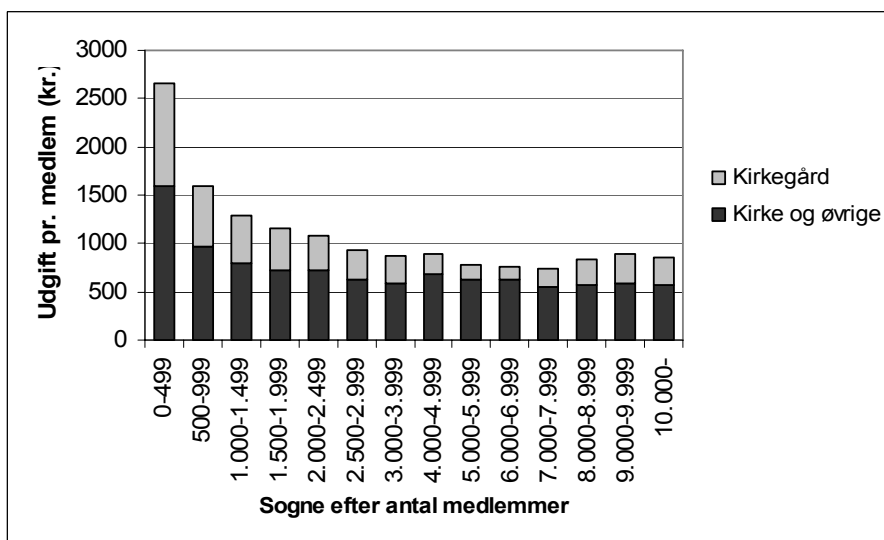
Figuren viser, at det er sogne med mellem 5.000 og 8.000 medlemmer, der har de laveste udgifter pr. medlem, nemlig ca. 750 kr. De allermindste sogne med op til 500 medlemmer har tre til fire gange så høje udgifter pr. medlem, nemlig 2.650 kr., mens sognene på mellem 500 og 1.000 medlemmer med 1.600 kr. har over dobbelt så høje udgifter pr. medlem.

De højere udgifter pr. medlem gør sig i lige høj grad gældende for drifts- og anlægsudgifterne. Det er altså ikke kun på grund af udgifter til vedligeholdelse af kirkebygningen, at de små sogne er dyre, men lige så meget på grund af udgifter til lønninger (ikke mindst på kirkegården) og til øvrig drift. For både små og store sogne fordeler udgifterne sig med ca. 85 % driftsudgifter og 15 % anlægsudgifter.

To forhold er endvidere værd at bemærke. For det første er der fra og med 2.500 medlemmer kun begrænsede økonomiske fordele ved endnu større sognestørrelser. Fra og med denne sognestørrelse falder udgifterne pr. medlem kun en smule ved endnu større sognestørrelser. Og for det andet stiger udgiften pr. medlem igen, når man kommer over 8.000 medlemmer.

En del af forklaringen på disse forhold kan findes i udgifterne til kirkegården, jf. figur 5.3, hvor de gennemsnitlige udgifter pr. medlem er opdelt i udgifter til henholdsvis kirkegården og udgifter til kirke og øvrige formål.

Figur 5.3. Sognestørrelse og udgifter pr. medlem opdelt på henholdsvis kirkegård og kirke og øvrige formål, 2005

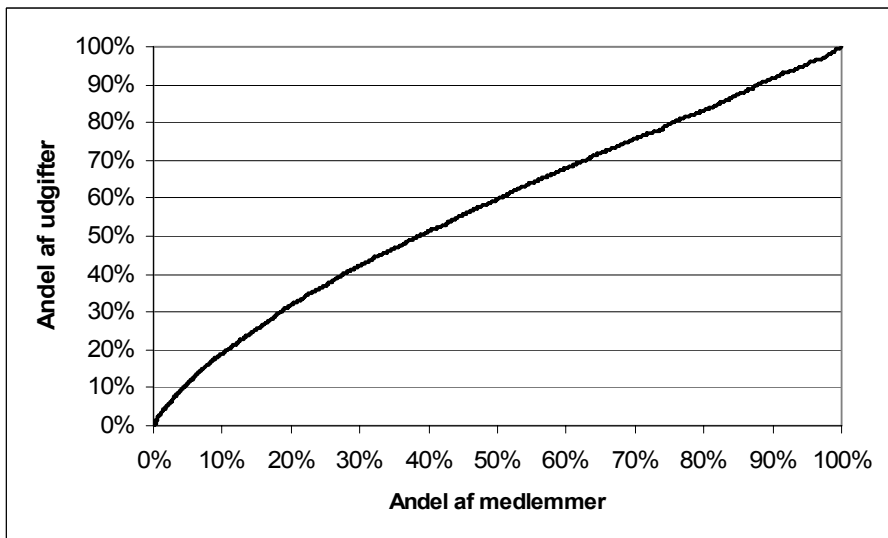
Som det fremgår af figuren er de gennemsnitlige kirkegårdsudgifter særligt lave for sogne med mellem 4.000 og 7.000 medlemmer. Det skyldes, at en væsentlig del af disse sogne ikke har egen kirkegårdsdrift, idet de ligger i kommuner med kommunale kirkegårde. Blandt såvel de mindre som de allerstørste sogne er der en større andel, der har egen kirkegård. Sognene mellem 4.000 og 7.000 medlemmer ”kompenserer” dog til en vis grad for de lavere kirkegårdsudgifter ved at have højere udgifter til kirke og øvrige formål.

Man kan stille spørgsmålet, hvorfor udgiften pr. medlem til kirke og øvrige formål ophører med at falde fra og med en sognestørrelse på 2.500 medlemmer. Der er for eksempel – som det fremgår af afsnit 5.3 – kun det halve antal gudstjenester pr. medlem i sogne med 10.000 medlemmer i forhold til sogne med 2.500 medlemmer. Der kan dog være både positive og negative

forklaringer på, at udgiften ophører med at falde. En positiv forklaring er, at de største sogne tager nogle opgaver op, som de mindre ikke magter. En negativ forklaring er, at i de største sogne er menighedsrådets styring svagere, dels fordi rådet har så mange medlemmer, at bevidstheden om en fælles målsætning bliver svagere, dels fordi antallet af medarbejdere er så stort, at rådet ikke kan have overblik over, hvad hver enkelt laver. En tredje forklaring kunne være, at det lønnede arbejde i højere grad fortrænger det frivillige i de største sogne. For sognene over 10.000 medlemmer har det endvidere betydning, at mange har mere end én kirke. De mindre sogne har helt overvejende kun én kirke; sognene mellem 5.000 og 10.000 medlemmer har i gennemsnit 1,2 kirker, mens sognene over 10.000 i gennemsnit har 1,7 kirker.

Man kan også belyse spørgsmålet om sognestrukturens økonomiske konsekvenser ved at se på medlemmer i stedet for sogne. Figur 5.4 viser, hvor stor en del af de samlede lokale udgifter forskellige andele af medlemmerne tegner sig for, men stadig i samme rækkefølge, sådan at medlemmerne i det mindste sogn står først, og medlemmerne i det største står sidst.

Figur 5.4. Udgiftsfordeling på medlemmer efter sognestørrelse, 2005

Figuren viser, at de 10 % af medlemmerne, der hører til i de mindste sogne, bruger 20 % af de lokale udgifter i folkekirken. De næste 17 % af medlemmerne bruger yderligere 20 % af udgifterne. Og herefter – fra en sognestørrelse på ca. 2.500 medlemmer – viser figuren en nogenlunde ret linje, dvs. med nogenlunde samme udgifter pr. medlem.

Så ganske vist har de 1.440 sogne, der har under 2.500 medlemmer, højere udgifter pr. medlem – og for de mindste sognes vedkommende *betydeligt* højere udgifter – men da det kun er en begrænset del af folkekirkens medlemmer, der bor i disse sogne, er virkningen ikke helt så dramatisk for folkekirkens samlede økonomi.

Merudgifterne i de små sogne betyder, at de samlede lokale udgifter i folkekirken er 15-20 % højere, end de ellers ville have været. Det er prisen for den skæve sognestruktur. Da der efter kommunalreformen er en betydelig udligning inden for de nye kommuner, finansieres størstedelen af disse merudgifter af de store bysogne i de kommuner, der rummer mange af de små sogne.

Det skal afslutningsvis understreges, at analyserne i dette afsnit alene har behandlet udgifterne og ikke, hvad der kommer ud af at afholde disse udgifter i henholdsvis små og store sogne. Dette vil – i det omfang talmaterialet tillader det – blive belyst nærmere i følgende afsnit.

5.1.2. En fremtidig sognestruktur

Det er *ikke* en forudsætning for at få mere kirke for pengene, at de nuværende 2.200 sogne og kirkedistrikter bliver drastisk reduceret i antal. Så længe sognets beboere søger til gudstjeneste i sognekirken, er der næppe grundlag for at nedlægge et sogn.

Men der er derimod ikke gode grunde til, at hvert enkelt lille sogn skal administreres selvstændigt og have sin egen kirkekasse. For det har den konsekvens, at en betragtelig del af udgifterne bliver brugt på administration, og at der ikke kan skabes økonomisk råderum til prioriterede opgaver. Det betyder også, at man må overveje, om der skal være et menighedsråd i hvert eneste sogn, sådan som det er hovedreglen i dag.

Menighedsrådsloven lægger op til, at der kan etableres fælles menighedsråd i et pastorat med to eller flere sogne. Det kan menighedsrådene beslutte, når et menighedsmøde i hvert af sognene ønsker det. Der er i de senere år kommet stadig flere fælles menighedsråd. Ved menighedsrådsvalget i 2000 var der kun 24 fælles menighedsråd, mens der ved valget i 2004 var 76, og processen fortsætter frem mod menighedsrådsvalget i 2008, jf. boks 5.1. I nogle tilfælde er der tale om en egentlig sognesammenlægning, men i de fleste tilfælde opretholdes sognene, selv om man får fælles menighedsråd. Det fælles menighedsråd kan enten være valgt med sognene som valgkredse, således at et antal medlemmer vælges i hvert af sognene (jf. lov om valg til menighedsråd § 21) eller – efter dispensation – af medlemmerne i menighedsråds kredsen under ét. Modellen med valgkredse kan være nødvendig for at give det lille sogn sikkerhed for repræsentation i menighedsrådet, men på

længere sigt ville det i de fleste tilfælde svare bedre til intentionerne bag etableringen af fælles menighedsråd, at medlemmerne blev valgt under ét.

Boks 5.1. To menighedsråd bliver til ét. Næsten totalt ja til sammenlægning i Bredstrup og Pjedsted

Vejle Amts Tolkeblad
■ **Fredericia Dagblad**

Bredstrup og Pjedsted sogne består, men efter næste menighedsrådsvalg i 2008 får de fælles menighedsråd. Det besluttede to menighedsråd uafhængigt af hinanden i aftes, og de to menighedsråd har også sagt ja. Så er juraen i orden. Hverken provsti, stift, kirkeminister eller dronning skal spørges. Flertallet blandt de 64 fra sognene, som mødte op på Bredstrup-Pjedsted Fællesskole og i hvert deres lokale skriftligt afgav stemme efter en grundig fælles orientering, var markant. To stemte imod. En undlod af stemme ja eller nej til sammenlægningen. Resten var for.

Fire på hver side af å

De to nuværende menighedsråd på hver seks medlemmer bliver til ét med otte medlemmer. Fire fra Bredstrup Sogn og fire fra Pjedsted Sogn, som kun er adskilt af en å rent geografisk. De fire vælges ved afstemningsvalg eller aftalevalg i hvert sogn hvert fjerde år. Egentlig burde fordelingen være tre-fire i Pjedsteds favør på grund af folketallets størrelse. Men det var de to råd og forsamlingen i aftes magtpåliggende at søge kirkeministeren om dispensation, så det nye fælles menighedsråd udvides til otte medlemmer. Der bor nemlig kun 35 flere i Pjedsted end i Bredstrup. Samtidig bedes om særlig tilladelse til to kirkeværgere. En til Bredstrup Kirke og en til Pjedsted Kirke. De har til opgave at holde øje med bygningernes stand.

Har så meget fælles

Ifølge konsulent Steen Marquard Rasmussen fra Landsforeningen af Menighedsråd, der var til stede i aftes, vil disse dispensationer blive givet. Et stort flertal i de to menighedsråd mener, at sognene i forvejen har så meget samarbejde og så mange ens administrative opgaver, at det er rationelt at være gift i stedet for forlovet. Man er fælles om præst, præstegård, præstegårdsudvalg, organist, kirkesanger og de fleste sociale arrangementer. Fredericias provst Børge Munk Povlsen, der også deltog i mødet, hilser beslutningen velkommen. Ligeså sognenes fælles præst Ole Engberg, der forudså, at kræfter kunne frigøres til kirkernes liv og vækst, hvis ikke de samme skrivelser oppe fra og de samme kontorgange skulle behandles i to menighedsråd. Rådenes formand Jens Aage Ravn, Bredstrup, og Else Marie Holch, Pjedsted, pegede på, at det efter deres mening er lettere at rekruttere otte end tolv til at stille op. Samt at det sikrer et større engagement og

måske ligefrem kampvalg, når borgerne i de to sogne skal finde de fire bedste af deres egne til det nye fælles råd.

Kun to sagde nej

Ved afstemningen i aftes sagde 39 af de fremmødte fra Pjedsted Sogn ja, 0 sagde nej, og 1 undlod at stemme. Af de fremmødte fra Bredstrup Sogn sagde 22 ja, 2 nej, og 0 undlod at stemme. I alt 64 stemmer blev afgivet. Der boede 1.687 i de to sogne tilsammen 1. januar 2007, så det svarer til, at 3,8 procent mødte frem og stemte.

Kilde: Fredericia Dagblad den 12. april 2007

Der er betydelige fordele ved, at menighedsrådet bliver valgt for pastoratet i stedet for sognet. Det er udviklingen i retning af flere fælles menighedsråd i sig selv udtryk for.

For det første er det pastoratet, der udgør området for præstens tjeneste (bortset fra rådighedsordningen). Når menighedsrådene i pastoratet varetager deres væsentligste opgave, nemlig ved ledighed i stillingen at kalde en ny præst, udøver de den allerede i fællesskab.

For det andet er der betydelige administrative besparelser. Der er dels økonomiske besparelser i form af lavere udgifter til kasserer mv. Men måske endnu vigtigere er det, at et fælles menighedsråd reducerer den administrative belastning af præsten. Den tid, som præsten må anvende på menighedsrådsmøder og administration i tilknytning hertil, er i sagens natur større, jo flere menighedsråd der er i pastoratet. Med fire eller fem menighedsråd kan det blive helt uoverkommeligt. Fælles menighedsråd kan blive en nødvendighed for i fremtiden at kunne rekruttere præster til stillinger i flersognspastorater.

For det tredje giver fælles menighedsråd mulighed for, at man kan foretage nogle prioriteringer på tværs, som kan skabe nye muligheder for det kirkelige liv i sognene. En anden tilrettelæggelse af anvendelsen af kirkefunktionærerne i kirken og på kirkegården kan for eksempel frigøre timer, der kan anvendes til nye formål. Der bliver også bedre muligheder for en mere differentieret anvendelse af kirkerne, så de i højere grad anvendes til det, som det enkelte kirkerum egner sig bedst til.

På denne måde kan man i landsognene skabe nogle af de muligheder, som i dag kun er til stede i de rigere bysogne. Men fælles menighedsråd kan også være relevant i byerne, ikke mindst i København, hvor befolkningsudviklingen reelt har fjernet det oprindelige grundlag for en række sogne.

Men samtidig er det vigtigt, at det engagement, der samler sig om det kirkelige liv i det enkelte sogn, og som i mange små sogne i høj grad tegnes af

menighedsrådets medlemmer, ikke undergraves med etableringen af et fælles menighedsråd i pastoratet. Der kan tværtimod være et behov for at styrke rammerne om det lokale kirkelige arbejde, så det også kan inddrage andre end rådets medlemmer.

På denne baggrund skal udvalget anbefale, at der på længere sigt etableres fælles menighedsråd i alle flersognspastorater. Det fælles menighedsråd har det samlede budgetansvar, er arbejdsgiver for kirkefunktionærerne i pastoratet og står for vedligeholdelsen af alle pastoratets kirke- og andre bygninger, herunder præsteboligen. Udvalget foreslår ikke, at dette skal gøres obligatorisk, da det er afgørende for det fremtidige samarbejde i menighedsrådet, at en sådan løsning ikke er påbudt udefra, men er udtryk for sognenes eget valg. Men udvalget har udarbejdet en check-liste (bilag B4) for etablering af et fælles menighedsråd og de forhold, man særligt skal overveje i den forbindelse, herunder:

- Skal der fortsat være en særskilt kirkeværge for hver af kirkerne?
- Skal der etableres et kirkeudvalg for hvert sogn, som forestår de kirkelige aktiviteter ved den enkelte kirke?
- Eller skal der i stedet være udvalg med særskilte opgaver (f.eks. børn og unge, kommunikation osv.) på tværs af sognene?
- Skal udvalgene også inddrage frivillige og repræsentanter for frie folkekirkelige organisationer i sognet?
- Skal udvalgene have kompetence til selv at bestyre midler, der afsættes på kirkekassens budget til det pågældende formål?

5.1.3. Kirkedistrikter

Med henblik på at forenkle den folkekirkelige struktur foreslår udvalget, at begrebet ”kirkedistrikt” udgår af den kirkelige lovgivning, ved at alle kirkedistrikter omdannes til sogne.

Der er i dag knap 100 kirkedistrikter, og forslaget vil derfor give yderligere knap 100 sogne. Man kan spørge, om dette forslag ikke går i den modsatte retning af forslagene i det foregående afsnit. Der er imidlertid i lovgivningen ingen væsentlige forskelle mellem et kirkedistrikt og et sogn. Kirkedistriktet har således sit eget menighedsråd og sin egen kirkekasse, og menighedsrådet i det sogn, som kirkedistriktet er udskilt fra, har ingen kompetence i forhold til distriktets forhold. Den eneste forskel er, at folkekirkens medlemmer ikke registreres på kirkedistriktet, men alene på det sogn, som distriktet er udskilt fra.

Der er ingen grund til at opretholde distinktionen, som blot bidrager til at gøre strukturen og reglerne indviklede, og som endvidere skaber problemer

for afholdelse af afstemningsvalg til menighedsrådet. Omdannelsen af kirke-distrikter til sogne vil ikke føre til øget administration i relation til kirkebø-gerne, da registreringen i forvejen forgår på pastoratsniveau.

En omdannelse af kirke-distrikterne til sogne vil ikke ændre på mulighederne for at etablere fælles menighedsråd mellem et (hidtidigt) kirke-distrikt og et sogn inden for samme pastorat. Kirke-distrikterne ligger i de fleste tilfælde i samme pastorat som det sogn, distriktet er udskilt fra.

5.2. Målsætning og prioritering

Både offentlige og private organisationer har i de senere år oplevet et behov for løbende at drøfte og formulere værdigrundlag, mission, visioner og mål-sætning. En stadig mere kompliceret og foranderlig virkelighed gør det til en stadig større udfordring at fastholde og udvikle organisationens identitet og opgavebevidsthed både indadtil og udadtil. Nye ledelsesformer har gjort formulerede og gennemskuelige mål og strategier til et af de afgørende le-delsværktøjer. Udviklingen fra regelstyring i retning af mål- og rammesty-ring er med Betænkning 1477 også blevet en del af folkekirkens virkelighed.

Betænkning 1477 tager udgangspunkt i følgende definition af folkekirkens mission: ”Folkekirkens mission som kristen kirke er at forkynde Kristus som hele verdens frelser.”⁷ Ordet mission kan forstås i en dobbelt betydning, både teologisk og ledelsesteoretisk. De to betydninger hænger tæt sammen, når det gælder folkekirkens virksomhed. Folkekirkens organisation beskrives ganske vist ind imellem som blot en ramme omkring forkyndelsen. Men det er denne ”ramme”, som i sin virksomhed, sin opbygning og sin måde at for-valte ressourcerne på giver folkekirkens mission – forkyndelsen – konkret skikkelse.

Derfor er det naturligt, at Betænkning 1477 i samme afsnit knytter den over-ordnede mission tæt sammen med arbejdet med målsætning for det konkrete kirkeliv: ”Kirkens overordnede opgave danner udgangspunkt for de konkrete former, kirkelivet får i sogn, provsti og stift. Alle konkrete målsætninger må dybest set tjene denne opgave.”

Folkekirkens overordnede mission står ikke til diskussion. Alligevel adskil-ler behovene for en stadig afklaring af visioner, værdier og mål i den konkre-te dagligdag i sogne og provstier sig ikke grundlæggende fra behovene i andre organisationer. Skal folkekirken fastholde sin mission på alle niveauer, er det vigtigt, at der løbende foregår en proces, hvor denne sammenholdes med den faktiske virksomhed, så det hele tiden sikres, at folkekirkens res-sourcer anvendes til formål, der tjener denne mission.

⁷ Betænkning 1477/2006 *Opgaver i sogn, provsti og stift*, Sammenfatning, s. 7.

5.2.1. Målsætning i folkekirken i dag

I den kirkelige lovgivning er der i dag ingen krav til menighedsråd eller provstiudvalg om at drøfte målsætninger for kirkens virksomhed i sogn henholdsvis provsti. Det nærmeste, man kommer det, er menighedsrådslovens § 34, stk. 4:

”På det menighedsrådsmøde, hvor den endelige behandling af de kirkelige kassers årlige budget finder sted, er menighedsrådet forpligtet til at aflægge en mundtlig beretning om rådets virksomhed i det forløbne år samt til at orientere om den planlagte virksomhed i det kommende år.”

Der er imidlertid ingen særlige krav til, hvordan denne beretning og orientering skal foregå, og på hvilket grundlag, den skal hvile. Der er aktuelt næppe mange menighedsråd, som i dag bruger denne paragraf som anledning til en grundig drøftelse af visioner og mål.

Der har i en del folkekirkelige kredse været en betydelig tøven over for anvendelsen af målsætningsredskaber. Det har flere årsager. Dels har man antaget, at der var en så stor fælles bevidsthed om den overordnede mission og dennes omsættelse i konkret virksomhed, at det var unødvendigt. Dels har traditionen for at skelne skarpt mellem den folkekirkelige ”ramme” og forkyndelsen været en barriere for at arbejde med målsætninger. Endvidere er det blevet hævdet, at arbejdet med målsætninger i menigheden ikke er foreneligt med respekten for den kirkelige mangfoldighed, og endelig har der generelt været en skepsis over at anvende metoder i det kirkelige liv hentet fra andre typer organisationer.

I de senere år er interessen for at arbejde med vision og målsætning imidlertid vokset stærkt, både i det enkelte menighedsråd, i samarbejdet mellem flere menighedsråd og i provstiudvalgene. Det erkendes, at den fælles bevidsthed om opgaven ikke er så stærk som tidligere, og at det derfor er nødvendigt at formulere den mere eksplicit som grundlag for prioritering af opgaver og ressourcer.

Der er skabt større forståelse for, at arbejdet med målsætninger hverken handler om at ”måle folks tro” eller ”gøre rammerne til det vigtigste”, men at det handler om at skabe den bedst mulige overensstemmelse mellem det, man vil, og det, man gør.

Målsætningsarbejde kan tværtimod ofte indebære en brobygning mellem forskellige retninger til fællesskab om konkrete opgaver og gøre rummeligheden til en integreret del af det fælles værdigrundlag. Målsætningsarbejde som en forudsætning for prioritering af ressourcer kan desuden øge gennemsigtheden i anvendelsen af ressourcer og styrke kommunikationen af de visioner og mål, der er prioriteret.

5.2.2. Hittidige erfaringer med målsætninger

Menighedsråd og provstiuvalg har vidt forskellig tradition og kultur for at gennemføre et målsætningsarbejde. Og ligeledes for, om dette i givet fald gennemføres som interne diskussioner eller forløb eller med ekstern bistand.

Fra begyndelsen af 1990'erne har der været tilbud til menighedsråd om ekstern hjælp til målsætningsprocesser, først i form af ”fremtidsværksteder” og lignende, senere i form af tilbud om konsulenthjælp til egentlig ”målsætning i sognet”, baseret på sognestatistisk viden og eventuelt større analyser af sognets befolkningssammensætning og det kirkelige arbejde. Aktuelt er der adskillige konsulenttilbud på dette område – både med og uden kirkelig tilknytning. Mellem 400 og 500 af landets menighedsråd har siden 1996 brugt ekstern konsulentbistand til målsætningsarbejde en eller flere gange. Hvor mange menighedsråd der herudover på egen hånd har arbejdet med målsætning – f.eks. ud fra materialet ”Kirke hos os”, som blev udsendt til alle menighedsråd forud for menighedsrådsvalget i 2004 – er der ikke tal på.

En målsætningsproces i et menighedsråd vil oftest indeholde i hvert fald følgende elementer:

- viden om sognets befolkningssammensætning, infrastruktur, kirkelige tradition mv.
- formulering af værdier og visioner som baggrund for de konkrete mål
- konkrete mål på langt og kort sigt
- veje til realisering af målene.

Det ligger selvklart i forudsætningerne, at formålet ikke nødvendigvis er en kvantitativ udvidelse af aktiviteterne eller en ændring af det arbejde, der er i forvejen. Resultatet af processen kan lige så vel være fokusering på *færre* aktiviteter og kvalitative mål.

I de allerseneste år har ønsket om nærmere samarbejde mellem og/eller sammenlægning af menighedsråd ført til, at der er arbejdet med målsætningen for samarbejdet eller sammenlægningen, spørgsmål om medarbejderstaben, kirkernes brug, profil osv. Ikke mindst i sådanne tilfælde er det ofte vigtigt at have ekstern hjælp til processen, fordi en ”neutral” udefra kommende procesleder kan sikre et professionelt og upartisk procesforløb.

En svaghed i mange af de hittidige processer har været mangel på opfølgning og evaluering af målene. Dels af økonomiske grunde, dels på grund af manglende erfaring hos menighedsrådene og provstiuvalgene i at arbejde på denne måde. Det er imidlertid væsentligt, at målsætning ikke opfattes som et éngangsarrangement, men netop som en løbende proces. Derfor er det vigtigt, at der i en løbende proces ikke kun sættes fokus på indsatsen, men

også på resultaterne. Der findes materiale og redskaber, der understøtter dette arbejde.

I Svenska Kyrkan blev det en del af den nye kirkeordning i 2000, at der for hver menighed skal udarbejdes en ”församlingsinstruktion”, som bl.a. skal indeholde en plan for menighedens arbejde med gudstjenesteliv, undervisning, mission og diakoni.⁸ Församlingsinstruktionen skal godkendes af domkapitlet og er herefter bindende for såvel menighedsråd som medarbejdere, men den kan naturligvis ændres efter en ny godkendelsesproces. Församlingsinstruktionen modsvares af tilsvarende dokumenter på de øvrige niveauer.

I Norge er der ikke deciderede krav til den enkelte menighed til udarbejdelse af målsætning. Den norske kirkes kirkeråd har udformet en ”Strategiplan for Den norske kirke 2005-2008”, som opererer med et antal hovedmål og målindeks for områderne: trosoplysning, diakoni, gudstjenesteliv og ”ung i kirken”.

Tilsvarende arbejdes der i de evangeliske kirker i Tyskland med centralt formulerede målsætningsdokumenter, der så forudsættes implementeret i større eller mindre grad i menighederne.

Hverken i forhold til den folkekirkelige tradition i Danmark eller i forhold til erfaringerne fra nabolandene forekommer en sådan ”top-down”-styret organisering af målsætningsarbejdet imidlertid at være hensigtsmæssig. Hvis udgangspunktet for folkekirkens virksomhed fortsat er det lokale niveau, og hvis der fortsat skal fastholdes et lokalt ansvar for og medejerskab til de mål, der arbejdes ud fra, er det vigtigt, at udgangspunktet også i arbejdet med mål og visioner er lokalt i det enkelte menighedsråd og det enkelte provsti.

Den svenske ordning med obligatoriske og ovenfra godkendte målsætningsdokumenter forekommer heller ikke at være hensigtsmæssig i en dansk sammenhæng, bl.a. fordi den opererer med faste, på forhånd definerede arbejdsområder, som ikke nødvendigvis er dækkende for den enkelte menighed og ikke nødvendigvis giver rum for dynamik i overvejelserne.

5.2.3. Målsætninger som grundlag for prioritering

Et afklaret målsætningsgrundlag er et værdifuldt ledelsesredskab både for menighedsråd og medarbejdere i sognet og for dem, der skal prioritere ressourceforbruget i provstiet. I en situation, hvor menighedsrådene har fået betydelige muligheder for at prioritere deres ressourceanvendelse, og hvor provstiet vil få en nøglerolle i den fælles prioritering, vil man uden en løbende målsætningsproces stå i fare for at prioritere tilfældigt og uigennemskue-

⁸ Kyrkoordning för Svenska Kyrkan, kap. 57, §§ 5-7.

ligt, både for menighedsrådene, medarbejderne og offentligheden.

Klare og formulerede mål og ”politikker” for forskellige områder er desuden et bidrag til et godt arbejdsmiljø for medarbejderne, i det omfang, at processen ikke foregår hen over hovedet på medarbejderne, men i et stadigt samspil med dem. Så vil de opleve et medejerskab til målsætningerne og kan se, hvilken del af helheden de indgår i og bidrager til. Det kan være med til at skabe et fælles sprog og forebygge mange af de konflikter, som har medvirket til adskillige sager om dårligt arbejdsmiljø.

Når stillingsstrukturen i folkekirken i fremtiden bliver mere fleksibel, vil klare mål og prioriteringer være nødvendige i endnu højere grad end i dag for at sikre den rigtige sammensætning af medarbejderstaben og den rigtige placering af medarbejderne i forhold til de arbejdsopgaver, der er i sognet og på tværs af sognene. Samtidig vil klare mål og prioriteringer være en forudsætning for tilrettelæggelse af relevant efter- og videreuddannelse af medarbejderne.

Udvalget skal anbefale, at menighedsrådene én gang i løbet af valgperioden formulerer visioner, mål og konkrete prioriteringer og indgår i en proces med fastlæggelse af prioriteringer på provstiniveau. Det vil endvidere være naturligt at følge op på prioriteringerne en gang om året og eventuelt revidere disse.

Menighedsrådet skal allerede, jf. menighedsrådslovens § 34, stk. 4, en gang om året give en mundtlig orientering om den planlagte virksomhed. Denne orientering bør tillige udarbejdes skriftligt. Det synliggør menighedsrådets planer og gør orienteringen velegnet til offentliggørelse – f.eks. i kirkeblad, dagspresse eller på sognets hjemmeside. Hvor omfattende denne orientering skal være, og om det skal være en egentlig mål-, prioriterings- og ressourceplan, kan være op til det enkelte menighedsråd. Udvalget skal tillige anbefale, at menighedsrådet får mulighed for kort at beskrive målsætninger og prioriteringer i såvel budgetbidraget som det endelige budget.

Uanset om en sådan ordning skal være obligatorisk eller ej, vil det være vigtigt at inspirere og hjælpe menighedsrådene til at arbejde med de grundlæggende forudsætninger for menighedsrådets arbejde:

- viden om sognets sammensætning
- overblik over sognets kirkeliv og den kirkelige økonomi
- formulering af værdier/visioner: hvad er en god kirke for os?
- konkretisering i form af mål, der fører i den retning, man ønsker
- prioritering ud fra de aktuelle forudsætninger (økonomi, medarbejdere, frivillige, lokaler osv.)
- resultater (hvornår og hvordan er målene opnået).

En basisvejledning inden for de nævnte områder ville uden tvivl gøre det nemmere for menighedsrådene at komme i gang. Menighedsrådene har muligheder for selv at afsætte midler på budgettet til eventuel brug af ekstern bistand (proceskonsulent), men vil man på provstiplan fremme arbejdet eller gøre det til et fælles provstianliggende, kan man i fremtiden også afsætte midler i provstiudvalgskassen til formålet.

En spørgeramme med forslag til, hvilke områder der med fordel som minimum kan diskuteres, ses i bilag B5.

De enkelte menighedsråds prioriteringer kan danne udgangspunkt for provstiudvalgets tilsvarende arbejde med mål og prioritering i provstiet som helhed. Et forslag til et integreret forløb over menighedsrådets valgperiode ses i bilag B6.

5.3. Bedre anvendelse af ressourcerne

5.3.1. Gudstjenester i sognene

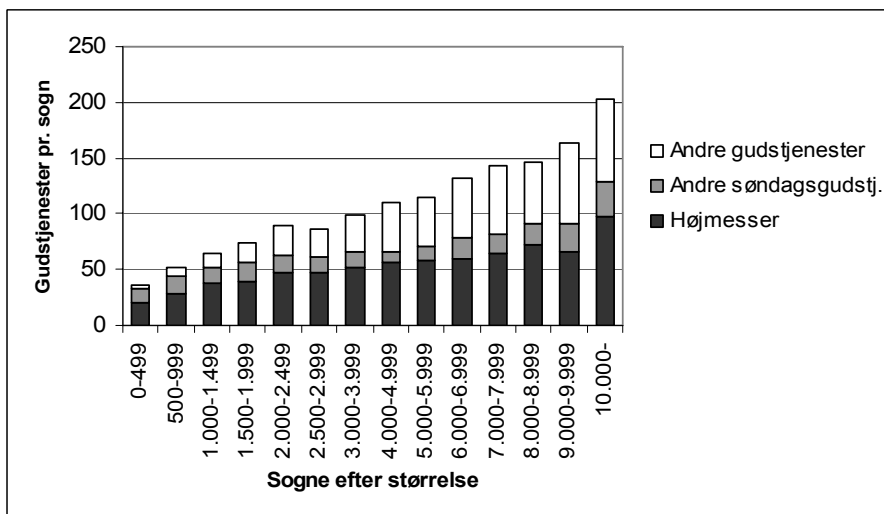
Forskellen mellem små og store sogne afspejler sig i, hvad ressourcerne anvendes på i sognene. Som led i kirkestatistikken for 2006 er der blevet indsamlet oplysninger om gudstjenester, kirkelige handlinger, kirkelig undervisning, diakonale aktiviteter mv. Oplysninger om kirkelige handlinger har kunnet trækkes fra den elektroniske kirkebog, mens andre oplysninger er blevet indberettet af præsten eller kordegnen. Der er indkommet oplysninger fra ca. 95 % af pastoraterne.

I det følgende behandles alene gudstjenesterne, da der er problemer med kvaliteten af de indberettede data for så vidt angår de øvrige opgaver.

Figur 5.5 (næste side) viser antallet af gudstjenester pr. sogn i 2006 for forskellige sognestørrelser. Ud over højmesser og andre søndagsgudstjenester er også medtaget andre gudstjenester, som omfatter særlige dåbsgudstjenester, hverdagsgudstjenester, børne- og familiegudstjenester og gudstjenester uden for kirken (f.eks. på plejehjem).

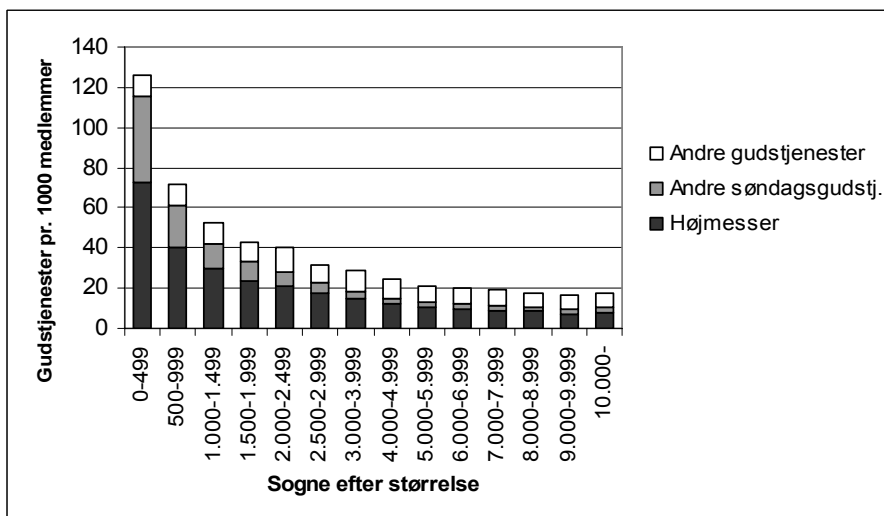
Det gennemsnitlige antal gudstjenester pr. sogn var 72 i 2006. De mindste sogne har kun det halve, mens de største sogne ligger 2-3 gange højere. For de større sogne er det navnlig antallet af ”andre gudstjenester”, der stiger

Figur 5.5. Antal gudstjenester pr. sogn efter sognestørrelse, 2006

Hvis man i stedet betragter antallet af gudstjenester i forhold til medlemstallet, tegner der sig et noget andet billede. Figur 5.6 viser antallet af gudstjenester pr. 1000 medlemmer i 2006 for forskellige sognestørrelser.

Figur 5.6. Antal gudstjenester pr. 1000 medlemmer efter sognestørrelse, 2006

Der var i gennemsnit 33 gudstjenester pr. 1000 medlemmer i 2006. De største sogne har kun det halve, mens de mindste har 2-4 gange flere. Det er bemærkelsesværdigt, at for så vidt angår ”andre gudstjenester”, er der stort set tale om det samme antal gudstjenester pr. 1000 medlemmer uanset sognets størrelse. På dette område er aktiviteten med andre ord tilpasset medlemstallet og ikke antallet af kirker eller sogne. For de ordinære gudstjenester er det derimod i højere grad antallet af kirker og sogne, der er bestemmende, end medlemstallet. De mange gudstjenester i de små sogne afspejler dog også en relativt større kirkegang i disse sogne.⁹

5.3.2. Præstens arbejdsopgaver

Med den nuværende fordeling af præstestillingerne er den arbejdsmæssige belastning for så vidt angår det almindelige præstearbejde – gudstjenester, kirkelige handlinger, konfirmationsforberedelse mv. – meget forskellig fra stilling til stilling.

I det følgende er den tid, der anvendes på en række centrale præsteopgaver, forsøgt bragt på en fælles formel. En sådan opgørelse kan naturligvis kritiseres for dens ufuldstændighed, og det er klart, at der er mange arbejdsopgaver, som det er ikke er muligt at tage hensyn til i opgørelsen. Der er alene medtaget de arbejdsopgaver, hvor omfanget kan belyses ud fra oplysningerne i den elektroniske kirkebog og indberetninger til kirkestatistikken.

De opgaver, der er med i opgørelsen, svarer i høj grad til det, man kan betegne som præstens pligtige eller bundne opgaver. Der er dog visse bundne opgaver, som ikke er med i opgørelsen, primært fordi det ikke er muligt at belyse omfanget nærmere ud fra de data, der er til rådighed. Det gælder opgaven med personregistrering, som i sogne uden kordegn varetages af præsten. Det gælder også præstens deltagelse i menighedsrådets arbejde. Den tid, som præsten anvender på sjælesorg, herunder husbesøg, er heller ikke med. Modsat kan nogle af de medregnede gudstjenester ikke henregnes til de bundne opgaver.

De opgaver, som er omfattet af opgørelsen, er hver tillagt et antal ”pastorale enheder”, idet en højmesse inklusive forberedelse er sat til 100 enheder.¹⁰

⁹ Jf. Kirkegang i Roskilde stift 2000, s. 7-8, Sogn og kirke. Struktur og liv – en undersøgelse af kirkegang og sogneliv i Aalborg Stift 2002/2003, s. 27-8, Billeder af Viborg Stift. Statistik og kirkeliv, 2003, s. 13.

¹⁰ Opgørelsen af tidsforbruget bygger i væsentligt omfang på notat udarbejdet for Københavns biskop af provst Finn Vejlgård og domprovst Anders Gadegaard, 10.6.2005, revideret 7.7.2005.

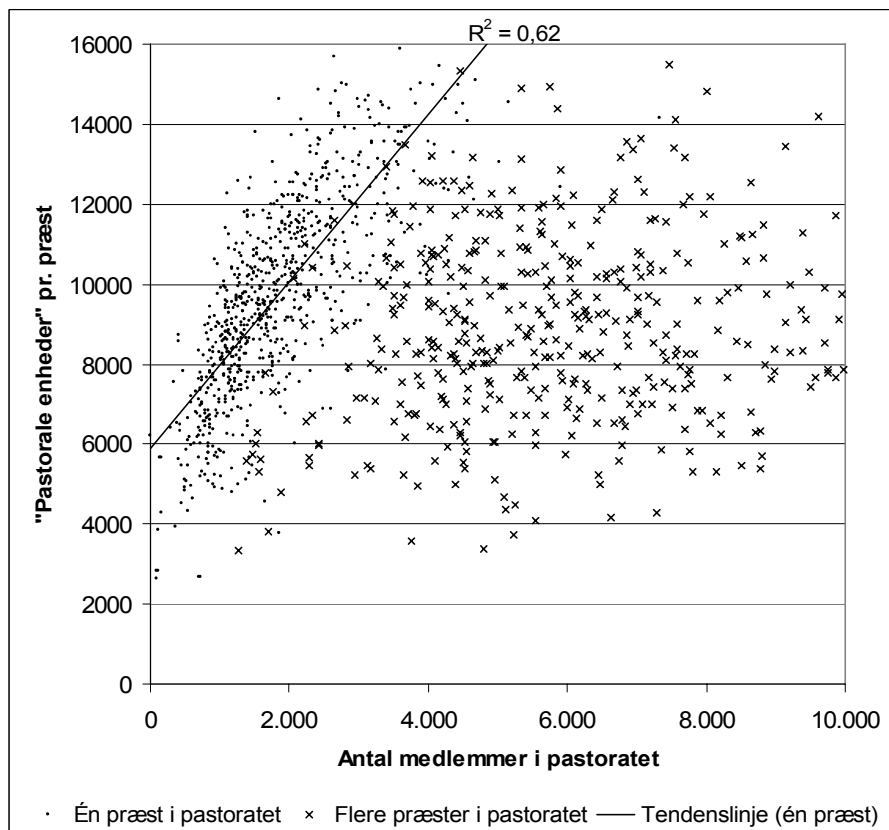
- Højmesser: 100 enheder (inkl. forberedelse), dog 25 enheder for højmesser ud over 60 i pastorater med én præst (dvs. afhængig af om der skal forberedes særskilt prædiken)¹¹
- Andre søndagsgudstjenester: 25 enheder i pastorater med én præst og 75 enheder i pastorater med flere præster (dvs. afhængig af om der skal forberedes særskilt prædiken)
- Særlige dåbsgudstjenester: 25 enheder
- Hverdagsgudstjenester: 25 enheder
- Børne- og familiegudstjenester: 75 enheder
- Gudstjenester uden for kirken (f.eks. plejehjem): 25 enheder
- Dåb: 12,5 enheder (dåbsamtale)
- Konfirmation: 78 enheder pr. konfirmand (konfirmationsforberedelse) baseret på en gennemsnitlig holdstørrelse på 16 deltagere, dvs. svarende til 1250 enheder pr. hold.
- Vielse: 50 enheder (samtale og vielse)
- Begravelse: 50 enheder (samtale og begravelse)

For så vidt angår antallet af kirkelige handlinger er kirkebogens registreringer lagt til grund. Antallet af gudstjenester er baseret på indberetninger fra præsterne. De 67 pastorater, hvor der ikke foreligger indberetninger, er ikke medtaget i analysen. I pastorater med flere præster er antaget en ligelig fordeling af opgaverne mellem pastoratets præster.

I figur 5.7 (næste side) er pastoraterne afbildet ud fra dels pastoratets størrelse opgjort efter antal medlemmer, dels belastningen opgjort i ”pastorale enheder” pr. præst som beskrevet ovenfor. Pastorater, der betjenes af én præst (dvs. under kvote 150), er markeret med en prik, mens pastorater, der betjenes af flere præster (dvs. fra og med kvote 150), er markeret med et kryds.

¹¹ I flersognspastorater er anden højmesse nogle steder blevet indberettet under ”højmesser”, andre steder under ”andre søndagsgudstjenester”.

Figur 5.7. Præstestillinger fordelt efter pastoratets størrelse og belastning, 2006

Figuren viser for det første, at der er meget stor spredning på den opgjorte belastning i de forskellige pastorater: fra ned til ca. 4.000 og op til ca. 16.000 enheder.¹² Figuren viser også to "sværme". Den første, tætte sværm er de pastorater, der er betjent af én præst, hvor belastningen naturligt stiger, jo flere medlemmer der er i pastoratet. Antallet af medlemmer i pastoratet kan faktisk forklare op mod 2/3 af forskellene i belastning mellem stillingerne. Den anden, mere udflydende sværm er pastoraterne med flere præster. Her er der ikke nogen tendens til stigning i forhold til medlemstallet, og belastningsniveauet er generelt lavere end for den første sværm. Hvor det samlede

¹² Undersøgelsen "Resultater af spørgeskemaundersøgelse af præsters arbejdstid i Århus Stift" fra 2004 peger ligeledes på, at der er meget stor forskel med hensyn til, hvor mange gudstjenester, kirkelige handlinger mv. den enkelte præst varetager. Der foretages imidlertid ikke i denne undersøgelse nogen sammenvejning af de samlede pastorale opgaver for den enkelte præst.

gennemsnit er 9.563 enheder, er gennemsnittet i pastorater med én præst 9.885 enheder mod 8.991 enheder for pastorater med flere præster. Denne forskel er især udtryk for, at søndagsgudstjenesterne, som fylder meget i opgørelsen, i pastorater med flere præster deles mellem præsterne.

Gudstjenesterne udgør således ca. 2/3 af den opgjorte belastning i pastorater med én præst, mens kirkelige handlinger (herunder især disses forberedelse) udgør den resterende 1/3. I pastorater med flere præster udgør gudstjenesterne derimod kun halvdelen af den opgjorte belastning, mens de kirkelige handlinger tegner sig for den anden halvdel.

Det skal igen understreges, at denne opgørelse kun omfatter en del af arbejdet i den enkelte præstestilling. Den enkelte stilling kan i forskellig grad have stillingsindhold, der ikke afspejles i opgørelsen. Det gælder særligt stillinger, som indeholder en kvote som særpræst ved f.eks. et sygehus, idet det ikke er teknisk muligt at trække denne kvote ud ved opgørelsen. Dette kan være en del af forklaringen på pastorater med meget lave belastningstal.

Endelig skal særligt bemærkes to forhold, som begge betyder, at belastningen i pastoraterne med én præst undervurderes. For det første er opgaverne med personregistrering ikke medtaget, og hvis de havde været inkluderet i opgørelsen, ville forskellen i den gennemsnitlige belastning mellem pastorater med henholdsvis én præst og flere præster have været endnu større, idet disse opgaver varetages af en kordegn i de fleste af pastoraterne med flere præster. Dette modsvarer dog til en vis grad af anvendelsen af præstesekretærer i pastoraterne med én præst. For det andet foretages der et antal begravelser og bisættelser i landsogne, som registreres i bysogne, for eksempel hvis afdøde har boet i ældrebolig eller på plejehjem, men begravnes på familiegravstedet i det tidligere hjem sogn. Dette forhold medvirker også til, at den opgjorte belastning i pastorater med én præst undervurderes i forhold til belastningen i pastorater med flere præster.

Den samlede konklusion er for det første, at der er meget stor forskel mellem de enkelte stillinger med hensyn til omfanget af de bundne opgaver, og dette gælder både inden for gruppen af pastorater med én præst og gruppen af pastorater med flere præster. Og for det andet, at der generelt er mere plads til andre opgaver i pastorater med flere præster end i pastorater med kun én præst.

Der er med de eksisterende præsteressourcer to muligheder for at frigøre mere tid fra de bundne opgaver i pastoraterne med én præst. For det første kan man foretage pastoratsomlægninger, så pastoraterne med meget høj henholdsvis lav belastning i højere grad nærmer sig gennemsnittet. Navnlig vil pastoratsfællesskab mellem landsogne og forstadsogne kunne give en mere jævn sammensætning af opgaverne. Anbefalingen i afsnit 5.1.2 om fælles menighedsråd for sognene i et pastorat kan dog risikere at gøre det vanskeligere at foretage sådanne pastoratsomlægninger. For det andet kan man over-

veje at reducere antallet af gudstjenester i de små sogne. Men dette afhænger naturligvis af, hvilken form for gejstlig betjening man ønsker i de pågældende sogne.

5.3.3. Fordelingen af præstestillinger

Præstestillingerne fordeles mellem stifterne som led i budgetlægningen for fællesfonden og er således kirkeministerens ansvar, selv om fordelingen er sket i enighed med biskopperne. Fordelingen af præstestillingerne inden for det enkelte stift er biskoppens ansvar. Fordelingen – såvel mellem som inden for stifterne – er i vidt omfang historisk betinget. Der er på fællesfondens budget for 2007 afsat en præstelønsreserve i 2010, som er etableret ved at reducere alle stifters bevillinger med 1/2 %. Hensigten med omprioriteringsreserven er at muliggøre en prioritering vedrørende fordelingen af præsteløn og stillinger mellem stifterne. Kirkeministerens fastlæggelse af fællesfondens budget vil fremover ske efter indstilling fra budgetfølgegruppen, og efter at budgetfølgegruppen har afholdt budgetsamråd med deltagelse af en læg repræsentant for hvert stift.

En tommelfingerregel for fordelingen af præstestillingerne har været, at der i bysogne skulle være en præst pr. 3.000 medlemmer, mens der i landsogne skulle være en præst pr. 2.000 medlemmer. Dette afspejler en forskel i præstens opgaver og i vilkårene for præstegerningen i by og på land.

I tabel 5.1 (næste side) er fordelingen af præstestillingerne for 2007 (model 0) sammenholdt med resultatet af forskellige modeller for stillingsnormering. Den første model er en fordeling efter indbyggertal i stifterne, mens den anden model er en fordeling efter folkekirkens medlemstal. Den første model kan begrundes med, at folkekirken netop som folkekirke ikke kun er rettet mod medlemmerne, men mod alle mennesker, og at der bør bruges lige så mange ressourcer på at nå ikke-medlemmerne. Den anden model bygger i højere grad på en servicebetragtning over for medlemmerne, da det i høj grad er medlemmerne, der kræver præstens tid ved kirkelige handlinger mv. I den tredje model tæller medlemmer i små sogne 50% ekstra, svarende til den ovenfor anførte tommelfingerregel. De små sogne er her defineret som alle sogne med under 2.500 medlemmer. Denne definition indebærer uundgåeligt, at nogle bysogne (f.eks. Bethlehem Sogn på Nørrebro) bliver talt med, mens nogle landsogne ikke kommer med. Danmarks Statistik opgør, at ca. 15 % af befolkningen bor i landdistrikter og yderligere ca. 14 % i byer med færre end 2.000 indbyggere. Til sammenligning er det 28 % af medlemmerne, der bor i sogne på under 2.500 medlemmer. Den fjerde model er en sammenvejning af model 1 og model 3 med hver 50 %.

Man kan naturligvis konstruere mere komplicerede modeller end de hér anførte. Men det er tvivlsomt, om det vil tilføje noget væsentligt i forhold til de mere grundlæggende valg, som de anførte modeller repræsenterer.

I tabel 5.1 angiver model 0 den aktuelle fordeling af præstestillingerne (opgjort som årsværk), mens tallene anført under model 1 til 4 viser, hvor stor en ændring af stiftets præstebevilling den pågældende model ville indebære.

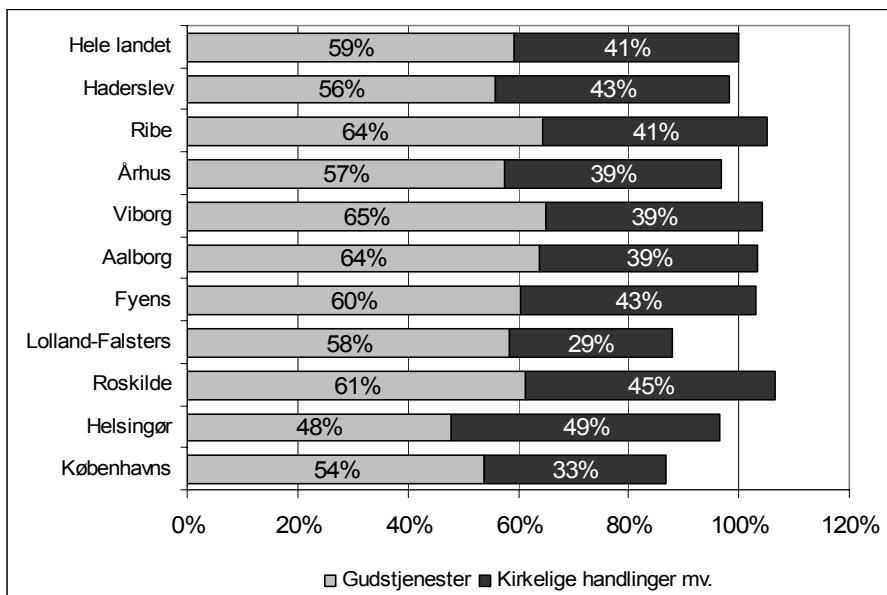
Tabel 5.1. Normeringsmodeller for præstestillinger

	Model 0	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Stift	Aktuel fordeling	Efter indbyggere	Efter medlemstal	50 % ekstra til sogne under 2500	50 % model 1 + 50 % model 3
København	218	+35	-13	-29	+3
Helsingør	267	+78	+53	+23	+50
Roskilde	249	+8	+15	+23	+16
Lolland-Falster	64	-23	-21	-16	-19
Fyens	187	-11	-4	+1	-5
Aalborg	222	-33	-18	-11	-22
Viborg	176	-27	-13	-3	-15
Århus	274	+7	+14	+12	+10
Ribe	155	-24	-12	-3	-13
Haderslev	179	-10	-1	+2	-4
I alt	1992	0	0	0	0

Konklusionen er, at navnlig Helsingør, men også Roskilde og Århus stifter i alle normeringsmodeller bør have øget deres præstebevilling, mens præstebevillingen bør reduceres i Lolland-Falsters, Aalborg, Viborg og Ribe stifter. For Københavns, Fyens og Haderslev stifter giver de forskellige normeringsmodeller forskellige resultater.

Modellernes resultater kan sammenholdes med den faktisk opgjorte belastning i de enkelte stillinger efter den metode, som blev anvendt i det foregående afsnit. I figur 5.8 (næste side) er belastningen opgjort for de enkelte stifter fordelt på gudstjenester henholdsvis kirkelige handlinger og forberedelsen hertil (dåbssamtaler og konfirmationsforberedelse). Belastningen er opgjort som andel af den gennemsnitlige belastning for hele landet.

Figur 5.8. Præstestillingernes gennemsnitlige belastning opgjort pr. stift som andel af gennemsnittet for hele landet, 2006

Figuren viser et noget andet billede end normeringsmodellerne. For eksempel har Helsingør stift, som efter alle ovennævnte modeller skulle have tilført flere præstestillinger, en belastning, der ligger 3 % under gennemsnittet.

Forskellen i belastningen mellem stifterne afspejler således igen, at en meget stor del af ressourcerne i landsognene bliver brugt på gudstjenester. Det er dette forhold, der trækker belastningen i Aalborg, Viborg og Ribe stifter op. Omvendt har præsterne i Helsingør Stift den laveste belastning fra gudstjenester, men langt den højeste belastning fra kirkelige handlinger mv.

Hvad der er den ”rigtige” fordeling af præstebevillingen, afhænger således af, hvordan folkekirkens forskellige opgaver vægtes i forhold til hinanden – og dermed af, hvordan medlemmer vægtes i forhold til indbyggere, og hvordan by vægtes i forhold til land, jf. tabel 5.1. Der er dog, som det fremgår, nogle generelle tendenser, som gør sig gældende for alle de anførte normeringsmodeller, og som afspejler, at fordelingen af præstestillinger i folkekirken kun med en betydelig træghed er fulgt med den demografiske udvikling.

Fordelingen af præstestillingerne indebærer dermed et valg i forhold til prioriteringen af opgaverne i folkekirken. Det må anbefales, at fordelingen af præstestillingerne – også mellem stifterne – i højere grad baseres på en udtrykkelig målsætning for en sådan prioritering af opgaverne.

5.3.4. Kirkebygningerne

Som det fremgår af tabel 5.2 er godt 1.700 af folkekirkens ca. 2.350 kirkebygninger bygget før år 1600. Det betyder naturligvis, at de er bygget i en situation med en helt anden befolkningsfordeling end i dag (jf. afsnit 5.1.1). I København blev der bygget et betydeligt antal kirker i perioden fra 1860 til 1950. For deres vedkommende gælder det, at både den demografiske udvikling og den religiøse udvikling (lavere medlemstal, større andel af folk af anden religion) har ændret betingelserne for deres brug.

Tabel 5.2. Folkekirkens kirker efter alder¹³

1050-1250	ca. 1.650
1250-1600	ca. 100
1600-1850	48
1850-1899	158
1900-1960	286
siden 1960	149

I tidligere tider har man været mindre uvillig til at rive kirker ned, når den demografiske eller religiøse situation ændrede sig. Efter pesten og landbrugskrisen i 1300-tallet blev mange kirker nedbrudt eller forladt. Efter reformationen bevarede kun to af Ribes mange kirker, og murstenene fra de nedrevne kirker blev brugt til andre byggerier.¹⁴

I dag betragtes kirkerne som en uomstøtelig del af kulturarven. Der ofres store summer på deres vedligeholdelse og på deres historiske minder, og alle kirkebygninger, der er mere end 100 år gamle, er underlagt Nationalmuseets tilsyn med tilhørende begrænsninger i mulighederne for at ændre deres brug. Det må skønnes, at der i befolkningen er bred tilslutning til denne bevaringsindsats.¹⁵

¹³ Oplysningerne i tabellen stammer fra forskellige kilder (Nationalmuseet henholdsvis Teologisk Stat) og summer ikke præcis til totalen for det aktuelle antal kirker.

¹⁴ Poul Grinder-Hansen i *Kirken i dag 2005/1*.

¹⁵ I en sammenlignende nordisk undersøgelse er det karakteristisk for Danmark, at de gamle kirkebygninger tillægges meget stor betydning blandt de adspurgte, endog højere betydning end noget andet aspekt af kirkelivet, som der blev spurgt til. Se Göran Gustafsson: "Värdigemenskapen kring de nordiska folkkyrkorna" i Göran Gustafsson & Thorleif Pettersson (red.) *Folkkyrkor och religiös pluralism – den nordiska religiösa modellen*, Verbum 2000, s. 101.

En undersøgelse foretaget af Bygningskultur Danmark i 2006 har vist, at der er en vis bevægelse i befolkningens holdning til, hvad en kirke skal kunne bruges til. Men det er stadig således, at der er meget stor folkelig modvilje mod at lukke endsige nedrive kirkebygninger – selv hvis disse kun anvendes i meget begrænset omfang. Et eksempel herpå er reaktionerne på planerne om at flytte Ørby Kirke på Samsø til Den Gamle By i Århus, som førte til, at det pågældende menighedsråd, der gik ind for planerne, blev væltet ved menighedsrådsvalget i 2004.

Siden år 1900 er der kun nedlagt meget få kirker, jf. tabel 5.3.

Tabel 5.3. Nedlæggelser af kirker de seneste 100 år¹⁶

Kirkens navn og alder	Nedlagt	Begrundelse for nedlæggelse	Bestyrelse/ejer efter nedlæggelse
Vesterø Havnekirke, Læsø, Aalborg Stift (1954)	Nedlagt ved kgl. resolution af 24. maj 2003	Belastning for ligningsområdet. Ikke tilstrækkelig brug af kirken	Læsø Fonden
Over Lerte kirkekapel i Sommersted sogn, Haderslev Stift (1892/1932)	Nedlagt ved kgl. resolution af 5. december 1997	Nedlagt pga. aftagende brug af kapellet til gudstjenester. Efter tilladelse fra biskoppen kan bygningen bruges til gudstjenester.	Den Selvejende institution Dansk Klokkemuseum
Christiansborg Slotskirke, Københavns Stift (1826)	Nedlagt som sognekirke 1968	Nedlagt pga. faldende befolkningstal i København. Bruges i perioder som erstatningskirke, når kirker i det indre København har været lukket pga. restaurering.	Slots- og Ejendomsstyrelsen
Aunsø gl. kirke, Roskilde Stift (1420)	Nedlagt 1934	Der blev bygget ny kirke i Aunsø Den gamle blev anset for fugtig og meget afsides beliggende. Bruges af og til til gudstjenester om sommeren.	Menighedsrådet har ansvaret for vedligehold af kirken
Maarup kirke i	Taget ud af	Placering meget tæt på ha-	Overtaget af

¹⁶ Hertil kommer enkelte institutionskirker og lignende, som ikke er medtaget i tabellen.

Vendsyssel, Aalborg Stift (middelalder)	brug 1926	vet og havets nedbrydning af klitterne.	staten i 1952 som et fredet mindesmærke
Den gamle Højerup kirke, Roskilde Stift (middelalder)	Taget ud af brug 1910	Placeringen yderst på Stevns klint, som nedbrydes mere og mere af havet. Kirkens kor styrtede i havet i 1928.	Kirken er fredet og tilhører foreningen Højeruplund
Buderup kirke, Aalborg Stift (middelalder)	Taget ud af brug 1907	Jernbanens linjeføring gennem Himmerland betød, at den største del af befolkningen boede i Støvring, hvor en ny kirke blev indviet i 1907.	Overtaget af staten som et fredet mindesmærke

Imidlertid tiltrækker spørgsmålet om lukning og anden brug af kirker jævnlige betydelig opmærksomhed, ikke mindst i medierne.

Problemet er ikke nødvendigvis, at der er for mange kirker i Danmark, men som nævnt, at folk nu bor andre steder end dér, hvor kirkerne ligger. Der har således i nyere tid været (jf. tabel 5.2) og vil også fortsat være et løbende behov for at bygge kirker i nye bydele. Tabel 5.4 viser kirkeindvielserne de seneste 15 år. Hertil skal lægges et mindre antal institutionskirker og en enkelt vandrekirke (Hvinningdal i Balle Sogn i Århus Stift).

Som det fremgår, er etableringen af nye kirker ikke blevet modsvaret af nedlæggelse af eksisterende kirker. Den udvikling, som kendes fra skoleområdet, hvor landsbyskolerne blev erstattet af centralskoler, eller fra sygehusområdet, har ikke fundet sted inden for folkekirken.

Tabel 5.4. Indvielse af nye kirker de seneste 15 år

Kirkens navn	Indviet år	Anlægsudgifter (mio.kr.)
Antvorskov Kirke, Roskilde Stift	2005	30
Løget Kirke, Haderslev Stift	2004	8,3
Sundkirken, Lolland-Falsters Stift	2002	3,7
Holsted Kirke, Roskilde Stift	2001	23
Gullestrup Kirke, Viborg Stift	1998	26,3
Høje Kolstrup Kirke, Haderslev Stift	1998	8,6
Islebjerg Kirke, Helsingør Stift	1998	12,5

Vejleå Kirke, Helsingør Stift	1997	55,9
Ølby Kirkecenter, Roskilde Stift	1997	28
Johanneskirken, Roskilde Stift	1995	31,5
Engholm Kirke, Helsingør Stift	1994	22,6
Fonnesbæk Kirke, Viborg Stift	1994	32,2
Enghøj Kirke, Århus Stift	1994	22,4
Lyng Kirke, Haderslev Stift	1994	25,5
Skæring Kirke, Århus Stift	1994	21,6
Tornbjerg Kirke, Fyens Stift	1994	20,4
Virklund Kirke, Århus Stift	1994	14,2
Hjerting Kirke, Ribe Stift	1992	41
Houlkær Kirke, Viborg Stift	1992	32,2
Klostermarkskirken, Roskilde Stift	1992	28,5

Den ”nemme” konklusion ville naturligvis være at følge linjen fra den kommunale sektor med nedlæggelse af kirkerne i de små sogne. Men der er flere grunde til, at man ikke uden videre kan drage paralleller. For det første fordi landsbykirkerne helt overvejende er fra middelalderen og dermed repræsenterer en kulturhistorisk værdi. Og for det andet fordi der som anført i afsnit 5.1.2 ovenfor som udgangspunkt ikke er grundlag for at nedlægge et sogn, så længe sognets beboere søger til gudstjeneste i sognekirken.

Udgangspunktet for en diskussion af anvendelsen af kirkebygningerne må derfor være:

- at der ikke skal rives landsbykirker ned, og
- at der ikke skal tages kirker ud af brug, hvor folk bruger deres kirke.

Men hvor der ikke i sognet er opslutning om gudstjenesterne og andre aktiviteter i og i tilknytning til kirken, kan der være grund til at overveje, om kirkebygningen skal tages mere eller mindre ud af daglig drift.

Man må imidlertid skelne mellem to meget forskellige udfordringer. Den ene gælder kirkerne i København, der kun for et fåtals vedkommende er fra før 1860, og den anden gælder kirkebygninger i tyndt befolkede områder.

I Københavns Kommune er befolkningstallet faldet med 1/3 siden 1950'erne, og medlemstallet er endnu lavere. Hertil kommer, at det geografisk baserede sognetilhør er tæt på ikke-eksisterende. Tilhøret er i stedet til kvarteret eller til byen som sådan. Det gør det relevant at overveje en mere differentieret brug af de eksisterende kirkebygninger.

I Københavns Stift er udfordringen blevet taget op på forskellig vis af stiftsrådet, i provstierne og gennem konferencer¹⁷. Der er ingen tvivl om, at der her kan opnås en bedre ressourceanvendelse i det kirkelige liv, hvis man i højere grad deles om funktioner i et større område, og hvis et antal kirker tages helt eller delvis ud af folkekirkeligt brug.

Det kan f.eks. ske gennem kombinationsløsninger, hvor en del af kirken fortsat anvendes til gudstjenesteformål, meens andre dele af kirken og dens lokaler skilles fra og udlejes til andre formål. Eller det kan ske ved at udleje eller udlåne kirker til brug for andre kristne menigheder, som i disse år har et betydeligt antal i København og et betydeligt behov for kirkebygninger. Åbenhed over for sådanne løsninger kan være med til at fremme et positivt forhold mellem immigrantmenighederne og folkekirken.

Såfremt man lokalt kan nå frem til beslutning om det, er der naturligvis ikke noget til hinder for at nedrive folkekirkebygninger eller sælge dem til andre formål, men det bør overvejes meget nøje, om det i det enkelte tilfælde er en hensigtsmæssig løsning, både økonomisk, kirkeligt og folkeligt.

Når det gælder middelalderkirkerne i meget tyndt befolkede områder, er der kun i meget sjældne tilfælde muligheder for at anvende bygningerne til andre formål end de nuværende. Dels på grund af bygningernes karakter, dels på grund af det manglende befolkningsunderlag også for andre formål.

Den første udfordring er derfor naturligvis at sørge for, at kirken fortsat kan bruges meningsfuldt som kirke, f.eks. ved at man i et større område samarbejder om kirkernes brug og profilerer de enkelte kirker. Det kan betyde, at tendensen til, at enkelte kirker i flersognspastorater kun bruges få gange om året, øges. Men det kunne til gengæld også føre til, at den faktiske brug så blev mere bevidst og samlet om særlige opgaver, der f.eks. kunne bestå i

- at en kirke i et udpræget turistområde med få helårsbeboere udelukkende anvendes i sommerperioden
- at en kirke kun anvendes til bryllupper og begravelser og/eller til særlige gudstjenester, men ikke til jævnlige søndagsgudstjenester
- at en kirke primært reserveres til undervisningsformål for skole-kirkesamarbejde i provstiet/kommunen

¹⁷ Betænkningens tekst er færdiggjort, inden Københavns Biskop i brev af 26. juni 2007 udsendte ”Stiftsrådets forslag til sogne- og pastoratsændringer i Københavns Stift” til alle menighedsråd i stiftet. Forslaget, som betyder, at 10 kirker skal tages ud af almindelig sognekirkelig brug, og at der skal ske en række sammenlægninger af sogne, er i høring til 15. oktober 2007 og har allerede givet anledning til betydelig debat.

- at man i samarbejde bevidst forsøger at opprioritere brugen af en for lidt brugt kirke.

Der vil formentlig kunne opnås besparelser både på medarbejdertimer og vedligeholdelse ved en sådan bevidst prioritering.

Selv om der i et flersognspastorat ikke er grundlag for at tage en af kirkerne ud af dagligt brug, kan der godt være grundlag for at overveje en sådan mere differentieret brug af pastoratets kirkebygninger, så de hver især overvejende bruges til det, som de egner sig bedst til, og sådan, at folk vænnes til, at alle kirker i pastoratet er ”deres”. Det indebærer en opblødning af sognetænkningen i retning af at se det lokale kirkeliv i en lidt større sammenhæng. Det vil i så fald ikke adskille kirkelivet fra alle andre områder i tilværelsen, fra indkøb til fritidsinteresser og daginstitutioner.

I et samarbejde om brugen af kirkebygninger vil det imidlertid også kunne klargøres, at der er enkelte kirker, som der ikke mere er basis for at fastholde brugen af.

Det bør ikke være udelukket at tage kirkebygninger helt ud af brug, den såkaldte ”mølpose-løsning”. Kirkebygningen skal i så fald ikke opvarmes og skal alene vedligeholdes i begrænset omfang (”tag og fag”). Middelalderkirker er ikke bygget til at skulle opvarmes og tager normalt ingen skade af at stå uopvarmede. Orgel og værdifuldt inventar kan eventuelt opmagasineres. Kirken kan eventuelt stå åben som ”vejkapel”, eller den kan fortsat bruges i begrænset omfang, hvis nogen ønsker det, f.eks. til et bryllup eller en begravelse, men i så fald med et medbragt digitalt orgel.

Boks 5.2. Kirke med begrænset drift (”mølpose”)

Besparelsen ved at tage en kirke ud af normal drift er nedenfor beregnet ud fra en konkret kirkes budget. Eksemplet er anonymiseret, da der ikke er aktuelle planer om ændringer i den pågældende kirkes drift.

Sognet har knap 350 indbyggere, hvoraf godt 300 er folkekirkemedlemmer. Det danner pastorat med et sogn, der har knap 500 indbyggere.

Ved beregningen er der gået ud fra, at der i fremtiden ikke skal holdes søndagsgudstjenester i kirken, men 4-5 kirkelige handlinger om året og en gudstjeneste juleaften. Desuden er kirkegårdsdriften begrænset til vedligeholdelse af eksisterende gravsteder (dvs. ingen nye begravelser). Det forudsættes endvidere, at de to sognes menighedsråd sammenlægges, og at der ikke er ansatte ved den pågældende kirke.

Anslået reduktion i årlige udgifter:

Lønudgifter: reduceres fra 375.000 kr. til 180.000 kr. (kirkegårdsvedlige-

holdelse og et mindre beløb til rengøring).

Kirken: De samlede udgifter (el, varme, orgel, klokker, skatter, blomster, tag og fag) reduceres fra ca. 48.000 kr. til ca. 25.000 kr.

Kirkegården: De samlede udgifter (planter, redskaber, mv.) reduceres fra ca. 42.000 kr. til ca. 14.000 kr.

Administration: udgiften på ca. 50.000 kr. forsvinder til 0 kr.

Aktiviteter: reduceres fra ca. 50.000 kr. til 24.000 kr. (i form af merudgifter i det andet sogn til kirkeblad, kirkebil, konfirmandtransport mm.)

Indtægterne reduceres fra ca. 65.000 kr. til 0 kr.

Alt i alt bliver driftsudgifterne reduceret fra 500.000 kr. til 243.000 kr., dvs. en besparelse på ca. 50 %.

Sådanne løsninger vil nogle steder både kunne frigøre ressourcer til andre formål og kunne bidrage til at skabe et bedre gudstjenesteliv, hvor præster og gudstjenestedeltagere ikke gang på gang oplever sig meget alene, eller hvor gudstjenesten må aflyses, hvilket også må betragtes som spild af ressourcer.

Til gengæld vil kirkebygningen fortsat stå som symbol i landskabet, som kulturmindestærke, og – ikke mindst – med mulighed for at blive taget i brug igen, hvis de demografiske forhold skifter, som det f.eks. er tilfældet i en række mindre landsbyer, der har oplevet stor tilflytning som følge af boligprisernes udvikling i storbyerne.

5.3.5. Samarbejde og differentiering

Sognet er en geografisk størrelse, og landets opdeling i sogne er udtømmende: enhver borger hører efter sin bopæl til i et sogn. Denne ordning har mange fordele. For eksempel, at alle har en kirke, hvor de véd, at de kan gå hen juleaften, eller hvis de skal giftes eller have døbt deres barn. Den dækkende sogneinddeling kan også ses som et udtryk for, at kirken ikke kun er kirke for medlemmerne, men potentielt for alle mennesker.

Den geografiske tilknytning betyder imidlertid mindre og mindre for menneskers identitet. Den funktionelle tilknytning – til et erhverv og en arbejdsplads og i forskellige roller som forbruger, organisationsmedlem mv. – har længe haft en stigende betydning, og på det seneste har de nye kommunikationsmedier, særligt internettet, befordret en ny form for frie, interessebase-rede fællesskaber, der potentielt kan række ud over hele kloden.

Det betyder en udfordring for folkekirken, fordi den på den ene side må holde fast i, at sognemenighederne er grundlaget, men på den anden side også

må møde folk dér, hvor de nu engang befinder sig – i skolen, på arbejdet, i idrætsorganisationen og på nettet.

Folkekirken har tradition for at kunne rumme ikke ubetydelige forskelle i forhold til teologisk ståsted. Det har givet sig udtryk i den kirkelige frihedslovgivning med mulighed for at løse sognebånd, med særlige rettigheder for teologisk retningsbestemte mindretal og med muligheden for at etablere valgmenigheder. Der er således tradition for, at folkekirken kan rumme en betydelig differentiering i det kirkelige liv. De traditionelle retningsbestemte forskelle er imidlertid generelt ved at tabe betydning de fleste steder i landet.

Den form for differentiering, der i stigende grad er aktuel i dag, er således af en anden art. Det handler dels om, at kirken skal være til stede i nye sammenhænge, dels om at de enkelte tjenester retter sig mod særlige målgrupper. Det kan være sådan noget som en morgenandagt på vej til arbejde, ungdomskirke, spaghattigudstjeneste (dvs. familiegudstjeneste om aftenen med efterfølgende spisning) eller natkirke. Det betyder også, at særpræstefunktioner i forhold til for eksempel sygehuse, fængsler, plejehjem og måske også virksomheder får en større vægt – også inden for rammerne af de almindelige sognepræstestillinger.

De fleste sogne er imidlertid for små til selv at kunne bære et mere differentieret kirkeliv. Så hvis der skal være grundlag for, at folkekirken også i højere grad betjener menigheden på en mere differentieret måde, så kræver det i mange tilfælde, at sognene samarbejder herom, jf. boks 5.3.

Etableringen af et fælles menighedsråd for pastoratet (og ikke mindst i København endvidere etableringen af større pastorater) er i de fleste tilfælde en forudsætning for, at det også kan lade sig gøre i praksis.

Det kan endvidere i lyset af forholdet mellem ressourceanvendelsen henholdsvis på gudstjenester og på andre aktiviteter overvejes at reducere gudstjenestehyppigheden ikke mindst i de små sogne. En mere differentieret brug af kirkebygningerne vil ligge i naturlig forlængelse heraf.

Boks 5.3. Bøn & Brunch i Brorsons kirke

Sognesammenlægning

Blågården Sogn er det første af sin art i Danmark. I 1999 blev Blågården Sogn født, som en sammenlægning af tre gamle sogne. Sognene og deres kirker på Indre Nørrebro blev slået sammen til ét sogn – Blågården sogn. [...]

Sammenlægningen var et resultat af Københavns biskop Erik Norman Svendsens tænketank. Folkene i tænketanken barslede med et forslag om at slå kirker sammen til storsogne. Storsognene ville være mere rentable, og

kreative kræfter kunne frigives til at lave såkaldte funktionskirker med. Funktionskirker er folkekirker med en speciel funktion, for eksempel at være kirke for socialt udsatte eller børn og unge.

Blågården sogns tre kirker har hver sin funktion. Blågårds Kirke er socialkirke, Brorsons Kirke er børne- og ungdomskirke og Hellig Kors Kirke er kulturel kirke.

Socialkirke

Blågårds Kirke er socialkirke. Det vil sige at kirken tilbyder socialt udsatte mennesker, ikke bare i sognet men fra hele København, gratis varm mad hver onsdag og torsdag kl. 13-14 og efter gudstjenesten kl. 16 de tre sidste søndage i måneden.

Alle hverdage kl. 8 – 11 er der Morgencafé med traditionel morgenmad. Hjemløse og andre, der har haft en kold nat, kan få varmen, et traditionelt måltid mad og en snak.

Arrangementer med foredrag og kaffebord for ældre holdes fredage. Blågårds Kirke giver husly til Serbisk Ortodoks Kirke i Danmark, så de har mulighed for at bruge kirken til deres gudstjenester og kirkelige handlinger. Blågårds Kirke har desuden oprettet genbrugsbutikken i Blågårdsgade.

Børne- og ungdomskirke

Brorsons Kirke er børne- og ungdomskirke med gudstjenester og arrangementer lavet på de unges præmisser. Brorsons Kirke har sin egen hjemmeside www.brorsons.dk med masser af tilbud til børn og unge i hele København.

Rock-gudstjenester med live rockband fredag aften er et af mange tilbud om en utraditionel gudstjenesteform, der appellerer til unge. Freestyle-gudstjenester med musik, rap og SMS er et andet tilbud primært til teenagere.

Brorsons kirkeband er rytmisk og fast med ved Bøn & Brunch-gudstjenester, der holdes første søndag i måneden. Et par gange om året holdes gospel-gudstjeneste med det store gospelkor Sound of Gospel. Church Chill – en ”himmelsk stener” – tilbydes ligeledes et par gange om året. [...]

Kulturel kirke

Hellig Kors Kirke er kulturel kirke, og varetager traditionelle kirkelige handlinger. [...]

Kirkeårets gang med advent, jul, helligtrekongersfest, fastelavn, påske, sommerudflugt, kulturnat og allehelgensdag fejres traditionelt, og er i Hellig Kors Kirke også anledninger til at lade fantasien udfolde sig og markere

helligdage som festdage.

Kilde: www.blaagaardensogn.dk

5.3.6. Samarbejde med andre parter

Samarbejde med parter uden for folkekirken spiller mange steder en væsentlig rolle for det kirkelige liv. Et sådant samarbejde kan også bidrage til, at det enkelte sogn får en bedre anvendelse af sine ressourcer.

Det kan være samarbejde med kommunale myndigheder om diakonale opgaver eller skole-kirke samarbejde. Det kan være samarbejde med lokale foreninger om foredrags- eller koncertvirksomhed. Eller det kan være samarbejde med de frie folkekirkelige organisationer.

Det må anbefales, at man i sogne, provstier og stifter i forbindelse med igangsætning af nye initiativer overvejer, om der kunne være relevante samarbejdspartnere inden for de kirkelige organisationer, det folkelige foreningsliv eller de kommunale eller andre offentlige myndigheder. Det kan give mulighed for at trække på ressourcer, der allerede er til stede i lokalsamfundet, og det kan skabe nye muligheder for opgaveløsningen. Og det kan endvidere være med til at give folkekirken et tilskud af det engagement og den frivillighedskultur, der lever i foreninger og organisationer.

Hvad angår de frie folkekirkelige organisationer skal det bemærkes, at betegnelserne ”folkekirkens”, ”folkekirkelig” osv. er ikke beskyttede. Det står enhver organisation frit for at kalde sig folkekirkelig, hvis den selv mener, at den virker på folkekirkens grundlag, eller i øvrigt opfatter sig selv som havende tilknytning til folkekirken.

Traditionelt har forholdet mellem folkekirken og de frie organisationer været sådan, at folkekirken har stået for gudstjeneste og kirkelige handlinger, mens organisationerne har stået for kirkelig undervisning, diakoni og mission. I de senere år er sognemenighederne imidlertid generelt blevet mere opmærksomme på hele det felt af opgaver, der traditionelt har været varetaget af organisationerne. Det gælder ikke mindst kirkelig undervisning og diakoni og viser sig blandt andet i den øgede ansættelse af sognemedhjælpere.

Det kan overvejes, om ikke sognene undertiden ville være bedre tjent med at understøtte det arbejde, der foregår i foreninger og organisationer, end med selv at iværksætte aktiviteter inden for disse områder. På nogle områder, f.eks. børne- og ungdomsarbejde, er der en lang tradition for, at kirken understøtter det frivillige arbejde.

5.4. Medlemmerne og kirken

5.4.1. Medlemmernes brug af kirken

Der laves ikke generelle tællinger af deltagelsen ved gudstjenester og kirkelige handlinger i folkekirken. Der blev tidligere talt nadvergæster (og nogle steder tælles de stadig), men det er ikke en god målestok for deltagelsen ved gudstjenesten, da traditionerne for deltagelse ved nadveren er meget forskellige og har ændret sig over tid.

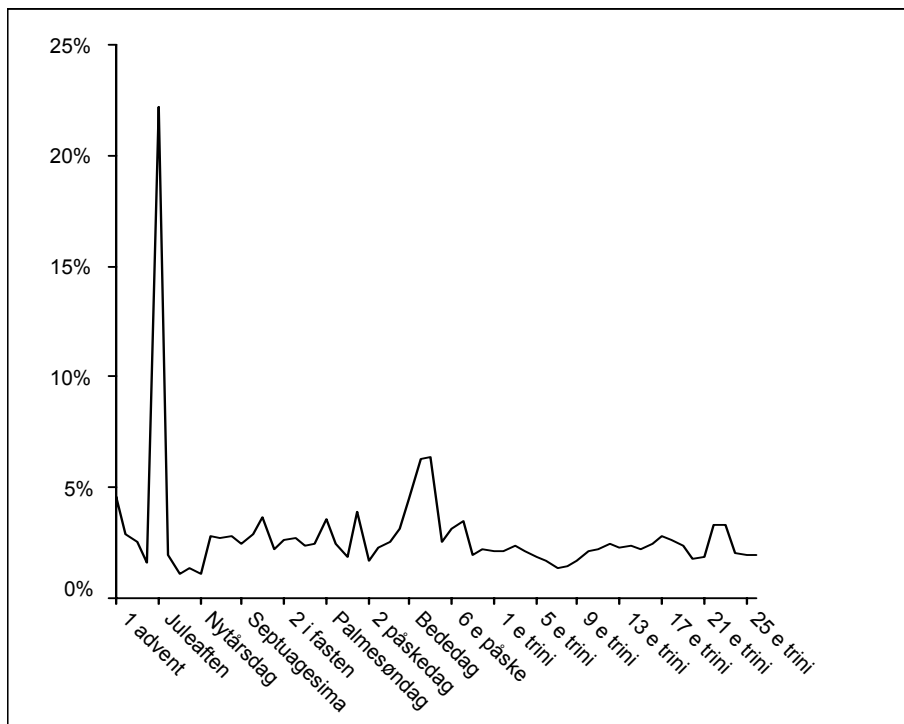
Flere stifter har lavet kirketællinger i et enkelt år, og ud fra disse tællinger er det muligt at udlede visse konklusioner om deltagelsen ved gudstjenesten. Antallet af kirkegængere kan skønsmæssigt opgøres til ca. 10-12 mio. i løbet af et år.¹⁸ Det svarer til, at hvert medlem går i kirke ca. 2½ gang om året. Der er dermed 5 gange så mange kirkegængere, som der er tilskuere i teatrene, lidt flere, end der er besøgende på museerne, og en smule færre, end der er biografgængere.

Cirka halvdelen af det samlede antal kirkegængere har deltaget i forbindelse med en kirkelig handling (dåb, konfirmation, vielse eller begravelse).¹⁹ For så vidt angår gudstjenesterne på søn- og helligdage, har juleaften langt den højeste deltagelse. Herefter følger de søndage, hvor der er konfirmation. I figur 5.10 (næste side) er som eksempel vist, hvordan kirkegangen fordeler sig over året i Viborg stift. Fordelingen over året kan antages at være omtrent den samme i de øvrige stifter, men niveauet ligger lavere – ned mod det halve i stifterne med den laveste kirkegang.

¹⁸ Der foreligger nyere, egentlige kirketællinger for Roskilde, Aalborg, Viborg og Københavns stifter: Kirkegang i Roskilde Stift 2000, s. 5, Sogn og kirke. Struktur og liv – en undersøgelse af kirkegang og sogneliv i Aalborg Stift 2002/2003, s. 11-12, Billeder af Viborg Stift. Statistik og kirkeliv, 2003, s. 6 samt kirketællingen i Københavns Stift 2002-2003 (dok.nr. 62149). For de øvrige stifter er kirkegangen skønnet på grundlag af en model for kirkegang pr. medlem, som er baseret på de nævnte undersøgelser.

¹⁹ Jf. Billeder af Viborg Stift, s. 9 og Sogn og kirke, s. 30.

Figur 5.10. Andel af indbyggerne, der var til gudstjeneste på årets søn- og helligdage i Viborg Stift i 2001-02²⁰

Der er ikke lavet nogen bredere undersøgelser af medlemmernes brug af kirken. Som et pionerarbejde på dette område har Helligåndskirken i Århus (4.952 medlemmer, 8.223 indbyggere, dvs. en medlemsandel på 60 %) i foråret 2006 gennemført en brugerundersøgelse, hvor alle, der kom i kirken i løbet af en måned, fik et spørgeskema. Der blev uddelt 600 skemaer, og svarprocenten var 60 %. Menighedsrådets sammenfatning af undersøgelsens resultater fremgår af boks 5.4.

Undersøgelsen er i sagens natur ikke repræsentativ for folkekirken som sådan, men dens resultater peger i retning af konklusioner, som også kan understøttes af andre erfaringer, herunder følgende:

- Tærsklen til kirken er lavere til gudstjenesten end til kirkens andre arrangementer. Det betyder blandt andet, at man skal lave de perifere arrange-

²⁰ Billeder af Viborg Stift – kirkestatistik og kirkeliv, Viborg Stifts Bog 2003, s. 10. Af pladshensyn er der langs vandret akse kun vist navn på hver fjerde søn- og helligdag.

menter – kirkekoncerter, foredragsaftener osv. – for deres egen skyld, og ikke for at de skal ”lokke” folk til gudstjeneste.

- Aldersfordelingen blandt kirkens brugere er mindre skæv, end fordommene siger. Alle aldre er repræsenteret, og der er igen akut fare for, at kirkegængerne ”dør ud”.
- De centrale elementer i gudstjenesten – prædikenen, salmesangen og nadveren – er højt værdsatte af kirkens brugere.

Boks 5.4. Menighedsrådets sammenfatning af brugerundersøgelse i Helligåndskirken i Århus

Aldersfordelingen i brugergruppen er det første, der har overrasket

Man kan høre en medieskabt fordrejning så mange gange, at man tror på den. Således var vi måske også på vej til at tro, at ’kirkegængerne generelt er ældre mennesker’. Men det billede er fordrejet – i hvert fald i Helligåndskirken! Godt nok er de 70-årige bedst repræsenteret i Helligåndskirken, men der er flere i 30’erne end i 60’erne, og der er flere under 20 år end i 50’erne.

Salmesangen er i høj kurs

Da vi spurgte til, hvad folk sætter pris på ved gudstjenesten, viste det sig, at salmesangen var i høj kurs. Men der er små forskelle. For det første sætter mændene som de eneste noget andet end salmesangen aller højest, nemlig prædikenen.

Prædikenen scorer generelt højt i alle grupper

67% hos mænd og 65% hos kvinder. Men også de forskellige religiøse grundfarver har prædikenen som en klar nummer 2 på deres topscorerliste både hos de søgende, kulturkristne og de mere traditionelle kirkegængere. Ingen af grupperne har under 50% som sætter kryds ved prædikenen som noget man værdsætter.

Nadveren er et hit!

Desuden har vi bidt mærke i, at unge under 35 sætter nadveren ganske særlig højt.

Liturgien generelt scorer ikke så højt

Vi har ikke en klar pejling på, hvad årsagen kan være. Måske kan det være, fordi folk ikke er sikre på, hvad liturgi egentlig er for noget.

Kirkerummet – som debut for mange

Det er også et overraskende resultat, at brugerne groft sagt har deres debut i Helligåndskirken inde i selve kirkerummet ved en gudstjeneste eller lig handling. Mod forventning begynder brugerne altså direkte i kirkens centrum. Det hænger sammen med, at man ofte har været her første gang i forbindelse med en kirkelig handling i familien. Men selv hos brugere, der

har en løs tilknytning til kirken, har en stor andel besøgt kirken første gang til en gudstjeneste. Med andre ord: Helligåndskirkens gudstjeneste og kirkerum opfattes ingenlunde som lukket land – tværtimod er det her, det er lettest at komme til som 'ny' (ingen tilmelding).

Der kommer hele tiden nye til

Det er meget glædeligt, at 8 % af brugerne har haft deres debut i 2005 eller 2006 – det er fortrinsvis yngre og unge. Det betyder, at der er basis for en løbende fornyelse.

Modtagelsen betyder meget

Næsten halvdelen af brugerne har selv formuleret kommentar til deres debut, heraf har næsten alle positive bemærkninger om førstehåndsindtrykket. Det er forskelligt, hvad folk har lagt mærke til: god musik, dejlig bygning, god modtagelse i døren, rar stemning, godt fællesskab. Det er opmuntrende læsning.

Kirken skal være hyggelig – men er ikke et forsamlingshus

Vi har også spurgt folk om, hvorfor de bruger kirken, og her lader det til, at det er blandingen af forkyndelse og socialt samvær, der får folk til at blive ved med at komme. Brugergruppen svarer nemlig nej til, at kirken ligeså godt kunne være et forsamlingshus og ja til, at de bruger kirkerummet til at falde til ro og bede. Desuden svarer rigtig mange ja til, at 'her er hyggeligt at være og jeg føler mig hjemme', mens de fleste er uenige i, at det er hyggen og samværet, der er det primære.

Kilde: Sociolog Linda Bak Schröder: Brugerundersøgelse i Helligåndskirken, foråret 2006, på www.helligaandskirken-aarhus.dk.

5.4.2. Menighedens deltagelse

Som evangelisk-luthersk kirke forudsætter folkekirken et samspil mellem det læge og det gejstlige element, det almindelige og det særlige præstedømme, i hele det folkekirkelige liv. Menighedens rolle er ikke bare at sørge for de fysiske rammer for forkyndelsen og at deltage i gudstjenesten, men tillige at gribe ind, hvis evangeliet undertrykkes af menighedens præst. Det gejstlige tilsyn er således ikke bare biskoppens opgave, men noget der udøves i fællesskab mellem biskop og menighed. Det viser sig konkret ved, at de fleste "præstesager" starter med klager fra menigheden.

Forholdet mellem menighed og præst er ikke et kompetencemæssigt balancerforhold. Snarere er der tale om, at forkyndelsen finder sted i samspil med det almindelige præstedømme med henblik på at tage et fælles ansvar for menighedens liv og vækst. Det gælder også gudstjenesten, hvor det er karakteristisk for liturgien ved højmesseren i folkekirken, at der for så vidt angår

deltagelsen er tale om en vekselvirkning mellem præst og menighed. ”Præst og organist opfattes måske i første omgang særligt som afsendere og menigheden som modtagere, men menigheden er også afsendere. Idet menigheden modtager afsenderens tegn og reagerer på disse, bliver menigheden selv afsendere. Det kan være sprogligt – der svares amen, eller der synges med på lovsangen, bedes med på fadervor osv. – og det kan være ikke-sprogligt i kropsudtryk, som viser modtagelse af det afsendte tegn, idet man går frem til nadver, folder hænderne til bøn, korsrer sig osv. – eller afvisning af tegnet, idet man bliver siddende, ser væk eller forlader rummet.”²¹

Ved højmissen læses indgangsbønnen (og tilsvarende udgangsbønnen) af et lægt medlem af menigheden – i praksis som hovedregel af kirkesangeren eller kordegnen. Den autoriserede liturgi giver også mulighed for, at præsten med menighedsrådets samtykke kan overlade det til et lægt medlem af menigheden at medvirke ved læsning fra Det gamle Testamente og læsning fra Det Nye Testamente (epistel eller lektie), ved kirkebønnen samt ved udde-ling af nadveren.

Af de ovennævnte grunde er der grænser for, hvor langt professionaliserin-gen af gudstjenestelivet bør gå. Menigheden må aldrig reduceres til tilskuere. Omfanget af kirkebetjeningens deltagelse i gudstjenesten er derfor ikke alene et økonomisk, men tillige et kirkeligt spørgsmål, og menighedsmedlemmers udførelse af visse gudstjenestelige funktioner anskueliggør på en enkel måde menighedens medansvar for gudstjenesten.

Salmesangen udgør et centralt led i menighedens deltagelse i gudstjenesten. Her kan en overdreven professionalisering reducere deltagelsen fra den ikke-ansatte del af menigheden til en forsagt brummen, som ikke har en chance for at trænge igennem lydturen fra orglets og korsangernes mange stemmer.

Lidt skarpt trukket op kan man sige, at den nødvendige kirkebetjening ved en ”almindelig” søndagsgudstjeneste (uden kirkelige handlinger) udgør tre personer: præsten, organisten og en hjælper, som kan være kirketjener, kor-degn, graver eller kirkesanger. En større bemanning end denne bør kræve en særlig begrundelse, f.eks. kirkerummets størrelse eller et ønske om en særlig kirkemusikalsk profil.

Det kunne i forlængelse heraf være en god ide, at menighedsrådet (valgte medlemmer og præst) stiller sig selv en række spørgsmål til omfanget af den professionelle deltagelse ved gudstjenesten:

- Hvorfor skal der være en medarbejder til at dele salmebøger ud og samle dem ind igen?

²¹ Ole Brinth, Helle Christiansen, Henrik Christiansen & Marianne Christiansen.: *Højmissen i den danske folkekirke, Liturgisk håndbog I*, Anis 2005, s. 14.

- Bør det ikke snarere være reglen end undtagelsen, at læsningen af ind- og udgangsbøn varetages af et ikke-ansat medlem af menigheden?
- Hvad er konkret begrundelsen for kordegnens kirketjeneste?
- Hvad er grundlaget for at have f.eks. 4-6 korsangere ved en almindelig højmesse?
- Hvad kan der gøres for, at den ikke-ansatte del af menigheden rent faktisk deltager i de led i liturgien, hvor menigheden svarer eller synger?

5.4.3. Kirkens betjening af medlemmerne

Den kirkelige betjening af medlemmerne er i praksis centreret om deltagelse i gudstjenesten, de kirkelige handlinger og sjælesorg.

”Kirkelige handlinger” er ikke noget klart begreb, men kan nærmest defineres som gudstjenester eller elementer i gudstjenester, hvor der sker noget, der noteres i kirkebogen.²² I praksis handler det om dåb, konfirmation, vielse og begravelse.

Alle undersøgelser viser, at de kirkelige handlinger står helt centralt for de fleste medlemmers forhold til folkekirken. Muligheden for at få del i de kirkelige handlinger står som det væsentligste motiv for medlemskab, og de kirkelige handlingers betydning vurderes generelt væsentligt højere blandt medlemmerne end gudstjenestedeltagelsen i øvrigt.²³ Halvdelen af kirkegangen sker i forbindelse med en kirkelig handling, jf. afsnit 5.4.1 ovenfor. Derfor er det også afgørende, at kirken kan håndtere de kirkelige handlinger på en måde, som medlemmerne opfatter som professionel og serviceorienteret.

Dette handler ikke om, at kirken skal underlægge sig efterspørgslen og lade sin virksomhed diktere af markedsmekanismerne, men om at kirken må stå til rådighed og imødekomme medlemmernes rimelige forventninger. I en tid, hvor selv skattevæsenet søger at profilere sig som en service for borgerne, kan kirken ikke møde sine medlemmer med stive regler og snævre åbningstider.

Bestemmelserne om medlemmernes ret til kirkelig betjening fremgår af medlemsloven. De væsentligste bestemmelser er følgende:

²² Jf. Eberhard Harbsmeier & Hans Raun Iversen: *Praktisk teologi*, Anis 1995, s. 292.

²³ Se Susan Sundback: ”Medlemskapet i de lutherske kirker i Norden”, s. 63 og Göran Gustafsson: ”Värdigemenskapen kring de nordiska folkkyrkorna”, s. 101, begge i Göran Gustafsson & Thorleif Pettersson (red.): *Folkkyrkor och religiös pluralism – den nordiska religiösa modellen*, Verbum 2000.

§ 6. Ethvert medlem af folkekirken har ret til kirkelig betjening af præsten eller præsterne for den menighed, hvortil medlemmet hører, jf. § 5. Sognebåndsløserne betjenes dog af den præst, til hvem der er løst sognebånd.

Stk. 2. Et medlem, der ikke har bopæl her i landet, har ret til kirkelig betjening af præsten for den menighed, hvortil medlemmet senest har hørt.

§ 7. Et medlem af folkekirken, der ikke hører til sognemenigheden, men som har en særlig tilknytning til denne, har ret til kirkelig betjening i sognemenighedens kirke. Kirkeministeren kan fastsætte nærmere regler herom.

Da kirkelig betjening i form af deltagelse i gudstjeneste er åben for alle, og deltagelse i nadveren er åben for alle medlemmer, vedrører bestemmelsen reelt kun kirkelige handlinger og sjælesorg.

Bestemmelsen indebærer, at medlemmer som hovedregel ikke har krav på kirkelig betjening af præster for andre menigheder end den, de tilhører. Efter § 5 hører folkekirkens medlemmer som hovedregel til menigheden i det sogn, hvor de har bopæl.

Et medlem har imidlertid tillige ret til kirkelig betjening i en kirke, som vedkommende har en særlig tilknytning til.²⁴ I betænkningen, der lå til grund for lovgivningen, var opstillet følgende kriterier for ”særlig tilknytning”:

- har boet i sognet i mindst 2 år
- har nære pårørende (forældre, søskende eller børn) boende i sognet
- har tilknytning til en institution i sognet
- har boet i sognet, men som er anbragt i et plejehjem, sygehjem eller lignende uden for sognet
- har forældre, ægtefælle eller børn begravet på en kirkegård i sognet (for så vidt angår bisættelse)
- har en anden særlig tilknytning til sognet, såfremt denne tilknytning giver rimelig begrundelse for kirkelig betjening i kirken.

Disse regler blev ikke gennemført, idet det i lovforslagets bemærkninger udtaltes, at fastsættelse af regler blev udskudt, til der havde dannet sig en praksis på området. Der er ikke efterfølgende blevet fastsat regler på områ-

²⁴ Det fremgår af et ministersvar i forbindelse med folketingets behandling af lovforslaget, at ”tilknytning til sognemenigheden” kan opfyldes gennem tilknytning til sognekirken. Preben Espersen, *Kirkeret. Almindelig del*, 2. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 1999, s. 160.

det. Det er i praksis i høj grad op til den enkelte præst, hvor langt tilknytningskravet bliver strakt.

Bestemmelsen tager alene sigte på at sikre medlemmet en ret til kirkelig betjening, men tager ikke stilling til, hvilken præst der skal medvirke – kirkens præst eller bopæls sognets præst. I de fleste tilfælde løses dette spørgsmål i mindelighed, men der kan opstå problemer, hvis begge præster hævder, at det er den anden præst, der bør medvirke. I den nævnte betænkning siges det herom, at det med henblik på denne situation bør foreskrives, at pligten til at medvirke påhviler bopæls sognets præst. Opfyldelsen af denne pligt kan dog på grund af afstandsforhold være så u hensigtsmæssig, at kirkens præst i sådanne situationer må indtræde i pligten.²⁵ Der er dog ikke fastsat nogen regler herom.

Den kirkelige betjening, som medlemmet har ret til, er i almindelighed gratis for medlemmet (eller rettere: er betalt via kirkeskatten). Menighedsrådet har adgang til i et regulativ at fastsætte takster for medlemmers brug af kirken, og der er i princippet ikke noget til hinder for, at der fastsættes takster også for sognets egne beboere. Der kendes dog ingen eksempler på, at der for sognets egne beboere er fastsat takster for andet end ekstraydelser, som f.eks. blomsterpyntning.

Det er muligt på frivillig basis at opnå kirkelig betjening i et andet sogn. Dette forudsætter, at man kan finde en præst, som er villig hertil, samt at menighedsrådet vil stille kirken til rådighed. Menighedsrådet kan i et regulativ fastsætte takster for udensogns brug, og man vil typisk skulle betale for sognets merudgifter.

På nogle punkter er betænkningens overvejelser ikke længere tidssvarende i forhold til de forventninger, som medlemmerne typisk vil have i dag. Der er for eksempel ikke nogen (klar) ret til kirkelig betjening det sted, hvor man har fritidsbolig, også selv om man bor i boligen store dele af året. Der er også stadig flere, for hvem fritidsboligen i dag er den faste tilknytning i Danmark i et globaliseret arbejdsliv. Et andet kendt problem er konfirmander, der ønsker at gå til præst og blive konfirmeret sammen med deres klassekammerater i skolen, selv om de bor i et andet sogn. I nogle tilfælde kan det være tidsmæssigt umuligt at følge konfirmationsforberedelse i hjemsoget, hvorfor præsten så må lave individuel undervisning. Det ville være mere oplagt at give ret til at gå til præst der, hvor skolen ligger. Sådan løses problemet da også i praksis mange steder i landet.

Den udvikling, der er i visse dele af København i retning af i højere grad at have specialiserede kirker med hver deres profil, rejser også nye spørgsmål om den kirkelige betjening. Hvis der i et sogn etableres en kirkelig betjening, der særligt retter sig mod bestemte grupper, kunne det være naturligt, at

²⁵ Espersen s. 161.

medlemmer, der tilhører den pågældende gruppe, har ret til kirkelig betjening i denne kirke. Brorsøns kirke, jf. boks 5.3 ovenfor, er i sagens natur ikke kun ungdomskirke for unge i Blågårdens Sogn, men snarere for hele Nørrebro provsti og for unge uden for provstiet.

Muligheden for sognebåndsløsning kan naturligvis anvendes i disse situationer, idet sognebåndsløsere betjenes af den præst, til hvem der er løst sognebånd. Men det aktualiserer diskussionen om, hvorvidt det skulle være muligt at løse sognebånd til et sogn i stedet for til en præst.

Udvalget foreslår en modernisering af reglerne for kirkelig betjening af udensogns medlemmer til afløsning af den nuværende § 7, hvorved den præcisering, der var stillet i udsigt, faktisk gennemføres, samtidig med at medlemmernes rettigheder udvides. Det skal sikre en mindre vilkårlig forvaltning af tilknytningskravet, end hvad der kan være tilfældet i dag.

”§ 7. Et medlem af folkekirken, der ikke hører til sognemenigheden, men som har en særlig tilknytning til denne, har ret til kirkelig betjening i sognemenighedens kirke. Særlig tilknytning foreligger i kraft af:

- 1) Tidligere bopæl i sognet.
- 2) Fritidsbolig i sognet.
- 3) Nære pårørende (forældre, søskende eller børn) boende i sognet.
- 4) Tilknytning til en institution i sognet.
- 5) Skolegang i sognet (for så vidt angår konfirmation).
- 6) Forældre, ægtefælle eller børn begravet på en kirkegård i sognet (for så vidt angår bisættelse)
- 7) Princippet om sognetilhør er efter forslaget stadig grundlaget for den kirkelige betjening af medlemmerne, idet § 6 ikke foreslås ændret.”

For folkekirken som helhed vil forslaget være økonomisk neutralt, idet øget betjening i én kirke modsvarer af reduceret betjening i en anden kirke. Men såfremt den foreslåede udvidelse på længere sigt skulle give anledning til et væsentligt ændret mønster for den kirkelige betjening, navnlig i forbindelse med fritidsboliger, således at medlemmer i væsentligt omfang søger kirkelig betjening i sogne, hvor de ikke betaler kirkeskat, kan dette overvejes kompenseret over fællesfondens udligningsordning. Udvalget foreslår endvidere, at kirkens præst har pligten til at yde betjeningen. Det vil løse den uklarhed, der er i dag, men udelukker naturligvis ikke, at bopælssognets præst efter aftale kan medvirke i stedet. Forslaget vil være neutralt i forhold til folkekirkens præster under ét, og for de fleste præster vil det antagelig gå lige op. Men der kan være nogen, f.eks. præster i sommerhusområder eller ved populære kirker, for hvem der vil være tale om en merbelastning. Dette må der i givet fald tages hensyn til i normeringen.

Udvalget foreslår endvidere en *betinget* ret til betjening i *enhver* kirke i folkekirken. Men dette er betinget af:

- at man selv finder en præst, der er villig til at yde betjeningen
- at man betaler samtlige omkostninger for sognet
- at man ikke står i vejen for betjeningen af sognets egne beboere.

Der foreslås derfor en ny § 6 a i lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m.:

”§ 6 a. Præster i folkekirken har ret til at få stillet enhver sognekirke i folkekirken til rådighed til brug for et medlems kirkelige handlinger, under forudsætning af, at medlemmet betaler det pågældende sogns omkostninger herved. Menighedsrådet kan dog afvise dette, såfremt det er nødvendigt ud fra hensynet til den kirkelige betjening af sognets egne beboere.

Stk. 2. Menighedsrådets afgørelser kan indbringes for biskoppen.”

Forslaget vil antagelig primært have betydning for vielser. Baggrunden for forslaget er for det første, at andelen af kirkelige vielser (inkl. velsignelser af borgerligt indgået ægteskab) har været stærkt vigende og i dag udgør under 50 % af alle vielser. Og for det andet, at det ikke er noget usagligt ønske at undgå at blive viet i f.eks. en trist kirke, og for den sags skyld heller ikke usagligt at ønske at blive viet i en kirke i nærheden af det forsamlingshus, hvor festen skal holdes. Den foreslåede § 6 a indebærer, at sognet skal have dækket sine merudgifter. Det betyder således, at for eksempel meget populære bryllupskirker så også vil få et ekstra bidrag til den ordinære drift.

De foreslåede ændringer af medlemsloven må naturligt følges af en tilsvarende modernisering af lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde for så vidt angår retten til at blive begravet på kirkegården. Den nuværende bestemmelse har følgende ordlyd:

§ 14. Sognets beboere har ret til at blive begravet på kirkegården i det sogn, hvor de bor. For personer, der ikke tilhører folkekirken, gælder dette dog ikke, hvis der i sognet findes en kommunal begravelsesplads eller en begravelsesplads for det trossamfund, som de tilhører.

Stk. 2. Udensogsboende, der enten har ægtefælle, forældre eller børn begravet på kirkegården, eller som på særlig måde har været knyttet til sognet, ligestilles med indensogsboende.

Stk. 3. Hvor pladsforholdene tillader det, kan det i vedtægten bestemmes, at også andre udensogsboende end de i stk. 2 nævnte skal have adgang til at blive begravet på kirkegården.

Udvalget foreslår for det første, at den særlige tilknytning efter stk. 2 skal forstås på samme måde som efter medlemslovens § 7, jf. ovenfor, samt at stk. 3 ”vendes om”, så udgangspunktet er, at andre udensogsboende som

udgangspunkt skal have adgang til at blive begravet på kirkegården, idet dog menighedsrådet kan afvise dette, såfremt det er nødvendigt ud fra hensynet til den nuværende eller fremtidige betjening af sognets egne beboere. Et sogn skal med andre ord ikke kunne tvinges til at udvide kirkegården på grund af tilstrømning fra udensogns boende. I realiteten er dette ikke noget problem på de fleste kirkegårde, da der på grund af den øgede andel af urnebegravelser er rigelig plads. Der skal fortsat kunne fastsættes forskellige takster for indensogns og udensogns.

Det foreslås ved samme lejlighed at ophæve stk. 1, 2. punktum om ikke-medlemmers adgang. Den har i realiteten ingen praktisk betydning, idet der pt. ikke findes nogen kommunale begravelsespladser og kun meget få, der tilhører trossamfund, og bestemmelsen omfatter alene de ikke-medlemmer, der bor i *det sogn*, hvor der er en sådan begravelsesplads. Bestemmelsen kan endvidere forekomme diskriminerende og bidrager samtidig til at udhule den stilling, folkekirkens kirkegårde har som samfundets almindelige begravelsespladser. Dette vil naturligvis ikke ændre ved, at der kan fastsættes forskellige takster for medlemmer og ikke-medlemmer.

6. Kirken som arbejdsplads

Siden lønningslovene af 1913, 1919 og 1922 har kirke-, kirkegårds- og præstegårdspersonalet været ansat i stillinger, der administreres af menighedsrådet. Med tjenestemandreformen i 1969 blev løn- og ansættelsesvilkår for hovedparten af disse stillinger aftalebaseret. Der er i dag 25-30.000 mennesker beskæftiget i ikke-gejstlige funktioner i folkekirken, dog hovedparten som bibeskæftigede. Kirken som arbejdsplads og menighedsrådenes rolle som arbejdsgiver udvikles i takt med arbejdsmarkedslovgivningen og anden lovgivning. Der er de senere år rejst tvivl om, hvorvidt menighedsrådene er tilstrækkelig klædt på til at varetage opgaven, så kirken kan fungere som en god arbejdsplads.

Udgifterne til løn i den lokale del af folkekirken er steget med 2,1 % reelt om året i gennemsnit for alle årene fra 1988 til 2006. Stigningen har været størst i den midterste del af perioden, men i de senere år har der fortsat været en realvækst på ca. 1,6 % om året. Personalevæksten har med andre ord været en af periodens største udgiftsdrivere. Man kan stille spørgsmålet, om udgiftsudviklingen er udtryk for bevidst prioritering eller snarere et utilsigtet resultat.

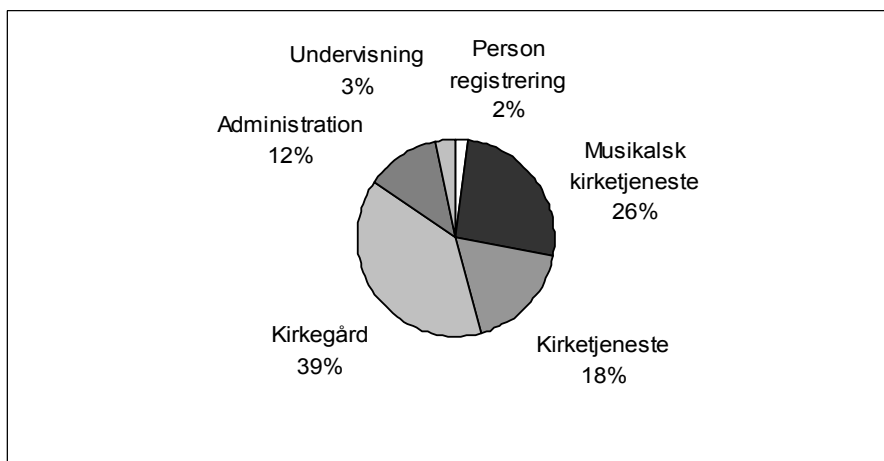
Dette kapitel handler om, hvordan menighedsrådet kan blive bedre til at varetage sin rolle som arbejdsgiver. Hvilke muligheder der er åbnet op for med den nye lovgivning, og hvilke ændringer der kunne ønskes, for at kirken kommer til at fungere som en god arbejdsplads.

6.1. Stillingernes indhold

Kirkefunktionærer varetager en række funktioner i kirken og på kirkegården. De samlede udgifter på 2,3 mia. kr. i 2005 blev i kapitel 3 fordelt på personalekategorier, jf. figur 3.17. I dette afsnit er den samlede lønudgift brudt op og fordelt på seks hovedfunktioner, som findes i folkekirken, jf. figur 6.1 (næste side). De seks hovedfunktioner er: opgaver på kirkegården, opgaver i kirken (kirketjeneste), musikalske opgaver (musikalsk kirketjeneste), personregistrering, undervisning samt administration.²⁶

²⁶ Gravernes lønudgift, som udgør 60 % af den samlede lønudgift konteret under kirkegården, er fordelt med 25 % kirketjeneste og 75 % på kirkegården på grundlag af en stikprøveundersøgelse af regulativerne. Kordegnenes løn er fordelt mellem personregistrering og øvrige opgaver på grundlag af en analyse af tidsforbruget ved registreringsopgaverne efter indførelsen af den elektroniske kirkebog.

Figur 6.1. Lønudgiftens fordeling på funktioner

Figuren viser, at de tre største opgaver er kirkegården (39 %), kirketjeneste (18 %) og musikalsk kirketjeneste (26 %). Personregistrering og kirkebog fylder 2 %. Heri indgår ikke den personregistrering, der udføres af præsterne, men lønnen til præstesekretærer er talt med her. Undervisning varetaget af sognemedhjælpere udgør 3 %. Udgiften til administration, herunder hovedparten af kordegnenes løn og udgiften til honorering af menighedsrådsmedlemmer, udgør 12 %.

Det er ikke muligt at beregne stigningen i lønudgifterne inden for hver enkelt kategori over de seneste år på grund af mangel på data.

6.1.1. Tidligere normeringsmodeller

Frem til midten af 1970'erne var normering af personale i folkekirken forholdsvis fri (bortset fra præster). Centrale normeringssystemer var kun fastsat for få personalegrupper. I Københavns og Frederiksberg kommuner var der dog normeringsregler direkte administreret fra Kirkeministeriet.

I løbet af 1980'erne fastlagde Kirkeministeriet detaljerede arbejdstidsmålingssystemer for stillingerne som organist, kordegn, kirketjener og graver med henblik på fastlæggelse af en stillingskvote. Formålet var at styre udviklingen i stillingsmassen og at skabe grundlag for decentralisering af stillingskontrollen til stiftsøvrighederne. Som det fremgår af udviklingen i de samlede lønudgifter, har systemet ikke tjent sit formål. Men det har haft væsentlige bivirkninger, ved at det har understøttet en rigid opfattelse af

stillingsindholdet, hvor alle nye opgaver pr. definition bliver til opgaver ud over den fastsatte kvote, og ved at det har fremmet en faglig ”silotækning”, hvor hver faggruppe holder på sine egne opgaver.

Kvotesystemet har til en vis grad fungeret som ledelse af medarbejderne uden daglig kontakt til menighedsrådet.

Som eksempel på brugen af sådanne systemer kan nævnes kvotesystemet for organister, som i store træk er uændret siden 1983, jf. boks 6.1.

Boks 6.1. Beskæftigelsesgrad for organister (lønkvote)

§ 3. En organiststillings beskæftigelsesgrad beregnes på grundlag af en af menighedsrådet foretaget beskrivelse af de med stillingen forbundne arbejdsforpligtelser inden for et år. Såfremt stillingen er besat, tiltrædes beskrivelsen af organisten (organistassistenten) ved medunderskrivelse heraf. *Stk. 2.* Beskrivelsen udfærdiges på standardblanket til stillingsbeskrivelse for organiststillinger. Blanketter kan fås hos stiftsøvrigheden.

§ 4. På grundlag af arbejdsbeskrivelsen beregnes beskæftigelsesgraden ved en pointansættelse efter følgende regler:

A. Medvirken ved gudstjenester, kirkelige handlinger m.m.

Der ansættes for hver:

gudstjeneste	2 point
vielse	1 point
begravelseshandling	1 point
særskilt dåbshandling.....	1 point

For hver gudstjeneste, der er højmesse (eller konfirmation), tillægges yderligere 1 point - dog højst 70 points.

B. Andagter, konfirmandundervisning og møder

For medvirken ved andagter i kirken eller andetsteds, ved gudstjenester på sygehus, alderdomshjem eller plejehjem m.v., ved menigheds møder og ved konfirmandundervisning beregnes 1 point pr. påbegyndt time. Er tjenester af denne art knyttet sammen, foretages pointsætningen for den sammenkædede tjeneste under eet.

C. Koncerter

For arrangement af og udførelse af kirkekoncerter tillægges 30 points for hver koncert, organisten er forpligtet til årligt at gennemføre - dog højst 210 points.

D. Kor

For ledelse af voksenkor med sædvanlige forpligtelser og af børne- eller

ungdomskor fastsættes et pointtal på henholdsvis 60 og 120. For videregående forpligtelser med hensyn til korledelse fastsættes følgende pointtillæg:

Voksenkor med udvidende forpligtelser	120 points
Voksenkor med udvidede forpligtelser samt forpligtelser for koret til medvirken ved kirkekoncerter, musikgudstjenester, menighedsmøder m.v.	180 points
Børne- og ungdomskor med korscole	180 points

Pointtillæg for udvidet korledelse m.v. fastsættes efter forhandling med tjenestemandorganisationen.

Den samlede pointssum for korledelse kan højst fastsættes til 240. Inden for denne pointssum kan der indregnes et pointtal for arbejde med instrumentensemble eller andre organisten påhvilende opgaver.

E. Klokkespil

For tilsyn med og betjening af klokkespil beregnes et pointtal på mellem 20 og 150.

For tilsyn med klokkespil ydes i almindelighed 20 points.

For forpligtelser, der omfatter tilsyn og et bestemt antal årlige klokkespilkoncerter, sker pointansættelsen efter følgende pointtal:

Tilsyn samt 1-2 koncerter:	60 points
- - 3-5 -	90 -
- - 6-7 -	150 -

§ 5. På grundlag af det i henhold til § 4 opgjorte samlede pointtal fastsættes kvoten således:

Pointtal:	Kvota:
390-469	40%
470-550	50%
551-630	60%
631-720	70%
721-850	85%
over 850	100%

Kvotesystemet blev i 2003 ophævet for DOKS-organister (dvs. stillinger, hvor der kræves konservatorieuddannelse) og for kirketjenere. Det blev i 2004 ophævet for kordegnestillinger, bortset fra kvoteberegning i forbindelse med civilregistreringsopgaven. Kvotesystemet for PO-organister, organistas-

sistenter og gravere står umiddelbart foran ophævelse. For sognemedhjælperne har der ikke været noget egentligt normeringssystem.

Til afløsning for det hidtidige ansættelsessystem forhandles om to fælles organisationsaftaler (overenskomster). En til at dække de arbejdsfunktioner, der hører under organister, og en til at dække resten af de berørte funktioner. Fælles for de oplæg, der drøftes, er øget fleksibilitet i opgavevaretagelsen og enkle lønværktøjer, som skal gøre det lettere at administrere. I forbindelse med disse nye lønformer er der ikke indtænkt nye former for normerings- eller optællingssystemer. Der er tværtimod lagt op til lønformer, der kan anvendes i overensstemmelse med menighedsrådets prioritering og uden facitliste for, hvor meget medarbejdertid der går til de enkelte opgaver.

Med ophævelsen af kvotesystemerne bliver normeringen af stillingen en ledelsesmæssig opgave for menighedsrådet. I takt med at kvotesystemerne ophæves, overlades det til menighedsrådene at foretage en ledelsesmæssig vurdering af, hvordan de vil prioritere det pågældende arbejdsområde.

6.1.2. Fastlæggelse af stillingens indhold

Det er menighedsrådet, der ansætter og afskediger kirkefunktionærer (undtagen uansøgt afsked af tjenestemænd) og som arbejdsgiver leder og fordeler arbejdet. Menighedsrådet har dermed kompetence til at fastsætte stillingsstrukturen ved kirke og kirkegård og bestemmer art og omfang af de enkelte stillinger. Menighedsrådets ledelsesret er således entydig.

For at undgå, at en formel afskaffelse af normeringsregler fører til en genindførelse ”ad bagvejen”, skal menighedsrådene være i stand til at udfylde det ledelsesmæssige rum, som kvotesystemerne hidtil har udfyldt. Det kan undertiden være vanskeligt, fordi menighedsrådsmedlemmerne kun har begrænset indsigt i, hvad de enkelte medarbejdere laver i det daglige. Når de formelle systemer afskaffes, opstår der derfor en efterspørgsel efter vejledning i, hvorledes opgaven med at fastsætte stillingernes indhold og omfang løses.

Landsforeningen af Menighedsråd har sammen med relevante faglige organisationer udarbejdet sådanne vejledninger – delvis på skuldrene af de afskaffede kvotesystemer. Disse vejledninger indeholder regneredskaber, som viser, hvilken stillingsstørrelse menighedsrådets beslutninger om opgaveindhold og omfang leder frem til. Der er ikke tale om en facitliste og dermed ikke om en automatisk stillingsnormering, men om et dialogværktøj til fastsættelse af stillingens indhold og omfang. Menighedsrådene opfordres til at gå ind i den nødvendige prioriteringsdiskussion baseret på stillingernes indhold, som er en forudsætning for at kunne have en holdning til, hvor mange ressourcer der bør afsættes til de enkelte funktioner. Det kræver en holdning til serviceniveau, plejeniveau og øvrige standarder, der ønskes opretholdt

ved kirke og kirkegård. Menighedsrådenes ledelsesret består i at udøve denne prioritering og fastlægge deres forventninger til serviceniveauet. Der er imidlertid altid en risiko for, at sådanne modeller – med tilhørende regneredskaber – stivner i en ny formalisme og i praksis kommer til at fungere som en facitliste for fastlæggelsen af stillingernes indhold.

For at kunne hjælpe menighedsrådene til bedre at kunne forholde sig til niveauet på kirkegården, har Kirkeministeriet sammen med Foreningen af danske Kirkegårdsledere i 2007 igangsat projektet ”Driftsstyring på kirkegårde” i samarbejde med Skov & Landskab ved Københavns Universitet. Formålet er at udvikle et kvalitetsbeskrivelsessystem, så man kan beskrive, hvilken pleje man ønsker, men som i modsætning til de traditionelle kvotesystemer ikke indeholder en automatisk stillingsnormering.

Ændrede vilkår, så som indførelsen af den elektroniske kirkebog eller indførelsen af automatisk klokkringning, må også nødvendigvis følges op af ændringer af stillingerne. Kordegnstillingen er et eksempel på en stilling, som allerede har og fortsat må forventes at få ændret sit indhold i en sådan grad, at den på sigt næppe vil kunne opretholdes som en selvstændig stillingskategori i folkekirken, jf. boks 6.2.

Boks 6.2. Kordegnstillingens fremtid?

Hvad angår stillingen som kordegn, kan der på blot lidt længere sigt forventes væsentlige ændringer af det traditionelle stillingsindhold. Kordegnstillingen består i dag oftest af fire elementer: personregistrering og kirkebog, kirketjeneste, kasserer samt sekretær for menighedsrådet.

Kordegnenes opgaver med personregistrering og kirkebog må forventes reduceret kraftigt i de kommende år. Indførelsen af den elektroniske kirkebog har i sig selv betydet en reduktion i dette arbejde med 30-40 %. Udbredelsen af digitale selvbetjeningsløsninger vil betyde en yderligere reduktion. I foråret 2007 åbnede internetsiden www.personregistrering.dk, hvor det er muligt at foretage anmeldelser af fødsler, navne, navneændring mm. ved anvendelse af digital signatur. Anmeldelsen modtages i det såkaldte venteregister og skal behandles af kordegnen, inden der sker endelig registrering i CPR-registeret. Fremtidsperspektivet er imidlertid, at en række registreringer, f.eks. fødselsregistrering baseret på jordemoderanmeldelsen eller navneændring til et godkendt fornavn eller et frit efternavn, vil kunne ske uden nogen manuel behandling.

Kordegnenes kirketjeneste anbefales afskaffet, jf. afsnit 5.4.2., idet læsning af ind- og udgangsbøn med fordel kan varetages af medlemmer af menigheden. Kirketjenesten udgør typisk 20 % af en kordegns fuldtidsstilling og giver anledning til et betydeligt vikarforbrug.

Opgaverne med bogholderi og regnskab kan inden for få år overvejende forventes samlet på provstiniveau, jf. afsnit 4.1.1, men det kan naturligvis fortsat være kordegne, der varetager disse opgaver.

I takt med stillingernes ændrede indhold kan lønudgifternes fordeling på opgaver, jf. figur 6.1, f.eks. føre til en drøftelse i menighedsrådet af den ønskede sammensætning af personalet. Er den rigtig, set i forhold de opgaver, som menighedsrådet ønsker varetaget? Er det f.eks. en bevidst prioritering, at 39 % af lønudgifterne går til personale ved kirkegården eller at 26 % anvendes til musikalsk kirketjeneste?

6.2. Menighedsrådet som arbejdsgiver

Menighedsrådets arbejdsgiverfunktion udøves inden for rammerne af centralt fastsatte regler og aftaler gældende for offentligt ansatte herunder gældende aftaler om løn- og arbejdsvilkår. Ifølge disse regler skal menighedsrådet som minimum leve op til følgende:

- Der skal som minimum udarbejdes et ansættelsesbrev, og der skal indhentes en børneattest, hvis den ansatte har med børn at gøre.
- I ansættelsesforholdet skal medarbejderen have klare mål for udførelsen af arbejdet samt en korrekt aflønning. Menighedsrådet har forhandlingspligt overfor de faglige organisationer. Menighedsrådet kan ikke træffe afgørelse af væsentlig betydning for den ansatte uden at give den pågældende lejlighed til at udtale sig.
- Ved tilrettelæggelsen af arbejdets udførelse skal menighedsrådet inddrage ArbejdsPladsVurderinger (APV). Dette indebærer herudover medarbejderinformation og kommunikation i form af medarbejdermøder. Medarbejdermøderne sikrer information og kommunikation om alle planlagte og igangværende aktiviteter samt økonomi.
- Menighedsrådet er ansvarlig for, at der gennemføres MedarbejderUdviklingsSamtaler (MUS) med alle medarbejdere. Dette kan anvendes som et redskab til at afstemme mål og forventninger. Det kan derudover anvendes til at tilrettelægge jobudvikling og uddannelse.

Dette alene er imidlertid ikke tilstrækkeligt til at udfylde menighedsrådets rolle som arbejdsgiver. Menighedsrådene bør tage redskaber i anvendelse, som tager sigte på bedre anvendelse af de nuværende medarbejderressourcer. Det er en opgave, som kræver øget fokus på de arbejdsopgaver, som i dag varetages af kirkefunktionærerne, med henblik på hvordan arbejdet fremover kan organiseres på en mere hensigtsmæssig måde. Af kapitel 4 fremgår gode eksempler på samarbejde om forvaltningsopgaver, samarbejde om personale m.v. samt forskellige løsninger på samarbejde om rådgivning af menigheds-

råd. Disse forhold kræver mere fleksibilitet end i de eksisterende stillinger og større fokus på ledelse.

6.2.1. Stillingsbeskrivelser for alle stillinger

Forudsætningen for en bedre planlægning af arbejdets tilrettelæggelse er udviklingen af stillingsbeskrivelser. Arbejdstilrettelæggelsen hænger sammen med menighedsrådets beslutning om, hvilke arbejdsopgaver og aktiviteter der skal udføres. Udvalget har i kapitel 5 anbefalet, at menighedsrådene mindst én gang i løbet af valgperioden indgår i en proces på provstiplan med fastlæggelse af prioriteringer for provstiet. Det vil være naturligt at knytte planlægningen af arbejdets tilrettelæggelse til denne målsætningsdiskussion samt at revurdere tilrettelæggelsen én gang årligt.

Arbejdstilrettelæggelsen udmøntes i stillingsbeskrivelser for hver enkelt stilling. Det bør være normen i folkekirken, at der udarbejdes stillingsbeskrivelser for alle stillinger. Stillingsbeskrivelsen skal angive arbejdsområde, det vil sige hvilket mål stillingen tjener, samt indenfor hvilken ramme arbejdet udføres. Beskrivelsen skal endvidere indeholde en beskrivelse af kvalifikationskrav svarende til en beskrivelse af de nødvendige faglige forudsætninger for, at arbejdet kan udføres.

Udvalget anbefaler, at stillingsbeskrivelserne tages op til vurdering én gang årligt i forbindelse med den obligatoriske MUS, som både er en bedømmelsessamtale og en udviklingssamtale.

En tilpasning kan være aktuel hvis der er sket ændringer i vilkårene for arbejdets udførelse f.eks. i forbindelse med indførelse af automatisk klokke-ringning i løbet af året. I forbindelse med MUS vil det være naturligt at rette stillingsbeskrivelsen til, så der på den måde ikke går flere år, før stillingsbeskrivelsen bliver tilpasset ændringer i funktionen.

Som grundregel ligger stillingsbeskrivelsen fast, men MUS er en naturlig anledning til at vurdere om der skal ske justeringer. Som omtalt i afsnit 5.2 kan det anbefales, at menighedsrådet revurderer aktiviteterne en gang årligt, hvilket kan give anledning til justeringer i stillingsbeskrivelserne. Udviklingsdelen danner samtidig baggrund for en samlet planlægning af udviklings- og kursusaktiviteter for det kommende år.

6.2.2. Modeller for arbejdets tilrettelæggelse

En ny fælles organisationsaftale for gravere, kirketjenere, kordegne og sognemedhjælpere gør det muligt at modernisere både stillingskategori og stillingsindhold. Det betyder, at der i højere grad kan tages udgangspunkt i de opgaver, der skal løses, frem for i beskrivelser inden for faggrænser. Disse

behov kan omsættes i stillingsbeskrivelser, der beskriver mål, rammer, kvalifikationskrav, jf. ovenfor.

Menighedsrådenes styrkede prioritering kan sammen med de forventede nye aftaler føre til nye måder at tilrettelægge arbejdet på. Med muligheden for at ansætte kirkefunktionærer med provstiet som ansættelsesområde og det enkelte sogn (eller flere sogne) som tjenestested, kan flere modeller være relevante.

1. Egen ”multimedarbejder”

En model kunne være, at et sogn har en eller flere fuldtidsansatte, der løser alle opgaver inden for et bredt område. Multimedarbejderen er sognets ”egen” medarbejder, der varetager opgaverne (undtagen de pastorale) på tværs af de faggrænser, der i dag kendetegner de enkelte arbejdsområder.

2. Fælles faglig medarbejder

En anden model kunne være, at et sogn ønsker en høj faglig ekspertise og derfor ønsker at indgå i et sognesamarbejde med andre sogne. De kan på denne måde dele fuldtidsansatte med fagligt stærke kompetencer, som dermed ansættes med en mere traditionel stillingsprofil.

3. En kombination

En tredje model kunne være en kombination af model 1 og 2 inden for provstiet, hvor der både kunne være faguddannede og multimedarbejdere i en kombination med provstiet som ansættelsesområde og et eller flere sogne som tjenestested. Denne situation skal både uddannelsesstrukturen og samarbejdsstrukturen kunne tage højde for.

I en kombineret model kan arbejdet organiseres i opgaveteams, som kan bestå af både faguddannede og korttidsuddannede. De faguddannede kunne varetage det faglige ansvar for teamet. Denne udvikling fra forholdsvis individualiseret arbejde til teambaseret arbejde vil desuden støtte en mere helhedsorienteret og tværgående udførelse af alle arbejdsopgaver.

Udvalget skal på denne baggrund anbefale, at menighedsrådene fremover – og i særlig grad ved opslag af stillinger – i højere grad overvejer, hvilken model der i det konkrete tilfælde udgør det bedste udgangspunkt for arbejdets tilrettelæggelse.

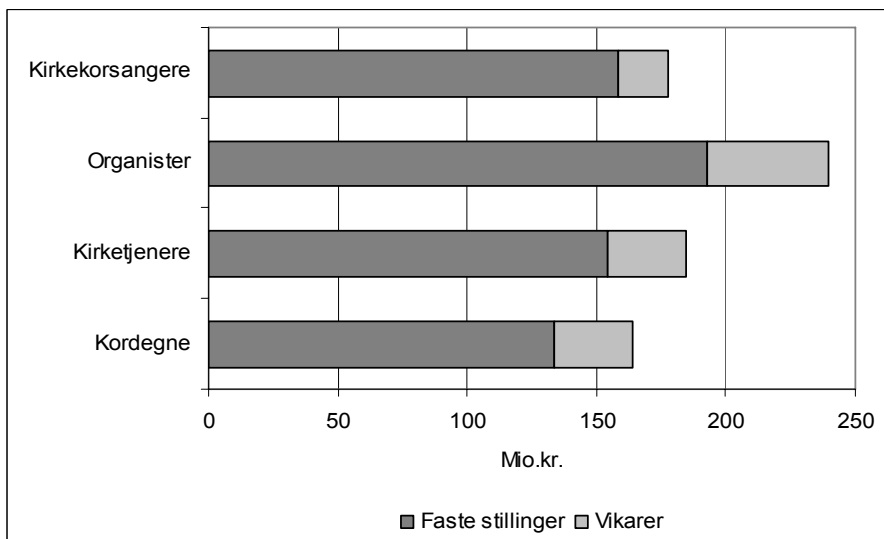
De forskellige modeller tillader ikke alene menighedsrådene i højere grad at tilrettelægge arbejdet efter lokale behov, men kan sammensættes, så alle medarbejdernes kvalifikationer anvendes, hvilket skaber en større jobtilfredshed. Stillingsstrukturen vil samtidig bidrage til en mere hensigtsmæssig anvendelse af ressourcerne og øge mulighederne for tværfaglig opgaveløsning. Dette øger fleksibiliteten i den enkelte stilling og danner mulighed

for hurtig omstilling til nye opgaver samt udvikling af bedre efter- og videreuddannelses tilbud, der understøtter denne fleksibilitet.

Disse nye muligheder giver bedre vilkår for at anvende medarbejdernes ressourcer til gavn for både folkekirkens medlemmer og medarbejderne selv, og det indebærer bedre mulighed for at oprette fuldtidsstillinger, ikke længere i det enkelte sogn, men som et samarbejde mellem flere. En øget anvendelse af fuldtidsstillinger må vurderes at være nødvendig for at kunne tilbyde attraktive ansættelsesvilkår, der kan tiltrække gode og stabile medarbejdere.

Det er en særskilt målsætning for den fremtidige arbejdstilrettelæggelse at få nedbragt anvendelsen af vikarer. Der er i dag en omfattende vikaranvendelse i folkekirken, jf. figur 6.2.

Figur 6.2. Udgifter til faste stillinger og vikarer

Denne omfattende anvendelse af vikarer er problematisk af to grunde. For det første indebærer det betydelige udgifter for de lokale kasser. For det andet giver det næsten uundgåeligt en ringere service, når arbejdsopgaverne ikke varetages af faste medarbejdere, men af vikarer.

Der synes i folkekirken at være blevet etableret et dogme om, at hvis en medarbejder er fraværende på grund af ferie eller sygdom, skal der indkaldes vikar. Der er imidlertid ingen ansættelsesretlige eller andre regler, der kræver fuld vikardækning, og det er heller ikke noget, der kendes fra mange andre arbejdspladser uden for folkekirken. I nogle tilfælde – for eksempel organisten ved en gudstjeneste – er en vikar selvfølgelig en nødvendighed. I

andre tilfælde, f.eks. kordegnens kirketjeneste eller fridage på kirkekontoret, kan vikardækning undværes.

Menighedsrådets administration af vikarer kan imidlertid besværliggøres af det forhold, at menighedsrådet kan stilles i en vanskelig valgsituation. Der er eksempler på, at en organistvikar meddeler menighedsrådet, at han eller hun kun vil påtage sig at virke som vikar i en given periode, dersom vedkommende kan oppebære den højest mulige honorering. Dette kan således f.eks. være løn for hele uger, selv om der statistisk set ikke er grundlag for at hævde, at der vil være kirkelige handlinger mere end cirka en gang om ugen. Det kan endvidere være den timeløn, der kan gives for organister med den højeste uddannelse, selv om den pågældende vikar ikke har den højeste uddannelse. Stillet i denne umulige valgsituation kan det ikke undre, at mange menighedsråd vælger at sikre sig en vikar og dermed efterkommer de krav, som vikaren måtte stille frem for at skulle bruge ressourcer på at afsøge markedet for andre muligheder.

Hvis vikardækning i højere grad etableres som rådighed inden for de faste stillinger, vil det dels give en bedre service, fordi menigheden betjenes af en fast medarbejder, som de kender, dels kunne give bedre stillinger, fordi stillinger, der som udgangspunkt ikke er på fuld tid, kan suppleres med vikartjeneste (eller en fast kvote i et andet sogn), så man undgår en kunstig opustning af stillingsindholdet, således som der har været en tendens til på visse områder. Det vil også betyde, at man kan undgå den ovennævnte ”vikar-afpresning”.

Udvalget skal anbefale, at vikaranvendelsen reduceres markant. Dels ved at betjeningen og arbejdet tilrettelægges, så det så vidt muligt falder inden for de faste medarbejders arbejdstid. Dels ved at der indgår vikarforpligtelse i stillingerne, sådan som det kendes fra præsterne.

6.3. Uddannelses- og kursusbehov

Menighedsrådets formulering af målsætninger, vurdering af behov for stillinger, udarbejdelse af stillingsbeskrivelser samt vurdering af model for tilrettelæggelse af arbejdet giver anledning til at se på de menneskelige ressourcer, der skal løse disse opgaver. Det gælder både faglige kompetencer og kvalifikationer og personlige kompetencer (fleksibilitet, serviceorientering, samarbejdsevne osv.).

For hovedparten af stillinger som kirke- og kirkegårdsfunktionær er der ved stillingens oprettelse i lønrammesystemet mere eller mindre automatisk taget stilling til et uddannelseskraft. Der er enten tale om krav om egentlig kompetencegivende forudgående uddannelse eller om en obligatorisk efteruddannelse oftest bestående af kortere kursusforløb.

Denne automatik er historisk begrundet og udsprunget af den ovennævnte faglige ”silotænkning” i forhold til et fagområde, efterhånden som flere og flere aktiviteter er blevet lønede arbejdsopgaver. En helhedstænkning i forhold til, hvornår der er behov for et formaliseret, kompetencegivende uddannelsesniveau, og hvornår det i forhold til basiskvalifikationer er mest hensigtsmæssigt at skabe et modulopbygget og fleksibelt efter- og videreuddannelsessystem, er derfor påtrængende.

6.3.1. Nuværende uddannelses- og kursusmuligheder

På nuværende tidspunkt er status følgende:

Organister (og organistassistenter)

Organiststillinger klassificeret i lønramme 16 – 21 – 29 – 31 eller højere kan kun søges af og besættes med organister med højeste organisteksamen fra et dansk musikkonservatorium (Kirkemusikalsk Diplomeksamen). Organister med en tilsvarende, udenlandsk organistuddannelse kan under nærmere omstændigheder godkendes af Kirkeministeriet efter forudgående ækvivalensvurdering. Disse stillinger er klassificeret som akademikerstillinger med den udtrykkelige forudsætning, at de er forbeholdt personer med den eneste danske organistuddannelse, der findes på akademisk niveau. Det ligger uden for klassificeringsforudsætningerne at ansætte en ansøger med en anden uddannelse.

I særlige tilfælde har Kirkeministeriet efter forhandling med den forhandlingsberettigede organisation godkendt, at der sker konstitution i sådanne stillinger af personer under uddannelse. Konstitutionen sker for en tidsbegrænset periode, til en lavere løn og under forudsætning af, at studieforløbet gennemføres inden for en nærmere fastlagt tid. I Kirkeministeriets cirkulære af 20. november 1998 om konstitution af kordegne og organister på grund af manglende uddannelse er denne adgang til at konstituere under nogle nærmere beskrevne vilkår delegeret til menighedsrådet.

I organiststillinger, der er klassificeret i lønramme 9 – 15 – 17 og 14 – 17 – 20 med et særligt kvalifikationstillæg og øvrige lønrammer under 16/31, må kun ansættes ansøgere, der har bestået den Præliminære Orgelprøve. Den Præliminære Orgelprøve svarede oprindeligt til første del af den Kirkemusikalske Diplomeksamen, og uddannelsen er ligesom denne en klassificeringsforudsætning. Det ligger uden for disse forudsætninger at ansætte en ansøger med en mindre uddannelse. Præliminære organister uddannes i dag fra folkekirkens egne kirkemusikskoler i Løgumkloster, Vestervig og på Sjælland, som tilsammen med hoved- og underafdelinger varetager uddannelse over hele landet.

Kordegne

Kordegne skal forinden førstegangsansættelse have gennemført den af Kirkeministeriet anordnede kordegneuddannelse bestående af kursus i ministerialbogsførelse og administration/kirkekundskab. Er der tillagt kordegnestillingen kassererhverv, skal ansøgere tillige have bestået kordegneuddannelsens prøve i budget og regnskab. Mange konstitueres i kordegnestilling og gennemfører uddannelsen i konstitutionsperioden.

Kordegneuddannelsen er for tiden under ændring til et modulært kursusforløb i AMU-regi og med inddragelse af e-læring. Denne udvikling sker i samarbejde med Statens Center for Kompetence- og Kvalitetsudvikling (SCKK).

Kirkegårdsledere (og kirkegårdsassistenter)

Ansøgere til disse stillinger skal have faglig uddannelse som gartner eller anden tilsvarende uddannelse, som Kirkeministeriet i hvert enkelt tilfælde skal godkende som ligestillet hermed i såvel teoretisk som praktisk kunnen. I perioder har civilhortonomer haft forrang til de højest klassificerede stillinger. Kirkegårdsledere med kirketjeneste skal gennemgå Gravergrunduddannelsens modul 1.

Gravere

Som udgangspunkt er der ikke uddannelseskraft ved ansættelse i stillinger som graver. På større kirkegårde er det dog sædvanligt, at menighedsrådet stiller krav om eller udtrykker præference for ansøgere med faglig uddannelse som gartner. Alle, der førstegangsansættes som graver, skal gennemgå Gravergrunduddannelsen inden for de første 2 ansættelsesår.

Der er tale om et modulopbygget kursusforløb i AMU-regi med tre obligatoriske forløb, Praktisk kirketjeneste, Samarbejde, kommunikation og faglig etik og Kirkens rengøring. Derudover er der frivillige moduler. Gravere, der gennemfører Jordbrugets Arbejdsmarkedsuddannelser i et nærmere bestemt omfang, kan omklassificeres på dette grundlag.

Kirketjenere

Som udgangspunkt er der ikke uddannelseskraft ved ansættelse som kirketjener. Alle, der førstegangsansættes som kirketjener, skal inden for de første 2 ansættelsesår gennemgå Kirketjeneruddannelsens modul 1, 2 og 3.

Der er tale om et modulopbygget kursusforløb i AMU-regi med tre obligatoriske ugeforløb, Praktisk kirketjeneste, Den professionelle betjening i kirken (samarbejde, kommunikation og faglig etik) og Kirkens rengøring. Derudover er der frivillige moduler.

Andre

Ud over de foran beskrevne faste uddannelseskrav for lønrammestillinger bemærkes, at der for stillinger på honorarvilkår af det ansættende menighedsråd kan stilles uddannelseskrav. For eksempel kan en honorarlønnet stilling med en beskæftigelsesgrad på under 50 % opslås med krav om Præliminær Orgelprøve og en kordegnevikarstilling med krav om vikar -eller kordegneuddannelse. Der uddannes kirkesangere på kirkemusikskolerne, og mange menighedsråd sponserer sådanne uddannelser til deres kirkesangere.

Endvidere kan menighedsråd i forbindelse med besættelse af sognemedhjælperstillinger stille uddannelseskrav afhængig af stillingsindholdet i sogne-medhjælperstillingen og derudover tilpasse aflønningen til den valgte uddannelse.

6.3.2. Det fremtidige uddannelses- og kursusbehov

I forbindelse med omlægning af ansættelsesformer og strukturen i opgavevaretagelsen må tilgangen til uddannelse og uddannelseskrav også revideres. De kompetencegivende uddannelser må forventes at blive en så knap og/eller dyr ressource, at ansættelsen i mange tilfælde må ske i forhold til et bredere område end et enkelt sogn eller en enkelt kirke. Det vil ikke mindst gælde organiststillingerne. Tilsvarende må administrativt uddannet personale såsom regnskabsfolk, lønkonsulenter eller personalekonsulenter forventes at skulle ansættes på provstiniveau.

Nogle steder er der indgået samarbejde om driften mellem små og store kirkegårde. Såfremt samarbejder mellem kirkegårde fremover bliver mere udbredt, kan det medføre bedre udnyttelse af gartnerfaglige såvel som administrative ressourcer.

Fra biskoppernes og Landsforeningen af Menighedsråds side er der rejst ønske om at stille mere præcise uddannelsesmæssige krav til sognemedhjælperne. Formålet hermed er at sikre, at opgaverne bliver løst af kvalificerede medarbejdere. Eksempelvis bør undervisning af minikonfirmander varetages af personer med kvalifikationer svarende til en lærereksamen med hovedfag i kristendom. Eksemplet viser, at når opgaverne tilsiger det, vil sognemedhjælperen være at betragte som en relativt højtuddannet faglig specialist (jf. distinktionen mellem ”multimedarbejder” og specialister i afsnit 6.2.2), som det kan være nærliggende at ansætte med tjeneste i flere sogne.

For de funktioner, der i dag kræver obligatoriske kortere kurser - primært efter ansættelsen - bør den samme udvikling, der er igangsat i samarbejde med SCKK, blive yderligere udbygget. Der skal fremover tilrettelægges en række modulkurser. Disse kurser skal bestå af brede, tværfaglige kurser, som kan gennemføres af alle kirkens medarbejdere, og som tilsammen danner en grundlæggende kirkefaglig uddannelse. Herudover skal der som overbyg-

ning være kursus tilbud, der kan gennemføres som specialer inden for et eller flere områder, og som tilsammen kan udgøre en kirke medarbejderuddannelse.

Der er intet til hinder for, at også de længerevarende uddannede udnytter dette kursusudbud, blot på økonomisk set andre vilkår. Desuden vil der for disse være efteruddannelses tilbud fra f.eks. kirkemusikskolerne, TPC (Teologisk Pædagogisk Center i Løgumkloster), erhvervsskoler, m.v.

Der er i dag allerede en række moduler i AMU-regi for gravere, kirketjenere og kordegne. Disse moduler indgår i et samlet sortiment omkring kirkens multi-medarbejder. Men kursusforløbene vil i højere grad blive sammensat efter menighedsrådenes behov for opgavevaretagelse frem for efter obligatoriske standarder for, hvilken faggruppe der er tale om. SCKK har tidligere tilkendegivet stor velvilje med hensyn til at medvirke til at etablere en bred, almen, modulopbygget kirke medarbejderuddannelse. Dette system vil samtidig kunne imødekomme kravene til fleksibilitet, fordi uddannelsessystemet både er kirkespecifikt og bredere erhvervsrettet. Samtidig vil dette brede sortiment være velegnet til delvis at imødekomme de krav, der fra personale side vil være til løbende kompetenceudvikling i kontekst af livslang læring.

Naturligvis skal dette system suppleres med tilbud fra andre kursusudbydere, som menighedsråd kan vælge at benytte.

Af hensyn til såvel menighedsrådets planlægning vedrørende brug af efter- og videreuddannelseskurser og arbejde med kompetenceudviklingsplaner i forbindelse med MUS, skal de fremtidige kurser på en nem og overskuelig måde gøres tilgængelige på www.uda.km.dk eller en tilsvarende portal.

6.4. Ledelsesopgaven

Menighedsrådet udøver arbejdsgiverkompetence og arbejdsgiveransvar i den formelle struktur af menighedsrådsmøder, og den daglige personaleledelse varetages af en kontaktperson, der vælges af menighedsrådets midte.

Med de øgede krav til udvikling af kirkelige aktiviteter, udviklingen af kirken som en god arbejdsplads samt bedre ressourcestyring (økonomi og personale), er kravene til menighedsrådet som arbejdsgiver voksende, hvormed behovet for at definere ledelsesopgaven bliver stadig vigtigere.

Særligt i forhold til personaleledelse viser en lang række eksempler fra kirker og fra undersøgelser af arbejdsmiljø i folkekirken, at uklar ledelse har resulteret i personalesager, der ikke har fundet en for alle parter tilfredsstillende løsning.

En del af forklaringen er, at der er overordentlig store forskelle mellem menighedsråd og på, hvordan dette arbejde opfattes og udføres. Som tidligere omtalt har f.eks. kvotesystemerne tidligere udfyldt en stor del af ledelses-

rummet, og det vil for mange menighedsråd og kontaktpersoner være noget af en udfordring at begynde at udfylde dette. Udfordringen opstår, når menighedsrådene ikke længere kan støtte sig op ad centralt fastsatte regler, men inden for bredere rammer gives mulighed for selv at definere de aftaler, der skal gælde. Udfordringen består i at nå til et resultat samtidig med at holde processen åben i forhold til de involverede.

6.4.1. Menighedsrådet definerer ledelsesopgaven

Det er vigtigt at undgå, at det er tilfældigheder der afgør, hvordan ledelse udmøntes i sognet. Ved at definere, hvilke kvalifikationer og kompetencer der er vigtige for ledelsesopgaven, kan menighedsrådet formulere kravene til den daglige ledelse, inden en sådan udpeges.

På baggrund af definitionen af ledelsesopgaven vil der være mulighed for at udpege eller ansætte den leder (præsten, kontaktpersonen eller en anden), som er kvalificeret, kan varetage opgaven, eller som kan blive klædt på til at varetage denne. I den nuværende ordning skal kontaktpersonen – hvis denne er beskæftiget – tage fri fra arbejde for at kunne opretholde alle forpligtelserne. En undersøgelse af kontaktpersonhvervet gennemført af Landsforeningen af Menighedsråd viser, at det kan være svært at få valgt en kontaktperson, som både er ajour med forholdene på arbejdsmarkedet og samtidig kan bruge den fornødne tid på hvervet. I en række tilfælde står valget mellem et rådsmedlem med den fornødne tid, som har svært ved at sætte sig i respekt blandt medarbejderne, og et rådsmedlem, som kan sætte sig i respekt, men ikke har den fornødne tid som følge af sin fortsatte tilknytning til arbejdsmarkedet.²⁷

Menighedsrådet kan her beslutte, at den valgte/ansatte får den nødvendige efter- og videreuddannelse. Det er ikke tilfredsstillende at lade sig nøje med ”den uangribelige minimumspræstation”. For langt de flestes vedkommende vil der være et kursusbehov for ”Ledelse i praksis” eller ”Anvendt ledelse”. Det vil være de færreste sogne, som har størrelse til eller kan drage fordel af at fuldtidsansætte en daglig leder.

I takt med at arbejdets tilrettelæggelse planlægges bedre, øges kravene til ledelsesopgaven. Behovet for fælles personaleplanlægning på tværs af sogne og inden for provstiet og muligheden for at flytte personalenormeringer til provstiet eller for et udvidet/forpligtende samarbejde i provstiet betyder, at ledelsesopgaven ikke kun består i den daglige personaleledelse, men også i et ledelsesmæssigt samarbejde på tværs af sogne.

²⁷ Steen Marquard Rasmussen: Menighedsrådets kontaktperson, Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer, 2001

Dette peger imidlertid videre mod behovet for en professionalisering af dele af dette område. Det vil være de færreste menighedsråd, der har overskud og forudsætninger for både at varetage opgaven som menighedsråd og samtidig være den udførende på alle opgaver. En løsning kunne være at fastholde menighedsrådet som arbejdsgiver og udbygge de professionelle rådgivnings- og vejledningssystemer, der kan understøtte menighedsrådet og de samarbejdende menighedsråd i provstiet.

6.4.2. Rådgivning til menighedsråd i personalesager

Menighedsrådet er som arbejdsgiver underlagt en væsentlig del af de regler, der er gældende for det øvrige offentlige arbejdsmarked. Håndteringen af disse regelsæt forudsætter imidlertid i praksis, at det er professionelle aktører, der er på banen, og ikke, som det gør sig gældende for menighedsrådenes vedkommende, frivillige folkevalgte. Erfaringerne viser, at der er behov for at styrke rådgivningen af menighedsrådene i personalesager. I kapitel 4 blev der skitseret forskellige muligheder for at styrke samarbejdet om rådgivning af menighedsrådene i personalesager, så menighedsrådet kan få de rigtige råd fra begyndelsen. ”Hjørring”-modellen og ”Kerteminde”-ordningen blev opstillet som eksempel på en løsning på provsti- henholdsvis stiftsniveau. Dertil kommer, at Landsforeningen af Menighedsråd har en omfattende rådgivning og vejledning af menighedsrådene i personale-spørgsmål.

Fordelen ved at knytte personale(konsulent) ekspertisen til stiftet vil være, at stiftet i forvejen foretager lønindplacering. Der skal ikke opfindes en ny struktur til funktionen. En væsentlig ulempe er, at stiftet er tilsyns- og ankeinstans og derfor kommer til at have flere kasketter på.

Fordelen, ved at provstiet eller samarbejdende provstier varetager personale(konsulent) ekspertisen, er, at andre administrative funktioner som eksempelvis regnskabsføringen ligeledes kan etableres på provstiniveau, og at disse to funktioner vil kunne benytte fælles faciliteter, jf. kapitel 4 om samarbejde om forvaltningsopgaver.

Landsforeningen af Menighedsråd har, i kraft af at foreningen dækker hele landet, en stor viden om de personalemæssige problemstillinger og et stort erfaringsgrundlag at basere sin rådgivning og vejledning på. Foreningen deltager i forhandlinger om de fremtidige overenskomster på kirkefunktionærområdet og bidrager med denne viden, samtidig med at foreningen opnår en værdifuld indsigt. Denne indsigt anvendes til at målrette såvel vejledningsmateriale som kurser til menighedsrådene. Hertil kommer, at foreningen har etableret et godt og konstruktivt samarbejde med en række af de faglige organisationer inden for folkekirkens område til gavn for løsning af menighedsrådenes arbejdsgiverfunktion.

Udvalget ønsker ikke at anbefale én bestemt model for rådgivning om personaleforhold. Der kan være forskelle på de lokale behov og traditioner, som betyder, at der er brug for forskellige modeller eller kombinationer af disse. Men udvalget skal pege på, at der er behov for en faglig oprustning af den personaleadministrative bistand til menighedsrådene, og at det derfor er vigtigt, at man lokalt finder en løsning, der kan imødekomme dette behov.

6.4.3. Præsten som leder

Når præsten kan være daglig leder - og rent faktisk er det i nogle sogne - hænger det sammen med de vilkår, der eksisterer i sognene, samt de forskelle, der er i de enkelte præsters arbejde (forstået som forventninger til embedet og forstået som præsternes egen udvikling af embedet).

I en kortlægning af præsternes arbejdsopgaver fremkom fem idealtyper, hvoraf særligt én type specialiserer sig i organisatoriske og administrative opgaver jf boks 6.3. De fem idealtyper kan tolkes som den spændvidde, der eksisterer i præsternes arbejde. På den baggrund er det ikke nødvendigvis naturligt, at alle er lige tilbøjelige til at påtage sig rollen som leder.

Boks 6.3. Undersøgelse i Århus – 10 præstetyper

Det er almindeligt kendt, at man kan være præst på mange forskellige måder, men hvad betyder det mere konkret? Findes der nogle typiske måder at være præst på, og hvad er deres kendetegn i givet fald.

For at afklare det blev der i 2005 gennemført en undersøgelse af præsternes arbejdsopgaver i Århus Stift. Undersøgelsen bygger på oplysninger fra 96% af stiftets præster vedrørende 46 forskellige arbejdsopgaver. Resultatet er, at præsterne kan samles i 10 præstetyper med hver sin opgaveprofil. Der kan på den baggrund formuleres fem idealtyper.

Generalisten er en præst, som ikke lægger vægt på bestemte opgaver, men favner bredt. Han eller hun har kapacitet til at have mange bolde i luften og lader arbejdet med én opgave perspektivere arbejdet med andre opgaver. Personen er samtidig ansat i et pastorat, hvor der er behov for, at præsten tager sig af mange forskellige ting; hvor det ikke er muligt, at opgaverne bliver delt efter særlige evner i et samarbejde med andre præster; og hvor det ikke er nødvendigt, at de enkelte opgaver bliver løst med den dybde og grundighed, der kun kan udføres af en specialist.

Sjælesorgsspecialisten har særlige evner for at skabe fortrolig kontakt med et andet menneske og kan rumme at blive konfronteret med endog særdeles alvorlige personlige problemer. Personen kan omsætte sin teologi til de mest forskelligartede og uforudsigelige sammenhænge og kan leve sig ind

i, hvad der er det rette ord på det rette tidspunkt. Han eller hun er endvidere ansat i et pastorat, hvor der er en anden præst, som i særlig grad vil tage sig af organisatoriske og administrative opgaver.

Undervisningsspecialisten har særlige kommunikative evner og trives med at formidle budskabet til større forsamlinger. Personen er afklaret om sin egen indsigt og færdes hjemmevant blandt mange forskellige målgrupper. Han eller hun er opmærksom på, at kristendommen skal formidles forskelligt i forskellige miljøer og er klar til en dialog, hvor præsten både kan sætte sig ind i andre trosopfattelser og præsentere sit eget personlige standpunkt. Ligesom sjælesorgsspecialisten er denne person ansat i et pastorat, hvor en anden præst i særlig grad tager sig af organisatoriske og administrative opgaver.

Specialisten i gudstjenester og kirkelige handlinger føler sig hjemme i kirkens liturgiske rum. Personen kan forkynde evangeliet på en måde, der på én gang henvender sig til alle i menigheden og samtidig rammer noget særligt i den enkelte. Personen er ansat i et pastorat, hvor der enten er præstekolleger, der tager sig af andre opgaver, eller hvor der ikke er behov for at varetage andet end kirkens kerneydelser. I de større byområder vil dette speciale blive opdelt yderligere i forhold til bestemte målgrupper for gudstjenesten. Nogle bliver særligt dygtige til kontakten med og gudstjenester for unge, andre bliver særligt gode til børne- og familiegudstjenester, mens atter andre oparbejder kvalitetstilbud til søgende i form af musik- og meditationsgudstjenester, pilgrimsvandring

m.v.
Den organisatoriske præst har specialiseret sig i arbejdsopgaver, som ligger i udkanten af præstearbejdet. Denne person deltager ganske meget i menighedsrådets udvalgsarbejde og bruger en del tid på de administrative opgaver vedrørende kirkefunktionærer og i forbindelse med sogneaftener. Disse administrative bidrag kan være med til at understøtte andre præsters mulighed for at specialisere sig i centrale pastorale opgaver, jf. ovenfor.

Idealtyperne er ment som rendyrkede forenklinger, der i virkelighedens verden kan kombineres på mange forskellige måder. De giver derfor på den ene side et overblik over nogle konsistente måder at varetage præsteopgaverne på og lægger på den anden side op til, at de enkelte præster kan repræsentere forskellige blandinger af disse typer.

Kilde: Steen Marquard Rasmussen: Med overblikket underdrejet – profiler af 10 præstetyper i Århus Stift

Hvis præsten skal varetage den daglige ledelse – eventuelt i et samarbejde med en valgt kontaktperson – er det også nødvendigt at sikre, at præsten går til opgaven med de nødvendige forudsætninger. For langt de fleste handler

det ikke om en diplom- eller masteruddannelse i ledelse eller lignende, men om kurser i praktisk ledelse som nævnt ovenfor.

Det vil imidlertid i alle tilfælde være naturligt at præsterne som medlemmer af menighedsrådet medvirker til at formulere fælles vision og mål til efterfølgende udmøntning i sognets prioriteringer, jf. kapitel 5. Hermed vil præsten kunne være med til at fastlægge de enkelte medarbejders kvalifikationer og kompetencer m.v. samt medvirke til at prioritere, hvilke arbejdsopgaver, de bør varetage.

Boks 6.4. Første præst får betaling for at være leder

Kristeligt Dagblad

Silkeborg Sogn har som det første i landet fået dispensation fra Kirkeministeriet til at aflønne præsten som daglig leder

Hvem er egentlig den daglige leder i sognet? Det har Silkeborg Sogn et bud på. De har som de første i landet ansat den lokale sognepræst som daglig leder med løn. At få systematiseret den daglige lederfunktion i Silkeborg Sogn har skabt mere stabilitet i sognet. Det fortæller både menighedsrådsformand Jens Maibom Pedersen samt sognepræst og daglig leder Leif Kristiansen, der med dispensationen bliver betalt for to timers ekstra arbejde om ugen.

Kirkeministeriets godkendelse af forsøgsordningen indebærer, at jeg har fået overdraget alle de beføjelser og opgaver, der normalt tilhører menighedsrådets kontaktperson. Lønnen passer ikke altid med det stykke arbejde, jeg laver. Men det er dog en begyndelse, at Kirkeministeriet er gået med til, at der gives løn, siger Leif Kristiansen, der som daglig leder for kirkefunktionærerne har ansvaret for mødeledelse, medarbejdersamtaler og en række administrative funktioner.

Kilde: Kristeligt Dagblad, 8. juni 2007

7. Økonomistyring i sogn og provsti

I 2006 udgjorde de lokale udgifter 77 % af folkekirkens samlede økonomi. Som følge af den ændring af lov om folkekirkens økonomi, der blev gennemført i foråret 2006, er der fra og med 2007 blevet overført såvel udgifter som indtægter fra fællesfonden til de lokale kirkelige kasser. Den lokale økonomi vil som følge heraf fremover udgøre en endnu større del af den samlede folkekirkelige økonomi.

I takt med at det økonomiske ansvar lægges ud til lokal forvaltning, bliver det stadig vigtigere, at der lokalt bliver opbygget en god økonomistyring, så udgiftsprioriteringen i menighedsråd og provstiuvalg sker på et veldokumenteret grundlag. En høj grad af gennemsigtighed i de økonomiske beslutninger og dispositioner er en forudsætning for prioritering og demokratisk kontrol.

Der er ingen grund til at lægge skjul på, at en styrket økonomisk styring *også* handler om at stoppe den hidtidige markante udgiftsvækst. Men det handler ikke *kun* om det. For det afgørende er ikke alene *hvor mange* penge, folkekirken bruger, men lige så meget, *hvad* der kommer ud af at bruge pengene. Medlemmernes villighed til at betale deres kirkeskat afhænger naturligvis af, om folkekirken betyder noget for dem. Og det afhænger på sin side af, hvad folkekirken er og gør.

Dette kapitel ser nærmere på styringen af den lokale økonomi og overvejer forslag til, hvordan denne styring kan blive forbedret. Kapitlet tager udgangspunkt i en beskrivelse af den nuværende styring, som er særegen derved, at det er demokratisk valgte organer i folkekirken, der bestemmer udgiftsniveauet, men at indtægtssiden – i modsætning til hvad der gælder for eksempel for kommunerne – er underlagt en form for markedsmekanisme, ved at der er tale om et frivilligt medlemskab.

Folkekirken sammenholdes dernæst med Den norske kirke og Svenska Kyrkan, der kan ses som eksempler på to alternative styringsmodeller: en mere ren politisk styring og en – på visse punkter – mere markedsbaseret.

Det danner grundlaget for at overveje konkrete forslag, der kan styrke den økonomiske styring inden for rammerne af folkekirkens eksisterende styringsmodel.

Da kirkegårdsdriften er et af de største udgiftsområder, er der endelig en særskilt behandling af styringen heraf.

7.1. Styringen af den lokale økonomi

7.1.1. Politisk styring og markedsstyring

Som det fremgår af kapitel 3, har udviklingen i den lokale økonomi i perioden 1988-2005 været kendetegnet ved en markant real udgiftsvækst ikke mindst inden for kirkefunktionærområdet. Dette er ikke nødvendigvis noget problem, hvis det afspejler ønskerne hos folkekirkens medlemmer. Men hvordan skabes forbindelsen mellem medlemmernes ønsker og behov og udgifterne i det enkelte sogn? Eller med andre ord: Hvordan er styringsmekanismerne i forhold til den lokale økonomi?

Økonomisk styring handler i denne forbindelse ikke primært om at spare penge. Styring handler lige så meget om, hvordan man får det rigtige for pengene.

Økonomisk styring kan helt generelt finde sted ad to forskellige kanaler: gennem markedsmekanismer eller gennem politisk styring.

Inden for den private sektor er det helt overvejende markedsmekanismerne, der sikrer, dels at de varer, der bliver produceret, svarer til det, som forbrugerne ønsker, dels at disse varer bliver produceret effektivt med det mindst mulige ressourceforbrug. Prisen på varen signalerer såvel forbrugernes betalingsvillighed som de omkostninger, der er forbundet med produktionen.

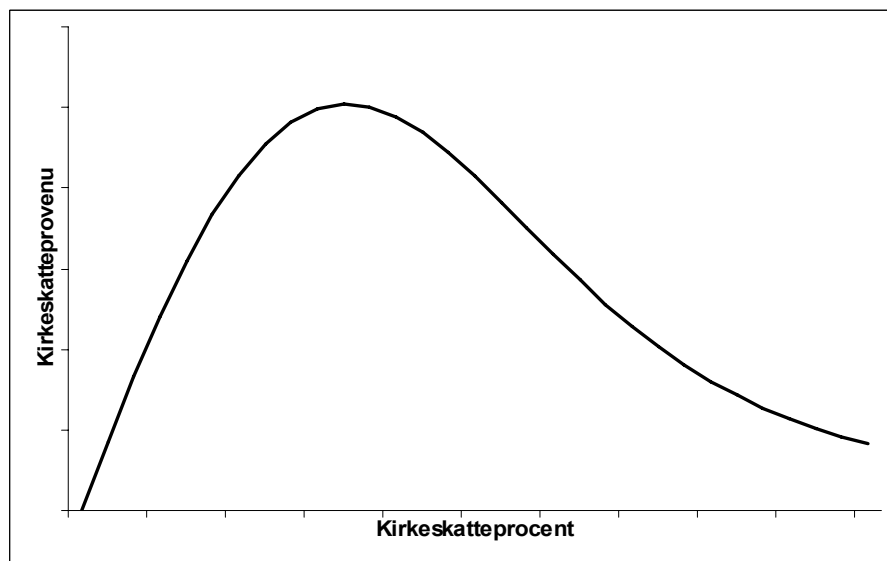
Den offentlige sektor er karakteriseret ved i stort omfang at producere ydelser, der ikke eller kun med problemer kan leveres af markedet. Styringen sker i stedet gennem det politiske system, hvor repræsentanter, som borgerne har valgt, fastlægger, hvordan ressourcerne skal fordeles, hvilke ydelser der skal tilbydes, og hvordan de skal finansieres. Offentlige serviceydelser er karakteriseret ved, at borgerne ikke har en klar bevidsthed om, hvad det koster at producere ydelserne. Den politiske beslutningsproces erstatter således markedets prissignal om, hvad forbrugerne efterspørger og til hvilken pris.

Folkekirkens økonomiske styring er overvejende organiseret efter den offentlige model. Kun 7 % af folkekirkens indtægter kommer fra salg af varer og tjenester. 93 % af indtægterne (81 % kirkeskat og 12 % statstilskud) er resultatet af politiske beslutninger. Det betyder også, at cirka den samme del af udgifterne er bestemt af politiske beslutninger og ikke af en direkte efterspørgsel fra medlemmerne.

Folkekirken adskiller sig imidlertid fra resten af den offentlige sektor, ved at der er en form for pris på ydelsen, idet man kan melde sig ud og derved undgå at betale kirkeskat. Hvis man betragter kirkeskatten som en slags medlemskontingent, kan man sige, at 81 % af folkekirkens indtægter er udsat for en vis form for markedsfølsom styring, idet antallet af medlemmer må antages blandt andet at afhænge af kirkeskatteprocentens størrelse. Det har den

konsekvens, at der er en absolut grænse for folkekirkens muligheder for at opnå provenu fra kirkeskatten. Ved et bestemt niveau for kirkeskatten vil der ske det, at hvis skatten sættes yderligere op, så modsvares det af et tilsvarende fald i medlemskabet. Yderligere skatteforhøjelser giver i så fald ikke højere, men lavere provenu, jf. figur 7.1.

Figur 7.1. Kirkeskatteprocent og kirkeskatteprovener

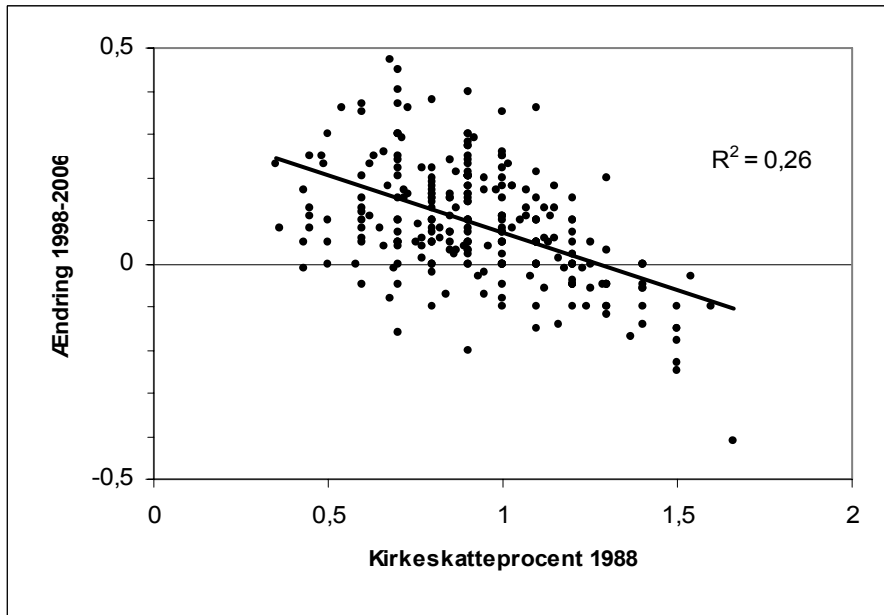

Ved en kirkeskat på 0 % modtager folkekirken ifølge sagens natur ikke noget provenu. Ved en kirkeskat på 2 % kommer der kun et meget begrænset provenu, for så er der kun kernemedlemmer tilbage. Hvordan kurven præcis ser ud mellem disse to yderpunkter – om den er mere flad i toppen eller måske falder stejlt, hvis kirkeskatten overstiger en bestemt procent – kan være vanskeligt at sige. Man kan imidlertid få en indikation ved at se på, hvordan kirkeskatten over en årrække har udviklet sig i de enkelte kommuner i forhold til, om kommunen i udgangspunktet har haft en høj eller en lav kirkeskatteprocent. I figur 7.2 (næste side) repræsenterer hvert punkt en af de gamle kommuner fra før kommunalreformen. For hver kommune viser figuren kommunens kirkeskatteprocent i 1988 og ændringen af kirkeskatteprocenten fra 1988 til 2006.

Som det fremgår, er der en tendens til, at lave kirkeskatter bliver sat op, og meget høje kirkeskatter bliver sat ned, om end sammenhængen ikke er meget stærk. Det skal endvidere ses i sammenhæng med, at der i perioden er indført en udligningsordning, som yder tilskud fra fællesfonden til ligningsområder med høje kirkeskatteprocenter. Men provstierne har dog frit kunnet vælge at

beholde deres høje kirkeskatteprocent og bruge udligningstilskuddet til at øge udgifterne.

Figur 7.2. Kirkeskatten i de enkelte kommuner: niveau 1988 og ændring 1988-2006

Figuren peger i retning af, at provstiuvalgsmedlemmerne – som har ansvaret for fastlæggelsen af ligningsbeløbet for kommunen – betragter en kirkeskat på over 1,25 % som kritisk, for i kommuner med en kirkeskat over dette niveau er skatten overvejende blevet sat ned. Ligningsområderne med meget høj kirkeskat er dog typisk de gamle landkommuner, hvor loyaliteten i forhold til medlemskabet generelt er stærk, og hvor de skattepligtige indkomster er forholdsvis lave. Den kritiske grænse for kirkeskatten vil derfor sandsynligvis ligge lavere i områder med lavere loyalitet og højere skattepligtige indkomster.

Det afgørende spørgsmål er naturligvis, hvor tæt den nuværende gennemsnitlige kirkeskat på 0,88 % er fra toppen af kurven. Det kan man selvsagt ikke sige noget om uden samtidig at se på, hvilken værdi medlemmerne tillægger medlemskabet, og hvordan denne værdi afhænger af, hvad kirken er og gør i forhold til det enkelte medlem.

Den økonomiske styring i folkekirken handler således ikke kun om, *hvor mange* penge folkekirken bruger, men lige så meget om, *hvad* der kommer ud af at bruge pengene. Dette er ifølge sagens natur vanskeligere at opgøre

end udgiftstallene. Fremover vil nogle sider af dette spørgsmål blive belyst gennem en udvidet årlig kirkestatistik, som for eksempel opgør udbredelsen af indledende konfirmationsforberedelse (dåbsoplæring). Men udvalget skal endvidere anbefale, at der gennemføres en egentlig medlemsundersøgelse, som kortlægger medlemmernes brug af folkekirken og den værdi, medlemmerne tillægger de forskellige sider af kirkelivet. Dette betyder naturligvis ikke, at folkekirken for enhver pris skal levere det, som medlemmerne måtte efterspørge. Folkekirken har en forpligtelse på forkyndelsen, som kirken ikke kan gå på kompromis med. Men det indebærer heller ikke nødvendigvis noget kompromis i forhold til forkyndelsen at tage bestik af medlemmernes ændrede livsvilkår, ønsker og behov. Denne problemstilling er behandlet nærmere i kapitel 5 om medlemmernes folkekirke.

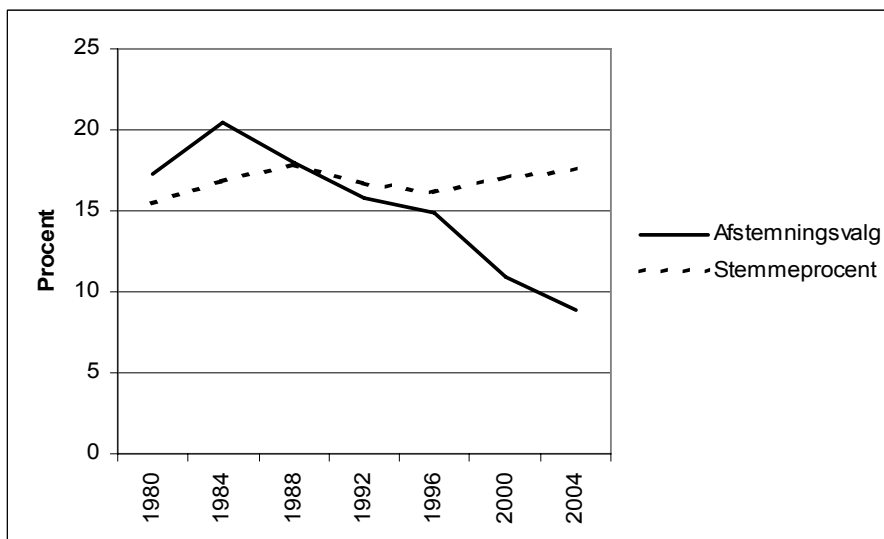
7.1.2. Den nuværende styring af den lokale økonomi

Fastlæggelsen af de lokale budgetter og den lokale ligning sker i et samvirke mellem tre organer: menighedsrådet, provstiudvalget og budgetsamrådet. De nærmere regler for budgetlægningen er beskrevet i kapitel 8. Det karakteristiske er, at det er menighedsrådene, der fastlægger budgetterne og bestemmer prioriteringerne, men at det sker inden for en samlet ramme, der er fastlagt af provstiudvalget. Budgetsamrådet, hvor alle menighedsråd deltager, har langt de fleste steder alene en orienterende funktion, men der er med ændringen af økonomiloven fra december 2006 givet bedre muligheder for, at budgetsamrådet kan gives besluttende myndighed. De følgende overvejelser vil tage udgangspunkt i den i dag normale situation, hvor budgetsamrådet er orienterende.

Menighedsrådet er valgt af og blandt de folkekirkemedlemmer, der har bopæl i sognet, og som er fyldt 18 år. Sognebåndsløserne kan selv vælge, om de vil udøve deres valgret (og samtidig være valgbare) i det sogn, hvor de bor, eller i det sogn, hvor sognebåndsløserpræsten er ansat. Men det lokale demokrati kan ikke siges at være særlig stærkt. Som det fremgår af figur 7.3 (næste side), er antallet af afstemningsvalg halveret i løbet af de seneste 6 valgperioder, så der ved seneste valg i 2004 kun var afstemningsvalg i 9 % af sognene. I 91 % af sognene blev der således kun opstillet én kandidatliste til menighedsrådet. De steder, hvor der er afstemningsvalg, er stemmeprocenten til gengæld steget en smule til 17,5 %.

Fravær af afstemningsvalg og lave stemmeprocenter (i forhold til folketings- og kommunalvalg) kan imidlertid betyde forskellige ting. Det kan være udtryk for, at medlemmerne i sognet helt overvejende er enige i den linje, som det siddende menighedsråd har fulgt, og derfor ikke ønsker at opstille alternative lister. Eller det kan betyde, at en eventuel utilfredshed ikke kommer til udtryk gennem valget til menighedsrådet, men gennem et fravalg af folkekirken.

Figur 7.3. Menighedsrådsvalg 1980-2004

Erfaringer fra en række sogne viser, at hvis der er kontroversielle spørgsmål på menighedsrådets dagsorden, for eksempel et nyt kirkebyggeri, en ny udsmykning af kirken eller kontroverser om præstens forkyndelse, så sker der ofte en mobilisering frem til næste menighedsrådsvalg, hvor et afstemningsvalg så kan trække høje stemmeprocenter.

For så vidt angår de mere ”usynlige” prioriteringer, for eksempel en forøgelse af organistens kvote eller ansættelsen af en gravermedhjælper, er det lokale kirkelige demokrati sandsynligvis mere svagt. Her kan der være en tendens i det lokale demokrati til at understøtte stigende udgifter, sådan som det faktisk har været tilfældet i de seneste mange år, jf. kapitel 3.

Det kan for det første skyldes, at de medlemmer, der lader sig vælge til menighedsrådet, er karakteriseret ved at tillægge medlemskabet af folkekirken større værdi, end de fleste medlemmer gør. Medlemmerne af menighedsrådene er derfor sandsynligvis karakteriseret ved, at de også gerne ville betale mere i kirkeskat, end de gør i dag, og de er derfor ikke nødvendigvis opmærksomme på, at der også er medlemmer, for hvem størrelsen af kirkeskatten kan være et væsentligt motiv for at melde sig ud. Man kan også formulere det således, at utilfredshed med sognekirken kan give sig udslag i to helt forskellige reaktionsmønstre: De, der tillægger kirken stor værdi, stiller op til menighedsrådet (eller alternativt etablerer en valg- eller frimenighed). De, der ikke gør det, melder sig simpelt hen ud.

Tendensen til stigende udgifter kunne for det andet hænge sammen med, at det som nævnt ikke er menighedsrådet, men provstiudvalget, der fastlægger

den samlede økonomiske ramme for de enkelte sogne i provstiet. Provstiudvalget vælges af og blandt de læge medlemmer af menighedsrådet umiddelbart efter hvert menighedsrådsvalg og sidder i menighedsrådets valgperiode. Provsten er født medlem og forretningsfører for udvalget.

Provstiudvalget spiller en aktiv rolle i fastlæggelsen af de lokale budgetter. Undersøgelser i 1995 og 2001²⁸ har vist, at cirka halvdelen af alle provstiudvalg angiver, at de beskærer hovedparten af de budgetforslag, de modtager. Det er blandt andet på denne baggrund, at budgetprocessen med ændringen af økonomiloven fra december 2006 er blevet vendt om, så budgetprocessen starter med, at provstiudvalget udmelder en foreløbig ramme for menighedsrådenes budgetlægning, så budgetforslaget kan udarbejdes på et mere realistisk grundlag.

Denne konstruktion med et indirekte valgt provstiudvalg, der fastlægger den samlede økonomiske ramme for den lokale økonomi og dermed også den lokale kirkeskats størrelse, har både styringsmæssige fordele og ulemper.

En fordel er, at provstiudvalget har mulighed for at anlægge nogle prioriteringer på tværs af de enkelte sogne. Det gør sig nok især gældende på anlægsområdet. Det forhold, at provstiudvalget alene har ansvaret for, at den lokale økonomi hænger sammen, men ikke har ansvaret for, hvad der indholdsmæssigt kommer ud af budgetlægningen, kan medvirke til at gøre provstiudvalget ”énøjede”. Men at være énøjet fokuseret på den økonomiske bundlinje kan netop have en positiv virkning i forhold til den økonomiske styring.

En betydelig ulempe ved denne kompetencefordeling er imidlertid, at menighedsrådene på sin vis slipper for at sidde med ansvaret for konsekvenserne af deres egne beslutninger. Lidt groft sagt er der fra menighedsrådets perspektiv ingen grund til ikke bare at kræve ind, for det er alligevel ikke menighedsrådet, men provstiudvalget, der har det samlede økonomiske ansvar.

Der finder mange steder en drøftelse sted mellem provsti og kommune forud for kirkeskattens fastlæggelse, men kommunen har ikke nogen formel indflydelse. Kommunens opgave er alene at omsætte det fastlagte ligningsbeløb til en kirkeskatteprocent. Der har tidligere været en direkte kommunal indflydelse på den kirkelige økonomi, idet ligningsbeløbet til kirkekasserne i en kommune ikke uden kommunalbestyrelsens samtykke måtte fastsættes mere end 20 % højere end gennemsnittet af de sidste 4 års ligningsbeløb til kirkekasserne. Ved beregningen sås imidlertid bort fra kirkekassernes største ud-

²⁸ Finansministeriet m.fl.: ”Folkekirkens økonomi”, maj 1995, 3. 44
Speciale af Vibeke Kristensen: ”Folkekirkens udgiftsdrivende organisering” En institutionel analyse af sammenhængen mellem folkekirkens organisering og økonomiske performance. Institut for Statskundskab, Århus, 2001

giftsposter, nemlig udgifter til lønninger, vedligeholdelse samt flere andre udgiftsposter. Så reglen begrænsede i praksis alene øgede udgifter til kirkelige aktiviteter, hvorfor det ikke er underligt, at den kun sjældent blev anvendt, indtil den blev afskaffet ved ændringen af økonomiloven i maj 2003.

Endelig bidrager kirkeministeren til styringen af udgifterne ved årligt at udsende et brev til menighedsråd og provstiudvalg med tal for den forventede pris- og lønudvikling fra indeværende til det kommende år. Disse tal bruges til en fremskrivning af indeværende års budgettal, som danner udgangspunkt for budgetarbejdet for det kommende år. I tilknytning hertil kommer ministeren oftest med en henstilling om ikke at lade udgifterne stige mere, end pris- og lønudviklingen tilsiger. Der er alene tale om en henstilling – og den er, som det fremgår af kapitel 3, heller ikke blevet fulgt! Ministeren har ingen adgang til at fastsætte regler om størrelsen af kirkekassernes udgifter eller om den lokale kirkeskats størrelse. Dette blev udtrykkelig fastlagt i loven (§ 17a, stk. 8) ved et ændringsforslag i forbindelse med ændringen af økonomiloven i maj 2003.

For det tredje er det forhold, at kirkeskatten er en øremærket skat, i sig selv med til at svække den økonomiske styring, fordi det lukker af for muligheden af en prioritering på tværs. Historisk har der i den offentlige økonomi været et utal af øremærkede skatter og afgifter – undertiden kendt som ”cigarkasser”, men denne finansieringsmodel er i dag afskaffet på næsten alle områder. Det skyldes blandt andet, at cigarkasserne førte til øget vækst i udgifterne, fordi der derved var nogle udgifter, der på forhånd var unddraget en tværgående prioritering. Cigarkasserne gav dermed samlet set mindre for pengene, end man ville kunne få ved en prioritering inden for én samlet ramme.

I og med at folkekirkens aktiviteter overvejende finansieres over kirkeskatten som en øremærket skat, skal kirkens udgiftsformål ikke konkurrere med alternative udgiftsformål inden for eksempel skole, børnehave og plejehjem.

Ingen af de to ovennævnte styringsmekanismer – den politiske deltagelse henholdsvis markedsmekanismen – fungerer alt for godt i forhold til kirkeskatten. Det skyldes blandt andet, at kirkeskatten trods alt har en forholdsvis begrænset størrelse i forhold til kommuneskatten. Der er ingen, der vælger bopælsogn efter kirkeskattens størrelse. Der er som anført næppe heller mange, der engagerer sig i menighedsrådsarbejdet primært ud fra ønsket om at påvirke kirkeskattens størrelse.

7.1.3. Alternative styringsmodeller

Som alternativer til folkekirkens økonomiske styringsmodel kan der tænkes to væsentligt forskellige styringsmodeller, som hver på sin vis sikrer et mere

klart ansvar for styringen af kirkens udgifter.

I den *fuldt integrerede* model er kirkens økonomi helt integreret i den øvrige offentlige sektor, således at kirken tildeles ressourcer i en prioritering i forhold til andre offentlige opgaver: skoler, børnehaver, plejehjem osv. Herved bliver kirkens ressourceforbrug og opgaver værdisat, ved at det holdes op mod de alternative offentlige udgiftsformål, som man kunne opnå for penge. Den integrerede model indebærer nødvendigvis en centralisering i forhold til sogneniveauet, idet det alene vil være på det kommunale niveau (svarende til provstiniveauet), at en sådan politisk prioritering kan finde sted.

I den *fuldt decentraliserede* model er det økonomiske ansvar lagt fuldt ud til sognene, således at kirkeskatten lignes på det enkelte sogn til at dække de udgifter, som menighedsrådet har fastsat. Herved bliver menighedsrådet direkte ansvarlig for konsekvenserne af sine beslutninger og må således stå til ansvar – dels på valgdagen, dels for udmeldelser som følge af en for høj kirkeskat. Den fuldt decentraliserede model kunne således antages at styrke både deltagelsen i forbindelse med menighedsrådsvalgene og styringen via medlemskabets markedsmekanismer.

Vi kan til en vis grad finde erfaringer med disse alternative modeller i de to andre skandinaviske kirker, henholdsvis Den norske kirke og Svenska Kyrkan, idet Den norske kirke er organiseret efter den fuldt integrerede model, mens Svenska Kyrkan er organiseret efter principper, der på visse punkter er mere decentraliserede end folkekirkens – selv om Svenska Kyrkan samtidig er den af de tre kirker, der har den tungeste centrale styrelse. Det følgende afsnit indeholder derfor en sammenligning mellem folkekirken, Den norske kirke og Svenska Kyrkan.

7.2. Folkekirken, Den norske kirke og Svenska Kyrkan

Den norske kirke er i høj grad organiseret efter principper, der ligner den fuldt integrerede model, jf. boks 7.1. Der er ingen kirkeskat – og dermed ingen markedsmekanisme i forhold til medlemskabet. De centrale udgifter, først og fremmest præstelønnen, finansieres over statsbudgettet, mens de lokale udgifter finansieres over de kommunale budgetter. Det vil sige, at det er Stortinget henholdsvis kommunalbestyrelsen, der fastlægger niveauet for disse udgifter i en prioritering i forhold til andre udgiftsformål. Sognet ledes af et menighedsråd, men det er det kirkelige fællesråd (svarende til provstiudvalget), der dækker hele kommunen, og som er indirekte valgt af menighedsrådene, der står for drift og vedligeholdelse af bygninger samt ansættelse og lønning af kirkefunktionærer. Det er imidlertid kommunalbestyrelsen, der fastlægger bevillingerne til de lokale kirkelige udgifter efter budgetforslag fra det kirkelige fællesråd.

Modellen har som konsekvens, at der er en nær sammenhæng mellem det folkelige demokrati og kirken, men til gengæld er der ikke så meget indhold i det kirkelige demokrati. Menighedsrådene har i Norge ikke mange formelle opgaver.

Boks 7.1. Den norske kirke

Sognet er den grundlæggende enhed i Den norske kirke og ledes af et menighedsråd valgt af medlemmerne. Der er i alt 1.285 sogne. Det karakteristiske ved Den norske kirkes organisering er imidlertid, at det kommunale niveau står meget stærkt. Den norske kirke er lige så meget en kommunekirke som en statskirke.

I alle kommuner, der består af mere end ét sogn, er der et kirkeligt fællesråd, som består af to menighedsrådsmedlemmer fra hvert menighedsråd i kommunen, en repræsentant valgt af kommunen, samt en provst eller anden præst valgt af biskoppen. I de kommuner, der kun består af ét sogn, vælger kommunen et medlem til menighedsrådet.

Det kirkelige fællesråd er ansvarlig for drift og vedligeholdelse af kirker og kirkegårde, oprettelse og nedlæggelse af kirkefunktionærstillinger, drift af menigheds- og præstekontorer samt lokaler og materialer til konfirmandundervisningen. Det kirkelige fællesråd ansætter og har arbejdsgiveransvaret for kirkefunktionærene.

De opgaver, som det kirkelige fællesråd er ansvarlig for, finansieres i hovedsagen over det kommunale budget. Kommunen har på den ene side en forpligtelse til at stille midler til rådighed til disse formål, men kirken indgår på den anden side i den kommunale prioritering i ”konkurrence” med skoler, børnehaver, plejehjem osv.

”Den norske kirke blir i hovedsak finansiert over offentlige budsjetter. Over statsbudsjettet blir det bevilget midler til prestetjenesten, virksomheten i de regionale - og sentralkirkelige råd, vedlikehold og restaurering av Nidarosdomen og tilskudd til ulike kirkelige organisasjoner og formål. Over de kommunale budsjetter blir det bevilget midler til virksomheten i menighetene og i de lokale kirkelige organer (fellesrådene og menighetsrådene), herunder midler til drift og vedlikehold av kirker og kirkegårder. I tillegg blir det også overført midler fra avkastningen til Opplysningsvesenets fond til særskilte formål. Utover dette er en betydelig del av den kirkelige virksomheten finansiert gjennom gaver.

Størrelsen på de samlede offentlige overføringene til Den norske kirke er avhengig av budsjettvedtakene som fattes av henholdsvis Stortinget og landets kommunestyre. Det er således ingen ”kirkeskatt” i Norge i dag. Offentlige tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn følger som en funksjon av bevilgningene til Den norske kirke målt per medlem.”

Kilde: www.regjeringen.no

Sammenlignet med folkekirken ligner Svenska Kyrkans organisering i højere grad den fuldt decentraliserede model, selv om billedet ikke er helt så klart, jf. boks 7.2. Det økonomiske ansvar, herunder beslutningen om fastsættelse af kirkeafgift, ligger som udgangspunkt lokalt i sognet (församlingen), men hvis der er tale om flersognspastorat, skal der etableres en ”samfällighet”, som har det økonomiske ansvar i forhold til pastoratets sogne. Der kan også etableres samfälligheter, der omfatter flere pastoraters sogne, endog sognene i en hel kommune. Fordelingen af de økonomiske kompetencer mellem sogn og samfällighet svarer i disse tilfælde i højere grad til den danske kompetencefordeling mellem sogn og provsti, idet dog ledelsen af samfälligheten, kirkenævnet, ikke er valgt af menighedsrådene, men af et særskilt, af medlemmerne direkte valgt repræsentantskab for samfälligheten. I modsætning til Danmark og Norge er finansieringen af præstelønnen et lokalt ansvar.

En konsekvens af den fuldt decentraliserede økonomi, hvor udgifterne finansieres i det enkelte sogn, er, at det er nødvendigt med en omfattende udligningsordning mellem sognene, hvis der ikke skal opstå uacceptable økonomiske forskelle mellem de enkelte sogne. Det kommer også til udtryk i Svenska Kyrkan, idet der er en meget kompliceret udligningsordning, hvor sognene blandt andet indbetaler 1,3 mia. SEK i udligningsafgift og modtager 0,9 mia. SEK i udligningsbidrag. Forskellen mellem afgift og bidrag medgår til finansiering af kirkens centrale udgifter. Der udlignes både for forskel i indkomstgrundlag og forskel i udgiftsbehov. Vilklårene for udligningsordningen er fastsat af de centrale kirkemyndigheder. Herudover er der yderligere udligningsordninger på stiftsniveau.

Billedet sløres endvidere af, at Svenska Kyrkan samtidig med en meget decentral økonomisk struktur er den af kirkerne, der har de stærkeste centralistiske traditioner. Det viser sig blandt andet i, at der i kirkeordningen er fastsat en centraliseret målstyring, hvor målsætninger for det kirkelige arbejde skal godkendes af det hierarkisk overliggende niveau.²⁹

Boks 7.2. Svenska Kyrkan

Församlingen (sognet) er den grundlæggende enhed i Svenska Kyrkan. Der

²⁹ Kyrkoordning för Svenska Kyrkan, kap. 57, §§ 5-7.

er i de seneste år sket en del sammenlægninger af församlinger, så der i dag er ca. 2.000 församlinger.

De fleste församlinger indgår i en samfällighet, som har ansvaret for økonomi, fastsættelse af den kirkeafgift, som medlemmerne skal betale, forvaltning af ejendomme, personale og begravelsesvirksomhed. I et pastorat, der består af to eller flere församlinger, skal der være en sådan samfällighet. Samfälligheter kan dog også dannes af församlingerne i flere pastorater. Der er f.eks. adskillige samfälligheter, som omfatter alle församlinger i en kommune.

Den øverste besluttede myndighed i en samfällighet eller i en församling, som er selvstændig, er kirkefuldmægtige, som udgør en form for repræsentantskab. Kirkefuldmægtige vælges ved direkte valg hvert fjerde år. Seneste valg blev afholdt i 2005.

I hver församling skal der desuden være et kirkeråd. Hvis kirkerådet er valgt ved direkte valg, kan det overtage en del af kirkefuldmægtigenes kompetence. Kyrkoherden (sognepræsten) er født medlem af kirkerådet, som har det umiddelbare ansvar for sognets kirkelige liv.

I hver samfällighet skal der være et kirkenævn, der er valgt af samfällighetens kirkefuldmægtige. Det er samfällighetens kirkefuldmægtige, der formelt fastlægger budgettet og kirkeafgiften, men det sker efter indstilling fra kirkenævnet.

Medlemmerne betaler en kirkeafgift (kirkeskat), som er den primære kilde til finansiering af Svenska Kyrkans virksomhed, såvel lokalt som på stiftsniveau og på landsplan.

I 2007 vil kirkeskatten i gennemsnit være på 1,23 % af den skattepligtige indkomst. Den gennemsnitlige kirkeskatteprocent har været stort set uændret i flere år. I den kirkeskat, som medlemmerne betaler, indgår en begravelsesafgift på i gennemsnit 0,25 %. Begravelsesafgiften betales også af ikke-medlemmer, bortset fra dem, der bor i Stockholm Kommune samt den lille Tranås kommune, hvor der er kommunalt begravelsesvæsen.

Svenska Kyrkan modtager ikke offentlige tilskud ud over et tilskud til vedligeholdelse af fredede bygninger på 0,3 mia. SEK.

De tre kirker varetager i det store hele de samme opgaver.

Begravelsesvæsenet er i alle tre lande delt mellem kirken og kommunerne, men den kommunale andel er noget større i Danmark end i de to andre lande.³⁰ Herudover adskiller Svenska Kyrkan sig dels ved at have en betydelig formue i ejendomme og værdipapirer, dels ved inden for kirkens rammer at

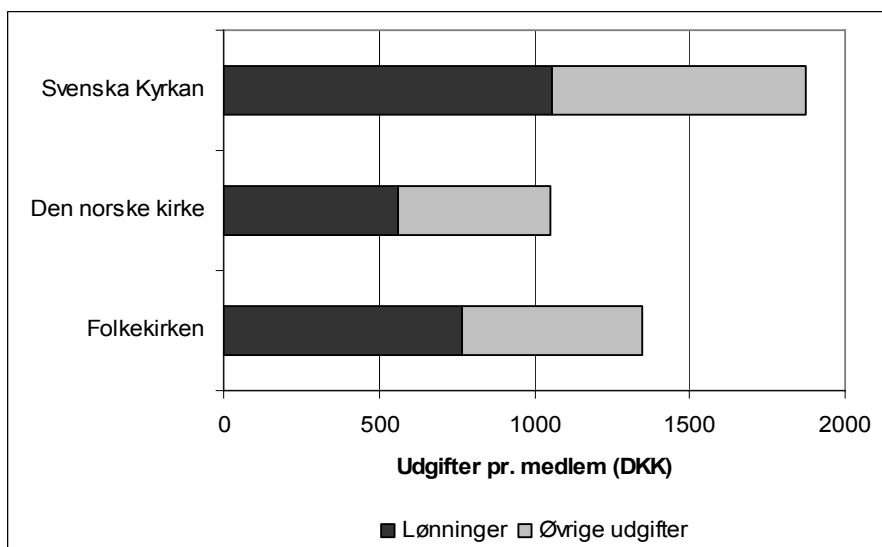
³⁰ I de følgende tal og figurer er begravelsesvæsenet i Norge fuldt ud henregnet til Den norske kirke, selv om en mindre del er konteret i de kommunale regnskaber.

varetage mange af de opgaver, som i Danmark varetages af frie folkekirkelige organisationer.

7.2.1. Sammenligning af kirkernes økonomi

I figur 7.4 er opgjort kirkernes udgifter pr. medlem fordelt på lønninger og øvrige driftsudgifter. Den norske kirke og Svenska Kyrkan udarbejder ikke konsoliderede regnskaber for hele kirken, og da der er betydelige overførsler af midler mellem de forskellige organisatoriske niveauer, er der en risiko for dobbeltregning af udgifter. De foretagne beregninger er blevet kontrolleret af Kirkedepartementet i Norge og af Svenska Kyrkans Kyrkokansli. Konklusionerne står dog for udvalgets egen regning.

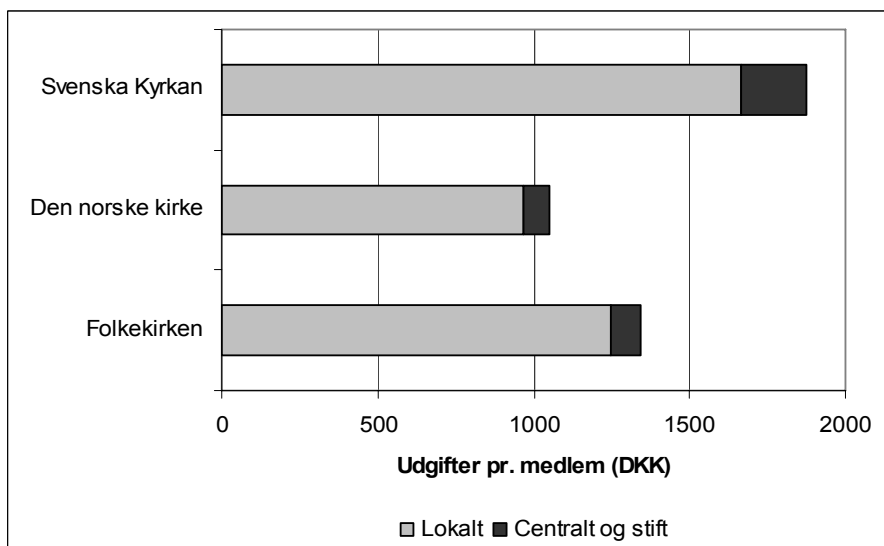
Figur 7.4. De skandinaviske kirkers udgifter fordelt på lønninger og øvrige udgifter, 2005

Figuren viser, at Den norske kirkes udgifter pr. medlem ligger 22 % lavere end folkekirkens, mens Svenska Kyrkans ligger ca. 39 % højere. Selv når man tager hensyn til, at Svenska Kyrkan afholder centrale udgifter til formål, der i Danmark varetages af frie folkekirkelige organisationer, og man derfor alene ser på de lokale udgifter, ligger udgifterne i Sverige ca. 33 % højere.

I figur 7.5 er de lokale udgifter opgjort på et sammenligneligt grundlag, idet udgifterne til præsteløn og præsteboliger i alle landene er henregnet til det lokale niveau.

Figur 7.5. De skandinaviske kirkers udgifter fordelt på centralt og stiftsniveau henholdsvis lokalt niveau, 2005

Tallene underbygger konklusionen om, at den første alternative model, hvor kirkens udgifter er fuldt integreret med andre offentlige udgifter, giver et lavere samlet udgiftsniveau. Dette er helt i overensstemmelse med de teoretiske overvejelser om, at øremærkede skatter i sig selv er udgiftsdrivende. Men det betyder også, at kirken i Norge står med nogle karakteristiske problemer i form af underinvestering i vedligeholdelse; der er således opgjort et vedligeholdelsefterslæb på 3,3 mia. NOK vedrørende kirkebygningerne.³¹

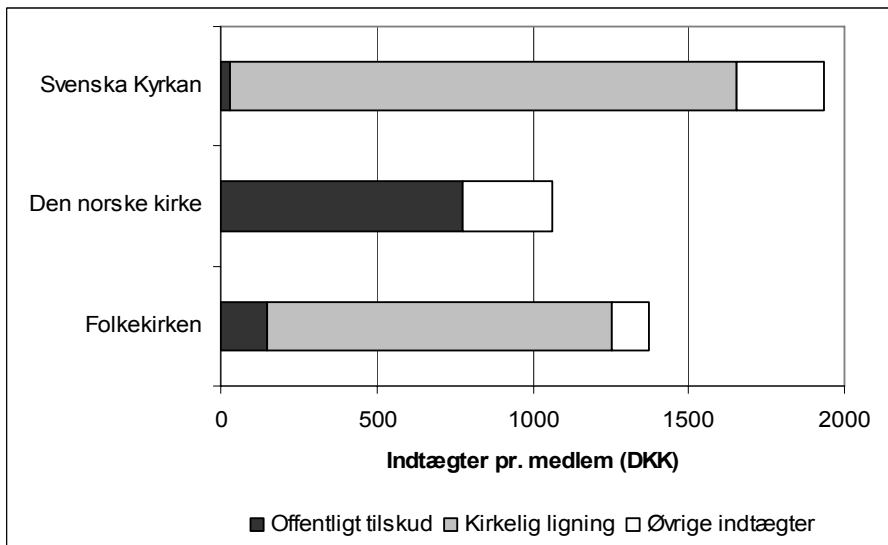
Den anden, decentraliserede økonomiske model har andre svagheder – i hvert fald i den svenske udgave. Der er ganske vist i Svenska Kyrkan en tradition for afstemningsvalg, men det kan også hænge sammen med, at der i Sverige er en helt anden tradition for *partipolitisk* deltagelse i valget til de kirkelige organer. Men valgdeltagelsen er ikke højere end ved afstemningsvalgene i folkekirken, idet den typisk ligger mellem 10 % og 20 % til församlinger og samfälligheter. Den øgede decentralisering indebærer med andre ord ikke et væsentligt højere niveau for medlemmernes politiske deltagelse.

Den decentraliserede model giver tilsyneladende ikke nogen øget ansvarlighed over for udgifterne; de ligger i Sverige – også for så vidt angår de lokale udgifter – væsentligt højere end i Danmark. Dette kan dog også skyldes or-

³¹ St.meld. nr. 41 (2004-2005), Om økonomien i den norske kirke, s. 21.

ganisationsstrukturen, der er endnu mere indviklet end i folkekirken. De meget komplicerede udligningsordninger kan være med til at forflygtige det økonomiske ansvar, idet de betyder, at menighedsrådet kun til en vis grad selv er ansvarlig for den lokale kirkeskat. Det højere udgiftsniveau skyldes derimod ikke alene, at Svenska Kyrkan har en mere rigelig tilgang af andre midler i form af afkast fra formuen, for resultatet er også højere kirkeskatter, jf. figur 7.6. Den gennemsnitlige kirkeskatteprocent er 1,23 % i Sverige mod 0,88 % i Danmark.

Figur 7.6. De skandinaviske kirkers indtægter fordelt på offentlige tilskud, kirkelig ligning og øvrige indtægter, 2005

Det høje niveau for øvrige indtægter i Den norske kirke skyldes for godt en tredjedels vedkommende, at menighedsrådenes indtægter, hvoraf en del beror på offentlige tilskud, er opført her.

7.2.2. Sammenligning af kirkernes virksomhed

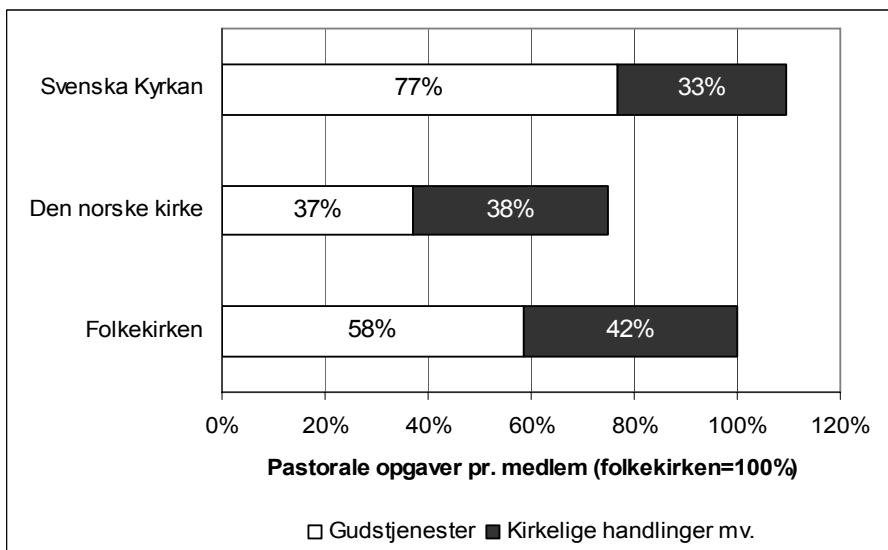
Som tidligere anført, kan man ikke nøjes med at se på udgifterne, man må også se på, hvad der kommer ud af at bruge pengene. Der er jo ikke meget vundet ved, at Den norske kirke kun har de halve udgifter af Svenska Kyrkan, hvis medlemmerne så også kun er halvt så tilfredse. Her peger de begrænsede undersøgelser, der findes på dette område, dog i retning af, at

holdningerne til kirken generelt set er forholdsvis ens i de tre lande.³²

Det er altid vanskeligere at beskrive ”produktion” og resultater, end det er at beskrive ressourceforbruget – og navnlig i en sammenligning på tværs af lande. Det er derfor kun muligt at opstille nogle helt overordnede mål for kirkernes virksomhed.

I figur 7.7 er foretaget en sammenligning af kirkernes ”produktion” i form af gudstjenester og kirkelige handlinger (inklusive forberedelse), hvor disse er sat på en fælles form og opgjort pr. medlem.

Figur 7.7. Aktivitetsmål for pastorale opgaver pr. medlem i folkekirken, Den Norske kirke og Svenska Kyrkan, 2005

Der er anvendt den samme metode som i afsnit 5.3.2, hvor hver opgave er tillagt et antal ”pastorale enheder” baseret på den tid, som præsten anvender på opgaven.³³ Det er ifølge sagens natur en meget ”præstefikseret” opgørelse af kirkens virksomhed, der ikke tager hensyn til de opgaver, som præsten ikke medvirker i, f.eks. vedligeholdelsen af kirkegården. Men opgørelsen omfatter til gengæld de fleste af de opgaver, der er direkte vendt mod kirkens medlemmer.

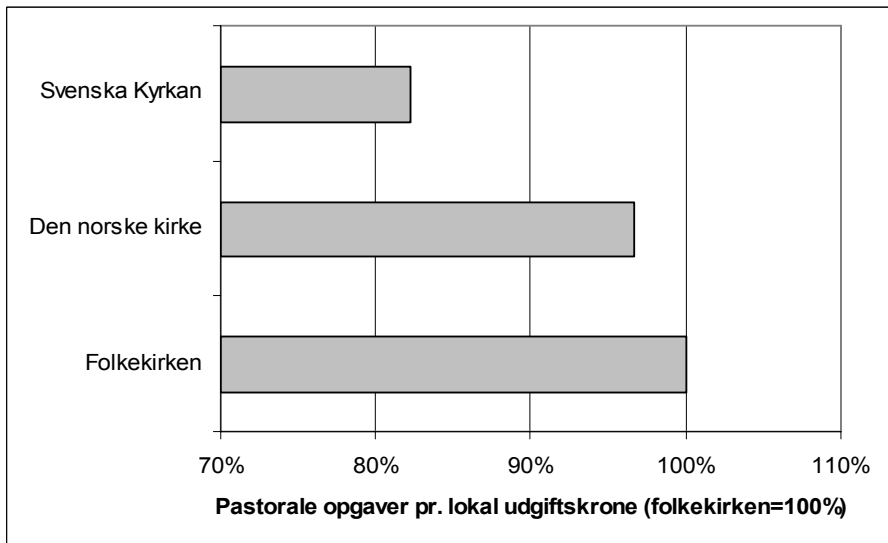
³² Se Göran Gustafsson: ”Värdigemenskapen kring de nordiska folkkyrkorna” i Göran Gustafsson & Thorleif Pettersson (red.) *Folkkyrkor och religiös pluralism – den nordiska religiösa modellen*, Verbum 2000, s. 101.

³³ Søndagsgudstjenester 100 enheder, andre gudstjenester 50 enheder, dåb 13 enheder, konfirmerede 78 enheder, vielser 50 enheder, begravelser 50 enheder.

Som det fremgår, ligger Den norske kirke ca. 25 % lavere end folkekirken niveau. Det svarer nogenlunde til forskellen i udgifterne. Det er navnlig omfanget af gudstjenester, der ligger lavere i Den norske kirke. Svenska Kyrkan ligger derimod 10 % højere, til trods for, at der er færre kirkelige handlinger. Det skyldes, at der ud over søndagsgudstjenesterne er et meget stort antal andre gudstjenester, faktisk næsten dobbelt så mange som søndagsgudstjenesterne.

Dette aktivitetsmål for pastorale opgaver pr. medlem kan sammenholdes med det lokale ressourceforbrug. Figur 7.8 viser omfanget af pastorale opgaver pr. lokal udgiftskrone. Som i figur 7.5 er præstelønningerne henregnet til det lokale niveau for at sikre sammenlignelighed.

Figur 7.8. Pastorale opgaver pr. lokal udgiftskrone i folkekirken, Den norske kirke og Svenska Kyrkan, 2005

Figuren viser, at folkekirken har den højeste produktivitet, men Den norske kirke ligger på omtrent samme niveau. Svenska Kyrkan ligger derimod 15-20 % lavere. Man må i denne opgørelse tage forbehold for, at både Svenska Kyrkan og Den norske kirke driver en større andel af samfundets begravelsesvæsen end folkekirken. Det indebærer, at den beregnede produktivitet i folkekirken kommer til at ligge for højt. Man må endvidere tage forbehold for, at der foregår meget andet i kirkerne end det, der på denne måde kan opgøres op i tal. Men at Svenska Kyrkan skulle have et problem med lav produktivitet, er dog også blevet bemærket i skønlitteraturen, jf. boks 7.3!

Boks 7.3. Svenska Kyrkans produktivitet ifølge kriminalroman

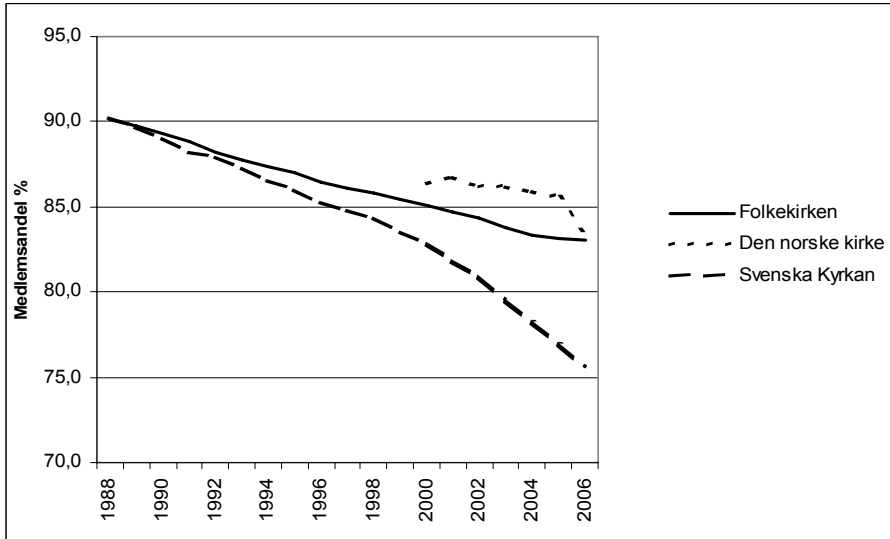
”Kyrkogårdsförvaltningen i den församlingen hade kostat enorma summor. Många kyrkor och andra byggnader som måste underhållas, många gräsmattor som måste klippas, gravar grävas, gångar krattas og mossa skrapas bort från stenarna, vad visste han, men sådant kostade pengar. Mycket pengar. I den här församlingen hade man haft ett antal ALU-anställningar, eller vad det hette, arbetskraft som sponsras av staten genom arbetsförmedlingen. Hur som helst, församlingen hade inte så stora lönekostnader för de här personerna, så då gjorde det ju ingenting att de anställda kanske inte gjorde så många knop. Men sedan hade anställningarna övergått til tillsvidareanställningar inom kyrkan. Nu skulle kyrkan betale hela lönekostnaden. Många anställda, och flertalet av dem jobbade inte ihjäl sig, om han fick uttrycka sig så. Så man anställde fler, men arbetskulturen hade nu blivit sådan att den inte tillät att folk kom in och kavlade upp ärmarna. Då blev man nästan utfrost. Det var alltså svårt att få saker gjorda. Det förekom till og med att några anställda lyckades ha ett heltidsarbete vid sidan av sin heltidsanställning i kyrkan. Och nu var man plötsligt skild från staten, församlingen var autonom och skulle på ett helt nytt sätt ta ansvar för ekonomin. Lösningen hade bestått i att man hjälpt församlingen att lägga ut kyrkogårdsförvaltningen på entreprenad. Precis som många kommuner gjort under de senaste femton åren.”

Åsa Larsson: Det blod som spills, Albert Bonniers Förlag 2004, s. 78-79

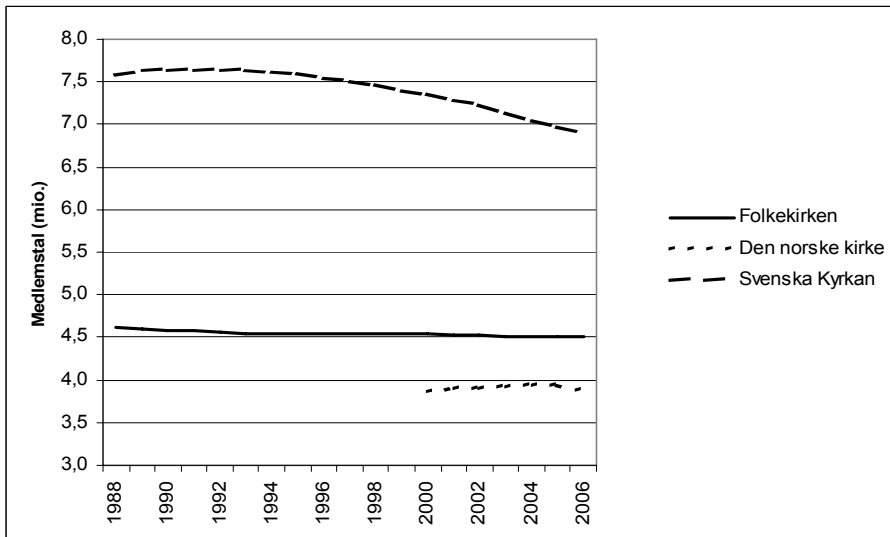
Det afgørende er naturligvis ikke kun omfanget af producerede ydelser, men tillige, hvordan disse ydelser passer med medlemmernes ønsker og behov. En måde at opgøre dette på er at se, hvordan det går med medlemskabet. For medlemskabet må antages at være negativt påvirket af en høj kirkeskat, men positivt påvirket, hvis pengene bliver brugt godt. Medlemskabet er dog samtidig påvirket af mange andre forhold end skatterne og anvendelsen heraf. I Norge er der en aktiv ateistisk bevægelse, og spørgsmål vedrørende homoseksuelle har skabt betydelige splittelser i kirken. I Sverige har frikirkerne traditionelt stået meget stærkere, og Svenska Kyrkan blev i 2000 reelt adskilt fra staten.

Udviklingen siden 1988 i medlemsandel er vist i figur 7.9 (næste side) og i medlemstal i figur 7.10 (næste side).

Figur 7.9. Udviklingen i de skandinaviske kirkers medlemsandel 1988-2006

Figur 7.10. Udviklingen i de skandinaviske kirkers medlemstal 1988-2006

Medlemsudviklingen for Svenska Kyrkan er endvidere påvirket af, at man indtil 1996 blev født til medlem af kirken, hvis ens forældre var medlem, mens det siden 1996 har krævet et aktivt valg fra forældrene. For Den norske kirke er faldet fra 2006 til 2007 en konsekvens af, at man på grund af regler-

ne for offentligt tilskud til Den norske kirke og andre trossamfund har måttet være konsekvent i forhold til dobbeltmedlemskaber, hvorfor der er sket udmeldelse af et antal medlemmer.

Konklusionen er for det første, at det går rigtig dårligt for Svenska Kyrkan, for så vidt angår medlemsudviklingen. Det højere udgifts- og aktivitetsniveau bidrager ikke til i højere grad at tiltrække eller holde folk som medlemmer af kirken. Den høje svenske kirkeskat – som med 1,23 % i gennemsnit ligger på højde med det ”smertepunkt” for landkommuner på 1,25 % der blev identificeret i afsnit 7.1.1 ovenfor, kan være medvirkende hertil.

Det går langt bedre for Den norske kirke – også lidt bedre end det går for folkekirken. Det til trods for et udgifts- og aktivitetsniveau, der ligger langt under Svenska Kyrkan og 20-25 % lavere end folkekirken. Det kan blandt andet hænge sammen med, at kirken er fuldt ud finansieret over de offentlige budgetter, og man derfor ikke kan spare penge ved at melde sig ud.

Sammenfattende kan det – om end med visse forbehold – konkluderes, at hverken Den norske kirkes eller Svenska Kyrkans styringsmodel kan siges at være klart bedre end folkekirkens. Forbeholdene skyldes for det første, at der kan være mange andre forhold end styringsmodellen, der har betydning for udgiftsniveaet og udgiftsanvendelsen i de to lande. Og for det andet, at analysen af, hvad kirken i det enkelte land får ud af at bruge disse penge, kun har været meget summarisk. Hvis man ser på medlemsandelen i de tre lande, er den nærmest omvendt proportional med udgiftsniveaet – uden at der dog er grundlag for at antage nogen årsagssammenhæng.

7.3. Styrkelse af folkekirkens styringsmodel

Det kan overvejes, på hvilke måder der kan ske en styrkelse af den økonomiske styring inden for rammerne af folkekirkens nuværende organisationsmodel. Der er overordnet set tre dimensioner, hvor den økonomiske styring i folkekirken vil kunne forbedres:

- Åbenhed og gennemsigtighed
- Klar prioritering af ressourcerne
- Mulighed for at stille til ansvar

Som det fremgik af afsnit 7.1.2., står folkekirken ikke særlig stærkt på disse tre områder. Der er med andre ord mulighed for forbedring inden for alle tre dimensioner også inden for rammerne af den nuværende styringsmodel. I det følgende overvejes 10 konkrete forslag til en styrkelse af styringen inden for de tre dimensioner.

Åbenhed og gennemsigtighed

1. Fuld offentlighed om alle kassers budget og regnskab gennem offentliggørelse på internettet.
2. Forpligtelse for menighedsrådet til at afholde et årligt menighedsmøde om budget og planer.
3. Styrkelse af den kritiske revision (forvaltningsrevisionen) i et samspil mellem provstiudvalg og provstirevisor.

Klar prioritering af ressourcerne

4. Klarere grundlag for fordelingen af ressourcerne mellem menighedsrådene inden for provstiet gennem anvendelse af nye budgetværktøjer.
5. Sammenhæng mellem målsætninger og tildeling af ressourcer.
6. Øget selvfinansieringsgrad for de lokale kasser gennem højere grad af takstfinansiering og adgang til at afholde indtægtsdækket virksomhed.

Mulighed for at stille til ansvar

7. Forenkling af den lokale kassestruktur.
8. Bedre sammenhæng mellem provsti- og stiftsniveau.
9. Valgbarhed for sognebåndsløsere alene inden for samme ligningsområde.

Et tiende forslag er en ændring af modellen for valg til menighedsrådet fra den nuværende kommunale valgmodel til noget, der mere ligner en generalforsamlingsmodel. Det indebærer, at opstillingsmødet bliver et formelt led i valgprocessen som en form for generalforsamling for sognet, hvor der er en åben debat om kandidatlistens sammensætning. Det kan eventuelt kombineres med forskudte valgperioder, således at halvdelen af menighedsrådets medlemmer går af hvert andet år. Da dette forslag kræver en mere omfattende drøftelse, er det behandlet i et særskilt afsnit (7.4).

7.3.1. Offentlighed om budget og regnskab

Offentlighed om forudsætningerne er en nødvendighed for enhver prioriteringsdrøftelse.

Der er i dag offentlighed om kirke- og provstiudvalgs-kassernes budgetter og regnskaber i den forstand, at møderne er offentlige, og der kan opnås aktindsigt efter offentlighedsloven. Kun i helt særlige tilfælde – f.eks. hvis menighedsrådet afgiver bud ved et ejendoms-køb – er budgetbeslutninger fortrolige. Men hvis man for eksempel ønsker at foretage sammenligninger mellem et antal kassers budgetter eller regnskaber, er det en besværlig proces at søge aktindsigt.

Der er fra budget 2008 etableret et budgetstøttesystem i provstierne, hvortil menighedsrådene rapporterer regnskabstal. For menighedsråd, der anvender et IT-baseret regnskabsystem, vil rapporteringen, når børnesygdømmene er overstået, kunne ske næsten automatisk. Systemet kom desværre for sent i drift til at kunne understøtte budgetprocessen for 2008 i det ønskede omfang, men vil kunne bruges fuldt ud fra budget 2009. Hvis de i kapitel 8 foreslåede ændringer af budgetschemerne gennemføres, vil det endvidere fra 2010 ikke længere være nødvendigt at indhente yderligere oplysninger til økonomistatistikken, ud over hvad der rapporteres til budgetstøttesystemet.

Disse oplysninger, der fremgår af hovedoversigten i de i kapitel 8 foreslåede nye budget- og regnskabskemaer, foreslås gjort tilgængelige på nettet, ved at såvel det af menighedsrådet godkendte regnskab som det af menighedsrådet vedtagne budget lægges ud på sogn.dk på linje med de nuværende sogneoplysninger om medlemstal og kirkelige handlinger. Dette vil kunne ske på baggrund af menighedsrådenes rapporteringer til budgetstøttesystemet.

7.3.2. Årligt menighedsmøde om budget og planer

I forbindelse med høringen over lovforslaget L 160 2006/7 stillede Kirkeligt Samfund forslag om, at menighedsrådet skal indkalde til et menighedsmøde en gang om året, f.eks. i forbindelse med rådets behandling af regnskab og budget, og at rådet på dette møde skal redegøre for sine gennemførte og planlagte aktiviteter angående det kirkelige liv i sognet og stille denne redegørelse til debat.

Menighedsrådet skal allerede, jf. menighedsrådslovens § 34, stk. 4, en gang om året give en mundtlig orientering om den planlagte virksomhed. På det menighedsrådsmøde, hvor den endelige behandling af de kirkelige kassers årlige budget finder sted, er menighedsrådet forpligtet til at aflægge en mundtlig beretning om rådets virksomhed i det forløbne år samt til at orientere om den planlagte virksomhed i det kommende år.

Der er to problemer med den nuværende model. For det første lægges der ikke op til noget bredere engagement fra menighedens side. For det andet ligger mødet for sent i budgetprocessen, for de afgørende beslutninger er reelt truffet i forbindelse med fremsendelsen af budgetbidraget.

Det foreslås, at der i stedet i løbet af foråret skal holdes et menighedsmøde – for eksempel som en udvidet kirkekaffe efter højmessens – hvor menighedsrådet redegør for regnskabet for det forløbne år, og hvor rådets overvejelser om budgettet for det kommende år fremlægges i lyset af rådets planer og målsætninger for det fremtidige arbejde. Der kan henvises til overvejelserne om målsætning og prioritering i afsnit 5.2.

Dette vil indebære, at der i stedet for menighedsrådslovens § 34, stk. 4 indsættes et nyt stykke i § 41, som omhandler menighedsmødet:

”Stk. 2. Menighedsrådet indkalder en gang om året til et menighedsmøde, hvor rådet redegør for sidste års regnskab og det kommende års budget. Menighedsrådet aflægger beretning om rådets virksomhed i det forløbne år og orienterer om den planlagte virksomhed i det kommende år. I tilknytning til menighedsrådet offentliggøres en skriftlig beretning og plan for det kommende år.”

Stk. 2-4 bliver herefter stk. 3-5.

7.3.3. Styrket forvaltningsrevision

Det følger af revisionsinstruksen for provstirevisor, at revisionen foretages i overensstemmelse med god offentlig revisionsskik, således som dette begreb er fastlagt i § 3 i lov om revision af statens regnskab mm. Det betyder, at det ved revisionen efterprøves, om regnskabet er rigtigt, og om de dispositioner, der er omfattet af regnskabsaflæggelsen, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis. Men der foretages endvidere en vurdering af, hvorvidt der er taget skyldige økonomiske hensyn ved forvaltningen af kassens midler og ved driften af de aktiviteter, der er omfattet af regnskabet.

Provstirevisionen indebærer således ikke bare en kontrol af, at menighedsrådets beslutninger er lovlige, men også forvaltningsrevision, dvs. en vurdering af, om der er taget skyldige økonomiske hensyn. Man kan opdele de økonomisk-kritiske forhold, som en forvaltningsrevision kan omfatte, i tre aspekter:³⁴

- Sparsommelighedsaspektet: Er goder og tjenesteydelser erhvervet på en økonomisk hensigtsmæssig måde under hensyn til pris, kvalitet, kvantitet osv.?
- Produktivitetsaspektet: Er der et optimalt forhold imellem ressourceanvendelsen og udbytte?
- Effektivitetsaspektet: I hvilket omfang har man nået de mål – udløst de virkninger – som var tilsigtet med den pågældende økonomiske ressourceanvendelse?

Forvaltningsrevision kan altså omfatte spørgsmål som:

- Er indkøb foretaget billigst muligt?
- Er der tildelt et passende antal arbejdstimer til opgaverne?

³⁴ Jf. Rigsrevisionen: *Begrebet God Offentlig Revisionsskik (GOR) – en vejledning*, www.rigsrevisionen.dk.

- Er de aktiviteter, der indgår i medarbejdernes stillingsbeskrivelser, blevet gennemført?

Det skal understreges, at der ikke er tale om, at provstiuvalget dermed udøver et egentligt *tilsyn* med hensigtsmæssigheden af menighedsrådets beslutninger. Det er menighedsrådene, der har kompetencen til at lægge deres budgetter og bruge de tildelte ligningsmidler, således som de lovligt beslutter, og det kan provstiuvalget ikke som sådan påtale. Men provstiuvalget har på sin side kompetencen til at fastsætte driftsrammer og anlægsbevillinger og tildele ligningsmidler, og i denne proces kan provstiuvalget lade resultaterne af forvaltningsrevisionen indgå som én blandt flere faktorer.

Reglerne for provstirevisionen lægger således allerede op til, at revisionen skal foretage forvaltningsrevision. Det er imidlertid vurderingen, at det i dag foregår i meget forskelligt omfang. Det er en forudsætning for en succesfuld forvaltningsrevision, at den gennemføres i et nært samarbejde mellem provstiuvalget og provstirevisor. For det er provstiuvalget, der skal drage de politiske konsekvenser, hvis der sløses med midlerne, f.eks. i form af en reduktion af næste års driftsramme til den pågældende kasse.

Det må anbefales, at der holdes mindst ét årligt planlægningsmøde mellem provstirevisor og provstiuvalget som angivet i revisionsinstruksen. Dette møde skal afholdes inden 30. juni. Endvidere anbefales, at der afholdes ét årligt ordinært møde mellem provstirevisor og provstiuvalget, hvor revisor rapporterer om resultaterne af revisionen, og hvor man aftaler særlige fokusområder for næste års revision. Det foreslås, at dette møde afholdes inden 31. december.

Det er efter økonomilovens § 11, stk. 1, nr. 7 fællesfonden, der afholder udgifter til revision af de lokale kirkelige kasser. Dette sker, ved at der foretages stiftsvisе udbud af revisionsopgaven. Revisionsundersøgelser, som provstiuvalget måtte ønske foretaget, og som ligger ud over provstirevisors sædvanlige arbejdsopgaver, kan i dag ikke finansieres af provstiuvalgskassen, da det ikke falder ind under nogen af de formål, der er opregnet i økonomilovens § 17 g. Da det ikke vil være hensigtsmæssigt at give provstiuvalget adgang til frit at rekvirere revisionsarbejde på fællesfondens regning, foreslås det, at der gives provstiuvalget mulighed for at finansiere særlige revisionsundersøgelser af provstiuvalgskassen. Dette indebærer, at der i § 17 g skal indsættes et nyt stk. 3:

”Stk. 3. Udgifter til særlige revisionsarbejder vedrørende de lokale kirkelige kasser ud over dem, der dækkes efter § 11, stk. 1, nr. 7, udredes af provstiuvalgskassen.”

Stk. 3-5 bliver herefter stk. 4-6.

Dette ændrer ikke på, at den sædvanlige revision af de lokale kasser fortsat finansieres af fællesfonden. Men det vil være hensigtsmæssigt, at provstier-

nes mulighed for at rekvirere særlige revisionsundersøgelser indgår som en option i stifternes fremtidige udbud af provstirevisionsopgaven.

7.3.4. Budgetværktøjer

Budgetlægningen for de lokale kasser er traditionelt foregået som det, der kaldes marginalbudgettering, dvs. at man tager udgangspunkt i indeværende års budget, og så lægger man et par procent til eller trækker et par procent fra, alt efter hvad der samlet er økonomi til. Fordelen ved denne metode er, at den ikke kræver særlig stor indsats fra menighedsråd, provst og provstiudvalg. Men det er samtidig en metode, der bevarer den hidtidige ressourcefordeling mellem sognene, idet der ikke foretages nogen vurdering af, om behovene er de samme, som de hidtil har været, eller om ressourcerne snarere burde prioriteres anderledes.

Der findes et antal forskellige budgetværktøjer, som kan bruges til at foretage en mere aktiv prioritering af ressourcerne. De er alle kendetegnet ved, at de – om end i forskelligt omfang – er mere administrativt krævende end marginalbudgetteringen. De mere krævende kan med fordel benyttes lejlighedsvis, f.eks. én gang i hver valgperiode, mens man i de øvrige år benytter mindre krævende metoder.

For alle metoder gælder det, at der ikke er tale om facitlister for ressourcefordelingen mellem kasserne, men om metoder til at få skabt en bedre dialog om budgetterne på budgetsamrådet og i provstiudvalget.

Følgende budgetværktøjer kan anvendes (i rækkefølge fra de administrativt enkleste til de mest komplicerede):

Grønthøster og omprioriteringsreserve

Metoden indebærer, at der hvert år skæres en bestemt andel af alle budgetter. Beskæringen skal helst ske i det tredje budgetoverslagsår, så kasserne har tid til at forberede sig på et eventuelt lavere budget. De beskårne midler placeres i en omprioriteringsreserve, som fordeles efter drøftelser af prioriteringerne på budgetsamrådet. Hermed bliver der over tid skabt rum for en gradvis ændret fordeling af midlerne. Modellen bygger på, at det er lettere at diskutere prioriteringer af nye initiativer end besparelser. Besparelserne overlades derfor til det enkelte menighedsråd at prioritere.

Den nye budgetprocedure med udmelding først af en foreløbig driftsramme og efter budgetsamråd af en endelig ramme lægger op til, at der kan ske fordeling af en omprioriteringsreserve.

Blokbudgettering

Ved blokbudgettering er udgangspunktet, at provstiudvalget (eller budgetsamrådet) fastlægger en samlet ramme og en reduktionsprocent. I den næste

fase udarbejder menighedsrådene et antal reduktions- og udvidelsesblokke. Reduktionsblokkene er besparelser i de nuværende aktiviteter, som, når de lægges sammen, svarer til den besparelse i forhold til det aktuelle aktivitetsniveau, som er udmeldt med reduktionsprocenten. Udvidelsesblokkene er menighedsrådets ønsker til nye aktiviteter eller forbedringer i eksisterende aktiviteter. Menighedsrådet foretager dernæst en rangordning af de enkelte blokke, idet der opstilles en prioriteret liste over udvidelses- og reduktionsblokke under ét.

I den følgende fase foretager provstiuudvalget (eller budgetsamrådet) en samlet prioritering på tværs af menighedsrådene. Man starter med forlods at beskære de eksisterende budgetter med reduktionsblokkene. Herved opstår et spillerum op til den samlede ramme. Inden for dette spillerum kan man så påbegynde prioriteringen, hvor man kan vælge mellem at ”tilbagekøbe” reduktionsblokke (dvs. afstå fra at gennemføre den pågældende besparelse) eller gennemføre udvidelsesblokke.

Fordelen ved metoden er, at besparelser og nye aktiviteter stilles over for hinanden på lige fod i prioriteringsprocessen, og at der herved sker en bevidst prioritering mellem gammelt og nyt og mellem de enkelte menighedsråd. Det kan også være en meget åben proces, hvor alle deltagere får et godt indblik i prioriteringsmulighederne. Ulempen er, at det er en tung og ressourcekrævende proces.

Budgetmodel

En budgetmodel er en model for, hvordan sognets udgiftsbehov hænger sammen med nogle bagvedliggende faktorer. For eksempel indebærer selve det at have en kirke en række udgifter til vedligeholdelse, opvarmning, rengøring osv. En række udgifter er derimod afhængige af befolkningssammensætningen: dåb, konfirmander, begravelser og – med en tidsmæssig forsinkelse – kirkegårdsudgifter til gravstedsvedligeholdelse. Budgetmodellen kobler sognets udgiftsbehov til en række sådanne faktorer.

Fordelen ved en sådan budgetmodel er for det første, at den skaber grundlag for en mere kvalificeret budgetdrøftelse. Og for det andet, at den kan resultere i en mere retfærdig fordeling af ressourcerne inden for provstiet.

Ulempen ved modellen er, at den er mere indviklet og tidskrævende at anvende, og at man måske aldrig kan nå til enighed om, hvad der er de relevante udgiftsdrivende faktorer. Det er vigtigt at præcisere, at budgetmodellen *ikke* en facitliste for budgetlægningen, men et redskab til dialog mellem deltagere i budgetprocessen.

Det betyder for det første, at sammenhængen mellem udgiftsbehov og bagvedliggende faktorer ikke er noget én gang givet, men et forhold, der er til diskussion i budgetprocessen. For det andet betyder det, at den fordeling af ressourcerne, som budgetmodellen lægger op til, dels kan være et mål for en

tilpasning over en årrække, dels kan modificeres af skøn og tilpasninger til forhold, som ikke kan inddrages i modellen.

Anvendelsen af en budgetmodel i Vejle provsti er beskrevet nærmere i afsnit 4.4.

Nulbasebudgettering

Ved nulbasebudgettering starter man helt forfra og ser fuldstændig bort fra sidste års budgetter og de aktiviteter, der er i sognene. Man ser bort fra kirker, kirkegårde og medarbejdere og stiller spørgsmålet, hvilken kirkelig betjening man ønsker sig i provstiet, og hvad de økonomiske muligheder er. Ethvert ønske om midler på budgettet skal begrundes konkret i forhold til de målsætninger, man ønsker at opnå.

Nulbasebudgettering er i princippet den mest rationelle budgetteringsmetode ud fra den betragtning, at det ikke bør være et argument for at få penge næste år, at det fik man også sidste år. I praksis kan der være noget fiktivt over at forsøge at begrunde enhver aktivitet fra grunden af hvert år. Det er også særdeles ressourcekrævende.

Men i alvorlige krisesituationer, hvor budgettet skal beskæres med f.eks. 30 %, kan det være helt nødvendigt at gennemføre en sådan proces. For i så fald vil en ligelig beskæring af alle budgetter betyde, at alt, hvad der er rettet mod fremtiden, først bliver sparet bort. I sådanne situationer er det nødvendigt at stille spørgsmålene helt forfra og som konsekvens skære nogle aktiviteter helt bort, for at der fortsat kan blive råd til at investere i fremtiden.

Noget tilsvarende kan være nødvendigt, hvis de demografiske forhold har ændret sig væsentligt, sådan som det for eksempel er tilfældet i Københavns Kommune, hvor sognestrukturen stammer fra en tid, hvor befolkningstal og medlemsandel var væsentligt højere. Denne form for markante demografiske forskydninger kan også begrunde, at man i budgetprocessen starter forfra fra nul.

Det er ifølge sagens natur ikke noget, man kan gøre hvert år. Det kan tværtimod være en proces, det tager flere år at gennemføre, fordi den forudsætter, at man samtidig gennemfører både en målsætnings- og en strukturproces.

7.3.5. Sammenhæng mellem målsætninger og ressourcer

Et afklaret målsætningsgrundlag er et værdifuldt ledelsesredskab både for menighedsråd og medarbejdere i sognet og for dem, der skal prioritere resourceforbruget i provstiet. I en situation, hvor menighedsrådene har fået betydelige muligheder for at prioritere deres ressourceanvendelse, og hvor provstiet får en nøglerolle i den fælles prioritering, vil man uden en løbende

målsætningsproces stå i fare for at prioritere tilfældigt og uigennemskueligt, både for menighedsrådene, medarbejderne og offentligheden.

Det anbefales, at menighedsrådene én gang i løbet af valgperioden formulere visioner, mål og konkrete prioriteringer og indgår i en proces med fastlæggelse af prioriteringer på provstiplan. Det vil endvidere være naturligt at følge op på prioriteringerne en gang om året og eventuelt revidere disse.

I forlængelse heraf skal udvalget anbefale, at menighedsrådet får *mulighed* for kort at beskrive målsætninger og prioriteringer i såvel budgetbidraget som det endelige budget. Det er væsentligt for en god prioriteringsdiskussion, at den ikke kun handler om penge, men at udgiftsønskerne kan ses i forhold til de konkrete mål, man ønsker at opnå. Det er nødvendigt, for at budgetdrøftelserne på budgetsamrådet og i provstiudvalget også kan have et reelt indhold. Et målsætningsafsnit i budgettet vil også kunne bidrage til at forklare budgettet over for menigheden og offentligheden.

7.3.6. Øget selvfinansieringsgrad

En vis selvfinansieringsgrad er sund for de fleste organisationer. For det betyder, at nogle af organisationens indtægter direkte afhænger af bidragydernes forhold til organisationen, hvad enten disse bidrag gives i form af kollekt til menighedsplejen, køb af en 20-årig kontrakt om gravstedsvedligeholdelse eller køb af tøj i en genbrugsbutik. Det er med til at sikre, at organisationen er åben over for omgivelserne og lader sig påvirke af menneskers ønsker og holdninger.

Selvfinansiering kan også gå over gevind, sådan at indsamlingsaktiviteterne tager overhånd i forhold til organisationens primære formål, men det er der næppe nogen akut risiko for i folkekirken i dag.

Folkekirken har i dag en selvfinansieringsgrad på ca. 9 %. Det vedrører primært salg af ydelser på kirkegården.

Det må anbefales, at provstiudvalg og menighedsråd gør en øget selvfinansieringsgrad til en målsætning for de lokale kasser. Dels fordi det kan tilvejebringe nogle yderligere økonomiske ressourcer og derved aflaste kirkeskatten. Dels fordi selvfinansiering er med til at skabe relationer mellem kirken og det øvrige samfund.

Udvalget skal i tilknytning hertil foreslå:

- At der bliver øget frihed til kirkelig betjening, også i sogne, hvor man hverken har bopæl eller tilknytning, men mod betaling af omkostningerne for sognet, jf. afsnit 5.4.3.

- At der bliver en generel adgang for menighedsrådene til at udøve indtægtsdækket virksomhed, så der bliver en bedre anvendelse af kirkens aktiver, f.eks. sognegårde, jf. afsnit 8.2.2.
- At takstfinansieringen øges på kirkegården, særligt for så vidt angår ikke-medlemmer, således at disse betaler de fulde omkostninger, jf. afsnit 7.4.4.

7.3.7. Forenkling af den lokale kassestruktur

Grundstrukturen i den lokale folkekirkelige økonomi består af kirkekassen på sogneniveauet og provstiudvalgskassen på provstiniveauet. Kirkekassen forvaltes af menighedsrådet og provstiudvalgskassen af provstiudvalget. Udgifterne forbundet med folkekirkens lokale virksomhed afholdes som udgangspunkt af kirkekasserne. Provstiudvalgskassen har tidligere kun skullet dække provstiets administrative omkostninger, men med den nye samarbejdslovgivning er det blevet muligt for et kvalificeret flertal på 2/3 af menighedsrådene at beslutte, at en samarbejdsopgave skal finansieres af provstiudvalgskassen.

Der er imidlertid yderligere to slags kasser i den lokale økonomi, præstegårdskassen og kirkegårdskassen, som tilsammen står for 10 % af de lokale udgifter. Regelsættet for disse kasser og de problemstillinger, det giver anledning til, er nærmere beskrevet i afsnit 8.1.

Et stort antal kasser giver høje administrationsomkostninger til bogføring, regnskab og revision.

Men når en delmængde af kirkens aktiviteter på denne måde udskilles til særskilt forvaltning i sin egen kasse, kan det endvidere give anledning til to slags problemer:

For det første svækkes mulighederne for en prioritering på tværs. De udgifter, der således bliver udskilt, bliver beskyttet mod en diskussion af prioriteringer mellem kirkekassens forskellige udgiftsformål.

For det andet bliver ansvaret for budgettet mere indirekte, da dette ikke fastlægges af menighedsrådet, men af præstegårdsudvalget henholdsvis kirkegårdsbestyrelsen. For præstegårdskasserne er der dog også et direkte ansvar, idet budget mv. behandles på et fællesmøde mellem de deltagende menighedsråd, som typisk også reelt udøver en beslutningskompetence. Dette gælder imidlertid ikke for kirkegårdskasserne, der oftest i henhold til vedtægten afleverer budget og regnskab direkte til provstiudvalget.

Flere forskellige kasser under samme myndigheder skaber også problemer for etableringen af konsoliderede budgetter og regnskaber for provstiet og for folkekirken som helhed.

Det foreslås derfor, at antallet af kasser i den lokale økonomi så vidt muligt reduceres til alene at omfatte kirkekasserne og provstiudvalgskassen, idet præstegårdskasserne og kirkegårdskasserne i videst muligt omfang integreres i kirkekasserne, der er direkte under de valgte menighedsråds ansvar. Forslaget er uddybet i afsnit 8.1.

7.3.8. Bedre sammenhæng mellem den lokale økonomi og stiftet

De lokale udgifter i sogn og provsti er som udgangspunkt finansieret af den lokale ligning, der udskrives for ligningsområdet (kommunen) under ét. Udgifterne i stiftet er som udgangspunkt finansieret af landskirkeskatten, der udskrives med samme sats for hele landet. Der er imidlertid en række sammenhænge mellem den lokale og den centrale økonomi:

- Fællesfonden yder udligningstilskud og generelt tilskud til nedsættelse af den lokale ligning.
- Fællesfonden finansierer som udgangspunkt præstestillingerne i sognene.
- De lokale kasser kan selv finansiere yderligere præstestillinger.
- Stifterne kan ved beslutning i stiftsøkonomiudvalget udskrive et bindende stiftsbidrag på op til 1 % af de lokale ligningsmidler.

Det er efter udvalgets vurdering nødvendigt at se på sammenhængen mellem den lokale økonomi og stiftets økonomi. Det gælder for det første i forbindelse med fordelingen af præstestillingerne, som er tæt koblet med den lokale økonomi, dels gennem de afledte konsekvenser for lokal struktur og kirkebetjening, dels i kraft af konsekvenserne for eventuelle lokalt finansierede præstestillinger. For det andet i kraft af det bindende stiftsbidrag, som direkte har konsekvenser for de lokale budgetter.

Der er i dag ikke noget formelt forum for en sådan drøftelse, idet det ligger uden for stiftsøkonomiudvalgenes nuværende opgaver. Men det forhold, at stiftsøkonomiudvalget har repræsentation fra alle provstier, kunne være et godt udgangspunkt for en udvikling på dette område. Nogle provstier har allerede taget initiativ til, at provstiets medlem af stiftsøkonomiudvalget regelmæssigt deltager som observatør i provstiudvalgets møder for derved at kunne sikre sammenhæng mellem niveauerne. Det må endvidere anbefales, at biskopperne drøfter fordelingen af præstestillinger med provstiudvalgene.

I et lidt længere perspektiv må det anbefales, at det i forbindelse af evalueringen af forsøgene med stiftsråd vurderes, hvordan der kan skabes et forum for en drøftelse af sammenhængen mellem den lokale økonomi og stiftets økonomi.

7.3.9. Sognebåndsløsere fra andet ligningsområde

Sognebåndsløsere kan vælge mellem, om de vil have valget til menighedsrådet i det sogn, hvor de bor, eller dér, hvor de har løst sognebånd. Valgbarheden til menighedsrådet følger valget. Det betyder, at der kan vælges medlemmer ind i et menighedsråd (og for den sags skyld i et provstiudvalg), som ikke selv er med til at finansiere de udgifter, som de er med til at beslutte, fordi de bor i et andet ligningsområde. Dette kan ses som et demokratisk problem. Problemet vedrører primært valgbarheden og kun i mindre grad valget.

Det foreslås derfor, at sognebåndsløseres valgbarhed (men ikke valget) indskrænkes således, at man kun er valgbar inden for det ligningsområde (kommune), hvor man bor. Dette vil sikre, at alle menighedsrådsmedlemmer så at sige selv er med til at betale for deres egne beslutninger. Der er ikke tilsvarende tungtvejende grund til at indskrænke valget.

Da de fleste sognebåndsløsninger må antages at finde sted inden for et ligningsområde, vil konsekvenserne af forslaget være begrænsede. Men det vil bidrage til at sikre en lokal forankring af menighedsrådene på trods af et generelt svækket sognetilhør blandt medlemmerne, således som det er tilfældet i de større byer.

7.4. Opstillingsmøde som generalforsamling

Reglerne for menighedsrådenes valg og virke er helt overvejende kalkeret af efter de kommunale regler. Det gælder bl.a. de fireårige valgperioder, opstillingen på kandidatlistor, afviklingen af valget, den manglende mulighed for de valgte medlemmer til at nedlægge deres mandat i valgperioden og forpligtelsen til at modtage valg til menighedsrådets hverv.

I realiteten er menighedsrådsdemokratiet imidlertid noget andet end det kommunale demokrati. Det viser sig for eksempel ved de mange fredsvalg og den i forhold til kommunalvalg lave stemmeprocent, jf. figur 7.3. Her minder menighedsrådene mere om for eksempel skolebestyrelser, som under tilsvarende vilkår også har haft en sammenlignelig valgdeltagelse.³⁵

³⁵ Ved skolebestyrelsesvalget i 2002 var der afstemningsvalg på 14 % af skolerne. De steder, hvor der så var kampvalg, lå den gennemsnitlige stemmeprocent på knap en tredjedel. Ved valget i 2006 blev der afholdt afstemningsvalg på 17 % af skolerne, og her stemte næsten hver anden forælder. Denne stigning i valgdeltagelsen var bl.a. et resultat af ændringer i valgreglerne, hvor den største ændring har været, at forældrene kunne brevstemme med posten i stedet for at skulle møde fysisk op på skolen. Nogle steder har der endvidere været mulighed for at stemme via internettet.

Det afspejler, at menighedsrådsdemokratiet virker under andre vilkår og har andre formål end det kommunale demokrati. Det handler i mindre grad om ”at dele sig efter anskuelser” og mere om – som det nu hedder i menighedsrådslovens § 1 – ”at virke for gode vilkår for evangeliets forkyndelse”. Menighedsrådsarbejde er i det daglige – sådan som det også gælder for bestyrelsesarbejde i foreninger og virksomheder – helt overvejende konsensusorienteret.

Afstemningsvalg er heller ikke nogen garant for godt menighedsrådsarbejde. Afholdelse af afstemningsvalg kan være udtryk for, at der er betydelige konflikter i menigheden, hvilket også typisk vil sætte sit præg på menighedsrådsarbejdet.

Man kan derfor overveje, i hvor høj grad den kommunale model overhovedet er velegnet som model for det lokale folkekirkelige demokrati, eller om folkekirken kunne have fordel af tillige at lade sig inspirere fra andre modeller, for eksempel foreninger, andelsvirksomheder og aktieselskaber, jf. boks 7.4.

Boks 7.4. Foreningsbestyrelser som model

Kristeligt Dagblad

”Det havde måske været bedre om menighedsråd havde foreningsbestyrelser som model. Menighedsrådsvalgene er tænkt i analogi med kommunevalg. Det betyder, at de kun foregår hvert fjerde år. Det betyder også, at der arrangeres listevalg, som om der stillede partier op. Det betyder også, at vælgerne i de fire år hører meget lidt om menighedsrådsarbejdet. Jo, der kommer måske nok noget friseret information. Men vel ikke meget om, hvad man kunne være uenige om, og hvor der er alternativer.

Det ville kunne engagere og inddrage menigheden mere, hvis den var organiseret i et foreningsbillede med mindst en årlig generalforsamling, hvor alle kunne møde op og blive indviet i, hvad arbejdet går ud på, og hvilke problemstillinger der knytter sig til det. Der kunne være plads til indsigelser og uenigheder. Man kunne debattere, og man kunne løbende vælge nye medlemmer til menighedsrådet. For eksempel ved at halvdelen af menighedsrådet skulle på valg hvert andet år.

Et problem ved menighedsrådskonstruktionen er, at menighedsrådets økonomiske ansvar ikke er særligt klart for de vælgere, som vælger menighedsrådet. Kirkeskatten differentieres nemlig ikke ned på sogneniveau. Så menighedsrådets økonomiske dispositioner påvirker ikke nødvendigvis sognets kirkeskat. Tænk hvis menighedsrådet skulle have godkendt kirkekontingentets højde på en generalforsamling. Enhver ved fra generalforsamlinger i andre sammenhænge, at det skærper interessen.”

Kilde: Professor Tim Knudsen i Kristeligt Dagblad 18. juni 2007

7.4.1. De nuværende regler

Reglerne om menighedsrådsvalget findes i menighedsrådsvalgloven. De bestemmelser, der særligt er relevante i denne sammenhæng, findes i § 5 a og § 12, stk. 1 og 2.:

§ 5 a. Menighedsrådet afholder et offentligt møde senest 8 uger før valgdagen. På mødet redegøres for menighedsrådets arbejde i den forløbne periode og for kommende opgaver. Endvidere gennemgås reglerne for opstilling af kandidater.

§ 12. Afstemningen sker i henhold til kandidatlister, på hvilke bestemte personer bringes i forslag til valg.

Stk. 2. Valgbestyrelsen udpeger to personer, der er bemyndiget til at modtage kandidatlisterne. Mindst en af de udpegede personer skal have bopæl i menighedsråds kredsen. Indlevering af lister kan tidligst ske kl. 19 syv uger før valgdagen og senest kl. 19 seks uger før valgdagen. Kandidatlister skal indleveres på en formular, der er godkendt af kirkeministeren.

Menighedsrådet skal således tage initiativ til, at der senest 8 uger før valgdagen afholdes et offentligt orienteringsmøde. Dette møde er ikke et opstillingsmøde, men i mange menighedsråds kredse er der tradition for, at der holdes opstillingsmøde samme aften efter orienteringsmødet. Der er ingen lovgivning, der fastsætter regler for, at der skal holdes opstillingsmøde, eller hvordan det skal holdes. Det er i princippet op til det frie initiativ, hvordan kandidatlisterne bliver til.

Efter orienteringsmødet går der dernæst mindst en uge, før der åbnes for indlevering af valglistes, og der er dernæst en uge, hvor listerne kan indleveres.

Hvis der kun indleveres én gyldig kandidatliste, aflyses valget, og valget slutes således som aftalevalg, idet de på listen opstillede er valgt. Hvis der er flere gyldige lister, afholdes der afstemningsvalg.

7.4.2. Opstillingsmødet som sognets generalforsamling

Spørgsmålet er, om det kunne indebære en styrkelse af menighedsrådsdemokratiet, at opstillingsmødet blev et formelt led i valgprocessen. I stedet for at have et ideal om afstemningsvalg i flest mulige sogne kunne det være en bedre – og også mere realistisk mulighed – at gøre processen om opstilling af kandidater mere åben og demokratisk. Det er i forvejen sådan i mange sogne, at der på opstillingsmødet tages hensyn til at sikre repræsentation i menighedsrådet af forskellige dele af menigheden.

Forslaget går med andre ord ud på at slå orienteringsmøde og opstillingsmøde sammen i form af et menighedsmøde, der får karakter af en generalfor-

samling for sognet. På dette menigheds møde skal der først være beretning fra menighedsrådet og debat om målsætningerne for de kommende år. Derefter skal der af og blandt de fremmødte ske opstilling af én liste til menighedsrådsvalget. Hvis der er flere kandidater, end der er pladser i menighedsrådet, sammensættes listen ved afstemning efter en model, der sikrer mindretalsbeskyttelse.

Hvis der inden for en frist på en uge ikke fremkommer andre lister, er de pågældende valgt til menighedsrådet.

Hvis der fremkommer andre lister, falder den på menigheds mødet opstillede liste bort, og der gives endnu en uges frist til at fremkomme med nye lister. Der afholdes herefter sædvanligt afstemningsvalg.

Denne model kan ses som en formalisering af, hvordan det i realiteten allerede foregår mange steder, men med øget åbenhed om processen. Der er således tale om en kombination af generalforsamlingsmodellen og kommunalvalgsmodellen, men i praksis vil valget med den nuværende andel af aftalevalg ske efter generalforsamlingsmodellen i mindst 90 % af sognene.

En fuld overgang til generalforsamlingsmodellen, hvor der ikke er nogen mulighed for efterfølgende at opstille andre lister, kan næppe anbefales. Det vil kunne risikere at gøre menighedsdemokratiet for snævert og selvsupplerende. Kombinationen med kommunalvalgsmodellen sikrer, at et mindretal på generalforsamlingen kan vælge at opstille deres egen liste, hvis de vurderer, at generalforsamlingens sammensætning ikke er i overensstemmelse med menighedens.

Det ville være en oplagt mulighed de år, hvor der er valg, at slå dette menigheds møde sammen med det under 7.3.2 foreslåede menigheds møde om budget og planer, men det ville forudsætte, at valget blev flyttet til om foråret.

7.4.3. Andre mulige ændringer

I tilknytning til den foreslåede model vil der kunne overvejes nogle mere vidtgående ændringer af valgsystemet.

For det første overgang til *forskudte* fireårige valgperioder, således at halvdelen af menighedsrådets medlemmer afgår hvert andet år. Det vil kunne sikre en bedre balance mellem kontinuitet og fornyelse i menighedsrådsarbejdet. Og det vil kunne medvirke til, at det ikke kun er hvert fjerde år, der er en bredere debat om menighedsrådsarbejdet.

For det andet valg af *personer* i stedet for listevalg. Det ville være en konsekvens af, at det er personer snarere end partier, der gør en forskel i menighedsrådsarbejdet. En mulighed kunne være, at valget på menigheds mødet var et personvalg, hvor hver deltager havde mulighed for at afgive stemmer på flere kandidater, mens afstemningsvalg var listevalg. Det ville afspejle, at

man typisk har afstemningsvalg i situationer, hvor en kontroversiel sag har delt menigheden i forskellige ”partier”.

Udvalget har ikke udarbejdet udkast til lovforslag vedrørende forslagene i dette afsnit. Det skyldes, at der er behov for en grundig forudgående drøftelse af de forskellige muligheder. Udvalget skal anbefale, at der arbejdes videre hermed.

7.5. Kirkegårdsdrift

7.5.1. Folkekirkens udgifter til kirkegårdsdrift

Det er bestemt i begravelsesloven, at kistebegravelse eller urnenedsættelse kun må ske på folkekirkens kirkegårde eller på andre begravelsespladser, der er godkendt af kirkeministeren. Ud over folkekirken har kommuner og andre trossamfund adgang til at etablere begravelsespladser. Der er ca. 2.100 folkekirkelige kirkegårde, og alle borgere har ret til begravelse eller urnenedsættelse på en af disse kirkegårde, medmindre de hører til et af de få andre trossamfund, som har egen kirkegård, og denne tilmed ligger i det sogn, hvor den pågældende bor.

Langt de fleste af de ca. 2.100 folkekirkelige kirkegårde bestyres af de enkelte menighedsråd eller af flere menighedsråd i fællesskab. Udgifter og indtægter ved disse kirkegårde er en del af folkekirkens samlede økonomi.

I 11 kommuner bestyres de folkekirkelige kirkegårde af kommunerne. Det drejer sig om følgende kommuner: København, Frederiksberg, Gentofte, Lyngby-Taarbæk, Rudersdal, Odense, Esbjerg, Århus, Randers og Aalborg. Disse kirkegårdes økonomi er uafhængig af folkekirken, og et eventuelt underskud dækkes af kommunekassen. Disse kirkegårdes drift behandles derfor ikke yderligere i det følgende.

Folkekirkens udgifter til begravelsesvæsen udgøres af de lokale kirkelige kassers udgifter til:

- løn m.v. til medarbejdere ved de kirkegårde, som bestyres af menighedsrådene
- pensionsbidrag vedrørende disse medarbejdere
- heraf skal fratrækkes arbejde, som de pågældende medarbejdere udfører uden for kirkegården (svarende til 25 % af graverstillingerne, som udgør 60 % af den samlede løn til ansatte på kirkegårdene)
- øvrige driftsudgifter vedrørende kirkegårdene
- anlægsudgifter vedrørende kirkegårdene.

De lokale kirkelige kasser har indtægter vedrørende kirkegårdene i form af:

- betaling for brugsret til gravsteder
- betaling for arbejde i forbindelse med begravelse eller kremering og urnesættelse
- betaling for vedligeholdelse af gravsteder.

Alle indtægter oppebæres i henhold til takster, som er fastsat i vedtægten for den enkelte kirkegård, og som er godkendt af provstiuudvalget.

Indtægterne vedrørende aftaler, der indgås om vedligeholdelse af gravsteder over en flerårig periode (de såkaldte legataftaler), tilgår ikke kirkegården direkte, men indbetales til forvaltning i stiftet. Kirkegården modtager kun renterne, mens hovedstolen hidtil først er hjemfaldet ved aftalens ophør – typisk efter 20-25 år. For aftaler indgået fra og med 2007 vil hovedstolen komme til udbetaling med lige store årlige beløb over aftalens løbetid.

Den mest retvisende opgørelse af kirkegårdenes indtægter fås ved at medtage indtægterne fra årets *nytegnede* aftaler, uagtet at disse midler ikke er til disposition for kirkegården, mens renter og hjemfaldet fra tidligere aftaler, som indgår i kirkegårdens registrerede regnskabstal, til gengæld ikke medtages. Eftersom hovedstolen hidtil først er hjemfaldet ved aftalens udløb, siger det udbetalte beløb ikke noget om omfanget af de aktuelle vedligeholdelsesaftaler, og når mængden af aftaler er stigende fra år til år, således som det hidtil har været tilfældet, vil de reelle indtægter blive undervurderet. Når indtægterne i stedet sættes til de nytegnede aftaler, risikeres dog af samme grund en vis overvurdering af indtægterne.

Den følgende tabel 7.1 viser folkekirkens indtægter, udgifter og underskud ved kirkegårdsdrift i 2005.

Tabel 7.1. Folkekirkens underskud ved kirkegårdsdrift i 2005, mio. kr.

Indtægter	mio. kr.
Betaling for brugsret og arbejdsydelse	272
heraf hjemfald af gravstedsaftaler	-59
Nytegning af gravstedslegater	242
Indtægter i alt	455
Udgifter	
Løn	976
Pensionsbidrag	29
heraf arbejde uden for kirkegården	-150
Øvrige driftsudgifter	325
Anlægsudgifter	106

Udgifter i alt	1.286
Underskud	831

Underskuddet ved kirkegårdsdriften på 831 mio. kr. finansieres af kirkeskatten. I gennemsnit dækker indtægterne 35 % af kirkegårdenes udgifter, mens 65 % dækkes af kirkeskatten.

Eftersom driften af folkekirkens kirkegårde udgør en kompleks problemstilling, nedsatte Kirkeministeriet en arbejdsgruppe vedrørende kirkegårdenes økonomi, som har udarbejdet en særskilt rapport. De følgende analyser og forslag bygger i vidt omfang på arbejdsgruppens rapport.

7.5.2. Budget, regnskab og bestyrelse

Som det fremgår af afsnit 7.5.1, er det ikke nogen enkel sag at opgøre kirkegårdenes samlede udgifter og indtægter. Det skyldes blandt andet, at de fleste kirkegårdes budget og regnskab indgår i kirkekassens budget og regnskab, og at det med de hidtidige budget- og regnskabsskemaer kun meget vanskeligt kan udskilles herfra. I hovedoversigten indgår kirkegårdens indtægter i den samlede indtægtspost, og den væsentligste udgiftsart, lønninger, indgår sammen med kirkens andre lønninger. Kun øvrige driftsudgifter opføres separat. Man skal derfor helt ned i den 4-cifrede kontoplan for at kunne udskille kirkegårdens udgifter og indtægter.

Denne uklarhed har betydning for fastsættelsen af taksterne, idet det ikke er muligt ud fra regnskabet at aflæse, om de er fastsat korrekt. Det er et politisk valg, i hvilket omfang taksterne for medlemmer af folkekirken skal fastsættes lavere end omkostningerne og dermed understøttes af ligningsmidler. Men dette valg kan kun træffes på et oplyst grundlag, hvis man ud af regnskabet kan læse, i hvilket omfang kirkegården faktisk er finansieret af ligningsmidler.

Det foreslås derfor, at indtægter og udgifter for kirkegården fremover skal opgøres og opstilles separat i de enkelte kirkekassers regnskab, således at der kan opgøres et resultat af kirkegårdsdriften. Det betyder, at man umiddelbart vil kunne se, i hvilket omfang driften er understøttet af ligningsmidler. Det foreslås endvidere, at regnskabet skal aflægges i henhold til samme standardiserede regnskabsskema og formålskontoplan. Det vil gøre det muligt at sammenligne indtægter og udgifter på tværs af kirkegårde.

Dette indebærer ikke, at kirkegårdskassen skal udskilles som en særskilt kasse. Der er alene tale om en særskilt opgørelse inden for rammerne af kirkekassens samlede budget og regnskab, jf. forslaget til nye budget- og regnskabsskemaer i afsnit 8.3.

Der er 33 kirkegårde, hvis økonomi er udskilt fra kirkekassen i en særskilt kirkegårds-kasse, som typisk bestyres af en kirkegårdsbestyrelse valgt af menighedsrådet eller rådene for den kirke eller de kirker, der ejer kirkegården. Det er fastsat i § 1, stk. 4 i lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m., at hvor en kirkegård ejes af flere kirker i fællesskab, udfærdiges der en vedtægt med regler for kirkegårdens bestyrelse. Vedtægten skal godkendes af provstiudvalget.

Kirkeministeren kan imidlertid med hjemmel i samme lovs § 2 tillade, at begravelsesvæsenet udskilles fra kirkens bestyrelse. Regler om begravelsesvæsenets bestyrelse fastsættes i så fald i en vedtægt, der godkendes af kirkeministeren. Denne bestemmelse har oprindeligt sigtet på kommuners overtagelse af driften af folkekirkelige kirkegårde, men den er også blevet anvendt på udskillelse af kirkegården under en menighedsrådsvalgt bestyrelse i tilfælde, der ikke er omfattet af § 1, stk. 4.

Disse kirkegårde med særskilte kirkegårdsbestyrelser har hidtil haft tilladelse til at opretholde deres hidtidige budget- og regnskabspraksis. En ensartet budget- og regnskabspraksis er imidlertid nødvendig for at skabe et sammenligneligt grundlag for prioriteringen på budgetsamrådet og i provstiudvalget. Det foreslås derfor, at denne undtagelse ophører, og at disse kirkegårde opstiller budget og regnskab efter samme budget- og regnskabskema og formålskontoplan som kirkekasserne.

Selv om disse kirkegårdes økonomi er udskilt fra kirkekasserne, kan de ikke direkte modtage ligningsmidler. Der fremgår af økonomilovens § 3, stk. 3, at der alene kan lignedes til kirkekasser og præstegårdskasser. I praksis optræder kirkegårds-kasserne dog antagelig som modtagere af ligningsmidler i de pågældende provstiers budgetlægning.

Det må antages at være en forudsætning i økonomiloven, at kirkegårds-kasserne skal konsolideres ind i en eller flere af kirkekassernes budget og regnskab – i og med at de ikke efter loven selv kan modtage ligningsmidler. Det må endvidere vurderes som afgørende for at sikre et klart ansvar for den lokale folkekirkelige økonomi, at menighedsrådenes ansvar over for kirkegårdsdriften fastholdes, også i de tilfælde hvor kirkegårdsdriften er udskilt. Det foreslås derfor, at de udskilte kirkegårdes økonomi konsolideres ind i de deltagende kirkekasser efter en i vedtægten fastlagt fordelingsnøgle.

Dette betyder ikke, at der ikke kan være en særskilt kirkegårdsbestyrelse. Men det betyder, at kirkegården bestyres af menighedsrådene gennem kirkegårdsbestyrelsen, på samme måde som præstegårdskassen i dag bestyres af menighedsrådene gennem præstegårdsudvalget. Et fællesmøde mellem menighedsrådene bliver således en ”generalforsamling” i forhold til kirkegårdsbestyrelsen. For en række kirkegårde fastsætter vedtægten antagelig en kompetencefordeling, hvor kirkegårdsbestyrelsen har det fulde økonomiske ansvar og aflægger regnskab over for provstiudvalget. Dette må imidlertid

vurderes at stride mod den kompetencefordeling, der er fastsat i økonomiloven.

Kirkegårdsbestyrelsen er ikke repræsenteret på budgetsamrådet i provstiet, da samrådet alene omfatter repræsentanter for provstiets menighedsråd. Dette udelukker dog ikke, at provstiudvalget kan vælge at invitere en observatør fra kirkegårdsbestyrelsen til budgetsamrådet, og det vil kunne være hensigtsmæssigt både for at sikre kirkegårdsbestyrelsen indsigt i de samlede økonomiske forhold i provstiet og for at sikre budgetsamrådet indsigt i kirkegårdens økonomi. Kirkegårdsbestyrelsens repræsentant har i så fald ikke stemmeret.

7.5.3. Modeller for samarbejde om kirkegårdsdrift

Der vil, som anført i kapitel 6, i mange tilfælde hensigtsmæssigt kunne etableres samarbejde mellem menighedsråd om enkelte stillinger på kirkegården, for eksempel om gensidig bistand til løsning af bestemte opgaver eller om sammenlægning af flere deltidsstillinger i én heltidsstilling.

Der er også en række eksempler på mere vidtgående samarbejde. Der er grundlæggende to forskellige modeller for et sådant samarbejde, som i de følgende benævnes entreprenørmodellen henholdsvis bestyrelsesmodellen.

Entreprenørmodellen går ud på, at større kirkegårde indgår aftale med mindre om at forestå driften af disse. Et eksempel på entreprenørmodellen findes i Roskilde, jf. boks 7.5, men den er også anvendt i Haslev og Viborg. Da der ikke er tale om nogen ændring af kompetenceforholdene mellem de deltagende menighedsråd, er der ikke behov for nogen særskilt hjemmel til at etablere et sådant samarbejde.

Fordelene ved modellen er, at den er afprøvet i praksis, og at man gennem en rationel udnyttelse af personale og maskiner kan opnå besparelser i forhold til traditionelt drevne kirkegårde. For menighedsrådene er der også den letelse, at en række arbejdsmiljøproblemer nu håndteres af den større kirkegård.

Ulempen er, at man mister det nære forhold ved at have eget personale, ligesom det ikke altid vil være det samme personale, man møder på kirkegården.

Modellen er navnlig relevant for små kirkegårde. Den giver ikke anledning til nogen væsentlige problemer i forhold til styring af økonomi og aktiviteter, idet det fortsat er de enkelte menighedsråd, der har kompetencen, og hvis de er utilfredse med opgavevaretagelsen, kan de opsige aftalen og ansætte eget personale eller udlicitere arbejdet til en anlægsgartner i stedet.

Boks 7.5. Entreprenørmodellen i Roskilde

Mellem bestyrelsen for Roskilde Kirkegårde og menighedsrådene for henholdsvis Svogerslev og Vindinge sogne er der indgået aftaler om driften af henholdsvis Svogerslev og Vindinge kirkegårde. Alle tre kirkegårde er beliggende i Roskilde Domprovsti i Roskilde kommune.

Aftalerne går ud på, at Roskilde Kirkegårde varetager den daglige drift af de to landsbykirkegårde, hvor der ikke er ansat noget kirkegårdspersonale. De driftsmæssige arbejdsopgaver, der skal udføres, er beskrevet nærmere i et bilag til aftalerne, ligesom det ligeledes i et bilag er beskrevet, hvilke administrative opgaver der skal udføres af henholdsvis Svogerslev og Vindinge menighedsråd. Samarbejdet er udelukkende et driftssamarbejde, hvor Roskilde Kirkegårde kan betragtes som entreprenør på de to landsbykirkegårde. Menighedsrådene afsætter på budgetterne et beløb, der svarer til årets forventede udgifter og indtægter ved driften af kirkegårdene. Udgifterne afregnes kvartalsvis.

Bestyrelsesmodellen går ud på, at flere menighedsråd, f.eks. inden for et provsti, en kommune eller et pastorat, går sammen om at drive deres respektive kirkegårde i fællesskab gennem nedsættelse af en kirkegårdsbestyrelse, hvor hvert menighedsråd er repræsenteret. Bestyrelsen skal have det politiske ansvar for alt, der vedrører kirkegårdenes drift, herunder økonomi, personale, administration m.v. Hvert af de deltagende menighedsråd skal vælge en repræsentant til kirkegårdsbestyrelsen, der af sin midte vælger en formand. Kirkegårdsbestyrelsen ansætter en kirkegårdsleder, der varetager den daglige drift, herunder ansættelse af det øvrige personale.

Bestyrelsesmodellen kan etableres med hjemmel i reglerne om samarbejde i menighedsrådslovens § 43 som et ”interessentskab” mellem de deltagende menighedsråd. Hvis de ejer kirkegården i fællesskab, *skal* der som nævnt etableres et sådant samarbejde.

Der er i alt 33 kirkegårde med egen kirkegårdskasse, men ikke alle udgør et samarbejde mellem flere menighedsråd. Et eksempel på et samarbejde er Fredericia Kirkegårde, jf. boks 7.6, hvor der dels er tale om fælles ejerskab til én kirkegård, dels samarbejde om driften af en række andre kirkegårde.

Fordelene er også her stordriftsfordele gennem en mere rationel og effektiv udnyttelse af personale og maskiner, hvorved der kan spares ligningsmidler. Det bliver lettere at løse en række arbejdsmiljøproblemer. Endvidere sikres der et ensartet serviceniveau i området.

Ulemperne er de samme som for entreprenørmodellen. Men hertil kommer, at det enkelte menighedsråd kan miste det direkte ansvar for kirkegården, og der kan derved skabes en uheldig distance mellem kirke og kirkegård. Det

gælder også for økonomistyringen, hvor de enkelte menighedsråd, der finansierer driften med ligningsmidler, kan have svært ved at imødegå kirkegårdsbestyrelsens udgiftsønsker.

Boks 7.6. Bestyrelsesmodellen i Fredericia

Menighedsrådene for Bredstrup, Christians, Hannerup, Herslev, Skt. Michaelis og Trinitatis er gået sammen om at etablere virksomheden Fredericia Kirkegårde, der driver syv kirkegårde og forvalter deres økonomi. De seks menighedsråd bestyrer via de nedsatte kirkegårdsudvalg de til kirkerne hørende kirkegårde og i fællesskab kirkegården Assistens. Bestyrelsen af Assistens varetages af kirkegårdsbestyrelsen, der består af formændene for de respektive kirkegårdudvalg. Kirkegårdsbestyrelsen har det overordnede arbejdsgiveransvar og virker som øverste myndighed i forhold til alle ansatte på kirkegårdene og på kirkegårdskontoret. Samarbejdet har bl.a. resulteret i, at der er udarbejdet en håndbog med fælles personalepolitik for Fredericia kirkegårde.

Hvor entreprenørmodellen uden videre kan anbefales som ramme for samarbejde mellem menighedsråd om kirkegårdsdrift, er udvalget mere tøvende med at anbefale bestyrelsesmodellen, da det kan være usikkert, om fordelene ved en mere effektiv drift bliver neutraliseret af den mere uklare ansvarsfordeling. Kirkeministeriet og Foreningen af Danske Kirkegårdsledere har med bistand fra Skov & Landskab ved Københavns Universitet igangsat et arbejde om blandt andet enhedsomkostninger på kirkegårdene, som forhåbentlig vil kunne belyse dette spørgsmål. Resultaterne heraf foreligger imidlertid ikke endnu.

7.5.4. Kirkegårdstakster

Regler om kirkegårdstakster findes i § 12 i lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde. Bestemmelsen foreskriver, at der på hver kirkegård skal være en vedtægt, der blandt andet skal indeholde takstbestemmelser for erhvervelse og fornyelse af gravsteder samt for vedligeholdelse af gravsteder. Bestemmelsen nævner ikke direkte takster for arbejde i forbindelse med begravelse. Men hvis kirkegården vil kræve betaling for gravning, tilkasting, planering og eventuel pyntning af grave, skal taksterne derfor være fastsat i vedtægten.

Kirkegårdstakster er gebyrer og er derfor underlagt den offentlige rets almindelige principper for beregning af gebyrer. Det betyder, at taksterne ikke må overstige de faktiske udgifter, der er forbundet med den pågældende ydelse.

Vedtægten og derved taksterne skal godkendes af provstiudvalget, der i den forbindelse skal sikre ensartede takster indenfor samme ligningsområde, med mindre særlige forhold gør sig gældende. Provstiudvalgets kompetence består i at godkende takster og ikke i at fastsætte dem. Det betyder, at provstiudvalget ikke har initiativretten til at kunne fastsætte bestemte ensartede takster. Dette kan forekomme problematisk, idet menighedsråd, der ikke ønsker at ændre på f.eks. lave takster af ældre dato, derved på usolidarisk vis belaster ligningsområdets økonomi hårdere på grund af lavere brugerbetalte indtægter end områdets øvrige menighedsråd.

Arbejdsgruppen vedrørende kirkegårdens økonomi har udarbejdet nogle modeleksempler på, hvorledes man kan beregne kostprisen på kirkegårdens borgerrelaterede ydelser, som er: 1) overdragelse af brugsret til gravsteder, 2) gravning og tilkastning af grave og 3) ren- og vedligeholdelse af gravsteder. Disse eksempler er gengivet i bilag B7.

For så vidt angår taksten for flerårige aftaler om gravstedsvedligeholdelse (gravstedslegater), skal der tages udgangspunkt i taksten for ét års ren- og vedligeholdelse. Der anvendes i dag forskellige modeller for beregning af taksten for den flerårige aftale ud fra taksten for ét år. Nogle stifter udsender årligt en revideret beregningsmodel baseret på den seneste udvikling i rente og inflation. Det er vurderingen, at disse modeller er unødigt indviklede. Der er ikke meget grundlag for en årlig ændring af en prognose for rente og inflation på 20-30 års sigt. Hertil kommer, at nogle modeller har taget udgangspunkt i ændringen i forbrugerprisindekset, men eftersom hovedparten af udgifterne på kirkegården er løn, og der hidtil ikke har kunnet konstateres nogen produktivitetsvækst på kirkegården, har dette ført til, at taksten for de flerårige aftaler er blevet fastsat for lavt.

Der foreslås i stedet en mere simpel model, hvor taksten for den flerårige aftale er lig med taksten for den ét-årige ganget med antallet af år, som aftalen løber, minus en rabat på 1/2 % pr. år, som aftalen løber. For en 20-årig aftale svarer det altså til 20 gange prisen for en ét-årig aftale minus 10 %. Denne rabat dækker dels de lavere omkostninger til administration af en flerårig aftale, dels forskellen mellem rente og pris- og lønudvikling.

Kirkegårdsarbejdsgruppen har sammenholdt modeleksemlernes omkostningsberegninger med undersøgelsen af nogle kirkegårdes priser i Forbrugerredøgørelse 2006 samt forskellige andre takstoplysninger, som arbejdsgruppen er kommet i besiddelse af. Herved kan det konstateres, at mange kirkegårde kun i begrænset omfang har fastsat takster, der dækker omkostningerne ved de ydelser, som de leverer til borgerne.

En undersøgelse af kirkegårdene i fire større jyske byer viser endvidere, at taksterne på de kommunalt drevne kirkegårde i væsentligt højere grad dæk-

ker omkostningerne end på de sammenlignelige folkekirkeligt drevne kirkegårde, jf. tabel 7.2.³⁶

Tabel 7.2. Indtægtsdækning på henholdsvis folkekirkeligt (F) og kommunalt (K) drevne kirkegårde

Mio.kr.	Horsens (F)	Silkeborg (F)	Randers (K)	Århus (K)
Indtægter	4,4	3,1	6,4	11,4
Udgifter	11,5	7,7	8,2	19,2
Underskud	7,1	4,6	1,8	7,8
Indtægtsdækning	39%	40%	78%	59%

Forskellene skyldes forskelle i takstpolitik, idet de kommunalt drevne kirkegårde fører en takstpolitik, hvor taksterne i højere grad modsvarer udgifterne, mens de af folkekirken drevne kirkegårde henter en større del af finansieringen fra den kirkelige ligning. Indtægtsdækningen for de pågældende folkekirkeligt drevne kirkegårde er endog lidt højere end for folkekirkens kirkegårde som helhed. Der kan argumenteres for, at erhvervelse af brugsretten til et gravsted samt gravning og tilkastning støttes med ligningsmidler for så vidt angår medlemmer af folkekirken. Det er et politisk valg, om medlemmerne skal betale via kirkeskatten eller via taksterne. På mange af de kirkegårde, der drives af folkekirken, er gravstedserhvervelsen helt gratis for medlemmer fra sognet. For så vidt angår ren- og vedligeholdelse af gravstedet kan man derimod argumentere for, at en subsidiering med kirkeskattemidler vil være urimelig i forhold til medlemmer, som selv vælger at stå for vedligeholdelsen, idet de i så fald kommer til at bidrage til vedligeholdelsen af andres gravsteder.

I kommuner, hvor der er såvel kommunalt som folkekirkeligt drevne kirkegårde (som typisk betjener henholdsvis by- og landsogne), har den anførte forskel på takstpolitikken endvidere den konsekvens, at de medlemmer af folkekirken, der bor i de bysogne, der betjenes af de kommunalt drevne kirkegårde, i realiteten kommer til at betale dobbelt, idet de dels betaler høje kirkegårdstakster, dels via kirkeskatten understøtter de lave takster i landsognene.

Takster, der er lavere end omkostningerne, gælder også i vid udstrækning for personer, der ikke er folkekirkemedlemmer, eller som bor uden for kommunen, og som dermed ikke gennem kirkeskattebetaling bidrager til kirkegår-

³⁶ Analyse af Horsens Kirkegårdes personaleforbrug, økonomi mv., Horsens-Gedved Provsti, maj 2007.

dens opretholdelse. Det kan anbefales, at taksterne for disse personer bliver sat op, så de dækker de faktiske omkostninger. Herved vil det samlede medlemsfinansierede kirkegårdsunderskud kunne reduceres mærkbart.

Kirkegårdsarbejdsgruppen foreslår, at der skal foretages et eftersyn af taksterne for alle folkekirkeligt bestyrede kirkegårde, ved at hver kirkegård foretager en omkostningsberegning efter de metoder, der er angivet i model-eksemplerne. Eftersynet skal iværksættes af provstiudvalget, der skal indsamle og kontrollere beregningerne og tage initiativ til en eventuel ajourføring af takster, der ikke giver dækning for omkostningerne.

Det er i den forbindelse et problem, at provstiudvalget alene har kompetence til at *godkende* kirkegårdsvedtægter. Provstiudvalget kan derfor i dag ikke tage initiativ til, at taksterne sættes op. Dette hænger dårligt sammen med, at provstiudvalget har ansvar for at sikre ensartede takster i ligningsområdet. Argumentet for de ensartede takster er, at underskuddet dækkes solidarisk i ligningsområdet.

Det foreslås derfor, at provstiudvalgets kompetence styrkes ved, at den ændres fra at være godkendende til at være fastsættende. Det kræver en ændring af § 12 i lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde.

”Stk. 3. Ved godkendelsen af vedtægter skal provstiudvalget sikre ensartede takster inden for samme ligningsområde, medmindre særlige forhold gør sig gældende. Provstiudvalget kan efterfølgende efter forhandling med menighedsrådet tage initiativ til at ændre tidligere godkendte vedtægters takstbestemmelser.”

Endelig foreslår arbejdsgruppen, at der gennemføres ensartede regler med hensyn til regulering af takster fra år til år. En sådan regulering vil hensigtsmæssigt kunne ske ved anvendelse af statens generelle pris- og lønindeks, der er en sammenvejning af det statslige lønindeks (med 60%) og forbrugerprisindekset (med 40%).

8. Disponering, budget og regnskab

Et samlet grundlag for folkekirkens økonomi blev etableret i 1984 med vedtagelsen af lov om folkekirkens økonomi, lov nr. 645 af 19. december 1984 (herefter økonomiloven) med virkning fra 1. januar 1986. Loven indeholder bestemmelser om kirke- og præstegårdskasserne, fællesfonden, statstilskud og folkekirkens kapitaler. Tidligere indgik der bestemmelser om kirkekassernes økonomi i lov om kirkers bestyrelse m.m.³⁷ og lov om folkekirkens lønningsvæsen m.m., men med økonomiloven blev der gennemført en samlet regulering af folkekirkens økonomi, som omfatter såvel de lokale kasser som fællesfonden og statens tilskud. Økonomiloven er blevet ændret flere gange siden, bl.a. i 1997, hvor provstiudvalgskasserne blev oprettet, og i 2003, hvor der blev indført en rammebudgetordning for menighedsrådene.

Da økonomiloven blev vedtaget, foregik bogføringen manuelt, og kasseregnskaberne stod opført i kolonnebøger. På tidspunktet for lovens vedtagelse var der ikke udviklet de informationsteknologiske hjælpemidler til bogføring og regnskab, som findes i dag. Økonomiloven tager således ikke højde for udviklingen inden for informationsteknologi, som har ændret vilkårene for moderne økonomiforvaltning. I dag bruger 95 % af menighedsrådene et IT-system til bogføring og regnskab, hvilket gør det aktuelt at tilpasse regelgrundlaget, så det bedst muligt kan understøtte en moderne og tidssvarende økonomiforvaltning i folkekirken. Det er dog udvalgets opfattelse, at der fortsat bør være mulighed for at føre regnskabet i hånden i en kolonnebog. Det forudsætter blot, at der sker særskilt indberetning til provstiet af de foreskrevne regnskabsoplysninger mv.

I dette kapitel redegøres for regelgrundlaget for den lokale økonomi i folkekirken med vægt på de ændringer i økonomiloven samt regler for disponering, budget og regnskab, som ville kunne indføres med henblik på at understøtte prioritering og gennemsigtighed i menighedsrådenes økonomiforvaltning.

8.1. Kirke-, præstegårds- og kirkegårdskasser

Folkekirkens lokale økonomi er præget af ”tænkning i kasser” (ikke at forveksle med kassetænkning). Der er som udgangspunkt en kirkekasse for hvert menighedsråd. Men menighedsrådet kan beslutte at etablere flere kasser, hvis det bestyrer flere kirker. Og så er der præstegårdskasser og kirkegårdskasser. Forskellige styringsmæssige hensyn er tilgodeset gennem oprettelsen af de forskellige kasser, men det har også sine omkostninger. Alene de administrative omkostninger ved at have flere selvstændige kasser med selv-

³⁷ Jf. August Roesen, Dansk kirkeret, 3. udg. 1976, s.321ff.

stændig bogføring, kassebeholdning, budget, regnskab og revision er betragtelige. Præstegårds- og kirkegårdskasserne har det til fælles, at de – i modsætning til kirkekasserne – begge er rammen om samarbejde mellem sogne: henholdsvis samarbejde om drift af præstegården i et flersognspastorat og samarbejde om drift af en kirkegård, der er fælles for flere sogne.

Der er imidlertid væsentlige forskelle mellem præstegårds- og kirkegårdskasserne. For det første er der mange flere præstegårdskasser, nemlig 308 mod 33 kirkegårdskasser. Til gengæld er udgifterne i kirkegårdskasserne væsentligt højere, nemlig 7 mio. kr. i gennemsnit i 2005, mod gennemsnitligt 0,4 mio. kr. i præstegårdskasserne, jf. afsnit 3.2.1. For det andet er præstegårdskasserne reguleret i økonomiloven og modtager deres egne ligningsbeløb. Der er ikke nogen særskilt regulering af kirkegårdskasserne, men deres eksistens er dog forudsat bl.a. i kontoplanen.

Når en delmængde af kirkens aktiviteter på denne måde udskilles til særskilt forvaltning i sin egen kasse, kan det give anledning til to slags problemer:

For det første svækkes mulighederne for en prioritering på tværs. De udgifter, der således bliver udskilt, bliver beskyttet mod en diskussion af prioriteringer mellem kirkekassens forskellige udgiftsformål.

For det andet bliver ansvaret for budgettet mere indirekte, i og med at dette ikke fastlægges af menighedsrådet, men af henholdsvis præstegårdsudvalget eller kirkegårdsbestyrelsen.

Begge dele er med til at svække styringen af udgifterne. Det kan være forklaringen på, at stordrift ikke altid er billigst. I Vejle Provsti er de store bykirkegårde, som alt andet lige burde have gode muligheder for en fornuftig tilrettelæggelse af driften, faktisk dyrere pr. gravsted end mange af landsbykirkegårdene. Årsagen er sandsynligvis, at styringen svækkes, når der kommer et ekstra led ind mellem menighedsrådet og den pågældende aktivitet. Denne problemstilling er behandlet nærmere i afsnit 7.4. om kirkegårdsdrift.

For de mange små kasser kommer de administrative omkostninger til at sluge en uforholdsmæssig stor andel af kassens midler. For en typisk præstegårdskasse kan udgifterne til kasserer og revision løbe op i 5-10 % af kassens driftsudgifter.

Med anvendelsen af et IT-baseret økonomisystem vil det hensyn, der ligger bag etableringen af en selvstændig kasse, overvejende kunne opnås på anden og væsentlig billigere vis, for eksempel ved at der anvendes en steddimension i kontoplanen, hvor kirken er ét udgiftssted, mens præstegården er et andet. Den i afsnit 8.4.2. foreslåede kontoplan tilsigter at opnå det samme gennem opdelingen i forskellige hovedformål.

Det må derfor være en målsætning, at hvert menighedsråd kun bestyrer én kasse med ét budget og ét regnskab.

8.1.1. Menighedsråd med flere kirkekasser (økonomilovens § 1, stk. 2)

Det foreslås på denne baggrund, at den nuværende mulighed i økonomilovens § 1, stk. 2, for at et menighedsråd, der bestyrer flere kirker, kan oprette en kasse for hver kirke, ophæves. Der er ikke mange, der gør brug af denne mulighed, omkring 35 i alt, men der tilgodeses ikke noget hensyn hermed, som ikke lige så godt kan tilgodeses ved at anvende en steddimension i kontoplanen. § 1, stk. 2 foreslås derfor ophævet. I de ca. 100 fælles menighedsråd, hvor der ikke er sket sognesammenlægning, anbefales det, at man overvejer at slå kirkekasserne sammen. Det følger af økonomilovens § 1, stk. 1, at der ved hvert menighedsråd skal oprettes en kirkekasse. Man kan derfor godt slå kirkekasserne sammen, når der etableres et fælles menighedsråd.

Der kan imidlertid være grund til at give mulighed for, at en del af kirkekassens økonomi kan prioriteres lokalt til kirkelige aktiviteter i de enkelte sogne. Dette gælder særlig, hvor der er tale om et *fælles* menighedsråd, dvs. hvor kirkerne hører til hver sit sogn.

En lokal prioritering af midler til kirkelige aktiviteter forudsætter imidlertid ikke, at der etableres en særskilt kasse for hver kirke, men alene at der på budgettet for kirkekassen afsættes et særskilt beløb til kirkelige aktiviteter ved hver af kirkerne. En model kunne være, at beløbet disponeres af et kirkeudvalg, der ud over menighedsrådsmedlemmer også kan bestå af frivillige.

En model med kirkeudvalg, der hver forvalter et beløb til kirkelige aktiviteter ved de pågældende kirker, og som også kan inddrage andre end menighedsrådets medlemmer, hvis man lokalt måtte ønske dette, kan være med til at fremme en udvikling i retning af, at sognene i flersognspastorater etablerer fælles menighedsråd. Med en sådan model vil fordelene ved samarbejde kunne opnås, uden at de enkelte kirker skal opgive deres identitet som centrum for det kirkelige liv i lokalområdet.

8.1.2. Præstegårdskasser (økonomilovens § 1, stk. 3)

Det foreslås endvidere, at præstegårdskasserne nedlægges som selvstændige kasser. Menighedsrådets mulighed for at oprette en præstegårdskasse er hjemlet i økonomilovens § 1, stk. 3. En nedlæggelse af præstegårdskasserne forudsætter, at § 1, stk. 3 i økonomiloven ophæves.

Budgettet for præstegårdskassen fastsættes i dag af menighedsrådene på et fællesmøde efter indhentet udtalelse fra præstegårdsudvalget. Budgettet fastsættes inden for den af provstiuudvalget fastsatte rammebevilling og bevilling til anlægsudgifter.

Med en nedlæggelse af præstegårdskassen som en selvstændig kasse foreslås præstegårdens budget og regnskab ført i en af pastoratets kirkekasser via en

dimension. Præstegårdsudvalget opretholdes med deltagelse fra alle pastoratets menighedsråd, og udvalget indstiller budgettet for drifts- og anlægsudgifter på præstegården. Præstegårdsudgifterne forudsættes således ikke omfattet af den pågældende kirkekasses driftsramme, men har sin egen selvstændige driftsramme. Det vil sige, at det menighedsråd, der bestyrer den kirkekasse, hvor præstegården opføres, ikke kan overføre midler fra præstegården til andre dele af den pågældende kirkekasses budget, medmindre provstiudvalget efter indstilling fra præstegårdsudvalget tilslutter sig beslutningen.

I de pastorater, hvor der er flere menighedsråd, giver denne model giver ikke bedre muligheder for prioriteringen, men man sparer størstedelen af de betydelige udgifter, der i dag anvendes til regnskab og revision.

8.2. De lokale kassers udgifter og indtægter

Lov om folkekirkens økonomi fastsætter regelgrundlaget for kirke- og præstegårdskassers økonomi. I § 2 er det normeret, hvilke udgifter menighedsrådet kan afholde af kirkekassen, og i § 3 er det normeret, hvilke indtægter kirkekassen kan oppebære. I §§ 4-9 er fastsat nærmere bestemmelser om budgetlægning. I § 17 a-h er der fastlagt bestemmelser om provstiudvalget.

8.2.1. Kirke- og præstegårdskassernes udgifter (økonomilovens § 2)

Økonomilovens § 2 er en i princippet udtømmende beskrivelse af, hvad kirkekassen og en eventuel præstegårdskasse kan anvendes til. Ved økonomilovens vedtagelse i 1984 omfattede § 2 følgende udgifter:

- 1) Kirkens vedligeholdelse og drift, samt udgifter til udvidelse af kirken, opførelse af ny kirke eller etablering af nye gudstjenestelokaler.
- 2) Anlæg, udvidelse, vedligeholdelse og drift af kirkegård.
- 3) Erhvervelse, opførelse, vedligeholdelse og drift af præsteboliger, konfirmandlokaler, præstegårdsbrug samt efter kirkeministerens bestemmelser andre udgifter vedrørende præsteembederne, herunder huslejetilskud, telefongodtgørelse m.v. til præster samt en del af udgifterne til opvarmning af præsteboliger.
- 4) Løn og lignende til kirke- og kirkegårdsfunktionærer.
- 5) Valg til menighedsråd samt rådets virksomhed efter reglerne herom i lov om menighedsråd.

Udgifter nævnt i nr. 3 afholdes af præstegårdskassen, hvor en sådan oprettes. Oprettelse af en præstegårdskasse, træffer provstiudvalget beslutning om, af hvilken kirkekasse de nævnte udgifter skal afholdes.

Herudover har menighedsrådet traditionelt haft et mindre rådighedsbeløb til andre formål. Rådighedsbeløbet blev indføjet i menighedsrådsloven med ændringen i lov nr. 207 af 12. april 1949, idet menighedsrådene fik mulighed for at anvende op til 500 kr. til stedlige kirkelige formål. Der var tale om udgifter til befordring af ældre til gudstjeneste, tilskud til kirkeblad, publikationer m.v. samt fremmede talere, anskaffelse af bibler og undervisningsmaterialer. Frem til lovændringen i 2003 steg rådighedsbeløbet til 125.000 kr. Beløbet var uafhængigt af antallet af folkekirkemedlemmer i sognet.

Ved lov nr. 420 af 10. juni 1997 blev udgifter til kirkebladet løftet ud af rådighedsbeløbet og indsat i den generelle liste over udgifter i lovens § 2. Udgifter til kirkeblade skønnedes at lægge beslag på 40 % af rådighedsbeløbet, og flytningen udvidede derfor menighedsrådenes mulighed for at starte kirkelige aktiviteter. Ved lovændringen i 2003 samledes disse udgifter under ”kirkelige aktiviteter”, og rådighedsbeløbet blev afskaffet.

§ 2 er sidste gang blevet ændret i lov nr. 609 af 6. juni 2007. I gennem årene er formålene blevet udvidet, i takt med at nye udgiftstyper er blevet føjet til. Med lov nr. 376 af 24. april 2006 indførtes f.eks. pensionsbidrag for tjenestemandsansatte kirkefunktionærer til dækning af den fremtidige pensionsforpligtelse og refusion til fællesfonden for dækning af udgiften til den fælles forsikringsordning. Senest er indført adgang til at refundere fællesfonden for tillæg til præster, som varetager opgaven som kontaktperson. Den nuværende § 2 omfatter:

- 1) Vedligeholdelse og drift samt opførelse, ombygning og nedbrydning af kirker, gudstjenestelokaler og bygninger til brug for kirker eller kirkegårde.
- 2) Vedligeholdelse og drift samt anlæg, udvidelse, regulering og nedlæggelse af kirkegårde.
- 3) Erhvervelse af arealer eller bygninger til brug for kirker eller kirkegårde samt efter kirkeministerens bestemmelse andre udgifter vedrørende kirker og kirkegårde.
- 4) Vedligeholdelse og drift samt opførelse, ombygning og nedbrydning af præsteboliger, bygninger til brug for præsteembedet og præstegårdsbrug.
- 5) Erhvervelse af arealer eller bygninger til brug for præsteembeder.
- 6) Huslejetilskud, telefongodtgørelser m.v. til præster, en del af udgifterne til opvarmning af præsteboliger samt efter kirkeministerens bestemmelse andre udgifter vedrørende præsteembederne.
- 7) Konfirmationsforberedelse og afholdelse af konfirmation.

- 8) Refusion til fællesfonden for løn, godtgørelse, pensionsbidrag m.v. til præstestillinger, som ikke finansieres som nævnt i § 20, stk. 2, efter bestemmelser fastsat af kirkeministeren.
- 9) Refusion til fællesfonden for tillæg til præster, som varetager opgaver i medfør af § 10, stk. 5, i lov om menighedsråd.
- 10) Løn og andre udgifter til kirke- og kirkegårdsfunktionærer.
- 11) Valg til menighedsråd og udgifter i forbindelse med rådets virksomhed efter reglerne herom i lov om menighedsråd, herunder diæter i særlige tilfælde efter kirkeministerens bestemmelse.
- 12) Menighedsrådsmedlemmers deltagelse i kurser m.v., der må anses af betydning for udøvelsen af hvervet som menighedsrådsmedlem.
- 13) Annoncering i lokalaviser m.v. samt trykning og distribution m.v. af kirkeblad i sognet, kirkedistriktet eller pastoratet.
- 14) Sognets eller kirkedistriktets kirkelige aktiviteter og udgifter til fremme af det kirkelige liv i pastoratet eller kommunen eller kirkelige formål af betydning for stiftet som helhed.
- 15) Tilskud til Danske Sømands- og Udlandskirker.
- 16) Bidrag til lokalt mellemkirkeligt arbejde, jf. § 12 i økonomiloven.
- 17) Registrering af gravminder, jf. lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde § 21, stk. 1.
- 18) Provstesyns og menighedsråds deltagelse i synsforretninger.

Den gradvise tilføjelse af nye punkter har betydet, at § 2 fremstår som en uhåndterlig sammenblanding af brede udgiftsarter (f.eks. løn og andre udgifter til kirke- og kirkegårdsfunktionærer) og konkrete udgiftsformål (f.eks. kirkeblad og konfirmationsforberedelse).

Denne stadig mere detaljerede opstilling af udgiftsposter er en udvikling, der er gået modsat udviklingen i bevillingsreglerne, der reguleres i § 7. Med ændring af økonomiloven i 2003³⁸ blev der i økonomilovens § 5 (nu § 7) indført en rammebevilling, gældende for kirke- og præstegårdskasserne. Det betød, at menighedsrådet i deres disponering ikke længere var bundet af budgettets specifikation på enkelte poster, men frit kunne disponere inden for en samlet ramme for driftsudgifterne.

Med ændringen af økonomiloven i 2003 blev rådighedsbeløbet afskaffet, og i stedet indførtes ovennævnte nr. 13, som indebærer, at der af kirkekassen uden beløbsbegrænsning kan afholdes udgifter til sognets kirkelige aktiviteter og udgifter til fremme af det kirkelige liv i pastoratet eller kommunen

³⁸ Lov nr. 437 af 10/06/2003.

eller kirkelige formål af betydning for stiftet som helhed. I bemærkningerne til lovforslaget anføres følgende:³⁹

"Med denne ændring bliver lov om folkekirkens økonomi § 2 et emnekatolog over de udgifter, der kan afholdes af kirkekassen, samtidig med at der indføres en sognefuldmagt, der dog i modsætning til kommunalfuldmagten er underkastet den begrænsning, at provstiudvalget udmelder de økonomiske rammer for menighedsrådets virksomhed, ligesom provstiudvalget udøver legalitetskontrol med kirke- og præstegårdskassens budget.

Indførelse af en sognefuldmagt indebærer ikke, at menighedsrådene kan iværksætte eller yde støtte til en hvilken som helst aktivitet, eller at menighedsrådene kan foretage en fuldstændig fri prioritering af opgaverne. Menighedsrådene vil således fortsat være forpligtet til at overholde bestemmelser i den øvrige kirkelige lovgivning om foranstaltninger og opgaver, som menighedsrådet skal stille midler til rådighed for. Som eksempler herpå kan nævnes, at menighedsrådenes ansvar for finansiering af f. eks. afholdelse af gudstjenester, vedligeholdelse af kirken og kirkegården og udgifter til lønninger m.v. til personalet fortsat er fastholdt i lovgivningen.

Indførelse af sognefuldmagten giver imidlertid menighedsrådene mulighed for at opprioritere en række opgaver, som hidtil har været finansieret af rådighedsbeløbet. Hermed imødekommes menighedsrådenes ønsker om at få mulighed for at prioritere det kirkelige liv højt. Lovforslaget vil således give menighedsrådene mulighed for at varetage opgaver som f. eks. væresteder for børn og unge eller for voksne, samvær og lignende for ældre, besøgstjeneste, aflastning for pårørende til alvorligt syge samt selvhjælpsgrupper og aktiviteter for flygtninge og indvandrere uden at være begrænset af rådighedsbeløbets maksimum.

Sognefuldmagten indebærer som nævnt ikke en adgang til, at menighedsrådene kan iværksætte eller yde støtte til en hvilken som helst aktivitet. Sognefuldmagten er således afgrænset på samme måde som det hidtidige rådighedsbeløb. Sognefuldmagten vil derfor alene kunne bruges til at finansiere udgifter vedrørende sognets eller kirkedistriktets kirkelige aktiviteter og udgifter til fremme af det kirkelige liv i pastoratet eller kommunen eller kirkelige formål af betydning for stiftet som helhed.

³⁹ L 163, 2002-03, Forslag til Lov om ændring af lov om folkekirkens økonomi, lov om menighedsråd, lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde og lov om ansættelse i stillinger i folkekirken m.v. (Større økonomisk frihed, decentralisering af kompetence m.v.) fremsat den 20. februar 2003.

Der er i dag store forskelle i opfattelsen af, hvilke aktiviteter der kan betegnes som ”kirkelige”, og som det enkelte menighedsråd dermed kan finansiere af rådighedsbeløbet. For ikke at begrænse det kirkelige livs mangfoldighed indeholder lovforslaget ikke en nærmere definition af, hvad ”kirkelige aktiviteter”, ”det kirkelige liv” eller ”kirkelige formål” er.

Både anvendelsen af det nuværende rådighedsbeløb og afgrænsningen af sognefuldmagten er overladt til det enkelte menighedsråd under tilsyn af de stedlige kirkelige tilsynsmyndigheder provstiudvalget og stiftsøvrigheden jf. menighedsrådslovens § 45. Menighedsrådets afgørelse med hensyn til støtte af rådighedsbeløbet og afgrænsningen af sognefuldmagten skal bygge på en konkret vurdering af, om det pågældende formål kan siges at virke til fremme af det kirkelige liv på stedet.

Rådighedsbeløbet har siden vedtagelsen af lov nr. 317 af 6. maj 1992 om ændring af lov om menighedsråd ikke skullet specificeres på enkeltposter på kirkekassens budget, og provstiudvalget har derfor siden dette tidspunkt været afskåret fra at skære i enkeltposter vedrørende rådighedsbeløbet. Provstiudvalgets legalitetskontrol af rådighedsbeløbets anvendelse har derfor først fundet sted i forbindelse med godkendelsen af kirkekassens regnskab. Tilsvarende vil gælde, for så vidt angår provstiudvalgets tilsyn med afgrænsningen af sognefuldmagten.

Anvendelsesområdet af rådighedsbeløbet har traditionelt været f. eks. tilskud til lokale kirkelige opgaver, som det er nærliggende, at præsten og menighedsrådet i forening søger gennemført, og som går ud på at samle sognets beboere om gudstjenester og møder i sognet. I overensstemmelse hermed har rådighedsbeløbet været anvendt til honorar m.v. til fremmede talere til gudstjenester eller møder i kirken, udsendelse af indbydelser til familiegudstjenester og anden reklamering for sognets gudstjenester, opførelse af kirkespil, anskaffelse af publikationer som f. eks. bibler, det nye testamente og salmebøger til uddeling ved barnedåb, konfirmation og vielse og til udgivelse af kirkeblad m.v., indtil denne udgift fra 1. januar 1998 blev trukket ud af rådighedsbeløbet og overført til særskilt konto.

Indtil 1989, hvor reglerne om samarbejde mellem menighedsråd og mulighederne for dispensation fra dele af den kirkelige lovgivning blev indført, blev udgifter herunder lønudgifter til sognemedhjælperprojekter typisk også finansieret af rådighedsbeløbet.

Rådighedsbeløbet er også blevet anvendt til andre formål som f. eks. dækning af udgifter til pasning af kirkegængeres børn under gudstjenester og kirkelige handlinger, til arbejde blandt børn og unge samt til besøgstjenester eller lignende.

I relation til arbejde, der udføres af frivillige kirkelige organisationers lokale afdelinger, har menighedsrådene kunnet bruge rådighedsbeløbet til at yde støtte til dette arbejde, hvis arbejdet efter menighedsrådets skøn var til gavn for det lokale kirkelige liv. Derimod har der ikke kunnet ydes tilskud til landsdækkende kirkelige organisationer som sådan.

Indtil gennemførelsen af lov nr. 221 af 16. maj 1984 om menighedsråd var det i praksis antaget, at der ikke af rådighedsbeløbet kunne ydes støtte til foranstaltninger, hvortil lovgivningen hjemlede tilskud af offentlige midler. Den nævnte lov indebar, at den blotte mulighed for offentlig støtte ikke længere var nok til, at menighedsrådet ikke kunne anvende rådighedsbeløbet til den pågældende aktivitet. Der blev derfor på det tidspunkt givet menighedsrådene en reel mulighed for indenfor rådighedsbeløbet at iværksætte f. eks. kirkelig voksenundervisning.

I 1994 blev bestemmelsen om, at rådighedsbeløbet ikke kunne anvendes til støtte til aktiviteter, der samtidig modtog tilskud af offentlige midler efter anden lovgivning, fjernet. Begrundelsen herfor var, at denne begrænsning af mange menighedsråd blev oplevet som utidssvarende, og der har derfor siden kunnet anvendes midler af rådighedsbeløbet til støtte af kirkelige aktiviteter, som tillige får støtte/tilskud af andre offentlige midler."

8.2.2. Forslag til ny § 2

Den stadige udvidelse af § 2 med nye punkter har sammen med tilføjelsen af det generelle punkt om "kirkelige aktiviteter", reduceret bestemmelsens betydning i forhold til styringen af kirkekassernes udgifter til noget nær et nulpunkt. Dette fremgår også af de ovenfor citerede lovbemærkninger, hvor bestemmelsen beskrives som et "emnekatalog". De fleste af de udgiftsformål, der i øvrigt indgår i § 2's "emnekatalog" kan reelt omfattes af det generelle punkt om kirkelige aktiviteter, selv om dette traditionelt har været opfattet snævrere. Men man kan for eksempel stille spørgsmålet, hvor i § 2 adgangen til at bygge sognegårde fremgår.

Det skal særligt bemærkes, at § 2 afgrænser, hvad menighedsrådene *må* bruge kirkekassens midler til, men ikke hvad de *skal* afholde udgifter til. Det forhold, at f.eks. kirkevedligeholdelse er nævnt i den nuværende § 2, kan således ikke sikre, at menighedsrådet varetager denne opgave. Det er i stedet noget, der følger af lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde.

På denne baggrund foreslås det at erstatte den nuværende bestemmelse med en ny, som tager udgangspunkt i de overvejelser, der lå bag afskaffelsen af rådighedsbeløbet og indførelsen af "sognefuldmagten" i 2003:

"§ 2. Menighedsrådet kan af kirkekassen afholde udgifter vedrørende:

- 1) Sognets kirkelige virksomhed.
- 2) Sognets begravelsesvæsen.
- 3) Indtægtsdækket virksomhed, som udøves i tilknytning til ovenstående aktiviteter.
- 4) Fremme af det kirkelige liv i provstiet.
- 5) Kirkelige formål af betydning for stiftet som helhed.
- 6) Den kirkelige betjening af folkekirkens medlemmer i udlandet.
- 7) Personregistrering.

Stk. 2. Kirkeministeren kan fastsætte nærmere regler herom.”

§ 2 har både efter den gældende og efter den foreslåede bestemmelse ikke til formål at fastlægge, hvad menighedsrådet *skal*, men afgrænse, hvad menighedsrådet *må* bruge kirkekassens midler til. Det nye i den foreslåede bestemmelse er, at den tager udgangspunkt i de *formål*, der er for menighedsrådets virksomhed.

Ad nr. 1.

Udgifter vedrørende den kirkelige virksomhed i sognet omfatter kirkens hovedformål: først og fremmest enhver udgift knyttet til sognets gudstjenester, men også den kirkelige undervisning – konfirmationsforberedelse, dåbsoplæring, kirkehøjskole, studiekredse mv. – og menighedsplejen, samt udgifter til formål, der udgør nødvendige forudsætninger for, at disse aktiviteter kan finde sted, så som bygninger og medarbejdere. Betraget som udgiftsarter er der tale om drifts- og anlægsudgifter vedrørende kirkebygning, eventuel sognegård samt præstegård(e), lønudgifter til kirkefunktionærer og eventuelle lokalt finansierede præster samt øvrige driftsudgifter i forbindelse med kirkelige aktiviteter.

Som det var tilfældet med ændringen af økonomiloven i 2003, vil det næppe være ønskeligt at give en mere præcis definition af ”kirkelige virksomhed”, ”det kirkelige liv” eller ”kirkelige formål”. Der er store forskelle i opfattelsen af, hvilke aktiviteter der kan betegnes som ”kirkelige”, og som det enkelte menighedsråd dermed kan finansiere af kirkekassen, og det er ikke hensigten med den foreslåede bestemmelse at begrænse det kirkelige livs mangfoldighed. Afgrænsningen bør således fortsat være overladt til det enkelte menighedsråd under tilsyn af de stedlige kirkelige tilsynsmyndigheder, provstiudvalget og stiftsøvrigheden, jf. menighedsrådslovens § 45. Menighedsrådets afgørelse skal bygge på en konkret vurdering af, om det pågældende formål kan siges at virke til fremme af det kirkelige liv på stedet.

Udgiftsformålet skal ifølge sagens natur være folkekirkeligt. Det er endvidere fortsat ikke hensigten, at der skal kunne ydes tilskud til landsdækkende kirkelige organisationer som sådan, men alene til sådanne organisationers

lokale virksomhed. Eneste undtagelse er (i henhold til nr. 6) muligheden for tilskud til Danske Sømands- og Udlandskirker (DSUK), idet DSUK har aktiviteter rettet mod kirkelig betjening i form af f.eks. gudstjenester og kirkelige handlinger for folkekirkemedlemmer fra sognet, som opholder sig i udlandet. Menighedsrådet kan godt købe tjenesteydelser af landsdækkende kirkelige organisationer, idet der ikke er tale om et tilskud, når der foreligger en modydelse, som har en værdi for sognet, der modvarer betalingen. Tilsvarende kan menighedsrådet også godt tegne medlemskab af Landsforeningen af Menighedsråd.

Efter de gældende regler har menighedsrådet antagelig ikke adgang til at finansiere udgiften til præstens deltagelse i et kursus, heller ikke selv om dette vurderes at kunne være til gavn for det kirkelige liv i sognet. Dette vil blive muligt med den foreslåede formulering, såfremt sådan deltagelse må vurderes at være relevant for den kirkelige virksomhed i sognet. Det kan for eksempel gælde udgifter til et ledelseskursus for præsten, hvis denne vælges som daglig leder for kirkefunktionærerne, eller til pædagogisk efteruddannelse, hvis præsten skal forestå en særlig indsats inden for kirkelig undervisning af børn. Det er dog alene sådanne særlige, lokalt bestemte efteruddannelsesbehov, som må forudsættes finansieret af kirkekassen. Præsternes generelle efteruddannelsesbehov forudsættes fortsat finansieret af fællesfonden.

Selv om der er adgang til at afholde udgifter af kirkekassen til den kirkelige virksomhed, kan menighedsrådet godt have adgang til at oppebære visse indtægter i forbindelse med den. Det fremgår således af § 19, stk. 1 i lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m., at betaling for brug af kirken ved særskilte kirkelige handlinger, kirkelige møder m.v. fastsættes i en vedtægt, der udfærdiges af menighedsrådet og godkendes af provstiuudvalget. Af den betænkning, som lå til grund for bestemmelsen, fremgår: ”Med ordene ”brug af kirken” sigtes foruden til selve benyttelsen af kirken, herunder ligkapellet, til alle ydelser fra kirkens side såsom opvarmning, belysning, rengøring, pyntning, orgelspil, korsang, klokkeringning, medvirken af kirkebetjeningen m.v.”⁴⁰

Ad nr. 2.

Folkekirkens kirkegårde er de almene begravelsespladser i Danmark. Et sogns beboere har således ret til at blive begravet på kirkegården i det sogn, hvor de bor, jf. § 14 i lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde.

Udgifterne vedrørende sognets begravelsesvæsen omfatter alle drifts- og anlægsudgifter vedrørende kirkegård og eventuelt krematorium, herunder lønudgifter til kirkegårdsfunktionærer.

⁴⁰ Betænkning nr. 769, *Redegørelse vedrørende revision af lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m.m.*, København 1976, s. 37, sp. 1.

Selv om der er adgang til at afholde udgifter af kirkekassen til formålet, kan menighedsrådet godt have adgang til at oppebære indtægter i forbindelse med sognets begravelsesvæsen. Det fremgår således af § 12 i lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, at der kan oppebæres indtægter i henhold til takstbestemmelser for kirkegården, som er fastsat i en af provstiuvalget godkendt vedtægt. Dette omfatter typisk takster for erhvervelse, fornyelse og vedligeholdelse af gravsteder, samt takster for begravelse og urnesættelse.

Ad nr. 3.

Det foreslås som en ny bestemmelse at give menighedsrådene adgang til at afholde udgifter til indtægtsdækket virksomhed i tilknytning til aktiviteterne under nr. 1 og nr. 2. Som anført drives en del af aktiviteterne under nr. 1 og nr. 2 med en vis indtægtsdækning. Den indtægtsdækkede virksomhed, som omfattes af nr. 3, vedrører imidlertid aktiviteter, der ikke falder ind under nr. 1 eller nr. 2, men som udøves i tilknytning til disse. Formålet med den foreslåede bestemmelse er at give mulighed for en bedre udnyttelse af sognets aktiver med henblik på at skabe indtægter til kirkekassen og derved aflaste kirkeskatten. Det er således en forudsætning, at der i hovedsagen er tale om udnyttelse af aktiver, der er anskaffet til andet formål. Men en øget selvfinansieringsgrad kan også være sund i sig selv, fordi den er med til at sikre, at sognets kirke er åben i forhold til det omgivende samfund, jf. afsnit 7.3.6.

Der drives traditionelt en sådan indtægtsdækket virksomhed i form af drift (ved bortforpagtning) af den landbrugsjord, der hører til præsteembedet – en aktivitet, der i sig selv ikke kan siges at tjene noget kirkeligt formål. Den foreslåede bestemmelse giver mulighed for, at der tillige f.eks. kan ske udlejning af lokaler i sognegården til forskellige arrangementer, f.eks. bryllupsreceptioner eller foreningsmøder. Det vurderes, at en sådan udlejning i et vist omfang allerede finder sted i dag. De konkrete aktiviteter behøver ikke at have et kirkeligt formål, men det er en forudsætning, at deres indhold ikke er i konflikt med kirkens formål.

Kirkebygningen vil ikke kunne udlejes til indtægtsdækket virksomhed efter den foreslåede bestemmelse, da den efter § 5, stk. 1 i lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m. alene kan anvendes til kirkelige formål.

Den anførte bestemmelse vil skulle suppleres med disponeringsregler, som svarer til de regler om indtægtsdækket virksomhed, der generelt gælder for offentlige institutioner. Reglerne skal sikre, at der sker fuld omkostningsdækning for kirkekassen ved fastsættelsen af priserne for salg af ydelser. Konkurrenceforhold i forhold til privat aktivitet forudsættes i øvrigt reguleret af den almindelige konkurrencelovgivning.

Ad nr. 4-5.

De anførte formål svarer til, hvad der er omfattet af den gældende bestemmelses nr. 14, idet dog ”kommunen” er ændret til ”provstiet”.

Ad nr. 6.

Medlemmer af folkekirken forbliver medlemmer, selv om de bosætter sig i udlandet, og de har fortsat ret til kirkelig betjening af præsten for den menighed i Danmark, som de senest har hørt til. En væsentlig del af den kirkelige betjening af danskere i udlandet udøves imidlertid af DSUK's præster i sømands- og udlandskirkerne.

Menighedsrådet har adgang til at støtte DSUK's virksomhed, typisk gennem et medlemskab af organisationen, hvilket samtidig er med til at sikre DSUK en bred folkekirkelig forankring.

Ad nr. 7.

Folkekirken varetager uden for de sønderjyske landsdele den grundlæggende personregistrering, dvs. registrering af fødsler, navne og dødsfald. Der er tale om en myndighedsopgave, som menighedsrådene er forpligtede til at stille de nødvendige ressourcer til rådighed for. Der er ikke adgang til, at kirkekassen oppebærer indtægter i forbindelse med personregistreringen.

Ad stk. 2.

Adgangen for kirkeministeren til at fastsætte nærmere regler er navnlig møntet på den foreslåede mulighed for indtægtsdækket virksomhed.

8.2.3. Kirke- og præstegårdskassernes indtægter (økonomilovens § 3)

Siden økonomiloven blev vedtaget i 1984, er § 3 om den lokale økonomis indtægter ændret få gange.

Senest blev den ændret ved lov nr. 376 af 24. april 2006. Det blev hermed fastlagt, at afkastet af de lokale kirkelige kapitaler fuldt ud skal tilfalde de pågældende lokale kasser. Endvidere vil kirkekasserne fremover modtage udbetalingen af gravstedskapitaler i samme takt, som udgifterne til gravstedsvedligeholdelse afholdes. Herved reduceres behovet for at understøtte kirkegårdens drift med ligningsmidler. Den overskydende likviditet, som fremkommer ved omlægningen, medgår til finansiering af den allerede opgjorte pensionsforpligtelse for tjenestemandsansatte kirkefunktionærer.

Der blev også indført et generelt tilskud til de lokale kasser. I takt med at der, som en effekt af den ændrede udbetaling af gravstedskapitaler, frigøres ligningsmidler, vil det generelle tilskud blive nedtrappet. De således sparede

tilskudsmidler vil blive henlagt til brug for finansiering af den ovenfor omtalte pensionsforpligtelse.

Kirkekassen oppebærer indtægter, herunder renter, udbytte m.v., af kirkens kapitaler samt betaling for brug af kirke og kirkegård.

Renter, udbytte m.v. af præsteembedets kapitaler samt leje- og driftsindtægter for præsteembedets faste ejendomme indgår i præstegårdskassen, hvor en sådan oprettes, og ellers i kirkekassen. Oprettes der ikke en præstegårdskasse i et pastorat med flere menighedsråd, træffer provstiudvalget beslutning om, i hvilken kirkekasse de nævnte indtægter skal indgå.

Den del af kirke- og præstegårdskassens udgifter, der ikke kan afholdes af de nævnte indtægter, dækkes gennem ligning på folkekirkens medlemmer i kommunen.

8.2.4. Provstiudvalgskassens indtægter og udgifter

Der er i dag 107 provstier, som i gennemsnit omfatter ca. 20 sogne. Provstiudvalget består af 4-6 medlemmer, der er valgt af menighedsrådene, samt af provsten, der er født medlem og forretningsfører for provstiudvalget.

I 1997 blev det besluttet at oprette en provstiudvalgskasse ved hvert provstiudvalg (herefter PU-kassen), jf. lov nr. 420 af 10. juni 1997. Tidligere var udgifter forbundet med provstiudvalgets virksomhed finansieret af fællesfonden.

Med oprettelse af provstiudvalgets kasse blev der ikke ændret ved de opgaver, som provstiudvalget havde lov til at finansiere. PU-kassens udgifter dækkes gennem ligning på folkekirkens medlemmer i provstiet. Hvis provstiet omfatter flere kommuner eller dele af flere kommuner, deles ligningsbeløbet til PU-kassen mellem kommunerne i samme forhold som det, hvori kommunerne svarer landskirkeskat, medmindre andet er fastsat af kirkeministeren.

Af PU-kassen kan provstiudvalget afholde udgifter til provstiudvalgets møder, befordringsgodtgørelse, medhjælp og drift af et provstikontor. Endvidere kan der afholdes udgifter til kurser, der må anses af betydning for udøvelsen af erhvervet som provstiudvalgsmedlem. Med lov nr. 1566 af den 20. december 2006 blev menighedsrådslovens § 43 ændret, således at der af provstiudvalgskassen endvidere kan afholdes udgifter til samarbejder mellem menighedsråd med provstiet som ramme.

I bek. nr. 211 af 6. april 1998 er der fastsat bestemmelse om PU-kassernes budget, regnskab og revision. Heraf følger en særskilt kontoplan og konteringsvejledning for PU-kasserne. Provstiudvalgskasserne har i dag deres egen kontoplan og regnskabsinstruks, der tager udgangspunkt i stifternes, og som dermed er forskellig fra kirkekassernes.

Det foreslås, at provstiudvalgskasserne fremover anvender samme kontoplan, konteringsvejledning og regnskabsinstruks som kirke- og præstegårdskasser m.fl. I takt med udvidelse af opgaveløsning i fællesskab på provstiplan, er det en forudsætning for bevarelse af gennemsigtigheden, at formåls- og finanskontoplan hænger sammen inden for det lokale niveau. Herved bliver det også lettere at konsolidere de lokale udgifter og understøtte mulighederne for samarbejde om økonomiforvaltningen på provstiniveau.

8.3. Budgetlægning for de lokale kasser (økonomilovens §§ 4-9)

Bestemmelser om budgetlægning for kirke- og præstegårdskasser er fastsat i økonomilovens §§ 4-9, som er indført fra budget 2008. Bestemmelserne er et af resultaterne af Betænkning 1477/2006 ”Opgaver i sogn, provsti og stift”. Økonomilovens bestemmelser er uddybet i cirkulære nr. 23. af 19. april 2007 og vejledning nr. 24 af 19. april 2007.

8.3.1. Budgetproces

Ifølge de nye bestemmelser indledes den årlige budgetproces med, at provstiudvalget fastsætter foreløbige driftsrammer for kirke- og præstegårdskasserne i provstiet og meddeler disse til menighedsrådene senest den 15. april. Provstiudvalget tager ved fastsættelsen af de foreløbige driftsrammer udgangspunkt i de overordnede målsætninger for udviklingen i udgifter og ligning, som blev fastsat i forbindelse med det foregående års budgetlægning. Provstiudvalget kan ved fastsættelsen af de foreløbige driftsrammer tilbageholde en omprioriteringsreserve til senere fordeling i forbindelse med fastlæggelsen af de endelige driftsrammer og anlægsbevillinger. Reserven vil for eksempel kunne etableres som følge af, at et anlægsarbejde er gennemført, eller et stiftsmiddellån er betalt ud, eller ved en ”grønthøsterbesparelse” på driftsrammerne.

Der fastsættes foreløbige driftsrammer for budgetåret (B-året) og for tre budgetoverslagsår (BO1, BO2 og BO3). Rammerne for budgetoverslagsårene fastsættes i faste priser (dvs. i B-årets pris- og lønniveau).

På dette grundlag udarbejder menighedsrådene et budgetbidrag, som fremsendes til provstiudvalget senest den 15. juni. Menighedsrådene indberetter budgetbidraget i overensstemmelse med de af Kirkeministeriet fastsatte systemkrav. Budgetbidraget omfatter følgende:

- a) Et foreløbigt driftsbudget, som ud over budgetåret også omfatter de tre budgetoverslagsår. Det foreløbige driftsbudget skal overholde de af provstiudvalget udmeldte foreløbige driftsrammer. Budgettet skal for budgetåret specificeres på kontiene i den af Kirkeministeriet fast-

lagte formålskontoplan, mens det for budgetoverslagsårene specificeres på hovedformål.

- b) En oversigt over de faste stillinger, som budgettet omfatter, med angivelse af stillingskvoten.
- c) Eventuelle ønsker om merudgifter i budgetåret og/eller budgetoverslagsårene, som ikke er omfattet af det foreløbige driftsbudget. Der skal anføres en kort begrundelse for merudgiftsønsket.
- d) Eventuelle ønsker om bevilling til anlægsudgifter i budgetåret og/eller budgetoverslagsårene. Ønsker om nye anlægsarbejder skal ledsages af en kort begrundelse.

I forlængelse af udvalgets anbefaling i kapitel 5, afsnit 5.2.3 om ”Målsætninger som grundlag for prioritering” anbefales følgende nye punkt, som et supplement til budgetbidraget:

- e) I tilknytning til budgetbidraget kan menighedsrådet beskrive målsætninger og den planlagte virksomhed for det kommende år.

8.3.2. Budgetsamråd

Der afholdes herefter budgetsamråd med udgangspunkt i de fremsendte budgetbidrag. Provstiudvalget indkalder en eller to repræsentanter for hvert menighedsråd i provstiet til budgetsamrådet. Hvis provstiet består af to eller flere kommuner eller dele af flere kommuner, afholdes budgetsamrådet dog særskilt for sognene i den enkelte kommune. Der kan afholdes flere budgetsamråd.

Budgetsamrådet er offentligt. Bekendtgørelse om afholdelse af budgetsamrådet sker efter provstiudvalgets bestemmelse på en måde, der sikrer, at offentligheden bliver bekendt med afholdelsen. I bekendtgørelsen angives, hvilke emner der skal behandles på budgetsamrådet.

Budgetsamrådet har ikke besluttende myndighed, medmindre der er truffet beslutning om at flytte kompetence fra provstiudvalget til budgetudvalget. En sådan overførsel af kompetence kan iværksættes efter nyvalg til menighedsråd og provstiudvalg og gælder menighedsrådets funktionsperiode.

På budgetsamrådet belyses de økonomiske forhold i provstiet, og der drøftes målsætninger for udgifter og ligning set i et flerårigt perspektiv. Der kan ved drøftelsen tages udgangspunkt i den ønskede udgiftsudvikling og i den ønskede udvikling i kirkeskatten set i lyset af bl.a. befolkningsudviklingen, folkekirkens medlemsandel og udviklingen i udskrivningsgrundlaget inden for ligningsområdet.

Med udgangspunkt i de fremsendte budgetbidrag drøfter budgetsamrådet endvidere menighedsrådenes ønsker om nye større udgiftskrævende opgaver inden for drift og anlæg.

8.3.3. Ligningsbeløb

Efter budgetsamrådet fastsætter provstiudvalget målsætninger for provstiets udgifter og ligning set i et flerårigt perspektiv, herunder en samlet udgiftsramme for drift og anlæg i budgetåret. På grundlag af disse målsætninger fastsætter provstiudvalget endelige driftsrammer og anlægsbevillinger for kirke- og præstegårdskasserne i provstiet og meddeler disse til menighedsrådene senest den 15. september. Heri indgår en prioritering af menighedsrådenes ønsker til yderligere driftsudgifter og nye anlægsprojekter under hensyn til den samlede udgiftsramme. Menighedsrådene skal herefter fordele driftsrammen på formålskoniveau for det kommende regnskabsår og sende det tilbage til provstiudvalget senest den 15. november.

Provstiudvalget kan ved fastsættelsen af driftsrammer og anlægsbevillinger (og ved senere tildeling af yderligere midler fra 5 % reserven) tage hensyn til omfanget af videreførte midler i pågældende kirke- og præstegårdskasser samt til omfanget af anlægsopsparring, også selv om midlerne er opsparet til andre formål.

Der fastsættes endelige driftsrammer for budgetåret (B-året) og for tre budgetoverslagsår (BO1, BO2 og BO3). Alle rammer er bindende for menighedsrådenes budgettering i indeværende års budgetproces. Rammerne for budgetoverslagsårene er ikke bindende, men alene vejledende for næste års budgetproces.

Provstiudvalget fastsætter herefter ligningsbeløbet til kommunens kirke- og præstegårdskasser. Ved fastsættelsen har provstiudvalget mulighed for at afsætte midler til en reserve på op til 5 % af ligningsbeløbet. Ved forbrug af reserven har provstiudvalget det følgende år mulighed for at forhøje ligningen med henblik på reservens retablering. Reserven kan bruges til imødegåelse af uforudsete udgifter i ligningsområdet i løbet af budgetåret.

Provstiudvalget giver senest den 15. september kommunalbestyrelsen meddelelse om ligningsbeløbet størrelse.

8.3.4. Besluttende budgetsamråd

Budgetsamrådet har som udgangspunkt ikke besluttende myndighed. Menighedsrådene kan imidlertid på det første budgetsamrådsmøde efter nyvalg til menighedsråd beslutte at flytte kompetence fra provstiudvalget til budgetsamrådet.

Budgetsamrådet kan overtage provstiudvalgets kompetence til at:

- a) Fastsætte målsætninger for udgifter og ligning set i et flerårigt perspektiv.
- b) Fastsætte en samlet udgiftsramme og et samlet ligningsbeløb, herunder en eventuel 5 % reserve (medmindre ligningsbeløbet fastsættes af et budgetudvalg).
- c) Fastsætte driftsrammer, anlægsbevillinger og ligningsbeløb til de enkelte kirke- og præstegårdskasser.

Budgetsamrådet kan beslutte, at personalenormeringen fastlægges af provstiudvalget. I så fald kan budgetsamrådet fastlægge retningslinjer for personalenormeringen. Beslutningen træffes på det første budgetsamrådsmøde efter nyvalg til menighedsråd og er bindende for menighedsrådenes funktionsperiode.

Når budgetsamrådet træffer beslutning om en ændret kompetencefordeling, vægtes det enkelte menighedsråds stemme i forhold til antal af valgte medlemmer i det enkelte råd, og beslutningen træffes ved kvalificeret flertal på 2/3. Ved budgetsamrådets beslutninger vedrørende budgetlægning vægtes stemmerne på samme måde, og beslutning træffes ved almindeligt stemmeflertal.

Det er menighedsrådets flertal, der bestemmer mandatet til repræsentanterne på budgetsamrådet. Der kan derfor ikke blive tale om, at et vist antal stemmer fra det enkelte menighedsråd repræsenterer rådets flertal og et vist antal rådets mindretal.

8.3.5. Budgetudvalg

Der skal nedsættes budgetudvalg hvis:

- a) kommunen omfatter to eller flere provstier, der hver har 50 % eller mere af deres folkekirkemedlemmer inden for kommunen, eller
- b) kommunen omfatter to eller flere provstier, hvoraf mindst ét har mere end 20 %, men mindre end 50 % af sine folkekirkemedlemmer inden for kommunen.

Det er i så fald budgetudvalget, der fastsætter det samlede ligningsbeløb til kommunens kirke-, præstegårdskasser og provstiudvalgskasser samt ligningsbeløbets fordeling mellem provstierne.

Kirkeministeren kan bestemme, at der i stedet for to provstiudvalg og et budgetudvalg vælges et fælles provstiudvalg.

I kommuner, der omfatter flere provstier eller dele af flere provstier, og hvor der ikke skal nedsættes budgetudvalg, fastsættes det samlede ligningsbeløb til kommunens kirke- og præstegårdskasser og fordelingen mellem de enkel-

te kirkelige kasser af provstiudvalget for det provsti, hvor flest af kommunens folkekirkemedlemmer bor. Dette provsti benævnes ligningsprovstiet. De menighedsråd i kommunen, som ikke ligger i ligningsprovstiet, har ret til at deltage i budgetsamrådet i ligningsprovstiet.

8.4. Budget- og regnskabsskema og kontoplan

Menighedsrådet fastsætter budgettet for det kommende regnskabsår inden for den af provstiudvalget fastsatte rammebevilling til driftsudgifter og bevilling til anlægsudgifter. For så vidt angår driftsrammen, står menighedsrådet frit i sin budgettering af driftsudgifterne inden for den udmeldte ramme, forudsat at der er tale om formål, hvortil der kan afholdes udgifter af kirkekassen. På anlægsområdet er der tale om bindende bevillinger. Dog skal menighedsrådet fremsende driftsrammen fordelt på formålskonti til provstiudvalget. I Udkast til vejledning om budget, regnskab og revision for folkekirkens lokale kasser, er der fastsat nærmere regler herfor, jf. bilag B9.

8.4.1. Nuværende kontoplan og skemaer

De nuværende budget- og regnskabsskemaer med tilknyttet kontoplan, som med visse justeringer (særligt i forbindelse med overgangen til rammeordningen fra 1. januar 2004) har været i brug, siden økonomiloven trådte i kraft den 1. januar 1986, har en række problemer, som er med til at gøre de lokale kassers budget og regnskab uigennemskueligt, og som svækker den demokratiske styring og kontrol.

De lokale kassers regnskab er i udgangspunktet et kasseregnskab. Det vil sige, at regnskabsregistreringerne tager udgangspunkt i ind- og udbetalingerne til og fra kirkekassen (kontantkasse og bankkonti). Der sker dog som hovedregel en periodisering af betalinger omkring årsskiftet, således at forudbetalinger (f.eks. tjenestemænds løn for januar) henføres til det følgende år, ligesom skyldige udgifter konteres på det foregående år, efterhånden som de betales i løbet af januar ("periode 13"). Dette indebærer, at sådanne forudbetalinger og skyldige udgifter pr. 1. januar som hovedregel er placeret på mellemregningskonti.

Der foretages ikke en egentlig statusopgørelse. I selve regnskabet indgår alene en opgørelse af kassebeholdningen (kontantbeholdning og bankkonti). De nævnte mellemregningskonti med forudbetalinger og skyldige udgifter fremgår således ikke af regnskabet. Den i regnskabet anførte kassebeholdning er dermed ikke den faktiske kassebeholdning pr. 31. december, idet der korrigeres for de nævnte forudbetalinger og skyldige udgifter.

Der sker ikke nogen periodisering af udgifterne til anlægsaktiver gennem afskrivninger, og anlægsaktiver aktiveres ikke i status. Der er dog i tilknytning til regnskabet som bilag en oversigt over kirkekassens ejendomme med

angivelse af offentlig ejendomsværdi. Der er endvidere som bilag til regnskabet en oversigt over opsparinger til særlige formål (som hver især føres på en særskilt bankkonto uden for det egentlige regnskab) og en oversigt over lån, herunder lån i stiftsmidler.

Bogføringen sker efter en 4-cifret kontoplan, hvor første ciffer angiver hovedkontoen. Budget og regnskab består af en hovedoversigt på det 1-cifrede niveau med en note til hver hovedkonto, som rummer en specifikation på det 4-cifrede niveau.

De væsentligste problemer med den nuværende budget- og regnskabsmodel er følgende:

For det første er kontoplanen en uhensigtsmæssig blanding af en artskontoplan og en formålsorienteret kontoplan.

Den første hovedkonto "0. Løn" er således bestemt ved udgiftsarten, men opdeles i den 4-cifrede kontoplan i forskellige udgiftsformål (graver, kirketjener, kordegn osv.). De øvrige udgiftshovedkonti, som omfatter øvrige driftsudgifter, angiver derimod forskellige udgiftsformål: "1. Kirkelige aktiviteter", "2. Administration", "3. Præsteboliger", "4. Kirke, menighedslokaler og funktionærboliger" og "5. Kirkegård". Udgifterne på disse hovedkonti fordeles i den 4-cifrede kontoplan på forskellige artskonti. Det er ikke muligt ud fra den 4-cifrede kontoplan at fordele lønudgifterne på de samme formål, som øvrige driftsudgifter opdeles i. Herefter følger "6. Indtægter", som heller ikke fordeles entydigt på formål, og endelig er der "7. Anlæg", som heller ikke er formålsfordelt.

Et andet væsentligt problem ved den nuværende budgetmodel er, at håndteringen af anlægsudgifter og anlægsopsparing er stærkt uigennemskuelig.

Under hovedkonto "7. Anlæg" føres for det første anlægsudgifter, der er finansieret på årets budget. Dette er en konsekvens af, at der er tale om et kasse- og ikke et omkostningsregnskab. For det andet føres renter og afdrag på lån (overvejende stiftslån), som har finansieret tidligere års anlægsudgifter. Og endelig for det tredje opsparring til særskilte fremtidige anlægsprojekter. Årets anlægsbevilling omfatter disse tre poster, der således vedrører både tidligere, aktuelle og fremtidige anlægsprojekter.

Anlægsudgifter, der finansieres af lån, fremgår derimod ikke, idet anlægsudgiften ganske vist bogføres på kontoen, men med modpostering af det optagne lån, således at nettoudgiften er nul. Anlægsudgifter, der finansieres af opsparring, indgår heller ikke, når udgiften afholdes, idet der sker tilsvarende modpostering af hævet opsparring. Årets samlede anlægsudgift kan således kun meget indirekte uddrages af regnskabsregistreringerne.

Eftersom anlægsprojekter i hovedsagen styres på totaludgiften, er det væsentligt, at anlægsudgiften i det enkelte år fremgår direkte af regnskabet og

ikke som i dag af særskilte byggeregnskaber, der ikke er regnskabsmæssigt forbundet med det egentlige regnskab.

Saldo for anlægsopsparingen fremgår som anført heller ikke direkte af regnskabet. Når de først er udgiftsført, fremgår de opsparede midler alene af et biregnskab, der indgår som et bilag til regnskabet, men som ikke er regnskabsmæssigt forbundet med det egentlige regnskab. Dette er ikke hensigtsmæssigt. Disse midler bør i stedet indgå som en del af kassens ”egenkapital” på linje med kassebeholdningen.

Den tredje væsentlige problemstilling er, at status som anført ikke består af andet end en opgørelse af kassebeholdningen.

8.4.2. Forslag til ny formålskontoplan

Det vil være ønskeligt at have dels en formålsorienteret kontoplan dels en (finans) artskontoplan, der udgør to uafhængige dimensioner, f.eks. således at formålet angives ved de to første cifre og udgiftsarten ved de følgende cifre i konteringen. De IT-baserede regnskabssystemer, som hovedparten af kasserne allerede i dag benytter sig af, vil umiddelbart kunne håndtere dette.

Kontoplanen foreslås, for så vidt angår driften, opdelt på de hovedkonti/formål, der er nævnt i tabel 8.1

Tabel 8.1. Hovedkonti i driftsregnskabet

1. Fælles indtægter	Kirkelig ligning til driften og tilskud fra fællesfonden
2. Kirkebygning og sognegård	Bygningsvedligeholdelse og drift, herunder varme, lys, rengøring
3. Kirkelige aktiviteter	Gudstjenester, konfirmandundervisning, kirkeblad og hjemmeside, kirkekoncerter mv.
4. Kirkegård	Alle kirkegårdens driftsudgifter og indtægter, herunder udgifter og indtægter vedrørende gravstedsvedligeholdelse (inkl. renteindtægter)
5. Præsteboliger m.v.	Bygningsvedligeholdelse og drift
6. Administration og fællesudgifter	Menighedsrådet, personregistrering, præsteskretær, kontorhold
7. Renter m.v.	Renteudgifter samt renteindtægter vedrørende kassebeholdning og kapitaler (ekskl. gravsteds kapitaler og anlægsopsparing) samt forpagtningsafgifter

Inden for hvert af disse formål fordeles udgifterne på underformål, jf. boks 8.1.

Boks 8.1. Forslag til formålsskoti

1 Fælles indtægter	6 Administration og fællesudgifter
10 Ligningsbeløb til drift	60 Fælles formål
11 Udligningsstilskud fra fællesfonden	61 Menighedsrådet
12 Generelt tilskud fra fællesfonden	62 Personaleadministration
2 Kirkebygning og sognegård	63 Bygningsadministration
20 Fælles formål	64 Økonomiadministration
21 Kirkebygning	65 Personregistrering
22 Orgel og klokker	66 Efteruddannelse
23 Sognegård	67 Forsikringspræmie
24 Kirkekontor (uden for kirke og sognegård)	68 Menighedsrådsvalg
25 Tjenstlige lokaler i præstegård	7 Renter m.v.
29 Indtægtsdækket virksomhed	70 Renter af stiftslån
3 Kirkelige aktiviteter	71 Renter af andre lån
30 Fælles formål	72 Øvrige renteudgifter
31 Gudstjeneste og kirkelige handlinger	75 Renteindtægt af kassebeholdning (ekskl. kirkegård)
32 Kirkelig undervisning	76 Renteindtægt af kirkekapitaler (ekskl. gravstedskapitaler)
33 Diakonal virksomhed	77 Forpagtningsindtægt mv.
34 Kommunikation	8 Anlægsinvesteringer
35 Kirkekor	80 Kirkebygning
36 Kirkekoncerter	81 Sognegård
37 Foredrags- og mødevirksomhed	82 Kirkekontor
38 Stiftsbidrag	83 Kirkegård
39 Tilskud til DSUK	84 Krematorium
4 Kirkegård	85 Præsteboliger
Udgifter	86 Funktionærboliger
40 Kirkegården	87 Avlsgård
41 Kapel/ begravelse, urnesættelser	88 Øvrige ejendomme
42 Krematorium	9 Anlægsfinansiering
43 Arbejde uden for egen kirkegård	90 Ligningsbeløb til anlæg
Indtægter	91 Lånoptagelse stiftslån
44 Kirkegård	92 Lånoptagelse andre lån
45 Krematorium	93 Afdrag stiftslån
46 Vedr. kapel-begr./urnesætt., erhvervelse/fornyelse	94 Afdrag andre lån
47 Hjemfaldne gravstedskapitaler og renter af kapital	95 Renteindtægt af anlægsopsparing
48 Arbejde uden for egen kirkegård	96 Salg af anlæg m.v.
49 Renteindtægter (kassebeholdn., kirkegård)	97 Overførsel til kirkekapitaler
5 Præsteboliger mv.	0 Status
50 Fælles formål	
51 Præstebolig 1	
52 Præstebolig 2	
53 Præstebolig 3	
54 Præstebolig 4	
55 Præstebolig 5	
56 Funktionærbolig	
57 Avlsgård	
58 Øvrige ejendomme	

Det kan diskuteres, om fordelingen af lønudgifter for medarbejdere, der arbejder inden for flere formål, skaber unødigt administrativt besvær. For eksempel en graver, der primært er på kirkegården, men også varetager rengøring mv. i kirken. Den løbende bogføring kan imidlertid ske på det formål, hvor den pågældende har sin hovedbeskæftigelse, og fordelingen på andre

formål kan foretages i forbindelse med årsafslutningen på baggrund af den fordeling, der fremgår af stillingsbeskrivelsen for den pågældende medarbejder. Der lægges således ikke op til, at der skal ske fordeling ud fra en registrering af det faktiske tidsforbrug, men alene på grundlag af den fordeling, der fremgår af stillingsbeskrivelsen.

Der foreslås endvidere, at formålsspecifikke indtægter (f.eks. kirkegårdsindtægter og boligbidrag) optages under det pågældende formål i regnskabet, således at hovedkontoen ”1. Fælles indtægter” alene anvendes til de generelle indtægter.

En sådan kontoplan vil betyde, at det vil være muligt dels at lave segmentregnskaber for de enkelte hovedformål, således at der f.eks. kan redegøres for, hvad resultatet er af kirkegårdens drift, og i hvor høj grad den er støttet af ligningsmidler. Tilsvarende vil der kunne redegøres for, hvor meget der bruges på kirkebygningen, på kirkelige aktiviteter osv.

Disse redegørelser vil være af stor betydning for en kvalificeret budgetdiskussion både i menighedsrådet, på budgetsamrådet og i provstiudvalget. Det vil derfor være oplagt at lægge denne segmentopdeling til grund for hovedoversigten over årets budget og regnskab. Men det vil samtidig være muligt at foretage tværgående opgørelser på arter, for eksempel af de samlede løn- eller anlægsudgifter.

Som anført sker der allerede i dag som hovedregel en periodisering af de lokale kassers betalinger. Et væsentligt spørgsmål er, om der også bør ske en periodisering af anlægsudgifterne i form af aktivering og efterfølgende afskrivning, således at man går over til et egentligt omkostningsbaseret regnskab.

Tablet 8.2. Forskellige regnskabstyper

Form for regnskab	Hvad registreres?	Hvad er på status?
Kasseregnskab	Ind- og udbetalinger til og fra kassen	Kassebeholdningen
Udgiftsregnskab	Indtægter og udgifter (betalingsforpligtelser)	Tilgodehavender og skyldige udgifter
Omkostningsregnskab	Indtægter og omkostninger (ressourceforbrug)	Anlægsaktiver og omsætningsaktiver, egenkapital og gæld

Der kan fremføres argumenter såvel for som imod overgang til et omkostningsregnskab.

Det væsentligste argument for et omkostningsregnskab er, at det så vil være muligt at opstille et korrekt driftsregnskab, som viser det faktiske ressourceforbrug i det pågældende år. Under de nuværende udgiftsbaserede regnskabsprincipper gælder det, at når en kirkekasse har fået midler til et nyt anlægsaktiv, f.eks. bygning af en ny sognegård, så optræder den i de følgende mange år, som om den er omkostningsneutral for sognet. Forbruget i form af nedslidning og øget vedligeholdelsesbehov fremgår ikke af regnskabet, før der et givet år bliver bevilget midler til et renoveringsprojekt.

Imod omkostningsregnskabet tæller, at det indebærer, at der på regnskabet optræder beregnede størrelser, nemlig i form af afskrivninger, mens der på udgiftsregnskabet kun er transaktioner, der modsvares af en konkret faktura eller lignende. Det betyder for det første, at et omkostningsregnskab er mere abstrakt og vanskeligere at gennemskue for de menighedsrådsmedlemmer, der ikke er regnskabskyndige. For det andet betyder det, at sammenhængen mellem regnskabet og tildelingen af ligningsmidler bliver mere indirekte. Der er således ikke umiddelbart grundlag for at tildele ligningsmidler til en omkostning, der – som det er tilfældet med afskrivninger – ikke indebærer noget likviditetstræk. For det tredje kan man godt sætte spørgsmålstegn ved det fornuftige i f.eks. at foretage afskrivninger på en tagrenovering på en kirke fra 1100-tallet, idet selve kirken vanskeligt kan sættes til nogen meningsfuld værdi i regnskabet. Der kan også argumenteres for, at det ”forbrug”, der vedrører kirkebygning og kirkegård, ikke skal henregnes til den enkelte kirkekasse. Dette afspejler sig i, at disse anlægsudgifter som udgangspunkt prioriteres i fællesskab for provstiet som helhed. Det er således provstiet og ikke det enkelte sogn, der har ansvaret for prioriteringen af de større anlægsopgaver.

Disse modsatrettede hensyn afspejler, at budget og regnskab samtidig skal tjene forskellige hensyn. Dels tjener det til styring af menighedsrådets dispositioner gennem året og til efterfølgende kontrol. Dels tjener det til oplysning af omverdenen om menighedsrådets aktiviteter.

Samlet må det vurderes, at de oplysningsmæssige fordele, der ligger i et omkostningsbaseret regnskab, ikke kan opveje de ulemper i form af en mere kompliceret budgetstyring og ligningstildeling, som et omkostningsbaseret regnskab vil medføre.

Det må imidlertid være et afgørende krav til et nyt budget- og regnskabs-skema, at der bliver en klar opdeling mellem drift, anlæg og finansiering. Dette er i dag ikke tilfældet på især to områder.

For det første sker der i dag udgiftsføring af opsparing til anlæg, og når opsparingen dernæst anvendes til finansiering af en anlægsudgift, vises denne udgift ikke i regnskabet, idet den hævdede opsparing modposteres på den konto, hvor anlægsudgiften er ført.

For det andet modposteres optagne lån tilsvarende på den konto, hvor anlægsudgiften er ført. Lånefinansierede anlægsudgifter fremgår derfor heller ikke af regnskabet.

Det foreslås på denne baggrund, at der ud over driftskontiene i tabel 8.1 skal indgå en hovedkonto for anlægsinvesteringer og en hovedkonto for finansiering, jf. tabel 8.3.

Tabel 8.3. Hovedkonti for finansiering af udgifter til anlæg

8. Anlægsinvesteringer	Anskaffelse og renovering af kirke og sognegård, kirkegård og præsteboliger
9. Anlægsfinansiering	Kirkelig ligning til anlæg, salg af anlægsaktiver, provenu fra lånoptagelse minus afdrag på lån, evt. ind- eller udbetaling vedr. kapitaler

En sådan opstilling vil gøre det muligt umiddelbart at sammenknytte driftsresultatet med investerings- og finansieringsaktiviteterne til et samlet resultat, som afspejler udviklingen i kirkekassens likviditet (kassebeholdningen).

Efter denne model gøres resultatet af henholdsvis driften og finansierings- og anlægsaktiviteterne op hver for sig som henholdsvis en fri og en bunden opsparing. Opsparingen til særlige anlægsformål bliver herved en del af kassens "egenkapital" og ikke som i dag nogle midler, der ligger uden for kassens egentlige regnskab.

Menighedsrådene skal herefter benytte de på forhånd definerede formålkonti, jf. boks 8.1.

Med de nye formålkonti opføres alle indtægter af kirkegården på hovedformålet "Kirkegård" og indgår i segmentregnskabet for kirkegården. Det bliver herigennem synligt, hvor meget den kirkelige ligning bidrager med til drift af kirkegården.

I bilag B9 er der forslag til ny finanskontoplan. Det foreslås, at denne sammen med formålkontoplanen erstatter den nuværende 4-cifrede kontoplan.

8.4.3. Forslag til nye budget- og regnskabsskemaer

I tabel 8.4 er vist forslag til nyt budgetskeam, hvor der bagved vil ligge en note med en specifikation af formålet på underformål samt lønsam og øvrig drift – se bilag B8. Tilsvarende vil der fortsat være behov for en oversigt over anlægsprojekter, lån, ejendomme mm. i bilag til budgettet.

Tabel 8.4. Forslag til nyt budgetskeema

ÅRSBUDGET 2010					
Alle budgettal er i hele tusinde kr.					
Regnskab 2008	Budget 2009	Budget 2010	-- Budgetoverslag --		
			2011	2012	2013
1	Fælles indtægter i alt				
	<i>Ligningsbeløb til drift (10)*</i>				
	<i>Udligningsstilskud fra fællesfonden (11)</i>				
	<i>Generelt tilskud fra fællesfonden (12)</i>				
	Driftsudgifter i alt (driftsramme)				
2	Kirkebygning og sognegård				
	<i>Udgifter, løn</i>				
	<i>Udgifter, øvrig drift</i>				
	<i>- Indtægter</i>				
3	Kirkelige aktiviteter				
	<i>Udgifter, løn</i>				
	<i>Udgifter, øvrig drift</i>				
	<i>- Indtægter</i>				
4	Kirkegård				
	<i>Udgifter, løn</i>				
	<i>Udgifter, øvrig drift</i>				
	<i>- Indtægter</i>				
5	Præsteboliger mv.				
	<i>Udgifter, løn</i>				
	<i>Udgifter, øvrig drift</i>				
	<i>- Indtægter</i>				
6	Administration og fællesudgifter				
	<i>Udgifter, løn</i>				
	<i>Udgifter, øvrig drift</i>				
	<i>- Indtægter</i>				
7	Renter mv.				
A	Driftsresultat (=1-2-3-4-5-6-7)				
8	Anlægsinvesteringer i alt				
	<i>Kirkebygning og sognegård ((80)+(81)+(82)).</i>				
	<i>Kirkegård ((83)+(84))</i>				
	<i>Præstebygning mv. ((85)+(86)+(87)+(88))</i>				
9	Anlægsfinansiering i alt				
	<i>Ligningsbeløb til anlæg (90)</i>				
	<i>Lånoptagelse (91+92)</i>				
	<i>- Afdrag på lån (93+94)</i>				
	<i>Renteindtægter af anlægsopsparing (95)</i>				
	<i>Salg af anlæg mv. (96)</i>				
	<i>- Overførsel til kirkekapitler (97)</i>				
B	Resultat (=A-8+9) til videreførsel				
C	Videreført resultat primo				
D	Videreført resultat ultimo (=B+C)				

Oversigten viser hovedkontiene i den nye kontoplan. På dette niveau fastlægges budget-overslagsårene for de efter budgetåret følgende tre år. Bud-

gettet for budgetåret fastlægges på underkontoniveau, men samles i denne oversigt på hovedkontoniveau.

Budgetskemaet giver et samlet overblik over hele kassens budget. Ligningen og generelle indtægter er samlet under ”1 Fælles indtægter”. Herefter redegøres der for driftsudgifterne i punkterne 2 til 7, hvor ”7 Renter m.v.” omfatter alle renteudgifter og renteindtægter af kassebeholdning og kapitaler ekskl. renter af gravstedskapitaler (som opføres under kirkegården) og renter af opsparing (som føres under anlægsfinansiering) samt forpagtningsindtægter. De formålsspecifikke indtægter er medtaget under de enkelte formål, så man har et ”fuldt” driftsregnskab for de enkelte formål, f.eks. kirkegården. Forskellen mellem ”1 Fælles indtægter” og driftsudgifterne under formål 2 til 7 er lig med driftsresultatet (A). Driftsudgifterne under formål 2 til 7 svarer til den samlede driftsramme.

Under ”8 Anlægsinvesteringer i alt” indgår årets anlægsinvesteringer, dvs. den faktiske udgift til nyanlæg i året, som er specificeret i bilag til budgettet. I formål ”9 Anlægsfinansiering” er årets nettofinansiering af anlæg: forbrug af den kirkelige ligning til anlæg, lånoptagelse, afdrag m.m. Forskellen mellem årets anlægsinvesteringer og anlægsfinansieringen er årets anlægsopsparing, jf. specificationen af anlæg i bilag til budgettet.

Ved at sammenholde driftsresultatet (A) med investerings- og finansieringsaktiviteterne (8 tillagt 9) fremkommer det samlede resultat, der samtidig afspejler ændringer i ”egenkapitalen”, dvs. kassebeholdningen plus anlægsopsparingen.

I forslag til en udspecificeret finansiel status i regnskabet, jf. tabel 8.5 foreslås, at opsparing til særlige formål opføres på balancen som en del af egenkapitalen i form af en ”bunden opsparing”.

8.4.4. Forslag til finansiel status i årsregnskabet

I den finansielle status nedenfor indgår ejendomme og lån ikke. Disse er i stedet specificeret i bilag til regnskabet, jf. bilag B8.

De lokale kasser anvender allerede de finansielle statusposter i bogføringen, så der er primært tale om at udfylde et hul i regnskabet for de lokale kasser. Med de foreslåede ændringer i tabel 8.5 integreres alle posterne i regnskabet og i opgørelsen af kassens kassebeholdning.

Table 8.5. Forslag til finansiel status i regnskabsskemaet

Formål		
0 FINANSIEL STATUS		
	Regnskab 2009	Regnskab 2010
AKTIVER, omsætningsaktiver		
Tilgodehavender		
Tilgodehavender i alt		
Debitorer		
Andre tilgodehavender.....		
Periodeafgrænsning		
Periodeafgrænsning i alt		
Løn, forudbetalt		
Øvrige periodeafgrænsning		
Likvide beholdninger		
Likvide beholdninger i alt		
Kontantbeholdning		
Indestående, bank		
Opsparing (evt. udspec.)		
Omsætningsaktiver i alt		
PASSIVER		
Egenkapital		
Egenkapital i alt		
Frie midler.....		
Opsparing		
Skyldige omkostninger		
Skyldige omkostninger i alt		
Kreditorer		
Skyldig A-skat/AM/ATP		
Skyldig feriepenge		
Øvrige skyldiger omkostninger		

8.5. Disponeringsregler

Der findes ikke noget samlet regelsæt om menighedsrådenes adgang til at foretage økonomiske dispositioner, således som der for eksempel gør for staten i "Budgetvejledningen" og for kommunerne i "Budget- og regnskabs-system for kommuner". Reglerne findes spredt i en række dokumenter. Visse generelle regler, bl.a. om videreførelse af ikke- forbrugte midler til det følgende år, findes i cirkulære om kirke- og præstegårdskassernes budget, regnskab og revision. Der findes endvidere en række cirkulærer og skrivelser om anvendelse af konsulenter, om udbud og tilbud og lignende.

Det vil være hensigtsmæssigt at samle disponeringsreglerne, således at det bliver enklere for menighedsrådene at få et overblik over, hvad der gælder i det konkrete forhold. Det er endvidere behov for, at der på en række områder fastsættes klare regler, hvor der i dag er en uheldig uklarhed.

Der er på denne baggrund udarbejdet et udkast til Vejledning om budget, regnskab og revision for folkekirkens lokale kasser, jf. bilag B9. De væsentligste nye forslag er beskrevet nærmere i det følgende.

8.5.1. Flerårige dispositioner

Det vedtagne budget gælder ifølge sagens natur kun for det pågældende år. En række af de dispositioner, som menighedsrådet foretager, har imidlertid udgiftskonsekvenser i følgende år.

Det gælder en række almindelige driftsmæssige dispositioner som f.eks. ansættelsen af en kirkefunktionær, hvor opsigelsesvarslet rækker ind i det følgende år, eller bestilling af et læs grus til levering efter nytår samt husleje- og vedligeholdelseskontrakter. Der er ifølge sagens natur adgang til at foretage sådanne almindelige driftsmæssige dispositioner.

Hvis menighedsrådet derimod indgår en lejekontrakt vedrørende lokaler eller materiel af en vis størrelse, som strækker sig over en flerårig periode, er der tale om en binding af såvel provstiudvalgets som et kommende menighedsråds beslutninger. Provstiudvalget er i dag ikke udstyret med beføjelse til at godkende andre lejeaftaler end forpagtningsaftaler.

Provstiudvalget udfører et legalitetstilsyn, dvs. tilsyn med lovligheden af menighedsrådets forvaltning. Provstiudvalget har også pligt til at afgive erklæringer i sager, som skal godkendes af stiftsøvrigheden, biskoppen eller Kirkeministeriet, jf. §§ 6, 8 og 11 i bek. nr. 302 af den 26. marts 2007 om provstiudvalgenes og budgetudvalgenes virksomhed. Lejeaftaler vedrørende fast ejendom til brug for kirken, f.eks. en midlertidig kirkesal, en vandrekirke og eventuel grund er efter praksis blevet godkendt af den myndighed, som i øvrigt har godkendelsesbeføjelsen på området.

For anlægsbevillinger er der tale om bevillinger til konkrete anlægsarbejder med en samlet budgetteret totaludgift. Bevillinger til anlægsarbejder må således anses for givet under den forudsætning, at der, når de nødvendige godkendelser af arbejdet foreligger, kan indgås aftaler, der medfører anlægsudgifter i senere år, så længe den godkendte totaludgift for anlægsarbejdet ikke overskrides.

Det foreslås derfor, at menighedsrådet skal indhente provstiudvalgets godkendelse, såfremt der indgås bindende aftaler af en vis størrelse for en flerårig periode.

8.5.2. Lånoptagelse

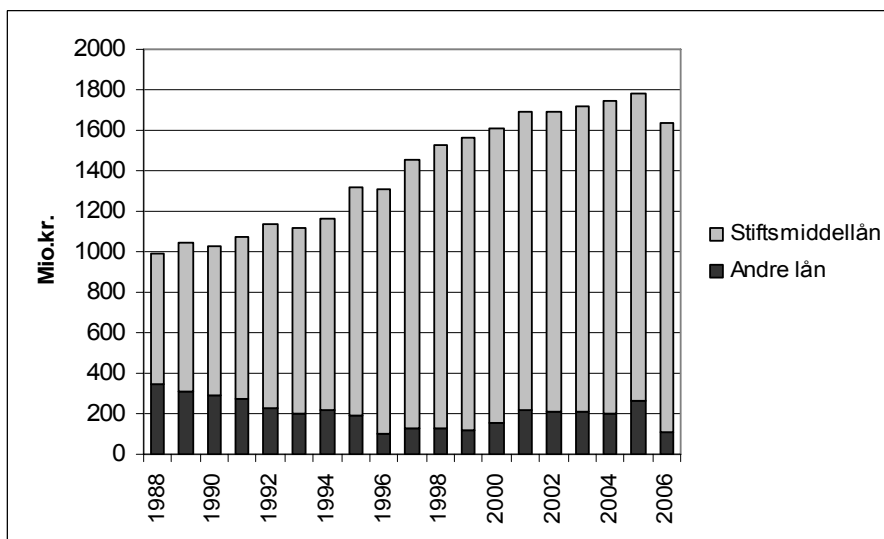
Det fremgår af økonomilovens § 3, stk. 3, at den del af kirkekassens udgifter, der ikke kan afholdes af kassens driftsindtægter (renter af kapitaler, betaling

for brug af kirke og kirkegård, leje og driftsindtægter for faste ejendomme), dækkes gennem ligning på folkekirkens medlemmer i kommunen.

Denne formulering synes i sig selv at udelukke, at kirkekassens udgifter kan finansieres af låntagning. Der er heller ikke andre bestemmelser i økonomiloven, der åbner for lånefinansiering af udgifter. Imod en adgang til lånefinansiering taler endvidere, at menighedsrådet herigennem skubber en uafvendelig udgift videre til følgende år, som provstiuvalget ikke vil kunne afvise at finansiere. (Kirkekasser kan ikke gå konkurs!) Herved skubber menighedsrådet i realiteten byrden over på de andre menighedsråd i provstiet.

Der er imidlertid en mangeårig tradition for lånefinansiering af anlægsarbejder. Lån bliver fortrinsvis optaget som stiftslån, navnlig i de senere år, hvor der har været rigelige midler at låne af, jf. figur 8.1.

Figur 8.1. De lokale kassers låntagning 1988-2006

Det er forudsat i bekendtgørelse om bestyrelse af kirkernes og præsteembembernes kapitaler, jf. bek. nr. 12 af den 4. januar 2007, at de lokale kasser har adgang til at optage stiftsmiddellån, idet dette er anført som en af de mulige anbringelser af disse kapitaler. Stiftsmiddellån skal i henhold til bekendtgørelsen godkendes i stiftet, tidligere af stiftsøvrigheden og siden 1. januar 2007 af stiftsudvalget vedrørende økonomi. Stiftsmiddellån ydes i praksis alene til hel eller delvis finansiering af anlægsarbejder og større vedligeholdelses-/restaureringsarbejder.

Den øvrige låntagning består af realkreditlån vedrørende præsteboliger og sognegårde samt banklån til kirkebyggeri. Der er ikke fastsat nogen regler om den øvrige låntagning. Anden låntagning end stiftslån har imidlertid været forudsat i det nu ophævede cirkulære om opførelse af kirker fra 1966.

Låntagning er en måde at sprede en udgift på over flere år. Opsparing har samme formål. Samlet set over årene giver låntagning ikke øgede forbrugsmuligheder for den enkelte kirkekasse. Man bliver som bekendt ikke rigere af at låne, for lånet skal jo betales tilbage med renter. Et alternativ til lånefinansiering er, at der i provstiet er en ”anlægspulje”, som over årene på skift tildeles de trængende kasser. Muligheden for lånefinansiering giver imidlertid en større fleksibilitet i tilrettelæggelsen af anlægsarbejderne end en anlægspulje.

Der kan derfor være grund til at opretholde muligheden for låntagning til anlægsarbejder. Der kan imidlertid være grund til at præcisere, at provstiudvalget i alle tilfælde skal godkende låntagningen sammen med anlægsarbejdet, da der reelt er tale om en solidarisk forpligtelse for hele provstiet.

Som det fremgår af afsnit 8.7.4 nedenfor, er anvendelse af stiftsmiddellån en økonomisk fordel for folkekirken frem for realkreditlån eller banklån. Det foreslås derfor, at de lokale kasser alene kan optage andre lån end stiftsmiddellån, såfremt der ikke er lånekapital til rådighed i stiftet.

For så vidt angår driftskapital, er der ikke tilsvarende begrundelser for lånoptagelse, herunder kassekredit. Lånoptagelse til driftsudgifter strider mod forudsætningen i økonomiloven om ligningsfinansiering af udgifterne og bryder den hensigtsmæssige sammenhæng, der i øvrigt er i den lokale økonomi, mellem likviditet og adgang til at afholde udgifter, idet ligningsbeløbet udbetales i tolvtedelsrater over året. Eller sagt med andre ord: Hvis der fortsat er penge i kassen, er budgettet ikke overskredet. Denne sammenhæng går tabt, hvis der er mulighed for at finansiere udgifter over en kassekredit.

Det bør derfor præciseres, at menighedsråd ikke har adgang til at oprette en kassekredit under kirkekassen. I tilfælde af en akut likviditetskrise vil der være en række muligheder, som alle kræver provstiudvalgets tilslutning: lån i egen anlægsopsparing, 5 % midler fra provstiet, forskud på næste års ligning (med kommunalbestyrelsens tilslutning) eller et likviditetslån fra stiftet (med stiftsøkonomiudvalgets tilslutning).

Der er ikke hjemmel til at yde lån af 5 % midlerne, og der foreslås derfor følgende formulering af økonomilovens § 7a, stk. 2, sidste punktum:

”Reserven kan anvendes til imødegåelse af uforudsete udgifter i ligningsområdet. Provstiudvalget kan af reserven yde et likviditetslån af en varighed på maksimalt 12 måneder. Provstiudvalget fastsætter betingelserne for likviditetslånet.”

8.5.3. Anlægsudgifter

Det er en forudsætning for menighedsrådets indgåelse af forpligtelser vedrørende anlægsudgifter, at de forventede udgifter til det samlede anlægsprojekt, som der er givet bevilling til, kan holdes såvel inden for den fastsatte totalbevilling for projektet som inden for projektets bevillinger i de enkelte år.

Der foreslås følgende præcisering og justering af disponeringsreglerne:

Såfremt det viser sig, at projektet ikke kan gennemføres som forudsat inden for den fastsatte totalbevilling, skal menighedsrådet straks forelægge sagen for provstiudvalget med henblik på ændring af projektet eller forhøjelse af bevillingen, herunder ved omprioritering af midler opsparet til andre formål.

Såfremt projektet bliver forsinket i forhold til det ved anlægsbevillingen forudsatte, således at årets anlægsudgifter er lavere end projektets bevilling i det pågældende år, overføres de resterende midler til en bunden opsparingskonto for det pågældende projekt med henblik på anvendelse i følgende år.

Såfremt et anlægsprojekt gennemføres med lavere udgifter end den fastsatte totaludgift, kan menighedsrådet overføre halvdelen af besparelsen til kirkekassens frie opsparing, idet den anden halvdel tilgår provstiets opsparing til uforudsete udgifter.

8.5.4. Valg af pengeinstitut

Der findes ingen retningslinjer for menighedsrådenes forrentning af indeståender i pengeinstitutter. Der er imidlertid intet til hinder for, at provsti og menighedsråd undersøger muligheden for en samlet forrentning af alle indeståender hos en række af de lokale pengeinstitutter.

Der kan opnås en gunstig forhandlingsposition i provstiet ved at samle kassebeholdningen. I nedenstående eksempel svarede det til over 50 mio. kr., jf. boks 8.2.

Boks 8.2. Valg af samme pengeinstitut på provstiniveau

I Herning Provsti blev det på et budgetsamrådsmøde vedtaget at undersøge muligheden for at få bedre renter for ligningsområdes kirkekasser. Der var enighed om, at ligningsområdes kirkekasser skulle betragtes som en fælles kasse, hvoraf provstiudvalget fordelte midlerne til de enkelte kirkekasser.

Da provstiudvalget indgik i forhandlingerne med hele ligningsområdets beløb, blev der flere penge som forhandlingsobjekt og dermed skabt en større forhandlingsstyrke. I 2000 havde provstiudvalget en årlig omsætning på over 50 mio. kr.

Det blev så undersøgt, hvilke banker de forskellige menighedsråd benyttede sig af, hvorefter der blev taget kontakt til disse banker. Efterfølgende blev der holdt møde med de lokale bankdirektører. Man fandt herigennem frem til en ordning, hvorefter disse banker udbetaler deres højeste rente til alle kirke- og præstegårdskasser uanset arten af konti, som er i deres varetægt. Det blev derudover aftalt en årlig genforhandling af renten.

Menighedsrådene behøver altså ikke selv at undersøge de forskellige bankers og sparekassers kontotyper for at finde den bedste rente. Den 18. oktober 2006, som var inden den nuværende rentekrig, var den opnåede rente høj, idet den lå på 2,5 %.

Kilde: Provst John Ørum Jørgensen, Herning Søndre Provsti

På Bornholm er der ligeledes indhentet tilbud blandt de lokale pengeinstitutter, jf. boks 8.3.

Boks 8.3. Ens renter, men med mulighed for selv at vælge pengeinstitut

I forbindelse med sammenlægning af de to provstier på Bornholm til ét, opsøgte provsten tilbud fra fem banker. Den samlede kassebeholdning var på lidt over 1 mio. kr. I den aftale, som blev accepteret, justeres renten, så den stort set følger diskontoen, og samme rente gives til alle indeståender i sogne såvel som i provsti. De sogne, der har andre pengeinstitutter, har fået meddelelse om ordningen, og at de fint kan fortsætte med deres nuværende pengeinstitut, så længe de betinger sig samme vilkår som i den fælles aftale.

Det vurderes, at provsti og menighedsråd kan tjene 50.000 kr.-100.000 kr. om året.

Kilde: Provst Gotfred Larsen, Bornholm Provsti

Det anbefales, at provstiudvalgene indhenter tilbud fra mindst tre pengeinstitutter vedrørende forrentning, såfremt alle provstiets kasser samles i ét eller ganske få pengeinstitutter. Menighedsrådene er herefter forpligtede til at anvende disse pengeinstitutter eller, hvis de vælger at blive i deres eksisterende, at betinge sig samme vilkår som i den fælles aftale. Endvidere anbefales, at provstiudvalget vedligeholder aftalerne ved f.eks. at kræve genforhandling mindst hver 4. år for at sikre, at de indgåede aftaler fortsat er de mest fordelagtige.

8.6. Regnskab og revision

Regnskab og revision hænger sammen på den måde, at regnskabets aflægelse skal afspejle de krav, der er opstillet til finansiel revision og forvaltningsrevision.

I finansiel revision efterprøves regnskabets rigtighed, hvilket betyder, at det er uden væsentlige fejl og mangler. I god offentlig revisionskik efterprøves endvidere, hvorvidt regnskabsaflæggelsen er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter. I forvaltningsrevision vurderes, hvorvidt der er taget skyldige økonomiske hensyn ved forvaltning af de midler og drift af de virksomheder, der er omfattet af regnskabet, ud fra sparsommeligheds-, produktivits- og effektivitetsaspektet. Udarbejdelse af en regnskabsinstruks muliggør begge former for revision, idet der heri fastlægges procedurer for, hvordan betalings- og indbetalingsforretninger skal håndteres. Der eksisterer idag en regnskabsinstruks for provstiudvalgskasserne, men ikke nogen instruks for kirke-, præstegårds- og kirkegårdskasserne.

Der er derfor udarbejdet et forslag til regnskabsinstruks for de lokale kasser. Princippet i instruksen er, at hovedindholdet er kortfattet og generelt gældende. Bilagene er til gengæld konkrete og justerbare, og det enkelte menighedsråd eller provstiudvalg skal udfylde dem. Det betyder, at instruksen ikke skal opdateres hver gang, menighedsrådet får ny bankkonto eller ansætter en ny bogfører. Hovedinstruksen er dermed gældende med et minimum af vedligehold. Et forslag fremgår af bilag B11. I overensstemmelse med anbefalingen i afsnit 8.1.4. omfatter regnskabsinstruksen ligeledes provstiudvalgskasserne.

8.7. Kirke- og præstegårdskapitaler og stiftslån

8.7.1. Baggrund for kapitalerne

Kirkerne og præsteembederne ejer tilsammen ganske betydelige kapitaler, som er indbetalt til forvaltning i stiftet, hvor de bestyres af stiftsudvalget vedrørende økonomi. Historisk er kirkernes og præstegårdenes kapitaler etableret ved de afløsningssummer, der blev udbetalt ved afløsning i henhold til tiendeafløsningsloven af 1903. Hertil kom betalingen ved afhændelsen af størstedelen af præstegårdsjordene til etablering af husmandsbrug i henhold til jordlovene af 1919 (og i 1949 i Sønderjylland).

I dag udgøres langt størstedelen af kapitalerne imidlertid af forudbetalt gravstedsvedligeholdelse. I modsætning til de førnævnte kapitaler modsvares gravstedskapitalerne imidlertid af et tilsvarende ikke-bogført passiv, nemlig kirkegårdens forpligtelse til at foretage den forudbetalte vedligeholdelse.

Ultimo 2005 kunne kapitalerne opgøres som følger:

Tabel 8.6. Kirkernes og præsteembedernes kapitaler ultimo 2005

Kirkernes kapitaler	3.372 mio.kr.
Heraf: <i>gravstedskapitaler</i>	<i>3.287 mio.kr.</i>
<i>andre kirkekapitaler</i>	<i>85 mio.kr.</i>
Præsteembedernes kapitaler	375 mio.kr.
Kapitaler i alt	3.747 mio.kr.

8.7.2. Gældende regler om kapitalerne

Til kirkens kapitaler skal indbetales provenu, der er fremkommet ved salg eller anden afståelse af rettigheder over kirkens faste ejendom, samt engangsvederlag for gravstedsvedligeholdelse.

Til præsteembedernes kapitaler indbetales provenu, der er fremkommet ved salg eller anden afståelse af rettigheder over præsteembeders faste ejendom. Provenu fra salg af landbrugsejendomme efter 1. januar 2004, som vedrører en ejendom, der egner sig til landbrugsmæssig drift, skal dog ikke indbetales, såfremt provstiuudvalget har givet tilladelse til, at provenuet anvendes til finansiering af særskilte anlægsarbejder vedrørende kirken eller præsteembedet eller anvendes som afdrag på kirkens eller præsteembedets lån.

Stiftsudvalget vedrørende økonomi kan tillade, at salgs- og erstatningssummer vedrørende rettigheder over kirkernes og præsteembedernes faste ejendomme udbetales til vedkommende kirkekasse i forbindelse med vedkommende kirkes eller præsteembedes erhvervelse eller istandsættelse af anden fast ejendom. Stiftsudvalget vedrørende økonomi kan endvidere tillade, at salgsomkostninger mv. dækkes af salgsprouvent.

Afkastet af kirkekapitalerne udbetales til kirkekassen. Afkastet af præsteembedernes kapitaler udbetales til præstegårdskassen, hvor en sådan er oprettet, og ellers til kirkekassen.

Det skal bemærkes, at i og med at det fulde afkast udbetales – og ikke kun det reale afkast – sker der i realiteten en gradvis udbetaling af kapitalerne i en takt svarende til inflationen. Hvis kapitalernes reale værdier skulle oprettholdes, skulle der således henlægges en andel af afkastet på ca. 2 % om året.

Aktuelt er det svært at finde eksempler på, at det er fordelagtigt for menighedsrådene at beholde landbrugsjord, da der kan opnås et bedre afkast ved at sælge jorden og lade provenuet investere i obligationer via stiftet. Hertil kommer, at menighedsrådet slipper for besvær og udgifter, der er forbundet med at udleje ejendomme og bortforpagte jorden. Forrentningen af kapita-

lerne tilfalder fuldt ud ejerne fra 1. januar 2007, så i modsætning til tidligere kan man lave en sammenligning af de to investeringsalternativer.

I boksen nedenfor er vist et eksempel på, at et salg af landbrugsjord ved re-investering til en rente på 4 % vil give et afkast, der umiddelbart er 20-30 % større end afkastet ved at beholde jorden. Der skal dog som nævnt henlægges en del af afkastet, hvis realværdien skal bevares.

Boks 8.4. Større afkast ved investering i obligationer end i landbrugsjord

- 15 ha landbrugsjord. Salgsværdien pr. ha. er af landbrugskyndige fastsat til ikke under 250.000 kr. pr ha. eller samlet 3,75 mio.
- Forpagtningsindtægt 60.000 kr. Kontrakten skulle fornys 31. december 2007 og forventedes så at indbringe 90.000 kr.
- Med forrentning i stiftet vil salgsprovenuet kunne forrentes med grundrente 4 % og derved give et afkast på 150.000 kr. årligt.

8.7.3. Forslag til forenklede regler

Reglerne vedrørende kapitalforvaltningen har traditionelt været styret af to forhold.

For det første præsteembedekapitalernes historiske tilknytning til finansieringen af præsteembedet, som lever videre i form af en adskillelse mellem kirkekapitaler og præsteembedekapitaler og i form af forskellige regler for disponeringen af kapitalerne, selv om den historiske begrundelse herfor ikke længere er til stede.

For det andet har der historisk været et ønske om at maksimere omfanget af stiftsmidler med henblik på at sikre tilstrækkelige midler til udlån. Som følge af en stærk vækst i omfanget af gravstedskapitaler i de seneste årtier er dette ikke længere en aktuell problemstilling. Det er i dag under halvdelen af kapitalerne, der er udlånt til kirker og præsteembeder; resten er placeret i obligationer. Udbetalingen af gravstedskapitaler er omlagt fra og med 2007, således at kapitaler af nye vedligeholdelsesaftaler bliver udbetalt efter et serieprincip over vedligeholdelsesaftalens løbetid. For tidligere aftaler bliver hovedstolen først udbetalt, når vedligeholdelsesaftalen er udløbet. Denne omlægning vil alt andet lige betyde en reduktion af gravstedskapitalerne med ca. 1/3, når den er fuldt indfaset, men på grund af væksten i nye aftaler forventes gravstedskapitalerne uanset omlægningen fortsat at vokse i de kommende år. Der vil således fortsat være rigelige midler til at dække lånebehovet.

Opdelingen mellem kirkekapitaler og præsteembedekapitaler er i dag ikke tidssvarende, eftersom det ikke længere er præsteembedet (som juridisk person), der finansierer præstens embede. Med ændringen af økonomiloven i 2006 blev den sidste rest af sammenhæng ophævet, idet afkastet af præsteembedernes kapitaler blev overført fra fællesfonden til de lokale præstegårds- eller kirkekasser. Afkastet af såvel kirkens som præsteembedets kapitaler indgår nu blot som en indtægt i den lokale økonomi.

En væsentlig forenkling i kapitalforvaltningen kunne opnås, ved at præsteembedekapitalerne blev nedlagt som selvstændige kapitaler og i stedet blev lagt sammen med kirkekapitalerne. I enkelt sognspastorater vil dette kunne ske uden videre. I flersognspastorater vil præsteembedekapitalen kunne fordeles på sognenes kirkekapitaler efter samme forhold som antallet af folkekirkemedlemmer i sognene. Ifølge en stikprøve har en tredjedel af embedskapitalerne flere ejere.

Det er lagt til grund, at kirkerne og præsteembederne er selvstændige offentlige forvaltningsenheder, og at ændringer af disses organisering kan ske ved lov.⁴¹ Der foreslås følgende bestemmelse:

”§ 21a. Præsteembedets kapital overføres til kirkens kapital i det pågældende sogn. Hvis et præsteembede omfatter flere sogne, fordeles præsteembedets kapital på kirkekapitalerne i samme forhold som forholdet mellem antallet af medlemmer af folkekirken i de pågældende sogne.”

Der kan fortsat være en grund til, at reglerne lægger barrierer ind i forhold til forbrug af kapitalerne. Hensynet til en bæredygtig lokal økonomi tilsiger, at kirkekassens udgifter skal tilpasses indtægterne. Der bør ikke kunne dækkes over driftsunderskud ved forbrug af kapitalerne, og forbrug til anlægsformål bør alene ske undtagelsesvis.

Der foreslås følgende forenklede regler, som forudsætter den ovenfor anførte sammenlægning af præsteembedernes og kirkernes kapitaler:

- Til kirkernes kapitaler indbetales provenu, der er fremkommet ved salg eller anden afståelse af rettigheder over kirkens faste ejendom. Salgsprovenuet skal dog ikke indbetales, såfremt provstiuvalget har givet tilladelse til, at provenuet anvendes til finansiering af ejendomserhvervelse eller særskilte anlægsarbejder eller anvendes som afdrag på kirkekassens

⁴¹ Kirke- og præstetiender blev afløst i 1903, grundbyrder i 1918, og der blev i 1919 gennemført en udstykning af hovedparten af præsteembedernes jordtilliggender, idet jorderne blev overladt til brugerne mod tilsvaret af en årlig jordrente. Tilsvarende ordninger gennemførtes i Sønderjylland efter genforeningen. I 1967 blev det ved ændringer i statshusmandsloven bestemt, at ydere af jordrenter kunne få disse afløst mod betaling af en ydelse én gang for alle. Samtidig overførtes præsteembedernes ret til jordrenter og afløsningssummer til Statens Jordfond mod udredelse af et erstatningsbeløb til folkekirken.

lån. Anvendelsen af provenuet skal i så fald være godkendt af provstiudvalget forud for gennemførelsen af pågældende salg eller afståelse.

- Stiftsudvalget vedrørende økonomi kan tillade, at kirkens kapitaler – bortset fra gravstedskapitaler – udbetales til vedkommende kirkekasse med henblik på finansiering af ejendomserhvervelse eller særskilte anlægsarbejder.

8.7.4. Stiftslån

Man kan rejse spørgsmålet, om hele modellen med stiftslån er forældet, og om kirkekassernes lånebehov ikke lige så vel kunne opfyldes på det almindelige lånemarked.

Modellen har dog to ikke ubetydelige fordele. For det første er den relativt ubureaukratisk, idet den bygger på, at der er tale om et låneforhold mellem to offentlige myndigheder. Der stilles derfor ikke de samme krav om dokumentation, tinglysning af pant i ejendom mv., som en ekstern långiver ville stille. Der er også fleksibilitet med hensyn til muligheden for at afdrage ekstraordinært på lånene.

For det andet er modellen billig, idet der ikke tages nogen gebyrer for lånets etablering og heller ikke opkræves noget administrations- og risikobidrag. Hermed sparer låntager typisk ca. 2½ % af lånebeløbet i etableringsomkostninger og ca. ½ % årligt i bidrag.

Der har traditionelt været argumenteret for, at ordningen også var billig, fordi udlånsrenten på 4 % var lav. Det var navnlig billigt i højrenteperioden frem til midten af 1990'erne. Besparelsen for låntagerne modsvares imidlertid af et tilsvarende tab for långiverne. Så hvis ordningen er billig for låntagerne, er den til gengæld dyr for långiverne. For de lokale kasser under ét går dette naturligvis lige op, da de samlet set er både låntagere og långivere, men hvis udlånsrenten ligger lavere end markedsrenten, indebærer ordningen en overførsel af midler fra kirkekasser med store kapitaler til kirkekasser med store lån.

Samlet set må ordningen vurderes at være til fordel for folkekirken, så længe den rente, som kirkekasserne kan låne til på markedet (dvs. realkredit eller banklån), er højere end den rente, som kapitalerne kan placeres til. Og dette vil altid være tilfældet, når der tages hensyn til placeringens risiko.

Der er derfor grund til at opretholde ordningen. Men det kan naturligvis diskuteres, hvordan fordelene ved ordningen skal fordeles mellem låntagere og långivere. Siden 1. januar 2007 har det været de økonomiske stiftsudvalg – som repræsenterer såvel låntagere som långivere – der har fastlagt politikken for udlån af kapitalerne, herunder rentesats og øvrige vilkår. Det er derfor op til de økonomiske stiftsudvalg at foretage denne afvejning.

Men det må i alle tilfælde stærkt anbefales, at der fremover vælges en model for forrentningen af stiftslån, der i højere grad, end det hidtil har været tilfældet, tager udgangspunkt i den aktuelle markedsrente. Der må samtidig tages hensyn til, at de lokale kasser ud fra et ønske om budgetsikkerhed må antages at foretrække en fast forrentning af lånet. En model kunne derfor være at lade renten på stiftslån følge renten på en 10-årig statsobligation eventuelt med et mindre tillæg. Denne rente gælder så for hele lånets løbetid. En sådan model kan dog ikke understøttes af det økonomisystem, som i dag anvendes ved forvaltningen af låneaftalerne, idet alle låneaftaler i systemet forrentes med den samme rente.

Stiftslån har traditionelt kun været givet over 10 eller 15 år. Dette kan være fornuftigt, for så vidt angår renoveringsarbejder og inventaranskaffelser. Hvis der er tale om nybyggeri eller anskaffelse af en præstegård, kan det forekomme unødigt restriktivt, da der alternativt ville kunne opnås realkreditfinansiering over 30 år. Den hidtidige udlånspraksis kan således være en særskilt årsag til anvendelse af ekstern låntagning. Det vil fremover være op til det økonomiske stiftsudvalg at fastlægge retningslinjerne for udlån, herunder om der skal kunne ydes lån med længere løbetid, men det må anbefales, at der til nybyggeri kan ydes 30-årige lån.

8.8. Anvendelse af informationsteknologi i bogføring og regnskabsfunktionen

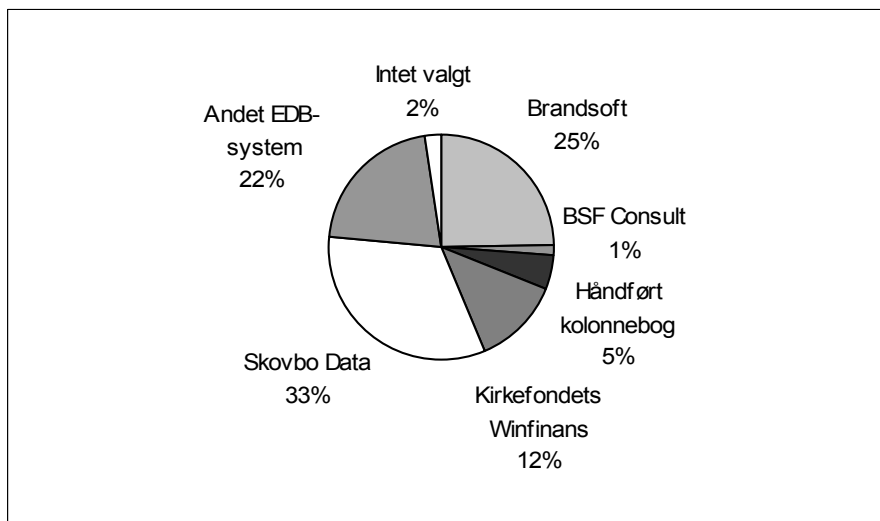
Der har hidtil været opstillet formkrav i forbindelse med kirke-, præstegårds- og kirkegårdskassernes budget- og regnskab. Menighedsrådene skal anvende de til enhver tid gældende budget- og regnskabsskemaer samt kontoplan og konteringsvejledning.

I cirkulære nr. 23 af 19. april 2007 er der endvidere fastsat bestemmelse om provstiernes budgetstøttesystem, som menighedsrådene nu skal indberette budgetbidrag og regnskab til. Dette er web-baseret, og indberetning foregår dermed elektronisk. Menighedsråd, som ikke anvender et informationsteknologisk regnskabssystem, skal indberette oplysningerne i et regneark. Denne løsning er imidlertid ikke permanent.

8.8.1. Systemer der anvendes i dag

I folkekirkens økonomistatistik 2005 blev der ekstraordinært indberettet oplysninger om de informationsteknologiske systemer, der i dag anvendes til regnskab og bogføring.

Figur 8.2. IT-leverandører til økonomisystem i menighedsrådene

Af figur 8.2 fremgår, at menighedsrådene hovedsageligt anvender Skovbo Data (33 %), Brandsoft (25 %) eller Winfinans (12 %). Herudover har 22 % svaret, at der anvendes et IT-system, men uden at oplyse hvilket system. De opgivne procenter er derfor ikke fuldt ud pålidelige, men skal tages som en god indikation. Systemerne er kendetegnet ved at indeholde et finansmodul med budgetlægning og finansiell registrering.

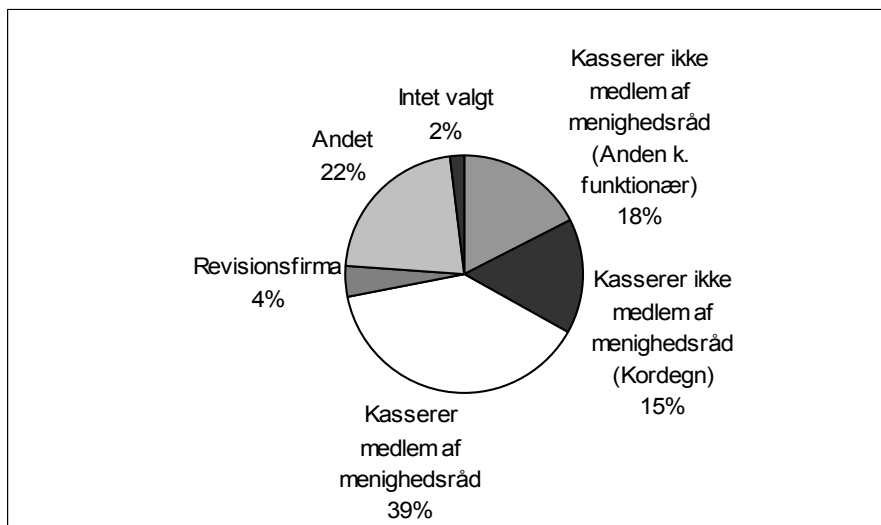
Det er kun 5 % af menighedsrådene, der fører regnskab i hånden i en kolonnebog. Det kan antages, at der overvejende er tale om små kirkekasser.

Menighedsrådene blev desuden spurgt om hvilken person, der til daglig varetager bogføringsopgaven.

Figur 8.3 (næste side) viser, at hovedparten af bogføringsopgaven varetages af kasserere, der er medlem af menighedsrådet (39 %). Kasserere der er ”anden kirkefunktionær” (dvs. ikke kordegn), og som ikke er medlem af menighedsrådet, er den næststørste gruppe (18 %). Kordegne, der ikke er medlem af menighedsrådet, er den tredjestørste gruppe (15 %). Revisionsfirmaer varetager 4 % af regnskaberne. På grund af en forholdsvis stor andel ubesvarede, er procenterne ikke fuldt ud pålidelige, men kan opfattes som en indikation.

Med lov nr. 531 af 6. juni 2007 er der indført krav om, at hvert menighedsråd skal udpege en kasserer af sin midte. Denne kasserer behøver ikke at forestå den daglige bogføringsopgave, idet menighedsrådet frit kan antage kordegnen, et professionelt firma eller en anden til dette. Den menighedsrådsvalgte kasserer kan naturligvis fortsat varetage opgaven selv.

Figur 8.3. Hvem bogfører regnskabet?

Provstiudvalgene har tidligere anvendt et budgetstøttesystem, som Kirkeministeriet har medvirket til at udvikle. Systemet har underbygget provstiudvalgenes opgaver, idet det var udstyret med en funktionalitet til at indlæse budgetbidrag fra de enkelte kirkekassers regnskabssystemer. I 2003-2006 har provstierne anvendt et provisorisk system baseret på et Excel-regneark.

For at sikre et mere tidssvarende system er et nyt budgetstøttesystem taget i brug fra budget 2008.

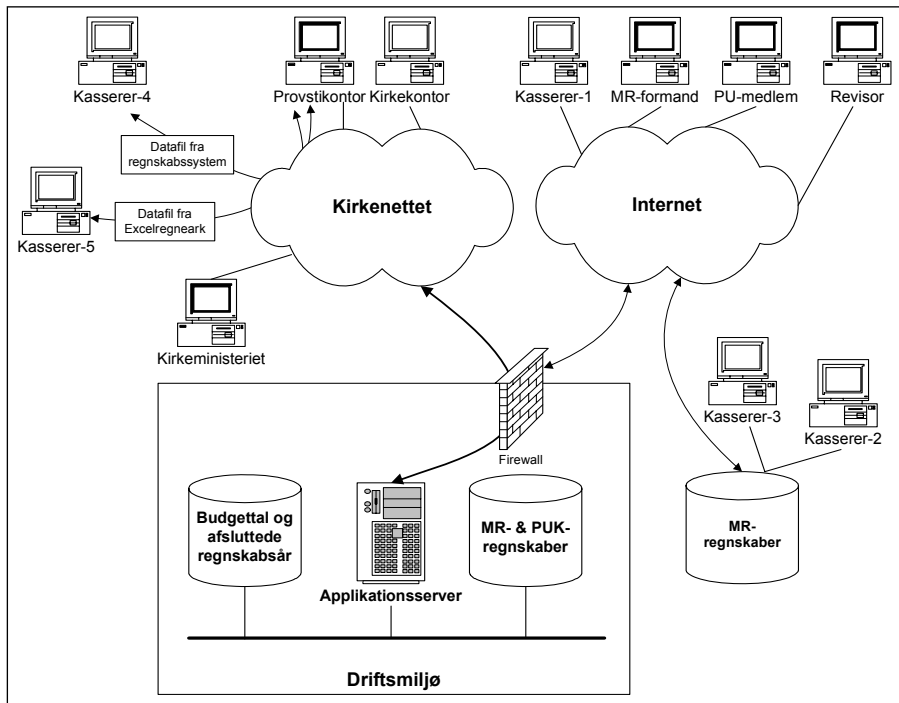
8.8.2. Provstiernes nye budgetstøttesystem

Provstiernes budgetstøttesystem understøtter budgetprocessen i højere grad end de hidtidige løsninger.

Systemet er som nævnt taget i brug fra budget 2008, hvortil menighedsrådene rapporterer regnskabstal 2006 og budgetbidrag 2008. For menighedsråd, der anvender et IT-baseret regnskabssystem, vil rapporteringen, når børnesygdommene er overstået, kunne ske næsten automatisk. Systemet vil kunne bruges fuldt ud fra budget 2009. Når regnskabstallene allerede er i systemet, vil omfanget af de supplerende statistikoplysninger være langt færre end tidligere, hvilket er en gevinst. Hvis de ovenfor foreslåede ændringer af budgetskemaerne gennemføres, vil det fra budget 2010 ikke længere være nødvendigt at indhente yderligere oplysninger til økonomistatistikken, ud over hvad der rapporteres via budgetstøttesystemet. Ligeledes vil det være nemmere, når budgetbidraget skal afleveres til provstiet, hvor det konsolideres med de øvrige budgetbidrag og sat i forhold til merudgiftsønsker m.v.

I overensstemmelse med de nye rammer for budgetsamrådet er det hensigten at skabe et bedre overblik til drøftelse af de overordnede målsætninger for udviklingen i udgifter og ligning på provstiniveau, fastlæggelse af foreløbige driftsrammer for B-år plus tre budgetoverslagsår samt en oversigt over faste stillinger.

Figur 8.4. Provstiernes budgetstøttesystem

Af figuren fremgår dataflowet mellem provstiudvalg og menighedsråd. Mens systemet etableres, har provst og provstisekretær direkte adgang til systemet, og der kan ikke udveksles data via internettet. På længere sigt kan denne adgang udvides til kasserer, menighedsrådsformand, provstiudvalgsmedlem og revisor, så alle får adgang til de samme data, der kan indberettes til og tilgås fra Internettet

De oplysninger, der fremgår af det nye budgetskeama, jf. tabel 8.4., foreslås gjort tilgængelige på nettet, ved at såvel det af menighedsrådet godkendte regnskab som det af menighedsrådet vedtagne budget lægges ud på sognets side på sogneportalen (www.sogn.dk) på linje med de nuværende sogneoplysninger om medlemstal og kirkelige handlinger. Dette vil kunne ske "automatisk" på baggrund af menighedsrådenes rapporteringer i budgetstøttesystemet.

Som anført i afsnit 7.3.1 i kapitel 7 vil det skabe øget offentlighed om menighedsrådenes budgetter og regnskaber, der overordnet set kan styrke åbenhed og gennemsigtighed i den økonomiske styring i folkekirken.

8.8.3. De fremtidige systemer

Med den meget massive anvendelse af IT-baserede bogføringssystemer, som er på 95 %, jf. figur 8.2, er det nærliggende at se sådanne systemer som en løftestang for at lette menighedsrådenes arbejdsbyrde og samtidig bidrage til at øge kvalitet og gennemsigtighed i økonomistyringen.

Med indførelsen af det nye budgetsystem i provstierne og med cirkulære nr. 23 af 19. april 2007 skal menighedsrådene aflevere budgetter og regnskaber i elektronisk form.

Baggrunden herfor er primært den, at den elektroniske dataudveksling - når regnskaberne nu alligevel er ført på edb - letter såvel budgetarbejdet som opgaven med at udarbejde en landdækkende økonomistatistik. Desuden elimineres risikoen for at lave tastefejl ved gentagne indtastninger af de samme oplysninger.

Den tekniske platform, som hovedparten af menighedsrådene i dag anvender, er baseret på et bogføringsprogram, der er installeret på en pc hos kassereren.

Hvis menighedsrådet anvender et bogføringsprogram fra Brandsoft, SkovboData eller Winfinans, kan den elektroniske kopi af regnskab og budget trækkes ud af systemet i et format, der kan læses af provstiets budgetsystem. Principielt kan enhver leverandør lave et sådant udtræk, idet formatet er beskrevet på www.kirkenettet.dk.

Metoden er brugbar og betyder først og fremmest, at der spares en masse tastearbejde i provstiet, men med den stigende udbredelse af internettet, kan det gøres endnu nemmere.

Ved at anvende et bogføringsprogram, der ligger på en central server hos den leverandør, der producerer programmet, kan dataoverførslen ske ved, at kassereren, når budgettet eller regnskabet er klar til aflevering til provstiet, markerer, at ”data kan overføres”. Herefter overføres data mellem leverandørens database og provstiernes budgetsystem. På figur 8.4 er en sådan løsning vist.

Fordelene ved en sådan løsning er flere. Først og fremmest er det meget nemt at udveksle data, de skal ikke sendes pr. e-post, og de skal ikke indlæses i provstiet - det sker alt sammen som følge af, at kassereren har ”klarmeldt” sit regnskab eller budget.

Men dernæst består fordelene i, at menighedsrådet ikke er bundet af, at regnskabet skal føres på én bestemt pc. Nu kan det føres fra en hvilken som helst

pc, som har adgang til Internettet. Det giver frihed til at tilrettelægge opgaven - eksempelvis kan kassereren i nabosognet bistå under ferie eller andet fravær. Og med hensyn til pc'en, så skal der ikke installeres et bogføringsprogram, og endelig - og det er måske det allervigtigste - sikkerhedskopier tages centralt. I tilfælde af tyveri af kassererens pc betyder det, at hele menighedsrådets regnskab er intakt, det ligger nemlig ikke på pc'en, men derimod på den centrale server.

Endelig er en sådan løsning også meget bekvem, hvis der opdages en fejl i bogføringsprogrammet, eller der skal ske en programopdatering - eksempelvis i forbindelse med en ændring til kontoplanen. En sådan fejl eller programopdatering kan udføres af leverandøren på den centralt placerede maskine, hvorefter den så at sige "er installeret" hos alle kassererne - med det samme.

Udvalget anbefaler derfor, at den fremtidige økonomistyring sker efter de skitserede principper. Det foreslås, at IT-styregruppen og IT-Kontoret i et samarbejde med leverandørerne fremskynder en sådan udvikling.

Det fremgår af økonomilovens § 4, § 5 og § 9, at kirkeministeren kan fastsætte nærmere regler for budgetproceduren for de lokale kasser og om regnskabsafklæggelse, revision og regnskabsgodkendelse. De nuværende regler tager højde for, at man kan føre regnskaberne i en kolonnebog, men stiller ikke de særlige krav, som er nødvendige, hvis man anvender et IT-baseret økonomisystem. Det gælder bl.a. krav om, at der skal være et intakt transaktions- og revisionsspor, krav om sikkerhed mm. Herudover er der behov for at kunne fastsætte regler om anvendelse af fælles standarder for og udveksling af data mellem IT-systemerne, så de IT-baserede økonomisystemer f.eks. kan aflevere data til provstiernes budgetstøttesystem og udveksle data fra lønsystemet til FLØS.

Udvalget foreslår derfor, at der i lov om folkekirkens økonomi efter § 24 indsættes:

”§ 25. Kirkeministeren kan fastsætte regler om fælles standarder for og udveksling af data mellem de IT-systemer, der anvendes i folkekirken.”

Det er udvalgets opfattelse, at der fortsat bør være mulighed for at føre regnskabet i hånden i en kolonnebog. Det forudsætter blot, at der sker indberetning til provstiet af de foreskrevne regnskabsoplysninger mv., som i så fald må testes særskilt ind i provstiets budgetstøttesystem. Da det kun er 5 % af menighedsrådene, der bruger et håndført regnskab, udgør dette ikke noget væsentligt problem.

Bilagsfortegnelse

Bilag B1. Folkekirkens økonomi 1988-2006.....	312
Bilag B2. Folkekirkens lokale økonomi 1995-2006	315
Bilag B3. anbefalinger om oprettelse af administrative fællesskaber.....	318
Bilag B4. Fælles menighedsråd mellem flere sogne – en check-liste.....	320
Bilag B5. Målsætning og prioritering	324
Bilag B6. Integreret forløb for målsætningsdrøftelse over en valgperiode	326
Bilag B7. Modeleksempler til beregning af kostprisen for forskellige kirkegårdsydelser.....	328
Bilag B8. Budget- og regnskabsskema, herunder ny revisionspåtegning.	333
Bilag B9. Udkast til Vejledning om budget, regnskab og revision for folkekirkens lokale kasser (inkl. formåls- og finanskontoplan)	359
Bilag B10. Udkast til nyt cirkulære om kirkekassernes budget, regnskab og revision m.v. (inkl. revisionsinstruks)	381
Bilag B11. Regnskabsinstruks for de lokale kasser	391
Bilag B12. Forslag til lovændringer.....	415

Bilag B1. Folkekirkens økonomi 1988-2006

Danmarks Statistik har opgjort folkekirkens finanser for perioden 1988 til 2000. Opgørelsen er i nationalregnskabsformat, som ikke er sammenligneligt med den formålsopdeling, der er anvendt i folkekirkens økonomistatistik, jf. bilag B2. Danmarks Statistiks tal kan derfor kun anvendes til analyser af den samlede udvikling i udgifter og indtægter opdelt på hovedarter.

Nærværende opgørelse adskiller sig på visse punkter fra tidligere offentliggjort økonomistatistik. For det første er tjenestemandspension til kirkefunktionærer, som hidtil er betalt af fællesfonden, henregnet til de lokale kassers udgifter, idet den i opgørelsen modsvares af et tilsvarende tilskud til de lokale kasser fra fællesfonden. For det andet er anlægsinvesteringer alene opgjort for de lokale kasser og ikke for fællesfonden. Årsagen hertil er, at opdelingen mellem driftsudgifter og anlægsinvesteringer for fællesfonden ikke er konsistent over årene. Der er ikke korrigeret for fællesfondens overgang til omkostningsbaserede regnskabsprincipper. For det tredje er udgifterne til folkekirkens fælles institutioner – pastoralseminarier, TPC, kirkemusikskoler – konsekvent opført som øvrige driftsudgifter, idet der ikke foreligger nogen konsistente opgørelser af disse institutioners lønudgifter. Endelig er lønudgifterne – der omfatter egentlig løn, pensionsbidrag og udbetalt tjenestemandspension – opdelt på præster, provster og biskopper, på kirkefunktionærer og på administrative medarbejdere i stifter og ministerium.

I analyserne af udviklingen i fast 2006 pris- og lønniveau er lønudgifter opregnet med det statslige lønindeks, udgifter til øvrig drift er opregnet med forbrugerprisindekset, og anlægsinvesteringer er opregnet med indeks for byggeomkostninger. Indtægter bortset fra skatteindtægter er opregnet med det generelle pris- og lønindeks, som er vægtet med 60% lønindeks og 40% forbrugerprisindeks. Når udgifterne er opregnet til fast 2006 pris- og lønniveau, betyder det, at en stigning i udgifterne i perioden indebærer, at der er brugt øgede mængder, dvs. anvendt flere medarbejdere, købt mere kirkekaffe, udgivet flere (eller tykkere) kirkeblade osv.

Table B1.1. Folkekirkens udgifter og indtægter: lokale kasser, fællesfonden og staten

Mio. kr., årets pris- og lønniveau	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
Lokale kasser																				
Udgifter	1065	1090	1146	1208	1256	1301	1395	1448	1546	1620	1724	1836	1999	2009	2100	2181	2281	2346	2450	
Lønninger: kirkefunktionærer	785	805	887	884	946	976	1010	920	1069	1101	1144	1221	1276	1313	1360	1433	1502	1557	1618	
Øvrige driftsudgifter	568	583	672	680	662	596	618	827	879	953	879	832	794	816	738	797	757	674	772	
Anlægsinvesteringer	2418	2478	2705	2772	2864	2873	3223	3195	3494	3674	3746	3889	3969	4139	4197	4412	4540	4577	4839	
Udgifter i alt	2044	2117	2224	2306	2425	2378	2585	2708	2827	2992	3163	3297	3355	3482	3658	3805	3878	3974	3991	
Indtægter	336	359	392	378	381	375	349	321	332	396	357	388	403	402	423	431	446	464	373	
Øvrige indtægter	42	47	69	63	69	59	45	83	38	36	42	40	51	65	52	48	51	58	58	
Renteindtægter	52	51	60	65	67	109	114	119	119	124	132	143	139	144	157	159	148	153	162	
Tilskud fra fællesfonden	16	16	16	18	19	17	24	15	14	14	14	14	18	14	15	13	109	68	114	
Tilskud fra staten	2490	2590	2761	2830	2961	2938	3117	3246	3330	3562	3709	3883	3966	4107	4305	4456	4632	4717	4697	
Indtægter i alt	295	306	318	326	334	343	347	342	360	375	393	411	414	446	457	468	482	496	504	
Fællesfonden																				
Udgifter	21	24	25	29	29	31	31	31	36	38	39	40	40	40	41	42	43	44	48	
Lønninger: præster og provster	94	109	116	135	142	128	140	149	159	182	218	272	269	284	317	291	267	312	279	
Lønninger: stifter	52	51	60	65	67	109	114	120	122	125	133	143	139	144	157	159	148	153	162	
Øvrige driftsudgifter	461	490	518	554	573	611	632	642	676	719	784	867	863	916	972	960	941	1005	992	
Tilskud til lokale kasser	389	422	442	477	490	572	606	638	638	663	713	767	790	817	894	923	954	979	994	
Udgifter i alt	3	3	3	4	3	7	4	5	5	4	5	2	3	57	1	1	2	2	19	
Landskirkeskat	48	43	51	57	60	59	50	40	44	47	47	29	30	40	38	50	19	20	-19	
Øvrige indtægter	440	468	496	538	553	638	659	683	686	714	764	797	822	914	934	974	975	1001	994	
Renteindtægter																				
Indtægter i alt																				
Staten																				
Udgifter	350	366	377	388	400	411	418	419	430	446	452	472	474	498	509	518	530	551	556	
Lønninger: præster, provster og biskopper	9	9	11	11	11	11	12	12	12	12	13	14	15	16	16	17	19	20	19	
Lønninger: departement	30	32	33	29	30	33	36	35	35	36	40	39	39	40	39	42	50	48	49	
Øvrige driftsudgifter	16	17	16	18	19	17	24	15	14	15	16	14	18	14	15	13	109	68	114	
Tilskud til lokale kasser	405	424	437	446	461	473	489	480	492	509	521	540	546	568	579	590	708	688	737	
Udgifter i alt	404	423	436	445	460	472	488	479	491	508	520	539	545	567	578	587	704	684	734	
Statstilskud	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	4	3	
Øvrige indtægter	405	424	437	446	461	473	489	480	492	509	521	540	546	568	579	590	708	688	737	
Indtægter i alt																				

Tabel B1.2. Folkekirkens udgifter og indtægter: konsolideret opgørelse

Mio.kr., årets pris- og lønniveau

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
Udgifter																				
Lønninger: kirkefunktionærer	1065	1090	1146	1208	1256	1301	1395	1448	1546	1620	1724	1836	1899	2009	2100	2181	2281	2346	2450	
Lønninger: præster, provster og biskopper	645	672	695	714	734	754	765	761	790	821	845	884	888	944	966	985	1012	1047	1060	
Lønninger: stifter og departement	30	33	36	39	41	42	43	43	48	50	53	54	56	58	58	60	62	64	66	
Øvrige driftsudgifter	909	945	1036	1048	1119	1138	1185	1103	1263	1319	1401	1532	1584	1637	1715	1766	1819	1918	1945	
Anlægsinvesteringer	568	583	672	680	662	596	818	827	879	953	879	832	794	816	738	797	757	674	772	
Udgifter i alt	3216	3324	3584	3689	3812	3830	4206	4183	4526	4762	4901	5139	5220	5464	5577	5789	5931	6049	6292	
Indtægter																				
Kirkelig ligning	2433	2539	2666	2783	2915	2950	3191	3346	3465	3655	3876	4064	4145	4298	4553	4728	4832	4953	4985	
Statistiskud	404	423	436	445	460	472	488	479	491	508	520	539	545	567	578	587	704	684	734	
Renteindtægter	90	90	120	120	129	118	95	123	81	83	89	68	80	106	91	98	70	78	39	
Øvrige indtægter	340	363	396	382	385	383	354	327	338	401	362	391	408	459	425	435	451	469	394	
Indtægter i alt	3267	3414	3618	3730	3889	3923	4127	4275	4375	4647	4847	5063	5178	5430	5646	5848	6057	6184	6153	

Tabel B1.3. Folkekirkens reale udgifter: konsolideret opgørelse efter udgiftsart

Mio.kr., 2006-pris- og lønniveau

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Lønninger: kirkefunktionærer	1687	1668	1704	1754	1776	1800	1892	1931	2006	2048	2112	2185	2208	2249	2293	2326	2373	2381	2450
Lønninger: præster, provster og biskopper	1021	1029	1033	1037	1038	1043	1038	1015	1025	1038	1035	1051	1033	1057	1055	1051	1053	1063	1060
Lønninger: stifter og departement	47	51	53	57	58	58	58	57	62	63	65	65	65	65	63	64	65	65	66
Øvrige driftsudgifter	1359	1349	1440	1422	1487	1493	1525	1391	1559	1593	1661	1772	1780	1796	1839	1854	1887	1954	1945
Anlægsinvesteringer	1001	973	1074	1035	984	872	1170	1140	1178	1241	1115	1015	948	941	832	878	814	708	772
Udgifter i alt	5114	5069	5304	5306	5343	5266	5683	5535	5830	5984	5988	6088	6034	6108	6082	6172	6192	6172	6292

Tabel B1.4. Folkekirkens reale udgifter: konsolideret opgørelse efter udgiftssted

Mio.kr., 2006-pris- og lønniveau

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Lokale kasser	3861	3789	4012	3989	4018	3953	4362	4231	4504	4620	4582	4612	4590	4632	4583	4709	4745	4676	4839
Fællesfonden	639	661	671	698	703	685	693	686	709	741	788	852	831	857	884	849	824	866	830
Staten	614	619	622	619	622	628	629	618	618	623	617	624	613	619	615	614	623	629	623
Udgifter i alt	5114	5069	5304	5306	5343	5266	5683	5535	5830	5984	5988	6088	6034	6108	6082	6172	6192	6172	6292

Bilag B2. Folkekirkens lokale økonomi 1996-2006

Siden 1996 er der indsamlet regnskabsoplysninger for de lokale kirkelige kasser til folkekirkens økonomistatistik. Oplysningerne omfatter kirkekassers og provstiudvalgskassers udgifts- og indtægtsside samt balanceposter. Data i form af et statistiskema for hver enkelt kasse er indsendt til Kirkeministeriet, der har forestået indtastning. For regnskab 2004 og 2005 er der yderligere indsamlet detaljerede oplysninger vedrørende løn, administration og kirkelige aktiviteter.

For 2005 og 2006 er indtastning af data overtaget af provsti og menighedsråd, idet provstiet har kvalitetssikret tallene. Der er i forbindelse med den videre behandling af tallene fundet væsentlige taste- og andre indberetningsfejl, som er søgt rettet i videst muligt omfang.

Indberetningen af detaljerede oplysninger har endvidere vist, at menighedsrådene anvender kontoplanen på en måde, der gør tværgående sammenligninger vanskelig. Mange menighedsråd har benyttet muligheden af at oprette særlige konti i kontoplanen. Det er med andre ord ikke fuldstændig den samme kontoplan, der anvendes af alle menighedsråd. Beløbene på disse særlige konti er i databehandlingen lagt ind under den nærmeste obligatoriske konto.

I opgørelsen af løn til kirkegårdspersonale henholdsvis i kirken m.v. indgår den pension, som er udbetalt til tjenestemænd af fællesfonden. På indtægtssiden indgår en modsvarende indtægt under tilskud fra fællesfonden.

Udgifterne til anlægsinvestering er opgjort som: Anlægsudgifter afholdt af det pågældende års ligningsmidler, anvendt beløb af anlægsopsparing samt nye lån optaget til anlæg. Kategorierne ”øvrige” og ”sognegård” eksisterer frem til 2003. Udgifterne dertil er herefter opført under ”kirke m.v.”

På indtægtssiden indgår renter som en nettopost, hvor udgifterne til rente er trukket fra renteindtægter og renteindtægter af gravstedskapitaler. De to sidstnævnte er lagt sammen og indgår altså ikke under ”indtægter af kirkegården”. Endelig indgår som tidligere nævnt tjenestemandspension udbetalt af fællesfonden under tilskud fra fællesfonden.

Tabel B2.1. De lokale kassers udgifter og indtægter

1.000 kr. årets pris- og lønniveau

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Udgifter											
Løn, kirkegård	693.340	727.891	767.332	811.793	833.839	879.302	906.489	942.792	987.540	1.004.923	1.056.930
Løn, øvrig	852.992	891.870	956.264	1.024.706	1.064.983	1.130.041	1.193.608	1.238.667	1.293.393	1.341.148	1.392.835
Rådighedsbeløb/Kirkelige aktiviteter	87.300	90.232	86.045	75.397	77.806	81.813	86.504	91.436	250.402	266.756	275.928
Administration (inkl. valg)	144.773	161.106	169.173	177.564	206.020	205.224	200.010	203.941	225.866	220.858	230.451
Præstebolig	181.346	172.526	185.969	182.341	191.157	194.963	203.478	206.381	199.862	211.150	211.338
Kirke m.v.	434.362	394.701	426.761	488.897	504.294	524.584	550.277	622.108	523.176	532.648	564.944
Kirkegård	266.794	282.775	275.662	296.641	296.630	306.718	319.274	309.412	302.622	325.387	335.070
Anlæg: Kirke m.v.	659.267	703.302	621.720	594.279	553.311	600.560	529.644	553.538	509.818	453.941	480.813
Anlæg: Præstebolig	126.810	143.987	156.179	147.610	149.215	123.781	135.281	142.320	131.838	113.140	175.357
Anlæg: Kirkegård	93.212	105.314	100.720	88.888	90.488	91.506	71.211	99.336	113.950	106.023	114.623
Anlæg: Provstuevalg				1.318	1.093	1.173	1.427	2.225	1.077	1.000	1.051
Anlæg i alt	879.289	952.603	878.619	832.095	794.107	817.020	737.563	797.419	756.883	674.104	771.844
Udgifter i alt	3.540.196	3.673.704	3.745.825	3.889.434	3.968.836	4.139.665	4.197.203	4.412.156	4.539.544	4.576.974	4.839.340
Indtægter											
Renteindtægter	18.834	36.052	42.365	39.628	50.541	65.303	52.126	47.613	50.918	57.634	58.163
Forpagtningafgift	28.905	31.605	31.044	32.056	34.416	35.697	37.199	39.182	41.619	40.760	36.545
Indtægter af fast ejendom	78.664	79.539	82.139	84.482	89.934	93.730	92.116	98.447	106.911	105.724	48.506
Indtægter af kirkegården og gravstedskapitaler	196.188	251.736	217.184	222.428	232.049	244.031	255.595	262.890	263.526	271.574	245.097
Salg af ejendomme, jord og øvrige indtægter	28.676	33.250	26.344	49.407	47.088	28.181	37.855	30.718	33.933	46.139	42.486
Kirkelig ligning	2.826.652	2.991.785	3.163.346	3.297.099	3.355.137	3.481.675	3.658.366	3.804.931	3.877.884	3.974.433	3.990.749
Tilskud fra fællesfonden	119.446	123.834	132.394	143.310	139.272	144.246	156.525	159.139	147.855	152.592	161.480
Tilskud fra statem	14.000	14.000	14.000	14.400	18.000	14.000	14.900	13.400	109.000	68.000	113.800
Indtægter i alt	3.311.365	3.561.801	3.708.816	3.882.810	3.966.437	4.106.863	4.304.682	4.456.320	4.631.646	4.716.856	4.711.626

Tabel B2.2. De lokale kassers reale udgifter og indtægter

Mio. kr., 2006-pris- og lønniveau

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Udgifter											
Løn, kirkegård	900	920	940	966	970	984	990	1.005	1.027	1.020	1.057
Løn, kirke m.v.	1.107	1.128	1.172	1.219	1.238	1.265	1.303	1.321	1.346	1.361	1.393
Kirkelige aktiviteter	108	109	102	87	87	90	93	96	260	272	276
Administration	179	195	201	205	232	225	214	214	234	225	230
Præstebolig	224	208	220	211	215	214	218	217	207	215	211
Kirke m.v.	536	477	506	565	567	576	590	653	543	543	565
Kirkegård	329	342	327	343	333	337	342	325	314	332	335
Anlæg: Kirke m.v.	883	916	789	725	660	693	598	609	549	477	481
Anlæg: Præstebolig	170	188	198	180	178	143	153	157	142	119	175
Anlæg: Kirkegård	125	137	128	108	108	106	80	109	123	111	115
Anlæg: Provstiuvalg	0	0	0	2	1	1	2	2	1	1	1
Anlæg i alt	1.178	1.241	1.115	1.014	947	941	831	875	873	707	771
Udgifter i alt	4.560	4.620	4.582	4.610	4.589	4.631	4.581	4.706	4.744	4.675	4.838
Indtægter ekskl. kirkelig ligning											
Renteindtægter	24	45	51	47	58	73	57	50	53	59	58
Forpagningafgift	37	39	38	38	40	40	40	42	43	41	37
Indtægter af fast ejendom	100	99	99	99	103	104	100	104	111	108	49
Indtægter af kirkegården og gravstedskap.	250	313	263	262	266	271	277	279	274	276	245
Salg af ejendom, jord og øvrige indtægter	36	41	32	58	54	31	41	33	35	47	42
Tilskud fællesfond	119	124	132	143	139	144	157	159	148	153	161
Tilskud finanslov	14	14	14	14	18	14	15	13	109	68	114
Indtægter i alt ekskl. kirkelig ligning	580	675	630	662	679	677	687	680	773	752	706

Bilag B3. Anbefalinger om oprettelse af administrative fællesskaber

Før etableringen

En række forhold bør fastlægges forud for etableringen af et administrativt fællesskab. F.eks. om fælles bogføring eller kirkekontor.

Volumen og dimensionering

Et fællesskab har behov for et vist volumen for at kunne realisere de potentielle fordele ved samling af de administrative funktioner. Som baggrund for beslutningsgrundlaget bør der foretages en kortlægning af opgaver og det tilknyttede ressourceforbrug. Endvidere bør der laves et estimat af såvel økonomiske gevinster som etablerings- og udviklingsomkostninger over fællesskabets første leveår samt fastsættes en plan for indhøstning af gevinsterne.

Styring og ansvarsfordeling

Beslutnings- og aftalegrundlaget for et fællesskab bør fastsætte klare styringsrelationer og præcisere ansvarsfordelingen mellem fællesskabet (udførereren) og de deltagende menighedsråd (bestillerne).

Finansiering

Den valgte finansieringsmodel bør være gennemskuelig og tilskynde fællesskabet til at fokusere på udvikling, effektivisering og kundeorientering.

Opgaver og snitflader

For at administrative opgaver kan overføres til et fællesskab skal det være muligt at udskille opgaven fra menighedsrådenes kerneopgaver. Det kan herunder overvejes, hvorvidt opgaver kan sammensættes og opsplittes på nye måder, der gør dele af dem egnede til varetagelse i et fællesskab.

Kritiske succesfaktorer

En række forudsætninger skal være opfyldt, for at gevinsterne kan realiseres:

1. Standardisering

Samling af opgaverne er i sig selv ikke nok til at realisere effektiviseringspotentialet. Derfor er standardisering af arbejdsgange og ”ydelser” en forudsætning. Hvis man f.eks. samler økonomiopgaverne helt eller delvis på provstiplan, er det hensigtsmæssigt, at man vælger et økonomisystem som standard i provstiet og bliver enig om en fælles måde at håndtere fakturaer på.

2. Klart aftalegrundlag

Aftalegrundlaget vil ofte bygge på en vedtægt.

3. Personale og organisation

For at undgå usikkerhed er det væsentligt med åbenhed og en velbeskrevet proces, så alle medarbejdere har kendskab til de forskellige trin i processen. Medarbejderne er den nye organisations kerneressource, og en vellykket omstilling kræver derfor deres medvirken og støtte.

Koordinering og forankring

Adskillelsen af bestiller- og udfører har to formål: For det første at tvinge bestilleren f.eks. menighedsrådet til at tage stilling til ydelsernes kvalitet og omkostning i sammenhæng, og for det andet at anspore leverandøren (intern f.eks. på provstiniveau eller ekstern) til at levere ydelsen som forudsat. Dette forudsætter opbygning/fastholdelse af viden om de opgaver, man afgiver, således at de administrative opgaver fortsat er forankret i menighedsrådet. Det er sikret i forhold til økonomiopgaverne ved at menighedsrådene fremover altid skal have en valgt kasserer.

Bilag B4. Fælles menighedsråd mellem flere sogne – en check-liste

Der er grundlæggende to indgange til dannelsen af et fælles menighedsråd:

Den første er reglerne om fælles menighedsråd for sogne (og kirkedistrikter) i et pastorat (menighedsrådslovens § 1, stk. 4). Denne bestemmelse, som dækker de fleste sager om fælles menighedsråd, lyder således:

”Stk. 4. Menighedsrådene i et pastorat med to eller flere sogne eller i et sogn med to eller flere kirkedistrikter kan beslutte, at pastoratet eller sognet skal have fælles menighedsråd, når et menighedsmøde, jf. kapitel 7, i hvert af sognene eller distrikterne ønsker det.”

Den anden indgang er reglerne om samarbejde mellem menighedsråd i menighedsrådslovens § 43. Hvis der skal dannes fælles menighedsråd på tværs af pastorater, kræver dispensation fra § 1, stk. 4 efter § 43). Menighedsrådslovens § 43 lyder:

”§ 43. Udover de i § 42 a nævnte tilfælde kan to eller flere menighedsråd indgå aftale om samarbejde, der kræver dispensation fra reglerne i kapitel 1-7 og kapitel 9 i denne lov samt regler i lov om valg til menighedsråd, lov om folkekirkens økonomi, lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde og lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m. Samarbejdet skal vedrøre løsning af folkekirkelige anliggender.

Stk. 2. De nærmere bestemmelser om samarbejdet, herunder om tilsyn, optages i en vedtægt, der skal godkendes af kirkeministeren.

Stk. 3. Når en vedtægt er godkendt, bekendtgøres der på Kirkeministeriets hjemmeside på internettet en meddelelse herom. I meddelelsen gives der oplysning om, hvor de berørte sognes eller kirkedistrikters beboere kan gøre sig bekendt med vedtægten.

Stk. 4. Aftaler i medfør af stk. 1 kan ophæves, hvis deltagerne er enige herom. Ophævelse kan endvidere ske efter en deltagers anmodning, når kirkeministeren finder rimelig grund dertil.

Stk. 5. Kirkeministeren godkender vilkårene for ophævelse af en aftale og træffer afgørelse i tilfælde af uenighed mellem deltagerne.

Stk. 6. Kirkeministeren kan efter ansøgning fra et menighedsråd tillade de i stk. 1, nævnte fravigelser, hvis det er ønskeligt af hensyn til løsningen af folkekirkelige opgaver i sognet eller kirkedistriktet.”

De bagvedliggende overvejelser er dog næsten de samme, og som oftest vil et fælles menighedsråd for to eller flere sogne eller distrikter inden for et pastorat have ønsker, der kræver godkendelse efter samarbejdsparagraffen. Det følgende indeholder derfor en oversigt over, hvilke overvejelser menighedsrådene bør gøre sig forud for oprettelsen af et fælles menighedsråd.

Man kan se eksempler på samarbejder på Kirkeministeriets hjemmeside, og man kan altid kontakte sit stift eller Kirkeministeriet for yderligere vejledning.

Det siger reglerne (menighedsrådslovens § 2)

- Hvert sogn skal have forholdsvist repræsentation i det fælles menighedsråd. Afgang herfra kræver dispensation
- Hvert sogn skal have mindst et medlem
- Med en dispensation er det muligt at indføre ordningen som et forsøg, f.eks. for 4 år
- Ønsker man ikke at fortsætte efter forsøgsperioden, går man tilbage til den gamle ordning

Forberedelsesfasen:

- Afklare, hvad man positivt vil have ud af et fælles menighedsråd
 - Visionsformulering
 - Mål for den første fælles menighedsrådsperiode
 - Stillingtagen til rammerne for det fremtidige arbejde:
 - Skal der fortsat være en særskilt kirkeværg (kræver dispensation) for hver af kirkerne?
 - Skal der etableres et kirkeudvalg for hvert sogn, som forestår de kirkelige aktiviteter ved den enkelte kirke?
 - Eller skal der i stedet være udvalg med særskilte opgaver (f.eks. børn og unge, kommunikation osv.) på tværs af sognene?
 - Skal udvalgene også inddrage frivillige og repræsentanter for frie folkekirkelige organisationer i sognet?
- Skal udvalgene have kompetence til selv at bestyre midler, der afsættes på kirkekassens budget til det pågældende formål?
- Drøftelser med ansatte og frivillige
 - Samarbejdsstruktur
 - Ændringer i dagligdagen

- Offentlighed om planerne
 - Information til offentligheden
 - Hvad er stemningen?
- Enighed om præmisser og indhold i projektet. Åbenhed mellem deltagende råd
 - Sikkerhed for, at der er sikkert flertal for samarbejdet i alle de deltagende menighedsråd

(Det kan give – og har i konkrete tilfælde givet – anledning til betydelige frustrationer i og mellem menighedsråd, hvis en proces ender med at blive stemt ned af et af menighedsrådene eller et af menighedsmøderne)

Der skal afholdes menighedsmøde i hvert sogn (menighedsrådslovens §§ 41-42):

- Kan f.eks. afholdes sammen med fælles optakt :
 - Soggenes historie og grænser
 - Visionen bag det fælles menighedsråd
 - Det konkrete forslag – herunder spørgsmålet om det samlede antal medlemmer af det fælles menighedsråd og fordelingen heraf mellem sognene.
- Herefter skal hvert sogn holde menighedsmøde for sig, drøfte og stemme
- Møderne samles til ét igen, og der aflægges beretning
- Efterfølgende skal hvert menighedsråd stemme om den nye samarbejdsstruktur
- Alle deltagende menighedsråd skal stemme for, ellers startes forfra!!!

Efter vedtagelsen

- I fællesskab formuleres nu en samarbejdskontrakt (evt. en vedtægt, hvis det er nødvendigt med dispensation efter § 43) på grundlag af de indgående aftaler
- I den formuleres bl.a., hvad hvert sogn bidrager med til fællesskabet, hvor længe et evt. forsøg varer, og om man vil evaluere midtvejs i den nye menighedsrådsperiode.

Vejledning kan fås i Kirkeministeriet

- Vedtægten sendes til Kirkeministeriet med anmodning om godkendelse (hvis det er nødvendigt med dispensation efter § 43)

- 1. søndag i advent efter menighedsrådsvalget træder det nye fælles menighedsråd i kraft.
- Man skal være opmærksom på, at eventuelt valg af personlige suppleanter for det pågældende sogns medlemmer af menighedsrådet afhænger af, hvorvidt der i det enkelte sogn bliver afstemningsvalg eller fredsvalg, jf. valglovens bestemmelser herom.

Bilag B5. Målsætning og prioritering

En spørgeramme, der kan bruges som et samtaleværktøj, men også som disposition for en formuleret, skriftlig plan. Spørgerammen kan med fordel detaljeres og udbygges – idet her kun er en minimumsramme.

Hvad ved vi?

Hvordan er befolkningssammensætningen i vores sogn og nabosogne/provsti?

Hvordan er sognets/provstiets kirkeliv nu og tidligere?

Hvor er vores muligheder og udfordringer?

Hvad vil vi?

Hvilken vision og hvilke værdier har vi, når vi sætter aktivitetsmål ?

1. Gudstjeneste

Hvem holder vi gudstjeneste for?

Hvilke gudstjenesteformer skal vi udvikle for at nå vores målgrupper?

Hvornår skal vi holde gudstjeneste?

2. Undervisning

Hvilke målgrupper og aldersgrupper skal vi undervise?

Hvad vil vi undervise i?

Hvornår og hvor vil vi undervise?

3. Diakoni

Hvem vil vi nå, fordi der er brug en særlig indsats?

Hvilke aktiviteter skal vi sætte i værk uden for og i kirken?

4. Mission

Hvilken opgave har vi?

Hvordan gøre kirken til en udadvendt kirke, også i forhold til ikke-kristne?

Hvor har vi handlemuligheder?

Hvilke ressourcer er nødvendige?

Hvilket budget er realistisk for at nå målene?

Hvilke bygninger/lokaler har vi brug for og hvilke af disse har vi selv?

Hvilke materialer/redskaber har vi derudover brug for?

Hvordan vil vi styre ressourceforbruget?

Hvilke medarbejdere skal medvirke?

Hvilke lønnede medarbejdere er til rådighed?

Hvilke kvalifikationer og kompetencer har de?

Hvor og hvordan indgår de frivillige medarbejdere?

Hvordan skaber vi en god arbejdsplads?

Hvordan vil vi informere?

Hvordan informerer vi om vision, mål og aktiviteter?

Hvilke medier vil vi bruge (møder, skriftlige, elektroniske)?

Hvem informerer og hvor ofte?

Hvem vil vi samarbejde med?

Hvad kan vi selv?

Hvad kan vi bedst sammen med andre – og i givet fald hvem?

Hvad kan vi ikke gøre uden at samarbejde med andre?

Hvornår er vores mål opfyldt?

Hvornår er der sammenhæng mellem det, vi vil, og det, vi gør?

Hvad vil vi måle det på (kvantitet-kvalitet)?

Hvordan vil vi måle?

Hvad betyder resultaterne for vores fremtidige mål?

Bilag B6. Integreret forløb for målsætningsdrøftelse over en valgperiode

September/oktober: Fællesmøde for alle menighedsråd i et provsti

November: menighedsrådsvalg

År 1

Forår: Menighedsrådet påbegynder visionsdrøftelse for valgperioden. Mange menighedsråd vil ikke kunne nå at færdiggøre dette inden første budgetfremlæggelse. Derfor kan de planer, der fremlægges for første budgetår evt. helt eller delvis hvile på et ”testamente” fra det foregående menighedsråd.

Efterår: Visionsdrøftelse færdiggøres og konkretiseres i form af arbejdsmaal og prioriteter for de kommende år, som indsendes til provstiudvalget

År 2

Inden budgetsamråd har provstiudvalget lavet en oversigt ud fra det indsendte materiale, der viser menighedsrådenes prioritering af arbejdsopgaver. Herudfra drøfter budgetsamrådet særlige satsningsområder for provstiet, som skal give sig udtryk i ressourcprioriteringen mellem menighedsrådene og i evt. fælles projekter på provstiplan.

Efter budgetsamråd: Provstiudvalget eller en nedsat arbejdsgruppe sammenfatter resultatet af budgetsamrådets drøftelse til en langtidspan for provstiet.

I langtidspanen kan indgå:

- Satsningsområder for det kirkelige liv i provstiet (gudstjeneste, undervisning, diakoni, mission/kommunikation)
- Strukturforhold og samarbejde – herunder også brug af kirker og lokaler
- Udvikling i personalesituation
- Anlægsarbejder

Langtidspanen udsendes til kommentar hos menighedsrådene og evt. opfølgende fællesmøde i provstiet. Langtidspanen skal ligge færdig inden udgangen af periodens år 2

År 3

Forår: Midtvejsopdatering: Med baggrund i provstiets langtidspan og egne overvejelser opdaterer menighedsrådene i foråret år 3 deres egne mål og prioriteringer både for resten af perioden og i et længere perspektiv – denne drøftelse danner grundlag for budgetfremlæggelsen.

År 4

"Testamente": Med opstillingsmødet for det kommende menighedsrådsvalg som horisont evaluerer menighedsrådet i forhold til de satte mål og prioriteringer og peger på satsningsområder til det kommende menighedsråd.

Bilag B7. Modeleksempler til beregning af kostprisen for forskellige kirkegårdsydelse

1. Overdragelse af brugsret til gravsteder

I beregningen af udgiften ved at stille et gravsted til rådighed indgår dels udgifter til etablering og opretholdelse af gravstedet, dels gravstedets andel af omkostningerne ved kirkegårdens generelle drift og vedligeholdelse. Der er i afsnit 3.8 i Kirkeministeriets vejledning fra 1996: "Kirkegårdsvedtægter, En vejledning for menighedsråd, kirkegårdsbestyrelser og provstiudvalg" opstillet en model for, hvorledes der kan foretages en beregning af kostprisen for brugsret til gravsteder.

Arbejdsgruppen har fundet det rigtigst at opstille et ajourført modeleksempel for beregning af kostprisen for brugsret til et gravsted.

Modeleksempel

I eksemplet er der anvendt følgende størrelser:

Det samlede kirkegårdsareal er $20.000 m^2$. Af dette anvendes $12.000 m^2$ til gravsteder/gravpladser.

Kirkegårdsanlægget inkl. bygninger holder i 100 år .

Kirkegårdens samlede lønudgifter er $1.350.000 \text{ kr.}$, hvoraf ca. en tredjedel kan relateres til arbejder vedr. generel drift og vedligeholdelse af fællesarealer m.v., dvs. 450.000 kr.

Kirkegårdens øvrige driftsudgifter til grus, perlesten, gødning, bygningsvedligeholdelse, maskiner m.m. ligger i størrelsesordenen 300.000 kr. , hvoraf ca. en tredjedel eller 100.000 kr. vedrører fællesarealer m.v.

Kostprisberegning

a) Etableringsudgifter

Køb af jord $20.000 m^2$ á 400 kr.	8.000.000 kr.
Anlægsudgifter (terrænregulering, dræning, kloakering, etablering af gange, beplantning, indhegning, belysning m.v.)	6.000.000 kr.
Bygninger (mandskab, administration m.v.)	<u>4.000.000 kr.</u>
Etableringsudgifter i alt	18.000.000 kr.

De 18.000.000 kr. skal fordeles på 12.000 m², hvilket giver 1.500 kr. pr. m², der fordelt over 100 år giver en etableringsudgift *pr. år på 15,00 kr. pr. m².*

b) Udgifter til generel drift og vedligeholdelse

Lønandelen vedrørende generel drift og vedligeholdelse udgør 450.000 kr., der fordelt på 12.000 m² giver *37,50 kr. pr. m² pr. år.*

Øvrige driftsudgifter vedr. generel drift og vedligeholdelse udgør 100.000 kr., der fordelt på 12.000 m² giver *8,50 kr. pr. m² pr. år.*

De samlede udgifter til erhvervelse og fornyelse af brugsret til gravsteder udgør herefter 15,00 kr. + 37,50 kr. + 8,50 kr. = *61,00 kr. pr. m² pr. år.*

Et kistegravsted på 2,5 m x 1,3 m = 3,25 m² koster således (3,25 x 61,00) = *198,25 kr. pr. år.*

For en fredningsperiode på 25 år koster brugsretten (198,25 x 25) = *4.956,25 kr.*

Ved at indsætte egne tal i de størrelser, der er anvendt i modeleksemplet, kan den enkelte kirkegård selv foretage en beregning af, hvad brugsretten til et gravsted koster på kirkegården. Priserne på jordkøb, anlægsarbejder og byggeri kan man søge oplyst i lokalområdet.

2. Gravning og tilkastning af grave

Udgiften til arbejdet med gravning og tilkastning af grave skal beregnes på grundlag af oplysninger om, hvor lang tid arbejdet tager, samt timelønnens størrelse.

Gravning af grave til nedsættelse af kiste foregår i dag stort set alle steder med maskine, som kirkegården enten selv har anskaffet, eller som man lejer hos en entreprenør.

Modeleksempel

Arbejdsgruppen har fra en kirkegård, der selv har en gravemaskine, fået oplyst, at man der har opgjort tidsforbruget således:

Rydning og klargøring af gravstedet	1,0 tim.
Afhentning og transport af gravemaskine, gravning og afstivning, returnering af gravemaskine. 2 mand á 2,5 timer	5,0 tim.
Til stede ved begravelsen, 1 mand	1,0 tim.
Tilkastning v håndkraft samt pyntning af grav 2 mand á 2 timer	4,0 tim.
Efterbehandling og sætning	<u>1,0 tim.</u>
I alt	12,0 tim.

Hvis man anvender den timekostpris på 269,60 kr., der er beregnet nedenfor i afsnit 3, kan udgiften til gravning og tilkastning af en kistegrav i dette tilfælde opgøres til $(12,00 \times 269,60) = 3.235,20$ kr.

Den enkelte kirkegård kan selv ret enkelt foretage tidsmåling og udgiftsberegning vedrørende denne arbejdsydelse. Såfremt gravemaskinen lejes, må lejeudgiften medtages ved opgørelsen og medgået medarbejdertid nedsættes.

3. Ren- og vedligeholdelse af gravsteder

Når en borger indgår aftale med en kirkegård om, at denne skal stå for ren- og vedligeholdelsen af et gravsted, skal borgeren betale herfor på grundlag af en takst, der er fastsat i kirkegårdsvedtægten.

Den opkrævede takst for ren- og vedligeholdelsesydelser af gravstedet vil som udgangspunkt være beregnet på grundlag af tre faktorer: tidsforbruget afsat til ren- og vedligeholdelse af gravstedet, timekostprisen for kirkegården samt eventuelle udgifter til materialer m.v.

Ved at anvende de tre faktorer kan der foretages en basisomkostningsberegning for ren- og vedligeholdelsestaksten for et gravsted.

Arbejdsgruppen har på grundlag af oplysninger fra kirkegårde udarbejdet det nedenfor opstillede modeksempel på, hvorledes man kan beregne basisomkostningerne til ren- og vedligeholdelse af gravsteder samt for tillæg af forskellige tilkøbsydelser.

Modeksempel

I eksemplet anvendes den samme kirkegård (størrelse, udgifter m.v.), som brugt i modeksempel foran under afsnit 1.

Timekostprisberegning

I denne beregning indgår:

- a) Kirkegårdens samlede lønudgifter
- b) Gravstedsarealets andel af øvrige driftsudgifter og
- c) Gravstedsarealets andel af administrationsudgifterne.

a) Lønudgifter

Her anvendes en beregning af gennemsnitslønnen for alle ansatte, idet både leder, administration og markpersonale er involveret i vedligeholdelsesopgaven.

De samlede lønudgifter er 1.350.000 kr., fordelt på 4,1 fuldtidsmedarbejder. Det giver en gennemsnitsløn på 330.000 kr. årligt.

Det årlige produktive timetal for en fuldtidsansat udgør 1.554 timer, beregnet således: Årsnormen er 1.924 timer. Herfra skal trækkes ferie 185 timer, særlige feriefridage 37 timer, søgnehellidage 74 timer, kursus 37 timer og sygefravær 37 timer, i alt 370 timer.

Timekostprisen pr. produktiv time udgør herefter 330.000 kr./ 1554 timer = 212,40 kr.

b) Øvrige driftsudgifter

Kirkegårdens samlede årlige produktive timer er: $4,1 \times 1.554$ timer = 6.371 timer årligt, hvoraf de 1.000 timer går til administration. Resten, 5.371 timer bruges på kirkegårdsarealet, stort 20.000 m², hvoraf 12.000 m² eller 3/5 er i brug som gravsteder/gravpladser.

Timekostprisen for gravstedsarealets andel af øvrige driftsudgifter på 300.000 kr. beregnes således: 3/5 af 300.000 kr. = 180.000 kr. fordelt på 5.371 timer = 33,50 kr.

c) Administrationsudgifter

Til administration bruges 1.000 timer á 212,40 kr. = 212.400 kr. 3/5 af 212.400 kr. = 127.440 kr. fordelt på 5.371 timer = 23,70 kr.

Den samlede timekostpris for kirkegården udgør (212,40 + 33,50 + 23,70) = 269,60 kr.

Tidsforbrug

Kirkegården har foretaget følgende tidsmåling af de arbejdsydelser, der indgår i en basisaftale om ren- og vedligeholdelse af et kistegravsted på ca. 3,25 m²:

Oprydning efter efterår/vinter, omgang 1	15 min.
Omgang 2, hvor der beskæres, kultiveres, lægges nye perlesten	20 min.
Derudover regnes med 10 omgange á 5 min.	50 min.
Buketomgange og mindre beskæring, 40 gange á 0,5 min.	20 min.
Hækklipping	<u>15 min.</u>
I alt	120 min.

Med en timekostpris på 269,60 kr. og et tidsforbrug på 2 timer årligt kan kirkegårdens omkostning ved levering af basisydelser til ren- og vedligeholdelse af et gravsted på 3,25 m² beregnes til 539,20 kr. årligt.

Den pågældende kirkegård har beregnet, at der til et dobbelt kistegravsted anvendes 3 timer årligt, og at der for hver 3 m² gravstedet bliver større anvendes yderligere ½ time årligt.

Til basisaftalen kan der tillægges en række forskellige ydelser i form af blomsterplantning, grandækning m.v. Omkostningerne herved kan f.eks. beregnes således:

Kostprisberegning for plantning af stedmoder. Eksempel:

Plantning 475 stk. på 7,4 time á 269,60 kr.	1.995,04 kr.
Køb af stedmoder 475 stk. á 2,50 kr.	1.187,50 kr.
I alt for 475 planter	3.182,54 kr.
<i>I alt pr. stedmoder</i>	<i>6,70 kr.</i>

Kostprisberegning for plantning af begonia. Eksempel:

Plantning 375 stk. på 7,4 time á 269,60 kr.	1.995,04 kr.
Køb af begonia 375 stk. á 2,75 kr.	1.031,25 kr.
Spagnum og gødning	200,00 kr.
I alt for 375 planter	3.226,29 kr.
<i>I alt pr. begonia</i>	<i>8,60 kr.</i>

Kostprisberegning for grandækning. Eksempel:

Grandækning af 13 stk. enkeltfags gravsteder 7,4 timer á 269,60 kr.	1.995,04 kr.
Der bruges ca. 10 kg nordmannsgran pr. grav.: 10 kg x 7,70 kr. x 13	1.001,00 kr.
Diverse, så som affald	130,00 kr.
I alt for 13 gravsteder	3.126,04 kr.
<i>I alt pr. grav</i>	<i>240,46 kr.</i>

Kostprisberegning for granpyntning. Eksempel:

Granpyntning af 8 gravsteder pr dag 7,4 time x 269,60 kr.	1.995,04 kr.
Nordmannsgran 8 kg pr. grav 8 kg x 7,7 kr. x 8	492,80 kr.
Fyr 9 kg . pr grav 9kg x 6 kr. x 8	432,00 kr.
Nobilis 3 kg pr grav 3kg x 10 kr. x 8	240,00 kr.
Andet, f.eks. gul cypres eller blågran 1 kg á 14 kr. x 8	112,00 kr.
Affald	120,00 kr.
I alt for 8 gravsteder	3.391,84 kr.
<i>I alt pr. grav</i>	<i>423,98 kr.</i>

Bilag B8. Budget- og regnskabsskema, herunder ny revisionspåtegning

Dok. 326089

ÅRSBUDGET 2010

for _____ kirkekasse / provstiuvalgskasse

under _____ menighedsråd

i _____ provsti

i _____ kommune

GODKENDT PÅ MENIGHEDSRÅDSMØDE AFHOLDT

_____ den _____ / _____ 2009

_____ formand

_____ kasserer

Årsbudget 2010 indeholder følgende:

Årsbudget i hovedtal	side 2
Noter til budgettets hovedposter	side 3-5
Opsparing til anlæg.....	bilag 1
Oversigt over lån til anlæg	bilag 2
Oversigt over anlægsbevillinger.....	bilag 3
Personaleoplysninger	bilag 4
Eventuelle budgetønsker.....	bilag 5

Målsætninger for valgperioden

Særlige indsatsområder (jf. merudgiftsønsker m.v.)

provsti

kommune

ÅRSBUDGET 2010

Alle budgettal er i hele tusinde kr.

Regnskab 2008	Budget 2009	Budget 2010	-- Budgetoverslag --		
			2011	2012	2013

1 Fælles indtægter i alt					
<i>Ligningsbeløb til drift (10)*</i>					
<i>Udligningsbiskud fra fællesfonden (11)</i>					
<i>Generelt biskud fra fællesfonden (12)</i>					
Driftsudgifter i alt (driftsramme)					
2 Kirkebygning og sognegård					
<i>Udgifter, løn</i>					
<i>Udgifter, øvrig drift</i>					
<i>- Indtægter</i>					
3 Kirkelige aktiviteter					
<i>Udgifter, løn</i>					
<i>Udgifter, øvrig drift</i>					
<i>- Indtægter</i>					
4 Kirkegård					
<i>Udgifter, løn</i>					
<i>Udgifter, øvrig drift</i>					
<i>- Indtægter</i>					
5 Præsteboliger mv.					
<i>Udgifter, løn</i>					
<i>Udgifter, øvrig drift</i>					
<i>- Indtægter</i>					
6 Administration og fællesudgifter					
<i>Udgifter, løn</i>					
<i>Udgifter, øvrig drift</i>					
<i>- Indtægter</i>					
7 Renter mv.					
A Driftsresultat (=1-2-3-4-5-6-7)					
8 Anlægsinvesteringer i alt					
<i>Kirkebygning og sognegård ((80)+(81)+(82))</i>					
<i>Kirkegård ((83)+(84))</i>					
<i>Præsteboliger mv. ((85)+(86)+(87)+(88))</i>					
9 Anlægsfinansiering i alt					
<i>Ligningsbeløb til anlæg (90)</i>					
<i>Lånoplægtelse (91+92)</i>					
<i>- Afdrag på lån (93+94)</i>					
<i>Renteindtægter af anlægsopsparing (95)</i>					
<i>Salg af anlæg mv. (96)</i>					
<i>- Overførsel til kirkekapitler (97)</i>					
B Resultat (=A-8+9) til videreførsel					
C Videreført resultat primo					
D Videreført resultat ultimo (=B+C)					

* : Tallene i parentes henviser til den 2-cifrede formålsskonto, som posten vedrører. Budgettets formålsskonti fremgår af de efterfølgende sider.

Formål

Indtægter

1 Fælles indtægter

10	Ligningsbeleg til drift.....
11	Lidingsstatistik fra fællesfonden.....
12	Generelt tilskud fra fællesfonden.....
/ alt	

Regnskab 2008	Budget 2009	Budget 2010

Driftsudgifter

Kirkebygning og sognegård

20	Fælles formål
21	Kirkebygning.....
22	Orgel og klokker
23	Sognegård
24	Kirkekontor (uden for kirke og sognegård)
25	Tjenstlige lokaler i præstegård.....
29	Indstågtsdækket virksomhed.....
/ alt	

Regnskab 2008	Budget 2009	Budget 2010	--- Budget 2010 heraf ---		
			udgifter, løn	udgifter, øvtig drift	Indtægter

Kirkelige aktiviteter

30	Fælles formål
31	Gudstjeneste og kirkelige handlinger
32	Kirkelig undervisning
33	Diakonal virksomhed.....
34	Kommunikation
35	Kirkekor
36	Kirkekoncerter.....
37	Foredrags- og mødevirksomhed
38	Stiftsbidrag
39	Tilskud til DSUK
/ alt	

Regnskab 2008	Budget 2009	Budget 2010	--- Budget 2010 heraf ---		
			udgifter, løn	udgifter, øvtig drift	Indtægter

Kirkegård

4 Kirkegård

Udgifter	
40	Kirkegården.....
41	Kapel/begravelse smenedsætninger.....
42	Krematorium
43	Arbejde uden for egen kirkegård
/ alt	

Indtægter

44	Kirkegård.....
45	Krematorium
46	Vedr. kapel-begr. Armeneds., erhvervsforlyelse
47	Hjælpeløse gravstedskapitaler og renter af kapital
48	Arbejde uden for egen kirkegård
49	Rensindtægter (kassebehold., kirkegård)
/ alt	

Kirkegård, / alt (udgifter - indtægter) = (40+41+42+43-44-45

- 46-47-48-49)

Regnskab 2008	Budget 2009	Budget 2010	--- Budget 2010 heraf ---		
			udgifter, løn	udgifter, øvtig drift	Indtægter

Formål

5 Præsteboliger mv.	Regnskab	Budget	Budget	--- Budget 2010 heraf ---		
	2008	2009	2010	udgifter, lån	udgifter, øvrig drift	indtægter
50 Fælles formål						
51 Præstebolig 1						
52 Præstebolig 2						
53 Præstebolig 3						
54 Præstebolig 4						
55 Præstebolig 5						
56 Funktionærbolig.....						
57 Avtsgård						
58 Øvrige ejendomme						
<i>I alt</i>						

6 Administration og fællesudgifter

6 Administration og fællesudgifter	Regnskab	Budget	Budget	--- Budget 2010 heraf ---		
	2008	2009	2010	udgifter, lån	udgifter, øvrig drift	indtægter
60 Fælles formål						
61 Menighedsrådet.....						
62 Personaleadministration						
63 Bygningsadministration						
64 Økonomiadministration						
65 Personregistrering						
66 Efteruddannelse.....						
67 Forsikringspræmie						
68 Menighedsrådsvalg						
<i>I alt</i>						

7 Renter mv.

7 Renter mv.	Regnskab	Budget	Budget
	2008	2009	2010
70 Renter af stiftslån.....			
71 Renter af andre lån.....			
72 Øvrige renteudgifter.....			
75 Renteindt. af kassebeh. (ekskl. kirkegård).....			
76 Renteindt. af kirkekap. (ekskl. gravstedskap).....			
77 Forpagtningsindtægt mv.			
<i>I alt</i>			

Opsparing til anlæg

Opsparing til anlægsarbejder indberettes i oversigten foruden med angivelse af den forventede opsparing til det enkelte formål i 2010 og årene herefter.

Alle budgettal er i hele tusinde kr.

		Opsparing						
		Regnskab 2008	Budget 2009	Budget 2010	2011	-- Budgetoverslag --		
Formål					2012	2013	2014 eller senere	
1								
2								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
I alt								

Oversigt over lån til anlæg

	Formål	Långiver
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
11		
12		
13		
14		
15		

	Resthovedstol pr. 1. jan 2010	Renter kto. XXXX-XXXX	Afdrag kto. XXXX-XXXX	Beregnet saldo 31. dec. 2010	Rest- løbetid
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
11					
12					
13					
14					
15					
I alt					

Oversigt over anlægsbevillinger

Alle budgettal er i hele tusinde kr.

Regnskab 2008	Budget 2009	Budget 2010	--- Budgetoverslag ---		
			2011	2012	2013

Kirkebygning og sognegård						
Kirkegård						
Præstebygning mv.						
Anlægsbevillinger i alt						
Heraf finansieret af anlægslån						
årets ligning.....						
opsparing						

Specifikation

Anlægsskema:

Projektbeskrivelse:						
Anlægstype: [] Kirkebygning og sognegård [] Kirkegård [] Præstebygninger mv.						
Igangsættelse (årstal):			Færdiggørelse (årstal):			
Totaludgift:			Bevilling:			
Alle budgettal er i hele tusinde kr.						
Regnskab 2007 og tidligere	Regnskab 2008	Budget 2009	Budget 2010	--- Budgetoverslag ---		
				2011	2012	2013 2014 eller senere
Årets udgift						
Heraf finansieret af anlægslån						
anlægsbevilling ..						
opsparing						

Anlægsskema:

Projektbeskrivelse:						
Anlægstype: [] Kirkebygning og sognegård [] Kirkegård [] Præstebygninger mv.						
Igangsættelse (årstal):			Færdiggørelse (årstal):			
Totaludgift:			Bevilling:			
Alle budgettal er i hele tusinde kr.						
Regnskab 2007 og tidligere	Regnskab 2008	Budget 2009	Budget 2010	--- Budgetoverslag ---		
				2011	2012	2013 2014 eller senere
Årets udgift						
Heraf finansieret af anlægslån						
anlægsbevilling ..						
opsparing						

BILAG 4. Personaleoplysninger

kirkekasse / provstiuudvalgskasse

Oversigt over antal ansatte / 2010

Navn	Stillingsbetegnelse	Stillingskategori	Bruttoløn (inkl. pension)	Beskæftigelsesgrad (kvote, i pct)	Bruttotimetal pr. år (inkl. ferie)

Forklarende note til oversigten

Tabellen foroven udfyldes med angivelse af de faste stillinger, som budgetbidraget for 2010 vedrører. Ved faste stillinger, forstås et ansættelsesforhold, hvor den gennemsnitlige arbejdstid er på 8 arbejdstimer om ugen eller derudover. Tabellen udfyldes med angivelse af ansattes navn, bruttoløn, beskæftigelsesgrad samt forventede bruttotimetal for 2010. Ved bruttoløn forstås udbetalt løn (inkl tillæg), A-skat, ATP, AM-bidrag samt pensionsindbetaling. Beskæftigelsesgraden svarer til den kvote, som stillingen er normeret til. Der angives et tal mellem 0 og 100, svarende til stillingsnormeringen. Normeringen omregnes til bruttotimetallet, eller det antal timer, som forventes afholdt på stillingen i 2008. En fuldt normeret årlig stilling (dvs. en stilling der er normeret til kvoten - 100 pct.), hvortil der ikke forventes over/merarbejde timer, svarer til 1924 bruttoløntimer. For stillinger, der ikke er omfattet af en fast normering, omregnes det indsatte forventede bruttotimetal til en kvote i henhold til forholdet $1924 \text{ timer} = 100 \text{ pct kvote}$, således at både "beskæftigelsesgrad" og "bruttotimetal"-kolonnen er udfyldt for hver enkelt ansat.

Honorarer (inkl. godtgørelser) skal ikke indberettes.

For så vidt angår stillingsbetegnelser og stillingskategorier henvises der til listen forned. Listen dækker over de stillingsbetegnelser og tilknyttet stillingskategorikoder, der normalt anvendes til at bogføre og afregne løn i folkekirkens lønsystemer.

Ud foran hver enkelt ansattes navn, indsættes den ansattes stillingsbetegnelse samt stillingskategori. I tilfælde hvor en stillingsbetegnelse henviser til flere stillingskategorier, vælges den der svarer til de konkrete ansættelsesforhold (f.eks. overenskomst, tjenestemandsansat mv.).

Stillingsbetegnelsen "andre" skal kun anvendes i det omfang listens øvrige stillingsbetegnelser ikke er dækkende for det konkrete ansættelsesforhold. I givet fald angives stillingens indhold (f.eks. arkitekt, håndværker, kontaktperson m.v.). Der angives ikke stillingskategorikode for sådanne stillinger.

<i>Stillingsbetegnelse:</i>	<i>Stillingskategori:</i>	<i>Stillingsbetegnelse:</i>	<i>Stillingskategori:</i>
Graver	1000/1066	Kordegne medhjælp	1033
Graver medhjælp	1038/1048	Assistent Provsti	1146
Ung graver medhjælp	1067	Foredragsholdere og solister	1135
Gravervikar	1049	Fuldmægtig	1163
		Overassistent	1052
Kirkegårdsassistent	1002/1106/1107/1108	Overassistent Provsti	1147
Kirkegårdsleder	1006/1007/1008/1160	Provstisekretær PUK	1101
Kirkegårdsmedhjælp	1029/1040	Præster menighedsråd	1061
		Præstesekretær	1024/1224

Områdeorganist	1138		
Organist	1009/1010/1011/1161	Rengøringsassistent	1152
Organist honorar.	1025	Rengøringshjælp Kirkekasse	1035/1162
Organistvikar	1039	Rengøringshjælp Præstekontor	1129
Organistassistent	1153/1165	Rengøringshjælp Provsti	1149
Landsbyorganist	1125	Ung rengøringsarbejder	1167
Korsanger	1036		
Kirkesanger	1026/1126	Gartner	1022
Vikar for kirkekorsanger	1191	Gartner m/timeløn	1222
		Gartner Arb.	1023
Kirketjener	1004/1005	Gartnerarbejder m/timeløn	1223
Vikar for kirketjener	1192	Gartnerielev, EFG	1038
Kordeg	1003/1064	Ung gartnerimedarbejder	1267
Vikar for kordeg	1193		
Kordegassistent	1166/1168	Løsarbejder	1164
Kateket - kirkekantor	1104	Medhjælp- konfirmationsundervisn.	1133
Kirkeassistent	1030	Medhjælp, vikar, diæter	1028/1032/1109
Kirkebylærer	1053	Sognemedhjælper	1132
Kirkekasserer	1037/1137		
Kirkeværge	1034/1134		
Kontorassistent Provsti	1145	Andre ansatte (arkitekt, håndværker m.v.)	
Kontorfuldmægtig Provsti	1148		

Eksempel

Navn	Stillingsbetegnelse	Stillingskategori	Bruttoløn (inkl. pension)	Beskæftigelsesgrad (kvote, i pct)	Bruttotimetal pr. år (inkl. ferie m.v.)
Jensen, Jesper	graver	1000	180.000	100	1924
Nielsen, Niels	gravermedhjælp	1038	60.000	50	962
Olsen, Mette	organist	1025	100.000	60	1155

Bemærkninger/præciseringer

I tilfælde af at der budgetteres med en vikar, angives teksten "vikar" i navnefeltet.

For så vidt angår kormedlemmer, kan det forventede ressourceforbrug angives under en "samleperson" med angivelse af den samlede udgift, jf. eksemplet nedenfor.

Eksempel: et menighedsråd har budgetteret med en samlet udgift til korsangere på 50.000 kr. i 2010, fordelt på 10 korsangere.

Menighedsråd kan i så fald angive udgiften på følgende vis:

Navn	Stillingsbetegnelse	Stillingskategori	Bruttoløn (inkl. pension)	Beskæftigelsesgrad (kvote, i pct)	Bruttotimetal pr. år (inkl. ferie m.v.)
10 korsangere af 5.000 kr.	korsanger	1036	50.000	-	-

For korsangere skal der ikke angives beskæftigelseskvote eller timeforbrug.

Generelt vedrørende navnefeltet

Da indberetningen vedrører budgetåret 2010 kan det i visse tilfælde være vanskeligt at forudse, hvilken person/navn, der skal indsættes i navnefeltet under en bestemt stilling. I så fald kan menighedsrådet vælge at undlade at udfylde navnefeltet eller evt. indsætte anden tekst (f.eks. "N.N" eller "ej ansat" i stedet for et konkret navn).

Ønsker om merudgifter i forhold til foreløbig driftsramme for 2010

Alle budgettal er i hele tusinde kr.

Budgetår 2010	--- Budgetoverslag ---		
	2011	2012	2013

Udgifter i alt				
Kirkebygning og sognegård				
<i>Udgifter, løn</i>				
<i>Udgifter, øvrig drift</i>				
Kirkelige aktiviteter				
<i>Udgifter, løn</i>				
<i>Udgifter, øvrig drift</i>				
Kirkegård				
<i>Udgifter, løn</i>				
<i>Udgifter, øvrig drift</i>				
Præste- og funktionærboliger				
<i>Udgifter, løn</i>				
<i>Udgifter, øvrig drift</i>				
Administration og fællesudgifter				
<i>Udgifter, løn</i>				
<i>Udgifter, øvrig drift</i>				

Begrundelse for merudgiftsønsket

(Den 2-cifrede formålsskonto, som merudgiftsønsket vedrører, angives)

Ønsker om nye anlægsbevillinger og opsparing til anlæg

Alle budgettal er i hele tusinde kr.

Budgetår	--- Budgetoverslagsårene ---		
2010	2011	2012	2013

Kirkebygning og sognegård				
Kirkegård				
Præste- og funktionærboliger				
Anlægsbevillinger i alt				
Heraf finansieret af anlægslån				
årets ligning				
opsparing				

Specifikation

Anlægsskema:

Projektbeskrivelse: _____					
Anlægstype: [] Kirkebygning og sognegård [] Kirkegård [] Præstebygninger mv.					
Igangsættelse (årstal): _____ Færdiggørelse (årstal): _____					
Totaludgift: _____ Bevilling: _____					
Alle budgettal er i hele tusinde kr.					
	Budget	--- Budgetoverslag ---			
	2010	2011	2012	2013	2014
					eller senere
Årets udgift					
Heraf finansieret af anlægslån					
anlægsbevilling ..					
opsparing					

Anlægsskema:

Projektbeskrivelse: _____					
Anlægstype: [] Kirkebygning og sognegård [] Kirkegård [] Præstebygninger mv.					
Igangsættelse (årstal): _____ Færdiggørelse (årstal): _____					
Totaludgift: _____ Bevilling: _____					
Alle budgettal er i hele tusinde kr.					
	Budget	--- Budgetoverslag ---			
	2010	2011	2012	2013	2014
					eller senere
Årets udgift					
Heraf finansieret af anlægslån					
anlægsbevilling ..					
opsparing					

ÅRSREGNSKAB 2010

for _____ kirkekasse / provstiuvalgskasse

under _____ menighedsråd

i _____ provsti

i _____ kommune

Årsregnskab 2010

Regnskabet indeholder:

Påtegninger	Side 1-2
Årsregnskab i hovedtal	Side 3
Finansiel status	Side 4
Noter til regnskabets hovedposter	Side 5-6
Opsparing til anlæg	Bilag 1
Oversigt over lån til anlæg	Bilag 2
Oversigt over anlægsbevillinger.....	Bilag 3
Lønafstemning og momsopgørelse	Bilag 4
Oversigt over faste ejendomme, afgifter, legater mv.....	Bilag 5
Kollektregnskab og øvrige biregnskaber	Bilag 6

Regnskabet er udarbejdet som kasseregnskab, hvor årets indbetalinger og udbetalinger opdeles hensigtsmæssige grupper med detaljerede oplysninger anført i noterne. Periodeafgrænsning er foretaget for så vidt angår ind- og udbetalinger frem til 1. februar 2011.

Regnskabet har været forelagt på et menighedsrådsmøde den _____ / _____ 2011.

Menighedsrådet / menighedsrådene for _____ sogn / pastorat

formand

kasserer

REVISIONSPÅTEGNING

Vi har revideret det af menighedsrådet (resp. provstiuvalget) aflagte årsregnskab for 2010 omfattende ledelsespåtegning resultatopgørelse og noter. Årsregnskabet aflægges efter gældende regnskabsbestemmelser

Ledelsens ansvar for årsregnskat

Menighedsrådet (resp. provstiuvalget) har ansvaret for at udarbejde og aflægge årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med gældende regnskabsbestemmelser. Dette ansvar omfatter udformning, implementering og opretholdelse af interne kontroller, der er relevante for at udarbejde og aflægge et årsregnskab, der giver et retvisende billede uden væsentlig fejlinformation. Dette omfatter væsentlig fejlinformation, der skyldes besvigelser eller fejl samt valg og anvendelse af en hensigtsmæssig regnskabspraksis og udevelse af regnskabsmæssige skøn, som er rimelige efter omstændighederne. Herudover er det menighedsrådets (resp. provstiuvalgets) ansvar, at de dispositioner, der er omfattet af årsregnskabet, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis.

Revisors ansvar og den udførte revision

Vort ansvar er at udtrykke en konklusion om årsregnskabet på grundlag af vores revision. Vi har udført vor revision i overensstemmelse med danske revisionsstandarder og god offentlige revisionskik, jf. Revisionsinstruks for revision af provstiuvalgskassernes og menighedsrådenes regnskaber. Disse standarder kræver, at vi planlægger og udfører revisionen med henblik på at opnå høj grad af sikkerhed for, at årsregnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation. En revision omfatter handlinger for at opnå dokumentation for de beløb og oplysninger, der er anført i årsregnskabet. De valgte handlinger afhænger af revisors vurdering, herunder vurdering af risikoen for væsentlig fejlinformation i årsregnskabet, uanset om fejlinformationen skyldes besvigelser eller fejl. En revision omfatter endvidere stillingtagen til, om den af menighedsrådet (resp. provstiuvalget) anvendte regnskabspraksis er passende, om de af menighedsrådet (resp. provstiuvalget) udførte regnskabsmæssige skøn er rimelige samt en vurdering af den samlede præsentation af årsregnskabet. Revisionen omfatter desuden en vurdering af, om de dispositioner, der er omfattet af årsregnskabet, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis.

Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vor konklusion. Revisionen har ikke givet anledning til forbehold.

Konklusion

Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af menighedsrådets (resp. provstiuvalgets) aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2010 samt at resultatet af menighedsrådets (resp. provstiuvalgets) aktiviteter for regnskabsperioden 1. januar –31. december 2010 er i overensstemmelse med gældende regnskabsbestemmelser. Det er ligeledes vores opfattelse, at de dispositioner, der er omfattet af regnskabet, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis.

Erklæring om udført forvaltningsrevision

I forbindelse med den finansielle revision af menighedsrådets (resp. provstiuvalgets) regnskab, har vi foretaget en vurdering af, hvorvidt der for udvalgte områder er taget skyldige økonomiske hensyn ved forvaltningen af menighedsrådet (resp. provstiuvalget).

_____ den / _____ 2011

revisor

Fremsendes til provstiuvalget:

Det reviderede regnskab incl. revisionsprotokollat er behandlet i et menighedsrådsmøde.

_____ menighedsråd, den / _____ 2011

formand

Provstiuvalgets bemærkning

I henhold til fremsendt revisionsprotokol godkendes dette regnskab med følgende bemærkninger:

ÅRSREGNSKAB 2010

Alle budgettal er i hele tusinde kr.

Formål	Regnskab 2009	Regnskab 2010	Budget 2010	Afvigelse (R10-B10)
DRIFTSRAMMEN				
Udbetalinger				
1 Fælles indtægter i alt				
Ligningsbeløb til drift (10)*				
Udligningstilskud fra fællesfonden (11)				
Generelt tilskud fra fællesfonden (12)				
Driftsudgifter i alt (driftsramme)				
2 Kirkebygning og sognegård				
Udgifter, løn				
Udgifter, øvrig drift				
- Indtægter				
3 Kirkelige aktiviteter				
Udgifter, løn				
Udgifter, øvrig drift				
- Indtægter				
4 Kirkegård				
Udgifter, løn				
Udgifter, øvrig drift				
- Indtægter				
5 Præsteboliger mv.				
Udgifter, løn				
Udgifter, øvrig drift				
- Indtægter				
6 Administration og fællesudgifter				
Udgifter, løn				
Udgifter, øvrig drift				
- Indtægter				
7 Renter mv.				
A Driftsresultat (=1-2-3-4-5-6-7)				
8 Anlægsinvesteringer i alt				
Kirkebygning og sognegård (80+81+82)				
Kirkegård (83+84)				
Præstebygning mv. (85+86+87+88)				
9 Anlægsfinansiering i alt				
Ligningsbeløb til anlæg (90)				
Lånoptagelse (91+92)				
- Afdrag på lån (93+94)				
Renteindtægter af anlægsopsparing (95)				
Salg af anlæg mv. (96)				
- Overførsel til kirkekapitaler (97)				
B Resultat (=A-8+9) til videreførsel				
C Videreført resultat primo				
D Videreført resultat ultimo (=B+C)				

*: Tallene i parentes henviser til den 2-cifrede formålsskonto, som posten vedrører. Budgettets formålsskonti fremgår af de efterfølgende sider.

provsti

kommune

Formål

0 **FINANSIEL STATUS**

AKTIVER, omsætningsaktiver

Tilgodehavender

Tilgodehavender i alt

 Debitorer

 Andre tilgodehavender.....

Periodeafgrænsning

Periodeafgrænsning i alt

 Løn, forudbetalt

 Øvrige periodeafgrænsning

Likvide beholdninger

Likvide beholdninger i alt

 Kontantbeholdning

 Indestående, bank

 Opsparing (evt. udspec.)

Omsætningsaktiver i alt

PASSIVER

Egenkapital

Egenkapital i alt

 Frie midler.....

 Opsparing

Skyldige omkostninger

Skyldige omkostninger i alt

 Kreditorer

 Skyldig A-skat/AM/ATP

 Skyldig feriepenge

 Øvrige skyldige omkostninger

	Regnskab 2009	Regnskab 2010
AKTIVER, omsætningsaktiver		
Tilgodehavender		
Tilgodehavender i alt		
Debitorer		
Andre tilgodehavender.....		
Periodeafgrænsning		
Periodeafgrænsning i alt		
Løn, forudbetalt		
Øvrige periodeafgrænsning		
Likvide beholdninger		
Likvide beholdninger i alt		
Kontantbeholdning		
Indestående, bank		
Opsparing (evt. udspec.)		
Omsætningsaktiver i alt		
PASSIVER		
Egenkapital		
Egenkapital i alt		
Frie midler.....		
Opsparing		
Skyldige omkostninger		
Skyldige omkostninger i alt		
Kreditorer		
Skyldig A-skat/AM/ATP		
Skyldig feriepenge		
Øvrige skyldige omkostninger		

Note	Regnskab	Regnskab	Budget	Afrigelse
	2009	2010	2010	(R10-B10)
Indtægter				
1 Fælles indtægter				
10 Ligningsbetalt til drift				
11 Udligningsbidrag fra fællesfonden				
12 Generelt tilskud fra fællesfonden				
I alt				

Note	Regnskab	Regnskab	Budget	Afrigelse	--- Regnskab 2010 heraf ---		
	2009	2010	2010	(R10-B10)	udgifter, løn	udgifter, øvrig drift	indtægter
Driftsudgifter							
2 Kirkebygning og sognegård							
20 Fælles formål							
21 Kirkebygning							
22 Orgel og klokker							
23 Sognegård							
24 Kirkekantor (uden for kirke og sognegård)							
25 Tjenstlige lokaler i præstegård							
29 Indtægtsdækket virksomhed							
I alt							

Note	Regnskab	Regnskab	Budget	Afrigelse	--- Regnskab 2010 heraf ---		
	2009	2010	2010	(R10-B10)	udgifter, løn	udgifter, øvrig drift	indtægter
3 Kirkelige aktiviteter							
30 Fælles formål							
31 Gudstjeneste og kirkelige handlinger							
32 Kirkelig undervisning							
33 Økologisk virksomhed							
34 Kommunikation							
35 Kirkekor							
36 Kirkekoncerter							
37 Foredrags- og mødevirksomhed							
38 Sbjtsbidrag							
39 Tilskud til DSUK							
I alt							

Note	Regnskab	Regnskab	Budget	Afrigelse	--- Regnskab 2010 heraf ---		
	2009	2010	2010	(R10-B10)	udgifter, løn	udgifter, øvrig drift	indtægter
4 Kirkegård							
Kirkegård							
Udgifter							
40 Kirkegården							
41 Kapell begravelser, urneudstillinger							
42 Krematorium							
43 Arbejde uden for egen kirkegård							
I alt							
Indtægter							
44 Kirkegård							
45 Krematorium							
46 Vedr. kapell-begravelses-, erhvervsrådgivning							
47 Hjemfaldne gravstedskapitaler og renter af kapital							
48 Arbejde uden for egen kirkegård							
49 Renteindtægter (kasseholdn., kirkegård)							
I alt							
Kirkegård, I alt (udgifter - indtægter) = (40+41+42+43-44-45-46-47-48-49)							

Alle budgettal i hele tusinde kroner

Kirkekatte / provstuevalgsklasse

Note

Note	Regnskab	Regnskab	Budget	Afvigelse	--- Regnskab 2010 heraf ---	
	2009	2010	2010	(R10-E10)	udgifter, løn	udgifter, avgift drift
5 Præsteboliger mv.						
50 Fælles formål						
51 Præstebolig 1						
52 Præstebolig 2						
53 Præstebolig 3						
54 Præstebolig 4						
55 Præstebolig 5						
56 Funktionsbolig						
57 Avtægter						
58 Øvrige ejendomme						
I alt						

Note	Regnskab	Regnskab	Budget	Afvigelse	--- Regnskab 2010 heraf ---	
	2009	2010	2010	(R10-E10)	udgifter, løn	udgifter, avgift drift
6 Administration og fællesudgifter						
60 Fælles formål						
61 Menighedsrådet						
62 Personaleadministration						
63 Bygningsadministration						
64 Økonomiadministration						
65 Personregistrering						
66 Efteruddannelse						
67 Forskningspræmie						
68 Menighedsrådsvalg						
I alt						

Note	Regnskab	Regnskab	Budget	Afvigelse	--- Regnskab 2010 heraf ---	
	2009	2010	2010	(R10-E10)	udgifter, løn	udgifter, avgift drift
7 Renter mv.						
70 Renter af statslån						
71 Renter af andre lån						
72 Øvrige renteudgifter						
75 Rentebæret af kassebælt (ekskl. kirkegæld)						
76 Rentebæret af kirkekap (ekskl. gravstedskap)						
77 Forsagningsindtægter mv.						
I alt						

Anlæg

Note	Regnskab	Regnskab	Budget	Afvigelse
	2009	2010	2010	(R10-E10)
8 Anlægsinvesteringer				
80 Kirkebygning				
81 Sognegæld				
82 Kirkekontor				
83 Kirkegård				
84 Kvarterrum				
85 Præsteboliger				
86 Funktionsboliger				
87 Avtægter				
88 Øvrige ejendomme				
I alt				

Note	Regnskab	Regnskab	Budget	Afvigelse
	2009	2010	2010	(R10-E10)
9 Anlægsfinansiering				
90 Ligningsbetalt anlæg				
91 Lånoptagelse statslån				
92 Lånoptagelse andre lån				
93 Afdrag statslån				
94 Afdrag andre lån				
95 Rentebæret af anlægsopspørg				
96 Salg af anlæg m.v.				
97 Overførsel til kirkekapitler				

Opsparing til anlæg

Opsparing til anlægsarbejder indberettes i oversigten forneden med angivelse af den registrerede opsparing til det enkelte formål ved udgangen af regnskabsåret 2010.

Alle budgettal er i hele tusinde kr.

		Opsparing			
		Regnskab 2008	Regnskab 2009	Regnskab 2010	Budget 2010
	Formål				
1					
2					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
	I alt				

BILAG 2. Oversigt over lån til anlæg

kirkekasse / provstiuvalgskasse

Oversigt over lån til anlæg

	Formål	Långiver
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		

	Saldo 1. jan. 2010	Nye lån	Renter kto. XXXX-XXXX	Afdrag kto. XXXX-XXXX	Saldo 31. dec. 2010	Rest- løbetid
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
I alt						

Oversigt over anlægsbevillinger

Alle budgettal er i hele tusinde kr.

Regnskab 2008	Regnskab 2009	Regnskab 2010	Budget 2010	Afvigelse (R10-B10)
------------------	------------------	------------------	----------------	------------------------

Kirkebygning og sognegård					
Kirkegård					
Præstebygning mv.					
Anlægsbevillinger i alt					
Heraf finansieret af anlægslån					
årets ligning					
opsparing					

Specifikation

Anlægsskema:

Projektbeskrivelse:						
Anlægstype: [] Kirkebygning og sognegård [] Kirkegård [] Præstebygninger mv.						
Igangsættelse (årstal):		Færdiggørelse (årstal):				
Totaludgift:		Bevilling:				
Alle budgettal er i hele tusinde kr.						
	Regnskab 2007 og tidligere	Regnskab 2008	Regnskab 2009	Regnskab 2010	Budget 2010	R10-B10
Årets udgift						
Heraf finansieret af anlægslån						
anlægsbevilling						
opsparing						

Anlægsskema:

Projektbeskrivelse:						
Anlægstype: [] Kirkebygning og sognegård [] Kirkegård [] Præstebygninger mv.						
Igangsættelse (årstal):		Færdiggørelse (årstal):				
Totaludgift:		Bevilling:				
Alle budgettal er i hele tusinde kr.						
	Regnskab 2007 og tidligere	Regnskab 2008	Regnskab 2009	Regnskab 2010	Budget 2010	R10-B10
Årets udgift						
Heraf finansieret af anlægslån						
anlægsbevilling						
opsparing						

BILAG 4. Lønafstemning og momsopgørelse

kirkekasse / provstiuvalgskasse

Lønafstemning

Formål	A-indkomst	Lønmodtagers AM-bidrag	A-skat	B-indkomst
2-6 Løn i alt (konto XXXX-XXXX)				
Udgifter vedr. samarbejde mellem menighedsråd m.v.: Løn				
- evt. ikke skattepligtige løndelev, der er bogført på konto XXXX - XXXX				
+ Lønrefusion fra nabosogn, der løn- angives her				
- Andele af lønudgifter, der lønangives af nabosogn				
Indbetalt ifølge bogholderiet				
- ørefrunding				
I alt ifølge regnskabet				
Almindelig løn vedr. rubrik 13 [?]				
Dagpenge m.m., vedr. rubrik 14 [?]				
Oplyst til Told & Skat i alt				

MOMSOPGØRELSE

	1. rate	2. rate	3. rate	4. rate	I alt
Udgående afgift (salg)					
- Indgående afgift (køb)					
- El- olie- og CO2-afgift					
Tilsvar					

BILAG 5. Oversigt over faste ejendomme, afgifter, legater mv.

kirkekasse / provstuevalgskasse

Faste ejendomme administreret af menighedsrådet
(bortset fra kirken og kirkegården med bygninger)

Matr. nr. ejerlav og sogn	Areal	Seneste ejendomsvurdering		Benyttelse, evt. leje- og forpagtningsvilkår
		Ejendoms- værdi	Grund- værdi	
Ejendomsværdi i alt				

Afgifter, legater og andre beholdninger administreret af menighedsrådet

KOLLEKTREGNSKAB
OG ØVRIGE BIREGNSKABER

	Beløb

Bilag B9. Udkast til Vejledning om budget, regnskab og revision for folkekirkens lokale kasser (inkl. formåls- og finanskontoplan)

1. Indledning

Formålet med vejledningen er at give en samlet oversigt over de gældende regler og råd for økonomi- og regnskab for folkekirkens lokale kasser, dvs. provsti, menighedsråd og kirkegårde.

Herudover indeholder vejledningen en beskrivelse af de disponeringsregler, der gælder for de lokale kasser - hvornår må man oppebære en indtægt og afholde en udgift. Regler og vejledninger kan ikke dække alt eller være udtømmende. Den vigtigste regel er derfor, at man handler i overensstemmelse med god økonomiforvaltning og regnskabsskik.

Vejledningen er fælles for provstiudvalget og menighedsråd, men hvor særlige forhold gør sig gældende for provstiudvalget er disse omtalt til sidst i de enkelte afsnit. De særlige forhold vedrørende kirkegårdsdrift er også skilt ud. Reglerne for særlige kirkegårdsbestyrelser og -kasser er de samme som for menighedsråd.

Vejledningen bygger på følgende regler [listen er de nuværende ureviderede regler]:

Lov om folkekirkens økonomi - jf. lovbekendtgørelse nr. 609 af 6. juni 2007

Bekendtgørelser (vedrørende lov om folkekirkens økonomi)

302 26/03/2007 Bekendtgørelse om provstiudvalgenes og budgetudvalgenes virksomhed

12 04/01/2007 Bekendtgørelse om bestyrelse af kirkernes og præsteembedernes kapitaler

411 03/05/2006 Bekendtgørelse om præsteembedernes faste ejendomme

211 06/04/1998 Bekendtgørelse om provstiudvalgskassernes budget, regnskab og revision m.v.

Cirkulærer (vedrørende lov om folkekirkens økonomi)

23 19/04/2007 Cirkulære om kirke- og præstegårdskassernes budget, regnskab og revision m.v.

22 19/04/2007 Cirkulære om betaling for gravstederhvervelse, vedligehold og fornyelse

- 21 26/03/2007 Cirkulære om indsamling i kirkerne
Vejledninger (vedrørende lov om folkekirkens økonomi)
- 24 19/04/2007 Vejledning om kirke- og præstegårdskassernes budget, regnskab og revision m.v.
- 41 16/05/2006 Vejledning om præstegårdsbrug m.v.
- Lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde* - jf. lovbekendtgørelse 7 03/01/2007
- Bekendtgørelse* (vedrørende lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde)
- 527 19/06/1992 Bekendtgørelse om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde
- Lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m* - jf. lovbekendtgørelse 6 03/01/2007
- Bekendtgørelse* (vedrørende lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m.)
- 420 27/06/1986 Bekendtgørelse om brug af folkekirkens kirker m.v.

I afsnit 2 gennemgås kontoplanen og de grundlæggende konteringsregler; afsnit 3 indeholder en beskrivelse af principperne for budgetlægningen; afsnit 4 er en gennemgang af budgetprocessen; afsnit 5 er en gennemgang af disponeringsreglerne og afsnit 6 handler om regnskab og revision.

2. Kontoplan og kontering

Kontoplanen består dels af en formålkontoplan, dels af en finanskontoplan.

Enhver økonomisk disposition specificeres i budget og regnskab på såvel formåls- som finanskonto – bilag 1 formålkontoplan, bilag 2 finanskontoplan og bilag 3 konteringsvejledning.

2.1 Formålkontoplanen

Kontoplanen indebærer, at det vil være muligt at lave særskilte delbudget og regnskaber for de enkelte formål. Det vil umiddelbart fremgå, hvad resultatet er af de kirkelige aktiviteter eller kirkegården, og i hvilket omfang de to formål er finansieret af ligningsmidler, dvs. formål 1 ”fælles indtægter”. Formålkontoplanen er bindende, da dette er nødvendigt for at sikre gennemsigtighed og sammenligningsmuligheder mellem menighedsråd og mellem provstier.

Mange økonomisystemer giver imidlertid mulighed for at oprette yderligere dimensioner at registrere data på, dvs. ”supplerende kontoplaner”. Det kan være en stedkode eller en projektangivelse. Herved kan menighedsråd og provsti indlægge ekstra oplysninger, hvis man har brug herfor i den lokale styring.

Kontoplanen opdelt på følgende hovedkonti/formål:

Table 1. Hovedkonti

1. Fælles indtægter	Kirkelig ligning til driften og tilskud fra fællesfonden
2. Kirkebygning og sognegård	Bygningsvedligeholdelse og drift, herunder varme, lys, rengøring
3. Kirkelige aktiviteter	Gudstjenester, konfirmandundervisning, kirkeblad og hjemmeside, kirkekoncerter mv.
4. Kirkegård	Alle kirkegårdens driftsudgifter og indtægter, herunder udgifter og indtægter vedrørende gravstedsvedligeholdelse (inkl.
5. Præsteboliger m.v.	Bygningsvedligeholdelse og drift
6. Administration og fællesudgifter	Menighedsrådet, personregistrering, præstesekretær, kontorhold
7. Renter m.v.	Renteudgifter samt renteindtægter vedrørende kassebeholdning og kapitaler (ekskl. gravsteds kapitaler og anlægsopsparing) samt forpagtningsaf-
8. Anlægsinvesteringer	Anskaffelse og renovering af kirke og sognegård, kirkegård og præsteboliger
9. Anlægsfinansiering	Kirkelig ligning til anlæg, salg af anlægsaktiver, provenu fra låneoptagelse minus afdrag på lån, evt. ind- eller udbetaling vedr. kapitaler
0. Finansiell status	Tilgodehavender, periodeafgrænsningsposter, likvide beholdninger, egenkapital, skyldige omkostninger

Inden for hvert af disse formål fordeles udgifterne på underformål, jf. bilag 1. Der er nærmere redegjort for formål 1-9 i afsnit 3 om budgettet og formål 0 finansiell status under afsnit 6 regnskab.

For så vidt angår fordelingen af lønudgifter for medarbejdere, der arbejder inden for flere formål, f. eks. en graver, der primært er på kirkegården, men også varetager rengøring mv. i kirken, kan den løbende bogføring ske på det formål, hvor den pågældende har sin hovedbeskæftigelse, og fordelingen på andre formål kan foretages i forbindelse med årsafslutningen på baggrund af den fordeling, der fremgår af stillingsbeskrivelsen for den pågældende medarbejder. Der lægges således ikke op til, at der skal ske fordeling ud fra en registrering af det faktiske tidsforbrug, men alene på grundlag af den fordeling, der fremgår af stillingsbeskrivelsen.

Formålsspecifikke indtægter (f.eks. kirkegårdsindtægter og boligbidrag) optages under det pågældende formål i regnskabet, således at hovedkontoen ”1. Fælles indtægter” alene anvendes til de generelle indtægter.

2.2. Finanskontoplanen

Der er kun én fælles finanskontoplan for provsti og menighedsråd. Denne kontoplan er fælles for kirkeministeriet og folkekirkens fællesfond, hvilket indebærer, at det er lettere at konsolidere hele folkekirkens økonomi.

Finanskontoplanen består af følgende hovedarter (eksklusive balancen):

- 10 Bevilling
- 11 Salg af varer og tjenesteydelser
- 16 Husleje, leje arealer, leasing
- 18 Lønninger/personaleomkostninger
- 21 Andre driftsindtægter
- 22 Andre ordinære driftsomkostninger
- 25 Finansielle indtægter
- 26 Finansielle omkostninger
- 28 Ekstraordinære indtægter
- 29 Ekstraordinære omkostninger
- 32 Tilskud
- 33 Indbetaling af bevilling/interne overførsler
- 43 Interne overførselsudgifter/5 % - midler

Den samlede finanskontoplan fremgår af bilag 2.

2.3. Kontering og bogføring

2.3.1. Kontering og bogføring

Kravene til bogføring er beskrevet i bilag B11 Regnskabsinstruks. Hovedprincipperne er beskrevet i de følgende afsnit. En ensartet og korrekt konte-

ring og dermed bogføring er en forudsætning for, at regnskabet er retvisende og dermed kan bruges til at understøtte beslutninger om nye dispositioner og næste års budget.

Formåls- og finanskontiene er bundne, dvs. der er ingen frie konti. Dette er nødvendigt for at kunne konsolidere den samlede økonomi og lave tværgående analyser. Mange IT-baserede økonomisystemer tilbyder ekstra registreringsdimensioner, der kan anvendes af det enkelte menighedsråd, hvis man har mere detaljerede behov for registrering f.eks. på projekter eller enkeltaktiviteter. Ved at trække en rapport på de enkelte aktiviteter vil man kunne få et regnskab for det pågældende projekt.

2.3.2. Indtægter

Indtægter, der hidrører fra aktiviteter under en af hovedkontiene for driftsudgifter, opføres under det pågældende hovedformål for driftsudgifter og ikke under de generelle indtægter. Det er herved muligt at opgøre nettoudgifterne for hvert enkelt udgiftsformål.

I finanskontoplanen skal indtægter altid registreres på en indtægtskonto og må ikke optages negativt på en udgiftskonto. Dette skyldes hensynet til, at regnskabet skal afspejle kirkekassens samlede dispositioner.

2.3.3. Periodisering

En økonomisk disposition kan opdeles i tre led:

- Indgåelse af forpligtelse (bestilling eller kontraktindgåelse)
- Udgiftens afholdelse (varen mv. leveres)
- Udbetaling (fakturaen betales)

En udgift eller en indtægt skal registreres i regnskabet, når et retligt krav på et veldefineret beløb kan gøres gældende (retserhvervesprincipet). Det vil sige, at udgiften anses for afholdt, når en vare eller tjenesteydelse er leveret eller et anlægsarbejde er udført. Dette gælder, uanset hvornår betalingen af udgiften finder sted.

Det betyder, at udgiften for varer, der er leveret ultimo et givet år, skal registreres i regnskabet for det pågældende år, uanset at betalingen for varerne først har fundet sted primo det følgende år.

Tilsvarende gælder for indtægter, at f.eks. en refusionsanmodning skal registreres i regnskabet i det år, hvor den er sendt af sted og ikke først, når refusionen modtages.

2.3.4. Fordeling af udgifter og indtægter på formåls- og finanskonti

Nogle udgifter kan forbruges på flere formål uden, at det er klart i forbindelse med indkøbet. Her anbefales det at bogføre udgiften på det formål, der

primært forbruger den pågældende vare. Det samme gælder i et vist omfang tjenesteydelser, hvor det dog ofte er muligt at fordele udgiften på formålene efter en fast fordelingsnøgle f.eks. udgifter til vagt og sikring.

3. Budgettet

Til opstilling af budgettet skal anvendes det af Kirkeministeriet fastsatte budgetskema (*bringes som bilag til vejledningen - findes som bilag B8 i denne betænkning*). Budgetskemaet består af en samlet oversigt og en række specifikationer. Den samlede oversigt består af et driftsbudget og et anlægsbudget, som hver er opdelt i et indtægts- og et udgiftsafsnit, idet driftsbudgettet omfatter generelle indtægter og driftsudgifter, mens anlægsbudgettet omfatter anlægsinvesteringer og anlægsfinansiering.

Den samlede oversigt omfatter dels budgetåret, dels budgetoverslag for de følgende tre år. Specifikationerne vedrører alene budgetåret.

Der skal være balance mellem indtægter og udgifter såvel for budgetåret som for de flerårige budgetoverslag. Dog kan der på driftsbudgettet budgetteres med forbrug af fri opsparing og på anlægsbudgettet med forbrug af bunden opsparing, der er hensat til det pågældende anlægsprojekt. Fri opsparing kan endvidere overføres til forbrug på anlægsbudgettet.

Budgettering sker kun på formålsniveau, idet finanskonteringen alene anvendes i forbindelse med bogføringen.

3.1. Generelle indtægter

De generelle indtægter udgøres af det fastsatte ligningsbeløb til drift, et eventuelt driftstilskud fra fællesfonden (udligningstilskud og/eller generelt tilskud), renter af stiftsmidler bortset fra gravstedskapitaler samt forpagtningssafgift. De generelle indtægter svarer til den fastsatte driftsramme.

3.2. Driftsudgifter

Driftsudgifterne omfatter alle kassens driftsudgifter og de tilhørende driftsindtægter, dvs. de indtægter, der ikke indgår under generelle indtægter, men henføres til de enkelte driftsformål.

Udgifterne inden for hvert enkelt hovedformål budgetteres som nettoudgifter, dvs. udgifter minus de ved den pågældende driftsvirksomhed tilhørende indtægter.

Summen af nettodriftsudgifterne må ikke overstige den fastsatte driftsramme med tillæg af forbrug af fri opsparing, som er overført fra tidligere år.

Indtægtsdækket virksomhed skal altid budgetteres med lige store indtægter og udgifter. Et overskud vil som opsparing kunne forbruges det følgende år.

3.3. Anlægsinvesteringer

Anlægsarbejder omfatter erhvervelse eller konstruktion af bygninger og anlæg, samt større istandsættelsesarbejder og arbejder, hvortil der ydes statstilskud. Udgiften til et istandsættelses- og ombygningsarbejde regnes kun som et anlægsarbejde, hvis arbejdet indebærer væsentlige ændringer i/fornyelse af bestående bygninger eller anlæg. Udgifter til nybyggeri og ejendomskøb regnes altid som anlægsudgifter.

Afgrænsningen mellem hvilke udgifter, der kan henføres til driftsrammen, og hvilke, der vedrører anlæg, foretages af provstiudvalget.

Udgifterne til anlægsinvesteringer skal budgetteres inden for de givne anlægsbevillinger og specificeres i et anlægsskema i bilag til budgetskemaet (*se bilag B8 i denne betænkning*). En bevilling til et anlægsprojekt omfatter dels en totaludgift for det samlede anlægsprojekt, dels et ligningsbeløb i de enkelte år. Totaludgiften kan dækkes af ligningsmidler, låntagning, forbrug af bunden opsparing og eventuelle indtægter fra salg af anlægsaktiver og fra udbetaling af midler fra kirkens kapitaler blandt stiftsmidlerne. Et anlægsprojekt kan først igangsættes, når der foreligger et af provstiudvalget godkendt anlægsskema og projektbeskrivelse. Hvis forudsætningerne for en godkendelse af et anlægsprojekt ændrer sig væsentligt, så skal menighedsrådet forelægge ændringen til provstiudvalget til godkendelse. Det gælder særligt, hvis projektet f.eks. efter indhentning af tilbud eller udbud viser sig at overskride den godkendte anlægsbevilling med mindre overskridelsen kan finansieres af den frie opsparing.

Såfremt en del af totaludgiften dækkes af lån, kan der gives ligningsmidler til dækning af ydelserne på lånet. Ydelserne kan også helt eller delvist dækkes ved, at et positivt resultat på driften overføres til anlæg, jf. punkt 3.4. om opsparing.

Der kan endvidere gives ligningsmidler til bunden opsparing til særlige fremtidige anlægsformål. Bunden opsparing kan også helt eller delvist dækkes ved at et positivt resultat på driften overføres hertil, jf. punkt 3.4. om opsparing. De konkrete opsparingsformål skal være godkendt af provstiudvalget. En tilladelse til at spare op til et bestemt formål indebærer ikke en endelig tilladelse til igangsætning af anlægsprojektet. Tilladelsen til igangsætning sker i forbindelse med provstiudvalgets godkendelse af anlægsprojektet, jf. ovenfor. Nogle anlægsprojekter indebærer en opsparing over mange år, f.eks. til en ny kirke eller et nyt orgel. Normalt kræver det en mindre omfattende projektbeskrivelse at få tilladelse til at spare op end til at igangsætte selve kirkebyggeriet. Behovet for det pågældende anlæg bør også vurderes ud fra den aktuelle situation, inden godkendelse af den endelige anlægsbevilling.

3.4. Anlægsfinansiering og opsparing

Anlæg kan finansieres via ligningsmidler til anlæg, låneoptagelse, renteindtægter af anlægsopsparing, salg af anlæg og endelig forbrug af opsparing til anlæg samt evt. fri opsparing fra driften.

Provstiudvalget skal både godkende selve anlægsprojektet og finansieringen. Det vil normalt ske i forbindelse med den årlige budgetproces, men kan også ske ved forelæggelse af en konkret sag for provstiudvalget.

4. Budgetlægningen

4.1. Budgettets formål

Kirkekassernes budgetter fastlægges i et samvirke mellem menighedsråd, budgetsamråd og provstiudvalg. Budgetterne tjener flere forskellige formål.

For det første giver budgettet hjemmel til og udgør styringsgrundlaget for menighedsrådets økonomiske dispositioner i løbet af året, idet menighedsrådet har ret til at disponere inden for de økonomiske rammer, som rammebevillingen til driftsudgifter og anlægsbevillingerne afstikker.

For det andet er budgettet et redskab til en flerårig planlægning af indtægter og udgifter og derigennem en prioritering af personaleressourcer, kirkelige aktiviteter, bygningsvedligeholdelse mv.

For det tredje danner budgetbidragene grundlag for drøftelser af prioriteringer mellem sognene inden for provstiet.

Endelig giver drøftelserne på budgetsamrådet en lejlighed til at overveje mulighederne for samarbejde sognene imellem inden for forskellige områder.

Disse forskellige formål afspejler sig i kravene til budgetterne og i budgetproceduren.

Kirkekassernes budgetter fastsættes efter en rammebudgetteringsmodel. Det betyder for det første, at budgetlægningen tager udgangspunkt i fastlæggelsen af en samlet ramme for udgifterne inden for provstiet. Denne samlede ramme bliver derefter nedbrudt i rammer for de enkelte kirkekasser.

For det andet betyder det, at menighedsrådene har stor frihed til at budgettere og disponere inden for den fastsatte ramme.

Rammebudgetteringsmodellen søger herved at forene hensynet til lokal frihed med en samlet økonomisk ansvarlighed.

4.2. Foreløbig driftsramme

Den årlige budgetproces indledes med, at provstiudvalget fastsætter foreløbige driftsrammer for kirke- og præstegårdskasserne i provstiet og meddeler disse til menighedsrådene senest 15. april.

Provstiudvalget tager ved fastsættelsen af de foreløbige driftsrammer udgangspunkt i de overordnede målsætninger for udviklingen i udgifter og ligning, som blev fastsat i forbindelse med det foregående års budgetlægning. Provstiudvalget kan ved fastsættelsen af de foreløbige driftsrammer tilbageholde en omprioriteringsreserve til senere fordeling i forbindelse med fastlæggelsen af de endelige driftsrammer og anlægsbevillinger. Reserven vil for eksempel kunne etableres som følge af, at et anlægsarbejde er gennemført, eller et stiftsmiddellån er betalt ud, eller ved en ”grønthøsterbesparelse” på driftsrammerne.

Der fastsættes foreløbige driftsrammer for budgetåret (B-året) og for tre budgetoverslagsår (BO1, BO2 og BO3). Rammerne for budgetoverslagsårene fastsættes i faste priser (dvs. i B-årets pris- og lønniveau).

4.3. Budgetbidrag

På dette grundlag udarbejder menighedsrådene et budgetbidrag, som fremsendes til provstiudvalget senest 15. juni, medmindre provstiudvalget har fastsat en anden frist. Menighedsrådene indberetter budgetbidraget i provstiernes budgetstøttesystem. Budgetbidraget omfatter følgende:

- a) Et foreløbigt driftsbudget, som ud over budgetåret også omfatter de tre budgetoverslagsår. Det foreløbige driftsbudget skal overholde de af provstiudvalget udmeldte foreløbige driftsrammer. Budgettet skal for budgetåret specificeres på kontiene i den af Kirkeministeriet fastlagte formålskontoplan, mens det for budgetoverslagsårene specificeres på hovedformål.
- b) En oversigt over de faste stillinger, som budgettet omfatter, med angivelse af stillingskvoten.
- c) Eventuelle ønsker om merudgifter i budgetåret og/eller budgetoverslagsårene, som ikke er omfattet af det foreløbige driftsbudget. Der skal anføres en kort begrundelse for merudgiftsønsket.
- d) Eventuelle ønsker om bevilling til anlægsudgifter i budgetåret og/eller budgetoverslagsårene. Ønsker om nye anlægsarbejder skal ledsages af en kort begrundelse.
- e) I tilknytning til budgetbidraget kan menighedsrådet beskrive målsætninger og formål for rådets aktiviteter.

I flersogns pastorater føres præstegårdens budget og regnskab i én af pastoratets kirkekasser via en dimension. Præstegårdsudvalget opretholdes med

deltagelse fra alle pastoratets menighedsråd, og udvalget indstiller budgettet for drifts- og anlægsudgifter på præstegården. Præstegårdsudgifterne forudsættes således ikke omfattet af den pågældende kirkekasses driftsramme, men har sin egen selvstændige driftsramme. Det vil sige, at det menighedsråd, der bestyrer den kirkekasse, hvor præstegården opføres, ikke kan overføre midler fra præstegården til andre dele af den pågældende kirkekasses budget, medmindre provstiudvalget efter indstilling fra præstegårdsudvalget tilslutter sig beslutningen.

Hvis der er oprettet et særskilt budget for en kirkegård, og kirkegårdens budget udarbejdes af kirkegårdslederen eller af kirkegårdsbestyrelsen, skal budgettet drøftes og godkendes af menighedsrådet.

Hvis der er oprettet særskilt budget for en kirkegård som et samarbejde mellem flere sogne, udarbejdes budgetbidraget og eventuelle ønsker om yderligere driftsudgifter og bevillinger til anlæg af de pågældende menighedsråd i henhold til kirkegårdskassens vedtægter.

Kirkegårdskassens budget indgår i de deltagende kirkekassers budget med den pågældende kasses respektive andel.

Budgetbidraget for kirkegårdskasser følger i øvrigt samme regler som kirke- og præstegårdskasser.

Til budget for kirkekasser anvendes folkekirkens kontoplan, konteringsvejledning og nyeste budgetschema, som kan hentes fra Kirkeministeriets hjemmeside.

Provstiudvalget udarbejder årligt budget for provstiudvalgets indtægter og udgifter for det kommende regnskabsår. Budgettet skal være udarbejdet senest den 15. juni, medmindre anden frist er fastsat af provstiudvalget.

4.5. Budgetsamråd

Der afholdes herefter budgetsamråd med udgangspunkt i de fremsendte budgetbidrag. Provstiudvalget indkalder en eller to repræsentanter for hvert menighedsråd i provstiet til budgetsamrådet. Hvis provstiet består af to eller flere kommuner eller dele af flere kommuner, afholdes budgetsamrådet dog særskilt for sognene i den enkelte kommune. Der kan afholdes flere budgetsamråd.

Budgetsamrådet er offentligt. Bekendtgørelse om afholdelse af budgetsamrådet sker efter provstiudvalgets bestemmelse på en måde, der sikrer, at offentligheden bliver bekendt med afholdelsen. I bekendtgørelsen angives, hvilke emner der skal behandles på budgetsamrådet.

Budgetsamrådet har ikke besluttende myndighed, med mindre der er truffet beslutning om at flytte kompetence fra provstiudvalget til budgetudvalget, jf. punkt 4.6.

På budgetsamrådet belyses de økonomiske forhold i provstiet, og målsætninger for udgifter og ligning set i et flerårigt perspektiv drøftes. Der kan ved drøftelsen tages udgangspunkt i den ønskede udgiftsudvikling og i den ønskede udvikling i kirkeskatten set i lyset af blandt andet befolkningsudviklingen, folkekirkens medlemsandel og udviklingen i udskrivningsgrundlaget inden for ligningsområdet.

Med udgangspunkt i de fremsendte budgetbidrag drøfter budgetsamrådet endvidere menighedsrådenes ønsker om nye større udgiftskrævende opgaver inden for driftsramme og anlæg.

På budgetsamrådet er provstiudvalget forpligtet til at orientere menighedsrådene i kommunen om budgettet for provstiudvalgskassen.

4.5. Ligningsbeløb

Efter budgetsamrådet fastsætter provstiudvalget målsætninger for provstiets udgifter og ligning set i et flerårigt perspektiv, herunder en samlet udgiftsramme for drift og anlæg i budgetåret.

På grundlag af disse målsætninger fastsætter provstiudvalget endelige driftsrammer og anlægsbevillinger for kirkekasserne i provstiet og meddeler disse til menighedsrådene senest 15. september. Heri indgår en prioritering af menighedsrådenes ønsker til yderligere driftsudgifter og nye anlægsprojekter under hensyn til den samlede udgiftsramme.

Provstiudvalget kan ved fastsættelsen af driftsrammer og anlægsbevillinger (og ved senere tildeling af yderligere midler fra 5 % reserven) tage hensyn til omfanget af videreførte midler i pågældende kirkekasser samt til omfanget af anlægsopsparing, også selv om midlerne er opsparet til andre formål.

Der fastsættes endelige driftsrammer for budgetåret (B-året) og for tre budget overslagsår (BO1, BO2 og BO3). Alle rammer er bindende for menighedsrådenes budgettering i indeværende års budgetproces. Rammerne for budgetoverslagsårene er ikke bindende, men alene vejledende for næste års budgetproces.

Provstiudvalget fastsætter ligningsbeløbet til kommunens kirkekasser. Provstiudvalget har ved ligningsbeløbets fastsættelse adgang til at afsætte midler til en reserve på op til 5 % af ligningsbeløbet. Ved forbrug af reserven har provstiudvalget det følgende år mulighed for at forhøje ligningen med henblik på reservens reetablering. Reserven kan bruges til imødegåelse af uforudsete udgifter i ligningsområdet i løbet af budgetåret.

Provstiudvalget fastsætter ligningsbeløbet for provstiudvalgskassen senest den 15. september. Hvis provstiet omfatter flere kommuner eller dele af flere kommuner, træffer provstiudvalget inden den i 1. pkt. nævnte frist beslutning om ligningsbeløbets fordeling mellem kommunerne.

Provstiudvalget giver senest den 15. september kommunalbestyrelsen meddelelse om ligningsbeløbet størrelse.

4.6. Besluttende budgetsamråd

Budgetsamrådet har som udgangspunkt ikke besluttende myndighed. Menighedsrådene kan imidlertid på det første budgetsamrådsmøde efter nyvalg til menighedsråd beslutte at flytte kompetence fra provstiudvalget til budgetsamrådet. Beslutningen er bindende for menighedsrådenes funktionsperiode. Hvis der efter nyvalg ikke træffes fornyet beslutning om ændret kompetencefordeling, er budgetsamrådet alene orienterende.

Budgetsamrådet kan overtage provstiudvalgets kompetence til at:

- a) Fastsætte målsætninger for udgifter og ligning set i et flerårigt perspektiv.
- b) Fastsætte en samlet udgiftsramme og et samlet ligningsbeløb, herunder en eventuel 5 % reserve (med mindre ligningsbeløbet fastsættes af et budgetudvalg).
- c) Fastsætte driftsrammer, anlægsbevillinger og ligningsbeløb til de enkelte kirkekasser.

Provstiudvalgets og budgetsamrådets kompetencer fastlægges i en vedtægt. Der kan træffes beslutning om, at budgetudvalget alene overtager visse af ovennævnte tre kompetencer, idet budgetsamrådet kan overtage a) alene, a) og b) eller a), b) og c). Såfremt budgetsamrådet har overtaget kompetencer fra provstiudvalget, er det provstiudvalgets opgave at udarbejde indstillinger til budgetsamrådets beslutning.

Budgetsamrådet kan beslutte, at personalenormeringen fastlægges af provstiudvalget. I så fald kan budgetsamrådet fastlægge retningslinjer for personalenormeringen. Beslutningen træffes på det første budgetsamrådsmøde efter nyvalg til menighedsråd og er bindende for menighedsrådenes funktionsperiode.

Når budgetsamrådet træffer beslutning om en ændret kompetencefordeling vægtes det enkelte menighedsråds stemme i forhold til antal af valgte medlemmer i det enkelte råd, og beslutningen træffes ved kvalificeret flertal på 2/3. Ved budgetsamrådets beslutninger vedrørende budgetlægning vægtes stemmerne på samme måde, og beslutning træffes ved almindeligt stemmeflertal.

Det er menighedsrådets flertal, der bestemmer mandatet til repræsentanterne på budgetsamrådet. Der kan derfor ikke blive tale om, at et vist antal stemmer fra det enkelte menighedsråd repræsenterer rådets flertal og et vist antal rådets mindretal.

4.7. Budgetudvalg

Der skal nedsættes budgetudvalg hvis:

- a) kommunen omfatter to eller flere provstier, der hver har 50 % eller mere af deres folkekirkemedlemmer inden for kommunen, eller
- b) kommunen omfatter to eller flere provstier, hvoraf mindst ét har mere end 20 %, men mindre end 50 % af deres folkekirkemedlemmer inden for kommunen.

Det er i så fald budgetudvalget, der fastsætter det samlede ligningsbeløb til kommunens kirke-, præstegårdskasser og til provstiudvalgskasserne samt ligningsbeløbets fordeling mellem provstierne.

I en kommune, der består af to provstier, kan kirkeministeren godkende, at der i stedet for to provstiudvalg og et budgetudvalg vælges ét fælles provstiudvalg for provstierne i kommunen. Det fælles provstiudvalg varetager i så fald samtlige opgaver, der er henlagt til provstiudvalg.

4.8. Budget for kirkekasser

Menighedsrådet fastsætter inden for den af provstiudvalget fastsatte rammebevilling til driftsudgifter og bevilling til anlægsudgifter budgettet for det kommende regnskabsår. For så vidt angår driftsrammen står menighedsrådet frit i sin budgettering af driftsudgifterne inden for den udmeldte ramme, forudsat at der er tale om formål, hvortil der kan afholdes udgifter af kirkekassen. På anlægsområdet er der tale om bindende bevillinger.

Budgettet for kirkekasserne specificeres på den 2-cifrede formålkontoplan og fremsendes til provstiudvalget senest den 15. november. Efterfølgende ændringer af budgettet kan foretages på ethvert menighedsrådsmøde efter samme regler som gælder andre beslutninger.

Det er en forudsætning for vedtagelse af ændringer af budgettet, at det således ændrede budget overholder den fastsatte driftsramme og de fastsatte anlægsbevillinger samt eventuelle af provstiudvalget tildelte 5 %-midler.

Provstiudvalget påser, at kirkekassernes budget for det kommende år er i overensstemmelse med de af provstiudvalget fastsatte rammer og bevillinger. Provstiudvalget foretager ligeledes legalitetskontrol af budgetterne, herunder at der er tale om formål, som der kan afholdes udgifter til af kirkekassen.

Menighedsrådene kan afholde udgifter af kirkekassen til følgende formål:

- 1) Sognets kirkelige virksomhed.
- 2) Sognets begravelsesvæsen.
- 3) Indtægtsdækket virksomhed, som udøves i tilknytning til ovenstående aktiviteter.

- 4) Fremme af det kirkelige liv i provstiet.
- 5) Kirkelige formål af betydning for stiftet som helhed.
- 6) Den kirkelige betjening af folkekirkens medlemmer i udlandet.
- 7) Personregistrering.

I et pastorat med flere menighedsråd træffer provstiudvalget beslutning om, af hvilken kirkekasse udgifter vedrørende præstegården skal afholdes.

Udgifter vedrørende ikke-selvejende kirker afholdes som udgangspunkt af den, der ejer kirken, eller den, der ejer afløsningssummen for kirketienden, men menighedsrådet kan beslutte, at der af kirkekassen ydes tilskud til hel eller delvis dækning af udgifter til ikke-selvejende kirkers vedligeholdelse og drift samt tilskud til kirkegårdens drift.

Kirkekassen oppebærer indtægter, herunder renter, udbytte m.v., af kirkens kapitaler samt betaling for brug af kirke og kirkegård. [Renter, udbytte m.v. af præsteembedets kapitaler samt leje- og driftsindtægter for præsteembedets faste ejendomme indgår i kirkekassen.

5. Disponeringsregler

Menighedsrådet kan alene gennemføre økonomiske dispositioner, som fremgår af det af menighedsrådet vedtagne budget. Foranstaltninger, som medfører indtægter eller udgifter, der ikke fremgår af det vedtagne budget, må ikke iværksættes, før menighedsrådet har vedtaget en ændring af budgettet, som omfatter disse.

Udgifter til foranstaltninger, som er nødvendige for bevarelse og sikring af kirkekassens aktiver, og som er uforudseelige, kan dog afholdes, selv om de ikke fremgår af budgettet, hvis foranstaltningens gennemførelse ikke kan afvente et menighedsrådsmøde. Dette gælder for eksempel afhjælpning ved storm- eller vandskade eller indbrud. Der skal på førstkommende menighedsrådsmøde orienteres om budgetændringen.

Det gælder i almindelighed, at der ved menighedsrådets disponering skal vises skyldige økonomiske hensyn. Det vil blandt andet sige, at indkøb skal foretages på den mest økonomiske måde under hensyn til kvalitet mv., og at der alene anvendes de ressourcer, som er nødvendige af hensyn til formålet.

Kompetencen til at disponere inden for budgettet fastlægges i et bilag til regnskabsinstruksen for kirkekassen – bilag B11 i denne betænkning.

5.1. Driftsudgifter

Udgifterne inden for driftsrammen budgetteres som nettoudgifter, dvs. udgifter minus de tilhørende indtægter. Det betyder, at hvis indtægterne bliver lavere end det budgetterede, skal de samlede udgifter inden for driftsrammen reduceres tilsvarende, således at den fastsatte driftsramme overholdes.

Leasing- og lejeaftaler, der omfatter størstedelen af et aktivs levetid, betragtes som låntagning og forudsætter godkendelse efter samme regler som lån til anlægsudgifter.

Forsikring kan alene tegnes for de områder der ikke er omfattet af folkekirkens fælles forsikringer, der omfatter den lovpligtige arbejdsskadeforsikring, ansvarsforsikring og bygnings- og tingsskadeforsikring, jf. den seneste version af folkekirkens forsikringshåndbog.

5.2. Indkøb

Udgangspunktet for alle indkøb er, at det skal ske så effektivt og økonomisk fordelagtigt som muligt. Der er en forpligtelse til at få mest muligt for pengene.

Alle folkekirkelige myndigheder har mulighed for at købe ind ved anvendelse af Statens og Kommunernes Indkøbs Service A/S – www.ski.dk. For at logge på og se de konkrete aftaler skal man anvende en adgangskode, der er fælles for hvert provsti. Adgangskoden er offentliggjort i Nyheder fra Kirkeministeriet og kan evt. rekvireres i provstiet. IT-kontoret har indgået en række aftaler om anskaffelse af PC'er til kirkenettet, IT-forbrugsstoffer og rabataftaler på fastnettelefoni. Aftalerne kan benyttes via hjemmesiden <http://itk> og <http://www.infonyt.dk>.

Der er i nogle stifter og provstier indgået fælles aftaler om kalkning m.m. ligesom nogle kirkegårde foretager fælles indkøb. Kontakt provstiet eller stiftet for nærmere oplysninger.

5.3. Udbud

Provstier og menighedsråd er underlagt de samme krav til udbud af opgaver som andre offentlige myndigheder. De overordnede regler fremgår af Konkurrencestyrelsens hjemmeside, www.ks.dk/udbud. Det er bl.a. Lov om indhentning af tilbud i bygge- og anlægssektoren (Lov nr. 338 af 18/05/2005) og EU's udbudsregler.

Selvom mange opgaver - særligt anlægsopgaver -, vil falde under grænserne for, hvornår man skal anvende EU-reglerne, skal der som udgangspunkt altid indhentes flere tilbud på en opgave, men der kan også være krav om annoncering.

5.4. Indtægter fra kirkelige aktiviteter

I henhold til lov om kirkers bestyrelse og brug skal regler om betaling for brug af kirken ved særskilte kirkelige handlinger, kirkelige møder m.v. fastsættes i en vedtægt, der udfærdiges af menighedsrådet og godkendes af provstiudvalget. Er kirken ikke selvejende, skal provstiudvalget forinden forhandle med den, der ejer kirken, eller den, der ejer afløsningssummen for

kirketienden. For en valgmenigheds brug af kirken betales for den merudgift til kirkens opvarmning, belysning, rengøring m.m., som valgmenighedens brug af kirken medfører. Betalingen fastsættes af provstiudvalget efter forhandling med menighedsrådet og valgmenighedens bestyrelse. For andre kristne menigheders og evangelisk-lutherske frimenigheders brug af kirken ydes en betaling, som fastsættes af provstiudvalget efter forhandling med menighedsrådet.

5.5. Indtægtsdækket virksomhed

Indtægtsdækket virksomhed omfatter aktiviteter, som ikke indgår under kirke og begravelsesvæsen, men som udøves i tilknytning til disse. Det er en forudsætning for dispositioner under indtægtsdækket virksomhed, at den pågældende aktivitet ikke står i modstrid med kirkens formål. Udlejning af lokaler i sognegård til ikke-kirkelige formål, cafevirksomhed og lignende kan alene ske som indtægtsdækket virksomhed.

Indtægtsdækket virksomhed indgår under driftsrammen og følger reglerne for driftsudgifter med følgende undtagelser.

Ved indtægtsdækket virksomhed må udgifterne ikke overstige de opnåede indtægter. Hvis der er underskud på en given indtægtsdækket virksomhed, skal menighedsrådet afgive en redegørelse herom til provstiudvalget, og provstiudvalget kan pålægge menighedsrådet at ophøre med den pågældende virksomhed.

Et positivt resultat af den indtægtsdækkede virksomhed indgår i den frie opsparing og kan forbruges under driftsrammen det følgende år.

Ved indtægtsdækket virksomhed skal prisen på den enkelte vare og ydelse fastsættes så de langsigtede gennemsnitsomkostninger dækkes, således at der ikke sker konkurrenceforvridning. Ved langsigtede gennemsnitsomkostninger forstås en beregning af de omkostninger, som i gennemsnit er forbundet med at producere en given vare eller ydelse. Til omkostningerne medregnes:

- 1) direkte omkostninger, dvs. omkostninger der umiddelbart kan henføres til den enkelte vare eller tjenesteydelse (f.eks. løn, materialer og fremmede tjenesteydelser), og
- 2) indirekte omkostninger, dvs. omkostninger der ikke umiddelbart kan henføres til den enkelte vare eller tjenesteydelse, men som kan beregnes på grundlag af udgifter, der fremgår andetsteds på budgettet (f.eks. el, varme og forsikring), samt omkostninger, der slet ikke fremgår af budgettet (f.eks. en beregnet afskrivning på bygninger).

5.6. Anlægsudgifter

Det er en forudsætning for menighedsrådets indgåelse af forpligtelser vedrørende anlægsudgifter, at de forventede udgifter til det samlede anlægsprojekt, som der er givet bevilling til, kan holdes såvel inden for den fastsatte totalbevilling for projektet som inden for projektets bevillinger i de enkelte år.

Såfremt det viser sig, at projektet ikke kan gennemføres som forudsat inden for den fastsatte totalbevilling, skal menighedsrådet straks forelægge sagen for provstiudvalget med henblik på ændring af projektet eller forhøjelse af bevillingen.

Såfremt projektet kan holdes inden for den fastsatte totalbevilling, kan menighedsrådet afholde udgifter ud over projektets bevilling i det pågældende år ved anvendelse af eventuelle midler fra kirkekassens frie opsparing.

Såfremt projektet bliver forsinket i forhold til det ved anlægsbevillingen forudsatte, således at årets anlægsudgifter bliver lavere end projektets bevilling i det pågældende år, overføres de resterende midler til en bunden opsparingskonto vedrørende det pågældende projekt med henblik på anvendelse i følgende år.

5.7. Salg af anlægsaktiver

Indtægter ved salg eller anden afståelse af rettigheder over kirkens faste ejendom indbetales til kirkens kapitaler blandt stiftsmidlerne.

Stiftsudvalget vedrørende økonomi kan tillade, at salgs- og erstatningssummer vedrørende rettigheder over kirkernes og præsteembedernes faste ejendomme udbetales til vedkommende kirkekasse i forbindelse med vedkommende kirkes erhvervelse eller istandsættelse af anden fast ejendom. Stiftsudvalget vedrørende økonomi kan endvidere tillade udbetaling af kapital til vedkommende kirkekasse til dækning af andre udgifter, som har relation til indbetalingen af salgs- eller erstatningssummen.

Provenu som fremkommer efter 1. januar 2004 og vedrører en ejendom tilhørende præsteembedet, der egner sig til landbrugsmæssig drift, skal indbetales til kirkens kapitaler. Provstiudvalget kan tillade, at et provenu som førnævnt, udbetales til vedkommende kirkekasse til finansiering af særskilte anlægsarbejder vedrørende kirken eller anvendes som afdrag på kirkens lån. Anlægsarbejdet skal være godkendt af de kirkelige tilsynsmyndigheder på tidspunktet for provenuets fremkomst.

5.8. Låntagning

Menighedsrådet kan ikke optage lån til kirkekassen til dækning af driftsudgifter. Der kan ikke oprettes kassekredit eller lignende. Der kan således ikke

afholdes driftsudgifter af kirkekassen, som ikke kan dækkes af den likviditet, der er til rådighed.

Menighedsrådet kan søge provstiudvalget om et kortvarigt lån i 5 % midlerne og evt. et lån i stiftsmidlerne, hvis der ikke er afsat 5 % midler eller de er forbrugt. Provstiudvalget fastsætter betingelserne for likviditetslånet, der maksimalt kan have en løbetid på 12 måneder.

Kommunalbestyrelsen kan med provstiudvalgets tilslutning yde et menighedsråd eller provstiudvalget forskud på ligningsbeløbet for det nærmest følgende regnskabsår.

Menighedsrådet kan optage lån til anlægsudgifter, i det omfang dette er forudsat i den fastsatte bevilling til det pågældende anlægsprojekt. Lån til anlægsudgifter skal fortrinsvis optages som stiftslån. Anden låntagning, herunder realkreditlån og banklån, kan alene optages med provstiudvalgets godkendelse.

5.9. Anbringelse af kassebeholdning og opsparing

Provstiudvalget indhenter tilbud fra mindst tre pengeinstitutter vedrørende forrentning, såfremt alle provstiets kasser samles i ét eller ganske få pengeinstitutter. Menighedsrådene er forpligtede til at anvende disse pengeinstitutter eller, hvis de vælger at blive i deres eksisterende, at de betinger sig samme renter, som i den fælles aftale. Endvidere at provstiudvalget er forpligtet på at vedligeholde aftalerne og kræve en genforhandling ved mindst hver 4. år med henblik på at vurdere, om de indgåede aftaler fortsat er den for de lokale kasser mest fordelagtige.

5.10. Menighedsrådenes disponering mellem rammer og ved årsafslutning

I løbet af året kan menighedsrådet overføre midler (foretage omdisponeringer) mellem samtlige driftskonti uden provstiudvalgets godkendelse.

Ved årets slutning har menighedsrådet adgang til at videreføre de midler på driftsrammen, der ikke er brugt i løbet af et regnskabsår, til brug i efterfølgende år.

I beregning af det disponible beløb skal der fratrækkes et eventuelt underskud på årets anlægsprojekter. En bevilling til en anlægsudgift skal anvendes i overensstemmelse med dens formål. Bevillingen kan være flerårig. En uforbrugt bevilling til anlægsarbejder videreføres til næste år, såfremt anlægsarbejdet ikke er afsluttet.

Enhver overførsel fra en anlægsbevilling til driftsrammen kræver provstiudvalgets godkendelse, jf. dog nedenfor. Omdisponering mellem de enkelte

bevillinger til anlægsudgifter eller overførsel af midler fra driftsrammen til anlægsudgifter kræver ligeledes provstiudvalgets godkendelse.

Såfremt et anlægsprojekt gennemføres med lavere udgifter end den fastsatte totaludgift, kan menighedsrådet overføre halvdelen af besparelsen til kirkekassens frie opsparing, idet den anden halvdel tilgår provstiets opsparing til uforudsete udgifter.

Viser det sig derimod, at arbejdet er blevet dyrere end forventet, kan provstiudvalget beslutte, at merudgiften finansieres af den pågældende kirkekasses driftsramme, herunder videreførte midler fra tidligere år, af besparelser på andre anlægsarbejder eller af anlægsopsparing, også selv om midlerne er opsparet til andre formål.

Hvis et anlægsarbejde opgives, reduceres eller udskydes på ubestemt tid, kan den besparelse, som opstår for kirkekassen, ikke overføres til driftsrammen eller til følgende års anlægsbevilling. Provstiudvalget træffer i denne situation beslutning om, på hvilken måde beløbet skal anvendes indenfor det pågældende ligningsområde.

6. Bogføring, regnskab og revision

6.1. Regnskab for kirkekasser

Regnskabsåret for provsti- og kirkekassen er kalenderåret. Den regnskabsmæssige supplementsperiode løber fra regnskabsårets udgang til udgangen af januar måned i det følgende regnskabsår. Regnskabet skal aflægges senest 1. april efter regnskabsårets udløb.

Til regnskabet anvendes folkekirkens 2-cifrede formålstopplan og finanskontoplanen, Kirkeministeriets konteringsvejledning og nyeste regnskabs-skema, der kan hentes på ministeriets hjemmeside. Den systematik, der fremgår af skemaet skal anvendes. Det er kun nødvendigt at udskrive/anvende sider med specifikationer, dvs. de konti, der er bogført på.

Regnskab for særlige nybygnings- og istandsættelsesarbejder føres som særskilte biregnskaber og vedlægges regnskabet. De til menighedsplejen indsamlede beløb samt beløb indsamlet til andre formål skal opføres i kirkekassens årlige regnskab, jf. § 10 i cirkulære om indsamling i kirkerne nr. 21 af 26. marts 2007.

Hvis der føres særskilt regnskab for en kirkegård, og kirkegårdens regnskab udarbejdes af kirkegårdslederen eller af kirkegårdsbestyrelsen, skal regnskabet aflægges til menighedsrådet.

Hvis der er oprettet særskilt budget for en kirkegård som et samarbejde mellem flere sogne, aflægges regnskabet i henhold til vedtægterne for kirkegårdskassen. Kirkegårdskassens regnskab indgår i de deltagende kirkekas-

sers regnskab med den pågældende kasses andel i forhold til vedtægterne. Regnskabsaflæggelsen følger i øvrigt samme regler som kirke- og præstegårdskasser.

Regnskabet i fire eksemplarer skal underskrives af alle rådets medlemmer og indberettes elektronisk i provstiernes budgetstøttesystem.

6.2. Bogholderi og rapportering

Menighedsrådet og provstiudvalget skal have en regnskabsinstruks jf. bilag lag B11, hvor det er henholdsvis menighedsrådets og provstiudvalgets ansvar at bilagene til instruksen med bemyndigelser osv. er ajour hele tiden.

Den løbende bogføring foretages efter almindelig anerkendt bogføringsteknik.

Forretningsgangen er baseret på det forhold, at der normalt ikke kan ske adskillelse mellem kasse og bogholderi.

Bogholderiet skal være ajour, og kvartalsvis rapportering til menighedsrådet skal finde sted. Kassebogføringen må ikke være mere end én måned bagud, bortset fra særlige tilfælde, hvor dette skriftligt er godkendt af formanden for menighedsrådet.

Kvartalsvis rapportering, hvori regnskabet er sammenholdt med budgettet, fremsendes til menighedsrådet så betids, at rådet senest 2 måneder efter kvartalets udløb kan behandle kvartalsrapporten på et menighedsrådsmøde.

Rapporteringen skal indeholde oplysninger svarende til regnskabsskemaets oversigtsdel.

Et eksemplar af kvartalsrapporten tilsendes provstirevisor senest 2 måneder efter kvartalets udløb.

Det tilstræbes at en eventuel kontant kassebeholdning ikke overstiger 1.000 kr. ved dagens slutning. I særlige tilfælde kan kassebeholdningen, efter aftale mellem menighedsråd og provstirevisor, fastsættes til et højere beløb end 1.000 kr.

Alle udbetalinger skal være dokumenteret ved bilag og i nødvendigt omfang godkendt af en af menighedsrådet befuldmægtiget.

6.3. Godkendelse af regnskab

Senest den 1. april fremsender menighedsrådet eller provstiudvalget ét underskrevet eksemplar af regnskabet til provstiudvalget og tre underskrevne eksemplarer med bilag til provstirevisor.

Revisor foretager revision, udarbejder revisionsprotokol og sender to eksemplarer af det påtegnede regnskab og revisionsprotokol til menighedsrådet senest den 15. september.

Når menighedsrådet har modtaget det reviderede regnskab samt revisionsprotokol fra provstirevisor, behandles revisionsprotokollen på et menighedsrådsmøde og forsynes med rådets eventuelle bemærkninger. Det reviderede regnskab underskrives af menighedsrådet ved formanden og forsynes med dato.

Menighedsrådet fremsender to reviderede regnskaber med revisionsprotokol samt rådets eventuelle bemærkninger til provstiudvalget senest den 15. oktober. Provstiudvalget kan dispensere fra denne frist.

Provstiudvalget meddeler senest den 15. november endelig godkendelse af regnskabet under hensyntagen til revisionsprotokollen og menighedsrådets eventuelle bemærkninger hertil. Efter provstiudvalgets godkendelse tilbagesendes ét eksemplar af regnskabet til menighedsrådet, mens provstiudvalget beholder det andet eksemplar.

Efter modtagelsen af det godkendte regnskab behandler menighedsrådet regnskabet på rådsmøde, og bemærkning herom optages i menighedsrådets protokol.

6.4. Godkendelse af regnskab for provstiudvalgskassen

Senest den 1. oktober efter regnskabsårets udløb sender provstirevisor to eksemplarer af det påtegnede regnskab med revisionsprotokol til provstiudvalget. Samtidig sendes ét eksemplar af revisionsprotokollen til stiftsøvrigheden.

Når provstiudvalget har modtaget det reviderede regnskab og revisionsprotokol, behandles regnskabet på et provstiudvalgsmøde og forsynes med provstiudvalgets eventuelle bemærkninger. Det reviderede regnskab underskrives af formanden for provstiudvalget og forsynes med dato.

Provstiudvalget sender senest den 1. november efter regnskabsårets udløb to eksemplarer af det reviderede og underskrevne regnskab med revisionsprotokol til stiftsøvrigheden. Stiftsøvrigheden kan dispensere fra denne frist.

Senest den 1. december efter regnskabsårets udløb meddeler stiftsøvrigheden godkendelse af regnskabet under hensyn til revisionsprotokollen og provstiudvalgets eventuelle bemærkninger hertil.

Efter stiftsøvrighedens godkendelse tilbagesendes ét eksemplar af regnskabet til provstiudvalget, mens stiftsøvrigheden beholder det andet eksemplar.

6.5. Finansiell revision og forvaltningsrevision

Den løbende revision af de kirkelige kasser varetages af provstirevisor.

Provstirevisor ansættes og afskediges af stiftsøvrigheden. Forinden ansættelse eller afskedigelse høres provstiudvalgene. Stiftsøvrigheden træffer afgørelse om de enkelte provstirevisorers ansættelsesområder under hensyntagen til de lokale forhold.

Provstirevisor må med provstiudvalgets godkendelse udføre anden assistance for de menighedsråd, hvis regnskab revisor reviderer.

Revisionen tilrettelægges og gennemføres i overensstemmelse med revisionsinstruks, jf. bilag 1 til cirkulære om kirkekassers budget, regnskab og revision m.v. - bilag B10.

Provstiudvalget udøver legalitetskontrol og forvaltningsrevision for kirke- og præstegårdskasser. Provstiudvalget kan anmode provstirevisor om bistand hertil.

Bilag B10. Udkast til nyt cirkulære om kirkekassernes budget, regnskab og revision m.v. (inkl. revisionsinstruks)

(Til menighedsråd, provstiudvalg og stiftsadministrationer m.v.)

I medfør af § 7, stk. 5, § 9 og § 17f i lov om folkekirkens økonomi, jf. lov-bekendtgørelse nr. 609 af 6. juni 2007, fastsættes:

Indberetning af ligningsbeløb til kommunen

§ 1. Provstiudvalget giver senest den 15. september kommunalbestyrelsen meddelelse om ligningsbeløbets størrelse.

Budget for kirkekasser

§ 2. Provstiudvalget skal udmelde de foreløbige driftsrammer for kirkekasser til menighedsrådene senest den 15. april, medmindre anden frist er fastsat af provstiudvalget.

Menighedsrådene skal fremsende budgetbidrag for kirkekasserne til provstiudvalgene senest den 15. juni specificeret på formålskonti, medmindre anden frist er fastsat af provstiudvalget.

Provstiudvalget meddeler de endelige driftsrammer og anlægsbevillinger for kirkekasser i provstiet til menighedsrådene senest den 15. september.

Menighedsrådet specificerer budgettet for kirkekasserne på formålskonto-planen og fremsender den til provstiudvalget senest den 15. november.

Stk. 2. Budgettet skal indberettes til provstiudvalget med anvendelse af provstiernes budgetstøttesystem.

Stk. 3. Til budgettet for kirkekasserne anvendes Kirkeministeriets vejledning om budget og regnskab for de lokale kassers budget og regnskab, kon-toplaner, konteringsvejledning og nyeste budgets-kema, der kan hentes på ministeriets hjemmeside.

Regnskab for kirkekasser

§ 3. Menighedsrådet aflægger regnskab senest den 1. april efter regnskabs-årets udløb. Regnskabet skal underskrives i fire eksemplarer af alle rådets medlemmer og indberettes i provstiernes budgetstøttesystem

Stk. 2. Regnskab for særlige nybygnings- og istandsættelsesarbejder føres som særskilte regnskaber og vedlægges regnskabet.

Stk. 3. De til menighedsplejen indsamlede beløb samt beløb indsamlet til andre formål skal opføres i kirkekassens årlige regnskab jf. §10 i cirkulære om indsamling i kirkerne, nr. 21 af 26. marts 2007.

Stk. 4. Til regnskab for kirkekasser anvendes Kirkeministeriets nyeste regnskabsskema, der kan hentes på ministeriets hjemmeside, og vejledning om de lokale kassers budget og regnskab.

Stk. 5. Regnskabet skal indberettes til provstiudvalget med anvendelse af provstiernes budgetstøttesystem.

Godkendelse af regnskab

§ 4. Senest den 1. april fremsender menighedsrådet ét underskrevet eksemplar af regnskabet til provstiudvalget og tre underskrevne eksemplarer med bilag til provstirevisor.

Stk. 2. Revisor foretager revision, udarbejder revisionsprotokol og sender to eksemplarer af det påtegnede regnskab og revisionsprotokol til menighedsrådet senest den 15. september.

Stk. 3. Når menighedsrådet har modtaget det reviderede regnskab samt revisionsprotokol fra provstirevisor, behandles revisionsprotokollen på et menighedsrådsmøde og forsynes med rådets eventuelle bemærkninger. Det reviderede regnskab underskrives af menighedsrådet ved formanden og forsynes med dato. Menighedsrådet fremsender to reviderede regnskaber med revisionsprotokol samt rådets eventuelle bemærkninger til provstiudvalget senest den 15. oktober. Provstiudvalget kan dispensere fra denne frist.

Stk. 4. Provstiudvalget meddeler senest den 15. november endelig godkendelse af regnskabet under hensyntagen til revisionsprotokollen og menighedsrådets eventuelle bemærkninger hertil. Efter provstiudvalgets godkendelse tilbagesendes ét eksemplar af regnskabet til menighedsrådet, mens provstiudvalget beholder det andet eksemplar.

Stk. 5. Såfremt provstiudvalget har andre indvendinger imod regnskabet end de af revisionen anførte, må provstiudvalget anmode provstirevisor om at tage sådanne indvendinger op til nærmere overvejelse. Såfremt provstiudvalget herefter forsat ikke finder at kunne godkende regnskabet, må provstiudvalget indsende en redegørelse til stiftsøvrigheden med begrundelse for den manglende godkendelse samt eventuelt foretage indstilling om anden revisionsbistand.

Stk. 6. Efter modtagelsen af det godkendte regnskab behandler menighedsrådet regnskabet på rådsmøde, og bemærkning herom optages i menighedsrådets protokol. Hvis der er afvigelser mellem regnskabstallene indberettet 1.

april og det godkendte regnskab skal menighedsrådet ajourføre regnskabstallene indberettet i provstiernes budgetstøttesystem senest 31. december.

Revision

§ 5. Den løbende revision af de kirkelige kasser varetages af provstirevisor. Funktionen som provstirevisor varetages af en statsautoriseret revisor, registreret revisor eller af Kommunernes Revision.

Stk. 2. Provstirevisor ansættes og afskediges af stiftsøvrigheden. Provstirevisionen udbydes af stiftsøvrighederne for større enheder. Stiftsøvrighederne fastlægger disse enheder under hensyntagen til de lokale forhold. Stiftsøvrigheden træffer ligeledes afgørelse om de enkelte provstirevisorerers ansættelsesområder under hensyntagen til de lokale forhold.

Stk. 3. Forinden der sker ansættelse eller afskedigelse af provstirevisor, indhentes en udtalelse fra provstiudvalgene. Stiftsøvrighederne gennemfører kontraktforhandlinger med provstirevisor og orienterer de berørte provstiudvalg.

Stk. 4. Revisionen tilrettelægges og gennemføres i overensstemmelse med revisionsinstruksen, jf. bilag 1.

Stk. 5. Provstirevisor må med provstiudvalgets godkendelse udføre anden assistance for de menighedsråd, hvis regnskab provstirevisor reviderer. Provstirevisor kan indhente tilladelse til at yde betalt assistance for de af revisionen omfattede menighedsråd. En sådan tilladelse kan gives generelt eller specifikt. Menighedsrådet afholder udgifterne ved ordningens gennemførelse. Provstirevisor er berettiget til at anvende materiale udført af fagfæller for disse menighedsråd.

Stk. 6. Kun med stiftsøvrighedens tilladelse kan forudgående kirkekassefinansieret revision af de kirkelige kasser opretholdes eller etableres. Der tænkes især her på situationer, hvor særlige restaureringsarbejder, kirkegårdsforhold eller mangelfuld regnskabsførelse tilsiger en sådan ordning.

Stk. 7. Provstiudvalget kan afholde udgifter til særlige revisionsarbejder ud over dem, der afholdes efter stk. 1-4.

Ikrafttræden m.v.

§ 6. Cirkulæret træder i kraft med virkning fra xx. xx 20xx.

Kirkeministeriet, den xx. 2007

Revisionsinstruks for revision af provstiudvalgskassernes og kirkekassernes regnskaber

1. Revisionen foretages i overensstemmelse med God Offentlig Revisions-skik (GOR), således som dette begreb er fastlagt i § 3 i lov om revision af statens regnskab mm.:

Ved revisionen efterprøves, om regnskabet er rigtigt og om de dispositioner, der er omfattet af regnskabsaflæggelsen, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis. Der foretages endvidere en vurdering af, hvorvidt der er taget skyldige økonomiske hensyn ved forvaltningen af de midler og ved driften af det menighedsråd/provstiudvalg, der er omfattet af regnskabet.

I overensstemmelse med God Offentlig Revisions-skik undersøger provstirevisor de eksisterende forretningsgange og påser, om de er i overensstemmelse med provstiudvalgets og menighedsrådets regnskabsinstruks.

2. God offentlig revisions-skik medfører, at revisionen udover finansiell revision tillige omfatter forvaltningsrevision. Vejledning om God Offentlig Revisions-skik fremgår af Rigsrevisionens hjemmeside, jf. bemærkninger nedenfor.

Det er provstirevisors ansvar, at planlægge og udføre revisionen af provstiudvalgskassernes og menighedsrådenes regnskaber i relation til den konkrete revisionsopgave og i overensstemmelse med denne revisionsinstruks.

Ved **finansiell revision** efterprøver provstirevisor om regnskabet er rigtigt, hvilket betyder uden væsentlige fejl og mangler. Den finansielle revisions mål er at tilvejebringe en begrundet overbevisning om kvaliteten af den enkelte kasses regnskab samt den interne kontrol i forhold til ovenstående krav. Provstirevisor har ansvar for at gennemgå og vurdere, om ledelsen har opfyldt sine forpligtelser til at sikre, at der er taget skyldige økonomiske hensyn. Når den begrundede overbevisning er opnået, kan revisionsarbejdet anses for afsluttet.

I den finansielle revision er det overordnede princip for prioriteringen af revisionsopgaverne og revisionsområderne kriterierne væsentlighed og risiko.

Generelt kan en sag eller information anses for at være væsentlig, hvis kendskabet hertil vil have betydning for regnskabslæserens beslutningsadfærd. Væsentlighed kan enten være beløbets størrelse, sagen eller informationens karakter eller den sammenhæng, hvori den indgår.

Provstirevisor skal skaffe sig rimelig sikkerhed for, at der ikke er væsentlige fejl og mangler i forvaltningen og regnskabet. Det modsatte af sikkerhed er den usikkerhed, der er forbundet med revisionen. Herved forstås den usikkerhed, der er for, at revisor når frem til forkerte konklusioner om regnskabet med den følge, at regnskabet påtegnes uden forbehold, selv om det indeholder væsentligt forkerte oplysninger.

I forbindelse med den finansielle revision kan provstirevisor eksempelvis efterprøve:

Om menighedsrådet og provstiudvalget overholder forretningsgangene i regnskabsinstruksen.

Om menighedsrådets og provstiudvalgets dispositioner i det væsentlige er i overensstemmelse såvel med bevillingsforudsætninger og gældende bestemmelser fastsat i love, administrative forskrifter, vedtægter mv. som med almindelig praksis.

Om udgifterne er behørigt dokumenterede ved bilag, kontrakter mv. og posteret på de rigtige konti.

Om der er foretaget nødvendige registreringer af menighedsrådets indtægter, og om disse registreringer korrekt fremgår af bogføringen.

Om indtægter og udgifter er henført til rette regnskabsår efter gældende regler.

Om udgifterne til personale er i overensstemmelse med gældende overenskomster, aftaler mv.

Om tilbageholdte løndele (pensionsbidrag, ATP-bidrag, skattefradrag mv.) og moms afregnes over for rette myndighed og til rette tid.

Om regnskabet er udarbejdet i overensstemmelse med regnskabsføringen.

Om der er rimelig overensstemmelse mellem budget og regnskab.

Om menighedsrådets beregning af disponibel kassebeholdning og overskud på driftsrammen er foretaget korrekt.

Om menighedsrådets beholdning er korrekt medtaget i regnskabet og om opsparede midler er korrekt prohiberede.

Ved **forvaltningsrevision** vurderer provstirevisor hvorvidt der er taget skyldige økonomiske hensyn ved forvaltningen af de midler og driften af de områder, der er omfattet af regnskabet. Ved skyldige økonomiske hensyn forstås en sparsommelig, produktiv og effektiv administration. Afgrænsningen imellem de tre aspekter er ikke skarp, men der vil som regel i en større undersøgelse indgå elementer af alle tre aspekter. Ofte vil hovedvægten være lagt på det ene af aspekterne.

Forvaltningsrevision gennemføres som en metodisk undersøgelse af et område eller en organisation ud fra et eller flere aspekter, der sigter mod at vurdere, om der er taget skyldige økonomiske hensyn.

Undersøgelserne skal ikke gennemføres hvert år for alle områder, men kan tilrettelægges over en længere periode, således at enkeltområder udtages til vurdering hvert år i henhold til en plan dækkende flere år.

Revisionen tilrettelægges under hensyntagen til at menighedsrådene som oftest af praktiske grunde ikke kan foretage en adskillelse af kasse- og bogholderifunktionerne.

Ved forvaltningsrevision vil revisor vurdere, om institutionen har udvist den fornødne økonomiske rationalitet og ansvarlighed i dens dispositioner for virksomheden eller dele af virksomheden.

Provstirevisor kan eksempelvis efterprøve:

- Er indkøb foretaget billigst muligt?
- Om eventuelle renteudgifter kan nedbringes ved indfrielse eller omplacering af lån?
- Om der utilsigtet sker en opsamling af midler?
- Om afgifter, gebyrer o. lign., som opkræves af menighedsrådet, er beregnet på et fyldestgørende og tilstrækkeligt ajourført grundlag?
- Er der tildelt et passende antal arbejdstimer til opgaverne?
- Er de aktiviteter, der indgår i medarbejdernes stillingsbeskrivelser, blevet gennemført?

3. Grundlaget for udførelse af revisionen er den af provstirevisor udarbejdede revisionsplan, der omfatter den finansielle revision såvel som forvaltningsrevision.

Ved udarbejdelse af revisionsplanen koordinerer provstirevisor sin indsats med provstiudvalget, særlig for så vidt angår udførelsen af forvaltningsrevision. Denne koordination og planlægning skal gennemføres så tidligt som muligt og ikke senere end 30. juni i det aktuelle år.

4. Der foretages revision i løbet af året og i forbindelse med årsregnskabet. Der foretages sædvanlig revision i årets løb. Provstirevisor skal undersøge de eksisterende forretningsgange, herunder gennemgå og vurdere om den interne kontrol er hensigtsmæssigt og sikkert tilrettelagt. Ved God Offentlig Revisionsskik anvendes fortrinsvis systemrevision som overordnet revisionsprincip, som kombineres med substansrevision i større eller mindre omfang.

Revisionen udføres som udgangspunkt ved stikprøvevisе undersøgelser. Uanmeldt kasse- og beholdningseftersyn indgår i revisionen.

Hvis revisionen viser, at der er sandsynlighed for væsentlige fejl i regnskabet, kan substansrevisionen udvides og/eller omdefineres, så den kan danne grundlag for en begrundet overbevisning, der be- eller afkræfter den opståede formodning.

Ved den afsluttende revision påses, at årsregnskabet er opstillet i overensstemmelse med de regler, der er fastsat herfor i økonomiloven og Kirkeministeriets cirkulærer, og at det ikke indeholder fejl og mangler. Endvidere om de dispositioner, der er omfattet af regnskabsaflæggelsen er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter samt indgåede aftaler og sædvanlig praksis.

Der afholdes mindst ét årligt ordinært møde mellem provstirevisor og provstiudvalget, hvor revisor rapporterer om resultaterne af revisionen og hvor man aftaler særlige fokusområder for næste års revision. Dette møde afholdes inden 31. december.

5. Menighedsråd og provstiudvalg skal give provstirevisor adgang til at foretage de undersøgelser, som provstirevisor finder nødvendige. Provstirevisor skal have adgang til de oplysninger og det materiale, som efter provstirevisors skøn er af betydning for udførelsen af dennes hverv, herunder menighedsrådets og provstiudvalgets beslutningsprotokoller.

Provstirevisor skal planlægge revisionen på en sådan måde, at det sikres, at der gennemføres revision af høj kvalitet på en økonomisk, produktiv og effektiv måde og på rette tidspunkt.

Valget af strategi for revision tager bl.a. udgangspunkt i revisors vurdering af risikoen for, at der kan forekomme væsentlige fejl og mangler i regnskabet.

Revisionsplanlægning skal fastsætte omfanget, målene og de forventede resultater af revisionen. Herudover skal planlægningen sikre en hensigtsmæssig ressourceallokering, samt danne udgangspunkt for tilsyn og kontrol med revisionsindsatsen.

Det bemærkes, at der normalt ikke er adskillelse af bogholderi og kassefunktion. Kasse- og beholdningseftersyn, der foretages mindst en gang pr. regnskabsår, kan foretages som uanmeldt eftersyn eller, såfremt det findes hensigtsmæssigt, som anmeldt eftersyn med meget kort varsel.

Planlægningen sker med udgangspunkt i væsentlighed og risiko. Det er herafter almindelig praksis, at ikke alle forhold undersøges hvert år. Har revisor således tidligere konstateret, at et systems interne kontrol har fungeret tilfredsstillende, og har provstirevisor overbevist sig om, at der ikke er sket

væsentlige ændringer i systemet i forhold til tidligere år, behøver provstirevisor ikke teste systemet hvert år. Alle væsentlige systemer og interne kontroller bør dog gennemgås og testes på ny inden for et begrænset åremål.

6. Provstirevisor fører en revisionsprotokol for hvert menighedsråd og provstiudvalg. I revisionsprotokollen indføres beretning om udført revisionsarbejde samt alle væsentlige forhold, der har givet anledning til bemærkninger, herunder notering om foretagne kasse- og beholdningseftersyn.

I forbindelse med revisionsbemærkninger i revisionsprotokollen vedrørende regnskabet skal provstirevisor oplyse:

1. Hvorvidt provstirevisor opfylder de i lovgivningen indeholdte habilitetsbetingelser.
2. Hvorvidt provstirevisor under sin revision har modtaget alle begærede oplysninger til bekræftelse af regnskabets rigtighed.
3. Hvorvidt provstirevisor anser regnskabet for aflagt efter lovgivningens krav til regnskabsaflægelse.

I revisionsprotokollen indføres oplysninger om særlige kontrolarbejder, afgivelser af særlig beretninger, rådgivning eller assistance. Revisionsprotokollen skal fortløbende pagineres.

7. Bliver provstirevisor opmærksom på lovovertrædelser, uregelmæssigheder eller tilsidesættelser af forskrifter af væsentlig betydning for midlernes forvaltning, påhviler det provstirevisor straks at give menighedsrådet og provstiudvalget eller provstiudvalget og stiftsøvrigheden meddelelse herom.

8. Det reviderede regnskab forsynes med en påtegning, hvoraf skal fremgå, at regnskabet er revideret i overensstemmelse med reglerne i denne revisionsinstruks. Standardpåtegning der fremgår af bemærkningerne til denne instruks, skal anvendes af provstirevisor ved påtegning af menighedsråds/provstiudvalgets årsregnskab. Forbehold skal fremgå af påtegningen:

”Påtegning af årsregnskab

Vi har revideret årsregnskabet for xx menighedsråd/xx provstiudvalg omfattende ledelsespåtegning, resultatopgørelse og noter. Årsregnskabet aflægges efter gældende regnskabsbestemmelser.

Ledelsens ansvar for årsregnskab

Menighedsrådet/provstiudvalget har ansvaret for at udarbejde og aflægge årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med gældende regnskabsbestemmelser. Dette ansvar omfatter udformning, implementering og opretholdelse af interne kontroller, der er relevante for at udarbejde

og aflægge et årsregnskab, der giver et retvisende billede uden væsentlig fejlinformation. Dette omfatter væsentlig fejlinformation, der skyldes besvigelser eller fejl samt valg og anvendelse af en hensigtsmæssig regnskabspraksis og udøvelse af regnskabsmæssige skøn, som er rimelige efter omstændighederne. Herudover er det menighedsrådets/provstiudvalgets ansvar, at de dispositioner, der er omfattet af årsregnskabet, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis.

Revisors ansvar og den udførte revision

Vort ansvar er at udtrykke en konklusion om årsregnskabet på grundlag af vores revision. Vi har udført vor revision i overensstemmelse med danske revisionsstandarder og god offentlige revisionsetik, jf. Revisionsinstruks for revision af provstiudvalgskassernes og menighedsrådenes regnskaber. Disse standarder kræver, at vi planlægger og udfører revisionen med henblik på at opnå høj grad af sikkerhed for, at årsregnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation. En revision omfatter handlinger for at opnå dokumentation for de beløb og oplysninger, der er anført i årsregnskabet.

De valgte handlinger afhænger af revisors vurdering, herunder vurdering af risikoen for væsentlig fejlinformation i årsregnskabet, uanset om fejlinformationen skyldes besvigelser eller fejl.

En revision omfatter endvidere stillingtagen til, om den af menighedsrådet/provstiudvalget anvendte regnskabspraksis er passende, om de af menighedsrådet/provstiudvalget udøvede regnskabsmæssige skøn er rimelige samt en vurdering af den samlede præsentation af årsregnskabet. Revisionen omfatter desuden en vurdering af, om de dispositioner, der er omfattet af årsregnskabet, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis.

Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vor konklusion. Revisionen har ikke givet anledning til forbehold.

Konklusion

Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af menighedsrådets/provstiudvalgets aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 20xx samt at resultatet af menighedsrådets/provstiudvalgets aktiviteter for regnskabsperioden 1. januar –31. december 20xx er i overensstemmelse med gældende regnskabsbestemmelser. Det er ligeledes vores opfattelse, at de dispositioner, der er omfattet af regnskabet, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis.

Erklæring om udført forvaltningsrevision

I forbindelse med den finansielle revision af menighedsrådets/provstiudvalgets regnskab, har vi foretaget en vurdering af, hvorvidt der for udvalgte områder er taget skyldige økonomiske hensyn ved forvaltningen af menighedsrådet/provstiudvalget.”

Bilag B11. Regnskabsinstruks for de lokale kasser

Regnskabsinstruks

for

de lokale kirkelige myndigheder

_____ **menighedsråd**

eller

_____ **provstiudvalg**

Forord

Instruksen er baseret på lovbekendtgørelse nr. 609 af 6. juni 2007 om folkekirkens økonomi, cirkulære om kirke- og præstegårdskassernes budget, regnskab og revision m.v. nr. 23 af 19. april, cirkulære nr. 22 af 19. april 2007 om betaling for gravstedserhvervelse, vedligehold og fornyelse samt bekendtgørelse om provstiudvalgskassernes budget, regnskab og revision m.v. nr. 211 af 6. april 1998.

Instruksen indeholder en beskrivelse af de lokale kirkelige myndigheds regnskabsmæssige organisation og tilrettelæggelsen af menighedsråds og provstiudvalgs regnskabsopgaver, herunder oplysninger om ansvars- og kompetencefordelingen og det regelsæt, der skal følges af medarbejderne ved udførelse af regnskabsopgaverne.

Instruksen skal følges af den fra menighedsrådets midte valgte kasserer og menighedsrådets regnskabsførende, såfremt dette ikke er samme person, samt til den regnskabsførende for provstiudvalgskassen. For menighedsrådet og provstiudvalget udgør regnskabsinstruksen det overordnede regelsæt på regnskabsområdet.

Selve instruksen er enslydende for alle lokale kirkelige kasser, hvilket vil sige kirkekasser, kirkegårdskasser samt provstiudvalgskasser. Denne del vedligeholdes af Kirkeministeriet. Opgave- og ansvarsfordelingen i den enkelte kasse fremgår af bilagene til denne instruks. Menighedsråd og provstiudvalg har selv ansvaret for at udfylde og vedligeholde bilagene.

Instruksen erstatter regnskabsinstruksen for provstiudvalgskasser, januar 2002. Der har ikke tidligere været udarbejdet en regnskabsinstruks for kirke- og kirkegårdskasser.

For alle kasser træder instruksen i kraft fra nedenstående dato.

Kirkeministeriet, den xx. xx 2007

1. Den regnskabsmæssige organisation

Menighedsrådets og provstiudvalgets regnskabsmæssige organisation er beskrevet i lovekendtgørelse nr. 4 af 3. januar 2007 om folkekirkens økonomi, cirkulære om kirke- og præstegårdskassernes budget, regnskab og revision m.v. nr. 23 af 19. april 2007, cirkulære nr. 22 af 19. april 2007 om betaling for gravstedserhvervelse, vedligehold og fornyelse samt bekendtgørelse om provstiudvalgskassernes budget, regnskab og revision m.v. nr. 211 af 6. april 1998.

Menighedsrådets/provstiudvalgets grunddata fremgår af bilag 1.

For både menighedsråd og provstiudvalg er den væsentligste indtægtskilde den lokale kirkeskat, der pålignes folkekirkens medlemmer i den kommune, hvor menighedsråd og provstiudvalg er hjemhørende. I lov om folkekirkens økonomi, jf. lovekendtgørelse nr. 609 af 6. juni 2007, og bekendtgørelse om provstiudvalgskassernes budget, regnskab, revision m.v. nr. 211 af 6. april 1998 er der fastlagt retningslinjer for budgetprocessen vedrørende menighedsrådets kasse(r) og provstiudvalgskassen samt for fastsættelse af det lokale ligningsbeløb.

Af menighedsrådets kasse(r) afholdes udgifter til personale ansat på kirkegården, personale ansat i kirke m.v., til kirkelige aktiviteter og administration samt til drifts- og anlægsudgifter til kirke m.v., præstebolig og kirkegård. Af provstiudvalgskassen afholdes løn til medarbejdere ansat af provstiudvalget, administrations- og ejendomsudgifter forbundet med provstiudvalgets virksomhed.

Menighedsrådet kan bestyre kirke- og kirkegårdskasser. Menighedsrådet har ansvaret for økonomien i alle oprettede kasser. Menighedsrådet skal vælge en kasserer af sin midte, som er ansvarlig for at den regnskabsmæssige rapportering sker rettidigt, og at menighedsrådet løbende orienteres om de økonomiske forhold. Bogføringen varetages af den regnskabsførende, som er ansvarlig for regnskabsføring og rapportering til den af menighedsrådet valgte kasserer. Kassereren kan varetage den regnskabsførende funktion samtidig med varetagelse af kassererhvervet, men behøver ikke at gøre det, eftersom menighedsrådet har mulighed for at holde de to funktioner adskilt og f.eks. ansætte ekstern fagbistand til at forestå opgaven. I denne instruks anvendes betegnelsen ”kasserer” for den funktion, hvortil menighedsrådet af sin midte har valgt en person og betegnelsen ”regnskabsførende” anvendes for den person, der forestår den daglige bogføring.

Ved hvert provsti er der oprettet en provstiudvalgskasse. Provstiudvalget bestyrer provstiudvalgskassen samt 5% midlerne. I provstiudvalget er den regnskabsførende oftest provstisekretæren, men behøver ikke at være det. Provstiudvalget har mulighed for at lade ekstern fagbistand forestå regnskabsføringen. I denne instruks anvendes betegnelsen ”regnskabsførende”,

hvis der er tale om funktioner, der er identiske med menighedsrådets regnskabsførende. Hvis funktionen ikke er identisk med menighedsrådets regnskabsførende, anvendes betegnelsen ”provstiudvalgets regnskabsførende”.

Af bilag 2 fremgår en fortegnelse over menighedsrådets/provstiudvalgets regnskaber, CVR- og P-numre og biregnskaber, herunder legatregnskaber for de kasser som denne regnskabsinstruks er gældende for.

CVR-numret er virksomhedens identifikationsnummer, som skal benytte overfor myndigheder såvel som private. Virksomheden kan endvidere tildeles et P-nummer for hver fysisk beliggenhed, hvor virksomheden driver virksomhed fra.

De lokale kirkelige myndigheder er registreringspligtige i henhold til almindelig gældende lovgivning og i relation til ansættelsesforhold samt merværdiafgift.

Regnskabsåret er kalenderåret og regnskaberne revideres af den lokale stiftsøvrigheds ansatte provstirevisor, jf. Cirkulære om kirke- og præstegårdskasernes budget, regnskab og revision m.v. nr. 23 af 19. april 2007.

2. De regnskabsmæssige opgaver

Menighedsrådets/provstiudvalgets overordnede regnskabsmæssige opgaver omfatter:

- Registrering af udgifter og indtægter
- Kontrol og afstemning af registreringer
- Regnskabsmæssig forvaltning af aktiver og passiver
- Betalingsforretning
- Kontrol med værdipost
- Regnskabsmæssig rapportering

I det følgende foretages en mere detaljeret gennemgang af de forskellige typer af regnskabsopgaver som de lokale kirkelige myndigheder varetager. En udtømmende liste over de lokale kirkelige myndigheders regnskabsopgaver og ansvaret for opgaverne er vedlagt i bilag 3. Heraf fremgår de regnskabsansvarliges initialer og underskrift.

2.1. Forvaltning af udgifter

Menighedsrådets og provstiudvalgets udgifter er hjemlet og beskrevet i lov om folkekirkens økonomi.

Alle udgifter skal være behørigt dokumenteret ved bilag. Såfremt det rent undtagelsesvis ikke er muligt at anvende original bilag, skal det tydeligt fremgå af bilaget, at der er tale om en kopi.

Forvaltning af udgifter omfatter disponering, godkendelse samt betaling og registrering/bogføring af udgiftsbilag.

Ved disponering forstås indgåelse af aftaler om vikartjeneste, øvrige aftaler, køb af varer og tjenesteydelser m.v. der medfører eller kan medføre udgifter for den lokale kirkelige myndighed.

Disponeringen skal ske af en hertil bemyndiget person. Disponenten bekræfter ved varemottagelse, at mængde og pris er som aftalt. Ved vikartjenester og lignende bekræftes, at vikaren er bestilt til den pågældende handling samt har udført tjenesten.

Ved godkendelse forstås en accept fra den lokale kirkelige myndighed, der bekræfter, at udgiften er kassen vedkommende og i overensstemmelse med de udgifter som jf. vejledning om kirke- og præstegårdskassernes budget, regnskab og revision m.v. og bekendtgørelse om provstiudvalgskassernes budget, regnskab og revision m.v. nr. 211 af 6. april 1998 kan afholdes af et menighedsråd/provstiudvalg.

Betaling og registrering skal ske af kassereren, efter at vedkommende har kontrolleret, at ovenstående attesteringer er udført. Kontering af bilag skal ske i overensstemmelse med den af Kirkeministeriet udarbejdede konteringsvejledning.

Betaling bør finde sted således, at eventuelle kontantrabatter udnyttes i det omfang, det findes fordelagtigt og ellers til sidste betalingstermin.

A-skat, arbejdsmarkedsbidrag, pension, feriepenge m.v.

Skyldig A-skat, arbejdsmarkedsbidrag, pension, gruppeliv samt feriepenge, som afregnes via Feriekonto, betragtes som kortfristede gældsforpligtelser. Menighedsrådet eller provstiudvalget opgør og bogfører skyldige udgifter for de omtalte poster månedligt.

Der afsættes ikke feriepengeforpligtelse vedr. optjente feriepenge til månedslønnede medarbejdere, som er ansat med løn under ferie, som ej er afholdt endnu.

Lønssystem

Hvis menighedsråd ikke anvender Folkekirkens Lønssystem (FLØS) til løn-udbetaling skal der indberettes løndata til FLØS i henhold til Kirkeministeriets bestemmelser herom. På Kirkeministeriets hjemmeside www.km.dk under "Publikationer" fremgår Brugervejledning om Folkekirkens Lønservice (FLØS) og Vejledning om FLØS, tabeller og koder (opdateret marts 2007), som skal anvendes.

Ansvars- og kompetencefordeling

Den regnskabsførende har ansvaret for, at den månedlige lønkørsel afleveres rettidigt, at medarbejderens stamdata, herunder trækprocent, skattemæssigt fradrag og timeløn er korrekt indberettet til den lønbehandlende enhed.

Den regnskabsførende har ansvaret for, at udbetalte honorarer til foredragsholdere, musikere m.v. indberettes korrekt til SKAT efter den til enhver tid gældende lovgivning.

Den regnskabsførende kontrollerer og godkender de månedlige opgørelser og har ansvaret for den endelige afstemning ultimo året mellem de oplyste og bogførte forpligtelser

Disponering med bindende virkning for den lokale kirkelige myndighed kan alene foretages efter retningslinierne i denne instruks og af de medarbejdere, som ifølge instruksen er bemyndiget hertil.

Bilag 4 indeholder en fortegnelse over myndighedens fordeling af ansvar og opgaver i henhold til regnskabsopgaven.

2.2. Forvaltning af indtægter

Forvaltning af indtægter omfatter bl.a. regningsudskrivning, debitorforvaltning og godkendelse af indtægtsbilag.

Den lokale kirkelige myndigheds indtægter er hjemlet og beskrevet i lov om folkekirkens økonomi.

Den vigtigste indtægtskilde for både menighedsråd og provstiudvalg, er den lokale kirkeskat.

Menighedsrådet kan herudover oppebære følgende andre driftsindtægter:

- 5% midler
- Udligningstilskud m.v. fra fællesfonden
- Leje/forpagtningsindtægt
- Indtægter vedrørende kirkegårdens drift
- Renteindtægter
- Dagpengerefusioner
- Præsters boligbidrag
- Præsters øvrige private andele af forbrugsudgifter
- Øvrige indtægter

Enhver indtægt dokumenteres ved et indtægtsbilag enten i form af en salgsfaktura eller en indtægtsanvisning. Såfremt der anvendes en kopi af bilag, skal dette tydeligt fremgå af bilaget.

Kontering af bilagene skal ske i overensstemmelse med den af Kirkeministeriet udarbejdede konteringsvejledning.

Ansvars- og kompetencefordeling

Det påhviler den regnskabsførende at foretage opfølgning på debitorerne samt underrette den valgte kasserer om uerholdelige beløb. Når der bortses fra indtægter af kirkegården, jf. nedenfor, træffer den valgte kasserer herefter beslutning om iværksættelse af rykkerprocedure og eventuel afskrivning af beløbet.

Menighedsrådet har ansvaret for, at provstiuvalget i rette tid ansøges om tilladelse til frigivelse af opsparede midler.

Disponering, godkendelse, og debitorforvaltning med bindende virkning for menighedsrådet eller provstiuvalget kan alene foretages efter retningslinierne i denne instruks.

Indtægter af kirkegården

Den valgte kasserer skal kontrollere, at det vedtagne takstregulativ for kirkegården overholdes, samt stikprøvevis kontrollere at alt tilgodehavende faktureres.

Af bilag 3 fremgår kompetencefordeling vedr. regningsudskrivelse.

Der føres af graveren et kartotek over ibrugtagne gravsteder med kartotekskort for hvert gravsted med angivelse af aftalegrundlag. Kortet skal indeholde oplysning om:

- 1) Gravstedets betegnelse (nummer og placering).
- 2) Navn og adresse for indehaveren af gravstedsretten.
- 3) Navne og CPR-numre på de begravede.
- 4) Erhvervsperioden.
- 5) Aftale om vedligeholdelse, betalingsdato og beløb m.v.

Kartoteket kan føres ved anvendelse af edb. Der skal i så fald være mulighed for, at afstemme kartotek og bogholderi, så det f.eks. er muligt at identificere indtægterne i bogholderiet..

Gravstedsbrev udarbejdes i et originaleksemplar med 1 kopi. Originaleksemplaret udleveres til indehaveren af gravstedsretten eller dennes befuldmægtigede. Kopien opbevares af kirkegårdsadministrationen. Fornyelse af brugsret over gravsted sker ved påtegning på gravstedsbrevet. Tilsvarende påtegning påføres kopien. Regning for erhvervelse/fornyelse sendes til indehaveren af gravstedsretten (boet) sammen med gravstedsbrevet.

Ved kirkens overtagelse af vedligeholdelsesforpligtelsen for et gravsted for en fredningsperiode indgås en aftale på den af stiftet foreskrevne formular. Et eksemplar af den skriftlige aftale overgives til gravstedsrettens indehaver. En genpart af aftalen opbevares af kirkegården/kirkegårdens administration. Et eksemplar sendes til stiftsadministrationen. Ved indbetaling benyttes det udsendte indbetalingskort. Stiftsadministrationen skal påse, at det indbetalte

beløb er i overensstemmelse med den af provstiudvalget godkendte kirkegårdsvedtægt.

I forbindelse med yderligere nedsættelse i et allerede oprettet gravsted indgås en ny aftale. Den nye aftale indgås for den periode, der udgør forskellen mellem fredningsperioden og det antal år, der tilbagestår af den allerede indgåede aftale. I tilfælde af flytning af urne eller kiste tilbagebetales det resterende beløb for gravstedsaftalen direkte til gravstedsindehaveren.

Stiftsadministrationen underretter menighedsrådet og gravstedsindehaveren om betalingsbetingelser og konsekvenser af manglende indbetaling.

Ved kirkens overtagelse af vedligeholdelsesforpligtelsen for et gravsted for mere end én fredningsperiode gælder, at aftalen indgås med udtrykkeligt forbehold for provstiudvalgets godkendelse af aftalen. Den skriftlige aftale om vedligeholdelse udleveres til indehaveren af gravstedsretten, når godkendelse foreligger. En kopi af aftalen sendes til stiftsadministrationen. Stiftsadministrationen skal påse, at det indbetalte beløb er i overensstemmelse med den af provstiudvalget godkendte aftale.

Ved kirkens overtagelse af vedligeholdelsesforpligtelsen for et gravsted for 1 år gælder, at mundtligt indgåede aftaler efterfølgende bekræftes skriftligt over for indehaveren af gravstedsretten (eventuelt sammen med udsendelse af regning). Der udfærdiges regning på alle ydelser vedrørende gravsteder - uanset beløbets størrelse. Regninger for et-årige vedligeholdelsesaftaler udsendes en eller to gange årligt og senest en måned efter vedligeholdelsesperiodens udløb. Forudbetaling kan kræves.

Regninger for andre ydelser såsom gravkastning, urnenedsættelser, anlæg eller omlægning af gravsted, pyntning af kirke, der ikke indgår i ét eller fler-årig vedligeholdelsesaftale m.v. udsendes senest en måned efter arbejdets udførelse. Regninger udfærdiges på regningsblanketsæt med fortrykte og fortløbende numre og gennemskrivning til to kopier eller en tilsvarende edb-løsning med intakt transaktionsspor. På regningen angives, at der ved indbetaling skal benyttes det vedlagte indbetalingskort. Kopi af regning arkiveres i nummerorden, og det påses, at alle numre er tilstede. Regningskopierne opbevares af kasserer eller kirkegårdsadministration. Annullerede regninger opbevares af kasserer eller kirkegårdsadministration, således at brud i nummerfølgen ikke fremkommer.

Fakturaformalia skal i øvrigt følge gældende lovgivning og indeholde (Momsbekendtgørelsens § 40, stk. 1):

- Identifikation af modtager
- Identifikation af afsender
- Udstedelsesdato
- Fortløbende nummerering
- Kirkekassens CVR-nr.

- Momsangivelse såfremt ydelsen er momspligtig
- Betalingsfrist i henhold til gældende aftaler
- Betalingsinformationer

Såfremt debitor ikke indbetaler det skyldige beløb rettidigt, iværksættes en rykkerprocedure. Stiftsadministrationen fastsætter regler for, hvad der skal foretages i tilfælde af manglende betaling for aftaler gældende i én eller flere fredningsperioder. Stiftsadministrationen træffer beslutning om, hvorvidt fordringerne skal overgives til retlig inkasso, eller om der skal ske afskrivning af udestående beløb. Ved manglende betalinger for aftaler gældende ét år tager menighedsrådet stilling til, om fordringerne skal overgives til retslig inkasso, eller om afskrivning af udestående beløb som er uerholdelige, skal ske. Beslutning om afskrivning af tilgodehavender påføres regningskopien, og attesteres af menighedsrådet.

Øvrige indtægter

Øvrige indtægter varetages og opkræves af den regnskabsførende. Den valgte kasserer skal føre tilsyn med, at leje/forpagtningsindtægter, dagpengerefusioner m.v. opkræves, samt at præsters betaling for egne forbrugsafgifter beregnes og opkræves i overensstemmelse med de med præsten indgåede aftaler.

Provstiuudvalget kan ansøges om midler til uforudsete udgifter (5% midler). Menighedsrådet udfærdiger ansøgning som behørigt underskrives samt vedlægges dokumentation.

Ekstraordinære indtægter

Provenu ved salg af kirkens faste ejendomme skal indbetales til stiftet, medmindre provstiuudvalget ved salg af landbrugsjord/-ejendom har givet tilladelse til, at provenuet af menighedsrådet kan anvendes til finansiering af særskilte anlægsarbejder eller ekstraordinære afdrag på lån. Anvendelsen skal være godkendt af provstiuudvalget forud for gennemførelsen af pågældende salg eller afståelse. I andre tilfælde kan stiftsudvalget for økonomi søges om tilladelse til at anvende provenuet.

2.3. Regnskabsmæssig registrering

Alle registreringer skal dokumenteres ved bilag og konteringen skal følge den af Kirkeministeriet udarbejdede konteringsvejledning og kontoplan

Den regnskabsførende kontrollerer forud for bogføringen, at regnskabsbilaget er godkendt og attesteret af hertil bemyndigede personer, og at regnskabsbilaget indeholder de for bogføringen nødvendige oplysninger.

Registreringen skal foregå tidsmæssigt korrekt og bilagene skal fortløbende nummereres. Når registreringen er foretaget, noteres dette på bilaget.

Bogholderiet skal være ajour, og kassebogføringen må ikke være mere end 1 måned bagud, bortset fra særlige tilfælde, hvor dette skriftligt er godkendt af formanden for menighedsrådet.

Som led i den regnskabsmæssige registrering foretages løbende og mindst en gang månedligt afstemning og kontrol med den foretagne registrering. Herunder afstemning af:

- Lønregistreringer
- Kassebeholdning
- Bankkonti til eksternt bankudtog
- Momsmellemværende med SKAT
- Gældsforpligtelser og tilgodehavender
- Ansvars- og kompetencefordeling

Den regnskabsførende varetager og har ansvaret for de regnskabsmæssige registreringer. Af bilag 6 fremgår, hvilke medarbejdere, der har brugerrettigheder til edb-systemet, og som kan foretage regnskabsmæssige registreringer.

Det er den regnskabsførendes ansvar, at regnskabsmaterialet opbevares omhyggeligt.

Det er som regel ikke muligt at opretholde en hensigtsmæssig funktionsadskillelse mellem kasse og bogholderi. Derfor påhviler det den valgte kasserer løbende at føre kontrol med, at der kun foretages betalinger som behørigt er godkendt af en af menighedsrådet bemyndiget person, samt at alle udgifter er dokumenteret ved bilag.

2.4. Betalingsforretninger

Betalingsforretninger bør i videst muligt omfang foretages elektronisk via Netbank. I det omfang det er muligt, anvendes Nemkonto til indbetalinger fra det offentlige.

Da det som oftest ikke er muligt at opretholde funktionsadskillelse mellem kasse og bogholderi, påhviler det den lokale kirkelige myndighed altid at have fuldmagtsforhold ført ajour overfor pengeinstitutter.

Bilag 5 indeholder en fortegnelse over myndighedens bankkonti samt fuldmagtsforhold.

Bankkonti

Likviditeten bygger på kasseprincippet, og rammebevillingerne er afstemt efter udgifterne. Det er derfor ikke tilladt at oprette en kassekredit til finansiering af den daglige drift. I stedet kan provstiuudvalget ansøges om omdir-

sponering af midler eller andel i 5%-midlerne, såfremt der er tale om uforudsete udgifter.

Checks anvendes i nummerorden, og de udstedte checks skal krydses. Ubrugte og annullerede checks opbevares i nummerorden i pengeskab eller lignende. Udstedte checks, der ikke er indløst indenfor den almindelige frist på 20 bankdage, bør spærres.

Såfremt en af myndighedens ansatte har behov for at foretage indkøb af småforbrødsvarer i kirkelig regi, kan der oprettes en særlig bankkonto med tilknyttet hævekort med maksimal beløbsgrænse. De hertil bemyndigede personer fremgår af bilag 6.

Menighedsrådets budgetterede udgifter til opsparingsformål indsættes fysisk på særskilt bankkonto oprettet specielt til det pågældende formål. Opsparingskontiene indgår i kirkekassens finansielle status, men skal prohiberes/bindes, således at forbrug kun kan ske ved fremvisning af gyldig underskrevet bevilling af provstiudvalget.

Til opsparingskontiene må der ikke etableres hæveadgang via netbank; kun læseadgang.

Indsamlede midler

Indsamlede midler skal opbevares omhyggeligt og afregnes overfor den rette modtager i henhold til indsamlingsformålet inden for 14 dage fra indsamlingsdatoen. Den regnskabsførende eller den, der skal drage omsorg for beløbets afsendelse eller indsættelse i pengeinstitut, kvitterer i indsamlingsbogen for beløbets modtagelse. Kvitteringer for afsendelse af indsamlede beløb vedlægges indsamlingsbogen tillige med de kvitteringer, som måtte blive afgivet af vedkommende institutioner (modtagere), jvf. cirkulære om indsamling i kirkerne nr. 21 af 26. marts 2007.

Indsamlede midler til menighedspleje skal opføres i regnskabet som en særskilt post. For anvendelse af disse midler, aflægges årligt regnskab i forbindelse med kirkekassens regnskab (biregnskab).

Kontant kassebeholdning

Kontante ind- og udbetalinger via kassens kontante beholdning bør begrænses til situationer, hvor det ikke er muligt eller hensigtsmæssigt at foretage en elektronisk overførsel. Ved udbetaling direkte fra kassen skal der afkræves kvittering for modtagelse af beløbet.

Den kontante kassebeholdning må ikke overstige 1.000 kr. I særlige tilfælde kan provstirevisor ansøges om fastsættelse af et højere beløb. Der må kun modtages dansk valuta og krydsede checks. Checks må ikke være fremdate-rede. Modtagne checks indsættes snarest belejligt i pengeinstitut.

Kassebeholdningen optælles dagligt eller efter behov og afstemmes med de regnskabsmæssige registreringer. Eventuelle differencer skal straks forsøges afklaret og registreret i bogføringen.

Kassebeholdningen må ikke sammenblandes med beløb, som er kirkekassen uvedkommende, og der må ikke ske indløsning af personalechecks.

Den kontante kassebeholdning opbevares efter kontortid i pengeskab eller på anden forsvarlig vis.

Arbejdsopgavens ansvars- og kompetencefordeling

Betalingsforretningerne varetages af den regnskabsførende. Regnskabsfunktionen har ansvaret for den kontante kasse samt for, at alle transaktioner og værdier registreres korrekt både tidsmæssigt og beløbsmæssigt i kirkekassens/provstiudvalgskassens regnskab.

Den lokale kirkelige myndighed har ansvaret for, at de tildelte ligningsmidler forvaltes forsvarligt. Herunder at likvide midler er placeret på en rentemæssig fordelagtig måde.

Menighedsrådet kan vedtage, at en anden end den regnskabsførende varetager afregning af indsamlede midler. Dette noteres i givet fald i protokollen.

2.5. Kontrol med modtagne checks

Som led i poståbning skal der gennemføres en særskilt kontrol med og registrering af checks.

Checken forsynes med modtagelsesstempel og registreres herefter på forud nummererede blanketter med oplysning om ankomstdato, værdiens art og afsender. På blanketten skal der være afsat plads til anførelse af kvitteringspåtegning.

Kopien af blanketterne med oplysning om ankomstdato, værdiens art og afsender opbevares af den regnskabsførende med henblik på dennes kontrol.

Kopi af check og følgeskrivelse nummereres fortløbende og indsættes i ringbind.

Checks skal straks efter modtagelse indsættes på den angivne konto i menighedsrådets eller provstiudvalgets pengeinstitut.

Ansvar og kompetencefordeling

Den regnskabsførende har ansvaret for, at alle modtagne værdier bliver korrekt registreret i menighedsrådets eller provstiudvalgets regnskab.

2.6. Regnskabsmæssig rapportering

Menighedsrådets og provstiudvalgets regnskab aflægges i overensstemmelse med de af Kirkeministeriet foreskrevne regler jvf. cirkulære om kirke- og præstegårdskassernes budget, regnskab og revision m.v. nr. 23 af 19. april og

bekendtgørelse om provstiudvalgskassernes budget, regnskab og revision m.v. nr. 211 af 6. april 1998.

Kirkekassens og provstiudvalgskassens regnskabsår følger kalenderåret. Januar måned er supplementsperioden, der slutter den 31. januar.

Kvartalsrapport (gælder kun kirkekasser)

Kvartalsvis rapportering, hvori regnskabet er sammenholdt med det godkendte budget fremsendes til den valgte kasserer så betids, at rådet senest 2 måneder efter kvartalets udløb kan behandle kvartalsrapporten på et menighedsrådsmøde.

Efter behandling af kvartalsrapporten på menighedsrådsmøde og senest 2 måneder efter kvartalets udløb fremsender den valgte kasserer et eksemplar af kvartalsrapporten til provstirevisor. Kvartalsrapporten skal være underskrevet af den valgte kasserer.

Byggeregnskaber og biregnskaber

Der skal udarbejdes biregnskab over alle anlægsprojekter, der strækker sig over flere år. Biregnskabet skal udarbejdes efter anlægsarbejdets afslutning. Biregnskaber vedlægges i det almindelige årsregnskab.

Der skal udarbejdes særskilt byggeregnskab for lånefinansierede byggeprojekter som sammen med de dertil tilhørende bilag indsendes til provstiudvalget ved projektets afslutning. Provstiudvalget videresender materialet til revision hos provstirevisor.

Der skal udarbejdes særskilte biregnskaber over alle de øvrige midler som menighedsrådet råder over, men som ikke fremgår af det almindelige årsregnskab. Det kan f.eks. være legatmidler, menighedsplejen, udsmykningskonto m.v.

Biregnskaberne indsendes sammen med det almindelige årsregnskab til provstirevisor jf. nedenstående.

Årsregnskab kirkekasser

Årsregnskabet udarbejdes af den regnskabsførende og fremsendes til den af menighedsrådets midte valgte kasserer så betids, at menighedsrådet kan behandle årsregnskabet på menighedsrådsmøde senest 31. marts i året efter regnskabsafslutningen.

Senest 1. april i året efter regnskabsafslutningen fremsender menighedsrådet ét underskrevet eksemplar af årsregnskabet til provstiudvalget og tre underskrevne eksemplarer med bilag til provstirevisor. Regnskabsoplysningerne indberettes desuden elektronisk i provstiernes budgetstøttesystem senest den 1. april.

Revisor foretager revision, udarbejder revisionsprotokol og sender to eksemplarer af det påtegnede regnskab og revisionsprotokol til menighedsrådet

senest den 15. september i året efter regnskabsafslutningen. Når menighedsrådet har modtaget det reviderede regnskab samt revisionsprotokollen fra provstirevisor, behandles revisionsprotokollen på et menighedsrådsmøde og forsynes med rådets eventuelle bemærkninger. Det reviderede regnskab dateres og underskrives af menighedsrådets formand.

Senest 15. oktober i året efter regnskabsafslutningen eller en af provstiudvalget nærmere fastsat frist sendes to reviderede og af menighedsrådet behandlede regnskaber sammen med revisionsprotokollen inklusiv menighedsrådets bemærkninger til provstiudvalget. Efter provstiudvalgets behandling senest den 15. november returneres det ene eksemplar til menighedsrådet, mens provstiudvalget beholder det andet eksemplar.

Efter modtagelse af det godkendte regnskab behandler menighedsrådet regnskabet på rådsmøde, og bemærkninger herom optages i menighedsrådets protokol.

Årsregnskab provstiudvalgskasser

Senest den 1. marts efter regnskabsårets udløb aflægger provstiudvalget regnskab for provstiudvalgskassen.

Senest den 15. marts efter regnskabsårets afslutning sender provstiudvalget i underskrevet stand et eksemplar af regnskabet til Stiftsøvrigheden og 3 underskrevne eksemplarer med bilag til provstirevisor.

Senest den 1. oktober efter regnskabsårets afslutning sender provstirevisor to eksemplarer af det påtegnede regnskab med revisionsprotokol til provstiudvalget.

Senest 1. november sender provstiudvalget to underskrevne eksemplarer af det reviderede regnskab til stiftsøvrigheden med provstiudvalgets eventuelle bemærkninger.

Budget: (kirkekasser)

Budgetproceduren er mere detaljeret beskrevet i vejledning om kirke- og præstegårdskassernes budget, regnskab og revision m.v.. Nr. 24 af 19. april 2007. Her redegøres kun kort for budgetproceduren.

Provstiudvalget udmelder senest 15. april de foreløbige driftsrammer. Menighedsrådet fremsender budget til provstiudvalget senest 15. juni. Provstiudvalget meddeler de endelige drifts- og anlægsrammebevillinger senest 15. september.

Budget: (provstiudvalgskasser)

Der er redegjort nærmere for provstiudvalgskassernes budgetprocedure i bekendtgørelse om provstiudvalgskassernes budget, regnskab og revision m.v. nr. 211 af 6. april 1998.

Ansvars- og kompetencefordeling

Den regnskabsførende har ansvaret for, at kvartalsrapporter og årsregnskabet udarbejdes, at materialet er korrekt afstemt, og at tidsfristerne overholdes.

Den valgte kasserer fører løbende kontrol med, om forbruget forekommer rimeligt med hensyn til aktiviteter i den forløbne periode, og har det overordnede ansvar for, at regnskabet er aflagt korrekt, og at de tildelte ligningsmidler er forvaltet i overensstemmelse med god offentlig forvaltnings-skik.

Menighedsrådet kan i løbet af året foretage omdisponeringer mellem samtlige driftskonti uden at ansøge provstiudvalget om tilladelse.

Såfremt der ønskes omdisponering mellem anlægs- og driftsrammen, skal provstiudvalget ansøges om tilladelse hertil.

Menighedsrådet har pligt til i forbindelse med godkendelse af årsregnskabet at påse, at den finansielle status er korrekt afstemt og oplyst i regnskabet.

Menighedsrådet har ansvaret for at formalia er overholdt med hensyn til diverse bevillinger, som provstiudvalget skal ansøges om.

2.7. Opbevaring af regnskabsmateriale

Regnskabsmateriale er det samlede materiale, der dokumenterer bogførings udførelse og verificerer dens rigtighed og nøjagtighed. Regnskabsmateriale skal opbevares på betryggende vis i 5 år fra udgangen af vedkommende regnskabsår. Opbevaringen skal ske på en måde, som hele opbevaringsperiodens muliggør en selvstændig og entydig fremfindning af det pågældende regnskabsmateriale. Opbevares regnskabsmateriale på elektronisk medie, mikrofilm, eller på anden lignende måde, skal det uden bearbejdning, beregninger eller tilpasninger kunne udskrives i klarskrift. Opbevarelsen skal i øvrigt ske i overensstemmelse med bekendtgørelse af bogføringslov nr. 648 af 15. juni 2006.

Ansvars- og kompetencefordeling

Den lokale kirkelige myndighed har ansvaret for opbevaring og kassation af regnskabsmateriale.

Ved skifte af regnskabsførende har menighedsrådet ansvaret for at den regnskabsførende afleverer *alt* regnskabsmateriale til menighedsrådet. Dette gælder ligeledes skifte af provstiudvalgets regnskabsførende.

2.8. Provstiudvalgets behandling af 5%-midler

Udbetaling af 5%-beløb til et menighedsråd

Beslutning om udbetaling af et beløb af 5% midlerne til en kirke- eller præstegårdskasse træffes af provstiudvalget efter modtagelse af skriftlig ansøgning fra menighedsrådet.

Ansøgningen skal dokumenteres i form af bilag vedlagt ansøgningen.

Det er vigtigt at provstiudvalget vurderer, at udgiften er uforudset og at kirke- præstegårdskassen ikke har haft mulighed for anden finansiering af beløbet.

Indtægter, 5% midler

Provstiudvalget kan vælge at forhøje reserven med op til 5% af det samlede ligningsbeløb til imødegåelse af uforudsete udgifter.

Senest 15. september giver provstiudvalget kommunen besked om ligningsbeløbets størrelse for det kommende regnskabsår. Beløbet skal fordeles mellem ligningsbeløb til kirkekasser og størrelsen af 5% midlerne.

5%-midlerne indsættes på særskilt bankkonto pr. kommune i provstiet, og midlerne tilfalder kun de kasser som er hjemhørende i den pågældende kommune.

3. IT-anvendelse i forbindelse med regnskabsføringen

Menighedsråd og provstiudvalg skal følge de sikkerhedsforanstaltninger, der er angivet i cirkulære om sikkerhedsforanstaltninger i Kirkenettet.

Cirkulæret omhandler organisatoriske forhold og fysisk sikring, herunder sikkerhedsorganisation, administration af adgangskontrolordninger og autorisationsordninger samt kontrol med autorisationer for brug af edb-udstyr og programmer med adgang til Kirkenettet.

Cirkulærets bilag findes alene på Kirkenettets Intranet under punktet IT-sikkerhed.

[Skal kunne udfyldes elektronisk på nettet]

Bilag til regnskabsinstruks

Det bekræftes hermed,
at udfyldte bilag gælder for:

menighedsråd

eller

provstiudvalg

Dato

Menighedsrådsformand/provstiudvalgsformand

Bilag 1. Grunddata for menighedsråd og provstiudvalg

Menighedsråd og -kode	
Provsti	
Kommune	
Adresse	
Telefon nr.	
Telefax nr.	
Officiel e-post	
Hjemmeside	
Bankforbindelse	
Bogføringssystem	
Lønssystem	
Regnskabsførende	
Kasserer (Oplysning hentet fra FLØS)	
Formand (Oplysning hentet fra FLØS)	
Kontaktperson	

Bilag 2. CVR-/P-numre og biregnskaber under
menighedsrådet/provstiudvalget

Kassens navn	Kassens sognekode	Kassens CVR eller P-numre

Biregnskaber

1
2
3
4
5

Bilag 3: Myndighedens ansatte

Bilaget indeholder en liste over de ansatte som er ansat af menighedsrådet. På bilaget præciseres den enkelte medarbejders regnskabsopgaver samt en eventuel beløbsmæssig begrænsning for disponering. Endvidere er angivet de ansattes underskrifter og initialer.

Navn	Stilling	Regnskabsopgaver	Underskrift	Initialer	Maks. disponeringsbeløb

Her kan eksempelvis anføres ansvarlige for bogføring, udskrivning af fakturaer, kontrol og opfølgning af indbetalinger, sikkerhedskopiering, afregning af indsamlede midler, lønbehandling, ansøgning om frigivelse af opsparede midler eller 5%-midler.

Bilag 4: Myndighedens organisation

Bilaget beskriver den lokale kirkelige myndigheds organisation med en præcisering af regnskabsopgavernes fordeling på rådets/udvalgets medlemmer. Endvidere er anført medlemmernes underskrifter og initialer. Her anføres ligeledes ansvarshavende for indsamlede midler, rykkerprocedure, eventuelt kirkeudvalg med ansvar for kirkelige aktiviteter m.v.

Navn	Regnskabsopgave	Underskrift	Initialer	E-mail

Bilag 5: Myndighedens konti i pengeinstitutter

I bilaget er opført samtlige registrerede konti i pengeinstitutter under menighedsrådet/provstiudvalget samt fuldmagtshaver.

Bank	Konto nr.	Formål	Fuldmagtshaver

Bilag 7: Myndighedens IT-systemer og brugeradgang

System	Brugeradgang

Kopi sendes til provstiuudvalget/stiftsøvrigheden

Bilag B12. Forslag til lovændringer

Nedenfor er gengivet udkast til ændringer i forskellige love, som er en forudsætning for gennemførelse af arbejdsgruppens forslag.

Endvidere vil lovændringerne også kræve ændringer i en række administrative foreskrifter.

1. Lov om medlemskab af folkekirken, kirkelig betjening og sognebåndsløsning

Forslag til lov ændring af lov om medlemskab af folkekirken, kirkelig betjening og sognebåndsløsning

§ 1

I lov nr. 352 af 6. juni 1991 om medlemskab af folkekirken, kirkelig betjening og sognebåndsløsning, som ændret ved § 2 i lov nr. 941 af 20. december 1999, foretages følgende ændring:

1. § 7 affattes således:

”§ 7. Et medlem af folkekirken, der ikke hører til sognemenigheden, men som har en særlig tilknytning til denne, har ret til kirkelig betjening i sognemenighedens kirke. Særlig tilknytning foreligger i kraft af:

- 1) Tidligere bopæl i sognet.
- 2) Fritidsbolig i sognet.
- 3) Nære pårørende (forældre, søskende eller børn) boende i sognet.
- 4) Tilknytning til en institution i sognet.
- 5) Skolegang i sognet (for så vidt angår konfirmation).
- 6) Forældre, ægtefælle eller børn begravet på en kirkegård i sognet (for så vidt angår begravelse/bisættelse).

Stk. 2. Præstens afgørelse efter stk. 1 kan indbringes for biskoppen. Biskoppens afgørelse kan indbringes for Kirkeministeriet.

2. Lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m.

Forslag til lov om ændring af lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m.

§ 1

I lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m., jf. lovbekendtgørelse nr. 6 af 3. januar 2007, foretages følgende ændringer:

1. Efter § 6 indsættes:

”§ 6 a. Præster i folkekirken har ret til at få stillet enhver sognekirke i folkekirken til rådighed til brug for et medlems kirkelige handlinger, under forudsætning af, at medlemmet betaler det pågældende sogns omkostninger herved. Menighedsrådet kan dog afvise dette, såfremt det er nødvendigt ud fra hensynet til den kirkelige betjening af sognets egne beboere.

Stk. 2. Menighedsrådets afgørelser kan indbringes for biskoppen.”

2. I § 8, *stk. 1*, ændres ”sogne- eller distriktskirken” til: ”sognekirken”.

3. I § 9, *stk. 1*, ændres ”sogne- eller distriktskirken” til: ”sognekirken”.

4. I § 11 udgår ”eller sognedistrikt”.

5. I § 14, *stk. 1, nr. 1*, udgår ”eller sognedistriktet”.

6. I § 19, *stk. 3*, efter ”§§” indsættes: ”6 a,”.

3. Lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde

Forslag til lov om ændring af lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde

§ 1

I lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, jf. lovbekendtgørelse nr. 7 af 3. januar 2007, foretages følgende ændringer:

1. § 12, *stk. 3*, affattes således:

”*Stk. 3.* Ved godkendelsen af vedtægter skal provstiudvalget sikre ensartede takster inden for samme ligningsområde, medmindre særlige forhold gør sig gældende. Provstiudvalget kan efterfølgende efter forhandling med menig-

hedsrådet tage initiativ til at ændre tidligere godkendte vedtægters takstbestemmelser.”

2. § 12, stk. 4, affattes således:

”Stk. 4. Provstiudvalget sender genpart af de fastsatte vedtægter og vedtægtsændringer til stiftsadministrationen.”

3. I § 12 indsættes som stk. 5:

”Stk. 5. Kirkeministeren kan fastsætte regler om beregning af takster.”

4. § 14 affattes således:

”§ 14. Sognets beboere har ret til at blive begravet på kirkegården i det sogn, hvor de bor.

Stk. 2. Udensogsboende, som har en særlig tilknytning til sognet, ligestilles med indensogsboende.

Stk. 3. Andre udensogsboende end de i stk. 2 nævnte har ligeledes adgang til at blive begravet på kirkegården. Menighedsrådet kan dog afvise dette, såfremt det er nødvendigt ud fra hensynet til den nuværende eller fremtidig betjening af sognets egne beboere.”

4. Lov om folkekirkens økonomi

Forslag til lov om ændring af lov om folkekirkens økonomi

§ 1

I lov om folkekirkens økonomi, jf. lovbekendtgørelse nr. 609 af 6. juni 2007 foretages følgende ændringer:

1. *Overskriften* til Kapitel 1 affattes således:

”*Kirkekassen*”

2. § 1, stk. 2 og 3, ophæves.

3. § 2 affattes således:

”§ 2. Menighedsrådet kan af kirkekassen afholde udgifter vedrørende:

- 1) Sognets kirkelige virksomhed.
- 2) Sognets begravelsesvæsen.
- 3) Indtægtsdækket virksomhed, som udøves i tilknytning til ovenstående aktiviteter.
- 4) Fremme af det kirkelige liv i provstiet.
- 5) Kirkelige formål af betydning for stiftet som helhed.
- 6) Den kirkelige betjening af folkekirkens medlemmer i udlandet.
- 7) Personregistrering.

Stk. 2. Kirkeministeren kan fastsætte nærmere regler herom.”

4. § 3, *stk. 2*, affattes således:

”*Stk. 2.* Renter, udbytte m.v. af kirkens kapitaler samt leje- og driftsindtægter for præsteembedets faste ejendomme indgår i kirkekassen.”

5. Overalt i loven ændres ”kirke- og præstegårdskassens” til: ”kirkekassens”, ”kirke- og præstegårdskasserne” til: ”kirkekasserne”, ”kirke- og præstegårdskasser” til: ”kirkekasser”, ”kirke- og præstegårdskassernes” til: ”kirkekassernes” og ”kirke- og præstegårdskassen” til: ”kirkekassen”.

6. *Overskriften* til Kapitel 1 a affattes således:

”Budgetlægning for kirkekasserne”

7. § 4, *stk. 3*, affattes således:

”*Stk. 3.* Hvor der er flere menighedsråd i et pastorat, udarbejdes budgetbidraget og eventuelle ønsker om yderligere driftsudgifter og bevillinger til anlæg for præsteembedets faste ejendomme på et fællesmøde mellem menighedsrådene ved stemmeflertal efter indhentet udtalelse fra præstegårdsudvalget.”

8. § 7, *stk. 2*, affattes således:

”*Stk. 2.* Hvor der er flere menighedsråd i et pastorat, fastsættes rammebevillingen for driftsudgifter og bevilling for anlægsudgifter for præsteembedets faste ejendomme af provstiudvalget.”

9. § 7, *stk. 4*, affattes således:

”*Stk. 4.* Menighedsrådene fastsætter budgettet inden for den af provstiudvalget fastsatte rammebevilling og bevilling til anlægsudgifter, jf. *stk. 2*. Budgettet fastsættes på et fællesmøde ved stemmeflertal efter indhentet udtalelse fra præstegårdsudvalget.”

10. § 7 a, *stk. 2, 3. pkt.* ophæves og i stedet indsættes:

”Reserven kan anvendes til imødegåelse af uforudsete udgifter i ligningsområdet. Provstiudvalget kan af reserven yde et likviditetslån af en varighed på maksimalt 12 måneder. Provstiudvalget fastsætter betingelserne for likviditetslånet.”

11. § 9, *stk. 1, 2. pkt.*, ophæves.

12. I § 9, *stk. 1, 3. pkt.*, der bliver 2. pkt., ændres ”regnskaberne” til: ”regnskabet” og ”regnskaberne” til ”regnskabet”.

13. I § 11, *stk. 1*, ændres: ”*stk. 3-5*” til ”*stk. 3-6*”.

14. I § 11, stk. 3, udgår ”, præstegårds-”.

15. I § 17 b, stk. 7, 2. pkt., udgår ”, en præstegårdskasse”.

16. I § 17 g indsættes efter stk. 2 som nyt stykke:

”Stk. 3. Udgifter til særlige revisionsarbejder vedrørende de lokale kirkelige kasser ud over dem, der dækkes efter § 11, stk. 1, nr. 7, udredes af provstiuudvalgskassen.”

Stk. 3-5 bliver herefter stk. 4-6.

17. § 18, stk. 5, 2. pkt., ophæves.

18. ”Efter § 21 indsættes:

§ 21 a. Præsteembedets kapitaler overføres til kirkens kapital i det pågældende sogn. Hvis et præsteembede omfatter flere sogne, fordeles præsteembedets kapital på kirkekapitalerne i samme forhold som forholdet mellem antallet af medlemmer af folkekirken i de pågældende sogne.

§ 21 b. Til kirkens kapitaler indbetales provenu, der er fremkommet ved salg eller anden afståelse af rettigheder.

Stk. 2. Kirkeministeren kan fastsætte regler for udbetaling af kirkens kapitaler bortset fra gravstedskapitaler.”

19. Efter § 24 indsættes:

”§ 25. Kirkeministeren kan fastsætte regler om fælles standarder for og udveksling af data mellem de it-systemer, der anvendes i folkekirken.”

5. Lov om ansættelse i stillinger i folkekirken m.v.

Forslag til lov om ændring af lov om ansættelse i stillinger i folkekirken m.v.

§ 1

I lov om ansættelse i stillinger i folkekirken m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 8 af 3. januar 2007, foretages følgende ændring:

1. I § 19, 2. pkt., udgår ”(præstegårdskassen)”.

6. Lov om menighedsråd

Forslag til lov om ændring af lov om menighedsråd.

§ 1

I lov om menighedsråd, jf. lovbekendtgørelse nr. 611 af 6. juni 2007, foretages følgende ændring:

1. I § 1, stk. 1, udgår ”eller kirkedistriktets”.
2. § 1, stk. 3, ophæves.
Stk. 4-6 bliver stk. 3-5.
3. I § 1, stk. 4, der bliver stk. 3, udgår ”eller i et sogn med to eller flere kirkedistrikter”.
4. I § 1, stk. 5, der bliver stk. 4, udgår ”eller kirkedistrikt” og ”eller distriktet”.
5. I § 1, stk. 6, 1. pkt., der bliver § 1, stk. 5, 1. pkt., udgår ”eller kirkedistrikt”, og i 2. pkt. udgår ”eller distriktet”.
6. I § 2, stk. 3, 3. pkt., udgår ”eller kirkedistrikter” og ”eller distrikter”, og i 4. pkt. udgår ”eller distrikt”.
7. I § 2, stk. 4, udgår ”eller kirkedistrikter” og ”eller distrikt”.
8. I § 27, stk. 4, udgår ”og kirkedistrikter”.
9. § 34, stk. 4, ophæves.
10. I § 41 indsættes efter stk. 1 som nyt stykke:
”Stk. 2. Menighedsrådet indkalder en gang om året til et menighedsmøde, hvor rådet redegør for sidste års regnskab og det kommende års budget. Menighedsrådet aflægger beretning om rådets virksomhed i det forløbne år og orienterer om den planlagte virksomhed i det kommende år. I tilknytning til menighedsmødet offentliggøres en skriftlig beretning og plan for det kommende år.” Stk. 2-4 bliver herefter stk. 3-5.
11. I § 43, stk. 3, 2. pkt., udgår ”eller kirkedistrikters”
12. I § 43, stk. 6, udgår ”eller kirkedistriktet”.

§ 2

Stk. 1. Loven træder i kraft den XXXX.

Stk. 2. Kirkeministeren bemyndiges til at fastsætte ikrafttrædelsesdatoen for § 1, nr. 1-8 og 11-12 samt nærmere regler for de praktiske forhold vedrørende kirkedistrikternes omdannelse til sogne.

7. Lov om valg til menighedsråd

Forslag til lov om ændring af lov om valg til menighedsråd

§ 1

I lov om valg til menighedsråd, jf. lovbekendtgørelse nr. 610 af 6. juni 2007, foretages følgende ændringer:

1. I § 7, *stk. 1, 1. pkt.*, udgår ”eller kirkedistrikter” og ”eller distrikter”.
2. I § 8, *stk. 1*, udgår ”eller kirkedistrikt”.
3. I § 21, *stk. 1, 1. pkt.*, udgår ”eller kirkedistrikter” og ”eller distrikterne”, og i 2. *pkt.* udgår ”eller kirkedistrikt”.

Kronologisk fortegnelse over betænkninger

2005

1457 Betænkning fra udvalget vedrørende markedsføringsloven og prismærkningsloven	1464 Betænkning om Lovtidende i elektronisk form
1458 Betænkning om forbedring af voldtægtslovens retstilling	1465 Betænkning fra udvalget om dommers bibeskæftigelse
1459 Betænkning om virksomhedspant	1466 Ægtefællers pensionsrettigheder
1460 Betænkning om revision af forældelseslovgivningen	1467 Haagerbørnebeskyttelseskonventionen
1461 Varetagelse af tinglysningsopgaven	
1462 Straffelovrådets betænkning om kriminalisering af generelle opfordringer til selvmord m.v.	
1463 Betænkning om restsikkerhed i anbringelsessager	

2006

1468 Reform af den civile retspleje IV	1480 Betænkning om revision af ophavsretslovens kapitel 3
1469 Betænkning om varetægtsfængsling i isolation efter 2000-loven	1481 Reform af den civile retspleje V (Retsmægling)
1470 Dansk straffemyndighed i forhold til seksuel udnyttelse af børn i udlandet	1482 Betænkning om arbejdsskadesikring (kun elektronisk udgave)
1471 Digital Tinglysning	1483 Betænkning om tv-overvågning
1472 Ytringsfrihed og meddeleret for offentlige ansatte	1484 Betænkning om hurtigere behandling af konkursboer
1473 Betænkning om revision af arvelovgivningen m.v.	1485 Betænkning om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager
1474 Straffelovrådets betænkning om det strafferetlige værn mod terrorisme	1487 Kommunal og regional revision – sagkundskab, uafhængighed og tilsyn hermed
1475 Barnets perspektiv: Forældremyndighed, barnets bopæl, samvær, tvangsfuldbyrdelse (Udvalget om Forældremyndighed og Samvær)	
1476 Betænkning fra Udvalget for planlægning og detailhandel	
1477 Betænkning fra arbejdsgruppen om ændring af den kirkelige struktur	
1478 Revisorlovgivning i internationalt perspektiv (Revisorcommissionen)	
1479 Betænkning om retsplejelovens regler om advokater	

2007

- 1486 Betænkning om alkohol i udåndingsluft og en nulgænse for euforiserende stoffer mv.
- 1488 Dansk Straffemyndighed
- 1489 Udvalget om arbejdsretten og faglige voldgiftsretter
- 1490 Betænkning fra udvalget om ændring af ATP-Ordningens optjeningsmodel og formuefællesskab